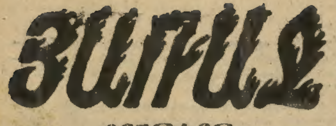

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Mardi 2 Août 1949 Երեքշաբթի 2 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5912, Նոր շրջան թիւ 1323

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

1925 Օգոստոս 2,— «ՅԱՌԱ՛Ջ»։

Ուրեմն քսան տարեկան, քանի որ կանգ առաւ 1940 Յունիս 9էն մինչեւ 1945 Ապրիլ 8, իբրեւ հետեւանք երկրին գրաւման։

Կը թուի թէ դեռ երէկ էր որ գործի ձեռնարկեցինք, այնքան դժուարին պայմաններու մէջ։ Սեւ էին բոլորիս մաղերը, եւ վհատութիւնը տեղ չունէր մեր սրտին մէջ, ինչպէս չունի այսօր։

Ասպարէզ նետուեցանք-անսահման խանդավառութեամբ, տարրական պարտականութիւն մը կատարելու, մեծ պահանջ մը լրացնելու գիտակցութեամբ։ Եւ յաջողեցանք, շնորհիւ հաւատաւոր ընկերներու եւ բարեկամներու աջակցութեան։

Երբեք չպակսեցաւ լայն հասարակութեան համակրանքը, եւ թերթին սպառումը հասաւ բարձրութեան մը որ տակաւին երազ է Դաշնակցութեան հակառակորդներուն համար։

Դաշնակցական ո՞ր ձեռնարկն է որ կէս ճամբան մնացած է, կամ տժգոյն քաչքշուքի մը մատնուած։

Հաստատուն դաւանանք եւ խանդավառ, յարատեւ աշխատանք։ Որոշ ուղեգիծ, եւ անվհատ ճիգ՝ նպատակին հասնելու։

Վճռական կամք՝ ծառայելու արմատախիլ ժողովուրդին, բոլոր ճակատներուն վրայ։ Քաղաքական Դատէն մինչեւ մշակոյթի զարգացումը։

Մէկ խօսքով երիտասարդական խոյանք՝ դէպի լուսաւոր օրեր, իբրեւ ներշնչման աղբիւր ունենալով բուն իսկ ժողովուրդին հոգերն ու տենչերը, տագնապներն ու փառքերը։

Այսպէս կը թելադրէր մեր պատմութեան ձայնը, եւ «Յառաջ»ն ալ փորձեց իր ուժերը տրամադրել այս ճամբուն վրայ։

Եռօրեայ՝ 1925 Օգոստ. 2էն մինչեւ 1926 Դեկտեմբեր 31, դարձաւ Արեւմտեան Եւրոպայի առաջին օրաթերթը 1927 Յունուարին։ Շատ չանցած, իր ծաւալն ալ կը հաւասարէր տեղական թերթերու լայն ծաւալին։

Այս բոլորը շնորհիւ բարեկամէ մը փոխառութեան 15.000 + 50.000 = 65.000 ֆրանք), որ ծառայեց իբրեւ նախնական դրամագլուխ։

Չունենալով հանդերձ ոչ սեփական տպարան, ոչ ալ որեւէ տպագրական գոյք, թերթը կրցաւ դառնալ ինքնապահ, հակառակ բազմապիսի դժուարութեանց։

Բովանդակութի՞ւնը։ Մէջտեղն են քսան տարուան հաւաքածոները, — կենդանի համայնապատկեր մը ժամանակակից պատմութեան։

Տարիներու ընթացքին, «Յառաջ»ին մէջ էր որ ծաղկեցան բազմաթիւ երիտասարդ արժէքներ։ Եւ «Յառաջ»ի շնորհիւ էր որ գրելու վարժուեցան թերխաչ գրիչներ։

Ամբողջ հատորներ կարելի է կազմել, թղթատելով հաւաքածոները։

Ինչպէս մշակոյթի ճակատին վրայ, Հայաստանի անցուդարձի մասին ալ «Յառաջ»ը միշտ իր կարելին փորձեց, լայն տեղեկութիւններ հաղորդելու համար տարապիր բազմութեանց։ Տեսակէտներու տարբերութիւնը երբեք արգելք չեղաւ դանազանելու սեւն ու ճերմակը։

Մեղքը մերը չէ, եթէ այսօր չունինք այն հնարաւորութիւնները ինչ որ պատերազմէն առաջ։

Ինչպէս թերթին հիմնարկութեան առեն, այսօր ալ չենք ուզեր տող մը աւելի բան գրել, նոր շրջանի առաջադրութեանց մասին։

Պիտի շարունակենք տքնիլ ու մշակել նոյն հաւատքով ու յարատեւութեամբ, քամելով մեր երակները։

Ամէնէն աւելի խմբագրութիւնը դժգոհ է ներկայ ծաւալէն։ Բայց համբերութիւն։

Թերեւս ոչ մէկ երկրի մէջ այնքան դժուարացած է օտար թերթերու հրատարակութիւնը, որքան մեր բնակած երկրին մէջ։

Ոչ մէկ տեղ տպագրական նիւթերու սղութիւնը, աշխատավարձքի եւ ուրիշ ծախքերու ծանրութիւնը այնքան անտանելի դարձած է, որքան Եւրոպայի մէջ։ Նոյն իսկ տեղական թերթերու համար, որոնցմէ շատեր կամ փակուեցան, կամ ուրիշ թերթերու հետ ձուլուեցան։

Ամէն պարագայի մէջ, այսուհետեւ ալ ոչ աշխատանքը պիտի պակսի, ոչ ալ կամքը, գոհացնելու համար օրուան պահանջները։

ՕՐԸՕՐԻՆ

ՍՈՐՎԷ, ՍՈՐՎԵՑԷՔ, ՍՈՐՎԻՆՔ

Առեն մըն ալ այս շարքը փորձենք, օգնելու համար գոնէ անոնց որ տակաւին ընդունակ են դասարան փոխելու։

Ամէնէն առաջ՝ սա չարաբաստիկ «որ»ն ու «զոր»ը։

Ի՞նչ մեղքս պահեմ. օրն ի բուն ձեռագիր սրբագրելով, գոց ըրած եմ թէ ո՛վ չէ սորված տակաւին։ Վարժ գրիչներ անգամ…

Քանի մը օրինակներ, ըստ բախտի.

— …«Ծօնեց հանդէսով մը զոր տեղի ունեցաւ» (ՈՐ տեղի ունեցաւ)։

— …Այն տաղանդաւոր երիտասարդը զոր կը գրէ 20 տարիէ ի վեր (ՈՐ կը գրէ)։

— «Բացի այն պատմութենէն զոր հրատարակուեցաւ» (ՈՐ հրատարակուեցաւ)։

— «Հեղինակը զոր իր գիրքը նուիրած է» (ՈՐ իր գիրքը)։

Կրնայի ամբողջ սիւնակը լեցնել, նոյնքան պերճախօս օրինակներով։ Բայց կը բաւէ, այսօրուան համար։

Միտք չունիմ քերականութեան դաս տալու։ Պարզապէս կը յիշեցնեմ։Թող հետաքրքրուին, պրպտեն, կամ հետեւին սրբագրութեանց եւ սորվին։

★ Հետզհետէ կը տարածուի նոր համաճարակ մը, — «…օրէն» փակցնել ամէնէն խօսուն բառերուն ծայրը, իբրեւ թէ մակբայի վերածելու համար։

Կը գրեն, — ուղղակիօրէն, անուղղակիօրէն, տառացիօրէն, հաբեւանցիօրէն, բառացիօրէն, անպայմանօրէն եւն։

Մինչդեռ այդ բառերը իրենց ուժը կը պահեն ե՛ւ իբրեւ ածական, ե՛ւ իբրեւ մակբայ.— հաբեւանցի քննելով, ուղղակի հետեւելով, անուղղակի հարուածելով, տառացի կրկնելով եւն։

Եթէ միայն թերթերու խմբագիրները փորձէին քիչ մը լեզու մշակել, փոխանակ Թրումըն-Սթալին կնճիռներ լուծելու….

ՎԱՀԷ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (յուլիս 24 եւ 25) կ'իմանանք թէ ընդհ. ժողովը նիստի հրաւիրուած է չորեքշաբթի օր (27 յուլիս), Մայր Եկեղեցին, ընտրելու համար նոր պատրիարքը։ Այս առթիւ հրաւէր ուղղուած է նաեւ Գէորգ արք. Արսլանեանի, որպէսզի գործադրէ Պատրիարքարանին ներքին կանոնագրին 22րդ յօդուածը։ Մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ներկայացած է Պոլսոյ կուսակալին, որպէսզի անհրաժեշտ հրահանգները հաղորդէ պատկան իշխանութեան։

Ընդհ. ժողովի աշխարհական եւ կրօնական անդամներուն թիւն է 22։

Արսլանեան արք. պատասխանելով ընդհ. ժողովի մայր դիւանին կողմէ իրեն ուղղուած նամակին, ապօրէն կը նկատէ ընտրութեան ձեռնարկը։ Շատ մը առարկութեանց կարգին, դիտել կուտայ թէ Ազգ. Սահմանադրութեամբ անհրաժեշտ է 71 երեսփոխաններու ներկայութիւնը, եւ կ'ըսէ թէ ինք աւելի քան երկու ամիս առաջ դիմում կատարած է վարչապետ Կիւնալթայի, զանազան առաջարկներով։

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՆԴԱՄԱԼՈՒԾՈՒԹԵԱՆ (փոլիոմիէլիթ) համաճարակ մը ծագած է Պուշ-տիւ-Ռոնի եւ Սօն-է-Լուառի նահանգներուն մէջ։ 19 դէպքեր պատահած են Մարսէյլ, յուլիս 1էն 15, եւ 29 դէպքեր՝ Մաքոնի մէջ։ Առաջին ախտանշաններն են՝ տաքութիւն, գլխու եւ կոկորդի ցաւ։ Զգուշանալ ծանր յոգնութիւններէ, գետերու մէջ լողալէ։ Եռացնել կաթը եւ ջուրը։

ԱՆԳԼ. ՄԱՐՏԱՆԱՒ ՄԸ, «Ամեթիստ», որ անցեալ ապրիլին ռմբուեցաւ Չինաստանի կարմիրներուն կողմէ եւ իբրեւ պատանդ կը պահուէր Եանկցէ գետին մէջ, յաջողեցաւ փախչիլ կիրակի գիշեր, արտակարգ յանդգնութեամբ, եւ երթալ միանալ Խաղաղականի բրիտանական տորմիղին։ Անգլիոյ Թագաւորը ջերմապէս շնորհաւորեց խիզախ նաւաստիները,— բոլորն ալ երիտասարդներ։ — Չինաստանի ազգայնականները եա առին Զուչով քաղաքը։

Ի՞նչպէս պիտի պաշտպանեն Արեւմտեան Եւրոպան

«Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՋՎԱՐԱՆԻՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ԳՈՐԾԱԾԵԼ ՈԵՒԷ ՆԱԽԱՅԱՐՁԱԿ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ»

Կիրակի օր Ֆրանքֆորթ հասան Մ. Նահանգներու ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերու սպարապետները, նախագահ Թրումընի անձնական օդանաւով եւ կայարանին մէջ ընդունուեցան ամերիկեան զինուորական կառավարիչին կողմէ։

Ժամանումէն անմիջապէս վերջ, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ,հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ զօր. Պրէտլի (ցամաքային բանակին սպարապետը).

— «Մենք եկած ենք որոշելու համար թէ ինչպիսի կազմակերպութիւն անհրաժեշտ է գործադրելու համար Ատլանտեանի դաշինքը»։

Յետոյ աւելցուց, կրկնելով Ուաշինկթընի մէջ ըրած յայտարարութիւնները.

— «Մ. Նահանգները միայն իրենք ունենալով հիւլէական ռումբ՝ Ատլանտեանի դաշնակից ազգերուն մէջ, պիտի չվարանին այդ զէնքը գործածել ոեւէ նախայարձակ պետութեան դէմ»։

— Ձեր յայտարարութենէն կը հետեւի՞ թէ Խ. Միութիւնը հիւլէական ռումբ չունի, հարցուցին քանի մը թղթակիցներ։

— Այդպիսի բան չըսի։ Ինչ որ ըսել կ'ուզէի՝ սա է թէ՝ Ատլանտեանի Դաշինքը ստորագրող 12 ազգերու մէջ մենք միակն ենք որ հիւլէական ռումբ ունինք։

★ Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ համաձայն Մ. Նահանգներու հիւլէական ուժի յանձնաժողովին տեղեկագրին՝ այս միջոցին հիւլէական ռումբեր կ'արտադրուին «ճարտարարուեստական չափանիշով» եւ ուրանիոմ կ'արտադրեն «աւելի քան երբեք մեծ քանակութեամբ»։ Միեւնոյն առեն կը փորձեն հիւլէական ուժը օգտագործել խլիրդի (cancer) եւ յանջատապի (անճին տր փուաթրին) բուժման համար։ Եւ վերջապէս կ'ըսեն թէ նոր ռումբերը շատ աւելի զօրաւոր են, ինչ որ կը նշանակէ թէ զինարշաւը պիտի շարունակուի անընդհատ, երկու կողմէն ալ…

★ Ամերիկեան սպարապետները սկսան խորհրդակցիլ Ֆրանսայի, Պելժիոյ եւ միւս դաշնակիցներու հրամանատարներուն հետ, ռազմագիտական ծրագիրներու մասին։

★ Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ արտաքին նախարարը տրամադիր է միջին ճամբայ մը գտնելու, նկատի առնելով Ծերակոյտին ընդդիմութիւնը՝ 1.450.000.000 տոլարի վարկին քուէարկութեան առթիւ։ Ընդդիմութեան գլխաւոր մէկ պատճառը այն է որ նախագահ Թրումըն արտակարգ լիազօրութիւններ կը պահանջէ, իր հայեցողութեան համաձայն բաժնելու համար առաջարկուած վարկերը։։ Այժմ կը թելադրուի նոր բանաձեւ մը, որուն համաձայն կառավարութիւնը անհապաղ պիտի նշանակէ արեւմտեան Եւրոպայի այն երկիրները որ զինուորական օգնութիւն պիտի ստանան։

Միւս կողմէ, ընդդիմադիրները կ'առաջարկեն նախապէս ճշտել Ամերիկայի դրկելիք հրասայլերուն, թնդանօթներուն եւ օդանաւերուն արժէքը, որպէսզի անտեղի սակարկութիւններ չկատարուին։ Եւ կը պահանջեն վերազինման միջին ծրագիր մը մինչեւ 1950 յունիս, տրամադրելով միայն 700.000.000 տոլար։

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

Ազգ. Ժողովը արձակուրդ ստացաւ կիրակի օր, մինչեւ հոկտ. 18։ Ուրեմն Քէօյի դահլիճը պաշտօնի վրայ պիտի մնայ 11 շաբաթ եւս։

Չորրորդ հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր, առաջին կառավարութիւնն է որ կը տեւէ աւելի քան մէկ տարի։ Մրցանիշ մը կը համարուի այս սահմանադրական կառավարութեան մը համար, 1939 մայիս 11էն ի վեր, երբ վարչապետ Տալատիէ հրաժարեցաւ, 13 ամիս պաշտօնավարելէ վերջ։ Զօր. տը Կոլի առաջին առժամեայ կառավարութիւնը տեւեց 14 ամիս, 1944 Սեպտ. 10էն 1945 Նոյ. 21, բայց բառին բուն իմաստով սահմանադրական կառավարութիւն մը չէր։

Ազգ. Ժողովի վերջին նիստին մէջ, նախագահ Էռիօ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ, փարատելու համար ընդհանուր յոռետեսութիւնը.

— Երկիրը կը վերակազմուի յամրաբար, բայց ապահով։ Ազգ. փոխառութեան յաջողութիւնը կ'ապացուցանէ երկրին վստահութիւնը։ Մեր առեւտրական կշիռը բարւոքած է։ Ճարտարագործական արտադրութիւնը կ'աւելնայ։ Ի հարկէ դեռ շատ անելիքներ կան, բայց Խորհրդարանը հպարտ է իր կատարած գործին համար ,գործակցութեամբ կառավարութեան»։

★ Բանուորական խլրտումները կը շարունակուին, արձակուրդի բացառիկ պարգեւ կամ աշխատավարձի յաւելում ստանալու համար։ Կարուհիներու գործադուլը չէ վերջացած։ Ազգ. Ժողովի վերջին նիստին մէջ, համայնավար Ժաք Տիւքլօ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔ ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ

(ՊՐՈՖ. ՄԵՆՏՈՐ ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ)

Ամերիկեան Քաղաքական Գիտութիւններու Կաճառը (Academy of Political Sciences) վերջերս իր պակսած մէկ անդամին տեղ ընտրած է Հայ մը՝ պրոֆէսէօր Մենտոր Բունիաթեանը, տնօրէն Հայ Գաղթ. Կեդր. Գրասենեակի, որ միջազգային համբաւ կը վայելէ իբրեւ տնտեսագէտ։

Առաջին անգամն է, որ հայ գիտնական մը կ'ընդունուի ամերիկեան այս կարեւոր Կաճառին մէջ, որուն անդամներու թիւը սահմանափակ է։ Համաշխարհային ծանօթ դէմքեր կ'անդամակցին անոր, ինչպէս զօրավար Այզընհաուըր եւ Ուինսթըն Չըրչիլ։ Այս ընտրութիւնը պատիւ կը բերէ որքան Պ. Բունիաթեանի, նոյնքան նաեւ իր պատկանած ազգին։

Ասկէ առաջ ալ Պ. Բունիաթեան անդամ ընտրուած էր Ամերիկայի Տնտեսագէտներու Ընկերակցութեան (American Economic Association)։ Ֆրանսայի հարիւրաւոր յայտնի տնտեսագէտներէն չորսը միայն կ'անդամակցին այս ընկերակցութեան, ամէնէն նշանաւորները։ Ասոնք են՝ պրոֆ. Շարլ Ռիսթ, Պրոֆ. Կասթոն Ժէզ, պրոֆ. Աֆթալիոն եւ պրոֆ. Լութֆալլա։

Ամերիկեան երկու կարեւոր հիմնարկութեանց կողմէ դէպի օտար, այն ալ տարագիր Հայու մը հանդէպ ինքնաբերաբար ցոյց տրուած այս ուշադրութիւնը փաստ մըն է թէ՝ որքան մեծ համբաւ կը վայելէ Պ. Բունիաթեան օտար շրջանակներու մէջ, հակառակ անոր որ 15 տարիէ ի վեր ոեւէ նոր հրատարակութիւն չէ բրած, իսկ անգլերէն լեզուով ոչ մէկ գիրք գրած է։

Կ'արժէ քանի մը տողերու մէջ ծանօթացնել մեր գիտնական բայց համեստ հայրենակցին գործին գլխաւոր գիծերը։

Պ. Մենտոր Բունիաթեան ծնած է 21 Յունուար 1877ին Հայաստանի մէջ (Ագուլիս)։ Իր բարձրագոյն կրթութիւնն ստացած է Միւնիխի համալսարանին մէջ, ուսկից վկայուած է իբրեւ վարդապետ քաղաքական գիտութեանց (Docteur ès Sciences Politiques)։ Վկայուած է նաեւ Մոսկուայի համալսարանէն իբրեւ Մագիստրոս Քաղաքական Տնտեսագիտութեան եւ Վիճակագրութեան։ Առաջին մեծ պատերազմէն առաջ ուսուցչական պաշտօն վարած է Մոսկուայի համալսարանին եւ Թիֆլիզի Բազմարուեստեան վարժարանին մէջ։

1918ին Անտոն Ահարոնեանի Պատուիրակութեան հետ Պոլիս գացած է, իբրեւ խորհրդական տնտեսական գործերու։

1920էն ի վեր կը գտնուի Փարիզ, ուր վարած է Փարիզի Համալսարանին կից ռուսական իրաւաբանութեան եւ Քաղաք. Տնտեսագիտութեան Կաճառի Քաղ. Տնտեսագիտութեան ճիւղը։

1937ին Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ հրաւիրուած է Ժընեւ եւ շարք մը դասախօսութիւններ տուած է Ժընեւի Միջազգային բարձր ուսումնասիրութեանց համալսարանական կաճառին մէջ, օրուան տնտեսագիտական հրատապ խնդիրներուն շուրջ։

Պ. Բունիաթեան միջազգային համբաւ կը վայելէ՝ իբրեւ մասնագէտ «Տնտեսական Տագնապ»ներու։ Այս պարբերական տագնապները շատ կարեւոր դեր մը կը կատարեն ազգերու կեանքին մէջ. եւ սակայն տնտեսագէտները չէին յաջողած բացատրել անոնց գաղտնիքները, հակառակ իրենց բազմաթիւ փորձերուն։

Պ. Բունիաթեան 1907ին Միւնիխի մէջ գերմաներէն լեզուով հրատարակեց «Անգլիոյ տնտեսական տագնապներու պատմութիւնը 1640—1840» անուն ուսումնասիրութիւն մը, որ առաջին գիտական փորձն էր այս ուղղութեամբ, հիմնուած ինքնատիպ պրպտումներու վրայ։ Ցարդ այս աշխատութիւնը միակը կը մնայ իր տեսակին մէջ եւ իր պարզած տեսութիւնները ընդունուած են բոլորէն։

«Տնտեսական տագնապներու» մասին տեսական գիրք մը հրատարակած է 1915ին Մոսկուայի մէջ ռուսերէն լեզուով։ Այս գիրքը, որ մասնագէտներուն կողմէ կը նկատուի դասական գործ մը, երկու անգամ տպուեցաւ Փարիզի մէջ ֆրանսերէն լեզուով 1922ին եւ 1930ին եւ սպառեցաւ անմիջապէս։ Հրատարակուած է նաեւ գերմաներէն լեզուով։ Մեծապէս գնահատուած գիրք մը։

Ոչ նուազ կարեւոր է իր երրորդ գիրքը՝ « La loi de variation de la valeur et les mouvements généraux des prix», հրատարակուած Փարիզ 1926ին։ Այս գործը նոյնպէս միջազգային համբաւ կը վայելէ։ Ֆրանսացի յայտնի տնտեսագէտ Շարլ Ժիտ իր երկհատոր «Քաղ. Տնտեսագիտութեան դասընթացք» գրքին մէջ խօսելով մեր հայրենակցին այս գործին մասին, կ'ըսէ թէ «ամէնէն խորաթափանց ուսումնասիրութիւնն է»։ Արժէքի տեսութիւնը ամէնէն կարեւորներէն ըլլալով տնտեսական գիտութեան մէջ, Պ. Բունիաթեանէն վերջ ուրիշ գիտնականներ եւս ուսումնասիրեցին զայն։

Չորրորդ կարեւոր հրատարակութիւնը վարկի տեսութեան մասին է, «Crédit et Conioncture», տպուած Փարիզ 1933ին։ Այս երկին մէջ, հեղինակը կը քննադատէ վարկի մասին առհասարակ ընդունուած տեսութիւնը եւ կ'ապացուցանէ թէ դրամատունները հնարաւորութիւն չունին վարկեր «ստեղծելու» եւ թէ վարկը ոչ մէկ գործօն դեր կը խաղայ տնտեսական գործառնութեանց ելեւէջներուն մէջ։

Յիշատակութեան արժանի իր վերջին հատորին անունն է «Dépression, Progrès technique et Dévaluation», տպուած 1935ին։ Այս հատորը կազմող երեք ուսումնասիրութիւններէն առաջին երկուքը նախապէս տպուած էին Ազգերու Դաշնակցութեան հրատարակած «Revue Internationale du Travail»ին, իսկ երրորդը՝ աւստրիական «Zeitschrift für Natio – naloekonomie» պարբերաթերթին մէջ։

Բացի գրքերէ, պրոֆ. Մ. Բունիաթեան հրատարակած է նաեւ բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ՝ ռուսերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով, մասնագիտական պարբերաթերթերու մէջ։

1916ին Մոսկուայի մէջ բամպակի մասին գրած յօդուածաշարքը իբրեւ գիրք հրատարակուեցաւ «Ռուսական Քաղաքներու Միութեան» կողմէ։

Բազմաթիւ գրախօսականներ լոյս տեսած են իր գործերուն մասին, միջազգային մամուլին մէջ։ Համաձայն քննադատներուն, Պ. Բունիաթեան «ինքնատիպ եւ յանդուգն գաղափարներ ունեցող տեսաբան մըն է»։ Երբեք չէ վարանած իր ուսումնասիրութեանց առարկայ դարձնելու ամէնէն դժուար եւ վիճելի խնդիրները, որոնց մասին բոլորովին նոր եւ հիմնական եզրակացութեանց յանգած է։

Ինչպէս գրած է Փարիզի իրաւաբանական վարժարանի պրոֆէսէօր Աֆթալիոն, «Պ. Բունիաթեան խորերը կը պրպտէ. չի գոհանար երեւոյթներու արտաքին մակերեսով, այլ կը ջանայ թափանցել իրերու ներքին ծալքերուն մէջ, հիմնական բացատրութիւններ տալու համար անոնց»։

Տնտեսական տագնապներու, արժէքի, վարկի եւ դրամագլուխի մասին իր ինքնատիպ տեսութիւնները առաջնակարգ դիրք մը գրաւած են տնտեսական գիտութեանց մէջ։ Անոնք կ'ուսուցուին համալսարաններու մէջ, տեղ գրաւած են քաղաքական տնտեսագիտութեան գրքերուն մէջ եւ ուշադրաւ ազդեցութիւն գործած ժողովուրդներու տնտեսական քաղաքականութեան վրայ։

Իր յատկանիշներէն մէկն ալ այն է, որ Պ. Բունիաթեան մասնաւոր կարողութիւն մը ունի ամէնէն դժուարին խնդիրներն ու տեսութիւնները բացատրելու յստակ եւ դիւրահասկնալի լեզուով մը։

Ֆրանսական կառավարութիւնը գնահատելով իր մասնագիտական կարողութիւնները, հրաւիրած է զայն անթելով դասախօսութիւններ ընելու օրուան տնտեսական հարցերուն մասին։ Այս ձեւով շուրջ յիսուն դասախօսութիւններ կարդացած է Պ. Բունիաթեան։

Բացի վերեւ յիշուած ամերիկեան երկու ընկերութիւններէն, մեր հայրենակիցը անդամ է նաեւ «Société d'Economie Politique»ի եւ « Econometric Society»ի։

Ահա վաստակաւոր Հայ մը եւս։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՄՈՒԹՆ ՈՒ ԽՐԹԻՆԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Բ.

Նախորդ վերլուծումներուս շարքը յատկացուցած էի բանաստեղծութեան։ Այս նիւթերուն քննութիւնն ալ, պիտի աշխատիմ կատարել, մասնաւորապէս բանաստեղծութիւնը նկատի ունենալով։ Յետոյ, այն նկատառումով որ կշռաւոր բանաստեղծութիւնը բաղդատմամբ արձակ բանաստեղծութեան շատ աւելի բարդ ձեւ մըն է, խոր ու դժուարին հաղորդականութեանց միջոցը գտնելու համար։ Հետեւաբար մեծագոյն աղբիւրն է մթութեան կամ խրթնութեան։ Չափազանց կը սխալին անոնք որ չափածոյ բանաստեղծութիւն գրելը՝ դիւրին միջոց մը կը դաւանին։

Պէտք չէ շփոթել նաեւ, հաղորդականութեան դժուարութիւնը, նիւթին էութիւնը հաղորդելու դժուարութեան հետ, որովհետեւ հոն ուր նիւթը մթութեան մէջ կը մնայ, անոր խորքը կը դառնայ անհասկնալի և հետեւաբար հակազդեցութիւնն ալ անկատար։

Վերջապէս պէտք է ընդունիլ նաեւ թէ, ինչպէս որ թուագիտական տուեալներու բնածին հակում ունեցող կամ ոչ, միտքեր կան, նոյնպէս ալ կան բանաստեղծութիւն մը հասկնալու կամ չհասկնալու հակամէտ մարդիկ։ Այս տրամաբանութեան համաձայն, անհաղորդականութիւն մը, յաճախ սխալանքի ճամբայ բացած է, գործ մը մութ կամ խրթին կարծելու համար։

Բանաստեղծութեան մէջ, մութը կամ խրթինը, լուրջ քննասիրութեան մը ենթարկուած չէ, ոչ ալ, բանաստեղծութեան մը դէշ նկատուելու տեսակներ՝ ճշգրիտ կերպով վերլուծուած։ Որովհետեւ, յաճախ արուեստի գործի մը հաղորդականութիւնը շփոթուած է, իր ներքին արժէքին հետ, ու այսպէս, գործին մթութեան կամ խրթնութեան հանդէպ տրուած է աննպաստ դատում ու վճիռ։

Արուեստի գործ մը կը նկատեմ դէշ, եթէ անոր հաղորդականութիւնը պակասաւոր է, կամ կիրարկուած փոխադրական միջոցը անգործնական եւ կամ ապրումը անարժէք։ Սակայն, եթէ գործ մը անվիճելի արժէք մը կը պարունակէ իր մէջ, այս նոյն պարագաները, դատ դատ կամ ամբողջութեամբ, չեն կրնար մութ կամ խրթին որակումներով զայն դատապարտելու տարրեր կազմել։

Այս շարքին կը պատկանի նմանապէս, թիւրիմացութիւն մը որ կը ծնի ընթերցումի եղծումէն։ Որովհետեւ այդ վայրկեանին, այսինքն ընթերցումի մը միջոցին, յաճախ նկատի կ'առնենք, մեր բաղձական՝ դեռ չխորացած դատումը, փոխանակ մեր վերապրումը հաշուի առնելու, այսպէս՝ ըմբռնումի եւ հասկացողութեան տարբերութիւն մը յառաջ բերելով։

Մութը կամ խրթինը՝ գրականութեան մէջ նոր երեւոյթներ չեն։ Ոչ ալ անոնք գոյութիւն կ'առնեն այն ենթադրութեամբ թէ, արդիական կեանքին բարդ հոլովոյթը՝ հոն դրոշմած ըլլայ իր էութեան կարգ մը դեռ անբացատրելի մնացած դէպքերու իմաստասիրական չափը։

Ընդհակառակն, գրական պատմութեան ամէն դարեշրջան կրած է իր վրայ, մթութեան կամ խրթնութեան պիտակը նոյնքան դիւրութեամբ նշմարելի, որքան մեր ներկայ շրջանին անկապաշտական որակումներով դատապարտուած արուեստի գործերը ծանօթ են մեզի։

Հին՝ հելլենական գրականութեան մէջ չե՞ն վխտար այդ տեսակ երեւոյթներ, երբ դեռ իրենց գրականութիւնը սկզբն. եւ պարզ վիճակի մը մէջ կը գտնուէր, զուրկ պատմական թիկունքէ մը եւ կամ որեւէ նախորդ կերպարի մը ձգտելու նախանձախնդրութիւնը ունենալու։ Պինդարոսի գործերուն մեծագոյն մասը այսօր իսկ բացատրութեանց կը կարօտի։ Դժուարին դարձած է անոնց վերլուծումը որովհետեւ Պինդարոս յաճախ նպատակաւոր եւ գիտակցութեամբ մթութիւններ ներմուծած է իր քնարերգութիւններուն։

Կրնանք դիւրաւ նոյն երեւոյթը նշմարել նաեւ Միջին Դարու գրականութեանց մէջ։ Տանթէն նոյնքան մութ տողեր ստորագրած է որքան մեր օրերուն James Joyceը իր արձակներով ու քերթուածներով։

Մթութիւնը՝ գերմանական գրականութեան մէջ դասական դարձած պահանջ մըն էր շատ մը շրջաններու համար։ Գէթ այս է անգլիացի թարգմանիչներու եւ քննադատներու եզրակացութիւնը։

Հակառակ Ֆրանսական մտքի պայծառասիրութեան, Ronsardէն մինչեւ մեր օրերը, Ֆրանսական գրականութիւնը լեցուն է անհասկնալի մնացած էջերով, նոյնիսկ ամբողջական գործերով։

Էջեր կան Rabelaisի գործերուն մէջ, որոնցմէ կարելի չէ հասկնալի բան մը կորզել։ Montaigne յաճախ պարսաւանքի ենթարկուած է իր մութ մնացած տողերուն համար։ Victor Hugo, Lamartine, զերծ մնացած չեն այդ ոգիով կատարուած քննադատութիւններէ։ Նոյնիսկ Lamartineի «Լիճը» շատերուն կողմէ դատապարտուած է իբրեւ անհասկնալի բանաստեղծութիւն։

Ֆրանսական գրականութեան վերջին շրջանին, մութն ու խրթինը նոյնիսկ մասնաւոր սովորութիւն մը դարձաւ։ Mallarméէն մինչեւ Panl Valéryի խրթնապաշտութեան ճաշակը՝ նուաճեց մտաւորական շրջանակներու ամէնէն դասական եւ պահպանողական կեդրոններն անգամ։

Նոյն երեւոյթը գոյութիւն ունէր եւ տակաւին գոյութիւն ունի անգլիական գրականութեան մէջ։ Գրութիւնս չխճողելու համար զանց կ'ընեմ ծանօթ անուններու յիշատակութիւնը, անուններ որոնց ստեղծագործութիւնները հաւասար մակարդակի վրայ կը գտնուին, չըսելու համար թէ խորքով աւելի գերազանց են։

Համբաւածանօթ բանաստեղծ եւ քննադատ T. S. Eliotի հետեւեալ տողերը կը քաղեմ իր վերջին քննադատական գործէն, որովհետեւ շատ յատկանշական են եւ մեր շօշափած հարցին կը բերեն խորհրդածութեան լուրջ պահանջ մը։ Ան կը գրէ.

— «Կ'ընդունիմ թէ կարգ մը բանաստեղծութիւններ որոնք այսօր հիացումս կը գրաւեն, անհասկնալի էին ինծի երբ առաջին անգամ զանոնք կարդացի։ Կան տակաւին ուրիշներ որ վստահ չեմ թէ կը հասկնամ, օրինակի համար, Շէյքսփիրի բանաստեղծութիւնները»։

Եթէ այս տեսակ արտայայտութիւններ, վայրկեանի մը համար մեզ շփոթութեան կը մատնեն, իրականութիւնը այն է թէ, մթութեան ու խրթնութեան քօղը՝ որուն պատճառաւ, արուեստի գլուխ գործոցները անցեալին մէջ շատերուն ան-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐԸ

(Քաղուած խորհրդային աղբիւրներէ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐԸ.— Դիլիջանի շրջանը իբրեւ բուժավայր յայտնի է իր կազդուրիչ, բուժիչ յատկութիւններով եւ բնութեան գրաւիչ տեսարաններով։ Ոսկրախտով եւ թոքախտով վարակուածներու համար օդերեւութաբանական տուեալները բարենպաստ են։ Դիլիճանի մօտ կը հոսի Բլդան գետը, ուր կայ ածխաթթթային-ալքալի պարունակող աղբիւր։ Դիլիճան կը գտնուի Արաստումանի եւ Տիպերթայի բուժարանները։ Դիլիճանի ամարանոցը յայտնի է իր արեւոտ օդով, մեղմ կլիմայով, եւ չոր օդով։ Ծովի մակերեւէն 1260 մեթր բարձրութեան վրայ կը գտնուի։ Հոն հիմնական բուժումը կը կատարուի հելիոթերապիայի (արեւաբուժում) միջոցով։ Առողջապահական պայմանները եւ հիւանդներու սնունդը շատ լաւ են, 3500 — 4000 գոյ օրական։

Դիլիճան կուգան հանգստանալու թէ Հայաստանէն եւ թէ Ս. Միութեան 16 եղբայրական հանրապետութիւններէն, շնորհիւ լաւ շինուած ճամբաներու եւ երկաթուղիներու։

ՋԵՐՄՈՒԿԸ Հայաստանի ինչպէս եւ Ս. Միութեան լաւագոյն բուժավայրերէն մէկն է, անցեալին ծանօթ էր իբրեւ «Տաք Ջուր»։ Կան աղբիւրներ որոնց ջերմութիւնը կը հասնի 63 աստիճանի եւ չափազանց հարուստ են ածխաթթուով։ Կը գործածուին երիկամունքի, լեարդի եւ յօդացաւի բուժման համար։ Բոլոր երկրաբանները, քիմիաբանները, լեռնային ճարտարապետները բարձր գնահատած են Ջերմուկի բուժիչ յատկութիւնը։ Ներկայիս Արփայի ձորին մէջ, Արեւելեան Ախուրեանի ափին, սարահարթին վրայ ծովի մակերեւէն 2000 մեթր բարձրութեան վրայ, վեր կը խոյանան քարէ մեծ շէնքեր, ուր կը բուժուին եւ կը հանգստանան աշխատաւոր զանգուածները։ Շուտով այս բուժարան ամառանոցը կ'ունենայ 800 մահճակալ, որոնց 600ը բուժավայրին մէջ եւ 200ը օթեւանողներու համար։

մերձենալի կը մնային, այսօր որեւէ մաշած ու մէկդի ծալլուած է։ Ու անոնցմէ շատեր հիմա հասկնալի են, արուեստագէտներու հոն յանձնած անկեղծ ապրումներով, երեւակայութեան թափով ու անմահական ճշմարտութեանց լոյսերով։

Ուրեմն կրնանք հետեւցնել թէ, կարելի չէ գտնել իսկական բանաստեղծ մը որ այս կամ այն պատճառաւ մութ ու խրթին ըլլալու պիտակին արժանացած չըլլայ։ Այս երեւոյթը նոյնիսկ պայման մըն է եւ զուգահեռական կ'երթայ ճշմարիտ բանաստեղծին տաղանդին հետ։

Ըսել չեմ ուզեր թէ մութն ու խրթինը արուեստի գործի մը խորութեան չափանիշերը կը կազմեն, բայց անոնք յաճախ կը պահեն իրենց քօղին տակ վերապրեցնող գեղեցկութիւնը որ տիրական է գեղարուեստի բոլոր ստեղծագործութեանց մէջ։

Այժմ վերլուծենք թէ ինչ պարագաներու տակ ստեղծագործութիւն մը մութ կամ խրթին դառնալու նշանակ է։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ԾԱՂԿԱՁՈՐԸ Հայաստանի ամենալաւ ամառանոցը կը նկատուի, որու հանգստեան տունը կը գտնուի ծառերով ու ծաղիկներով զարդարուած բլուրի մը վրայ։ Կը գտնուի Զանգու գետի մօտ։ Ծաղկաձորի մէջ կը հանգստանան մեծ թիւով մանուկներ, 8էն 16 տարեկան։ Դպրոցականներու համար կայ 25 հանգստեան տուն, իսկ փոքրերուն համար կայ երկու բուժարան, եւ մեծերուն երեք հանգստեան տուն։

ՍԵՒԱՆԻ հինաւուրց կղզին իր մինչեւ ցարդ կանգուն մնացած վանքերով կ'երեւայ Ծաղկաձորէն։ Կղզիի ժայռոտ ափին վրայ կը բարձրանայ Հայաստանի սովետական գրողներու հանգստեան տան քառայարկ շէնքը։ Փոքր կղզիին մէջ կ'երթան հանգստացողները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ Ակադեմիայի բժշկութեան եւ կենսաբանական բաժնի վարիչն է պրոֆ. Լեւոն Յովհաննէսեան։ Իր վարած բաժինը մինչեւ հիմա հրատարակութեան յանձնած է 50ի չափ բժշկական ուսումնասիրութիւններ, որոնց մէջ նաեւ Մխիթար Հերացիի եւ Ամիր-Տովլաթի կեանքի եւ գործունէութեան մասին։ Նոյնպէս պիտի պատրաստեն ընդարձակ մատենագրութիւն մը, որ պիտի պարփակէ հայ լեզուով մինչեւ հիմա լոյս տեսած գիրքերը։

Ս. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ճարտարապետներու երկրորդ համագումարին առթիւ Մոսկուայէն Երեւան գացած է Ս. Միութեան Ակադեմիայի անդամ ճարտարապետ Ռոֆֆանը։ Խօսելով Մոսկուայի բարձր շէնքերու մասին, Ռոֆֆան ըսած է թէ Խ. Միութեան ճարտարապետները իւրացուցած են այն առաջադրանքը, որու համեմատ շէնքերու կառուցումը ըլլայ գեղարուեստական ոճով ու ապահովէ բնակչութեան բոլոր պահանջները, դառնալով աշխարհի ամէնէն առաջաւոր եւ մեծագոյն ճարտարապետութիւնը։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄՈԼՈԹՈՎ համալսարանին մէջ այս տարի բացուեցաւ լրագրական բաժինը, ինչպէս գրած էինք արդէն։ Դասընթացքը պիտի ունենայ հինգ տարուան շրջան, ուր պիտի պատրաստուին Հայաստանի ապագայ խմբագիրները։

18 ԳՈՐԳԱԳՈՐԾ արտելներ կը գործեն Հայաստանի մէջ։ Վեց ամսուան ընթացքին գորգագործ արտելներու սարքած 480 նոր հորեր եւ պատրաստեցին 39.000 քառակուսի մեթր ընտիր գորգ։ Երեւանի մէջ բացուած է գորգագործ արտէլ մը, որ տարեկան պիտի արտադրէ 3 միլիոն րուբլի արժողութեամբ հայկական ընտիր գորգեր։

ԵՐԳՉՈՒՀԻ ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ (հայրենադարձ) Հայ Ֆիլհարմոնիայի ամառնային թատրոնին մէջ տուած է համերգ, մեծ տպաւորութիւն գործելով։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

1949Ի ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 28 Յուլիս (յապաղած).— Հ. Յ. Դ. ՆորՍերունդի Շրջ. վարչ. մասնակցութեամբ իր 12 մասնաճիւղերու այս տարի եւս կազմակերպեց իր տարուան Ողիմպիականը, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, կիրակի 17 Յուլիս ամբողջ օրը, ներկայ էին մօտաւորապէս հազար հոգի։ Ձեռնարկը յաջող անցաւ։ Դաշտին մուտքին վերեւ պարզուած էին Ֆրանսական եւ Հայկական դրօշները։ Բազմութիւնը մեծ մասով կը բաղկանար երիտասարդներէ։ Դադարի մը պահուն խօսք տրուեցաւ ընկեր Մ. Մարութեանի որ անգամ մը եւս հրաւիրեց նոր սերունդը անսասան եւ կորովի աշխատանքի մը։ Յիշեցուց թէ պարտաւոր ենք երախտագիտութեամբ մեր երէցներուն եւ յորդորեց օրինակել անոնց զոհաբերութեան ոգին։

Ամբողջ օրը, անընդհատ խաղեր տեղի ունեցան եւ կատարուեցաւ նոյնպէս Ֆութպոլի սըմի ֆինալ եւ ֆինալ որ անցեալ խաղարկութեան վերջ չէր ունեցած, ժամանակը կարճ ըլլալով։

Սըմի ֆինալ Bld. Oddo ընդդէմ Beaumontի շահեցաւ 2—0։ Իսկ ֆինալ անգամ մը եւս յաղթեց St. Loup Bld. Oddoի 2—0 եւ տիրացաւ «Օհանջանեան» բաժակի։ Ժամանակը ուշ ըլլալով տողանցքի մասնակցեցան միայն հայ արենուշները ղեկավարութեամբ Տիկին Մանուշի եւ մարզիկները։ Ցոյցը շարժանկարուեցաւ, իսկ Սէն Լուի նուագախումբը կ'առաջնորդէր հայկական քայլերգներով։ Լռութիւն, յանկարծ կը թնդան «Մարսէյեէզ»ը, «Բամ փորոտան», երկու եռագոյնները կամաց կամաց կը բարձրանան։ Աչքերը յառած են դէպի ազգային խորհրդանշանը։

Մանուկ Պօյաճեան

ԽՄԲ.— Ստիպուեցանք զանց առնել մարզախաղերու մէջ շահած երիտասարդ-երիտասարդուհիներու անունները, տեղի անձկութեան պատճառով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋԸ

ՓՈՆ Տ'ՕԳՆԱ.— Կապոյտ Խաչի դպրոցական հանդէսը տեղի ունեցաւ մեծ յաջողութեամբ։ Ահա երեք տարի է որ՝ մեր Խաչուհիները ամէն ճիգ կը թափեն կանգուն պահելու համար ծաղկոցը։ Ինչ հրճուանք է ծնողքի մը համար, տեսնել թէ իր պզտիկը, որ երէկ հազիւ քանի մը բառ հայերէն կը թոթովէր, այժմ կ'արտասանէ հայկական շունչով եւ յստակ առոգանութեամբ։

Այս առթիւ պէտք է յիշել քանի մը աշակերտ, աշակերտուհիներ որոնք լիուլի պսակեցին մեր յոյսերը.— Արտասանեցին Օրիորդներ, Աննիձա Արըճեան, Սիրանոյշ Տէրտէրեան, Անահիտ Օհանեան, Թուլիկեան Արմենակ, Ալիս Աճէմեան, Օհանեան երեք քոյրերը եւ Վալանթին Խաչատուրեան։ Նաեւ փոքրիկներ Ռընէ Փափազեան, Եփրեմ Տապակճեան։ Երգ ու արտասանութիւններէ վերջ յիշատակելի է զաւեշտը։ Յակոբ Թուլիկեան, Անահիտ Օհանեան, Ազնիւ Կըկըղեան, Արիճեան, Տէրտէրեան շատ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ։ Եթէ կարգ մը ծնողքներ ալ իրենց բարոյական օժանդակութիւնը ընծայեն, որքան պիտի դիւրանայ աշխատանքը աքնաջան Խաչուհիներուն։ Այս առթիւ կ'արժէ յիշել թէ ազգասէր հայրենակից մը, Պ. Յակոբ Տէր Սարգիսեան ամէն տարի անմիջապէս կը փութայ իր ընտանիքով եւ զաւակներով գալ եւ օգնել բարոյապէս, նիւթապէս, Կապոյտ Խաչի ձեռնարկին։

Այս հանդէսէն քաջալերուած, յառաջիկայ Օգոստոս 7ին Կապոյտ Խաչը պիտի սարքէ դաշտային խնջոյք մը, հրաւիրելով բոլոր հայրենակիցները։— Թղթակից

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԴ.

ՅՈՒՆԱՑ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Ո՞վ կը յանդգնէր իրենց առջեւ ելլել, քանի որ գահը թափուր էր, իսկ տէրութեան խնամակալը՝ Վեստ Սարգիս կոյր գործիք մը դարձած էր իրենց ձեռքը։

Եւ դաւաճանը երբ լսեց յունական լեգէոններուն մուտքը Հայաստանի սահմաններէն ներս, սիրտը թունդ ելաւ եւ փառասիրութեան կրակը բորբոքեցաւ հոգիին մէջ։ Կը զգար, թէ իր փափաքները կը կատարուին, հետզհետէ կ'իրականան իր ծրագիրները, եւ կը մօտենար այն ժամը, երբ արքայական թագը պիտի դնէր իր գլխուն եւ բազմէր Բագրատունեաց գահին վրայ։

Վեստ Սարգիս տնեցիներու աչքին փոշի փչելով, յայտնեց անոնց, թէ անտեղեակ է Յոյներու Հայաստան մտնելէն։ Ու օր մըն ալ հեծաւ նժոյգը եւ սլացաւ Անիէն դուրս։

Երբ դուրս ելաւ Անիի դռներէն, դիմագիծը փոխուեցաւ յանկարծ, ուրախութեան փայլ անցաւ դէմքին վրայէն եւ, ուժգին մտրակելով ձին, դարձաւ դէպի արեւմտեան սահմանները, ուր արդէն կը միային հայ գիւղերը, եւ սլացաւ դէպի առաջ։

Սիրտը կը հատնէր անհամբերութենէ։ Կ'ուզէր շուտով հասնիլ Յունաց բանակը։

— Թող իմ ձիս, դուն Անիէն դուրս բերիր զիս իբրեւ պարզ իշխան մը, շուտով ներս պիտի բերես կրկին իբրեւ թագաւոր, իբրեւ միահեծան տէր բովանդակ Հայաստանի,— կ'ըսէր Վեստ Սարգիս ինքն իրեն ու աւելի եւս կ'արագացնէր ձիուն ընթացքը։

Անցան քանի մը օրեր։ Ցերեկը յաջորդեց գիշերին, ու գիշերը՝ ցերեկին, սակայն Վեստ Սարգիսի համար հանգիստ չկար։ Իրիկուն մը հեռաւոր հորիզոնին վրայ նշմարեց կրակէ բոցեր, որոնք երբեմն կը բորբոքէին ու երբեմն կը մարէին։

Վեստ Սարգիսի դէմքին վրայ կը նշմարուէր անխմանալի մտահոգութիւն մը, քաշեց ձիուն սանձը, առանց աչքը հեռացնելու բոցերէն, կարծես կը զգար որ այդ բոցերուն մէջ կը կատարուէին մարդկային ամենասոսկալի բարբարոսութիւնները ու Հայեր էին որ կը կոտորուէին անխնայ։

Հայոց թագաւորութեան խնամակալը տխրեցաւ, սիրտը լեցուեցաւ անբացատրելի յուզումով, եւ վայրկեան մը փոխուեցաւ հոգեկան տրամադրութիւնը։

— Այս ի՞նչ բոցեր են, դարձաւ ան իրմէ միշտ անբաժան Եղոյին, որ նոյնպէս հետաքրքրութեամբ կը նայէր դէպի կրակը։

— Տէր իմ, պատասխանեց Եղոն, հոն տեղաւորուած է Յունաց բանակը, ուր մենք կ'աճապարէինք հասնիլ։

Վեստ Սարգիսի դէմքը աւելի մռայլեցաւ, կ'ուզէր լսել որ այդ կրակները ուրիշ բան մը կը գուշակէին եւ ոչ թէ հրդեհ կամ աւերածութիւն։ Եղոն բան մը չըսաւ այդ մասին, թէեւ գիտէր իրողութիւնը։ Արդեօք ա՞ն ալ իրեն պէս կրասրափէր՝ նայելով բոցերուն վրայ,— մտածեց Վեստ Սարգիս, եւ կրկին դարձաւ Եղոյին.

— Ես կը հարցնեմ քեզի, թէ այդ ի՞նչ բոցեր են որ կը լուսաւորեն շրջակաները։

— Յունաց բանակին խարոյկներն են, իշխան. կ'երեւի Յոյները կը տաքցնեն իրենց սառած մարմինները, պատասխանեց Եղոն դժոխային ժպիտով մը։

Վեստ Սարգիս նայեցաւ անոր եւ սարսուռ մը զգաց։ Իր զինակիցին դէմքը զարհուրելի էր ուղղակի։

Լուռ, կրկին առաջ անցան։ Բոցերը հետզհետէ աւելի յստակ կը տեսնուէին, անոնց լոյսին տակ կը նշմարուէին նաեւ մարդկանց շարժումները։

— Իշխան, եթէ քիչ մըն ալ առաջ երթանք, պիտի երեւայ Յունաց բանակը։ Ահա, բլուրին ստորոտէն արդէն կը տեսնուին Յունաց վրանները,— ըսաւ Եղոն եւ մատով ցոյց տուաւ մօտակայ բլուրին ստորոտը։

Վեստ Սարգիս չպատասխանեց ու շարունակեց իր ընթացքը, պահ մը ետք երկուքն ալ նշմարեցին մարդկային ստուերներ, որոնք ճամբէն շեղելով, կը պահուըտէին թուփերու եւ մացառներու մէջ։ Անոնցմէ մէկ քանիները մինչեւ անգամ առաջ վազեցին եւ խելագարի պէս ինկան ձիերու ոտքերուն տակ։

— Ո՞վ ես դուն, հարցուց իշխանը իր ձիու ոտքերուն տակ թաւալող կնոջ մը, որ ամուր գրկած էր ծծկեր երախան։

ԲԱԳՐԱՏ ԱԵՎԱԶԵԱՆՑ

(30)

նորէն յուզելով բացառիկ պարգեւներու եւ յաւելման հարցը, ազդարարեց թէ «այս խնդիրները դուրսը պիտի կարգադրուին»։

★ *Ժողովը օրէնք մը քուէարկեց, որուն համաձայն մասնաւոր տոմս մը պիտի տրուի «տնտեսապէս տկարներու»։ Այս տոմսէն պիտի օգտուին. — 1.. Անոնք որ 65 տարեկանէն վեր են, կամ աւելի քան 60 տարեկան, բայց չեն կրնար աշխատիլ. — 2 Անկար են կամ անբուժելի հիւանդութեամբ վարակուած։*

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆԵՐ Է ԵՐԿՈՒ ԱԶԳԱԿԻՑՆԵՐ

Լիոնի Le Progrès *թերթը զարհուրելի դէպք մը կը պատմէ յուլիս 29ի թիւին մէջ, հետեւեալ խորագիրներուն տակ.—*

Կրընօպլի մէջ ձերբակալուեցաւ Հայ մը որ սպաննած էր իր երկու հայրենակիցները եւ խմած վերջին զոհին արիւնը։ Մարդասպանը կ'ըսէ թէ «երկուքն ալ նացի դահիճներ, չարչարած էին զիս»։

Կ'ամփոփենք որոշ վերապահութեամբ, սպասելով լրացուցիչ տեղեկութեանց.—

Կրընոպլի մէջ ձերբակալուեցան կրկնակ մարդասպանութեան ամբաստանութեամբ, երկու Հայեր, որոնք մաս կազմած էին հռչակաւոր մոնկոլեան զօրաբաժիններուն։ (Ցաւալ. — Կ'ակնարկէ Գերմաններու կողմէ զինուորագրուած գերիներուն)։

Թուլուզի շրջանի ոստիկանութիւնն էր որ կատարեց այս կրկնակ ձերբակալութիւնը, ի գործադրութիւն Ալպիի հարցաքննիչ դատաւորին մէկ հրամանագրին։

1948 հոկտ. 28ին կ'անհետանար Հայ մը, որ իբրեւ փայտահատ կ'աշխատէր Քոնեաք—լէՄինի մէջ (Թառնի նահանգ)։ 1946 փետր. 21ին նոյնպէս կ'անհետանար իր հայրենիցներէն մէկը, որ կ'աշխատէր Գուինիքէի չինութեանց մէջ։ Երկու անգամն ալ կասկածելի չէր ոճիրը։

Քննութիւնը կեդրոնացաւ ուրիշ Հայու մը, Արտաւազդ Աղաջանեանի վրայ, 39 տարեկան, որ իրենց աշխատանքի ընկերը եղած էր չինութեանց մէջ եւ որ անկէ ի վեր իբրեւ բանուոր մտած էր Վիլառ—Գոնոյի Թուղթի գործարանին մէջ, Կրընոպլի մօտ։

Ձերբակալուելով, մարդը երբեք դժուարութիւն չհանեց խոստովանելու իրեն վերագրուած կրկնակ մարդասպանութիւնը։ Նոյն իսկ յայտարարեց որ եթէ գիտնար թէ զինքը կը փնտռեն այդ գործին համար, ինքնաբերաբար պիտի ներկայանար դատական իշխանութեան։

Իր պատմութեան համաձայն, 1941ին զինուորագրուելով խորհրդային բանակին մէջ, Գերմաններուն կողմէ գերի բռնուեցաւ Ուկրայնայի մէջ, մնաց այնտեղ, Լեհաստան եւ ի վերջոյ ղրկուեցաւ Ֆրանսա։Ճամբու հետ յանձնուեցաւ իր երկու զոհերուն հսկողութեան. երկուքն ալ կը ծառայէին նացիներուն եւ անասելի չարչարանքներ կրեց անոնց կողմէ։ Իր երկու եղբայրները սպաննուեցան անոնց կողմէ իր աչքին առջեւ, իսկ Թուլուզի շրջանին մէջ անոնք գիւղեր աւարի տուին եւ հրկիզեցին։

Երբ պատերազմը վերջացաւ, զանոնք նորէն գտաւ Թառնի անտառային չինութեանց մէջ։ Եւ վրէժը լուծեց։Առաջինը սպաննեց ատրճանակի երկու հարուածներ պարպելով ծոծրակին եւ դիակը թաղեց դաշտի մը մէջ։ Երկրորդն ալ սպաննեց դանակը մխելով կուրծքին եւ ,արիւնը խմելէ վերջ, դիակը թաղեց անտառին մէջ, թիով մը։ Մարդասպանը այս երկու արարքները կը նկատէ պարտականութեան մը կատարումը եւ կ'ըսէ թէ Խաչիկ Ասլանեան, 28 տարեկան բանուոր մը Վիզքոզի մէջ, (Կրընոպլ) որ ձերբակալուած է իրեն հետ միաժամանակ, իբրեւ մեղսակից, չէ մասնակցած իր կատաղի վրէժխնդրութեան։ Մնաց որ, այս վերջինն ալ կ'ուրանայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԱՏԵԱՆՆԵՐԸ պիտի ջնջուին 1949 դեկտ. 31ին, համաձայն Ազգ. Ժողովի որոշման։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒՍ հրաւիրուած է Եւրոպայի Խորհրդարանին գումարման, Անգարայի Ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԸ պիտի կտրուի շաբաթը մէկ օր, ժամը 7էն մինչեւ կէս օր եւ 1.30էն 6։ Օրերը որոշուած են համաձայն շրջաններու։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ խուզարկութիւններ կատարուելով համայնավարական կեդրոններու մէջ, բազմաթիւ փաստաթուղթեր բռնուեցան։ Համայնավարներուն մեծ մասը Մոսկուայի հետ է, իսկ մաս մըն ալ՝ Թիթոյի։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ այն նամականիշները որ նախագահներ Մասարիքի եւ Պենէշի նկարները կը պարունակեն, այլ եւս արժէք պիտի չունենան նոյեմբերէն վերջ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անգլ. շրջանի տարագիրներու կայանները պիտի փակուին մինչեւ 1950 յունիս 30ին։Այնուհետեւ օգնութիւն պիտի ստանան միայն հիւանդները եւ անկարները։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ մինչեւ Յունիս 15.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ադա. 1500, *ԳՐԻՒՔՍԷԼ Մկր.* 2000, *ՓԱՐԻԶ* (19) *Մին.* 3200, *ՄԱՐՍԷՅԼ Քիթ.* 1500, *ՔԱՍԻՍ Ա. Փ.* 1500, *ՄԱՐՍԷՅԼ Քոլ.* 1500, *ՄԱՐՍԷՅԼ Ղեւ.* 4150, *ՎԻԷՆ Վար.* 500, *ՔՈՆՈՄ Սար.* 1000, *ԹԱՐԱՐ Յով.* 800, *ՔԼԻՇԻ Պօլ.*800, *ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ Զար.* 1600, *ՏԻՏՐՈՅԹ Բար. քհ.* 15 *տոլ.* *ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ Փեւ.* 1500, *ՊԱՆԻԷՕՅ Փափ.* 1500, *ՍԵՎՐԱՆ Սահ.* 2200, *ՍԵՎՐԱՆ Ոսկ.* 800, *ԼԻՎՐԻ Օհա.* 1500, *ՇԱՄՓԻՆԵԻ Պաղ.* 1500, *ԿԱՔ Աթա.* 1500, *ՑԵՍԻՆ Լըճէ* 500, *ՄԱՐՍԷՅԼ Տալ.* 4000, *Ս. ՄՈՐ Զալ.* 800, *ԱՆԻԷՌ Հէպ.* 800, *ՇԱՎԻԼ Թ. Ս.* 1000, *ՇԱՎԻԼ Յ. Ա.* 1500, *ՔԼԱՄԱՐ Թոր.* 1500, *ՄԷՕՏՕՆ Պետ.* 1500, *ՇԱՎԻԼ Մ. Ս.* 1500, *ՎԻՐՕՖԼԷՅ Էմի.* 800, *ՇԱՎԻԼ Մ. Տ.* 1500, *ՌՈՆԻ Մեր.* 1500, *ՍԹԵՆ Ման.* 1500, *ՎԻԷՆ Բար. — Թեր. — Միք.— Տ. Փ. — Ա. Ջ.* 1500*ական ֆրանք։ ՍԷՆ ԼՈՒ — Եղի. Նաք. Միր. Փիլ.* 1500*ական, Ս. ԼՈՒ Գ. Մ. Ելք. Խան. Սուլ. Մուր. Շահ. Նիդ. Գալ. Քէտ. Պապ. Էնէ. Ջար.* 1000*ական։ Ս. ԼՈՒ Լեւ.* 1125, *ՄԱՐՍԷՅԼ Կոն.* 650, *ՓԱՐԻԶ* (2) *Ուն.* 800, *ԻՋԻԷՕՅ Մար.* 800, *ԼԻՈՆ Տէր.* 1000 *ՄԱՐՍԷՅԼ Գրի.* 1600, *ՄԱՐՍԷՅԼ Շամ.* 1500, *ՄԱՐՍԷՅԼ Ս. Ա.* 1500։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Մասնաճիւղին *կողմէ ՄԷՏՕՆԻ գեղածիծաղ անտառին հանրածանօթ* Պաղ Աղբիւրին *մօտ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, այս ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՕԳՈՍՏՈՍ։*

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Կիրակի առաւօտ օթօքարները *պիտի մեկնին ժամը* **8ին Boulevard Carnot***ի հրապարակէն։*

Խանասորի ճակատամարտի տարեդարձը

ԿԻՐԱԿԻ **7** ՕԳՈՍՏՈՍ, ամբողջ օրը

ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Կը նախագահէ՝ Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսեն՝ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ *եւ* Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

կ'արտասանէ յայտնի դերասանուհի

Տիկ. Մարութեան

Կը նուագէ Սէն Լուի եւ Պուլ. Օտտոի *միացեալ* Նուագախումբը, *կ'երգէ* Սէնթ Անի երգչախումբը։

Տեղի կ'ունենան մարզական խաղեր և պուլի մրցում

Այժմէն ապահովեցէք ձեր երթեւեկի միջոցները, դիմելով ձեր շրջանի Հ.Յ.Դ. Մարմիններուն։

Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7ին *նախաձեռնութեամբ «Սիամանթօ» խումբին*: PONT DE CHERUY*ի օդասուն անտառին մէջ*: Օթօքարը *կը մեկնի* կիրակի առտու ժամը **9.30**ին **Place Guichard***էն*: Երթուդարձի *գինը* **100** *ֆրանք*: Կը հրաւիրենք երիտասարդութիւնը մասնակցիլ այլ եւ այլ մրցումներու եւ խաղերու։

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դաշտահանդէս — ը 7 Օգոստոսին, սաղարթախիտ ծառերու տակ։ Բազմաթիւ անակնկալներ։ Ամէն տեսակ ըմպելիներ եւ աննման պաղպաղակ։

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

Հանդիպումներ Մուսայի հետ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

270 մեծադիր էջ, շքեղ տպագրութեամբ

Գրեց՝ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Դիմել՝ Բալուեան, Պարսամեան եւ Հ. Սամուէլեան գրատուները։ Կամ ուղղակի հեղինակին՝ Via G. Pacini 30, Milano (Italia)։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Կապոյտ Խաչի կազդուրման կայանի Բ. խումբը Փարիզէն *կը մեկնի երեքշաբթի*, 2 Օգոստոս։ *Հաւաքուիլ* Gare de Lyon, *մեծ հալին խոշոր ժամացոյցին տակը, երեկոյեան ժամը 7ին։*

Ա. խումբը (Միջին Ֆրանսայէն) կը վերադառնայ երեքշաբթի։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ՄՋԻԿԵԱՆ հաճոյքով ունի իր հայրենակիցներուն հաղորդելու որ վերսկսած է իր ապասարկութիւնը՝

*MAISON CHAILLOT*ի ՄԷՋ

Ուր իր հին յաճախորդներուն տրամադրութեան տակ կը դրուին միօրինակ եւ ֆանթէզի մետաքսեղէն կտորներ, ինչպէս նաեւ բամպակեղէն, վիշի, Զէֆիր, ֆինէթ եւայլն։

— *ՆԱԵՒ ԲՐԴԵՂԷՆ ԵՒ ՇԱՊԻԿՑՈՒ* —

MAISON CHAILLOT *կը գտնուի* Poste Colbert*ի եւ* Grand 'Rue*ի անկիւնը, Պուրսին եռեւը։*

11 Rue Henri Barbusse, MARSEILLE

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ տիկին մը տան մը մէջ որպէս խնամատար փոքրիկներու կամ ծերերու։ Կրնայ ստանձնել տան մը տնտեսութիւնը եւ կամ պաշտօնավարել որպէս ընկերացող կին **(Dame de Compagnie)**։

Դիմել «Յառաջ»ի Բ. սկզբնատառով։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՄՈՒԼԷՆ ԵՒ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Ահարոնեան» Ակումբի Մատակարար Մարմինը կը խնդրէ Ֆրանսայի եւ արտասահմանի հեղինակներէն և մամուլէն, իրենց տրամադրելի գիրքերէն մէկ–մէկ օրինակ նուիրել *Գրադարանիս*։ Մեր դրամական միջոցները շատ սահմանափակ ըլլալով, հնարաւորութիւն չունինք, պատերազմի ընթացքին եւ անկէ վերջ լոյս տեսած հարիւրաւոր գիրքերը գնելու, որով նուիրատուները մեծապէս սատարած պիտի ըլլան *Նոր Սերունդի հայեցի դաստիարակութեան եւ Հայ. Մշակոյթին*, միեւնոյն ատեն, թեթեւցնելով նաեւ մեր ծանր բեռը։

ԳԻՐՔ, ԹԵՐԹ, ՀԱՆԴԷՍ եւ այլն ՂՐԿԵԼ հետեւեալ հասցէին. — **A. Bediguian,** 7 rue Berlioz, **Marseille** France.

Կը խնդրենք արտասահմանի թերթերէն արտատպել սոյն կոչը։

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

Տրամադիր է, արձակուրդի ատեն՝ հայերէն լեզուն դասաւանդել մասնաւորներու, Փարիզ եւ արուարձանները։

ԻՍԿ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻՆ համար կը ստանձնէ դպրոցի մը վարիչ – ուսուցչի պաշտօնը, նախընտրելով գաւառը։

Պայմանաւորուելու համար այժմէն դիմել Ս. Կ.ի, «Յառաջ»ի հասցէով։

ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հայ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան տարեկան փառատօնը՝ 2 հոկտեմբերին։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ԾԱՆՕԹ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ Օր. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ նուագահանդէսը 1950 Փետրուար 4ին։

★ *ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ տարեդարձը Տէսինի մէջ, Օգոստոս 14ին։*

★ *ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԵՒ ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ Հոկտ. 30ին Սալ Շըմիի մէջ, դերասան Տ. Նշանեանէ։*

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)

Le Gérant : A. [illegible]ERCESSIAN

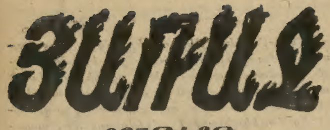

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․
Tél. GOB. 15-70 Գինն 6 ֆր․ C.C.P.Paris 1678–63
Mercredi 3 Août 1949 Չորեքշաբթի 3 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5913 – Նոր շրջան թիւ 1324 Խմբագիր՝ Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

МЕР ԽՕՍՔԸ

ՅՆԴԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարին կը լրանայ արդէն — երկրորդը — եւ ձայն-ձուն չկայ Հայրենադարձի մասին։ Պիտի վերսկսի՞։ Ե՞րբ։ Ի՞նչ համեմատութեամբ։

Լո՛ւռ են ինչպէս Երեւանն ու Մոսկուան, նոյնպէս անոնց գոյնզգոյն ժամկոչները եւ լուսարարները։

Սխալեցանք։ Բոլորն ալ սոխակ են դարձեր, փառաբանելու համար 1946ին եւ 1947ին կատարուած ներգաղթները, միեւնոյն ատեն ժանիք սրելով Դաշնակցութեան դէմ։

Իրարու հետ մրցումի ելած են պետական պաշտօնատարն ու արտասահմանի յետին դպիրը։ Կ'եփեն ու կը ցրուեն միեւնոյն անլի, ջրալի եւ պարշահոտ ցնդաբանութիւնները։

Ահաւասիկ վկայութիւն մը Երեւանէն։ Որքան ստայօդ, նոյնքան անամօթ։

Երեւանի Կեդր․ Կոմիտէին ընդհ․ քարտուղարն է, վրացախօս Գրիգոր Արութինովը (Յարութիւնեան), որ կը գրէ սեւով ճերմակի վրայ, իր ժանգոտ սլաքներն անգամ մը եւս ուղղելով Դաշնակցութեան դէմ․

— «Նրանք դիմեցին ստոր միջոցների, ներգաղթողների հետ միասին սովետական Հայաստան ուղարկելով պրովոկատորներ, որոնց միջոցով փորձում էին վարկաբեկել հայրենիք վերադարձող հայրենակիցներին»։

Ինչպէս կ'երեւայ, Գ․ Արութինով իր տրամաբանութեան հետ կորսնցուցած է նաեւ իր յիշողութիւնը։

Տակաւին երէկուան պատմութիւն է ներգաղթի կազմակերպութիւնը։ Եւ մէջտեղն են կազմակերպիչներն ալ։

Արտօնութեան աւետիսը հազիւ Երեւան հասած, արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուեցան, գաղտնի հրահանգներ հաղորդուեցան, որպէս զի Ներգաղթի Կոմիտէները կազմուին «յառաջդիմական» տարրերէ։

Այդպէս ալ եղաւ, ամէն տեղ։

Ոչ մէկ դաշնակցական Ներգաղթի Կեդր․ Կոմիտէներուն մէջ։

Ցետին թշուառականը գնաց բազմեցաւ աթոռներուն, ինչպէս միլիոններուն վրայ, քթէքթէնէ բերելով Հայրենադարձը։

Այն 85–90.000ին դիմաց, որ հայրենիք փոխադրուեցան զտուելով, մաղուելով, քանի՞ տասնեակ հազարներ ալ մոխիրի վրայ նստան, Սուրիա–Լիբանանի, այլ մանաւանդ Իրանի մէջ։ Դեռ չենք յիշեր մեր գաղութը։

Եւ ի՛նչ գումարներ մսխուեցան, կողոպտուեցան հասարակ խաչագողներու ձեռքով։ Իսկ անշարժ կալուածներու խնդիրը քար գայթակղութեան դարձած է։

Տակաւին յիշէ՞նք բանի հրաժարականներու խեղկատակութիւնը, որ ի վերջոյ պալարի մը պէս պայթեցաւ իրենց գլխուն։

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, կացութեան բացարձակ տէրն էին «յառաջդիմականները»։

Անոնք իրենց ափին մէջ առած էին յետին ձեւակերպութիւնները։ Կը կտրէին — կը թափէին իրենց ուզածին պէս, հովանաւորութեամբ արտակարգ լիազօրներու։

Խեղճերուն ոտքերը գետնէն կտրած, աչքերը շլմորած էին։ Ամէն կողմ թշնամի կը տեսնէին եւ կը հետապնդէին բարակի հոտառութեամբ։

Այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչպէս «պրովոկատոր»ներ կրնան սպրդած ըլլալ։

Պատիւ ունինք յայտարարելու քաղաքացի Արութինովի որ, մէկ հատիկ Դաշնակցական չկայ փախստականներուն մէջ։

Բոլոր անոնք որ Սուրիա – Լիբանան, Յունաստան, Իրան կամ Ֆրանսա վերադարձան յուսախաբ, իրենց հաւատարիմներն էին, «յառաջդիմական»։ Ամէնէն առաջ՝ համայնավար։

Եւ անոնք էին որ ամէնէն պատկերազարդ պատմութիւնները պատմեցին։ Կը պատմե՛ն տակաւին, գլուխ գլխի։ Երբեմն բարձրաձայն, բայց ընդհանրապէս «ամենայն զգուշութեամբ»։

Բարեհաճեցէք նախ Ներգաղթի կոմիտէներուն տոմարները պրպտել, գտնելու համար այդ «պրովոկատոր»ներուն հասցէն։

Ուրիշ ցնդաբանութիւն մը, խուժանավարութեան նոյն արհեստանոցէն։ Շ․

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՄԵՆՔ ԱԼ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ ՈՐ…

Չեմ գիտեր ինչ կը մտածեն մեր երաժիշտները, բայց մենք ունկնդիրներս կը վրդովուինք, երբ ձայնասփիւռը կուտայ հայկական երգեր իբրեւ հրէական, կովկասեան կամ թրքական։

Մասնաւորաբար առաջին երկուքին համար, պատահական չէ սխալը։

Ա՛լ յուսահատած ենք, գոնէ ամիսը անգամ մը 15 վայրկեան ունենալու, իբրեւ հայկական ռատիօ ժամ։

Ո՞ր կազմակերպութիւնը իրեն բան գործ պիտի ընէր օգտագործել այդ ամենազդու զէնքը, ենթադրելով որ երգչախումբը պատրաստ ըլլայ։

Հոս հոն պատահած ոճիր մը կամ գողութիւն մը Հայու մը կողմէ՝ լայն արձագանգ կը գտնէ մամուլին մէջ։

Եւ կան ճղճիմ լակոտներ ալ որ ազգասիրութիւն կը սեպեն Ֆրանսայի թշնամի ցոյց տալ հայկական կազմակերպութիւն մը, նոյնիսկ ֆրանսական թերթերու մէջ։

Մեր ժողովուրդը ճանչցնելու եւ հիւրընկալ ժողովուրդին հետ լաւ յարաբերութեան մէջ պահելու միջոցը այս է կ'երեւի։

Մինչդեռ, մեր աչքին առջեւ, ոչ միայն շաբաթը անգամ մը, այլ ամբողջ ժամեր կը լսեն մասնաւորաբար ուրիշ բախտակից ժողովուրդներու յատկացուած «ռատիօ – հաղորդումները»։

Քանի մը օր առաջ, մեր «հովիւը սարում տխրեց…»ը երգեցին իբրեւ հրէական ժողովրդական երգ։ Ուրիշ անգամներ ո՛րքան երգեր տուած են «Կովկասեան» ընդհանուր անունին տակ։

Չկայ ճակատ մը ուր «եան»երը չփայլին։

Ի՞նչո՞ւ անճրկած ենք այս ասպարէզին մէջ, երբ աւելի համեստ գաղութներ լայնօրէն կ'օգտուին ամենակարող ալիքներէն, նոյնիսկ ճառ խօսելու կամ քարոզ կարդալու համար։ ՍՕՍԻ

ՆՈՐԷՆ ՀԱՅԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպի «Շէպապ»թերթը (6 Յուլիս) կը գրէ թէ ձերբակալուած են 18 համայնավարներ, այր եւ կին, համայնավարական թռուցիկներ ցրուած եւ բոլշեւիկեան քարոզութիւն կատարած ըլլալու յանցանքով։ Կալանաւորներուն մէջ կը յիշուին հետեւեալ Հայերը․— Անդրանիկ Գարայեան, Թրուանտա Խաչերեան, Վարդուհի Կիւլեան, Թորոս Թորոյեան, Սիրանոյշ Ալթունեան, Յակոբ Սարգիսեան, Ասատուր Ալիճեան եւ Տիգրան Մարտիրոսեան։ Յարութիւն Մախեան եւ Սարգիս Կիւրինլեան կը հետապնդուին խստիւ։

★ Հալէպի մէջ շարք մը արաբական թերթերու կարգին փակուած է նաեւ ռամկավար Եփրատը։ Կառավարութիւնը իբրեւ հատուցում 5000 ս․ ոսկի, իսկ տպարանին 3500 ս․ ոսկի յատկացուցած է։ Զանազան գումարներ ստացած են նաեւ արաբական թերթերը։ Կառավարութիւնը նախապէս որոշած էր սահմանափակել թերթերու թիւը, դադրեցնելով անոնք որ աննշան սպառում ունին։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութեանց որոշումով, այսուհետեւ լիբանանեան վիզա ստացող ռեւէ օտարական՝ իր անցագրով կրնայ մանել միմիայն Լիբանան, իսկ սուրիական վիզա ստացող ռ եւ է օտարական՝ միայն Սուրիա։ Ցարդ Սուրիա – Լիբանանի կողմէ տրուած մուտքի ռեւէ արտօնութիւն՝ ի զօրու էր ե՛ւ Սուրիոյ ե՛ւ Լիբանանի համար։

ՄԵԹՐՈՅԻ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ նոր գիներու մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին․— Օգոստոս 8էն սկսեալ անջատաբար գնուած տոմսակը պիտի արժէ 15 ֆրանք Բ․ կարգ, 23 Ֆր․ Ա․ կարգ։ Տետրակով գնուած եւ շաբաթական տոմսակներու գիները կը մնան անփոփոխ։ Կիրակի եւ տօն օրերուն 5 ֆրանք աւելի պիտի գանձուի Բ․ կարգէն․ ուրեմն տոմսակը պիտի արժէ 20 Ֆր․ Բ․ եւ 28 Ֆր․ Ա․ կարգին համար։ Իսկ «քառնէ»ներու տոմսերը 15 եւ 20 ֆրանք։ Օգոստոս 14էն սկսեալ, հանրակառքի տոմսակներէն ալ 5 Ֆր․ աւելի պիտի գանձուի միայն կիրակի օրերը։

Գաղտնի խորհրդակցութիւններ Եւրոպայի վերազինման մասին

Երկուշաբթի օր Ֆրանքֆորթի մէջ տեղի ունեցաւ առաջին զինուորական ժողովը, լսելով սպարապետին՝ զօր․ Պրէտլիի զեկուցումը Եւրոպայի պաշտպանութեան ծրագիրներու մասին։ Խորհրդակցութիւնները բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին։ Այս առթիւ ամերիկեան հրամանատարները տեսակցութիւններ ունեցան Իտալիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի ներկայացուցիչներուն հետ։

Խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակուին Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ։ Եւրոպայի ներկայացուցիչները պիտի ուսումնասիրեն ամերիկեան առաջարկները, որպէսզի կարելի ըլլայ վերջնական ծրագիր մը յօրինել։

Ժողովէն վերջ, զօր․ Պրէտլի յայտարարեց թէ Ատլանտեանի դաշինքին Գ․ եւ Թ․ յօդուածները, կը տրամադրեն փոխադարձ օգնութիւն եւ միացեալ խորհուրդ մը, ինչպէս եւ օժանդակ մարմիններ։ Եւ աւելցուց․

— «Մենք այստեղ եկած ենք իմանալու համար միւս ազգերուն տեսակէտները։ Զինուորական տեսակէտով, անոնք համաձա՞յն են որ կեդրոնական կազմակերպութիւն մը գործէ բոլորին անունով, թէ կը նախընտրեն որ երեք չորս խմբակցութիւններ կազմուին, աւելի կրճատեալ։ Անհրաժեշտ է որոշում մը տալ այս մասին եւ ճշդել թէ երբ պիտի կրնայ գործել այդ կազմակերպութիւնը»։

Զօրավարը բացատրեց թէ ամերիկացի սպաներուն ներկայացուցչութիւնը որոշուած էր երեք չորս ամիս առաջ եւ այսօր չէ որ կը քննուի սպառազինութեանց խնդիրը։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ խորհրդակցութեանց մասնակցող եօթը իտալացի սպաները հագած էին շողշողուն համազգեստներ եւ շատ լաւատես կ'երեւային։ Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Իտալիոյ սպարապետը, զօր․ Մարաս, վստահութիւն յայտնելով Մ․ Նահանգներու բարեկամութեան վրայ։ Ամերիկացիները մասնաւորապէս ուզած են իմանալ իտալական տորմիղին վիճակը։

«ՉԿՐԿՆԵՆՔ 1939Ի ՍԽԱԼԸ»

Ամերիկացի երեք սպարապետները Փարիզ կը սպասուին Եշ․ օր։ Երեքն ալ մասնաւորապէս պիտի տեսակցին մարէշալ Մոնթկոմրիի հետ, որ եւրոպական Միութեան բանակներուն ընդհ․ հրամանատարն է, եւ Ֆրանսայի սպարապետներուն հետ։ Պիտի խորհրդակցին նաեւ Պելժիոյ եւ Հոլանտայի ներկայացուցիչներուն հետ։

★ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, արդէն իսկ պատրաստ է ամերիկեան ծրագիր մը՝ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան համար։

Զօր․ Մարշըլ, Մ․ Նահանգներու նախորդ արտաքին նախարարը, իր տեսակէտները պարզելով երեսփ․ ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբին առջեւ, յայտարարեց․

— «Մ․ Նահանգներու բարեկամ այն ազգերը որ կ'ընդդիմանան Խ․ Միութեան, պարտաւոր են փոխադարձ գործակցութեան ձեռնարկել նախայարձակման դէմ։ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը ձգելէ շատ առաջ, ես վճռապէս համոզուած էի թէ ստիպողական է այսպիսի ծրագիր մը։ Որ եւ է տարակոյս չունիմ անոր օգտակարութեան մասին։

Այս առթիւ յիշեց թէ 1939ին ինք, իբրեւ ցամաքային բանակի սպարապետ, ջանացած էր անհրաժեշտ վարկերը քուէարկել տալ խորհրդարանին, ամերիկեան ուժերու զօրացման համար։ «Եթէ 1939ին մեր կողմէ պարզուած զինուորական պէտքերը գոհացում ստացած ըլլային, կրնայինք վեց ամիս կրճատել պատերազմը, 50 միլիառ տոլար խնայել եւ փրկել հարիւր հազարաւոր մարդկային կեանքեր։ Այն ատեն կարելի էր հարիւր միլիոն տոլարով ստանալ նոյն արդիւնքները ինչ որ աւելի վերջը պիտի ստանային մէկ միլիառով։ Այսօրուան փոքր խնայողութիւնը կրնայ ծանր ծախքեր պատճառել վաղը։ Կ'առաջարկեմ քուէարկել պահանջուած վարկերը, որպէսզի չկրկնուի 1939ի սխալը»։

15 հոգոյիկ

ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻՆ

Ռումանական կառավարութիւնը օգոստոս 1ին լուծեց բոլոր կաթոլիկ միաբանութիւնները, թիւով 15, որոնց մէջ ամէնէն ծանօթներն են «Սէն Վէնսան տը Փոլի Քոյրերու», «Նոթր Տամ տը Սիոնի» եւն․ կազմակերպութիւնները։ Այս առթիւ հրատարակուած հրամանագիրը կը վերաբերի նաեւ այն կաթոլիկ կազմակերպութեանց որոնք ուսում կուտան կամ հիւանդներ եւ կարօտներ կը խնամեն։

Լուծեալ Միաբանութեանց պատկանող քահանաները, վանականները եւ մայրապետները 15 օր պայմանաժամ ստացած են, հետեւեալ երեք պայմաններէն մէկն ընդունելու համար․—

1․ Իրենց մենաստանները եւ խցիկները քաշ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ՊԱՏՐԱՆՔ ՄԸ ՄԻԱՅՆ

«Հայրենական» պատերազմի ընթացքին երեւութապէս փոփոխութիւններ մը կատարուեցան Խ. Միութեան մէջ:

Յաղթանակը ապահովելու միակ առաջադրութեամբ, անհրաժեշտ էր դիմել բոլոր միջոցներուն:

Լէնինի վարդապետութիւնը անգերազանցելի է այս տեսակէտէն ալ: Նահանջը՝ նոյն իսկ ինքնուրացման գնով, արդարացուած է եւ մաս կը կազմէ լենինիզմի յեղափոխութեան:

Նահանջ՝ տեսական եւ վարդապետական ճակատին վրայ, երաշխիք մըն էր դիմագրաւելու արտաքին վտանգը:

«Դեռ ամէնքի յիշողութեան մէջ թարմ են այդ նահանջի մանրամասնութիւնները, պատերազմ յայտարարուեց «հայրենական» համազգային նշանաբաններով, ոգեկոչեցին հայրենասիրութիւնն եւ հին ազգային հերոսները, լուծուեց Գ. Միջազգայնականը: Եւ վերջ տրուեց նաեւ կրօնական հալածանքին, որոշ ազատութիւն շնորհուեց եկեղեցական հաստատութիւններին» (Ս. Վրացեան):

Եւ որպէս արտայայտութիւն կատարուած այս փոփոխութիւններուն, կրօնքը՝ այլեւս «դէն չպրտուելիք» ապրանք ըլլալէ դադրեցաւ:

«Սոցիալիստական հասարակութեան շինարարութեան գործի» համար, այլեւս «մեծագոյն խոչընդոտը» (կրօնը) կ՚ըդառնար մեծագոյն անհրաժեշտութիւնը. իրաւազուրկ եւ հալածական կրօնն ու եկեղեցին կը դառնային այլեւս նոր իրական գործօններ՝ խորացնելու Խ. Միութեան մէջ «բարձր հայրենասիրութեան ոգի եւ հաւատարմութիւն»:

Գիտենք անկէ վերջ այն «սիրալիր եւ հայրական խնամատար վերաբերմունքը» որուն արժանացաւ նաեւ Հայոց Եկեղեցին:

Էջմիածինը՝ մեր դարաւոր Մայր Աթոռը եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, առկէ ետքն է, որ կը տեսնեն մեր պատմութեան մէջ չտեսնուած «բարեզարդութիւնը»:

Արդար պիտի չըլլայ, վերը յիշուած բացատրութիւններով միայն, ստորագնահատել մեզի շնորհուած այս առաւելութիւնները:

Ռուսաստանը դեռ ցարերու շրջանէն բացառիկ կարեւորութեամբ է մօտեցած միշտ Հայ. Եկեղեցիին, աւելի ճիշտ Էջմիածնին եւ Կաթողիկոսին:

«Կաթողիկոսը — կը գրէ բոլշեւիկ պատմաբան Բօրեան — իբրեւ ներկայացուցիչը հայ ժողովուրդի, անհրաժեշտ էր ցարական Ռուսիոյ իր միջազգային դիւանագիտական յարաբերութեանց մէջ՝ աւելի յաջողաբար տանելու համար ռուսական արտաքին քաղաքականութիւնը Արեւելքի մէջ...» («Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» Վ. Ն.):

Բոլշեւիկ պատմաբանի այս վկայութեան մէջ ուշագրաւ կէտ մը սակայն, — Կաթողիկոսը արժէք էր ռուսական «միջազգային դիւանագիտական յարաբերութեանց մէջ» ի նպաստ իր արեւելեան քաղաքականութեան:

Որով, ռուսական շահագրգռութիւնը հիմնուած էր միայն եւ բացառաբար իր սեփական շահերուն վրայ:

«Եթէ ցարական Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութեան շահը կը պահանջէր բարձրացումը Կաթողիկոսի արժէքին, անդին նոյն Ռուսիոյ ներքին քաղաքականութեան շահը հակառակը կը պահանջէր», կը հաստատէ նոյն պատմագիր Բօրեան (անդ):

Սան Սթեֆանոյէն ի վեր, պատմական դէպքերու քննութենէն հանուած այս եզրակացութիւնները, ներկայիս կորսնցուցեր են իրենց հիմքերը:

Պատասխանը՝ բոլոր տեսակի բացատրութիւններէն աւելի յստակօրէն կարելի է գտնել Մոսկուայի այն արտակարգ ճիգերու եւ զոհողութիւններու մէջ, զորս կը գործադրէ չարունակ, լուծելու համար Արեւելեան խնդիրը: Աւելցնելով նաեւ այն կարեւոր պարագան, որ եթէ ցարերու համար արեւելեան իրենց քաղաքականութեան մէջ, հաշուի կ՚առնուէին միայն ռուսական շահերը, Մոսկուայի համար՝ առկէ զատ կայ նաեւ Համաշխարհային Յեղափոխութեան շահը:

Միշտ այս շահերն են բուն շարժառիթը Մոսկուայի «բարեխնամ հոգատարութեան» զոր ան ցոյց կուտայ մեր Մայր Աթոռին եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Հայկական Դատը եւ Հայ. Եկեղեցին հոս նոյն դերն ու արժէքն ունին, ինչ որ ունէին անցեալին մէջ:

Մոսկուան մինչեւ Երկրորդ Մեծ պատերազմը խալառ ուրացաւ եւ անտեսեց գոյութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան» («Բ. եւ Դ.» Վ. Ն.):

Որովհետեւ, մինչեւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը «Հայկական Հարցը լուծուած էր» արդէն, իսկ Թուրքիան իր ճակատագիրը կապած էր «հոկտեմբերեան յեղափոխութեան» նուաճումներուն հետ:

«Երկրորդ մեծ պատերազմին կեանքի կոչեց Մայր Աթոռը...» որովհետեւ Թուրքիոյ նոր դիրքին դէմ անհրաժեշտ էր Մայր Աթոռն եւ իր աթոռակալի միջազգային արժէքն ու կշիռը:

Կամաւոր կոյր պէտք է ըլլալ, ժխտելու համար այս ճշմարտութիւնները: Եւ ողբալի ոգէտ՝ հաւատալու կրօնական ազատութեան՝ Խ. Միութեան մէջ:

Արդարեւ, այսօր ինչպէս երէկ, Հայաստանն ու Էջմիածինը Ռուսաստանին պէտք են, միշտ իբրեւ օժանդակ միջոց՝ իր ընդհանուր հաշիւներու կարգադրութեան համար:

Այս իրողութիւնն իսկ բաւական է, որ բոլոր նպաստաւոր փոփոխութիւնները, սկսուած պատերազմի շրջանին, կորսնցնեն այն իրական արժէքն ու իմաստը, որուն վրայ կ՚ուզեն երազներ հիւսել մեր «ամենագէտ» հակառակորդները:

Դժբախտաբար ո՛չ մէկ տարբեր հիմնաւոր փաստ կայ, կրօնքի եւ եկեղեցիի հանդէպ Խ. Միութեան մէջ կատարուած արմատական փոփոխութեան մասին:

Եւ շատ բնական ալ է այս:

Որովհետեւ, եթէ ընթացիկ քաղաքականութեան հետեւանքով եղան գործելակերպի որոշ փոփոխութիւններ, բոլշեւիզմի հիմնական տեսակէտը կրօնքի մասին մնաց անփոփոխ:

«Կրօնքը հաշիշ է» եւ սահմանուած խաւարի մէջ պահելու աշխատաւորական զանգուածները:

«Անաստուածեան» շարժումը երբեմն կը թուլնայ, սակայն միշտ կայ եւ կը գործէ:

Ստալինեան սահմանադրութիւնը, արտօնելով կրօնական ծիսակատարութիւնները, չարտօներ կրօնաւորներուն քարոզութիւն կատարել ի նպաստ կրօնի: Մինչ անաստուածը միշտ ազատ է պաշտպանելու ի՛ւ իր գաղափարները ի՛ւ պայքարիլ կրօնքի եւ եկեղեցիի դէմ:

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄ.

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՄՈՒԹՆ ՈՒ ԽՐԹԻՆԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Գ.

Նախորդ յօդուածին սկիզբը յիշուած էր թէ, գործ մը արժէքէ զուրկ է, եթէ հաղորդականութիւնը պակասաւոր է, կամ կիրարկուած փոխադրական միջոցը անգործնական եւ կամ ապրումը թոյլ:

Եթէ հարեւանցի ակնարկով դիտենք արժէք ունեցող գործ մը որ մութ կամ խրթին ըլլալու հանգամանքը ունի, պիտի նշմարենք հոն, մօտաւորապէս, նոյն այս պատճառները: Սակայն երբ այդ գործը մանրակրկիտ վերլուծումի ենթարկենք, պիտի հաստատենք որ մթութեան եւ խրթնութեան պատճառները գլխովին կը տարբերին յիշուածներէն:

Ինծի համար բանաստեղծութիւն մը հետեւեալ պարագաներու տակ խրթին կամ մութ դառնալու նշաւակ է.—

ա) Կարդանք քերթուած մը: Մեր առաջին տպաւորութիւնը կը սկսի թրթռալ անոր կառուցուածքին դաշնաւորութեամբը: Առաջին տողէն իսկ ընթերցումը կշռայթ կը ստանայ, կը դառնայ երգ, ըլլայ ան յաջող կամ կաղնիկաղ: Ուրեմն առաջին վայրկեանին տիրապետող տարրը՝ ձեւն է: Ճիշդ երաժշտութեան նման՝ որ է արուեստներու ամէնէն ձեւապաշտականը:

Սակայն այդ վայրկեանին իսկ կը սկսի նաեւ կապանքը (չըսելու համար գերութիւնը) մեր յուզական տրամադրութեան եւ հետեւաբար անոր բանելիք դիրքը, իբրեւ արդիւնք հակազդեցութեան, հանդէպ այն ինչ որ կը մաղուի մեր հոգիէն ներս, ինչ որ կը վառէ մեր երեւակայութիւնը, ուր, երաժշտական այդ ձեւին տակ, բանաստեղծը սքօղած է իր ապրումին զգայնութիւնը, թռիչքը ու անկեղծութիւնը:

Ձեւին հոգեբանական այս փոխանցումը տարօրինակ կերպով բարդ է, եւ շատերուն համար, մութ կամ խրթին դառնալու պարագայ մը: Ու բանաստեղծն ալ եթէ չափազանցած է իր ձեւապաշտական ըմբռնումը, այն ատեն, իրականին մէջ արժէք ունեցող գործ մը կրնայ անհասկնալի համարուիլ: Աւելորդ է ուրեմն չեշտել թէ, բանաստեղծի մը տաղանդին մէջ կառուցուածքի ըմբռնումը՝ կարեւոր տարր մը կը կազմէ, իր ստեղծագործութեան վերապրումը ապահովելու համար:

Ուրեմն, իրականին մէջ արժէք ունեցող գործ մը, կրնայ նաեւ մութ կամ խրթին ըլլալ, պարզապէս անոր համար որ, ձեւին յղացումը եւ անոր գործադրումը իբրեւ կառուցուածք՝ չի ցոլացներ բանաստեղծութեան երգ ու կշռոյթի համադրութիւնը, նիւթին հոգեկան ու երեւակայական թեւարախումներուն հետ: Արդ, երաժշտագէտի մը նման, բանաստեղծին կը մնայ իր ընտրած նիւթին էութիւնը ու անոր կշռոյթն ու երաժշտականութիւնը իրար ամբողջացնող միութեան մը վերածել:

բ) Ծարաւնակինք մեր ընթերցումը: Մեր յուզական տրամադրութիւնը յանկուցիչ եւ անոր սիրական զարձնող տարրը պիտի ցցուի յանկարծ մեր առջեւ, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ բանաստեղծութեան ծուծն ու ոգին, ուր բանաստեղծը զետեղած է իր հոգեկան որեւէ մէկ ապրումը, պատրաստ զայն մեր հոգիէն ներս փոխադրելու իբրեւ փորձառութիւն, իր երեւակայական թռիչքին յանձնելով, անկեղծ եւ անեղծ հաղորդականութեամբ մը:

Այդ վայրկեանին մենք մեզ կը գտնենք բանաստեղծին ներաշխարհին սահմաններէն ներս, այն համեմատութեամբ հաղորդակից որքան որ մեր զգայնութեան շօշափուկները առակ են այդ մթնոլորտին մէջ ապրուած փորձառութիւններու աւիշը մեր հոգիէն ներս փոխանցելու: Երբեմն այդ փոխադրութիւնը կ՚ըլլայ դժուարին, նոյն իսկ անկարելի: Պարագայ մը որ ենթադրել կուտայ թէ, բանաստեղծին ներաշխարհին մէջ պատահած են վայրկեաններ ուր մտային հիւանդագին դրութիւն մը, անոր հոգեկան դիւրազգածութիւնը վերածած է անկայտելի տագնապի մը եւ այդ խռովալից եւ չփոթ րոպէներուն, տուած է թուղթին այնպիսի ապրումներ, որոնք էութեամբ զուրկ են բանաստեղծական կրակէն եւ հետեւաբար դատապարտուած մութ ու խրթին մնալու:

Մինչդեռ մաքրով առողջ եւ հոգեպէս դիւրազգած բանաստեղծի հոգեկան տարականոն պայմանները պիտի ունենայ խոէալ միջավայր մը, իբրեւ ապրում կատարելագործուելու համար, որպէսզի երբ կը փոխադրուի ուրիշ հոգիներէ ներս, վերապրի առողջ գործունէութեամբ մը:

Ուրեմն սխալ չէ, մթութեան ու խրթնութեան պատճառներու մեծամասնութիւնը վերագրել բանաստեղծի հոգեկան տարբականոն պայմաններուն:

Պէտք չէ նաեւ մոռնալ ուրիշ գլխաւոր պատճառ մը, որ կը կայանայ բանաստեղծին ներաշխարհը կապանքի ենթարկելու մէջ, ըլլայ ինքնաբերաբար, ըլլայ արտաքին ճնշումներու ազդեցութեան տակ:

Բանաստեղծութիւն մը երբ լուսանկարի ճշտութեամբ, բնութենէն պատկեր մը, կեանքի անցք մը, կամ ընկերական երեւոյթ մը, առանց հոգեկան ապրում մը դառնալու, առանց բանաստեղծին ազատ ներաշխարհին մէջ անոր հայոցին հրաշագործութեան ենթարկուելու թուղթին կը յանձնուի, ոչ միայն միջակէն վեր չի բարձրանար, այլ եւ կը դառնայ մութ կամ խրթին: Որովհետեւ հոն տիրող ճշմարտութիւնը պատմական վերլուծումի յատուկ երեւոյթ մըն է — բանենք մեռած երեւոյթ մը. — մինչդեռ բանաստեղծական ճշմարտութիւնը՝ յաւերժապէս եռուն է ու անմահ, որովհետեւ անոր գոյութիւնը նիւթական չէ, այլ՝ հոգեկան, երեւակայութեան թեւերով շնորհուած, բանաստեղծին ներաշխարհէն դուրս պոռթկալու, զերծ որեւէ կապանքէ:

ԶԱՐԵՀ ԳԱՋԱՋԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ՃԱՄԲԱՐԸ

Օգոստոս 1ին բացուեցաւ, Նորվեկիոյ հիւսիսային լեռներուն մէջ, երէց-սկաուտներու չորրորդ միջազգային բանակումը, որ տեղի կ՚ունենայ ամէն չորս տարին անգամ մը եւ որուն կը մասնակցին 18 տարեկանէ վեր սկաուտները:

Առաջինը տեղի ունեցաւ Զուիցերիոյ մէջ 1932-ին, 1935ին Շուէտ, իսկ 1939ին՝ Սկովտիա: Այս բոլոր բանակումներուն ալ Հայ Արիները միշտ ներկայ գտնուած են կարեւոր պատուիրակութիւններով:

Նորվեկիոյ Ճամբարը առաջինն է պատերազմէն ի վեր, եւ 30 զանազան երկիրներէ հրաւիրուած են երէցներ: 12 օրուան ընթացքին, բացի բանակումի սովորական կեանքէ, տեղի պիտի ունենան մեծ պտոյտ-բանակումներ Նորվեկիոյ լեռնային մասերու մէջ, ինչպէս նաեւ սկաուտական միջազգային համագումարը:

Ճամբարին ընդհ. պետն է Նորվեկիոյ գահաժառանգը, իշխան Օլաֆ:

Հայ Արիները, հակառակ ներկայ դժուարին պայմաններուն ընդունած ըլլալով նորվեկիացի սկաուտներու հրաւէրը, տասը երէց-սկաուտներ, առաջնորդութեամբ թժ. Գուրգէն Մեծատուրեանի, շաբաթ Յուլիս 30ին մեկնեցան Նորվեկիա: Հայկական պատուիրակութեան մէջ կան նաեւ Եգիպտոսէն ալ Հայ Արիներ որոնք ի գին մեծ զոհողութեանց կը մասնակցին ճամբարին:

Վստահ ենք թէ, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Հայ Արիները պիտի գիտնան իրենց վարքով ցոյց տալ իրենց արժէքը, եւ պանծացնել հայութեան անունը:

Հայ Արիները ճամբարէն վերջ պիտի մնան քանի մը օր Օսլօ եւ Քոփէնհակ եւ հանդիպելով

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԶՐՈՅՑ ԻՆԷՕՆԻՒԻ ՀԵՏ

Թուրք ծանօթ հրապարակագիր Ճիհատ Պապան կը գրէ Պոլսոյ «Թավսիր» թերթին մէջ (22 յուլիս).

«Մեծայարգ Նախագահ,

Քաղաքական տագնապ մը կը տիրէ երկրին մէջ։ Թուրք ժողովուրդին հարիւրին 75ը գրել-կարդալ չի գիտեր։ Կրնա՞ք սակայն բան մը ըսել իր օրինական իմրանումին եւ գիտակցութեան համար։ Դուք, 25 տարիէ ի վեր, երբ վարչապետ եւ Հանրապետութեան Նախագահ, այս երկրին գլուխը կը գտնուիք։ Պատահեցա՞ւ որ Թուրք հայրենակիցը օրէնքի եւ ազգային կարգապահութեան դէմ գործէ որեւէ ատեն, նոյնիսկ ամենադժնդակ օրերուն։

Կը հետեւի թէ կարելի է անգրագէտ ըլլալ եւ միւս կողմէ ազատութեան յարգանքի զգացումներով առաջնորդուիլ։ Անուսութիւնը պատճառ մը չէ որ հայրենակիցը ընկերային դաստիարակութենէ զրկուած ըլլայ։

Ազատութեան հիմը ուսումը չէ, այլ պարկեշտութիւնը։ Թուրք հայրենակիցները ամբողջովին ուսեալ չեն, բայց պարկեշտ մարդիկ են։ Դուրսէն կրնան խռովութիւն սերմանել, բայց այդ ամբողջ վնասակար քարոզութիւնները կոչուած են բախիլ այդ պարկեշտութեան։

Թուրք ազգը հազարումէկ դոհողութիւններու յանձնառու եղաւ, վերջին չորս տարուան ընթացքին, ազատութեան մը խնէալին տիրանալու համար։ Այս դոհողութիւններն ալ կրցան պատշաճեցնել հայրենիքի շահերուն։ Կրնանք անվարան եզրակացնել թէ Թուրքը ընդունակ է ռամկավար վարչաձեւի մը բոլոր պայմաններուն։

Այլեւս իրողութիւն է որ միակ կուսակցութեան մը եւ միակ պետի դրութիւնը անել մըն է, իսկ դիկտատորութիւնը կը խաթարէ Թուրք հայրենակիցներու այս բարոյական յատկութիւնները։

Յարգելի՛ Ինէօնիւ, յամառօրէն կը պնդեմ թէ դիկտատորութիւնը մահ է ազգին համար, միակ ելքը ժողովրդապետութիւնն է։ Այնպիսի վարչաձեւ մը, որ իր թերութիւնները իր մէջ կը մաքրէ։ Հետեւաբար ազգային պահանջ մըն է զայն ընդունիլ իր ամբողջ թերութիւններով։ Երկիրը ամբողջութեամբ գիտակից է այս պահանջին, բայց երբ կարգը գործնականին կուգայ, ամէն ինչ դիքախտաբար կ'անդամալուծուի»...

Ցանրմարքացի սկաուտ եղբայրներուն, պիտի վերադառնան Փարիզ։

★ Փարիզի շրջանի Սկաուտները եւ Գայլիկները այս տարուան իրենց ամառնային բանակումը պիտի կատարեն Gérarmerի լեռնային շրջանը ամբողջ օգոստոս ամսուան ընթացքին ղեկավարութեամբ Փարիզի շրջանային պետ Յակոբ Փանոսեանի, իսկ Արենոյշները գլխաւորութեամբ շրջանային պետ, Օր. Անահիտ Գշիկեանի պիտի բանակին Մարսէյլի Հայ Արենոյշներուն հետ, Վալանսի շրջանին մէջ։

ՀԱՅ ԱՐԻ

«ԽՈՏՈՎ ԿԸ ՍՆԱՆԻՆ»

Իսկ Եմի Սապահ կը գրէ. —

«Բոլորս գիտենք թէ երկիրը ինչպիսի դժուար պայմաններու տակ կը գտնուի։ Մեր Հայրենաքը կը տառապի առեւտրական, տնտեսական ու ելմտական հազարումէկ ցաւերով։ Որու հետ որ տեսակցիք, լալագին այս նիւթին շուրջ կը խօսին։

Գիւղացին կը տրտնջայ անոր համար որ իր հունձքին արժանի գին մը չի կրնար գտնել։ Կարգ մը գիւղերու մէջ անօթութիւն եւ թշուառութիւն կը տիրեն։ Սովահար շրջաններ կան, եւ իշխանութեան տէր կուսակցութիւնն անգամ չուրանար այս պարագան։ Ճէլալ Պայար արտասովոր աչքերով դիտեց այդ տեսարանը, որով անօթի հայրենակիցները խոտով կը սնանին։

Վաճառական դասակարգն ալ շատ դէշ կացութեան մը մատնուած է։ Ամէն օր բողոքներ կը տեղան։ Դրամական անձկութիւնը օրուան դէպքերուն մէջ առաջին գծի վրայ կուգայ։ Այս պայմաններուն տակ ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ տնտեսական բարեկարգումի մը տիրանանք։

Ներքին ճակատի վրայ այսպէս կսկծալի է մեր կացութիւնը, միւս կողմէ արտաքին հոգեր ալ ունինք։ Շատ զօրաւոր դրացի մը մեր հողերուն վրայ աչք տնկած է, իր ցանկութիւնները կը նորոգէ պարբերաբար։ Հետեւաբար, ամէն ինչ պէտք է ընենք, մեր գոյութիւնը պահելու համար»։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆ. — Յուլիս 27ը անմոռանալի օր մը եղաւ Լիոնի, Տէսինի եւ Փոն–տը–Շէրիէի համար։ Խանասորի արշաւանքի 52րդ տարեդարձին առթիւ իրենց մասնակցութիւնը բերին ոչ միայն Դաշնակցականներ ու համակիրներ, այլ և մեծ թիւով չէզոք հայրենակիցներ։ Դաշնակցութեան անարժան հակառակորդները եւ բոլշեւիկները ի զուր մերթ Աստծու փարելով եւ մերթ ալ սատանային քծնելով, ցանկանում են պառակտել տարագիր հայութիւնը, եւ վնասել Դաշնակցութեան։

Առաւօտեան ժամը 10ին Լիոնէն օթօքարերը հարիւրաւոր բազմութիւն քաղաքէն դէպի բնութեան գեղատեսիլ գիրկը կը փոխադրեն։ Կառքերու կ'ընկերանային տասնեակ ինքնաշարժեր Լիոնէն եւ Տէսինէն։ Յուլիսեան անշնչելի օդը ճեղքելով, ճամբու վրայ հայ երգը սփռելով կը սուրային դէպի Փոն–տը–Շէրիւ, ուր տեղի պիտի ունենար դաշտահանդէսը։

Դաշտին մէկ անկիւնը արդէն շաբաթ օրէն իսկ Տէսինի Նոր Սերունդը տեղաւորած էր 6 վրաններ։ Ժամը 11ին դաշտի կեդրոնը բարձրացող կայմին վրայ պիտի բարձրացուէր հայ դրօշը։

Նոր Սերունդը կարգով շարուած, իսկ ժողովուրդը խոր յուզումով հետեւում է արարողութեան։ Նոր–Սերունդի ղեկավարի մէկ աղդանշանին վրայ՝ «Պատուի ա՛ռ, ողջոյն Հայ Դրօշին», Եռագոյնը յամրօրէն բարձրանում է «Մեր Հայրենիք» երգի հետ միասին։

Մաքուր օդի մէջ մ իամբողջ օր տարագիր Եռագոյնը կը փողփողար մերթ ուղղուած դէպի իր դժբախտ հայրենիքը։

Ծածանուող դրօշի տակ տարագիր հայութիւնը մի ամբողջ օր ապրեց իր ուզածի պէս ազատ եւ բերկրանքով լի խանդավառութեամբ։

Գնդախաղի զանազան մրցումներէ վերջ ժամը 3ին կատարուեցաւ պաշտօնական բացումը։

Օրուան Նախագահը, ընկեր Թ. Այվազեան պարզեց տօնակատարութեան իմաստը, յետոյ Նոր Սերունդի երգչախումբը «Կարկուտ տեղաց»ով բացաւ հանդէսը։

Երգչախումբը երգեց նաեւ Զինար-բոյով, Ով հայ արի, Սօնա եար, Ռազմի երգ, Մայիսեան երգ, Յառաջ–Նահատակ եւ այլն երգեր։ Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տէր եւ Տիկին Հրաչ Վարդանեան, Պ. Պէքէրճեան, Օր. Օր. Շ. Առաքելեան, Հայկէլեան, Տէրմանեան, Սօնա Տէր–Պետրոսեան եւ ուրիշներ երգով։։ Պ. Պ. Եղօ, Շահպազեան, ընկ. Փափազեան ժաք եւ Պիչաքճեան արտասանութեամբ։

Օրուան բանախօսը, ընկ. Միսաք–Միրզէ խոր տպաւորութիւն ձգեց իր խանդավառ ճառով, ջերմ ծափերու մէջ։ Մեներգեց նաեւ Տէսինէն Տիկ. Կարապետեան (ներողութիւն եթէ կարգ մը անուններ չեմ յիշած, նկատի առնելով թերթին ծաւալը)։

Երեկոյ էր։ Դարձեալ բոլորը հաւաքուած են դրօշին շուրջ։ Նոր Սերունդը կարգով շարուած է իսկ ժողովուրդը իր աչքերը սեւեռած դէպի կայմին ծայրը ծածանող մեր գեղեցիկ Եռագոյնին։ Նոր Սերունդը երգում է «Մշակ–Բանուոր»ը դրօշը դանդաղ իջնում է։

— «Թողէք ինձ ապրել ազատ ամպերի հետ միասին, մաքուր երկնքի մէջ, ուր ոչ բռնութիւն կայ եւ ոչ էլ հալածանք»։

Բազմութիւնը ցրուեց, ընկեր Այվազեանի փակման խօսքէն վերջ։

Ժողովուրդը գոհացնելու համար ամէն միջոց ձեռք առած էր Կարգադիր Յանձնախումբը, որ երբեք այսքան բազմութիւն չէր սպասեր։

Փա՛ռք Դաշնակցութեան, որ հերոսամարտ ստեղծելուց վերջ, կարողանում է վառ պահել հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարը, օտարութեան մէջ։

Մ. ԱՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ

ԱՐԻՒՆ ԿՈՒԼԱՅ եղեր Լեհաստանի Լիւպլին քաղաքին մէկ եկեղեցին գտնուող Աստուածածնի մը պատկերը։ Ամբոխը ուխտատեղիի մը վերածեց զայն ուր հրաշքներ ալ եղեր են իբր թէ, մանաւանդ կոյրեր տեսնել սկսեր են։ Բայց այդ խռնումին հետեւանքով խուճապ մը պատահեցաւ որու ընթացքին կին մը մեռաւ եւ 18 հոգի վիրաւորուեցան։ Լեհական իշխանութիւնները խարդախութեան մը կը վերագրեն այդ բանը եւ քննութիւն բացին։ Լիւպլէնի եպիսկոպոսը իր կարգին քննելով խնդիրը ժողովուրդին յայտնեց որ «առայժմ» այդպիսի հրաշք մը չկայ։

— Ինչո՞ւ կը ծեծես կոր խեղճ շունը։

— Անպիտանը պատռեր է «Կենդանիներու Պաշտպան Ընկերութեան» անդամատոմս։

★

Մայրը. — Աս ի՞նչ է աղջիկս, երգելու ատեն անհրաժե՞շտ է բերանդ այդչափ բանալ։

Աղջիկը. — Այո՛, մայրիկ, վարժուհին այդպէս սորվեցուց։

Մայրը. — Այն ատեն գոնէ ձեռքդ դիմացը բռնէ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԴ.

ՅՈՒՆԱՑ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Յուսահատ կինը, երբ տեսաւ իշխանական զգեստը ու հայ լեզուն, ուրախութեամբ փաթթուեցաւ ձիու ոտքերուն եւ հառաչեց.

— Տէ՛ր, ազատեցէ՛ք մեզ. կը ջարդեն։

— Ո՞վ է ջարդողը, հարցուց Վեստ Սարգիս խեղդուած ձայնով մը։

— Յոյները, տէ՛ր. անոնք կրակի տուին մեր գիւղը եւ անխնայ կը ջարդեն մեզ։

— Իշխա՛ն, թողէք. ասոնք եւ մենք առաջ անցնինք. յոյն զինուորներու խումբ մը ահա մեր կողմը կուգայ, ըսաւ Եղօ ցոյց տալով իրենց մօտեցող փոքրիկ խումբը։

Վեստ Սարգիս ցնցուեցաւ, թափ տուաւ ձիուն սանձը, եւ կոխոտելով հառաչող կինը՝ սլացաւ առաջ։ Լսեց թէ ինչպէս սուր, սիրտ կտրող ձայնով մը կանչեց կինը՝

— Անիծեա՛լ ըլլաս, սպաննեցիր ծծկեր երախաս։

«Անիծեալ ըլլաս», կը մրմռար Վեստ Սարգիս ինքն իրեն. այս զոյգ մը բառերը անջնջելի կերպով դրոշմուած էին իր հոգիին մէջ։ Երբ քիչ մըն ալ յառաջացան, յունաց զինեալ ուժը կեցուց զիրենք։ պետը եւ սուրը մերկացնելով կեցաւ իշխանին առջեւ։

— Ո՞վ էք եւ ո՞ւր կ'երթաք, հարցուց խմբապետը։

— Սուրդ վար առ. մենք թշնամիներ չենք, այլ բարեկամներ, ըսաւ խրոխտ ձայնով մը Վեստ Սարգիս, եւ արիւնը բորբոքեցաւ իր երակներուն մէջ։ Կը զգար որ բախտը կատակներ կ'ընէր իր հետ եւ հասարակ զինուորն անգամ զէնք կը բարձրացնէր իրեն դէմ։

— Ուրեմն, կը տանինք ձեզ մեր բանակը, եւ այնուհետեւ հրամանատարը գիտէ, թէ ի՛նչպէս կը վարուի ձեզի հետ, պատասխանեց խմբապետը։

— Ո՞ւր է ձեր հրամանատարին վրանը. ցոյց տուէք ինձ, ըսաւ իշխանը։

— Հիմա կը տանինք ձեզ հոն, յարեց խմբապետը, եւ իր փոքրաթիւ խումբով շրջապատեց իշխանն ու իր զինակիցը, ինչպէս գերիներ. յետոյ ճամբայ ելան դէպի յունաց բանակը, ուր հասան քանի մը վայրկեանէն։

Վեստ Սարգիս երբ աջ ու ձախ նայեցաւ, տեսաւ որ ամբողջ բանակը խնդութեան եւ ուրախութեան մէջ էր։ Սկսած էր հոն կերուխումը՝ հայ շինականներու արիւն քրտինքի աւարով։

ԺԵ.

ԼԵՌՆԵՐՈՒ ԱՒԱԶԱԿԸ ԿՈՒԳԱՅ

Երկու ձիաւորներ դուրս եկան Կարին քաղաքէն եւ ձիերուն գլուխները դարձնելով դէպի Շիրակ, դանդաղօրէն սկսան առաջ երթալ։ Տխուր եւ մռայլ էր անոնց դէմքը։ Ո՛չ մէկ ժպիտ, ո՛չ մէկ ուրախութեան նշան կ'երեւար հոն։

Բայց բնութիւնը կը ժպտէր ու կը հրճուէր։ Լեռներն ու դաշտերը ծածկուած էին գոյնզգոյն ծաղիկներով. կանաչ, թաւշապատ բուսականութիւնը կը շլացնէր դիտողին աչքը։

Ձորերուն մէջէն ուրախ կարկաչիւնով կը հոսէին սառնորակ աղբիւրներու ջուրերը, տեղ տեղ վար կը թափէին ահագին ժայռերու բարձրութենէն, ադամանդներու նման պսպղալով արեւի ճառագայթներուն տակ։ Արտոյտը, վերէն, կարծես կը մրցէր անոնց ուրախ երգին հետ, հնչեցնելով իր գիլ ու մետաղեայ մեղեդին։

Այս բոլորը սակայն չէին խօսեր մեր երկու ճամբորդներու սրտին։ Քար էին կտրած անոնց սիրտերը, եւ տրտմութեան հաստ քօղ մը պատած էր կարծես անոնց հոգին։ Անոնք երկուքն ալ, հուժկու կազմուածքով եւ լայն ու պինդ թիկունքով, կորսուած էին զէնք ու զրահի մէջ։

Երկար ատեն լուռ յառաջ երթալէ յետոյ, անոնցմէ մէկը վերջապէս ընդհատեց լռութիւնը։

— Ստեփանի՛կ, կը տեսնե՞ս թէ ինչեր կը կատարուին մեր շուրջը։

— Այո՛, իշխան, կը տեսնեմ։ Կր զգամ որ Հայաստան նորէն աւերի եւ աւարի ասպարէզ է դարձած, պատասխանեց Ստեփանիկ իր ընկերակցին՝ Հարպիկ իշխանին։

— Բայց Յոյները ի՞նչ կ'ուզեն մեզմէ. ինչո՞ւ հանգիստ չեն թողուր մեզ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(31)

ուիլ.— 2. Ծերանոց մը մտնել.— 3. Հրաժարիլ կղերական ասպարէզէն, դառնալ աշխարհական եւ գործ գտնել աշխատանքի գրասենեակներէն։

★ Անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները նոր ծանուցագիր մը ուղղեցին Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ, հրաւիրելով մասնակցիլ յանձնախումբի մը որ պիտի քննէ երեք պետութեանց դէմ եղած մեղադրանքները։ Ինչպէս յայտնի է, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը մեղադրեն թէ այդ երեք երկիրները խախտած են իրենց հաշտութեան դաշնագիրները, ջնջելով ընդդիմադիր կազմակերպութիւնները եւ խստութիւններ գործադրելով կրօնական իշխանութեանց դէմ։ Խ. Միութիւնը այս հարցին մէջ ալ դիրք բռնած է Անգլօսաքսոններուն դէմ։ Տարակոյս չկայ թէ երեք պետութիւնները այս առաջարկն ալ պիտի մերժեն, ապաւինելով Մոսկուայի։ Այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ դիմել Ազգաժողովին։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Երկու Հայերու սպանութեան մանրամասնութիւնները հրատարակած էինք երէկ։ «Լը Փարիզիէն» ալ պատմելով դէպքը, կ'ըսէ թէ երկու ամիս առաջ զոհերուն մէկ ընկերը լուր տուած էր թէ երկու Հայեր սպաննուած են 1945ի վերջը եւ 1946ի սկիզբը, Քանեաք–լէ–Մինի մէջ։ Նախ կարեւորութիւն չէր տրուած։ Բայց յանկարծ Կրընոպլէն հեռագիր մը կը հաղորդէր երկու մարդասպաններուն ձերբակալութիւնը, մէկը՝ Արտաւազդ Աղաջանեան, ծնած Էրզրում եւ միւսը՝ Խաչիկ Ասլանեան, Վանեցի։ Երկուքն ալ վայրագօրէն լուծեր էին իրենց վրէժը։

Իրենց պատմութեան համաձայն, գերի բռնուելով Գերմանացիներու կողմէ, ղրկուած էին արգելարան, ուր Հայերը, Երուանդ Պաղտասարեան, նախկին տեղակալ կարմիր բանակի, եւ Գրիգոր Վատարեան?, նախկին զինուոր նոյն բանակէն, մտած էին պահակներու ծառայութեան մէջ, եւ գնդացիրով ոչնչացուցած հարիւրի չափ ռուս գերիներ։ Իրենք անոնց հանդիպած են Քանեաքի մէջ, ազատագրութենէն վերջ։ Զորսն ալ յանձն առած էին ծառայել գերմանական համազգեստով, եւ Ալպիի շրջանը ղրկուած։ Այնտեղ դասալիք ըլլալով, մտած էին հարեւան «մաքի»ներուն մէջ (դիմադրական ճակատ)։

Երբ իրար գտան, տանջարարներուն նախկին զոհերը որոշեցին վրէժ լուծել, սակայն անցուկը մոռցուկ ձեւացուցին։ Եւ 1945 Հոկտ. 28ին, Քանեաքի մէջ, Գրիգոր Վատարեան խարէութեամբ Աղաջանեանի սենեակը տարուելով, սպաննուեցաւ՝ դնդակ մը ծոծրակին։ Մարմինը թաղուեցաւ դաշտի մը մէջ։

Չորս ամիս վերջը, երկրորդ տանջարարն ալ նոյն բախտին կ'արժանանար, անտառի մը մէջ ուր կ'աշխատէր իբրեւ փայտահատ։ Աղաջանեան կաչկանդեց զինքը, իսկ Արսլանեան դաշոյն մը մխեց սրտին։ Ետքը մարմինը թաղեցին կաղնիի մը ստորոտը։ Բայց նախապէս մարդասպաններէն մէկը ձեռքերուն մէջ առած էր զոհին արիւնը եւ խմած, որպէս զի վրէժը լիուլի լուծած ըլլայ։

Երկու մարդասպանները Ալպի փոխադրուած են։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ թերթերը կը գրեն թէ հետապնդումները կը շարունակուին Իսլամ Եղբայրութեան դէմ որ լուծուած է կառավարութեան հրամանով։ Մինչեւ հիմա ձերբակալուած են 2500 հոգի։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ապահովութեան յանձնախումբը 3ի դէմ 8 ձայնով որոշեց համաշխարհային վիճակագրութիւն մը կատարել ոչ-հիւլէական զէնքերու մասին։ Մերժողներն են Խ. Միութիւնը, Ուկրայնա եւ Եգիպտոս։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մասին լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ նախագահ Թրումըն, ըսելով թէ կառավարական զօրքը կարեւոր յաջողութիւններ կատարած է։ Իր տեղեկութեանց համաձայն ապստամբներու թիւը 26.000էն իջած է 19 հազար 830ի։ Ալպանիա եւ Պուլկարիա կ'օգնեն ապստամբներուն, որոնց կորուստը 70.028 կը հաշուէ, իսկ բանակին կորուստը 37.934 հոգի, 1946 յունիսէն մինչեւ 1949 մարտ (սպաննեալ, վիրաւոր եւ գերի)։ Թրքական բանակի բարուոքման մասին ալ գոհունակութիւն յայտնելով, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է շարունակել ամերիկեան օգնութիւնը։

ԱՐԱԲ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԷՆ 100.000 հոգի պիտի ընդունուին Իսրայէլի երկրին մէջ, Լօզանի մէջ գոյացած համաձայնութեամբ մը։

ԵՐԿԱՐԱՏԵՒ ԵՐԱՇՏԻՆ հետեւանքները հետզհետէ զգալի կը դառնան։ Ելեկտրականութեան կրճատումը երկու ամիս առաջ սկսաւ։ Յուլիսին գրեթէ անձրեւ չեկաւ Ֆրանսայի մեծ մասին մէջ։ Յունիսի վերջին 20 օրերն ալ անձրեւ չտեսան։ Երաշտը կը տեւէ 11 ամիսէ ի վեր։ Ամէնէն աւելի վնասուած են ամառնային բանջարեղէնները, մանաւանդ գետնախնձորը, ճակնդեղը եւ անասուններու կերը։ Անտառային հրդեհները իրարու կը յաջորդեն։ Ջուրի պակասը մեծ նեղութիւն կը պատճառէ շատ մը քաղաքներու մէջ։

ՍՈՒՐԻՈՅ նախարարական խորհուրդը 21 միլիոն ոսկիի յաւելուածական վարկ մը բացաւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութեան։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ խորհրդարանին նախագահը Մոսկուա մեկնեցաւ երկուշաբթի։ Այս ութերորդ չեխ պաշտօնատարն է որ Մոսկուա կը մեկնի վերջին երկու շաբթուան ընթացքին։ Վեց նախարարներ մեկնած էին յուլիս 18ին, միշտ խորհրդարանի պարագաներու մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, մինչեւ Յունիս 25

ԹՈՒԼՈՒԶ Մարկ. 1500, ԹՈՒՌ ՏԻՒ ՓԵՆ Սար. 800, ՄԱԼՄԵԶՈՆ Մկր. 1500, ՄՈՆՄՈՐԱՆ – ՍԻ Բար. 1600, ՇԱՎԻԼ (ղրկողը թերթին անունը եւ հասցէն գրած է սխալմամբ) 1000, ՓԱՐԻԶ (10) Մին., ՊԱՆԵՕ Զատ., ՄԱՐՍԷՅԼ Եադ. Յ., Եադ. Ն. 1500ական, ՊՐՈՆ Ճիլ. 800, ԼԻՈՆ Մ. Մ., ԿԱՐՏԱՆ Թով. 1500ական, ՖԱՅԱՆՍ Սոլ. 800, ՆԻՍ Անդս. 800, ՓԱՐԻԶ (19) Նշա. 1500, ՄԱՐՍԷՅԼ Ոսկ. 1600, ՓԱՐԻԶ (15) Նիկ. 800, ՌԱԳԱ Պոլ., ՄԵՔՆԷԶ Պօլ. 1650ական, ԳԼԱՄԱՐ Ա. Փ. 800, ԹՈՒԼՈՒԶ Հավ. 2000, ՊՈՄՈՆ Զաթ., ԹՈՒԼՈՆ Բամպ. 1500ական, ԹԱՐԱՆԹՕ Սեմ. 2500, ՔՈՄՓԻԷՆ Արթ. 2 հազար, ՌՈՄԱՆ Վար., ՓԱՐԻԶ (18) Քար., ՄՈՆԼԻՒԷԼ Ման., ՄԱՐՍԷՅԼ Մուշ., Տիւ. 1500ական, ՊՈՄՈՆ Փան. 800, ՄԱՐՍԷՅԼ Ա. Պ., Լ. Պ. 1500ական, ՓԱՐԻԶ (13) Մատ. 800, ՆԻՍ Սեմ., ԳԼԱՄԱՐ Յարթ., ՊԱՆԵՕ Թոր. 1500ական, Արծ. հազար, ՓԱՐԻԶ (9) Մէշ. 1500, ՀԱԼԷՊ Մէշ. 2500, ՎԻԼՄՈՒԱՍՈՆ Աւա 400, ՌՈՆԻ Պիպ. 1500, ՄԱՐՍԷՅԼ Ստեփ. 800, ՄԻՐԻՊԻԼ Մար., ԼԻՈՆ Թեր. 1500ական, ՓԱՐԻԶ Տէօվ. 1900, Ն. ԵՈՐՔ, ՄՈՔՈ. 2500 ֆրանք։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ խաչի ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Մասնաճիւղին կողմէ ՄԷՑՕՆԻ գեղածիծաղ անտառին հանրածանօթ Պաղ Աղբիւրին մօտ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, այս ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՕԳՈՍՏՈՍ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Կիրակի առաւօտ օթօքառները պիտի մեկնին ժամը 8ին Boulevard Carnotի հրապարակէն։

Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձը Մարսէյլի մէջ

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ, ամբողջ օրը

ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Կը նախագահէ՝ Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսեն՝ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

կ'արտասանէ յայտնի դերասանուհի

Տիկ. Մարութեան

Կը նուագէ Սէն Լուի եւ Պուլ. Օտտոի միացեալ Նուագախումբը, կ'երգէ Սէնթ Անի երգչախումբը։

Տեղի կ'ունենան մարզական խաղեր և պուլի մրցում

Այժմէն ապահովեցէք ձեր երթեւեկի միջոցները, դիմելով ձեր շրջանի Հ.Յ.Դ. Մարմիններուն։

Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7ին նախաձեռնութեամբ «Սիամանթօ» խումբին։ PONT DE CHERUYի օդասուն անտառին մէջ։ Օթօքարը կը մեկնի կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Place Guichardէն։ Երթուդարձի գինը 100 ֆրանք։ Կը հրաւիրենք երիտասարդութիւնը մասնակցիլ այլ եւ այլ մրցումներու եւ խաղերու։

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դաշտահանդէսը 7 Օգոստոսին, սաղարթախիտ ծառերու տակ։ Բազմաթիւ անակնկալներ։ Ամէն տեսակ ըմպելիներ եւ անհման պաղպաղակ։

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՄԱՐՍԷՅԼՑԻՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ առթիւ 7 Օգոստ. դաշտահանդէսին Մարսէյլ քաղաքէն օթոքարով մեկնիլ փափաքողները արձանագրուելու համար դիմեն ընկերներ Ա. Քէօսէեանի Place Jules Guesde, Արիստակէս Պետրոսեանի Petites Maries եւ Պ. Ծերիկեանի rue des Dominicaines, No 13, Պ. Եղիազար Միքայէլեանի rue Etoile No. 1։

Օր. ՍԻՐՎԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Պ. ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

Ամուսնացած

1949 Յուլիս 30 — Փարիզ

Օր. ՄԱՏԼԷՆ ԷՔԻՋԵԱՆ

JACQUES CARPENTIER

Ամուսնացած

1949 Յուլիս 28 — Փարիզ

ՆԿԱՏԻ ՊԻՏԻ ՉԱՌՆԵՆՔ այն թղթակցութիւնները եւ յօդուածները որ կը գրուին խառն ի խուռն, մատիտով, կամ մելանը պտղած եւ անընթեռնելի, կամ քիթ – քթի գրուած տառերով, առանց լուսանցքի, կամ չափազանց լայն, երկար կտոր – կտոր թուղթերու վրայ գրուած։

Շա՞տ է քիչ մը ուշադրութիւն պահանջել, աւելորդ յոգնութիւն չպատճառելու համար խմբագրին եւ տողաշարին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – HAIASTAN

ամսագրի Յունիս – Յուլիսի թիւը (28 — 29), 12 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ, կէս առ կէս հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Տարեկան բաժնեգին 350 ֆր. (Ֆրանսա)։

ՀԱՍՑԷ.—H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9)։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ տիկին մը տան մը մէջ որպէս խնամատար փոքրիկներու կամ ծերերու։ Կրնայ ստանձնել տան մը տնտեսութիւնը եւ կամ պաշտօնավարել որպէս ընկերացող կին (Dame de Compagnie)։

Դիմել «Յառաջ»ի Բ. սկզբնատառով։

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

Տրամադիր է, արձակուրդի ատեն՝ հայերէն լեզուն դասաւանդել մանուկներու, Փարիզ եւ արուարձանները։

ԻՍԿ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻՆ համար կը ստանձնէ դպրոցի մը վարիչ – ուսուցչի պաշտօնը, նախընտրելով գաւառը։

Պայմանաւորուելու համար այժմէն դիմել Ս. Կ.ի, «Յառաջ»ի հասցէով։

ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հայ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան տարեկան փառատօնը՝ 2 հոկտեմբերին։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

★ ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԵՒ ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ Հոկտ. 30ին Սալ Շըմիի մէջ, դերասան Տ. Նշանեանէ։

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսած է Ապրիլի թիւը եւ եւ կը ղրկուի բոլոր վճարող բաժանորդներուն մինչեւ ամսուս վերջ։ Մամուլի տակ է Մայիսի թիւը։ Կը խնդրուի ՆԱՄԱԿԻ ՉՍՊԱՍԵԼ՝ վճարելու համար բաժնեգինները եւ խնայելու համար աւելորդ յոգնութիւն։ Հասցէ 17 rue Damesme, Paris։

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

Հանդիպումներ Մուսայի հետ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

270 մեծադիր էջ, շքեղ տպագրութեամբ

Գրեց՝ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Դիմել՝ Բալուեան, Պարսամեան եւ Հ. Սամուէլեան գրատուները։ Կամ ուղղակի հեղինակին՝ Via G. Pacini 30, Milano (Italia)։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

Le Gérant : A. BERCESSIAN

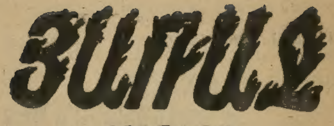

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 փր. C.C.P.Paris 1678-63

Jeudi 4 Août 1949 Հինգշաբթի 4 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5914 – Նոր շրջան թիւ 1325

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՋԱՂԱՑՔԻ՞Ն ԿՈՒԳԱՆ

Անոնք որ շրջուն ազգարարի (օմ սանտուիչ) դեր ստանձնած են, օրն ի բուն տարփողելու համար սովետակա՛ն Հայաստանը, տասն անգամ աւելի բան գիտեն բուն իրականութեան մասին: Բայց, — կը կեղծեն:

Անոնք բանաձեւ մըն ալ չինած են իրենք իրենց համար, — «լաւ է, բայց մեզի համար չէ»: Կամ պարզապէս, — «մեզի համար չէ»:

Անոնք աջէն – ձախէն հասած նամակներու զաղտնիքներն ալ գիտեն: Եւ գիտեն թէ ի՛նչ եղած են աս ու ան, ի՛նչ ըսել կ'ուզեն մէկն ու միւսը:

Իրենց ընթերցողներն ալ գիտեն, շնորհիւ նոյն այդ նամակներուն, եւ իրենց փախստական ուղեկիցներուն:

Եւ սակայն, կը կեղծեն ու կը ստեն: Կը գըրգռեն ամբոխային կիրքերը՝ քնարեր խեղաթիւրումներով: Գարշելի գրպարտութիւններով եւ աստապելներով:

Գիտնալով հանդերձ որ, ամէնէն առաջ իրենց ընթերցողներուն ծիծաղը կը շարժեն:

Ի վերջոյ կոյր անապատը չենք: Հազարումէկ միջոցներ կան, ճշմարտութիւնը ստուգելու, սեւն ու ճերմակը զանազանելու, հայրենիքի չարն ու բարին ճանչնալու համար:

Երեւանը ինք, եթէ իսկապէս պետական իշխանութիւն ըլլար, ազատ եւ անկախ, մէկ անգամէն կը բանար դուռներն ու պատուհանները:

Եւ այն ատեն, ամէնէն առաջ այսօրուան մունետիկները, ինքնակոչ «Հայաստանասէրներն» են որ խուճապի պիտի մատնուէին:

Գովասանական տաղերը, թխածոյ չուայլաբանութիւնները չեն որ կը ծառայեն հայրենիքին զօրութեան եւ բարօրութեան, այլ ճշմարտութիւնը եւ արդարութիւնը:

Երեսուն տարի վերջը, այսքան մը բան պէտք էր սորված ըլլային անոնք որ վերջնապէս փըրկուած, ազա՛տ եւ անկախ կը հռչակեն մեր մինուճար հայրենիքը:

Դեռ երկար կը խօսինք այս մասին, իրենց տեղը նստեցնելու համար այն թշուառականները որ կը յաւակնին հայրենասիրութեան դասեր տալ հայրենիքի հիմնադիրներուն:

Ուրիշ էր մեր այսօրուան նիւթը:

Փարիզի զիմակաւոր լուսաբարները նոր կըտուրի մը վրայ թառելով, Լիբանանի «քէմփ»երու թշուառութեան մասին կը խօսին, երկու օրէ ի վեր:

Կ'ուզեն ըսել թէ՝ այդ հիւղակներուն մէջ ծըուարած դժբախտներն ալ կրնային Հայաստան երթալ, բայց, զոհ գացին «դաշնակ չէֆերու հայրենասիրութեան»:

Ուրեմն, այս երիցս երանեալ թութակները դեռ նոր կ'իմանան թէ՝ «քէմփ»ե՛ր կան Պէյրութի մէջ, ուր ամբողջ ընտանիքներ կը ծիւրին տաժանելի պայմաններու տակ:

Ջաղացքէ՞ն կուգան այս ամենագէտ, ամենատես տղէտները:

Մենք տեսած ենք այդ հիւղաւանը, — թիթեղի եւ քուրջի, փայտի, թուղթի կտորներով շինուած բոյները, որոնց տեսարանն անգամ սարսուռ կ'ազդէ:

Տեսած ենք եւ մեր առաջին հարցումն եղած է. — Երեւանէն եկած լիազօրները եթէ չէին գիտեր, ի՞նչ կը բանէին Ներգաղթի հայրենասէ՛ր, ամենազօր կոմիտէները:

Ինչո՞ւ չթելադրեցին որ առաջին առթիւ այս դժբախտները փոխադրուին: Եթէ առաջին կարաւանին պատրաստ չէին, գոնէ երկրորդին հասցընէին: Վերջապէս փրկէին այս բեկորները, «քէմփ»երու դժոխքէն:

Միամիտ հարցում, — պիտի ըսեն Լիբանանցիները իրենք:

Ուրո՞ւ հոգը հասած էր հիւղաւաններով զբաղելու, երբ այնքան դիւրին էր ունեւորներ արձանագրել, տուն-տեղ ծախու հանել տալ — աւաթի տալ — քաղաքներու մէջ, մոխիրի վրայ նըստեցնելով հազարաւոր պարզամիտներ: Ինչպէս ամէն տեղ:

Այս պարոնները գիտե՞ն որ այսօր կուիններ տեղի կ'ունենան Հալէպի սրճարաններուն մէջ, եւ դիմում կատարուած է ազգ. առաջնորդարան, որպէսզի լուծէ Ներգաղթի զեղծարար կոմիտէները:

Շ.

ՕՐԸՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ի ԿԸ ՇՓՈԹԻՔ

«Ազգապահպանում»ի սխալ ըմբռնում մը երբեմն ի՛նչ չափազանցութիւններու կը մղէ մեր ժողովուրդը:

Շատեր հեռուէ հեռու լսած են, — «Հայ մընալու համար պէտք է պահես աւանդութիւններդ, սովորութիւններդ, ինչ որ բերած ես ծննդավայրէդ: Նայէ որ չկորսնցնես եւ զաւակներուդ փոխանցես»:

Ընդհանուր գիծերով ճիշդ է անշուշտ պահել մեր աւանդութիւնները, որոնք շատ անգամ ազդու միջոցներ են ընտանեկան յարկէն ներս, հայկական շունչը պահելու համար:

Սակայն, ցաւալի է որ այս տարրական գիտելիքներն ալ յարաբերական են գաղութէ գաղութ, տունէ տուն:

Ո՞վ ըսաւ որ թրքական ձայնապնակները, «Ջիֆթէ թէլլի»ները, «տավուլ – զուռնա»ները, եւ տեսակ տեսակ «փարթի»ները այս կամ այն համադամին նուիրուած՝ «հայկական» են: Ո՞ր խելացին սորվեցուց թէ զանոնք 30 տարի միասին պտտցնելով Հայ կը մնանք օտար ափերու վրայ:

Մեր մշակոյթը, լեզուն, գրականութիւնը, մեր զմայլելի երգերը, ու խմբական հարազատ դաւառական պարերը, այնքան հարուստ են եւ մանաւանդ այնքան հեռու թրքական անճոռնի կանչերէն, լպիրշ պարերէն եւ նուագներէն որ երբեք չփոթելու իրաւունք չունինք:

Եթէ այդքան նախանձախնդիր էք պահելու աւանդութիւններդ, խօսեցէք եւ ձեր տղաքը ՍՏԻՊԵՑԷՔ ՈՐ ԽՕՍԻՆ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՆ:

Մի՛ փոխէք անոնց անունները. իբր հայկական երգ ու պար մի տաք անոնց թրքականը:

Դր. բաւէ որքան ծառայեցինք օտարին, անոնց կասկածելի մշակոյթը տարածելու համար:

Ատոր համար չէ՞ որ կը փորձեն թրքացնել Կոմիտասէն մինչեւ ճարտարապետ Սինանը, Մընակեանէն մինչեւ Տիրան Քէլէկեանը:

ՍՕՍԻ

ՏԽՐՈՒՆԻ. — Կրընոպլէն հասած հեռագրէ մը ցաւով կ'իմանանք մահը երիտասարդ ընկերոջ մը, ԱՐԻՍՏԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ, որ ծանօթ էր իր անկուն գործունէութեամբ: Մանրամասնութիւններ կը պակսին մահուան պարագաներու մասին:

Մեր ցաւակցութիւնները սգաւոր ընտանիքին եւ ընկերներուն:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Կիլիկիոյ Գարեգին կաթողիկոսը վերջերս Հալէպ այցելելով, քարոզ մը խօսած է Քառասնից Մանկանց եկեղեցին: Այս առթիւ մասնաւորապէս շեշտած է. — «Լսած էք որ գիտութեան մարդիկ կրօնի դէմ կը խօսին: Խե՛ղճ ողորմելիներ... չեն թափանցում որ կրօնը ապրում է: Ո՛յժ է գիտութիւնը, բայց ամէն բան չէ»:

★ Հալէպի «Շէպապ թերթին թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Գարեգին Կաթողիկոսին հետ, որ ըսած է թէ Սուրիա այցելութեանս նպատակն էր այցելել Հանրապետութեան նախագահին եւ անոր ներկայացնել մեր անկեղծ շնորհաւորութիւնները յաջողութեան եւ երկրի բարօրութեան համար: «Զափազանց յուզուած ենք անոր մեզի ցոյց տուած սիրալիր ընդունելութենէն: Հայ համայնքը ջերմօրէն կապուած է սուրիական հայրենիքին: Շատ գոհ են նոր կառավարութենէն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն ցոյց տրուած անաչառ վերաբերումին եւ հոգածութեան համար: Հալէպ պատմական քաղաք է: Հայեւարաբ յարաբերութիւնները կ'ուսումնասիրեմ՝ պատմութեան, գրականութեան թէ գիտական մարդերու վրայ: Մենք շատ բան փոխ առած ենք Արաբներէն անոնց գրաւման շրջանին, է. դարու կէսէն մինչեւ Իններորդ դար: Հայ բանաստեղծութիւնը ազդուած է արաբական ոճէն: Խումբ մը հայ գիտուններ Ժ. եւ ԺԱ. դարերուն թարգմանեցին բժշկական գիրք մը՝ որ մինչեւ այսօր ցոյց կուտայ արաբական բժշկութեան բարձր մակարդակը:

Սուրիոյ մէջ հայ համայնքը բարօր վիճակի մէջ է: Դժբախտ պարագաներու տակ հոս եկանք, բայց գուրգուրանք ու սէր գտանք եւ յաջողեցանք վերականգնիլ»:

Գալով համայնավարութեան մասին իրեն եղած հարցումին, Կաթողիկոսը ըսած է թէ պատուիրած ենք որ հաւատարիմ եւ օրինապահ քաղաքացիներ ըլլան Հայերը, սիրեն իրենց իմաստուն կառավարութիւնը. թիկունք կանգնին անոր ձգտումներուն եւ նուաճումներուն եւ հնազանդին բոլոր հրահանգներուն:

Սպարապետներու ժողովները եւ զանազան որոշումներ

«ԵՒՐՈՊԱ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆՔ ՅՈՐՋԱՓ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է»

Մ. Նահանգներու ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային սպարապետները, զօր. Պրէտլի, ծովակալ Տէնֆիլտ եւ զօր. Վանտընպէրկ երեքշաբթի օր Գերմանիայէն Լոնտոն գացին օդանաւով, խորհրդակցելու համար Անգլիոյ սպայակոյտին հետ: Մեկնելէ առաջ, զօր. Պրէտլի եւ զօր. Վանտընպէրկ յայտարարութիւններ ըրին Եւրոպայի պաշտպանութեան մասին: Ահաւասիկ այդ յայտարարութեանց ամփոփումը. —

1. Արեւմտեան Եւրոպան պէտք առնուի Ատլանտեանի դաշինքին պաշտպանութեան տակ: — 2. Մ. Նահանգներու զինեալ ուժերը պիտի մնան Եւրոպայի մէջ, պիտի վերազինուին եւ իրենց ներկայ զօրութիւնը պիտի պահեն մինչեւ պաղ պատերազմին վախճանը: «Մեր զինուորները պատրաստ են որ եւ է պատահականութեան հանդէպ»:

Զօր. Պրէտլի իր յայտարարութիւններէն առաջ զօրահանդէս մը սարքած էր Կրաֆընվորի մէջ (Պավարիա), մասնակցութեամբ 17.000 ամերիկեան զինուորներու, 100 օդանաւերու եւ հարիւր հրասայլերու:

Զօրավարը ըսաւ թէ իր ընկերները պիտի չխօսին հիւլէական ռումբի գաղտնիքներու մասին՝ իրենց անգլիացի պաշտօնակիցներուն հետ: Եւ մերժեց իր կարծիքը յայտնել:

Զօր. Վանտընպէրկ աւելի բաց խօսեցաւ. — «Մ. Նահանգները շուտով պիտի ունենան օդանաւային ուժ մը ամէն դրութեամբ, աւելի քան երբեք հզօր, ուժ մը որ Եւրոպա պիտի մնայ յորջափ անհրաժեշտ ըլլայ»:

★ Թերթերը կը գրեն թէ չորեքշաբթի օրուան միացեալ զօրահանդէսը — ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային — ամենամեծն էր որ տեղի կ'ունենար Գերմանիոյ մէջ, պատերազմէն ի վեր: Սարսափելի քամի մը կը փչէր եւ փոշին կը խանգարէր ազատ շարժումները. բայց եւ այնպէս ռմբաձիգներ կը համարուի արդիւնքը:

Զօր. Պրէտլի այս առթիւ ալ պատասխանելով զանազան հարցումներու, կրկնեց թէ ամերիկեան ուժերը պիտի չկրճատուին արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան հաստատումէն վերջ (սեպտեմբեր): Թղթակիցները հարցուցին թէ ո՞րը պիտի ըլլայ Եւրոպայի պաշտպանութեան գիծը, Էլպա՞ն թէ Հռենոսը: Զօրավարը պատասխանեց թէ իր օրակարգին վրայ չկայ այս կամ այն գիծը: Իր հիմնական տեսակէտը այն է թէ Մ. Նահանգներուն ապահովութիւնը կախում ունի եւրոպական երկիրներուն պաշտպանութենէն:

ՑՈՅՑ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՆ ԴԷՄ

Մ. Նահանգներուն երեք սպարապետները Փարիզ կուգան այսօր, հինգշաբթի, խորհրդակցելու համար ֆրանսական, պելժիական, հոլանտական եւ փորթուկալեան սպայակոյտներուն հետ: Վաղը, ուրբաթ, առաջին տեսակցութիւնը պիտի ունենան Ֆրանսայի ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային սպայակոյտներուն հետ: Շաբաթ առտու ալ ժամադրութիւն նշանակուած է միւս դաշնակիցներուն համար: Ամէնէն կարեւոր խորհրդակցութիւնը կը կատարուի մառէշալ Մոնթկոմըրիի հետ, որ նախագահն է Արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան միացեալ խորհուրդին եւ որ Լոնտոն գացած էր ամերիկացի սպարապետներուն ժամանումէն առաջ:

★ Երէկուան «Իւմանիթէ»ն խոշոր խորագիրներով կը ծանուցանէ թէ Խաղաղութեան եւ Ազատութեան Խամբիկները եւ բազմաթիւ կազմակերպութիւններ ժողով գումարելով, որոշած են ցոյց մը կատարել զօր. Պրէտլիի «պատերազմական առաքելութեան դէմ», վաղը, ուրբաթ, Քոնքորտի հրապարակին վրայ: Այս առթիւ հրատարակուած կոչը կ'ըսէ.

— «Ատլանտեանի դաշինքին վաւերացումէն ութ օր վերջը, զօր. Պրէտլի Եւրոպա կուգայ կարգի դնելու համար Ամերիկայի ռազմագիտական ծրագիրը: Գերմանիա երթալէ վերջ, զօր. Պրէտլի եւ իր սպայակոյտը Փարիզ պիտի գան հինգշաբթի օր: Ի՞նչ ընելու կուգան»:

Ցեառոյ պատերազմական դիտումներ վերագրելով ամերիկեան սպայակոյտին, կ'ըսէ թէ «ոչ մէկ սպառնալիք կը ճնշէ Ֆրանսայի վրայ՝ Խ. Միութեան կողմէ, այլ ամերիկեան ռազմագիտական ծրագիրն է որ կը ձգտի վերազինել Գերմա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԻՆՉՊԷՍ ԽՈՐՏԱԿԵՑԻՆ ՃԱԿԱՏԸ

1917ին Վանի վերին եւ ներքին Սորերու քրտութիւնն իր յաճախակի յարձակումներով մեծ վնասներ կը պատճառէր մեզի :

Այդ Քիւրտերը զսպելու նպատակով եղած ձեռնարկները առիթ տուին Բագուի մուսուլմաններուն գրգռութեանց :

Գործի վրայ էին Խոսրով Բէգ Սուլթանովը, երդուեալ հաւատարմաբար Թօփչի Բաշեւը եւ Տօքթ. Վեքիլովը, որոնց կողմէ յարուցուած հարցին համար, Թիֆլիզի մէջ տեղի ունեցաւ զինուորական շրջանային համագումար եւ ընտրուեցաւ հինգ հոգինոց յանձնախումբ մը (3 Ռուս, մէկ հայ — Ազ. Պոպովեան ու մէկ Թուրք — Պեպինով) :

Այդ օրերուն՝ «Համառուսական քաղաքներու Միութեան» Վանի ներկայացուցիչն էր ընկեր Կոստի Համբարձումեան : Իսկ բժիշկ Զաւրիեւը նշանակուած էր Թուրքերէն գրաւուած վայրերու ընդհ. նահանգապետի օգնական :

Քննիչ յանձնաժողովը յայտնապէս կը միտէր նիւթ ճարել միջցեղային վէճեր ստեղծող գործակալներուն : « Մուսուլման աշխարհը Վոլգայէն մինչեւ Մալայեան կղզիները սաստիկ վրդովուած է : Արեւմտեան ճակատի վրայ գտնուող մէկ միլիոն թաթար սուինները կը խուժեն հոս եւ մենք այն ատեն ուրիշ ձեւով կը խօսինք», կը յայտարարէր Յանիտոյսկիի եւ Թօփչիբաշեւի յանձնարարականով Վան եկած, Երեւանցի Թուրք ուսանող Գանի զատէն :

Եւ լուրեր կը շրջէին գնդապետ Փիրումովը եւ ուրիշ հայ սպաներ դատի ենթարկելու մասին :

Ընդհանուր երեւոյթներէն կը պարզուէր որ Արեւմտեան եւ Թրքական ճակատներու ռուս զօրքերը տարերային թափով մը կը դիմէին դէպի կազմալուծում եւ մեծն Ռուսաստանը կ'իյնար թաւալգլոր :

Լենինի անունը կը հոլովէին բոլոր ճակատներու վրայ եւ բոլշեւիկեան նշանախօսքերը խոր ազդեցութիւն կը գործէին ամենուրեք, փութացնելով անօրինակ անկարգապահութիւնն եւ կազմալուծում :

Թշնամիին հետ, անոր անմիջական շփումին ենթակայ եւ անոր ուղղակի ճամբուն վրայ գտնուելով, մենք Հայերս, հարկադրուած էինք մեր յոյսը դնել միայն հայկական գումարտակներու վրայ, Վանի թէ շրջաններու եւ թէ Ատրպատականի մէջ :

« Մահուան գունդեր » անունով յատուկ զօրամասեր կազմակերպելու առաջարկներուն ուժ կու տար նաեւ Զօր. Նազարբէգովը :

Յուլիս 15ին, Վանի մէջ կազմուած «մահուան գունդը» կ'երդնուր մնալ ճակատի վրայ եւ կռուիլ մինչեւ վերջը :

Վանի վեց գումարտակները երեք գունդերու վերածելու հարցը հասունցած եւ Վանեցիներուն 2000 հրացան տալու պահանջը որոշ չափով գոհացնելու խնդիրը հաւանութեան արժանացած էր ռուս պետութեան կողմէ :

Այդ նպատակով Յուլիսի վերջը Թիֆլիզ գնաց Կոստի Համբարձումեան :

Դժբախտաբար, խոստացուած հրացաններուն մէկ մասը միայն կրցաւ ստանալ, այն ալ մեծ դժուարութեամբ, որովհետեւ ռուս «չինովնիկ»ներուն փոխարինած էին «տօվարիշչներ»ը, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը վարէր իր անձնական քաղաքականութիւնը :

Ռուսական բանակի փլուզումի եւ բոլշեւիզմի աճման ժամանակաշրջանն էր :

Յեղափոխական Ռուսաստանը բարեհաճեր էր Վանի Հայերուն տալ շուէտական դրութեամբ շատ ծանր հրացաններ — այն ալ ոչ բաւարար թիւով — որոնք ունէին ծանր ու հաստ փամփուշտներ, կիսով չափ միայն գործածելի եւ սակաւաթիւ :

Բայց եւ այնպէս, պէտք էր օգտուիլ :

Կ. Համբարձումեանը Վան վերադառնալով, ձեռնարկած էր նահանգի վարչական գործերուն կանոնաւորման :

Ներքին գործերու կոմիսարն էր Հմայեակ Մանուկեան, երկրագործական՝ Արմ. Մաքսապետեան, ելեւմտականը՝ Ս. Մեսրոպեան, զինուորականը՝ Գրիգոր Պուլկարացին, վերջինին օգնականները՝ Լեւոն Շաղոյեան եւ Տ. Բաղտասարեան, իսկ առողջապահականը՝ Բժ. Տէր Թովմասեան :

Արտաքին յարաբերութեանց եւ բոլոր գործերու հսկողութիւնը վերապահուած էր Կ. Համբարձումեանին :

Կոստին իբր գաղափարական, ձեռներէց եւ անձնուէր անձ մը, ոգին էր ամբողջ շարժումին եւ նորանոր ծրագիրներու : Իր գործակիցները նոյնքան անձնուէր ու գիտակից իրենց կոչումին, անօրինակ եռանդով գործի փարած էին :

Կարեւոր թիւ մը կազմէին գործող երիտասարդները :

Ռուս վարչապետը, Կերենսկիի կառավարութիւնը գումար մը տրամադրելէ վերջ, խոստացած էր նոր գումարներ ալ յատկացնել երկրին վերաշինման :

Կոստի Թիֆլիզէն բերած Յ. Յովհաննիսեանը նշանակուեցաւ իր փոխանորդը :

Յեղափոխութեան մեղրամիսները կը վերջանային : Ոգեւորութեանց, գաղափարականութեանց եւ յեղափոխական վեհ զգացումներուն կը փոխարինէին այլանդակութիւններ : Մութ տարրերը քարոզութիւն կը կատարէին զինուորներու մէջ եւ ճակատներու վրայ վհատութիւնը կ'ընդհանրանար :

Ամբոխային հոգեբանութիւնն եւ աւարառու գործունէութիւնը հետզհետէ կը ծաւալէին :

1917 Սեպտեմբերին, ռուս զինուորները երկու անգամ թալանեցին Վանի շուկան :

Զուտ Հայերէ բաղկացած առեւտրականներ, դաշնակից եւ հովանաւորեալ համարուած Հայերը անխնայ կողոպտուեցան :

Ռուս «մուժիկ»ը իր բոլոր վատ հակումներով եւ Վանի «Մահուան գունդը» կը մնային դէմ դիմաց :

Վտանգաւոր երեւոյթներ տեղի ունեցան նաեւ Ատրպատականի մէջ : Սպանութիւններ, կողոպուտը ու հրդեհը գայրոյթ առաջ բերին Ուրմիոյ, Սալմաստի եւ Խոյի հայաբնակ գաւառներու տեղացիներուն մէջ :

Ու Թաթարներն եւ Պարսիկները մեղսակցութիւն վերագրելով տեղացի քրիստոնեաներուն, առիթի կը սպասէին իրենց վրէժը լուծելու վերջիններէն :

Թիֆլիզէն Վան եւ Ատրպատական հասած ռուսական «էս – էր » կուսակցութեան քարոզիչները, իրենց միթինկներով եւ գործադրած բոլոր միջոցներով, չկրցան բարձրացնել ռուս զինուորներու տրամադրութիւնները եւ ամրացնել ճակատները : Նոյն ատեն բոլշեւիկներն ալ աւելցուցած էին իրենց դաւադիր ու նենգ գործունէութեանց թափը, շահագործելով զինուորներու ազատութիւնն ու անոնց թոյլ կողմերը :

Վճռական պարագաներուն, կարելի չէր յոյս դնել նաեւ ռուսական բանակներու հայ զինուորութեան վրայ որ լքուած էր սպաներէն եւ կը տատանէր :

Կարելի չէր գուշակել, նախատեսել թէ Ե. գունդը պիտի մնա՞յ ճակատը, թէ պիտի լքէ ու հեռանայ Վանէն :

Ստեղծուած կացութեան հարկադրանքով Վանի 26.000 Հայերը ստիպուած էին ապաւինիլ իրենց սեփական ուժերուն, վստահելով այն սակաւաթիւ սպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք համամիտ էին Համբարձում Մելքումեանի կոչին՝ «նահանջող ժողովուրդի թիկունքէն գնալ եւ յարձակող Թուրք բանակին առջեւը կենալ» :

Անհրաժեշտ էր Վանեցի Հայերու գումարտակի կազմակերպութիւնը : Թիֆլիզը կը հանդիսանար Կովկասեան ռազմաճակատի բոլոր գիծերու կեդրոնը :

Ռուսական բանակներու կազմալուծման այդ օրերուն, Անդրանիկը կը հետապնդէր տեղացիներէն կազմակերպել երկրապահ գունդ մը, իր հրամանատարութեամբ, որ պիտի կոչուէր «Վանի երկրապահ Դ. Գունդ» :

Փոխ տեղակալ Յ. Յովհաննիսեանին կը յանձնուէր Վանի գնդին համար ենթասպաներ պատրաստելու գործը, օժանդակութեամբ 12—15 ենթասպաներու, որոնք մինչեւ վերջ մնացին ժողովուրդին հետ, կրելով անոր բոլոր զրկանքն ու տառապանքը :

Վանի նորակազմ գունդը տեղին ռուսական պահեստէն կը ստանար 300 երեքգծանի հրացաններ եւ քանի մը վաշտերու համար զգեստներ :

Վեց շաբթուան ընթացքին, սպայական դպրոցէն դուրս եկան 60 վանեցի երիտասարդներ, որոնք մտան վաշտերու մէջ իբրեւ տասնապետներ եւ ջոկատապետներ :

1917 Նոյեմբերին, Պետրոգրատի մէջ տեղի ունեցան բոլշեւիկեան յեղաշրջումն ու յաղթանակը : Կովկասեան ռազմաճակատն ալ ցնցուեցաւ :

Վանի «Գարնիզոնը» (պահակազօրք) որ կը բաղկանար ռուսական Գ. սահմանապահ գնդէն, Կոզակներէ, հրետանիէ, հայկական Ե. «Մահուան գունդէ»ն եւ ուրիշ զինուորական մասերէ, սկսաւ այլեկոծուիլ :

Ռուսական զօրամասերը հրապարակ նետեցին «Դէպի Տուն, մենք ընելիք չունինք այս լեռներու եւ ձորերու մէջ» նշանախօսքը : Գիտնալով հանդերձ որ՝ «Ե. Մահուան գունդը» պիտի մնայ ճակատը, մանաւանդ որ գունդի մէկ գումարտակը կը գտնուէր Սավալու, հոն գտնուած ռուսական հարուստ պահեստները պաշտպանելու եւ Վան–Պայազիտ գիծը ապահովելու համար :

Ռուսերը կը վախնային թէ՝ այդ գումարտակը կրնայ իրենց հանդէպ թշնամական դիրք բռնել եւ վտանգել իրենց մեղապարտ նահանջը :

Հայկական գունդի գնդապետ Փիրումովը դեկտեմբերին արձակուրդի գացած ըլլալով, զինք կը փոխարինէր փոխ–գնդապետ Պօղոսովը, որ կամազուրկ եւ անընդունակ մէկն էր :

Երբ բոլոր ռուս զօրամասերը հրաման ստացան թիկունք վերադառնալու, Պօղոսով հրամայեց հայկական գունդին եւ բոլոր միւս հրամանատարներուն՝ մնալ իրենց տեղերը :

Բայց շատ չանցած, ազդուելով ուրիշ սպաներէն, հասկցուց հրամանատարներուն, որ ինք ոչ մէկ քայլ կ'առնէ ճակատը լքողներու եւ հեռացողներու հանդէպ :

1918 Յունուարին, մէկը միւսէն արագ, Վանի, Ոստանի եւ Հերճի ճակատներէն հեռացան ռուսական զօրքերը, տանելով հեռագիր, հեռախօս եւ այլն, ժամանակ չտալով որ իրենց փոխարինեն Վանի տեղական հայ ուժերը եւ հայկական Ե. գնդի զինուորները :

Կը մնար միայն անթելի հեռագրակայանը, որուն ղեկավարը գերմանացի մըն էր :

ԱԶԳԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՄՈՒԹՆ ՈՒ ԽՐԹԻՆԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Բանաստեղծութեան մէջ, կայ ուրիշ կարեւոր եւ գործօն ուժ մը որ սերտ առնչութիւն ունի մեր նիւթին հետ,— երեւակայութիւնը :

Երեւակայութեան դերը բանաստեղծութեան մէջ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ թռիչք տալ բանաստեղծին ներաշխարհին մէջ ծնող հնարքներուն, այսինքն ստեղծագործութեանց, զանոնք համադիր եւ կախարդ ուժերու միութեան մը վերածելու համար : Այնպէս որ հոն տիրող հակադիր ճշմարտութիւնները յարակցութեան ոգի մը հագնին, ստանալով այսպէս նորութեան ու թարմութեան զգայնութիւն մը որ դիւրութեամբ հաղորդական կրնայ դառնալ :

Բայց բանաստեղծ մը, պէտք է որ տարբերութիւն դնէ երեւակայութեան ու քմայքին մէջ : Վասնզի, քմայքը կը սնանի, հեռաւոր, հարեւանցի եւ քմածին նմանութիւններու վրայ, մինչդեռ երեւակայութիւնը կը լուսաւորէ այդ նմանութիւններուն ներքին եւ խոր ճշմարտութիւնները : Քմայքը թշնամին է բանաստեղծութեան, մինչդեռ երեւակայութիւնը անոր կենսունակ աւիշը :

Նմանապէս, երեւակայութիւն մը որ անտեղի պարագաներու տակ, այլաբանական կամ փոխաբերական հնարքներու կը դիմէ եւ չարաչար կը գործածէ զանոնք, կը դառնայ քմայքէն աւելի վտանգաւոր թշնամի մը բանաստեղծին համար, ու առանց այլեւայլի իր ստեղծագործութիւններուն համար մթութեան ու խրթնութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկը :

Հակիրճ կերպով անդրադառնանք նաեւ մթութեան ու խրթնութեան ուրիշ ցուցանիշներու, որոնք միանգամայն փաստեր կրնան համարուիլ բանաստեղծութեան մը միջակութիւնը կամ բացարձակ ակարութիւնը ապացուցանելու :

(1) Առաջին կարգի վրայ կու գայ ոճը, երբ մանաւանդ բանաստեղծը զայն դերադաս կը համարէ նիւթէն : Ձեւապաշտութեան ազդեցիկ երեւոյթներէն մէկն է այս : Ցուցանիշ մըն է նաեւ որ կը մատնէ բանաստեղծին հոգեկան մերկութիւնը եւ պարապութիւնը :

(2) Երբ մտածումներն ու պատկերները նիւթէն աւելի բարձր են եւ համեմատութենէ զուրկ : Ուռուցիկ լեզուի կամ բառերու նման, կան նաեւ ուռուցիկ գաղափարներ եւ խճողուած պատկերներ : Յաճախ տաղանդաւոր բանաստեղծները զոհն են մոլքի այս անհամեմատ ցուցմունքին :

(3) Բանաստեղծութիւն մը մութ ու խրթին կը դառնայ, ինչպէս նաեւ պակասաւոր, երբ խոր ապրումի մը արտայայտութեան մէջ, բանաստեղծին՝ նիւթին վրայ ունեցած տեղեկութիւնը հարեւանցի է, ու մտածումները փոխանակ յաջորդականութիւն ունենալու, անտեղիօրէն կը կրկնուին, երկարաբանութեան մէջ կ'իյնան, առանց որեւէ ելքի կարծես թէ շրջագծով մը կաշկանդուած ըլլային :

(4) Կառուցուածքի անկայունութիւնը ամէնէն տգեղ երեւոյթն է բանաստեղծական արուեստի մէջ : Կշռաւոր եւ յանգաւոր արտայայտութիւնը խառնել արձակունակ ձեւերու, բանաստեղծութեան կուտայ խեղկատակ ցատկռտուքներու տպաւորութիւնը : Ուրիշներ այս խառնակութեան աւելցուցած են նաեւ տեսողութիւնը շփոթող գիծերու, բառերու կամ տողերու չեղակի կամ գլխիվայր դնելու ձեւը, տգեղութիւնը կատարելութեան հասցնելով :

(5) Բանաստեղծութիւնը մութ ու խրթին դարձնելու գլխաւոր յանցանքներէն է նաեւ երբ արուեստագէտը հոգածու չէ լեզուի քերականական եւ տրամաբանական խստութիւնը պահելու, մանաւանդ բառերու ընտրութիւնը իրենց ճիշդ նշանակութեան համաձայն չգործածուելուն հա –

Գաղութէ գաղութ

Հ. Կ. ԽԱՉԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին, Գոքինիոյ Զաւարեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է հին Յունաստանի շրջանի Կապոյտ Խաչի Պատգ. ժողովը, մասնակցութեամբ 14 պատգամաւորներու եւ 8 խորհրդականներու: Կարդացուած տեղեկագիրները կը հաստատեն որ անդամուհիներու թիւը զգալի յաւելում կրած է, հակառակ արտագաղթին: Տուրզութին (Փիքս) անցեալ տարուան 191 անդամներու փոխարէն այս տարի ունի 243 անդամուհիներ ; 37 անդամուհիներ մեկնած են: Գոքինիան ունեցած է ութուկէս մի–լիոն դրախմի հասոյթ, իսկ Տուրզութին 3 միլ.: Վարկեր բաշխուած են համաձայն մուտքին, խընամատարական, կրթական եւ առողջապահական գործերու համար: Կապոյտ Խաչի բոլոր ձեռնարկները արժանացած են ժողովրդական լայն քաջալերանքի: Շրջ. վարչութեան եւ ուսումնական խորհուրդի գործունէութիւնը աննախընթաց եղած է յունահայ տարեգրութեան համար: Պատահական նպաստներէ զատ, Կ. Խաչը ստանձնած է հոգատութիւնը մանուկի եւ ամբողջական քանի մը հիւծախտաւոր հայ երիտասարդներու: 1948–49 կրթական շրջանին եւս յունահայ կրթական գործին մեծագոյնը եւ կարեւորագոյնը ցուցադրած է. — 238 աշակերտ – աշակերտուհի Փիքսի Ս. Գ. Լուսաւորիչ վարժարանին մէջ, (56ը մանկապարտէզի եւ 182ը նախակրթարանի բաժիններուն մէջ), 163 աշակերտ Զաւարեանի մէջ (43ը մանկապարտէզին, 120ը նախակրթարանին):

Ռեթիմնոյի (Կրետէ) եւ Միտիլլիի նման մեկուսի, հեռաւոր վայրերուն մէջ Կ. Խաչին համեստ կրթարանները 45 աշակերտներով, կը կատարեն նախախնամական դեր:

Լիփազմա – Թամպուրիա շրջանի 27 աշակերտները ամէն օր Զաւարեան դպրոց փոխադրել տուած է Կ. Խաչը ինքնաշարժով: Ուրեմն մօտ 500 հայորդիներ, շնորհիւ Կ. Խաչին կը ստանան ազգային տոհմիկ դաստիարակութիւն, հելլենական կրթական ծրագրի գործադրութեամբը Հ. Կ. Խաչի զոյգ դպրոցներէն շրջանաւարտ ռեւէ հայորդի առանց դժուարութեան կ'ընդունուի հելլէն բարձրագոյն կրթարանները:

Հ.Կ.Խաչի ուսումնական տարեկան ելմտացոյցը կը հասնի 159 միլիոն դրախմիի, որուն հազիւ մէկ քառորդը կը հայթայթէ ՀՕՄի կեդրոնը, մընացեալը կը ճարուի աշակերտական թոշակներէ, ձեռնարկներէ եւ մասնաւորաբար որդեգրութեան տուրքէն:

Նոր Շրջ. վարչութեան անդամ ընտրուած են տիկիններ՝ Թագուհի Յովհաննէսեան, Սօնա Ներսէսեան, Փայլածու Հաճի Պօղոսեան, Ալիս Ֆարաճեան եւ Սիրարփի Գոհարունի, Տօքթ. Ե. Արշակունի եւ Վահան Տիւզեան:

★ Սելանիկի մէջ Տօքթ. Աբրահամեանի որդին, Արթօ աւարտած է բժշկական համալսարանի վիրաբուժական ճիւղը, յաջողագոյնը հանդիսանալով 22 աշակերտներու մէջ: Կը պաշտօնավարէ քաղաքին Թաղապետական հիւանդանոցը, փորձառական դաստիարակութիւն ստանալու համար:

ՀԱԶԱՐԱՊԵՏ ՄԻՀՐԱՆ ՊԷՅ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սուրիոյ ոստիկն. զօրքի մէջ երկրորդ հայ բարձրաստիճան զինուորականն է: Բնիկ Սանճագցի, ծնած է Պէյլանի մէջ 1898ին: Նախնական ուսումը ստացած է ազգ. վարժարանին մէջ: Ապա մտած է Թրքական երկրորդական վարժարան եւ յաջողութեամբ աւարտած:

Առաջին ընդհ. պատերազմին կարեւոր պաշտօններ վարած է Դամասկոսի, Ամմանի եւ Ռասպայալպէքի շրջաններուն մէջ: Զինադադարէն վերջ Ֆրանսական գրաւման ուժերուն հետ Կիլիկիա անցնելով մտած է Ատանայի ոստիկան զօրքի Սպայից վարժարանը, յաջողութեամբ աւարտելէ վերջ,մըտած է Տէօրթ Եոլի ոստիկան զօրքի հրամանատարութեան մէջ: Հոն վիրաւորուած է հրոսակներու դէմ մղուած կռուի մը ընթացքին:

Պաշտօնավարած է Սուրիոյ զանազան շրջաններուն մէջ: Աստիճանի բարձրութիւն կրելով հասած է հազարապետի աստիճանին: Եղած է պարտաճանաչ եւ կորովի սպայ: Հինգ սուրիական Արժանեաց շքանշաններ կը զարդարեն կուրծքը: Ներկայիս, հազարապետ Միհրան պէյ ընդհ. հրամանատարն է Եփրատի շրջանի ոստիկան զօրքին: (Տէր Զօր, Մայատին, Ապու Քէմալ, Րաքքա, Թէլ Ապիատ, եւ շրջանները):

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, 26 յուլիս. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբը իր կազմութեան երկրորդ տարելիցը տօնեց մեծ յաջողութեամբ, հակառակ հեղձուցիչ տաքին: Կը նախագահէր ընկ. Սամուէլ Բրուտեան: Նոյն օրը Տարօնի Կարմիր Վարդավառին տարեդարձն ըլլալով, Նախագահը ոգեկոչեց հերոսական ժողովուրդին մարտնչումները եւ հրաւիրեց յոտնկայս յարգել նահատակներուն յիշատակը:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը սկսաւ նուագախումբին «Յառաջ ընթանանք» երգով: Օր. Եղ. Ադամեան ուղերձ մը կարդաց, Օր. Սիր. Տանոյեան եւ Պայծառ Գասպարեան երգեցին, Օր. Բերուզ Ադամեան յուզումով արտասանեց հատուած մը Ահարոնեանէն: Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան խմբերգներ եւ արտասանութիւններ: Կրընոյլէն Տէր եւ Տիկին Թորոսեան կրկնապատկեցին հանդէսին փայլը, երգելով եւ արտասանելով:

Օրուան բանախօսը, ընկ. Աստուր Քէօսէեան (Մարսէյլէն), պարզեց հայ ազատագրական պայքարին զանազան էջերը եւ Դաշնակցութեան զոհողութիւնները: Այսօր ալ մեր կուսակցութիւնը ար–

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ «ՃԱԿԱՏ»ԻՆ ՆՈՐ ԶՈՀԸ

ԽՄԲ. — Վերջերս խորհրդաւոր պարագաներու մէջ մեռած է Սոֆիայի ազգ. վարժարանի երբեմնի տնօրէն, Պ. Ցարութիւն Պօղոսեան, որ տարիներով եղած է հնչակեան գործիչ եւ խմբագիր «Պալքանեան Մամուլ»ի: Պէյրութի հընչակեան օրկանը, «Արարատ», հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այս առթիւ (10 յուլիս).

— «Գեղեցիկ առաւօտ մը «Երեւան» միակ պուլկարահայ թերթը խմբագրականի մը մէջ զինք.թիւ 1 թշնամի կը յայտարարէր, «մաքի դաճաճ», «ըէաքսիոնի գործիք», «ամերիկեան դրամատիրութեան լաքէն» կոչելով զինք: Ցար. Պօղոսեան չէր կրնար ինքզինք պաշտպանել եղած այս ծանր ամբաստանութեանց դէմ: Անիկա ոչ մամուլ ունէր ոչ ալ բեմ իր տրամադրութեան տակ: Մահր սրտին ու անպաշտպան զոհի մը համակերպութեամբ ան սպասեց այս նախապատրաստական ծանր ամբաստանութեան արդիւնքին, որ չուշացաւ: Քանի մը օր վերջ ան կ'աքսորուէր հիւսիսային Պուլկարիոյ մէկ թրքական աւանը, Նովի Փազար, մատնուած բարոյական կատարեալ կղզիացումի եւ նիւթական թշուառութեան, ամբողջ երկու տարի: Անտոն Եուկով, ներքին գործոց նախարարը օր մը քաղաքէն անցած ատեն զինք դիմաւորողներու բազմութեան մէջ կը նըշմարէ իր այդ նախկին բարեկամին ծանօթ դէմքը, եւ մօտենալով իրեն կը հարցնէ թէ ինչ գործ ունէր այս կորսուած քաղաքին մէջ:

— Դուք ինձմէ լաւ գիտէք, Պ. Նախարար, կը պատասխանէ Պօղոսեան: Ձեր հրամանովն է որ հոս աքսորուած եմ:

Երկու շաբաթ վերջ, այսինքն այս Յունուարին Պօղոսեան Սոֆիա կը դառնայ, ի մեծ ուրախութիւն իր ընտանիքին եւ իր համակիրներուն:

Երեք օր չանցած սակայն ոստիկաններ առտու կանուխ կը բախեն իր տան դուռը եւ կը հրամայեն 12 ժամուան ընթացքին թողուլ Սոֆիան իր ընտանիքով միասին:

Հայկական Ճակատի Գաբրիէլեան եւ ընկերութեան եղբայրադաւ, ատելավառ զգացումները յաղթահարած էին նորէն:

Պօղոսեան իր ընտանիքով ամենատղբալի պայմաններու մէջ կը թողու Սոֆիան ու կ'երթայ ապաստանիլ Ամկիթով (Պուսճուքի մօտ), ուսկից շատ կը հասնի իր վաղաժամ մահուան լուրը»:

Դասկած չկայ թէ նիւթական զրկանքներու չափ հոգեկան վիշտն է որ սպաննեց զայն»:

մար: Ամէն տողի մէջ, քմածին ու ինքնաշէն ածականներու զարդարանքը ոչ միայն կը մթագնէ գործը, այլ եւ կը նուազեցնէ անոր արժէքը:

(6) Զգացումներն ու մտածումները իրար պատշաճեցնելու մէջ, լըջութեան եւ առողջ դատումի պակասը, ուրիշ ցուցանիշ մըն է անհասկնալիութեան: Խոհական բանաստեղծի մը նշմարումները պէտք է որ ըլլան ինքնաբուխ եւ ապրուած եւ ոչ թէ գիրքերէ փոխադրուած:

(7) Նաեւ անկեղծութեան պակասը, ըլլայ իր ներաշխարհին մէջ թէ ընութեան հանդէպ, եւ կամ իր նմաններուն հանդէպ:

(8) Եւ վերջապէս, ինքնատպութեան չգոյութիւնը որ կը սահմանափակէ բանաստեղծին երեւակայութեան հորիզոնը եւ հասարակ տեղիք նիւթերու ամբարումին կը յատկացնէ իր ներաշխարհին անհուն պարապութիւնը:

Յաջորդ առիթով՝ վերլուծումի իբրեւ նիւթ պիտի ունենամ՝ Ն. Սարաֆեանի բանաստեղծական գործերը: Սփիւռքի մէջ թեւ առած բանաստեղծներու մէջ, ամէնէն ինքնատիպ, երեւակայութեամբ հարուստ, եւ խռովալից ներաշխարհով օժտուած՝ տաղանդաւոր բանաստեղծ մըն է Ն. Սարաֆեան, ի հարկէ ըմբռնումներուս համաձայն:

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԵ.

ԼԵՌՆԵՐՈՒ ԱՒԱԶԱԿԸ ԿՈՒԳԱՅ

— Ի՞նչ կ'ուզեն... Հայաստանի գահը ոչընչացնել կ'ուզեն:

— Ատկէ ի՞նչ օգուտ իրենց: Չէ՞ որ Հայաստանը պատնէշ մըն է Բիւզանդիոնի համար, եւ բարբարոսներու ամէն մէկ հարուածին Հայեր են որ կը դիմագրաւեն: Եթէ Հայաստանը չըլլայ, իրենք չէ՞ որ պիտի կրեն այդ հարուածները:

— Յոյները այդքան հեռուները չեն մտածեր, իշխա՛ն. անոնք փառասէր մարդիկ են, եւ կը փափաքին միայն որ իրենց տէրութեան սահմանները տարածուին մինչեւ աշխարհիս ամենահեռաւոր անկիւնները:

— Շատ բանի կը փափաքին անոնք, Ստեփանի՛կ, բայց տուողն ո՞վ է: Հայաստանը մեռած չէ, որ Յոյները դիւրութեամբ գրաւեն զայն: Եթէ ծանօթ չեն լեռներու աւազակներուն, կը ծանօթանան եւ համը կ'առնեն:

— Բայց մինչեւ ծանօթանալը, անոնք կ'աւերեն Հայաստանը եւ հետզհետէ կը մօտենան անոր սրտին:

— Թող մօտենան...: Բայց խումբ մը կ'երեւայ հեռուն, Ստեփանի՛կ. ինծի այնպէս կը թուի որ անոնք բարեկամներ չեն, այլ թշնամիներ. վա՜յ իրենց, եթէ յիրաւի յունական գունդերն են, — ըսաւ Հարպիկ, եւ վահանը առաջ քշելով կռուի պատրաստուեցաւ:

Ստեփանիկ խումբին երեւցած կողմը նայեցաւ, ու արդարեւ տեսաւ որ մօտ քսան քսանըհինգ զինուած մարդ ուղղակի իրենց վրանը կուգան:

— Ճիշտ է, իշխա՛ն, կ'երեւայ թէ յունական լեգէոններն են, պէտք է ջարդել զանոնք, բայց...

— Ի՞նչ բայց. միթէ կը վախնա՞ս անոնց տասնապատիկէն:

— Ոչ՛, Հարպիկ իշխան. Ստեփանիկը վախկոտներէն չէ. բայց պէտք է իմանալ, թէ անոնց ետեւէն ուրիշ գունդեր ալ կա՞ն. մի գուցէ մեր ուժերէն վեր ըլլայ անոնց դիմադրել:

— Լեռներու աւազակը դալիքի մասին չի մըտածեր. պատրաստուէ՛, անոնք կը մօտենան, ըսաւ Հարպիկ իշխան, եւ սուրը պատեանէն հանելով դիմեց Յունաց խումբին վրայ:

Խումբը վայրկեան մը սառածի նման կանգ առաւ: Չէին կրնար ըմբռնել, թէ ինչպէս կը պատահի որ երկու հոգի յանդգնին ամբողջ խումբի մը վրայ յարձակելու. բայց հասկցան որ տեսածնին երազ չէր, այլ իրականութիւն, երբ նշմարեցին թէ իրենցմէ մէկ քանին դիաթաւալ ինկան գետին, այն ատեն սուրերնին քաշած շրջապատեցին Հարպիկ իշխանն ու Ստեփանիկը:

— Անիծեալնե՛ր, որո՞ւ դէմ սուր կը բարձրացնէք. միթէ չէ՞ք ճանչնար լեռներու աւազակները, ըսաւ Հարպիկ եւ իր սուրը յաջորդաբար մխեց երկու Յոյներու սրտին մէջ. յետոյ յարձակեցաւ միւսներուն վրայ: Նոյն հունձքը կ'ընէր նաեւ Ստեփանիկ, եւ Յոյները մէկը միւսին ետեւէն վար կը գլորէին ձիերէն. անոնցմէ մէկը յանկարծ ձիուն գլուխը դարձուց եւ փախաւ. անոր հետեւեցան միւս ողջ մնացողները:

Հարպիկ քահ քահ մը փրցուց անոնց ետեւէն:

— Վախկո՛տ չուներ, կը փախչի՞ք այդպէս. այդքան հոգի երկու մարդու չա՞փ ալ ուժ չունիք:

— Լաւ որս էր, իշխա՛ն, մեր համը առին. ամէն մէկուն վեց հոգի բաժին ինկաւ. ափսոս որ մնացածները փախան, ըսաւ Ստեփանիկ արիւնոտ սուրը սրբելով: Յետոյ կրկին սկսան առաջ երթալ. Թողելով դիակները ագռաւներուն իբր կեր:

Գիշերը վրայ հասաւ. մեր ճամբորդները ըստիպուեցան օթեւան մը իջնել, եւ անմիջապէս ընթրիքի նստան: Բաւական ճամբայ էին կտրած եւ պէտք ունէին հանգստութեան:

— Բե՛ր, Ստեփանիկ, տեսնենք ի՛նչ ունիս. պէտք է որ չուտ մը ստամոքսնիս լեցնենք եւ հանգստանանք, ըսաւ Հարպիկ:

— Շատ բան չգտայ հոս ուտելու. միայն գառն են խորոված եւ շուտով կը բերեն: Անիծեալ Յոյները ամէն բան լմնցուցեր են:

— Է՛հ, հոգ չէ, քիչով բաւականանանք, ըսաւ Հարպիկ եւ ամբողջ գառը առջեւնին դնելով սկըսան ուտել ու խմել անուշ գինին:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(32)

թուն կը հսկէ, գործելով բոլոր ճակատներուն վրայ, յանուն հայրենիքի ընդարձակման եւ ազատութեան:

Այս հանդէսին առթիւ կ'արժէ գնահատել Նոր Սերունդի Գուլվար Օտտոյի նուագախումբը որ մեծ գոհողութեամբ եկած էր, ժամը 3էն մինչեւ ուշ գիշեր վարելով հայկական եւ եւրոպական պարերը: Ցետոյ բեմադրուեցաւ «Երկու խուլերը» Նոր Սերունդին կողմէ, մեծ յաջողութեամբ: Ապրին Նոր Սերունդը եւ բոլոր հովանաւորողները:

Հաւ մը աճուրդի դրուեցաւ եւ կոկիկ գումար մը ապահովուեցաւ:

Շնորհակալութիւն բոլոր մասնակցողներուն:

Թղթակից

նիան եւ Ֆրանսացի ժողովուրդը կը խորտակէ աւելորդ տուրքերու ծանրութեան տակ»: Եւ կը հրաւիրէ ժողովուրդը մասնակցիլ բողոքի ցոյցին, վաղը, ուրբաթ, ժամը 17էն սկսեալ:

ՕՐ ԱՌԱՋ ՔՈՒԷԱՐԿԵԼ

Մարշըլի ծրագրին հրջուն դեսպանը, Հէրրիմըն, իր կարգին խօսելով Մ. Նահանգներու Ե-րեսփ. ժողովի արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին առջեւ, առաջարկեց օր առաջ քուէարկել Եւրոպայի վերագինման վարկերը: Եւ մասնաւորապէս շեշտեց. — «Արեւմտեան Եւրոպան սկսած է շահիլ խաղաղութեան եւ ազատութեան պայքարը: Որ եւ է յապաղում Եւրոպայի մեր դաշնակիցներուն վերազինման գործին մէջ՝ կրնայ վերիվայր հրջել այս կացութիւնը: Ամերիկան պէտք է զոհողութիւններ ընէ, պատերազմի արհաւիրքէն փրկելու համար նոր սերունդը»:

Շրջուն դեսպանը այս առթիւ ըսաւ որ վերագինման ծրագրով Մ. Նահանգներու պողպատի արտադրութիւնը, 90 միլիոն թոն, պիտի բարդուի եւրոպական դաշնակիցներու արտադրութեան վրայ, 30 միլիոն թոն. ուրեմն համագումար՝ 120 միլիոն թոն: Այս արտադրութեան դիմաց Խ. Միութիւնը եւ իր արբանեակները ունին համագումար՝ 30 միլիոն թոն: «Ես երբեք այնքան լաւատես չեմ եղած որքան այսօր եւ կը հաւատամ թէ մեր ձեռքն է Եւրոպայի խաղաղութեան եւ ազատութեան պահպանումը, պայմանաւ որ ուժգնօրէն գործադրենք մեր ընդունած քաղաքականութիւնը եւ ծրագիրները»:

ԻՆԸ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻՆ ԻԲՐԵՒ ՋԱՐԴԱՐԱՐ

Լիլի զինուորական ատեանը Դշ. օր սկսաւ դատել ինը Գերմաններ, անդամները Հիթլէրական երիտասարդութեան մասնաւոր ջոկատին (S. S.) իբրեւ պատասխանատու Ասքի ջարդին (Լիլի մօտ):

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ այս ինը երիտասարդները, որոնք 17—20 տարեկան էին 1944ին, նոյն տարուան ապրիլ 1ի գիշերը վայրագօրէն ջարդած են 86 Ֆրանսացիներ: Ռումբ մը դրուած ըլլալով, գերմանական կառախումբը գծէն դուրս ելած էր, եւ ամբաստանեալները պաշարեցին ու կոտորեցին 92 այրեր եւ մանուկներ: Միայն վեց հոգի ողջ մնացած էին, մեռած կարծուելով:

Գլխաւոր ամբաստանեալն է տեղակալ մը, Վալթըր Հաուք, որ թարգմանի միջոցաւ կը խօսէր, երբեմն յանդուգն պատասխաններ տալով նախագահին: Այսպէս, ըսաւ թէ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ շատեր կան որ կը յարգեն S.S.ներու կազմակերպութիւնը: Նախագահը դիտել տըւաւ թէ այդ կազմակերպութիւնն ալ ոճրագործ հռչակուեցաւ Նիւրընպէրկի դատավարութեան ատեն: «S.S.ները մի շփոթէք Կեսթափոյին հետ», գոչեց ամբաստանեալը: Ցետոյ մեղմանալով ըսաւ թէ իրենք պատասխանատու չեն սպանութեանց, թէ երբեք անգամ դաւադրական ձեռնարկներ կատարուեցան, թէ իրենք զինուորներ ըլլալով պարտաւոր էին հնազանդիլ վերին հրամանատարութեան:

Դատարանը լեցուած էր զոհերու ազգականներով որոնք կը հեծկլտային: Թերթերը կ'ըսեն թէ ջարդին մասնակցած են 1200 S.S.ներ, բայց միայն 17ին հետքերը գտնուած են, եւ միայն ինը հոգի ձերբակալուած:

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐ ԿԸ ԹՌՉԻՆ ԱՄԷՆ ՕՐ

Երեքշաբթի օր չորս դիմակաւոր եւ սպառազէն աւազակներ Տովիլի մէջ յարձակելով Փարիզի հռչակաւոր գոհարավաճառատան՝ Վան Քլէֆի մասնաճիւղին վրայ, Քազինոյին մօտ, 100—120 միլիոն արժէքով գոհարեղէններ յափշտակեցին: Բազմութիւն մը հաւաքուած էր վաճառատան առջեւ, բայց աւազակներէն մէկը սպառնաց ատրճանակով, մինչ իր ընկերները կը պարպէին խանութը: Պաշտօնեայ մը գետին փռուեցաւ երբ կը փորձէր դիմադրել: Աւելածու մը փորին վրայ պառկեցաւ, կրակի չբռնուելու համար:

Նոյն օրը դարձեալ սպառազէն աւազակներ առեւանգելով Պանք տը Ֆրանսի Էքս-ան-Փրովանսի մասնաճիւղին երկու գանձապահները, քշեցին դէպի անյայտ արուարձան մը: Այնտեղ պարպեցին գանձապահներուն պայուսակները, 25 միլիոն Ֆր. եւ ուրիշ կառք մը փոխադրելով, քշեցին դէպի Մարսէյլ:

Դարձեալ նոյն օրը Նէօյիի մէջ (Փարիզ) երկու անծանօթներ իբրեւ ոստիկան ձեւանալով Տիկին Մատլէն Միշէլիսի, տունէն ներս մտան եւ առարի տուին ատրճանակի սպառնալիքին տակ: Գումարը՝ 800.000 Ֆրանք, դրամ եւ գոհարեղէն:

Այաչչիոյի մէջ ալ (Քորսիքա) 1.200.000 յափշտակուեցաւ պետական գրասենեակէ մը: Առասի մէջ (հիւս. Ֆրանսա) չոգիացած են 100 միլիոն Ֆր.ի դանձատոմսեր, պաշտօնեայի մը միջոցաւ որուն համար կ'ըսեն թէ դրդուած էր նախկին երեսփոխանի մը կողմէ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Մասնաճիւղին կողմէ ՄԷՏՕՆի գեղածիծաղ անտառին հանրածանօթ Պազ Աղբիւրին մօտ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, այս ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՕԳՈՍՏՈՍ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Կիրակի առաւօտ օթօքառերը պիտի մեկնին ժամը 8ին Boulevard Carnotի հրապարակէն:

Խանասորի հերոսամարտի տարեդարձը Մարսէյլի մէջ

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ, ամբողջ օրը ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Կը նախագահէ՝ Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսեն՝ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Կ'արտասանէ յայտնի դերասանուհի

Տիկ. Մարութեան

Կը նուագէ Սէն Լուի եւ Պուլ. Օտտօի միացեալ Նուագախումբը, կ'երգէ Սէնթ Անի երգչախումբը:

Տեղի կ'ունենան մարզական խաղեր և պուլի մրցում

Այժմէն ապահովեցէք ձեր երթեւեկի միջոցները, դիմելով ձեր շրջանի Հ.Յ.Դ. Մարմիններուն:

Մուտքը ազատ է:

ԼԻՈՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7ին նախաձեռնութեամբ «Սիամանթօ» խումբին: PONT DE CHERUYի օդասուն անտառին մէջ: Օթօքարը կը մեկնի կիրակի առտու ժամը 9.30ին **Place Guichard**էն: Երթուդարձի գինը **100** Ֆրանք: Կը հրաւիրենք երիտասարդութիւնը մասնակցիլ այլ եւ այլ մրցումներու եւ խաղերու:

Ուխտագնացութիւն Լուրտի աշխարհահռչակ Տիրամօր սրբավայրը

22էն 29 Օգոստոս:

Արձանագրութեանց եւ պայմաններու համար դիմել մինչեւ Օգոստոս 15՝

. ՓԱՐԻԶ Ղ. ՎՐԴ. ՔԻԼԷՐՃԵԱՆի
10bis, rue Thouin, Paris (5):

ԼԻՈՆ.— Մ. ՎՐԴ. ՄՈՄՃԵԱՆի
78 rue Rabelais

ՎԱԼԱՆՍ.— ԳՐ. ՎՐԴ. ՊԱՊԵԱՆի
11 Rue Belle Image:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ հինգ հոգի եւս մահուան դատապարտուեցան զինուորական ատեանին կողմէ, իբրեւ անդամ ձախակողմեան «Թուտեհ» կուսակցութեան:

53 ՕՐՈՒԱՆ ԵՐԱՇՏԷ ՄԸ ՎԵՐՋ, երեքշաբթի օր անձրեւ տեղաց Փարիզի մէջ, բուռն փոթորիկով մը, որ դեռ կը շարունակուի: Ֆրանսայի ուրիշ մասերուն մէջ ալ բարերար անձրեւներ տեղացած են:

ՍԹԵՐԼԻՆԸ 915 Ֆր.ի իջաւ սեւ շուկային մէջ, ամենացած գինը՝ 1948 յունիսէն ի վեր, երբ 920 կ'արժէր, եւ պաշտօնական սակը 864 Ֆր. էր: Տոլարը կը ծախուէր 350ի, զուիցերիականը՝ 87ի, Նափոլէոնը՝ 4070ի: Ձոյլ ոսկի՝ 573.000 Ֆր.:

ԻՐԱՔԻ վարչապետը Լոնտոն հասաւ օդանաւով: Պիտի մնայ երկու շաբաթ, դարմանուելու եւ քաղաքական խորհրդակցութիւններ կատարելու համար:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ պահանջեց եւս կանչել Պուքրէշի բրիտանական դեսպանատան գործակատարը, «որուն գործունէութիւնը կը հակասէ երկրին օրէնքներուն եւ դիւանագիտական սովորութեանց»:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – **HAIASTAN**

ամսագրի Յունիս – Յուլիսի թիւը (28 — 29), 12 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ, կէս առ կէս հայերէն եւ ֆրանսերէն: Տարեկան բաժնեգին 350 Ֆր. (Ֆրանսա):

ՀԱՍՑԷ.—H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9):

ՓՈՆ Տ'ՕԳՆԱՅԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դաշտահանդէսը 7 Օգոստոսին, սաղարթախիտ ծառերու տակ: Բազմաթիւ անակնկալներ: Ամէն տեսակ ըմպելիներ եւ աննման պաղպաղակ:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը 21 օգոստոս, կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՄՈՒԼԷՆ ԵՒ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Ահարոնեան» Ակումբի Մատակարար Մարմինը կը խնդրէ Ֆրանսայի եւ արտասահմանի հեղինակներէն և մամուլէն, իրենց տրամադրելի գիրքերէն մէկ-մէկ օրինակ նուիրել Գրադարանիս: Մեր դրամական միջոցները շատ սահմանափակ ըլլալով, հնարաւորութիւն չունինք, պատերազմի ընթացքին եւ անկէ վերջ լոյս տեսած հարիւրաւոր գիրքերը գնելու, որով նուիրատուները մեծապէս սատարած պիտի ըլլան Նոր Սերունդի հայեցի դաստիարակութեան եւ Հայ. Մշակոյթին, միեւնոյն ատեն, թեթեւցնելով նաեւ մեր ծանր բեռը:

ԳԻՐՔ, ԹԵՐԹ, ՀԱՆԴԷՍ եւ այլն ՂՐԿԵԼ հետեւեալ հասցէին. — **A. Bediguian, 7 rue Berlioz, Marseille** France.

Կը խնդրենք արտասահմանի թերթերէն արտատպել սոյն կոչը:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ՄՋԻԿԵԱՆ հաճոյքն ունի իր հայրենակիցներուն հաղորդելու որ վերականգնած է իր սպասարկութիւնը՝

*MAISON CHAILLOT*ի ՄԷՋ

Ուր իր հին յաճախորդներուն տրամադրութեան տակ կը դրուին միօրինակ եւ ֆանթէզի մետաքսեղէն կտորներ, ինչպէս նաեւ բամպակեղէն, վուշ, Զէֆիր, Փինէթ եւայլն:

— ՆԱԵՒ ԲՐԴԵՂԷՆ ԵՒ ՇԱՊԻԿՑՈՒ —

MAISON CHAILLOT կը գտնուի Poste Colbertի եւ Grand 'Rueի անկիւնը, Պուրսին եսեւը:

11 Rue Henri Barbusse, MARSEILLE

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով գերձակներու հայ-թայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33-22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թել, կարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփօլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue D[illegible] - (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 — Գին 6 ֆր. — C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 5 Août 1949 — Ուրբաթ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5915 — Նոր շրջանի թիւ 1326

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐՈԶԸ ԴԱՐՄԱՆ ՉԷ

Վայրերան կանչեր ամէն օր։ Ամէն տեղ.

— Պիտի ձուլուինք, պիտի հալինք, պիտի անհետանա՛նք, օտարութեան մէջ...

Ո՞վ կասկած ունեցած է այս մասին։

Ահա քսանըհինգ տարի է որ ինքնապաշտպանութեան յորդորներ կը կարդանք, ի նախասահմանութիւն այդ չարաշուք հեռանկարին։

Ինքնապաշտպանութիւն՝ աւելի երկար դիմանալու, համբանքը պահելու համար, մինչեւ որ կարենանք հայրենիք վերադառնալ։

Արդ, ի՞նչ է իրականութիւնը, Ներգաղթի չընդալից աւետիսներէն վերջ։

Մոսկուա եւ Երեւան (երկուքին մի մարմին) յարգեցի՞ն իրենց խոստումները։

Կրնայի՞ն յարգել, — 350,000—400,000 տարագիրներ փոխադրել « յառաջիկայ տարիների ընթացքում », ինչպէս կը յայտարարէր Երեւանի Կեդր. Կոմիտէին բերանը՝ Գր. Ցարութիւնեան։

Ներգաղթը տեւեց երկու տարի, 1946ին եւ 1947ին, հետեւեալ համեմատութեամբ, համաձայն Բարեգործականի պաշտօնաթերթին (Միութիւն, 1949 յուլիս). —

Իրան. — 1946ին՝ 20,526, 1947ին՝ ոչինչ։

Սուրիա, Լիբանան եւ Իրաք. — 1946ին՝ 19 հազար 414 հոգի, 1947ին՝ 15,115։ Գումար՝ 34 հազար 529։

Յունաստան. — 1946ին՝ 5,100 հոգի, 1947ին՝ 13,322։ Գումար՝ 18,422։

Պուլկարիա. — 1946ին՝ 4,352, 1947ին՝ ոչինչ։

Ռումանիա. — 1946ին՝ 1,846, 1947ին՝ ոչինչ։

Ֆրանսա. — 1946ին՝ ոչինչ, 1947ին՝ 4,280 հոգի, երկու անգամով։

Եգիպտոս. — 1947ին՝ 1,680 հոգի։

Մ. Նահանգներ. — 1947ին՝ 152 հոգի։

Գումարները. — 1946ին՝ 51,238, 1947ին՝ 34 հազար 549։ Համագումար՝ 85,787 հոգի։

Այս գումարին վրայ պէտք է աւելցնել Ռումանիոյ երկրորդ կարաւանը որ մեկնեցաւ 1948ին (1020 հոգի), նոյնպէս Եգիպտոսի երկրորդ կարաւանը, որ յետաձգուած էր քոլերայի պատճառով (2020 հոգի). որով հայրենադարձ տարագիրներու ընդհ. թիւը կ'ըլլայ 88,827։ (Մ. Նահանգներէն ալ երկրորդ փոքրաթիւ խումբ մը վերադարձաւ քանի մը ամիս առաջ)։

Արդ, ինչո՞ւ ընդհատուեցաւ Ներգաղթը, հակառակ բոլոր շռայլաբան հաւաստիքներուն։

Անշուշտ անոր համար որ՝ երկրին տարողութենէն եւ իշխանութեան կարողութենէն վեր էր գործադրել թեթեւօրէն տրուած խոստումները։

Դաշնակցական մամուլը պարտք սեպեց բացատրել այս անողոք իրականութիւնը, ուրիշ դժուարութեանց հետ եւ յայտարարուեցաւ « թշնամի Ներգաղթի »։

Ձեռք ձեռքի տուին Երեւանը, Էջմիածինը եւ արտասահմանի ղոյնզգոյն շուրթները, սարքելով խուժանավարութեան արշաւ մը որ կը տեւէ մինչեւ այսօր։

Մինչդեռ, տարրական իմաստութիւնը կը պահանջէր միացեալ ճակատ կազմել եւ բանաւոր առաջարկներ թելադրել, յանուն հարիւր հազար հայ երիտասարդներու արեան, որ հոսեցաւ ընդհանուր յաղթանակին համար։

Եթէ ժամանակները յարմար չէին արեւմտեան Հայաստանի խնդիր յարուցանելու, ո՞վ կը կապէր մեր ձեռքերը, յիշեցնելու համար Ներքին սահմաններու հարցը։

Ո՞վ կրնար բռնել Սթալինի ձեռքը, եթէ հրամայէր օրինաւոր տիրոջը վերադարձնել Ղարաբաղը, Նախիջեւանը, Ախալքալաքը եւ միւս անջատուած հողերը։ Բոլորն ալ դրացիներուն բաշխուած՝ անպաշտպան ձգելու համար մանրանկար Հայաստանը։

Շա՞տ էր այսքան մը արդարամտութիւն՝ ապահովելու համար Ներգաղթը, եթէ իսկապէս կ'ուզէին զօրացնել մեր հայրենիքը, եւ ուժ տալ անոր քաղաքական պահանջներուն։

Փակագիծ մը, այս առթիւ։

Այստեղ թէ այլուր, ինքնակոչ հայրենասէրները — իսկական հայրենուրացներ եւ վատեր, իրենց իսկ բառերով — լաւագոյն ծառայութիւնը մատուցած պիտի ըլլային, եթէ հրապարակաւ հաշիւ պահանջէին Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէներէն։ Հաշիւ՝ բարոյական եւ նիւթական։ Հաշիւ՝ փաստերով եւ թուանշաններով։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՒ ՊԱՐԸ

Գիլոու պտոյտ կը պատճառեն այս միջոցին «թուչող կամ պարող միլիոններու» սահմռկեցուցիչ պատմութիւնները։

Ի՞նչ միամիտ էինք։ Երբ Եւրոպա ոտք կոխեցինք եւ տեսանք կաթին ամանները եւ հացերը որ դուռներուն առջեւ խելօքիկ մը իրենց տէրերուն կը սպասեն, հիացանք պարզապէս։

— Ի՞նչպէս, հոս գո՞ղ չկայ. այս կաթին ամանները, այս հացերը ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ չեն թռցներ դուռին առջեւէն։

Պէտք էր քիչ մըն ալ սպասէինք եւ շատ մը նոր բաներ սորվէինք, մանաւանդ երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ։

Մեր ճանչցած քաղաքահասները շատ շատ կը թռցնէին դրամապանակդ կամ փողկապիդ ասեղը։ Ատանկ մանր բաներու քիթ հրող չկայ Եւրոպայի մէջ։

Մարդիկ նոյն իսկ քանի մը միլիոնի համար չեն փորձեր արտասուրուիլ։ Առ նուազն 20—30 միլիոն մը պէտք է ըլլայ, որպէսզի աչք առնեն վտանգը։

Եւ տակաւին կ'ըսեն որ դժուար է դրամ շահիլ։ Կառք մը, ան ալ «թրաքսիոն ավան», մէկ երկու ատրճանակ եւ փոքր գնդացիր, պրծաւ գընաց։ Ապահով կը հարստանան մէկ երկու ժամէն։

Զարմանալին այս չէ սակայն։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ տարիներ վերջն իսկ սանկ դանակ ցոյց տուող մը կը բռնուի, իսկ օր ցերեկով դրամատուն, վաճառատուն կամ նամակատուն պարպողները ազատ համարձակ ման կուգան պողոտաներու վրայ։

Եւ դեռ «թռցնողներ» կան որ երբ դատարան քաշուին, երկրում պատասխան կ'ըլլան, անմեղ կը ճանչցուին եւ կ'արձակուին։ Կամ ժամանակաւոր բանտարկութեան կը դատապարտուին «յետաձգում»ով։

Աւելի ճարպիկները երբ դուրս ելլեն բանտէն, դատ ալ կը բանան ամբաստանողներուն դէմ եւ վնասուց հատուցում կը պահանջեն, քանի մը ամիս անգործութեան դատապարտուած ըլլալով։

Իսկ կաթին ամանները խելօքիկ մը կը սպասեն դուռներուն առջեւ...

ՍՕՍԻ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

ՎԻԹՆԷ, 3 օգոստ. (Ցառաջ). — Տղաքը (Բ. խումբ, Փարիզէն), ողջ առողջ հասան Ֆ. Կապոյտ Խաչի կազդուրման կայանը։

★ Վալպանէն կը գրեն մեզի (3 օգոստ.). — Երէկ իրիկուն հոս հասան Ֆ. Կ. Խաչի կազդուրման կայանէն վերադարձող պզտիկները, առաջնորդութեամբ Օր. Թանկիկեանի։ Բոլորն ալ կազդուրուած են եւ գոհ իրենց ստացած սնունդէն եւ վարած կեանքէն։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐ. ԽՆԴԻՐԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերով հասած թերթերը (յուլիս 27 եւ 28) կը հաղորդեն թէ Պայրամէն վերջը յետաձգուած է պատրիարքական ընտրութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար յուլիս 27ի առտուն, Մայր եկեղեցւոյ մէջ։

«Մարմարա» այս յետաձգումը կը վերագրէ սպար. տեղապահ Գէորգ արք. Արսլանեանի, որ համագումարի հրաւէրէն քանի մր օր առաջ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցած էր վարչապետ Կիւնալթայի հետ։

Ցետաձգումէն վերջ, վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է Թուրք մամուլին.

— «Տեսայ թէ հայ հայրենակիցներուն միջեւ տարակարծութեան պատճառ հանդիսացած է հոգեւոր պետի խնդիրը։ Համոզում գոյացուցի թէ անհրաժեշտ է այս խնդիրը լուծել բովանդակ հայ հայրենակիցներուն գոհունակութիւն պատճառող եղանակով մը։ Համոզում գոյացուցի նաեւ թէ անհրաժեշտ է հիմնական եղանակով գործադրել ներկայիս ի զօրու օրէնքներն ու կանոնադիրները՝ արդիւնքին համաձայն անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու համար։ Այդ նպատակով ընկերներէս խնդրեցի այդ մասին քննութեանց սկսիլ։

«Քննութիւնները վերջանալէ ետք հայ հայրենակիցները բնականաբար պիտի ընտրեն իրենց հոգեւոր պետը։

ՉԱՆԱՉԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻՆ ԶԷՆՔԵՐԸ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կարծիքի տարբերութիւններ կան դաշնակից սպայակոյտներուն միջեւ, Եւրոպայի պաշտպանութեան եղանակներու մասին։ Այս տարակարծութիւնները կը ծագին երեք ըմբռնումներէ։ Նախ կայ ամերիկեան տեսակէտը, որ Եւրոպայի պաշտպանութիւնը մեծ մասով կը հիմնէ Մ. Նահանգներու օդանաւային ուժերու ռազմագիտական ռմբակոծութեանց վրայ։

Երկրորդ՝ ֆրանսական տեսակէտը (զոր. Տը Լաթր Թասինյի), որուն համաձայն անհրաժեշտ է զօրեղապէս սպառազինուած ցամաքային ուժ մը, որ կարենայ կասեցնել Ռուսերը Էլպայի վրայ եւ թոյլ չտալ որ գրաւեն արեւմտեան Եւրոպան։

Երրորդ՝ մարէշալ Մոնթկոմըրիի տեսակէտը, որ «մեծ կարեւորութիւն չընծայեր» եւրոպական ցամաքամասին պաշտպանութեան, ինչպէս կը հաւաստեն։

Մ. Նահանգներու երեք սպարապետները Փարիզ հասան երէկ, հինգշաբթի, երեք ժամ տեսակցելով ֆրանսական սպայակոյտին հետ, ապա գացին Ֆոնթէնպլօ, ուր կը գտնուի մարէշալ Մոնթկոմըրի։ Կը կարծուի թէ վիճելի հարցերու մասին վերջնական որոշումներ պիտի տրուին Փարիզի մէջ։

ՑՈՅՑԵՐԸ ԱՐԳԻԼՈՒԵՑԱՆ

Ներքին գործերու Նախարարութիւնը արգիլեց այն ցոյցը որ սարքուած է այսօրուան համար (ուրբաթ), Քոնքորտի հրապարակին վրայ, ամերիկեան դեսպանատան դէմ, նախաձեռնութեամբ Խաղաղութեան եւ Ազատութեան Ռազմիկներու միութեան եւ համայնավար կազմակերպութեանց։

«Իւմանիթէ», համայնավար կեդր. կոմիտէին պաշտօնաթերթը, երէկ բաց նամակ մը հրատարակած էր, «Ոչ, Պ. զօր. Պրէտլի» խորագրով։ Այս առթիւ անգամ մը եւս դատապարտելով Ատլանտեանի դաշինքը եւ Մարշըլի ծրագիրը, կ'ըսէն թէ այդ երկու ձեռնարկներով «պատերազմի հրձիգները կ'ուզեն կործանել Ֆրանսան եւ ռազմադաշտի մը, նախայարձակման յենակէտի մը վերածել զայն ժողովուրդներու դէմ, մեր դինակից Խ. Միութեան դէմ։ Կ'ուզեն սպառազինել հարիւր հազարաւոր երիտասարդ Ֆրանսացիներ, պատերազմի կրակին մէջ նետելու համար Օրատուրի եւ Ասքի մարդասպաններուն հետ (կ'ակնարկէ Գերմաններուն)։ Այս քաղաքականութիւնը, որ մրճուած է Ֆրանսայի սահմաններէն դուրս, հակառակ է ազգին շահերուն եւ խաղաղութեան դատին։ Փարիզի ժողովուրդը կը մերժէ զանոնք եւ ինքզինքը երբեք յանձնառու չի նկատեր Ատլանտեանի դաշինքով։ Փարիզի ժողովուրդը խաղաղութիւն կ'ուզէ, ոչ թէ պատերազմ», եւն.։

Կոչը, որ ստորագրուած է համայնավար կուսակցութեան Սէնի դաշնակցութեան կողմէ, կը հրաւիրէ բոլորը, առանց կուսակցական խտրութեան, համախմբուիլ Քոնքորտի հրապարակը, իրենց կամքը յայտնելու համար ամերիկացի զօրավարին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Զօր. Ռըվէռ, Ֆրանսայի սպայակոյտին նախագահը, շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Ամերիկեան Ակումբին մէջ, Եւրոպայի պաշտպանութեան եղանակներու մասին։ Նախ ըսաւ թէ Մ. Նահանգներու երեք սպայակոյտներուն այցելութիւնը պէտք չէ նկատել յարձակողական ազդա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«Ամէն պարագայի մէջ պետութիւնը չի մաղթեր որ անհանգստութիւն եւ երկուութիւն տիրէ այս հայրենակիցներուն միջեւ եւ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնէ՝ զայն բառնալու համար »։

Անդարայի անթելը, որ նախապէս ծանուցած էր ընտրական ժողովին գումարումը, վարչապետին յայտարարութիւնն ալ հաղորդեց անմիջապէս։ Նշանակուած օրը մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Մայր եկեղեցին։

ԵՐԵՒԱՆԻ թերթերը կը գրեն թէ յունիս 1ին մեռած է «դեպուտատ» Հ. Տէվէճեան, որ Պէյրութէն Հայաստան գացած էր 1947ին։ Եղած է ուսուցիչ եւ խմբագիր «Արաւօտ»ի, նախ թունդ հակաբոլշեւիկ, յետոյ մոլեռանդ բոլշեւիկ։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է Պերճ Թիւրքէր (Քէրէսթէճեան), պաշտօնատար Օսմ. Դրամատան, անդամ Կարմիր Մահիկի եւ Երկրագործական Դրամատան վարչութեանց, նախկին երեսփոխան Աֆիոնի։ Ընելիքներ ունինք այս երկու հանգուցեալներու մասին, մէկը՝ ալեւոր, միւսը երիտասարդ։

ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

Ստուար թիւ մը կը կազմեն այն գրագէտները, որոնք տարօրինակ սովորութիւններ են որդեգրած իրենց երկունքի պահուն։ Անոնց ամէն մէկն ունի իր աշխատելու եւ արտադրելու ընտանի սովորութիւններն ու ձեւերը։ Եթէ չհամադրըուին կարգ մը պայմաններ եւ նախասիրութիւններ, անկարող կ'ըլլան մէկ տող իսկ գրելու։ Մէկը կը տեսնէք մտքի՝ սանձարձակ թռիչքներ կ'ունենայ առտուան ժամերուն, ուրիշ մը խորունկ լռութեան ու միայնութեան մէջ, միւսը՝ թուղթի եւ մելանի ընտրութեան մէջ։ Մէկ խօսքով, անոնք պէտք ունին իրենց գործիքներուն եւ իրերու ընտանի շրջապատին, որպէսզի կարենան հաղորդուիլ Մուսային հետ։ Պիտի ըսէք տարօրինակութիւն, անհեթեթութիւն եւ բռնազբօսիկ վիճակ։ Բայց ընկալեալ սովորութիւնը, յաճախ, աւելի ուժեղ է, քան մարդը։ Ի զուր չէ, որ կ'ըսեն, մարդը սովորութիւններու գերին է։

ԺԷ. դարու վարպետներու արտառոց սովորութեանց մասին, պատմութիւնը շատ քիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ։ ԺԸ. դարուն միայն, բաղդատաբար, լրիւ տեղեկութիւններ կը սկսին շրջան ընել։ Վոլթէրի պէս համաշխարհային դէմք մը, որ եզակի էր իր հանճարի ճկունութեամբ եւ բեղնաւորութեամբ, իր գրասենեակին մէջ երեք սեղաններ ունէր, որոնց վրայ կը փռէր իր երկերու ձեռագիրները եւ մէկ ձեռագիրէն միւսը կ'երթար, իւրաքանչիւրին վրայ մէկական ժամ աշխատելով։ Վոլթէռ կը սիրէր ճոխ ու փարթամ կահ կարասիներ, հարուստ զարդարանք ու շքեղութիւն։ Մինչդեռ Ժան Ժագ Ռուսօ բնութեան սիրահար մըն էր։ Աչքերը կը խրէր բնութեան ծոցը եւ ժամերով կը դիտէր նկարագեղ տեսարանները։ Շատ ճիշդ ըսած է, որ Մոնմորանսիի անտառը իր գրասենեակն է։ Երբ կը հարկադրուէր Փարիզ բնակիլ, կը վարձէ Փլաթրըրիի փողոցին մէջ, չորրորդ յարկը սենեակ մը, որ իր ննջասենեակը, ճաշարանն ու գրասենեակն էր միաժամանակ։ Կը հագնէր հնդկական երկայն շրջազգեստ մը, գդակ մը գլուխը, կ'եփէր իր կերակուրը, թանաքամանն ու գրիչը քովը։

Գրողներ ալ կան, որ դպրոցականներու պէս չարաճճի են, մինչեւ որ չպատժես, տող մը բան չեն գրեր։ Ահա բանաստեղծ Տը Լիլը։ Իր կինը կը հարկադրուէր փակել գրասենեակին դուռը, որպէսզի աշխատի։

Օր մը, երկու բարեկամներ այցելութեան կուգան իրեն։ Կը զանգահարեն դուռը։ Պատասխան չկայ։ Կը կանչեն։ Տը Լիլ կը պատասխանէ ներսէն, թէ կինը շուկայ գացած է եւ դուռը վրայէն գոցած։ «Համբերեցէ՛ք, քիչ վերջ կը վերադառնայ»։ Իրապէս ալ, քիչ վերջ, կինը կը վերադառնայ, կողով մը թեւին տակ։ Այցելուները ներս կ'առաջնորդէ։ Կը խօսին, կը վիճին գրականութեան շուրջ, երբ յանկարծ, Տը Լիլ կ'արտասանէ Ռասինի «Ֆետր»էն քառեակ մը։ Կինը ներս կը մտնէ եւ կ'ընդմիջէ խօսակցութիւնը.

— Զգուշացի՛ր, Տը Լիլ, բանաստեղծութիւններդ ամէնուն առջեւ կ'արտասանես, կրնան գող ընել եւ սեփականացնել...

Երբ այցելուները կը մեկնին կինը ձեռքը գրիչ մը կը դնէ եւ կ'ըսէ.

– Օ՛ն յառաջ Տը Լի՛լ, կորսնցուցած ժամանակդ պէտք է շահիս...

— Բայց քու բացակայութեանդ ես աշխատեցայ...

— Ոչի՛նչ, քիչ մըն ալ աշխատէ։ Գիտես, որ քու ամէն մէկ բանաստեղծութեանդ համար հինգ ֆրանք կը վճարեն, մինչեւ ճաշը կրնաս քառասուն ֆրանքի չափ աշխատիլ... (Historia № 31, Paris, 1949)։

ԺԹ. դարու հեղինակներու մասին, քիչ մը, աւելի շատ մանրամասնութիւններ կան։ Ահա, ամէնէն բեղնաւոր հեղինակը՝ Պալզաք։ Իր «Մարդկային կատակերգութիւն»ներու շարքը գրուած են քանի մը տարիէն։ Ամէն երեկոյ, ժամը 6ին, ընթրիքէն վերջ, կ'իյնար անկողին։ Կէս գիշերին կ'արթննար, եւ սեւ սքեմը վրան քաշած, սուրճ կը խմէր եւ կը սկսէր աշխատիլ։ Ամէն մէկ թերթը լեցնելէ վերջ, առանց կարդալու եւ թուագրելու, կը նետէր կողովի մը մէջ։ Եւ այսպէս, անդադար, մինչեւ կէս օր։ Կէս օրին, ծառան կերակուր կը բերէր, եւ կողովի ցաք ու ցրիւ թերթերը կը տանէր տպարան։ Վերջը փորձերը կը բերէին։ Կը կարդար եւ կը սկսէր սրբագրութիւններ ու լրացումներ կատարել։ Եւ ի՜նչ սրբագրութիւններ... Յաճախ բնագրին կրկնապատիկը։ Կրնաք երեւակայել գրաշարներուն մղձաւանջը...

Ահա Թէոֆիլ Կոթիէի ձեռքով, հարազատ նկարագրութիւն մը Պալզաքի սրբագրութիւններու մասին.—

«Տողերը կը մեկնին սկիզբէն, մերթ մէջտեղէն եւ նախադասութեան վերջաւորութիւնը յանկարծ կը հանգչի լուսանցքին վրայ, աջ ու ձախ, վեր ու վար, միտքերն ընդլայնելով եւ մէջէ մէջ նորանոր յաւելումներով... Կարծես մանուկի մը ձեռքով արհեստական հրավառութիւն մը սարքուած ըլլայ։ Իր նախնական բնագրէն հրթիռներ կ'արձակուին ամէն ուղղութեամբ։ Յետոյ կուգան խաչանիշեր, կրկնախաչանիշեր, արեւի եւ աստղերու պէս, այնուհետեւ արաբական եւ լատինական թիւեր, յունական եւ լատինական տառեր, մէկ խօսքով բոլոր ձեւի նշանները գործածուած, իր ջնջածներու լաբիւրինթոսէն դուրս գալու համար։ Տեղ-տեղ թուղթի կտորներ փակցուած, կամ գնդասեղով սեղմուած։ Անբաւարար լուսանցքները, խատուտիկ եւ մանր տառերով ծանրաբեռնուած, հազիւ ուղղուած, ջնջուած դարձեալ ուղղուած...»։

Այս վիթխարի աշխատանքը, ֆրանսական գրականութեան մէջ, Պալզաքի համար կերտեց հռչակաւոր եւ փարթամ յուշարձան մը, բայց աշխատանքը սպաննեց աշխատաւորը։ Պալզաք յիսուն տարեկան էր, երբ մեռաւ։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ՆԵՐՔԻՆ ԹՇՆԱՄԻՆ» ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս Խ. Միութեան բոլոր արբանեակ երկիրներուն, Պուլկարիոյ մէջ ալ ընտրութիւնները կը կատարուին միշտ գրեթէ միաձայնութեամբ, ի նպաստ օրուան իշխանութեան։ Հակառակորդները չահած կ'ըլլան հազիւ 1ուկէս—2ուկէս ձայն։

Այսպէս, անցեալ մայիս 15ին տեղի ունեցան «ժողովրդային խորհուրդներու», կամ քաղաքապետութեանց ընտրութիւնները։ Պաշտօնական տեղեկագիրը կ'ըսէր թէ մասնակցեցան ընտրողներու 96.75 առ հարիւրը, որոնց 92.01ը իրենց քուէները տուած էին Հայրենասիրական Ճակատին։ Ուրեմն ըսել կ'ուզեն թէ ժողովուրդը կատարելապէս գոհ է հաստատուած կարգուսարքէն, եւ իր վստահութիւնը կը յայտնէ ազա՛տ քուէարկութեամբ։

Իրենց չար բախտէն, իրականութիւնը բոլորովին ուրիշ բան կ'ըսէ։ Նոյն իսկ իրենց բերնով։

Պ. Չերվենքով, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, յունիս 11ին դեկուցում մը տուաւ, ափ ի բերան ձգելով իր ընկերները։

Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ՝ հակառակ կուսակցութեան ընդհանուր զօրաշարժին եւ համոզկեր քարոզութեանց որուն վարպետն է ներքին գործերու նախարարը, Եուկով, «ներքին թշնամին» գլուխ վերցուցած է եւ բացորոշապէս կը յայտնէ իր դժգոհութիւնը։ Կարգ մը գիւղերու մէջ նոյն իսկ կ'ընդդիմանայ տեղական համայնավար իշխանութեանց, երբեմն հեռացնելով զանոնք։

Այս հակազդեցութիւնը կը վերագրուի վարիչ դասերու (կատր) տկարութեան զոր ժամանակին մատնանշած էր հանգուցեալ Տիմիթրով, կուսակցութեան Ե. համագումարին մէջ։ Փոխանակ առաջ նետուելու եւ գործօն քարոզութիւն մը կատարելու, կարգ մը պատասխանատու անձեր ցոյց տուած են մեղապարտ անտարբերութիւն մը եւ թոյլատու վերաբերում մը վարչաձեւին հակառակորդներու հանդէպ։ Հետեւանքը այն եղաւ որ Սումեր Միհայլովկրատի մէջ 460 ընտրողներ Հայրենասիրական Ճակատին քուէ տուին, իսկ 500 հոգի ճերմակ քուէ տուին։ Ստումպէլի մէջ, 561 հոգի կառավարութեան հակառակ քուէ տըւին։ Եարլովիչի եւ Բոկլէցի մէջ 60 առ հարիւր միայն կատարեցին ընտրողի պարտականութիւնը։ Զարքոսիլոյի մէջ ընտրողներու 18 առ հարիւրը ճերմակ քուէ տուին, Պելոփոլիի մէջ ընտրողներուն 58 առ հարիւրը միայն կառավարութեան կուսակից էին։ Փրովատիի, Պարնայի, Փոնիավոյի, Իսփերիչի, Ակքրոլոյի եւ Էլքովոյի մէջ արդիւնքը շատ հեռու էր գոհացուցիչ ըլլալէ։

Հակառակ ոստիկանական սարսափներու եւ ամէն տեսակ ճնշումի, եւ կազմակերպուած ընդդիմադիրներու բացակայութեան, ակներեւ է գիւղացիներուն թշնամութիւնը օրուան կարգուսարքին դէմ։ Ցարդ արտադրութեան պակասը կը վերագրուէր երաշտին, ներկայիս յայտնի է որ հակառակ մեքենաշարժ արօրներու եւ արդիական գործիքներու, արտադրութեան նուազումը կը վերագրուի գլխաւորաբար գիւղացիներու չկամութեան։ Անոնք չեն ուզեր աշխատիլ, որովհետեւ պետական մարմինները չեն գոհանար միայն հաւաքելով իշխանութեան կողմէ սահմանուած բաժինները, այլ ամբողջ հունձքը կը գրաւեն, եւ կ'արգիլեն ուղղակի վաճառումը։ Այս բռնագրաւումները կը կատարեն շատ ցած գին մը վճարելով, ինչ որ դժգոհութիւն կը պատճառէ արտադրիչներուն։ Համայնավար գործակցականները կանոնաւորապէս աւարի կուտան գիւղերը եւ կարեւոր շահեր կ'ընեն բերքերուն վրայ։

Կարգ մը գիւղացիներ մերժած ըլլալով անդամագրուիլ երկրագործական համագործակցականներուն (քօօփերաթիվ), զրկուեցան իրենց լաւագոյն հողերէն։ Կուսակցութեան մեծ ու փոքր բռնապետները բարեհաճեցան անոնց շնորհել հեռաւոր եւ խոպան հողեր։ Ըստ Չերվենքովի բոլոր այս իրողութիւնները ծանր թիւրիմացութիւն մը ստեղծած են գիւղացիներուն եւ իշխանութեանց միջեւ, բազմաթիւ համայնավարական կազմակերպութիւններ լուծուած են. տասնըհինգը Փրովատիի մէջ, տասը Պառնայի, տասնըչորս Փրոփավոյի մէջ, ութը Ակքրոլոյի եւ տասնըմէկ Էլքովայի մէջ։

Չերվենքովի այս խիստ զեկուցումը պատճառ եղաւ որ Կեդր. Կոմիտէն շարք մը միջոցներ ձեռք առնէ դարմանելու համար այս փափուկ կացութիւնը։

Այսպէս, որոշուեցաւ գիւղացիներուն թողուլ հունձքին աւելցած մասը (պետութեան բաժինը տալէ վերջ)։ Որոշուեցաւ նաեւ արտօնել որ գիւղացիները կարենան զայն ուղղակի ծախել ստացողին, լաւագոյն գնով։ Նոյն որոշման համաձայն, պիտի յարմարցնեն հողագործական գիները ճարտարարուեստական արտադրութեանց գիներուն, պիտի ջնջուին այն կազմակերպութիւնները որոնք մենաշնորհի վերածեր էին գնումները, ըմբոստ գիւղացիներուն պիտի վերադարձնեն բռնագրաւուած հողերը եւ նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին ամէն ուր որ ժողովրդական խորհուրդները (քաղաքապետութիւն) 50 առ հարիւր աւելի ձայն չեն ստացած։

Կառավարութեան տնտեսական ծրագրին մէջ կատարուած այս կարեւոր փոփոխութիւնները անշուշտ կը հակասեն համայնավար կուսակցութեան Ե. համաժողովին մէջ տրուած որոշումներուն։ Սակայն Չերվենքով շեշտեց թէ օրուան պահանջները կը պարտադրէին աւելի իրատես քաղաքականութեան մը հետեւիլ։ Այսպէսով վարիչները կը յուսան մեղմել գիւղացի զանգուածը, եւ անկէ ստանալ աւելի լայն մասնակցութիւն մը ազգային վերելքի ճիգերուն մէջ։

Այս աւելի կամ պակաս ազատական տնօրինութիւններէն չի հետեւիր թէ մեղմացած են խըստութիւնները։ Ընդհակառակն, դեռ վերջերս անխնայ մաքրագործումներ կատարուեցան։ Նոյն խստութիւնները կը ծաւալին ամբողջ երկրին մէջ։

Այս առթիւ իրագէկներ կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը պիտի հարկադրուի զօրացնել իր ազդեցութիւնը Պուլկարիոյ մէջ, նկատի առնելով գիւղացիական խլրտումները, տնտեսական դըժուարութիւնները եւ Եուկոսլավիոյ դիրքը։ Նոր կացութիւն մը յառաջ եկած է, Տիմիթրովի մահէն վերջը։

Թ. Ա. Թ.

«ՕԹԷԼԼՕ»Ն ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ 31 յուլիս.— Դարեր առաջ, Մաւրիտանիոյ երկնքին տակ պատահած սրտաճմլիկ ողբերգութիւն մը պատկերացնող այս թատերգութիւնը, կրնաք տեսած ըլլալ տասն անգամ, բայց կարելի է միշտ նոյն հետաքրքրութեամբ եւ յափըշտակութեամբ տեսնել զայն կրկին տասն անգամ, եթէ մանաւանդ, անոր գլխաւոր դերակատարը ըլլայ իսկապէս տաղանդաւոր արուեստագէտ մը։

Ահա ճիշդ այդ պարագային տակ էր որ շաբաթ երեկոյ, հակառակ հեղձուցիչ տաքին, խուռն բազմութեամբ տեղի ունեցաւ անմահ Շէյքսփիրի նոյնպէս անմահ «Օթէլլօ»ի ներկայացումը Լիոնի մէջ։ Նման Փափազեաններու, Զարիֆեաններու, Ադամեաններու, Մարութեան այն հազուագիւտ դերասաններէն է որ, կիրքի նախանձի եւ զայրոյթի արտայայտութիւններու խրոխտ խաղարկութեամբ հարազատօրէն կ'անձնաւորէ Մաւրիտանացի զօրապետը։ ԺԷ. դարու հանճարը եթէ վերակենդանացած՝ դիտէր երէկի խաղարկութիւնը, ապահովաբար ինքն էր որ առաջին անգամ, պիտի ծափահարէր հայ բեմի վաստակաւոր մշակը, որ արժանավայել կերպով կը ցոլացնէր իր գլուխ-գործոցներէն մէկուն հերոսին դիմագիծը։

Գ. Քէնտիրեան, Մարսէյլէն, նշանակալից յաջողութեամբ տարաւ Եակոյի դերը։ Սխալած չեմ ըլլար երբ յայտնեմ որ գրեթէ Օթէլլոյի չափ գլխաւոր դերակատարութիւն կը կազմէ նաեւ Եակոյի դերը։ Եթէ զայն ստանձնողը չկարենայ յաջողութեամբ կատարել, որոշապէս կորսնցնել կուտայ «Օթէլլօ»ն յաջողութեամբ կատարողին հըմայքը. մինչ ընդհակառակն Քէնտիրեան շատ կարող ուժ մըն էր Մարութեանի կողքին եւ տեղ տեղ, հարազատութեան եւ բնականութեան արտայայտութիւններու մէջ, անոր «Եակօ»ն մրցումի կ'ելլէր «Օթէլլօ»ի հետ։ Անթերի պատկերացուց ան, բարեկամութեան դիմակին տակ՝ վատ դաւաճանութեան մոլեգնութիւնը։ Օթէլլոյի կինը, նոյնինքն Մարութեանի կեանքի ընկերուհին, իր նրբին խաղարկութեամբ ու հեշտագին ձայնովը, արդար ու անմեղ Դեզտեմոնայի տիպարը

Գաղութէ գաղութ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպի Ազգ. Հայկազեան վարժարանի տարեվերջի հանդէսին առթիւ դպրոցի տնօրէն Արմէն Անոյշի կարդացած տարեկան տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները. — Դըպրոցը ունի 668 աշակերտներ։

Մանկապարտէզ 247, Աղջկանց բաժին 228, Մանչերու բաժին 193։ Ունեցած են 29 ուսուցիչներ։ Մանկապարտէզի ընթացքը աւարտած են 56 փոքրիկներ։ Դպրոցը ունեցած է 47.000 ս. ոսկի ելեւմուտք։ Իւրաքանչիւր աշակերտի համար տարեկան կը ծախսուի 71 ս. ոսկի միջին հաշուով։ Դպրոցը կը փակուի դրեթէ առանց բացի։

★ Նոյն քաղաքի Ջաւարեան վարժարանը ունեցած է 481 աշակերտներ, նախորդ տարուան վըրայ 80 աշակերտ աւելի։ Մանկապարտէզէն վըկայուած են 41 աշակերտներ։ Նախակրթարանը ունեցած է 14 աւարտողներ։ Դպրոցին ելեւմտացոյցը եղած է 26.000 ս. ոսկի որուն 14.500ը ապահովուած է աշակերտներու թոշակներով։ Մնացեալը ճարած է Հոգաբարձութիւնը։ Ամերիկաբնակ Այնթապցիներու Միութիւնը նիւթապէս օգնած է դպրոցին։ Իւրաքանչիւր աշակերտի վրայ ծախսուած է 58 ս. ոսկի։

★ Հալէպի Գաւառ. Ժողովը տեղի ունեցած է յունիս 30ին։ Շրջաններէն ընտրուած են ութ ազգ. երեսփոխաններ, իսկ կեդրոնէն (Հալէպ)՝ վեց։ Այս նիստին մէջ Քաղաք. Ժողովին անդամ

ցոյց կուտար, եւ այնքան սրտայոյզ, իր պարկեշտութիւնը հաստատելու ազերսագին պաղատանքներուն մէջ՝ դէպի իր ամուսինը՝ Օթէլլոն, իր կատաղութենէն ինքնիրմէն ելած, Եակոյի սուտին ու դաւերուն կուրօրէն հաւատացող իր յիմար մոլեգնութեան մէջ։ Գնահատանքի արժեր նաեւ մնացեալ դերակատարներուն՝ Պ. Սերժ Սարգիսեանի (Կասիօ), Տիկ. Ե. Վարժապետեանի (Եակոյի կինը), ՊՊ. Ստեփանեանի, Գալուստեանի եւայլն, բոլորն ալ Մարսէյլէն, որոնք պատշաճ խաղարկութեամբ նպաստեցին կտորին ամբողջական յաջողութեան։ Յուշարարի դերը կը կատարէր Պ. Յովհ. Տէօքմէճեան։

Օլոժի թատերասրահի ընդարձակ բեմը եւ անոր բազմապիսի զարդարանքները —խաղին պատշաճ — հաճոյատեսիլ փայլ մը կուտային թատերգութեան։ Ներկայացման վերջաւորութեան, մաղթանք մը ... Հայ Մարտիկներու Միութեան, շատ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը ընծայեց Մարութեան ամոլին, հանդիսականներու ջերմ ծափերուն տակ։ Պ. Միսաք Միրզէ քանի մը խօսքերով ներկաներու երախտագիտական զգացումները յայտնեց անոնց, այդքան թանկագին վայելքի մը համար։ Պ. Մարութեան ինք իր կարգին իր շնորհակալութիւնները յայտնեց հանդիսականներուն։ Իրենց այս հրաժեշտի ներկայացումէն վերջ, Տէր եւ Տիկին Մարութեան կը մեկնին Պրազիլիա։ Վերջին պահուն կը լսեմ որ եթէ չկարողանան օգոստոսի կիսուն նաւը առնել, հաւանաբար մեկնելէ առաջ, վերջին ներկայացում մը տան, այս անգամ Փարիզ։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ընտրուած են ՊՊ. Հրաչ Փափազեան եւ բժիշկ Յ. Գասապեան, Յուսուֆ Թիւյսիւզեան, Գրիգոր Մարանկոզեան, Անդրանիկ Իսրայէլեան, Յովհաննէս Տաքէսեան եւ Գառնիկ Աղերեան։

Կրօնականի անդամ ընտրուած են Տ. Մկրտիչ Ա. քհնյ. Մուրատեան, Տ. Ներսէս Ա. քհնյ. Պապոյեան, Տ. Նշան Ա. քհնյ. Մարգարեան, Տ. Կորիւն քհնյ. Արսլանեան, Տ. Ս. քհնյ. Պալեան, Տ. Կարապետ քհնյ. Նալպանտեան եւ Տ. Եղիշէ քհնյ. Փանոսեան։

«Խանասոր»ի տարեդարձը

ՇԱՎԻԼ. — Յուլիս 31ի կիրակի օրուան բազմութիւնը «Հայաստան»ի վերածած էր Շավիլի անտառը։ Եկած էին Փարիզի բոլոր արուարձաններէն։ Եկած էին երթեւեկի բոլոր միջոցներով, — երկաթուղի, հանրակառք, բեռնատար մեծ ու փոքր կառքեր, անձնական չքեղ կառքեր։ Եկած էին ներկայացուցիչներ փարիզեան շրջանի հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերէն, — մտաւորական, առեւտրական, արհեստաւոր, աշխատաւոր։ Եւ այս բոլորը՝ պարզապէս կարդալով «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած ազդը, կամ հետեւելով իրենց առողջ բնազդին։

— Ծօ՛, դուն ի՞նչ գործ ունիս հոս։

— Չեմ գիտեր աղբա՛ր, տունէն դուրս ելայ, բնաւ այստեղ գալու միտք չունէի, հիմա այստեղ եմ։

Եւ այդ ժողովուրդը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, ընտանեկան, աւանդական սեղաններու շուրջ, անտառի ծառերու հովանիին տակ եւ մեր փառապանծ հերոսներու փրկարար շունչով ապրեցաւ հայկական յիշատակելի օր մը, անուղղակի բսել ուզելով խղճալի հաւատուրացներուն թէ, «Այո՛, այս ժողովուրդը քանի կ'ապրի իբր Հայ, միշտ ալ պիտի տօնէ այս Օրերը։ Վա՜յ այն դժբախտ Օրուան երբ ալ մոռնայ զանոնք։ Այդ օրը ինքն ալ արդէն կորսուած կ'ըլլայ»։

Ժամը 3ուկէսին ըստ մեր աւանդական սովորութեան ուխտի գացինք Խանասորի արշաւանքի հրամանատարին՝ իշխան Արղութեանի շիրիմին։ Ընկ. Հրանտ Սամուէլ ուղերձով մը ոգեկոչեց յիշատակը ոչ միայն «Խանասորի» 300 հայդուկներու, այլ մեր բոլոր հերոսամարտներու մէջ ինկած քաջամարտիկ ռազմիկներուն, որոնք իրենց անձը ի սպաս դրին ազատագրութեան սրբազան գործին։

Մեր սիրելի ընկ. Բժ. Յովս. Դաւթեանի գերեզմանին վրայ խօսեցաւ ընկ. Ս. Տէր Թովմասեան, որ յարգանքի խօսքէն վերջ, ոգեկոչեց յիշատակը նոյնպէս Շավիլի գերեզմանատունը թաղուած համեստ ընկերոջ մը, Հրանտ Աթանեանի յիշատակը։ (Զոհ օդային ռմբակոծութեան)։

Անտառին մէջ, բարձրախօսի միջոցաւ եղան ազգ. երգեր, արտասանութիւններ, ինչպէս եւ հայկական պարեր։

Հակառակ Շավիլի ընկերներու խղճամիտ աշխատանքին եւ լայն պատրաստութեան, ժողովուրդի անհաւատալի բազմութեան պատճառաւ, ուտելիքը եւ մանաւանդ խմելիքը պակաս եկան։ Հարկ եղաւ քաղաքէն պաշար բերել քանի մը անգամ։ Կը յուսանք թէ յաժողհները ներողամիտ կ'ըլլան այս ակամայ թերութեանց համար։ Մանաւանդ սա մեր Իսիի ընկերները։

Այս յիշատակելի տօնախմբութեան առթիւ, Շավիլի ընկերները սովորութիւն ըրած չեն շնորհակալութիւն յայտնել մեր ժողովուրդին, որ իր ներկայութեամբ իր ազգային պարտականութիւնն է որ կը կատարէ։ Բայց մասնաւոր շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ իրենց կառքով օգտակար եղան պիքնիքի կազմակերպութեան։ Մասնաւոր շնորհակալութիւն չափիլարնակ Պ. Յակոբ Մեծատուրեանի որ առանց նիւթական ակնկալութեան պատրաստեց խմորեղէնը։ Դարձեալ շնորհակալութիւն մեր Ալֆորվիլի հայրենակիցներէն Պ. Դաւիթեանի որ միանուագ գնելով վիճակախաղի տոմսերը 2.000 Ֆր. նուիրած եղաւ։

Թղթակից

ԶԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ, 1 օգոստ. — Խանասորի արշաւանքի 52րդ տարեդարձի առթիւ կազմակերպուած դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Bois de Naixի վիթխարի ծառերու հովանիին տակ։ «Անդրանիկ» Ենթակոմիտէի տղաքը ջանք չէին խնայած հերոսներու հանդէսին յաջողութեան համար։ Հայրենիքը յիշեցնող պաղ ջուրերը կը զովացնէին հայրենակարօտ սիրտերը, խանդավառ երգերով։ Առատ էին ուտելիքները եւ ըմպելիները, աւանդական խորովածներով։

Ա՜խ, սիրելի «Յառաջ», քանի կ'երկարին մեր տարագրութեան տարիները, այնքա՜ն կը խորանայ, կ'ընդլայնի մեր կարօտը։

Ժամը 15ին «Կարկուտ տեղաց» խմբերգով մեր տղաքը ու քանի մը Խաչուհիներ դաշտահանդէսին բացումը կատարեցին։ Ընկեր Ս. Սիսլեան խանդավառ բանախօսութեամբ մը պանծացուց Խանասորի արշաւանքի հերոսներուն յիշատակը եւ Դաշնակցութեան բազուկին ուժը։ Օրինակներ բերելով Խրիմեան Հայրիկէն եւ իրական կեանքէ, եզրակացուց. «Եկեղեցին դարերէ ի վեր առանց ձանձրանալու կը տօնէ շատ հին տօներ, մենք ալ պիտի շարունակենք տօնել առանց ձանձրանալու մեր տօները» (ծափեր)։ Հայրենակիցներ Ռոմանէն, Վալանսէն, երգերով, խմբերգով, արտասանութիւններով եւ պարերով դաշտը թնդացուցին։ Եղբայրներու միջոցաւ կը լսէինք յեղափոխական — ազգային, ֆրանսական եւ երբեմն ալ արեւելեան երգեր։ Դաշտահանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն ուրախ մթնոլորտի տակ։ Հայեր, սիրենք իրար։ Հայ ապրինք, Հայ մեռնինք։

Ս. Պիլալի

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը փակեց Պէյրութի Օմար Ֆաքուրի ակումբը, իբրեւ համայնավարական կեդրոն, գրաւելով բոլոր բոլշեւիկեան գիրքերը։

ՄԱՐԻՇԱԼ ԹԻԹՕ ճառ մը խօսելով Սկիւպի (Մակեդոնիա) մէջ, 350.000 ունկնդիրներու առջեւ, ըսաւ թէ Պուլկարիա եւ Ալպանիա պիտի բաժնուին Կոմինֆորմէն, «ի վերջոյ իրենց եղբայրական ձեռքը երկարելով Եուկոսլավիոյ, հակառակ բոլոր դրպարտութեանց»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԵ.

ԼԵՌՆԵՐՈՒ ԱՒԱԶԱԿԸ ԿՈՒԳԱՑ

Երբ վերջացուցին ընթրիքը, երկու բարեկամները սկսան խօսակցիլ։ Իջեւանը հետզհետէ կը լեցուէր հիւրերով. բոլորին խօսակցութիւնը կը դառնար Յոյներուն շուրջ, որոնք վերջին օրերը ողողած էին ամէն կողմ։

— Յոյները սաստիկ կատղած են Հայերուն դէմ, կ'ըսէր դիրուկ մարդ մը որ նոր էր ներս մտեր։

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ է պատահեր, հարցուց մէկը։

— Անոնց յառաջապահները, թիւով քսան-քըսանըհինգ հոգի, իրենց գլխաւոր բանակատեղին վերադառնալու ատեն, պատահեր են երկու մարդու, որոնք յարձակեր են իրենց վրայ, ջարդեր են տասներկու մարդ, իսկ միւսները փախեր են գլուխնին ազատելու համար։ Այս պատճառով ահա Յոյները կը սպառնան սուրէ անցընել բոլոր Հայերը։

— Միթէ ճի՞շդ է որ երկու հոգի կրցեր են այդքան մարդ սպաննել։

— Ես ինքս տեսայ սպաննուածներուն դիակները, բարեկամ, չհաւատալ կարելի չէ, յարեց հաստափոր մարդը։

— Եւ որոնք են այդ քաջերը, հարցուց միւսը։

— Անունները յայտնի չեն, բայց կ'ըսեն, թէ լեռներու աւազակներ են եղեր։

— Հա՛, կը հասկնամ, Հաբէլ իշխանին որդիքը պէտք է ըլլան. ես լսեր եմ անոնց մասին, բացատրեց պանդոկապետը խառնուելով խօսակցութեան։

— Բայց գիտէ՞ք, բարեկա՛մ. Յունաց բանակը կրնայ այս գիշեր երեւիլ այս կողմերը, եւ վա՜յ քեզի եթէ պատրաստութիւն չես տեսած հիւրասիրելու։

— Աստուած մի արասցէ որ անոնք կրկին գան այս կողմերը. ես ի՞նչ ունիմ որ ինչ պատիւ տամ, ըսաւ պանդոկապետը ու վախէն ետ քաշուեցաւ։

Հաբլիկն ու Ստեփանիկը լուռ կը լսէին խօսակցութիւնը եւ կը խնդային։ Կ'երեւայ, թէ ներկաներէն ոչ ոք կը ճանչնար զիրենք, եւ չէին ալ հետաքրքրուեր իրենցմով։ Երբ այդ խօսակցութիւնները վերջացան, Հաբլիկն ու Ստեփանիկը պառկեցան քարէ յատակին վրայ, եւ իրենց հաստ ծածկոցները վրանին քաշելով՝ անուշ քուն մտան։

Քիչ յետոյ օթեւանին մէջ ահագին իրարանցում մը ինկաւ։ Գոռում գոչում, հայհոյանք եւ ձիերու դոփիւնները իրարու խառնուեցան։ Հաբլիկ ու Ստեփանիկ աղմուկէն գլուխնին վեր բարձրացուցին, եւ տեսան որ ամբողջ սենեակը լեցուած էր Յոյներով։ Անոնցմէ մէկը պանդոկապետին օձիքէն բռնած չարունակ կը թափահարէր զայն եւ կը գոռար.

— Անիծուած Հայ, շուտ ընթրիք պատրաստէ մեզի համար, եթէ ոչ գլուխդ կ'երթայ։

Իջեւանատէրը վախէն գլուխը կորսնցուցեր էր, եւ դողդոջուն ձայնով մը կ'ըսէր.

— Ողորմեցէք, տէ՛ր. թոյլ տուէք երթամ պատրաստեմ ինչ որ կայ։

— Դէ՛, գնա, ըսաւ Յոյնը զայն հրելով։

Իջեւանատէրը անյայտացաւ, մինչ Յոյները գուշերով գինին առջեւնին քաշելով սկսան ազատութեամբ խմել եւ հայհոյական երգեր երգել։ Անոնք մինչեւ անգամ չնշմարեցին Հաբլիկն ու Ստեփանիկը, որոնք կը դիտէին անցած դարձածը, եւ կը սպասէին թէ ի՛նչ պիտի ըլլար վերջը։ Իրենց տեղէն շարժելու մտադրութիւն անգամ չունէին, թէեւ կը զգային որ ճանչցուելու պարագային փրկութիւն չկար իրենց։

— Զոյա՛, քաշէ գինին եւ խմէ. քէյֆ ընելու տեղեր են. որքան կարելի է, պէտք է քէյֆ ընել. թէ՛ գինին ձրի է եւ թէ՛ սիրուն օրիորդները։ Չէ՞ որ հրամանատարը խրատունք է տուած մեզի մեր սրտին ուզածը ընելու Հայերուն, կ'ըսէր յոյն իշխան մը ոգեւորութեամբ։

— Հա՛, ատոր մասին խօսք չունիմ. լաւ աւար կ'ունենանք, երբ հասնինք Անի քաղաքը. բայց մինչեւ հոն հասնիլը, ես կ'այրիմ վրէժխնդրութեան կրակով։ Այսօրուան անպատուութիւնը, զոր հասցուցին ինծ այն երկու աւազակները, մոռնալ չեմ կրնար, եթէ անոնք անգամ մըն ալ ձեռքս իյնան, ա՛լ ազատում չունին, — պատասխանեց միւսը եւ գինիի ամբողջ գաւաթը պարպեց մէկ ումպով։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(33)

նշան, այլ շինարար ձեռնարկ մը՝ իբրպէս ապահովելու համար խաղաղութիւնը։ Յետոյ բացատրեց թէ եւրոպական քաղաքակրթութեան եւ սպառազէն ազգերու սերտ խմբակցութիւն մը նրաշխաւորութիւն պիտի ըլլայ բոլորին համար։ «Ես վստահ եմ թէ պիտի կրնանք զինուորական քաղաքականութիւն մը հաստատել, գոհացում տալով բոլորին եւ մասնաւորապէս արժանի տեղը տալով Ֆրանսայի, թէ իր աշխարհագրական դիրքին եւ թէ անցեալ գոհողութեանց պատճառով»։

Զօրավարը մասնաւորապէս շեշտեց.

— «Անշուշտ օդանաւային ուժը կարեւոր դեր մը պիտի կատարէ որ եւ է ապագայ ճակատամարտի մէջ, բայց սխալ է մեր պաշտպանութիւնը հիմնել միայն մէկ տեսակ զէնքի վրայ։ Նոր պատերազմը, եթէ պայթի, չի կրնար սահմանափակուիլ զինուորական մասնաւոր գործողութեամբ մը։ Չի կրնար վճռուիլ կռճակի մը վրայ կոխելով կամ շահուիլ գրասենեակի մը մէջ։ Կենսական անհրաժեշտութիւն է թոյլ չտալ որ Եւրոպան արշաւանքի ենթարկուի։ Հարկ է ցամաքային անկի զօրաւոր ուժ մը պահել, որպէսզի Եւրոպան չկըլլանուի, արտաքին ուժերու ժամանումէն առաջ։ Պէտք է ամէն բան ընել որպէսզի Ռուսերը յաջողութիւն չշահին մէկ համայնակուլ հարուածով, աւելի – քշելով ամէն բան»։

★Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, Լոնտոնի մէջ կազմուած յանձնախումբ մը կը պատրաստէ Եւրոպայի վերազինման յատկացուած զէնքերու բաշխումը։ Կ'ըսեն թէ որոշուած է թեթեւ զրահապատ կառքեր տալ Ֆրանսայի, թռչուն բերդեր՝ Անգլիոյ, ռատար՝ սկանտինաւեան երկիրներու եւ Իտալիոյ։

Բռնի աշխատանք

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ազգաժողովին Տնտեսական եւ Ընկերային յանձնախումբը նորէն յուզումնալից ժողով մը գումարեց Ժընեւի մէջ, չորեքշաբթի օր։ Այս առթիւ ալ դէմ դիմաց եկան Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչը եւ Խ. Միութեան պատուիրակը, Պ. Համազասպ Յարութիւնեան։

Բրիտանական ներկայացուցիչը պնդելով թէ Խ. Միութիւնը «նոր տեսակի ճորտատիրութիւն մը հաստատած է, զանգուածային արտադրութեան հիման վրայ», մէջբերեց դրաւ «ուղղիչ աշխատանքի օրէնքը», որ կը գործադրուի ամբողջ երկրին մէջ։ Յետոյ հարցուց թէ Խ. Միութիւնը կ'արտօնէ՞ որ քննութիւն մը կատարուի բռնի աշխատանքի կայաններուն մէջ եւ շարունակեց. — «Այս դրութիւնը կը գործադրուի նաեւ արեւելեան Եւրոպայի ժողովրդային հանրապետութիւն կոչուած երկիրներուն մէջ եւ անշուշտ այդ է պատճառը որ ահագին արտագաղթ մը տեղի կ'ունենայ քանի մը տարիէ ի վեր։ Ինչո՞ւ այդ աշխատաւորները միլիոններով կը փախչին աշխատաւորներու դրախտէն»։

Պատուիրակը ըսաւ նաեւ թէ՝ համաձայն իր կառավարութեան քաղած արժանահաւատ տեղեկութեանց, առ նուազն տասը միլիոն քաղաքացիներ զոհերն են այս դրութեան։ Եւ փաստաթուղթերով ներկայացուց բռնի աշխատանքի երեք դրութիւնները, որոնց մանրամասնութիւնները հրատարակած ենք արդէն (ՅԱՌԱՋ, 30 յուլիս)։

ԻՈ՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Խ. Միութեան պատուիրակը մէկուկէս ժամ ճառ խօսեցաւ, պատասխանելու համար այս մեղադրանքներուն։ Ահաւասիկ ամփոփումը.

— «Մեր ուղղիչ դրութիւնը ամէնէն մարդկային օրէնքն է իր տեսակին մէջ։ Խ. Միութեան պատժական դրութիւնը յառաջդիմական է, ուղղիչ աշխատանքի դրութիւն մը։ Անոր նպատակն է ոչ միայն պատժել, այլ եւ վերակրթել, որով կալանաւորները պիտի կրնան բանուորներու ընկերութեան վերադառնալ։ Բրիտանական օրէնքները տմարդի են եւ միջնադարեան։ 1913ին հաստատուած օրէնք մը հրապարակային խարազանում կը տրամադրէ»։

Մ. Նահանգներու պատուիրակն ալ խօսք առնելով, յայտարարեց թէ՝ հակառակ Պ. Յարութիւնեանի պաշտպանութեան, Խ. Միութեան բռնի աշխատանքի օրէնքը կը բռնաբարէ Ազգաժողովին Մարդկային Իրաւունքներու Յայտարարութիւնը։ Բրիտանական պատուիրակը առաջարկեց քննիչ յանձնախումբ մը ղրկել, Ազգաժողովին կողմէ։ Պ. Յարութիւնեան հաւանութիւն յայտնեց որ մըտաւորականներէ եւ արհեստակցական միութեանց անդամներէ կազմուած յանձնախումբ մը ղրկուի։ Ամերիկեան պատուիրակը դիտել տուաւ թէ այդպիսի յանձնախումբ մը 10 տարիէն ալ չի կրնար վերջացնել իր գործը, եւ առաջարկեց 11 անդամներէ բաղկացած յանձնախումբ մը, հինգը՝ Ազգաժողովէն, հինգը՝ Աշխատանքի Միջազգային Կազմակերպութենէն։ Այս տասը անդամները պիտի ընտրեն նախագահը։

Հայազգի պատուիրակը զանգատեցաւ թէ 43 յօդուածներ կան խորհրդային աշխատանքի այն օրէնքին մէջ որ թարգմանուած է Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան կողմէ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Մասնաճիւղին կողմէ ՄԷՅՕՆի գեղածիծաղ անտառին հանրածանօթ Պաղ Աղբիւրին մօտ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, այս ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՕԳՈՍՏՈՍ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Կիրակի առաւօտ օթօքառները պիտի մեկնին ժամը 8ին Boulevard Carnotի հրապարակէն։

Խանասորի յիշատակի տարեդարձը Մարսէյլի մէջ

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ, ամբողջ օրը
ՎԱԼԳԱՐԷԼԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
Կը նախագահէ՝ Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսեն՝ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
եւ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին
Կ'արտասանէ յայտնի դերասանուհի
Տիկ. Մարութեան

Կը նուագէ Սէն Լուի եւ Պուլ. Օտտօի միացեալ նուագախումբը, կ'երգէ Սէնթ Անի երգչախումբը։ Տեղի կ'ունենան մարզական խաղեր և պուլի մրցում։ Այժմէն ապահովեցէք ձեր երթեւեկի միջոցները, դիմելով ձեր շրջանի Հ.Յ.Դ. Մարմիններուն։

Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7ին նախաձեռնութեամբ «Սիամանթօ» խումբին։ PONT DE CHERUYի օդասուն անտառին մէջ։ Օթօքարը կը մեկնի կիրակի առտու ժամը 9.30ին Place Guichardէն։ Երթուդարձի գինը 100 ֆրանք։ Կը հրաւիրենք երիտասարդութիւնը մասնակցիլ այլ եւ այլ մրցումներու եւ խաղերու։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Լիոնէն Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը եւ իր ընկերուհիները՝ ցաւակցութիւն կը յայտնեն, Տէր եւ Տիկին Գերճուհի Մամուրեանի եւ ընտանեկան պարագայից՝ Այրի Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Րէյիզեան (Մէօտոն)։

ԱՂԱ ԽԱՆԻ ԳՈՀԱՐԵՂԷՆՆԵՐՆ ԱԼ...

Միլիոններ թռցնելու արշաւը կը շարունակուի։ Վերջին լուրը Միջերկրականի ափերէն կուգայ։ Չորեքշաբթի օր, երբ հռչակաւոր Աղա Խանը իր կնոջը հետ ինքնաշարժ մը նստած Նիսի օդանաւային կայարանը կ'երթար, Տովիլ մեկնելու համար, սեւ կառք մը ցցուեցաւ իրենց առջեւ։ Զորս սպառազէն դիմակաւորներ կեցնելով հնդիկ իշխանաւորին կառքը, քանի մը վայրկեանէն թռցուցին գոհարեղէններու տուփը եւ 200.000 ֆր.։ Թերթերը 215 միլիոն ֆրանք կամ 200.000 սթերլին կը հաշուեն յափշտակուած գոհարեղէններուն արժէքը։ Աղա Խան հինգ միլիոն ֆրանք պարգեւ խոստացած է, գողերուն հետքը գտնելու համար։

Տիկին Աղա Խան 40 կը հաշուէ կորսուած գոհարեղէններուն թիւը։ Ադամանդակուռ ապարանջան մը կը գնահատեն 62 միլիոն ֆրանք, ուրիշ թանկագին ադամանդ մը՝ 25 միլիոն եւն.։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԹ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ չեխ քահանայ մը, որ մերժած էր հաղորդութիւն տալ համայնավար կնոջ մը, համաձայն Վատիկանի հրամանին։ Այս առթիւ դատարանին նախագահը նորէն յիշեցուց թէ ո՛վ որ կը համարձակի գործադրել պապին բանադրանքի հրամանը, դաւաճան պիտի համարուի։ Միւս կողմէ թերթերը կը գրեն թէ Չեխոսլովաքիոյ 4500 կաթոլիկ քահանաներէն 12ը բանադրուած են Վատիկանի կողմէ։

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութիւնը խափանեց միակ ֆրանսերէն թերթը, La Voix de Syrie։

ՍԹԵՐԼԻՆԸ 900 ֆր.ի իջաւ սեւ շուկային մէջ (օրինական գինը՝ 1097)։ Տոլարը 355 ֆրանք է, զուից. ֆրանքը՝ 89 (սեւ շուկայ)։

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ անփոփոխ պիտի մնայ։ Կառավարութիւնը 2500 ֆրանք նշանակեց ցորենի գինը, ուրիշ գոհացումներ տալով հողագործներուն։

18 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Քաղաքալանքայի մէջ (Մարոք), 25 հոգի ալ վիրաւորուեցան, հանրակառք մը անդունդն ի վար գլորած ըլլալով։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ. — ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒԼԻՍ 5

Լաւիօթա ԵՐԱ. 1500, Իսի ՃԻՎ. 1200, Փարիզ (18) ՊԵՏ. 1500, Ս. Ժերմ ԵՐԵ. 600, Նէօյի ՓԱՄ. 1500, Փարիզ (19) ՏԷՕ. 1500, Էյրաք ՄԱՋ. 1500, Փարիզ (9) ՊԱՊ. 800, Փարիզ (15) ՀԱՄԲ. 1500, Սեվրան ՊԱՊ. 1500, Վալպարեյ ԱՇՃ. 500, Մարսէյլ ՍԱՐ. 800, Լիոն ՔԻՒՐՔ. 2000, Լիոն ՊՈՅՏ. 1000, Ժեր ՏԷՐ. 1500, Պրոն ԽԸՐ. 2800, Վալանս ԿՕՇ. 1500, Փարիզ (9) ԼՈՒ. 800, Լիոն ՈՒՋ. 1450, Փարիզ (20) ԴԱԻ. 400, Փարիզ (18) ԴԱՏ. 800, Մարսէյլ ԲԵՔ. 800, Մարսէյլ ՔՈՒՐ. 1500, Փարիզ (19) ՃԱՐ. 800, Իսի Տ. Թ. 900, Մեզոն Ալֆոր ՔԷՇ. 1500, Քան ՆԻՇ. 1500, Ցէր. 1600 եւ ԹԻՒԼ. 1600, Ժ.-լէ-Փէն ՂԱԶ. 1600, Քան ԱԴԱՄ. 600, Մէօտոն ՉԱՔ. 1500, Փարիզ (19) ԽՈՒՊ. 1500, Հօ-Ռեն ՄՈՎ. 800, Էսթաք ՊԷՑ. 800, Շավիլ ԵՂԻ. 800, Շավիլ ԿՕՇԿ. 1500, Վիրոֆլէյ ՔՈՉ. 1500, Փարիզ (18) ՊԱՔ. 1500, Փարիզ (16) ԳԱՎ. 800, Փարիզ (8) ՆՈՒՊ. 1500, Մարսէյլ ՎԱՐԴ. 800, Թուլոն ՃԱՐ. 800, ՊԱՆԵԷՕՑ ՍԱՐ. 800։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսած է Ապրիլի թիւը եւ եւ կը ղրկուի բոլոր վճարող բաժանորդներուն մինչեւ ամառ վերջ։ Մամուլի տակ է Մայիսի թիւը։ Կը խնդրուի ՆԱՄԱԿԻ ՁԱՊԱՍԵԼ՝ վճարելու համար բաժնեգինները եւ խնայելու համար աւելորդ յոգնութիւն։ Հասցէ 17 rue Damesme, Paris:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – HAIASTAN

ամսագրի Յունիս – Յուլիսի թիւը (28 — 29), 12 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ, կէս առ կէս հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Տարեկան բաժնեգին 350 ֆր. (Ֆրանսա)։

ՀԱՍՑԷ.—H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9)։

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դաշտահանդէսը 7 Օգոստոսին, սաղարթախիտ ծառերու տակ։ Բազմաթիւ անակնկալներ։ Ամէն տեսակ ըմպելիներ եւ անհման պաղպաղակ։

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը 21 օգոստոս, կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՄՈՒԼԷՆ ԵՒ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Ահարոնեան» Ակումբի Մատակարար Մարմինը կը խնդրէ Ֆրանսայի եւ արտասահմանի հեղինակներէն և մամուլէն, իրենց տրամադրելի գիրքերէն մէկ-մէկ օրինակ նուիրել Գրադարանիս։ Մեր դրամական միջոցները շատ սահմանափակ ըլլալով, հնարաւորութիւն չունինք, պատերազմի ընթացքին եւ անկէ վերջ լոյս տեսած հարիւրաւոր գիրքերը գնելու, որով նուիրատուները մեծապէս սատարած պիտի ըլլան Նոր Սերունդի հայեցի դաստիարակութեան եւ Հայ. Մշակոյթին, միեւնոյն ատեն, թեթեւցնելով նաեւ մեր ծանր բեռը։

ԳԻՐՔ, ԹԵՐԹ, ՀԱՆԴԷՍ եւ այլն ՂՐԿԵԼ հետեւեալ հասցէին. — A. Bediguian, 7 rue Berlioz, Marseille France.

Կը խնդրենք արտասահմանի թերթերէն արտատպել սոյն կոչը։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R C S 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 — Գին 6 ֆր. — C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 6 Août 1949 — Շաբաթ 6 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5916 — Նոր շրջան թիւ 1327

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

17,000 ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԱՔՍՈՐԸ

Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը «Ազատ Օր», խօսելով Կովկասի 17,000 Յոյներուն աքսորը, կը գրէ խմբագրականի մը մէջ, «Բողոքի ձայն կը բարձրացնենք» խորագրին տակ (12 յուլիս).

— «Նախանցեալ օրուան հելլէն մամուլը խիստ զայրացուցիչ լուրին արձագանգը եղած էր, սովետական նոր վանտալութեան մը, որ որքան մեր հելլէն եղբայրները, նոյնքան եւ հայկական հոգիները կը յուզէ։

«Ընթերցողները պէտք է գիտնան որ ռուսական համայնավար յեղափոխութենէն առաջ եւ սովետական տիրապետութեան սկզբնական տարիներուն, որքան Ղրիմի շրջանին, նոյնքան ալ Հիւսիսային եւ բուն Կովկասի մէջ կ'ապրէր հելլէն ծաղկեալ գաղութ մը, որ այդ շրջաններուն տնտեսական կեանքին մէջ խաղաց կարեւոր դեր։ Համայնավար ռեժիմը սակայն, տարիներու ընթացքին, չորցուց, ինչպէս միւս, նաեւ այդ Յոյներուն հարստութեանց աղբիւրները եւ զանոնք վերածեց պարզ աշխատաւորներու բանակի մը։ Չգոհանալով այդքանով, սովետ իշխանութիւնները քանիցս մասնակի եւ զանգուածային աքսորի եւ արտաքսումի ենթարկեցին տարր մը, որ կը յամառէր պահել իր ազգայնական դիմագիծը եւ համայնավար չէր։ Յունահայութիւնը տեսաւ այդ արտաքսուածներէն հազարաւորներու ժամանումը հելլէնական մայր հող, ըլլայ վերջին պատերազմէն առաջ, ըլլայ անոր յաջորդող վերջին տարիներուն։

«Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը մահացու հարուած մը տուաւ Ղրիմի շրջանի ամբողջ հելլէն գաղութին, որ շրջանի Թաթար բնակչութեան պարտադրուած դառն բաժակը ցմրուր քամեց, անոր հետ բռնելով Սիպերիոյ ուղին անմանիրներու համբան։

«Զանգուածային տեղահանման կարգը եկած է վերջերս Կովկասի 17,000 Յոյներուն, որոնք բնահան եղած բնի, փոխադրուած են Կեդր. Ասիոյ Ղազաքիստանի շրջանը, որ կ'իյնայ Սիպերիոյ եւ Հնդկաստանի միջեւ գտնուած սովետական հողամասին վրայ։

«Ինքզինքը մարդկային իրաւունքներու, անհատական ազատութեան, ազգային փոքրամասնութեանց իրաւունքներու պաշտպան ցոյց տուող Խ. Միութիւնը նոր օրինակը կուտայ իր բնաջնջման դրութեան քաղաքականութեան, որուն դժբախտաբար զոհերն են սովետ լուծին տակ հեծող բոլոր փոքր ազգերը, հելլէն թէ թաթար, վրացի թէ կովկասցի, էսթոն թէ լեթոն, հայ թէ ալեւի։

«Հելլէնահայ գաղութը խոր յուզման մատնուած է ի լուր սովետական այս նոր վանտալութեան որ կը հարուածէ եղբայր ազգի մը թանկագին բեկորները, զանոնք բնաջնջելու սպառնալիքով։ Մենք վստահ ենք որ արտասահմանի մեր հայրենակիցները եւս խորապէս յուզուած եւ ըմբոստացած են Սովետներու խիստ սիրական այս սպիտակ, խաղաղ ջարդի գործելակերպէն»։

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿԵԼՈՒ փորձ մը կը կատարուի Ճափոնի մէջ, նկատի առնելով աշխատանքի եւ պարենաւորման դժուարութիւնները։ Վատիկանի պաշտօնաթերթը կը քննադատէ այս քաղաքականութիւնը, դիտել տալով որ եթէ շարունակուի, 1968ին համայնավարները աւելի բազմաթիւ պիտի ըլլան քան հակառուսականները։ «Խ. Միութիւնը համոզուած է որ իր բնակչութեան զանգուածները վճռական դեր մը պիտի կատարեն, շահելու համար համաշխարհային պատերազմին վերջին ճակատամարտը»։

ՄԱՐՈՒՇԱԼ ԹԻԹՈՅԻ վերջին ճառը, որով կը հրաւիրէր Պուլկարները եւ Ալպանացիները թօթափել Կոմինֆորմի վարիչներուն (Մոսկուայի) լուծը, մեծ ուշադրութիւն գրաւած է քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Կ'ըսուի թէ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարուին Սկիւպի մէջ, Յունաստանի այն ապստամբներուն հետ որոնք դժգոհ են Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու տիրապետութենէն։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, երկու յոյն առաջնակարգ համայնավարներ Սկիւպ ապաստանած են։ Թիթօ կ'ուզէ ապահովել Պուլկարիոյ եւ Ալպանիոյ անկախութիւնը, միացեալ ճակատ կազմելու համար։

ՊՈԼՍՈՅ ԾԱԶԳԱՑԻՆ ՔԱՈՍԸ

«Մարմարա» (29 յուլիս) հաստատելով նախապէս տրուած լուր մը, կը գրէ թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը եւ նախապէս Կիլիկիոյ կաթողիկոսին յանձնած է Պոլսոյ ազգ. խնդիրներուն կարգադրութիւնը։ Գէորգ արք. Արսլանեան գաղտնի պահած էր այս առթիւ իրեն ուղղուած հեռագիրը, բայց պատճէնը Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ալ հաղորդուած ըլլալով, այս վերջինը մասնաւոր նամակներ գրած է պատր. տեղապահին եւ Պախթիյարեան վարդապետին։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը հեռագրով հաղորդած է թէ մասնաւոր քննիչ մը պիտի ղրկէ, Գարեգին կաթողիկոսի հետ գործակցելու եւ վէճերը լուծելու համար։

ՀԱՅԵՐԸ ՍԱՐՕՏԵ՞ԱՆ

Թուրք ծանօթ հրապարակագիր Ասըմ Ուս կը գրէ «Վըգըլայ» թերթին մէջ.

— «Ազգային պայքարի շարժումներուն եւ Լօզանի հաշտութեան միջեւ, երկրէս առանց անցագրի հեռացած ու յետագային իրենց վերադարձը չարտօնուած Հայերուն կացութիւնը պէտք է վերաքննել։ Մանաւանդ որ այդ շրջանին, երկրէս հեռացած այս Հայերուն գրեթէ բոլորը Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ նման եւրոպական երկիրներ հաստատուած, մէկ մասը Եգիպտոս, Սուրիա կամ Ամերիկա գացած եւ բոլորն ալ իրենց հաստատուած տեղերը դիրքի տէր դարձած են։ Բոլոր ասոնք, այսօր, իրենց գտնուած երկիրներուն մէջ ընտանիքով Թրքերէն կը խօսին։ Այնանք ծնած իրենց տղաքն ալ, իբրեւ մայրենի լեզու, Թուրքերէն կը սորվին։ Ասոնք, Թուրքիոյ մէջ, մօտիկ բարեկամներ եւ ազգականներ ունին. ատոնցմէ շատեր կարօտը կը քաշեն իրենց երբեմնի հայրենիքը անգամ մը եւս տեսնելու, ո՛չ թէ Թուրքիա հաստատուելու դարձեալ, այլ մեր երկիրը գտնուող իրենց բարեկամներուն եւ ազգականներուն այցելելու համար։ Ատենօք, իբրեւ նախազգուշական միջոց, անհրաժեշտ էր բոլորն ալ յանցաւոր նկատել եւ չարտօնել վերադարձը ատոնց, որոնք պատկառազդու թիւ մը կը կազմեն։ Բայց այնքան ատեն անցնելէ վերջ այլ եւս անհրաժեշտութիւնը չէ մնացած։ Հետեւաբար, շրջագայութեան (թուրիզմ) շարժումը ոգեւորելու տեսակէտով, օգտակար է ընդունիլ դիմումները այս Հայերէն անոնց՝ որոնք ատենօք առանց անցագրի հեռացած են Թուրքիայէն ու տեղաւորուած օտար երկիրներ եւ Թուրքիա գալ կ'ուզեն, այցելելու նպատակով։

«Մնաց որ այս Հայերուն մեծամասնութիւնը իրենց վախէն հեռացած են երկրէն, ոչ թէ անոր համար որ յանցաւոր են այլ ի տես յանցաւորներուն կրած պատիժին, խորհելով որ իրենք ալ անպատիժ պիտի չմնան եւ գիտնալով որ երբեմն չորին քով թացն ալ կ'այրի։ Այս պատճառաւ արտասահմանի Հայերէն այցելել փափաքողներուն արտօնութիւն տալով, անցեալի պատմութեան շրջանը հաշուեյարդարի ենթարկած կ'ըլլանք»։

ՏԽՐՈՒՆԻ. — Նոր գոյժ մը Կրընոպլէն։ Մօտակայ գիւղի մը՝ Ըընաժի մէջ մեռած է վաղեմի ընկեր մը, Արգար Խաչատուրեան (Տարօնցի), 72 տարեկան։ Վերջերս կը դարմանուէր հիւանդանոցի մը մէջ։ Առանձին պիտի խօսինք իր կեանքի եւ գործի մասին։

Մեր խորին ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն եւ պարագաներուն։

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՅԻ մահուան 200ամեակին առթիւ, Բարեգործականը 2000 տոլարի նուէր մը յատկացուցած է Վենետիկի Մխիթարեանց վանքին։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ դադարման հետեւանքով (ուրբաթ), հարկ եղաւ կարգ մը փոփոխութիւններ կատարել այսօրուան թիւին մէջ։

Եւրոպայի վերազինման խնդիրը

Խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Փարիզի մէջ, վերջնապէս ճշդելու համար արեւմըտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան մանրամասնութիւնները։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, պաշտպանութիւնը պիտի կազմակերպուի շրջանային զինուորական խմբակցութիւններով, որոնց միջեւ գործունէութեան ներդաշնակութիւն պիտի հաստատէ մասնաւոր յանձնաժողով մը։

Ամէնէն կարեւորը խորհրդակցութիւնները կը կատարուին Ֆոնթէնպլոյի մէջ, ուր համախմբուած են ամերիկեան, բրիտանական, պելժիքական եւ հոլանտական սպայակոյտներու ներկայացուցիչները։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիացիները առաջարկեր են չորս շրջանային հրամանատարութիւններ կազմել։ Մ. Նահանգները եւ Քանատա պիտի կազմեն առաջին շրջանը։ Արեւմտեան Միութիւնը (Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսէմպուրգ) երկրորդ շրջանը։ Երրորդ շրջանը կը կազմեն սկանտինաւեան պետութիւնները (Նորվեկիա եւ Տանըմարգա), չորրորդը՝ Միջերկրական խմբակցութիւնը (Իտալիա եւ Փորթուկալ)։

Այն մասնաւոր մարմինը որ պիտի ներդաշնակէ այս շրջանային հրամանատարութեանց գործունէութիւնը, պիտի հաստատուի Ուաշինկթընի մէջ եւ պիտի բաղկանայ 12 դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչներէն։

Ամէնուն ուշադրութիւնը այժմ կեդրոնացած է Փարիզի վրայ։ Նկատի առնելով Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի մասնաւոր պատասխանատուութիւնները իրենց անդրծովեան գաղթավայրերուն եւ Միջին Արեւելքի մէջ, հաւանաբար երկու երկիրները պիտի հաւանին այս ծրագրին, որ յարաբերական անկախութիւն մը կուտայ իրենց։

Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ Ֆրանսա պիտի պնդէ որ ռազմագիտական սահմանափակ յանձնախումբ մը կազմուի չորս անդամներով (Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Քանատա եւ Ֆրանսա)։ Այս խնդիրը չէ վճռուած տակաւին։

★ Զօր. Պրէտլի տեսակցութեան մը առթիւ ըսած է թէ Եւրոպայի պաշտպանութեան համար կը նախատեսեն «հաւաքական պաշտպանութիւն մը, ուր իւրաքանչիւր պետութիւն պատասխանատուութիւններ պիտի ստանձնէ համաձայն իր հընարաւորութեանց։ Այս չի նշանակեր թէ իւրաքանչիւր ազգի մասնագիտութիւնը պիտի ըլլայ միայն մէկ տեսակ զէնք»։

★ Եւրոպայի խորհուրդին պաշտօնական գոյութիւնը սկսաւ երեքշաբթի, 3 օգոստոս, երբ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան յանձնուեցան Լիւքսէմպուրգի, Նորվեկիոյ եւ Իտալիոյ վաւերացման պաշտօնագիրները։

ՄԻԱՅՆ 260 000 ԱՐԱԲՆԵՐ ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՄԷՋ

Լօզանի մէջ, Իսրայէլի ներկայացուցիչը հաշտարար յանձնախումբին առջեւ յայտարարեց թէ պատրաստ են ընդունելու հարիւր հազար արաբ տարագիրներ։ Այժմ հրէական պետութեան մէջ կան 160,000 Արաբներ, որով համագումարը պիտի ըլլայ 260,000, այսինքն 25 առ հարիւր։

Այս առթիւ Իսրայէլ հետեւեալ պայմանները դրած է. — Արաբ տարագիրներու որ եւ է զանգուածային ներգաղթի առեն, նոյն համեմատութեամբ փախստականներ պէտք է տեղաւորուին արաբական երկիրներուն մէջ։ Ներգաղթի որ եւ է ծրագիր պէտք է ամբողջական մասը կազմէ վերջնական հաշտութեան կարգադրութեանց։

Արաբ ներկայացուցիչները ընդունած են այս երկու պայմանները։ Առ այժմ գաղտնի կը պահուին Իսրայէլի ծրագրին միւս մանրամասնութիւնները։

Հրեաներու հաշիւներով, 500,000 արաբ փախստականներ կը գտնուին հարեւան երկիրներու մէջ։ Արաբները մէկ միլիոնէն աւելի կը հաշուեն փախստականներուն թիւը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ Վատիկանի կ'իմացնեն թէ ռուտիկանութիւնը երեքշաբթի օր կաթոլիկ վանքեր մտնելով, գրաւած է դիւանաթուղթերը, ծիսական զգեստները, հագուստ – կապուստ, ուտելիք եւն.։ Նոյն աղբիւրին համաձայն՝ վանականները անարգուած եւ արգելափակուած են։

ՍԷՆԻ ՄԷՋ ԼՈՂԱԼ արգիլուած է մինչեւ օգոստոս 12, նկատելով որ ջուրերը ապականած են եւ վտանգաւոր՝ առողջութեան համար։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընկերվարական առաջնորդը՝ Քիւրդ Շումախըր, նոր ճառ մը խօ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

Գրելու արուեստը տանջանք մըն էր ուրիշ գրագէտի մը՝ Կիւսթավ Ֆլօպէրի համար։ Խիստ դժուարահաճ էր եւ ճշապաշտ։ Իր գրածները, Քրուասէի առանձնարանին մէջ, բարձրաձայն կը կարդար, բառերու եւ նախադասութիւններու երաժշտականութեան ու ներդաշնակութեան լաւ հետեւելու համար։ Իր առաջադրած նպատակներն ու ծրագիրները չէր կրնար իրագործել եւ յուսահատ կը գոչէր. — «Ինչքա՜ն գրելիք ունիմ... կը սարսափիմ, երբ աշխատանքի կը նստիմ»։ Անգամ մը կ'այցելէ Փէռ – Լաշէզի գերեզմանատունը եւ կը բացագանչէ. — «... Խորունկ եւ ցաւագին զզուանք մը զգացի մարդկութենէն։ Տապանաքարերու պաշտամունք... իսկական փարիզցին աւելի կռապաշտ է, քան սեւամորթը։ Իմ ալ փափաքս եկաւ, հոդ, փոսի մը մէջ պառկելու... » (Les Belles Lectures, 1948, Paris)։

Գրչի այս կալանաւորին, կարելի է հակադրել իր մտերիմ բարեկամներէն Ժորժ Սանը, որ խիստ բեղնաւոր եւ սիստեմատիկ աշխատող մըն էր։ Օրերը կ'անցընէր քիչ խօսելով եւ իր գլխուն մէջ միշտ բան մը հետապնդելով։ Գրասեղանին առջեւ կը նստէր, ընթրիքէն վերջ, ժամը ութին։ Նախ քան գրիչ բռնելը, բոլոր թղթերը միօրինակ չափով կը կտրէր, կը պատրաստէր։ Անմիջապէս կը սկսէր իր կէս թողած վէպը եւ շատ լաւ կը յիշէր թէ ո՞ւր ձգած է նիւթը։ Ութ ժամ անդադար կ'աշխատէր, եթէ վերջացնէր իր վէպը, ձեռագիրը խնամքով կը ծալլէր եւ կը ղրկէր Revue des Deux Mondes*ի եւ խաղաղօրէն, կը սկսէր ուրիշ մը։*

Բոլորովին ուրիշ կերպ կ'աշխատէր Թէոֆիլ Կոթիէն։ Իբր խմբագիր «Լա Փրէս» թերթի թատերական բաժնի, տպարանին մէկ անկիւնը քաշուած, բանուորներու հեւ ի հեւ վազքին ու մեքենաներու աղմուկին մէջ. կը գրէր առանց ջնջելու, առանց ուղղելու, հաստատ ու ինքնավստահ ։

Աշխատանքի այս տարբեր ձեւերը, ի հարկէ, անխուսափելիօրէն կ'անդրադառնան իրենց գործերուն վրայ։ Շատեր գիշերը կ'աշխատէին, շատեր անքնութենէ եւ ջիղերու հիւանդութենէ կը տառապէին։ Ալ. Տը Միւսէ, նոյն իսկ ցերեկ ատեն, պատուհանին վարագոյրները կ'իջեցնէր եւ մոմեր վառած կ'աշխատէր։ Ալ. Տիւմա Որդի կը գրէր, երբ դաշնամուրի նուագ լսէր։ Հայր Տիւմա կատարեալ պոհէմ մըն էր, բաւական էր սեղանին վրայ խոշոր բաժակ մը գարեջուր, մուսաներու հետ հաղորդուելու համար, Պալզաքի համար սուրճը, Ժորժ Սանի համար՝ ծխախոտը, Միւսէի համար օղին, ներշնչման աղբիւրներ էին։

Ահա ձեզ տարօրինակ գրող մը եւս, — Ժէրար Տը Նէրվալ, որ մատիտով թղթի կտորներու վրայ իր մտքերը գրի կ'առնէր եւ կը դնէր գրպանները։ Երբ տպարանին ձեռագիր հասցնելու վայրկեանը մօտենար, այդ թղթի կտորներուն հոգի կուտար եւ կը սկսէր գրել։ Գրած ատեն ծանօթներ կուգային զինք խանգարելու։ Գրիչ, մատիտ ու թուղթ կը ժողվէր եւ կր փախչէր սրճարան մը։ Հազիւ սկսած, սեղանին առջեւ կր ցցուէին իր բարեկամները։ Դարձեալ փախուստ, մինչեւ որ ամենավերջին վայրկեանին տպարան հասցնէր իր նիւթը։

Տարականոն գրողներէն էր Վիլիէ Տը Լիլ Ատամը։ Այս գրագէտը արշալոյսէն առաջ անկողին չէր մտներ եւ կ'արթննար կէս օրին միայն։ Անկողնին մէջ կը ճաշէր, բարձերը սեղանաձեւ իրարու վրայ կը շարէր եւ կը սկսէր գրել մինչեւ իրիկուան ժամը 9ը։ Յետոյ անկողնէն կ'ելլէր եւ Մոնմարթրի ու Հալի սրճարաններու ճամբան ձեռք կ'առնէր...

Աւելի տարօրինակ էր Թափառաշրջիկ եւ գիշերային սրճարաններու յաճախորդ Վէրլէնը։ Առջեւը ճերմակ թուղթ, գրիչ, կաղամար եւ անբաժանելին, — գրգռիչ հեղուկ մը։ Յաճախ այնքան անապարանքով կը գրէր եւ քթին տակէն անհասկնալի բառեր կը մրմռար, որ սխալմամբ գրիչը կը խօթէր հեղուկին մէջ եւ կը սկսէր ձեռքերը շփել եւ հեգնական ծիծաղ մը արձակել... Առանց ուշադրութիւն դարձնելու իր շուրջը, ջղային տենդէ մը բռնուած էր, որ չգիտես թէ խենթութենէ՞ առաջ կուգար, թէ ոգելից ըմպելիներէ։ Իր բնականոն վիճակին մէջ, Վէրլէն կ'ողբար իր տկարութիւնները եւ ինքզինք կը դատապարտէր, բայց շուտով կը մոռնար եւ վերստին կը սկսէր... Ժէրար Տը Պօէր կը պատմէր, դատախօսութեան մը ատեն, թէ գիշերը յանկարծ մէկը կը զարնէր իրենց դուռը։ Սրսփալով ներս կը մտնէր Վէրլէն, քիչ մը կը տաքնար, իր գրածներէն կը կարդար, եւ քանի մը Ֆրանք առած հօրմէս, կը մեկնէր...

«Երեւակայական հէքեաթներ»ու հեղինակ Հօֆմանը շատ հպարտ էր իր [illegible] մոլութեամբ, — գինովութեամբ։ Եթէ չխմէր չէր կրնար աշխատիլ։ Այդ մոլութիւնը զինք վաղաժամ անդամալուծման էր դատապարտած։

Կէօթէն, ամէն օր, մինչեւ կէս օր կ'աշխատէր։ Տիքընս ամէն առաւօտ միայն երեք էջ կը գրէր։ Վ. Հիւկօ ամէնէն կանոնաւոր աշխատողն էր։ Առաւօտեան ժամը 5ին կ'արթննար եւ անմիջապէս կը լծուէր աշխատանքի։ Կը գրէր իր բարձր գրասեղանին առջեւ կանգնած։ Թուղթերուն վրայ խոշոր լուսանցքներ կը ձգէր սրբագրութեանց համար։ Գրելու ատեն, չէր զգար ոչ ցուրտ եւ ոչ ալ յոգնութիւն։ Ձմեռն անգամ պատուհանները բաց կ'աշխատէր...

Այս բոլոր տարօրինակութիւնները ցոյց կուտան թէ մարդ ո՛րքան գերին է դարձած ընկալեալ սովորութիւններու։ Ի հարկէ, ամէն մարդ կրնայ Պալզաքի պէս սուրճի մոլին ըլլալ, Միւսէի եւ Հօֆմանի պէս ոգելից ըմպելիներու, Հիւկոյի պէս գիշեր – ցերեկ ոտքի վրայ կենալ, Վէրլէնի պէս Թափառաշրջիկ դառնալ, բայց ինչ որ կարելի չէր ունենալ այն աստուածային ներքին կրակն էր, որ անոնց խթան կը դառնար արտադրելու ամէնէն հազուագիւտ երկերն ու գրական կոթողները։

Բոլոր ազգերու եւ ժողովուրդներու գրողները իրենց տարօրինակութիւնները ունին, յաճախ, ուսումնասիրութեան կարօտ։

Մի՞թէ մեր հայ գրողները չունին նմանօրինակ սովորութիւններ։ Բայց ո՞վ է հետաքրքրուած եւ պատմութեան յանձնած։ Ցարդ, բերնէ բերան եւ յուշագրութիւններէն գիտենք միայն, որ Րաֆֆին իր հաստափոր հատորները գրելու ատեն չէր բաժնուեր թէյի բաժակէն, Զարենցն ու Օտեանը՝ ոգելից ըմպելիներէն, Թէքէեանը՝ սուրճի գաւաթէն, Շիրվանզադէն՝ Էհսանբրիկ *սրճարաններէն, Յովհ. Թումանեանը՝ հէքեաթներէ՜ն ու այլազգի բառարաններէն։ Տակաւին ոչինչ գիտենք Ահարոնեանի, Շանթի, Իսահակեանի, Զարդարեանի, Զօհրապի, Սիամանթոյի, Վարուժանի, Զարեանի եւ ուրիշ բազմաթիւ հեղինակներու մասին։ Իրենց մերձաւորներուն կը մնայ գրի առնել անոնց աշխատանքի ձեւերը եւ յանձնել մեր գրական պատմութեան։*

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՐԱՐԱՏԻ ՍՏՈՐՈՏԷՆ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՄԷՆԷՆ ՏԱԳՆԱՊԱԼԻ ԱՆԿԻՒՆԸ. — ԱՔՍՈՐԱԿԱՆՆԵՐ ԱՐԱՔՍԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ. — ԵՐԵՔ ԱՆՑՔԵՐ ԿԻՐՃԵՐՈՒ ՄԷՋԷՆ. — ԵԹԷ ՌՈՒՍԵՐԸ ՈՒԶԵՆ ԱՐՇԱՒԵԼ...

ԽՄԲ. — Անգլիացի աշխարհահռչակ թղթակից Ռ. Փրայս վերջերս նոր պտոյտ մը կատարեց «Վախի սահմանագլուխներուն վրայ» — սկսելով Աֆղանիստանէն։ Վերջին երկու թղթակցութիւնները կը վերաբերին Իրանի, որուն ռուսական սահմանին վրայ պրպտումներ կատարած էր, կանգ առնելով Արարատի ստորոտը, անցեալ իրկուշաբթի օր։ Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը. —

Այն նեղ անդունդին ծայրը ուրկէ կը գրեմ, կը բարձրանայ Արարատի լեռը, կոնաձեւ, ձիւնապատ, իբրեւ աւելի զանգուածեղ նմանութիւնը Ճափոնի Ֆուժիեամային։

Միջին Արեւելքի ամէնէն տագնապալի անկիւնն է այս։ Երեք անհանգիստ երկիրներ իրարու կը հպին այստեղ, — Ռուսաստան, Թուրքիա եւ Իրան։ Այն աղաւնին զոր Նոյ թողուց այնտեղ՝ Արարատի վրայ, խաղաղութեան թռչուն մը չէր։

Կ'այցելեմ այս երրեակ սահմանագլուխին իրանեան շրջանը, որ կազմուած է Արաքս գետէն, — այժմ ամենացած աստիճանին վրայ, բայց 50 եարտա (45ուկէս մեթր) լայն եւ բաւական խոր։

Փայտէ լայն կամուրջ մը ձգուած է գետին վրայ, բայց ոչ ոքի կողմէ կը գործածուի։ Բարձր խոտեր բուսած են դէպի կամուրջը տանող խորտուբորտ ճամբուն վրայ։

Այստեղ չկայ պողպատէ դուռ մը, ինչպէս Ասթարայի մէջ։ Միայն թեթեւ ձող մը կը գտնուի կամուրջի մուտքին վրայ, ռուսական ծայրը։

Երկու յաղթանդամ, կանանչ գլխանոցով խորհրդային սահմանապահ զինուորներ, մէկը հրացանով եւ միւսը փոքր գնդացիրով մը, կռթնած էին այս պատուարին, երբ երեւցայ իրանեան կողմէն ։

Անոնք անմիջապէս դաշտային հեռադիտակներ դրին իրենց աչքերուն եւ պողպատեայ բարձր աշտարակին մէջ, գետէն հարիւր եարտա վեր տեսայ նոյնպէս երկու հոգի արմուկները իրենց ազդրերուն, իրենց ակնոցները յառած երեք իրանեան սպաներու եւ իմ վրայ։

Բաց ի այս խորհրդային պահնորդներէն, ոչ ոք կը տեսնուի Արաքսի միւս ափին վրայ։ Ռուսերը աքսորած են սարալանջին վրայ ծառերու մէջ [illegible] գիւղին բնակիչները։ [illegible]մըրուկք եւ բամպակի դաշտեր կան գիւղին շրջակաները եւ ռուս քաղաքացիներու խումբեր կուգան երբեմն աշխատելու։

— Մարդուն սիրտը կ'արիւնի դիտելով զանոնք, ըսաւ պարսիկ տեղակալը, որ երեք տարիէ ի վեր կը ծառայէ այս սահմանապահ պահականոցին մէջ։ Խեղճերը առ հասարակ մարմնական տկարութեան վերջին աստիճանին հասած են, ապահովաբար իբրեւ հետեւանք սնունդի պակասին։ Շատերը կիներ են, եւ ես տեսած եմ ռուս ձիաւոր պահակներ որոնք կը խարազանեն այս կիները։

— Ո եւ է մէկը փորձա՞ծ է փախչիլ։

— Երկու ամիս առաջ, մեր շրջանի պահականերէն մէկը բռնեց երկու այրեր որոնք լողացած էին գիշեր ատեն, կաւէ շինուած գինիի խոշոր կարասներու կռթնելով։ Տարէցը գերի ինկած էր Գերմանիոյ մէջ եւ երբ Ռուսիա վերադարձաւ, 25 տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ, բայց յաջողած էր փախչիլ։ Իսկ ինչ որ կը տեսնենք մենք, քարոզիչ – գործակալներ են զորս խորհրդային իշխանութիւնները Իրան կը մտցնեն մաքսանենգութեամբ, գետին միջոցաւ։

★

Իրանեան սահմանագլուխի պահակները կը բնակին ցեխէ շինուած հիւղակներու մէջ. Ռուսերը ունին սպիտակ պատերով արդիական շէնքեր։ Իրենց զինուորները շատ լաւ հագուած էին։

Այս վտանգալի ճակատին վրայ, Իրանցիները գիտեն որ եթէ Ռուսաստան յարձակի, Ատրպատականի ամբողջ նահանգը կրնայ գրաւել երկու օրէն։

Երեք գլխաւոր անցքեր կան լեռներուն մէջ, Ատրպատականի հիւսիսային սահմանագլուխին վրայ։

Մէկը Ասթարայի մէջ է, Կասպեան ծովուն վրայ, ուր կը գտնուէի երկու օր առաջ։ Ուրիշ անցք մը կը բացուի Փուլտաշտէն, ուրկէ կը գրեմ. իսկ մէջտեղը կայ երրորդ անցք մը Ջուլֆայի մէջ, որ կարեւոր է որովհետեւ այնտեղ ռուսական լայնագիծ երկաթուղին 1914—18ին երկարաձգուեցաւ մինչեւ Թաւրիզ, Ատրպատականի մայրաքաղաքը. թէեւ այժմ Ջուլֆա–Թաւրիզ գիծը կը գործածուի միայն զինուորական փոխադրութեանց համար եւ կառախումբեր չեն անցնիր սահմանագլուխը։

Իրանի ընդհ. սպայակոյտէն բարձրաստիճան սպաներ բացատրած են ինծի թէ Ռուսերը երեք նպատակակէտներ ունին արշաւանքի համար, երեքն ալ վտանգաւոր՝ Ատրպատականի համար։

Խորհրդային յարձակողականի մը գլխաւոր նպատակը կրնայ ըլլալ տնտեսական, — Ապատան հասնիլ, Պարսից ծոցին վրայ, եւ Անգլիոյ ձեռքէն խլել Անգլեւամերիկեան ընկերութեան քարիւղի հանքերը։

Երկրորդ նպատակը կրնայ ըլլալ քաղաքական, — սպառնալ Թէհրանի, կառավարութիւնը տապալելու եւ խառնակութիւն ստեղծելու համար ։

Երրորդը՝ ռազմագիտական, — Իրաք եւ Իրան արշաւել եւ պաշարել Թուրքիան։

Բարձրաստիճան հրամանատար մը ըսաւ այս առթիւ. — «Կը կարծէ՞ք որ եթէ Ռուսիա պատերազմ յայտարարէ Թուրքիոյ դէմ, իր զինուորները պիտի ղրկէ հնձուելու թրքական դիրքերուն մէջ, կովկասեան լեռնային սահմանագլուխին վրայ։ Մենք շատ աւելի երկար եւ խոցելի սահմանագիծ մը ունինք Ռուսիոյ հետ քան Թուրքիա. եւ խորհրդային բանակներուն համար շատ աւելի դիւրին պիտի ըլլայ Իրան մտնել, ուղղակի Իրաք իջնել եւ յետոյ յարձակիլ Թուրքիոյ վրայ հարաւէն, երկու կրակի մէջ առնելով զայն »։

Ինչպէս պարսիկ հրամանատարն ալ կը բացատրէ, Միջին Արեւելքի մէջ փորձութեան աղբիւրներ են Իրանը, որուն քարիւղէն կախում ունի Մեծն Բրիտանիոյ նաւային պաշտպանութիւնը, Իրաքը (Մուսուլ) որուն քարիւղը մինչեւ Միջերկրական կը հոսի եւ Սէուտի Արաբիան ուր ամերիկեան ընկերութիւններ քարիւղի նոր աղբիւրներ կը բանան։

Թղթակիցը այս առթիւ կը գովէ Իրանի երիտասարդ Շահը, «որուն ժողովրդականութիւնը տեւականօրէն կ'աճի»։

Թ. Ա. Թ.

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

ՆԻՍ, 29 յուլիս. — Անցեալ շաբթու Գանի լիսէի մրցանակաբաշխութեան ժամանակ հարիւրաւոր աշակերտներու մէջ առաջին մրցանակի արժանացաւ Օր. Ժանի Տիլիզեան։ Վարժարանին տեսուչը եւ քաղաքապետը հրապարակաւ շնորհաւորութիւններ յայտնելով յանձնեցին անոր իր արժանի նուէրը։

Կը մաղթենք լաւագոյն յաջողութիւններ։

Յ. Ս.

Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
56–րդ ՊԱՏԳԱՄ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի օր, 10 յուլիս, մեծ դաշտահանդէս մը տեղի ունեցաւ Պոսթընի «Հայաստան» դաշտին մէջ, Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի 56րդ Պատգամ. Ժողովին փակման առթիւ։

Հակառակ ամբողջ օրը տեղացող անձրեւին, աւելի քան 3000 Հայեր լեցուած էին Հայաստան դաշտը։ Այդքան աննպաստ եղանակի մը այդքան մեծ թուով հանդիսականներու ներկայութիւնը մեր դաշտավայրին մէջ ուղղակի անսպասելի էր. ատիկա ցոյց կուտայ այն մեծ ժողովրդականութիւնը, զոր կը վայելէ Դաշնակցութիւնը ամէն տեղ։

Քանի մը ջերմ խօսքերով հանդէսին նպատակը բացատրեց օրուան ատենապետ ընկ. Յովհ. Տէր Յովհաննէսեան։

Յաջորդաբար խօսք առին երկու երիտասարդ ընկերներ՝ Ճէյմս Թաշճեան եւ Գուրգէն Թամազեան, որոնցմէ առաջինը անգլիերէն լեզուով, երկրորդը՝ հայերէն, յայտնեցին իրենց զգացումները վերջին Պատգամ. Ժողովին իրենց մասնակցութեան եւ անոր տուած որոշումներուն առթիւ։ Երկուքն ալ ըսին, որ իրենց կարելին պիտի ընեն Ժողովի տուած որոշումները ճշտիւ գործադրելու համար։

Մէսէչուսէցի կառավարիչ Տէվըր խոստացած էր ներկայ ըլլալ ժողովին։ Վերջին պահէն անակնկալ պատճառով մը չկրնալով գալ, կառավարիչին փոխանորդաբար ներկայ եղաւ եւ խօսեցաւ տեղական Փարքըր, որ իր ճառին մէջ մաղթեց որ Հայ ժողովուրդը յաջողի իր պայքարին մէջ, բացարձակ տէրը դառնայ իր հայրենիքին եւ վայելէ կատարեալ ազատութեան եւ անկախութեան բարիքները։ Պ. Փարքըր իր ուրախութիւնը յայտնեց որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայրենասէր կազմակերպութիւն մըն է. մօտիկ անցեալին կատարած է մեծ գործեր եւ երբեք չէ ենթարկուած կամքի կոմունիստ պոսերու, որոնց միակ նպատակն է խորտակել աշխարհի խաղաղութիւնը։

Մեր օտար բարեկամներէն հանդէսին ներկայ էր նաեւ լեհ գործիչ մը՝ Պ. Ֆրէրի, որ ընկեր ատենապետի հրաւէրով ըրաւ ուղերձ մը։ Ան ըսաւ որ իր սրտին շատ մօտ է Հայ Դատը, ինք եղած է Եգիպտոս, Ֆրանսա եւ այլուր, ծանօթացած է Դաշնակցական անուանի գործիչներու հետ եւ գործած յօգուտ հայ ժողովուրդին։ Յոյս եւ հաւատք յայտնեց Պ. Ֆրէրի, որ հայ ժողովուրդը վերջոյ պիտի շահի իր արդար ազգային դատը, որուն գլխաւոր վարիչն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Բանախօսեց ընկ. Կոպեռնիկ Թանտրճեան։

— Դաշնակցութիւնը, ըսաւ մեր ընկերը, հայ ժողովուրդի քաղաքական ձգտումներուն միակ հաւատարիմ արտայայտիչն է. անոր ձայնը մեր ժողովուրդի ձայնն է։ Դաշնակցութիւնը եղած է մեր ժողովուրդի կողքին, իսկ վերջինս եղած է թիկունքը Դաշնակցութեան։ Այսպէս եղած է անցեալին, այսպէս պիտի ըլլայ այսուհետեւ եւս։

Ընդգծելով Դաշնակցութեան վարած քաղաքականութիւնը, բանախօս ընկերը ըսաւ նաեւ, որ Դաշնակցութիւնը իր ծնունդէն մինչեւ այսօր դաւանած է ազատութեան, անկախութեան եւ ժողովրդապետութեան սկզբունքները եւ ամէն կերպ աշխատած է իրականացնել զանոնք հայ կեանքի մէջ։

Ամէնէն վերջը խօսեցաւ ընկ. Սիմոն Վրացեան.

— Լման շաբաթ մը տեւեց, ըսաւ ընկ. Վրացեան, մեր ժողովը, ուր քննութեան առնուեցան գաղափարներ ու ծրագիրներ որոնք պիտի գործադրուին մեր կեանքին մէջ յաջորդ տարուան ընթացքին։

«Ուրախութեամբ կը յայտարարեմ, որ անցնող տարին եղած է արդիւնաւոր տարի մը ոչ միայն Դաշնակցութեան, այլ եւ անոր գործակից Հայ Օգն. Միութեան եւ Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան համար։ Մեծ թուով նոր ուժեր աւելցած են այս կազմակերպութեանց վրայ, հայ ժողովուրդի համակրութիւնը եւս, աւելի՛ զօրացած է մեր շուրջը։ Եւ ատիկա հետեւանք է այն իրողութեան, որ Դաշնակցութիւնը թարգմանն է մեր ժողովուրդի քաղաքական տենչերուն։ Բախտորոշ շրջան մը կ'ապրինք ներկայիս։ Աշխարհը երկու վիթխարի բանակներու բաժնուած է՝ ժողովրդապետութեան եւ բռնութեան, որոնք իրար դէմ կը կռուին։ Մենք նորէն կանգնած ենք ազատութեան եւ ժողովրդապետութեան բանակի կողքին, անկէ եւ անոր մղելիք պայքարի ելքէն սպասելով մե՛ր ալ ժողովուրդի ազատութիւնը»։

Ապա ընկ. Վրացեան սրտագին կոչ ուղղեց մեր ժողովուրդին «աւելի մեծ չափով աջակից ըլլալու Դաշնակցութեան, ըլլալու անոր շուրջ եւ անոր հետ, որովհետեւ Դաշնակցութեան գործը հայ ժողովուրդի գործն է, Դաշնակցութեան գաղափարները Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի իրականացման համար, իր ալ գաղափարներն են»։

Ատենապետի հրաւէրով Գերմանիոյ տարագիրներէն վերջերս հոս ժամանած Մխիթար Մխիթարեան եւս խօսեցաւ այս ժողովին։

Ան հաղորդեց ողջոյնը Գերմանիոյ հայ տարագիրներուն. ապա ըսաւ թէ որքա՜ն մօտ են Դաշնակցութեան գաղափարները հայութեան սրտին։ Գերմանիոյ տարագիրները կը սպասեն, ըսաւ Մխիթարեան, որ ամերիկահայութիւնը իր կարելին ընէ փրկելու զիրենք իրենց ներկայ այնքան ծանր կացութենէն։

Հանդէսը ունէր նաեւ գեղարուեստական բաժին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔՈՎ...

Անգլիական վիճակագրական տունի մը հրատարակութեանց նայելով, երեքի վրայ մէկ անգլիացի կարեւորութիւն չիտար սեռային յարաբերութեանց։ 18էն վեր այրերու եւ կիներու կէսը կը գտնէ որ սիրային յարաբերութիւնները հաճելի չեն։

Այդ տունը 2051 հոգի հարցաքննած է որոնց 100էն 33ը գտած են որ սեռային յարաբերութիւնը կարեւոր է երջանկութիւն ձեռք բերելու համար։ 100էն 31ը յայտնած են որ առանց անոր ալ կարելի է երջանիկ ըլլալ։ 100էն 54ը անհաճոյ կը գտնեն զայն, իսկ 100էն 56ը «վտանգաւոր» կը նկատեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Կիրակի օր, 31 յուլիս, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին տեղի ունեցաւ Սէնթ – Անթուանի դպրոցական ամավերջի հանդէսը Պար Վիատիւքի սրահին մէջ։ Ժամանակէն առաջ խուռներամ բազմութիւն մը եկած լեցուած էր սրահը։ Բեմին ճակատը խոշոր տառերով արձանագրուած էր «Փառք Հայ Լեզուին»։ Կրթ. մարմնի նախագահը հանդէսը բանալով, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն որոնք այս տաք օդին եկած էին քաջալերելու մեր դպրոցական հանդէսը։ Յետոյ յոտնկայս ունկնդրուեցան Ֆրանսական եւ Հայկական քայլերգները։ Դպրոցին ուսուցիչը Պ. Թադէոս Թադէոսեան ճառով մը կոչ ուղղեց բոլոր ծնողներուն որպէսզի փութան իրենց զաւակները ղրկել հայ դպրոց, մայրենի լեզուն սորվելու համար։

Շնորհիւ ուսուցչին ջանքերուն, 10—15 տարեկան աշակերտներ որոնք տարի մը առաջ չէին գիտեր Հայոց պատմութիւնը, այսօր պարծանքով իրենց ֆրանսացի տարեկիցներու բացատրութիւններ կուտան։ Այս հանդէսին առթիւ մօտ հարիւր աշակերտներ տեսանք բեմին վրայ։ Բոլորն ալ մայրենի լեզուով երգեցին եւ արտասանեցին, գրեթէ անսխալ։ Մէջ ընդ մէջ եղան բանախօսութիւններ (Պ. Ե. Արմէն, Ներսէս քահանայ եւն.)։

Դպրոցի կողմէ ներկայացուեցան երկու փոքրիկ թատերախաղեր։ Բոլոր դերակատարներն ալ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը։ Վերջին պահուն դարձեալ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ ներկայացուեցաւ ռաւեյտ մը, «Թիւ 5 Խելագարը», զուարճացնելով ներկաները։

Աշակերտներուն կողմէ իբրեւ երախտագիտութեան ծաղկեփունջ մը նուիրուեցաւ Տէր եւ Տիկ. Թադէոսեանի։ Ժամը 8ին հանդիսականները մեկնեցան գոհ սրտով։

Թղթակից մը

ՆԱՄԱԿՆԻՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՔԱՅԱՊԼԱՆՔԱ. — Սարսափով կարդացի լուրը, — կարմիր բանակէն հայ գերի մը, Առաքեալ Աղամճանեան իր ընկերոջ հետ սպաննելով ուրիշ երկու բախտակիցներ, իբրեւ տանջարար, խմած է անոնց արիւնը։

Հայե՛ր, գերիներ անոնք ալ, իրար կը սպաննեն եւ զոհերուն արիւնը կը խմեն։ Աստուա՜ծ իմ, ո՜րքան անասնացաւ Հայը օտար տիրապետութեան տակ։ Ի՜նչ օրերու հասած ենք որ փոխանակ իրենց ցեղային դահիճը մեռցնելու եւ պատժելու, լուծելով արդար վրէժ մը, իրար կը բզքտեն, իրարու արիւն կը խմեն...։

Եթէ ստոյգ են այս բոլորը, ի՜նչ անկում եւ անպատուութիւն, այն ալ օտար ափերու մօտ...

Հ. Յ. ԱԲԻԿԵԱՆ

ՍՊԱՅ. — Հրացանդ մաքրելէ առաջ ի՞նչ պէտք է ընես։

ԶԻՆՈՒՈՐ. — Թիւին պիտի նայիմ, հրամանատար։

ՍՊԱՅ. — Թիւի՞ն, ինչո՞ւ համար։

ԶԻՆՈՒՈՐ. — Որպէսզի ուրիշի մը հրացանը չմաքրեմ...։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԵ.

ԼԵՌՆԵՐՈՒ ԱՒԱԶԱԿԸ ԿՈՒԳԱՅ

Հարպիկ եւ Ստեփանիկ իրարու երես նայեցան։ Անոնց աչքերը կատաղութեամբ լեցուեցան եւ, չկրնալով զսպել իրենց զայրոյթը, յանկարծ ոտքի կանգնեցան ու մերկացուցին սուրերը։

— Ո՞վ էր որ լեռներու աւազակներու կ'ուզէր հանդիպիլ կրկին. ես այստեղ եմ. — ըսաւ Հարպիկ եւ սուրի հարուածով մը ջախջախեց իրեն ամենէն մօտ եղող Յոյնին գլուխը։

Յոյները կարկամեցան իրենց վախէն. անոնցմէ ոմանք քաշեցին իրենց սուրերը դիմադրելու համար, բայց գլուխնին այնքան տաքցուցեր էին գինիէն որ չէին կրնար մինչեւ իսկ տեսնել, թէ ինչպէս Հարպիկի եւ Ստեփանիկի սուրերը իրենց հունձքը կ'ընէին, միաժամանակ դանդաղօրէն դէպի դուռը երթալով։

ԺԶ.

ՎԻՐԱՒՈՐԸ

Դարբին Ղեւոնդ քանի մը տեղէ վիրաւորուած, միշտ փորի վրայ կը սողար առաջ, ինք ալ չէր գիտեր ո՞ւր։ Զէր հասկնար, թէ ի՞նչ է պատահած իրեն կամ ի՞նչ է կատարուած. կը զգար միայն որ աչքերը հետզհետէ կը մթննային, գիտակցութիւնը կը խաւարէր եւ խոր կսկիծը կը ցնցէր մարմինը։ Ձեռքը կը տանէր դէպի վիրաւորուած տեղերը, ու երբ կը զգար թացութիւնը, ինքն իրեն կը զարմանար, թէ ո՞ւրկէ է այդքան ջուր, եւ ինչո՞ւ իր ձեռքերը թաց են։ Խեղճը չէր ըմբռներ որ իր սեփական արեան մէջ կը լողար։

Հասած էր իր աղջկան Լուսիկի ձեռատունկ պարտէզը, ուր վարդի մը թուփին տակ դադար առնելով՝ խոր հառաչանք մը արձակեց, եւ ցաւէն կծկուեցաւ։ Զգաց որ այլ եւս չէր կրնար առաջ երթալ, ու ցաւը սոսկալի կերպով կը տանջէր զինք։ Ցաւի կսկիծէն սկսաւ հողը ճանկռտել եւ վարդի ճիւղերը կոտրտել. ատիկա այն վարդի թուփն էր, որմէ Լուսիկ ամէն առաւօտ անուշահոտ փունջեր կը կազմէր եւ անոնցմով կը զարդարէր իր սենեակը. իսկ հիմա նոյն թուփին տակ կիսամեռ ինկած էր դարբին Ղեւոնդը, եւ անտէր ու անօգնական, ամէնքէն մոռցուած, մահուան օրհասը կ'ապրէր։ Ո՞ւր էր իր Լուսիկը, իր այնքան սիրած աղջիկը. ինչո՞ւ չէր գար օգնելու իրեն. միթէ մոռցա՞ւ իր հայրը։

— Ո՜հ, կաթիլ մը ջուր, կը պապակիմ, — ըսաւ ան եւ ցաւէն ցնցուելով իր խաւարած աչքերը դարձուց դէպի անհուն երկնակամարը, ուր կը փայլէին անհամար աստղերը։

Դարբինը կը նայէր երկինքին, կը նայէր իր պաղ, անթարթ, սարսափահար աչքերով, եւ ճիգ կ'ընէր հասկնալու, թէ այդ ի՞նչ լոյսեր են եւ ինչու այդպէս շատ։ Ո՞վ է վառեր այդքան ճրագներ, ինչո՞ւ, ի՞նչ պէտք կայ. ինք իր խրճիթին մէջ ճրագ մը միայն կը վառէր, եւ մէկ հատ միայն. մինչդեռ այս ճրագները շատ են եւ խիստ լուսաւոր. անոնց լոյսը կը խտղտացնէ իր աչքերը։

Յանկարծ դարբինին տանջահար դէմքին վրայ ժպիտ մը երեւաց. կարծես թէ հոգին կը ցնծար։ Յիշեց իր Լուսիկը եւ իրեն այնպէս թուեցաւ, թէ հասկցած էր այսքան բազմաթիւ ճրագներ վառուելուն պատճառը. «Հըմ, կը մտածէր ան, Լուսիկիս հարսնիքն է. հիմա կը հասկնամ, թէ ինչո՛ւ այսքան ճրագներ են վառուեր»։

— Է՜յ, Լուսիկ, սիրելի աղջիկս, չե՞ս տեսներ որ ձեռքերս մրոտ են, երեսս կեղտոտ. ջուր բեր որ մաքրուիմ, զարդարուիմ եւ սկսիմ իմ պարը, իմ նայլիս։ Զէ՞ որ իմ միակ մխիթարութիւնս դուն ես, իմ աղւոր աղջիկս... բայց փեսան ինչո՞ւ կ'ուշանայ, ինչո՞ւ չգար... Է՜հ, կրկին միտքն է բերեր ան իր խենթութիւնը։ Բայց մարեցան ճրագները... այս ի՞նչ է, սրտիս վրայ կը ծանրանայ խոշոր քար մը, աչքերս կը մթնան. աղջի՛կս, Լուսիկ, Լուսի՛կ, ո՞ւր գացիր, ինչո՞ւ մինակ թողուցիր զիս. միթէ չե՞ս խղճար իմ վրայ... խղճա՛, Լուսի՛կ, կուրծքիս ծանր քարը վերցուր եւ վառէ ճրագները...

Խաւարեցաւ դարբինի բանականութիւնը եւ ամէն ինչ անյայտացաւ անոր աչքերէն։ Թէեւ բաց էին աչքերը, սակայն բան մը չէին տեսներ. կորսնցուցեր էին իրենց տեսողութեան կարողութիւնը։ Մինչեւ իսկ չլսեց ձիերու դոփիւնները, որոնք կը լսուէին Անիի կողմէն։

ԲԱԳՐԱՏ ԱԹՎԱԶԵԱՆՑ

(34)

ինչպէս դաշնակիցներուն դէմ, դանդաղելով թէ կը շարունակեն գործարաններու քանդումը, չեն ըմբռներ գերմանական հարցերը եւ շարունակ կը միջամտեն ներքին գործերուն։ «Երբեք այսքան գէշ եղած չէին յարաբերութիւնները»։ — Գերմանական թերթ մը կ'առաջարկէ արեւմտեան Գեր – մանիոյ դաշնակցային պետութեան նախագահ ընտրել ընկերվարական տիկին մը, Լուիզ Շրո – տըր, որ 62 տարեկան է։

ԲԵԼՃԻԱ կառավարութիւն չունի մօտ երկու ամիսէ ի վեր, երբեւ հետեւանք թագաւորական հարցին։ Մասնաւոր պատուիրակութիւններ կը բանակցին Լէօփոլտ թագաւորին հետ, որ կ'ուզէ վերադառնալ։ Տարագիր թագաւորը նախապէս բացարձակ միաձայնութիւն կը պահանջէր, բայց հիմա կը գոհանայ 60 առ հարիւր մեծամասնու – թեամբ։

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ (Ինտոնեզիա) պատերազմը պաշտօնապէս դադրեցաւ յուլիս 3ին։ Այս առթիւ հրատարակուած միացեալ յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ շատ մը խնդիրներ առկախ կը մնան, բայց պիտի լուծուին փոխադարձ վստա – հութեամբ եւ ապահովութեամբ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կարմիր բանակները կը շարունակեն յառաջ խաղալ դէպի հարաւ։ Ազգայնա – կանները տակաւին օգնութիւն կը սպասեն Անգլօ-սաքսոններէն։

Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչատուրեան եւ զաւակները, Հրանդ, Ալիս եւ Արաքսի Խաչատուր – եան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տ. Խժտահարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Ցարութիւնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Մարգարեան եւ զաւակները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի հօր, մեծ հօր, աներոջ, խնամիին եւ կնքահօր՝

ԱԲԳԱՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ (Տարօնցի)

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ օգոստոս 3ին, Թուլէնի հիւանդանոցի մէջ, 72 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ուրբաթ երեկոյ ժամը 4ին, Ռընաժի եկեղեցին։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՌԸՆԱԺ. — Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Վահան եւ Պ. Հրանդ Խաչատուրեաններուն եւ իրենց բոլոր պարագաներուն, իրենց ողբացեալ հօր՝ ԱԲԳԱՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ԳԱՏԱՐԱԳ. — Այս կիրակի Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Եգիպտոսի առաջնորդ Մամբրէ արք. Գալֆաեան։

ՆԿԱՏԻ ԳԻՏԻ ԶԱՌՆԵՆՔ այն թղթակցութիւնները եւ յօդուածները որ կը գրուին խառն ի խուռն, մատիտով, կամ մելանը պտղած եւ անընթեռնելի, կամ քիթ – քթի գրուած տառերով, առանց լուսանցքի, կամ չափազանց լայն, երկար կտոր – կըտոր թուղթերու եւ երկու երեսի վրայ գրուած։

Շա՞տ է քիչ մը ուշադրութիւն պահանջել, աւելորդ յոգնութիւն չպատճառելու համար խմբագրին եւ տողաշարին։

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

Հանդիպումներ Մուսային հետ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

270 մեծադիր էջ, շքեղ տպագրութեամբ

Գրեց՝ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Դիմել՝ Բալուեան, Գարսամեան եւ Հ. Սամուէլեան գրատուները։ Կամ ուղղակի հեղինակին՝ Via G. Pacini 30, Milano (Italia) :

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ

24 RUE ST. LAZARE

Իր համեղ եւ մատչելի կերակուրներուն հետ կը հրամցնէ շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի գիշերները

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ

Ծանօթ երամիշտներ Տիկին ՍՕՆԻԱԻ, Պ. ԳԱՐԱԳԱՇԻ (քանոն եւ ուտ) եւ Պ. ԱԼՖՕՆՍԻ (ջէմէնչիստ) կողմէ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Մասնաճիւղին կողմէ ՄԷՍՕՆԻ գեղածիծաղ անտառին հանրածանօթ Պաղ Աղբիւրին մօտ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, այս ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՕԳՈՍՏՈՍ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Կիրակի առաւօտ օթօքառները պիտի մեկնին ժամը 8ին Boulevard Carnotի հրապարակէն։

Խանդավառ հետաքրքրական ցերեկոյթ Մարսէյլի մէջ

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ, ամբողջ օրը

ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Կը նախագահէ՝ Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսեն՝ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Կ'արտասանէ յայտնի դերասանուհի

Տիկ. Մարութեան

Կը նուագէ Սէն Լուի եւ Պոլ. Օտտոյի միացեալ Նուագախումբը, կ'երգէ Սէնթ Անի երգչախումբը։ Տեղի կ'ունենան մարզական խաղեր և պուլի մրցում

Այժմէն ապահովեցէք ձեր երթեւեկի միջոցները, դիմելով ձեր շրջանի Հ. Յ. Դ. Մարմիններուն։

Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7ին նախաձեռնութեամբ «Սիամանթօ» խումբին։ PONT DE CHERUYի օդասուն անտառին մէջ։ Օթօքարը կը մեկնի կիրակի առտու ժամը 9.30ին Place Guichardէն։ Երթուդարձի գինը 100 Ֆրանք։ Կը հրաւիրենք հիւրասիրդութիւնը մասնակցիլ այլ եւ այլ մրցումներու եւ խաղերու։

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

Տրամադիր է, արձակուրդի առեն՝ հայերէն լեզուն դասաւանդել մանուկներու, Փարիզ եւ արուարձանները։

ԻՍԿ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻՆ համար կը սպասէ դպրոցի մը վարիչ – ուսուցչի պաշտօնը, նախընտրելով գաւառը։

Պայմանաւորուելու համար այժմէն դիմել Ս. Կ.ի, «Յառաջ»ի հասցէով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ուխտագնացութիւն Լուրտի աշխարհահռչակ Տիրամօր արքավայրը

22էն 29 Օգոստոս։

Արձանագրութեանց եւ պայմաններու համար դիմել մինչեւ Օգոստոս 15՝

ՓԱՐԻԶ Դ. ՎՐԴ. ՊԻԼԷՐՃԵԱՆԻ

10bis, rue Thouin, Paris (5) :

ԼԻՈՆ. — Մ. ՎՐԴ. ՄՈՄՃԵԱՆԻ

78 rue Rabelais

ՎԱԼԱՆՍ — ԳՐ. ՎՐԴ. ՊԱՊԵԱՆԻ

11 Rue Belle Image :

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ԳԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու։ Դիմելով դերձակներու Հայ – թայթէչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33-22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թել, կարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.։

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

H. PASDERMADJIANի HISTOIRE DE L'ARMÉNIE

Depuis les Origines jusqu'au Traité de Lausanne

Լիակատար ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, շուրջ 500 էջ։ Գին 1000 Ֆրանք։ Առաքման ծախքով 1100։

Դիմել Հրատարակչին, Librairie Orientale H. Samuelian, 51 rue Monsieur le Prince, Paris (6): Chèque Postal Paris 1278-35:

Հրամեր – Ամսուէլ գրատան մէջ պիտի գտնէք ամէն տեսակ Հայերէն եւ Ֆրանսերէն գիրքեր։

ՀՈՅՍ-ԲՈՅԺ

ԾՌՂ. ՃՄՄԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսած է Մայիսի թիւը (101) եւ կը ղրկուի բոլոր վճարող բաժանորդներուն մինչեւ ամսու վերջ։ Մամուլի տակ է Յունիսի թիւը։ Կը խնդրուի ՆԱՄԱԿԻ ՁԱՊԱՍԵԼ՝ վճարելու համար բաժնեգինները եւ խնայելու համար աւելորդ յոգնութիւն։ Հասցէ 17 rue Damesme, Paris:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – HAIASTAN

ամսագրի Յունիս – Յուլիսի թիւը (28 — 29), 12 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ, կէս առ կէս հայերէն եւ Ֆրանսերէն։ Տարեկան բաժնեգին 350 Ֆր. (Ֆրանսա)։

ՀԱՍՑԷ. — H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9) :

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դաշտահանդէսը 7 Օգոստոսին, սաղարթախիտ ծառերու տակ։ Բազմաթիւ անակնկալներ։ Ամէն տեսակ ըմպելիներ եւ անման պաղպաղակ։

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը 21 օգոստոս, կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՄՈՒԼԷՆ ԵՒ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — «Անարոնեան» Ակումբի Մատենադարան Մարմինը կը խնդրէ Ֆրանսայի եւ արտասահմանի հեղինակներէն և մամուլէն, իրենց տրամադրելի գիրքերէն մէկ-մէկ օրինակ նուիրել Գրադարանիս։ Մեր դրամական միջոցները շատ սահմանափակ ըլլալով, հնարաւորութիւն չունինք, պատերազմի ընթացքին եւ անկէ վերջ լոյս տեսած հարիւրաւոր գիրքերը գնելու, որով նուիրատուները մեծապէս սատարած պիտի ըլլան Նոր Սերունդի հայեցի դաստիարակութեան եւ Հայ. Մշակոյթին, միեւնոյն ատեն, թեթեւցնելով նաեւ մեր ծանր բեռը։

ԳԻՐՔ, ԹԵՐԹ, ՀԱՆԴԷՍ եւ այլն ՂՐԿԵԼ հետեւեալ հասցէին. — A. Bediguian, 7 rue Berlioz, Marseille France.

Կը խնդրենք արտասահմանի թերթերէն արտատպել այս կոչը։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ՄՋԻԿԵԱՆ հաճոյքն ունի իր հայրենակիցներուն հաղորդելու որ վերսկսած է իր աշխատակցութիւնը՝

MAISON CHAILLOTի ՄԷՋ

Ուր իր հին յաճախորդներուն տրամադրութեան տակ կը դրուին միօրինակ եւ ֆանթէզի մետաքսեղէն կտորներ, ինչպէս նաեւ բամպակեղէն, վուշ, Զէֆիր, Փինէթ եւայլն։

— ՆԱԵՒ ԲՐԴԵՂԷՆ ԵՒ ՇԱՊԻԿՑՈՒ —

MAISON CHAILLOT կը գտնուի Poste Colbertի եւ Grand 'Rueի անկիւնը, Պուրսին եռեւը։

11 Rue Henri Barbusse, MARSEILLE

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վերջաւորեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 7 Août 1949 Կիրակի 7 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5917 — Նոր շրջան թիւ 1328

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԲՈՒՐԵԼՈՎ ԿԸ ՄԱՏՆԵՆ

Իմացական թշուառութեան երեւոյթ մը տեղի կ'ունենայ, վերջին պատերազմէն ի վեր։

Թշուառութիւն մը, որ կը վրիպի ուշադրութենէ, հակառակ իր յարաճուն աւերներուն։

Մեր ուսումնական, գրոց-բրոց կոչուած դասը հետզհետէ կը դառնայ զանցառելի քանակութիւն մը։ Նոյն իսկ մշակոյթի ճակատին վրայ։

Բաժնուած՝ զանազան թեւերու, այդ երանելի «ընտրանին» յստակ տեսակէտ չունի որ եւ է հարցի մասին։

Չունի, մանաւանդ, անհրաժեշտ քաջութիւնը՝ ծուռն ու շիտակը զանազանելու եւ դիրք բռնելու, դեր կատարելու համար։

Կը թուի թէ չատերը մտածելու, դիտելու, դատելու կարողութիւնն ալ կորսնցուցած են։

Փաստ է որ Երեւանը անխնայ կ'աղճատէ ընթացիկ բարբառը, դիտութեամբ, տգիտութեամբ, իմաստակութեամբ կամ բռնութեամբ։

Փաստ է որ նոր ուղղագրութիւնը բոլորովին կը հակասէ մեր լեզուի օրէնքներուն, հնչականութեան, քերականութեան։ Մինչեւ անգամ փիլիսոփայութեան։

Փաստ է որ արտասահմանէն Հայաստան գացած գրոց-բրոցներն ալ, դրագէտ, բանաստեղծ կամ բանասէր, հարկադրուած են տեղական բարբառը գործածել նոյն անճոռնի խճողումներով եւ խաթարումներով։

Ո՞րն է հոգ։ Եւ կամ, ինչո՞ւ խառնուինք։ Հարկաւ բան մը գիտեն որ այդպէս կ'ընեն...

Ողբերգութիւնը այստեղ չի սահմանափակուիր։

Ամէն ուր որ կարմիր թաթին շուքը տեսան, հապճեպ տիրացուներ, տունը մնացած դպիրներ կամ լեզուանի բախտախնդիրներ ցատկեցին աթոռի մը վրայ։ Բարձրացմա՛ն, լրբութեան, եւ ակման հրամաններ արձակել։

Այսպէս, Պուլկարիոյ մէջ պարտաւորիչ հռչակուեցաւ Երեւանի հակադիտական ուղղագրութիւնը, — իր «հետո»ներով, «կհետապնդե»ներով, «հատակ»ով ու «հատակ»ով։

Անդին, Ռումանիոյ մէջ, շարունակելով հանդերձ դասական ուղղագրութիւնը, առդուկումներ կը կատարեն ստրկաբար։ Ցօղուածներ՝ Երեւանի ուղղագրութեամբ, ուղեցոյց նոր ուղղագրութեան, — հետզհետէ վարժեցնելու համար աչքերն ու ձեռքերը։

Մնաց որ, դասագիրքերն ալ ռուսերէնէ կամ ռումաներէնէ թարգմանուելով, պիտի տպեն նոյն ուղղագրութեամբ։

Աստին — անդին ապուշներ կան որոնք հայերէն սորվելու կամ սորվեցնելու փորձեր կը կատարեն, թերթերու մէջ ցանելով «մինիստր»ներ, «ամիրալ»ներ, «մատերիալ»ներ, «ռէակցիոն» օդանուեր։

Անտիրութիւնը այն աստիճանին հասած է որ, խեղճուկրակ վարժապետ մը կամ թերթի մը մէջ ինկած լրաբերը կրնան խաղալ մեր աշխարհաբարին հետ։ Հայրենասիրութիւնը շփոթելով տգիտութեան եւ կապկութեան հետ։

Ո՞ւր երբեմնի նախանձախնդրութիւնը եւ հմտութիւնը որոնց շնորհիւ այսօրուան բարձրութեան հասաւ արեւմտահայ աշխարհաբարը։

Ո՞ւր արժանապատուութեան, պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը։

Մարդիկ համբուրելով կը մատնեն թէ ներսէն եւ թէ դուրսէն, ստեղծելով լաբիւրինթոս մը որ սարսուռ կը պատճառէ։

Բարբարոսներու արշաւանք մըն ալ այս, յուշիկ-յուշիկ, ճկուն եւ սողոսկուն, բայց նոյնքան վտանգաւոր։ Աւելի վարակիչ, քանի որ ցիրուցան փռուած ենք եօթանասուն ցամաքներու վրայ։

Անտէր այգի դառեր են...

Եւ կամ կը կարծեն թէ կարելի է անկեղծօրէն ծառայել հայրենիքին ու մշակոյթին, ընդ առաջ երթալով կասկածելի մարզանքներու։ Հպատակելով անպարտկելի այլանդակութեանց, ըլլան կամաւոր թէ հարկադրեալ։

Մինչդեռ, ամէնէն առաջ հայրենիքը եւ հայրենի մշակոյթը պիտի օգտուէին, եթէ Հայկական Արտասահմանը առնական դիրք մը բռնէր։ Եթէ վարժուէր «ոչ» ըսել զանազան ցնդաբանութեանց, յէշեցնելով, արժեցնելով սերունդներու վաստակը։ Փակելով գեղծարարներու ճամբան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ա՞ՅՍ ԱԼ ԴԱՍ ՉԸԼԼԱՐ

Պարբերաբար Թուրք թերթերու մէջ «հրաւէր»ներ կամ կանչեր կը տեսնենք արտասահման հաստատուած երբեմնի իրենց «վաթանտաշ»ներուն համար։

Եւ որպէսզի կակուղցնեն օրուան իշխանութիւններու սիրտը եւ բարի վարուց վկայականներ ապահովեն այցելել փափաքողներուն համար, կը պատմեն երեւելի եւ աներեւոյթ պատմութիւններ։

Այսպէս, Թուրք հրապարակագիր Ասըմ Ուս կը յայտարարէ, ակնարկելով Թուրքիայէն հեռացած Հայերուն.

— «Բոլոր առանց, այսօր, իրենց գտնուած երկիրներուն մէջ ընտանիքով թուրքերէն կը խօսին»։

Կը վկայեն դարձեալ թէ «Արտասահման ծընած իրենց տղաքն ալ իբրեւ մայրենի լեզու Թուրքերէն կը սորվին»։ (ՑԱՌԱՋ, 5 օգոստոս)։

Կ'ուզէի ամբողջ հոգիովս պոռալ թէ սուտ է։ Բայց յանկարծ ձա՛յնս կտրեցաւ, կոկորդս չորցաւ։

Յիշեցի մեր «շուկայ»ի բարբառը, բազմաթիւ առեւտրականներու Թրքաբարբառ չատախօսութիւնները սրճարաններու առջեւ, որոնք յաճախ բոլորիս սիրտը կը ճմլեն, բայց ունկնդիրներ ալ կան որ կը ցնծան։

Եւ այդ «ցնծութեանց» արձագանգը կը լսենք ահա «հարեւաններ»ու երկրէն։

Գիտեմ որ ոչ մէկ Հայու մայրենի լեզուն Թուրքերէն է։ Առանց Հայ գոյութիւն չի կրնար ունենալ։ Բայց Թուրք թերթին պատմութիւնը դաս մը, ապտակ մը չէ՞ մեր այն հայրենակիցներուն որոնք անփութօրէն կը շաղակրատեն այն լեզուով որով միայն անէծք պէտք էր կարդային ի յիշատակ իրենց նահատակներուն։

ՍՕՍԻ

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՈՍԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀՐԱՀԱՆԳԸ

Եւրոպայի կաթող. պատուիրակութեան դիւանը Ամենայն Հայոց կաթողիկոսէն ստացած է հետեւեալ հեռագիրը, օգոստ. 3 թուականով.

— «Պոլսահայ եկեղեցական դասի կախակարման որոշ հաստատումից անմիջապէս յետոյ՝ որոշեցինք քննարկման ենթարկել եւ 26 մայիսին քննական հեռագրական յանձնարարութիւն ուղարկեցինք Կիլիկիոյ կաթողիկոսին։ Սակայն հեռագիրը տեղ չէ հասել, ինչպէս եւ նորա պատճէնները Պոլիս Տեղապահին՝ որոնք պիտի տրվուէին ժամուլում։ Յուլիսի 10ին միայն մեր երկրորդ հեռագիրն ստացել է Շնորհազարդ Գարեգին կաթողիկոսը եւ անցել է քննական գործի։ Պատուիրում ենք կախակայեալներին զուսպ մնալ մինչեւ քննութեան աւարտումը։ Առաջարկում ենք նաեւ պոլսահայ տակտով եւ խոհեմ ժողովրդին՝ նոյնպէս զուսպ լինել մինչեւ քննութեան ճըշմարտութիւնը երեւան գալ եւ արդար վճիռ եւ կարեւոր որոշումներ արձակուին։ Ցարդ տեղի ունեցած բոլոր ժողովները եւ նոցա որոշումները՝ որպէս հայ եկեղեցւոյ կարգերի եւ կանոնների հակառակ՝ ապօրէն եւ չեղեալ ենք յայտարարում։ Քննութիւնը ցոյց կտայ ժողովի ... (բառ մը չի կարդացուիր) եւ մենք որպէս պետ Հայաստանեայց Եկեղեցւ՝ կը թոյլատրենք ժողով գումարել Հայ. Եկեղեցու ընտրական ժողովական սկզբունքների համաձայն։ Տպագրել թերթում»։ ԳԷՈՐԳ Զ.

★ «Մարմարա» կը գրէ թէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը հեռագիրներ ուղղելով Գէորգ արք. Արսլանեանի եւ Հմայեակ Ծ. Վ. Գախթիյարեանի, հրաւիրած է պատուիրակներ ղրկել Անթիլիաս, քննելու համար վիճելի խնդիրները։

ՓԱՐԻԶԻ ԿԱՐՈՒՀԻՆԵՐԸ աշխատանքը պիտի վերսկսին երկուշաբթի օր, առանց դոհացում ըստացած ըլլալու։

ԵՐԿՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ փակուեցան Փարիզի մէջ, կառավարութեան որոշումով։ Բազմաթիւ բանուորներ բացը կը մնան։

ԴԱՇՆԱԿԻՑ ՍՊԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ՏՐՈՒԱԾ ԵՆ

Ուրբաթ օր շատ կարեւոր ժողով մը տեղի ունեցաւ Ֆոնթէնպլոյի մէջ, նախագահութեամբ մարէջալ Մոնթկոմըրիի եւ մասնակցութեամբ ֆրանսական, ամերիկեան եւ անգլիական սպայակոյտներու պետերուն։

Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ էր որ դաշնակից սպարապետները իրարու կը հանդիպէին։ «Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ սեղանին վրայ շարուած էին շարք մը գաղտնի քարտէսներ, որոնք ցոյց կուտային թէ ինչպէս պիտի պաշտպանուի Արեւմտեան Եւրոպան, ռուսական արշաւանքի մը դէմ։

Խորհրդակցութեանց գլխաւոր նիւթերէն մէկն էր արեւմտեան Միութեան կազմակերպութեան ծրագիրը յարմարցնել Ատլանտեանի զինուորական կազմակերպութեան, որ շատ աւելի լայն տարածութիւն մը կ'ընդգրկէ։ Միւս կողմէ, Անգլիա եւ Ֆրանսա միշտ կը պնդեն որ բաւարար ուժեր ունենան պաշտպանելու հաղորդակցութեանց գիծերը իրենց երկիրներուն եւ գաղթավայրերուն միջեւ։ Մինչեւ հիմա Եւրոպայի պաշտպանութեան ցանցը կազմուած էր թուղթի վրայ։ Այժմ գործնական ձեւ մը պիտի առնայ՝ զօրքի եւ զէնքի բաժանումներով։ Իրազեկներ դիտել կուտան թէ կարծիքի տարբերութիւններ կան, բայց հիմնականին մէջ բոլորն ալ համաձայն են։

Մարէչալ Մոնթկոմըրի շատ սիրալիր էր ֆրանսացի սպարապետին՝ զօր. տը Լաթր տը Թասինյիի հետ։ Երբ ամերիկացի սպարապետները ներս մտան, մարէչալը Ֆրանսացի զօրավարին թեւը մտնելով դէպի պատուոյ պահակախումբը առաջնորդեց եւ մօտեցուց զօր. Պրէտլիի։ «Ֆրանսական պահակախումբ մըն է», ըսաւ։ Ժողովէն վերջն ալ Մեծն Բրիտանիոյ սպարապետը երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ իր ֆրանսացի պաշտօնակցին հետ։

Գաղտնի ժողովէն վերջ պաշտօնական դեկոյց մը հրատարակուեցաւ, որ կ'ըսէ թէ «խօսակցութիւնները տեղի ունեցան սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ»։ Մարէչալ Մոնթկոմըրի թոյլ չտուաւ որ լուսանկարիչները Անրի (Հենրիկոս) Դ.ի դահլիճը մտնեն, «որովհետեւ անհրաժեշտ է բացարձակապէս գաղտնի պահել քարտէսները»։

Խորհրդակցութիւնները շարունակուեցան երէկ շաբաթ, վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար։ Երեք ամերիկացի սպարապետները անյապաղ Ուաշինկթըն պիտի վերադառնան, տեղեկագիր տալու համար խորհրդարանին։

ԿՈՒԶԵՆ ՓՈՒԹԱՑՆԵԼ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ

Նախագահ Թրումըն մամուլի շաբաթական ասուլիսին մէջ պատասխանելով զանազան հարցումներու, յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է որ խորհրդարանը քուէարկէ իր առաջարկած վարկը՝ 1,450,000,000 տոլար։ Նախագահը համաձայն է որ կրճատուին իր լիազօրութիւնները՝ գումարին բաշխման հարցին մէջ, բայց կը մերժէ որ եւ է դրամական զեղչ։

Յաջորդ օրը Արտաքին նախարարը նոր ծրագիր մը ներկայացուց, որ անուններով կը նշանակէ վերազինելի երկիրները, փոխանակ նախագահին իրաւասութեան ձգելու այդ խնդիրը։ Պահանջուած վարկերէն պիտի օգտուին ոչ միայն արեւմտեան Եւրոպայի պետութիւնները, այլ եւ Յունաստան, Թուրքիա, Իրան, Քորէա եւ Փիլիփպեան կղզիները։

Ուրբաթ օր, ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովը լսեց նաեւ Փարիզի, Հռոմի եւ Օսլոյի (Նորվեկիա) ամերիկեան դեսպանները։ Երեքն ալ շեշտեցին թէ «արեւմտեան Եւրոպան կը զգայ նոր պատերազմի մը ջլատիչ երկիւղը» եւ թէ վերազինումը պիտի փարատէ այդ երկիւղը։

Փարիզի դեսպանը բացատրեց թէ ֆրանսական բանակը «այժմ ի վիճակի չէ կեցնելու սպառազէն եւ յարձակողական թշնամիի մը յառաջխաղացութիւնը, ժամանակ շահելու համար։ Ֆրանսացիները հաճելի չեն գտներ որ ստիպուին դիրք բռնել Պիրենեան լեռներուն մէջ, իրենց երկրին աւերումէն վերջ։ Անոնք չեն ախորժիր սա գաղափարէն թէ թշնամի քաղաքները քարուքանդ պիտի ըլլան հիւլէական ռումբերով, կամ իրենց քաղաքները պիտի փրկուին աւերակներու վերածուելէ վերջ»։

Հռոմի դեսպանն ալ բացատրեց թէ Իտալիոյ համայնավարական (պոլշեւիկեան) տարրը պատրաստ է բռնութեան դիմելու, եթէ կառավարութիւնը անհրաժեշտ ուժ չունենայ։

86 ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ սպանութեան առթիւ (Ասքի Ջարդ) ամբաստանուած ինը Գերմանացիներուն մահապատիժ պահանջեց ընդհ. դատախազը։ Հրամանատար Հաուզ պատասխանատուութիւն ստանձնեց բոլորին համար։ Ծրդուեալները երէկ գիշեր պիտի յայտնէին իրենց վճիռը, պատասխանելով 9500 հարցումներու։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

Ա.

Մեծ Սեբաստացիին մահուան երկրորդ հարիւրամեակին առթիւ, օրաթերթի մը հարկադրաբար պարտադրած նեղ սահմաններուն մէջ, անդրադառնանք նաեւ անոր գրական վաստակին՝ որուն արժէքն ու ծանրութիւնը պատկառանք եւ հիացում կը պարտադրեն։

Արդարեւ, ծրաջան ուսումնականի մը բովանդակ կեանքը հազիւ թէ պիտի բաւէր այդ քանակին արտադրութեան։ Բնականօրէն կը պարուինք մտածելու թէ իր լուսեղէն ծրագրին իրականացման եւ իր Միաբանութեան կազմութեան եւ կազմաւորման կլանող ու սպառիչ աշխատանքին առինթեր, որոնց փոթորկալից մանրամասնութիւններըը յիշեցինք նախորդ յօդուածաշարքով (ՅԱՌԱՋ, 3–4–5 Մայիս, 8–9 Յունիս), ի՞նչպէս կրցած է ժամանակ ճարել այդ ծանրարժէք վաստակը դիզելու համար։ Այլ մանաւանդ ի՞նչ հրաշքով կրցած է հասնիլ գիտութեան այն բարձր մակարդակին եւ խոր հմտութեան՝ զոր կը ցուցադրէ իր գործերուն մէջ, երբ գիտենք թէ մինչեւ Արեւելքէն մեկնիլը իր պաշարն այնքան էր միայն՝ որքան կրնային տալ հայրենի վանքերն ու ԺԷ. դարու հայկական խաւարամած միջավայրին դժուարին պայմանները։

Հրաշքն իր մէջ է սակայն, իր հոգիին խորը, որ սրբազան տենդէ մը բռնկած՝ լոյս սփռելու, Հայոց լոյսը նորոգելու, «Լուսանորոգ Մխիթարը» ըլլալու համար նախ ինք կը սուզուի լոյսին մէջ։ Այդպիսի նուիրումի մը, նման կորովի ու կամքի մը առջեւ ժամանակն իսկ պարտաւոր է ճկիլ, յարմարիլ։ Իր երազը խոչ չի ճանչնար եւ իր հոգիին հրդեհը կասեցնող պատուար չկայ։

Մխիթար նախ քան երկասիրութեանց ձեռնարկելը, նոյն իսկ նախ քան Միաբանութեան հիմնարկութիւնը, տակաւին 1700ին Պոլսոյ մէջ հրատարակած է քանի մը հոգեւոր գրքեր, որովհետեւ ինք տառապած է գրքերու պակասէն։ Ինք աղքատիկ կրօնաւոր, այդ հրատարակութիւնները կը կատարէ նիւթական դժուարին պայմաններու մէջ, նաեւ բարոյական ծանր պայմաններու տակ՝ կրօնական առնչութեանց եւ հալածանքի օրերուն։

Անդրանիկ հրատարակութիւնն է լատիներէնէ թարգմանուած «Նմանութիւն Քրիստոսի» ծանօթ հոգեւոր գիրքը՝ զոր Մխիթար «Ոսկեմատեան» կը կոչէ։ Հեղինակը ստուգապէս յայտնի չէ, բայց դանազաններու հետ առաւելապէս վերագրուած է Թովմաս Գեմբացի (Thomas Hemerken a Kempis) ԺԵ. դարու գերմանացի կրօնաւորին։ Այս գիրքը նախապէս տպագրուած էր արդէն եւ օր մը Մխիթար վարդապետ ի ձեռին ունեցած միակ օրինակը պատռեր եւ կէսը տուեր էր իր աշակերտներէն մէկուն։ Հ. Գար. վրդ. Զարբհանէլեան իր «Պատմութիւն Հայ Դպրութեան» երկրորդ հատորին մէջ, նախ քան Մխիթարի հրատարակութիւնը երեք տպագրութիւն կը յիշէ Գեմբացիի «Նմանութիւն Քրիստոսի» գործէն, վերջինը 1696ին, որուն յիշատակարանին մէջ կ'ըսուի «Թարգմանեալ ի Յովհաննէսէ յոլովերախտ վարդապետէ Կոստանդնուպոլսեցւոյ, գործեօք եւ ծախիւք Թոմասու եպիսկոպոսի ի Վանիցն Գողթնեաց սրբոյ Խաչին»։

Ապա հրատարակած է «Մատծողականք» աղօթքներու գիրք մը, թերեւս ինք շարադրած կամ հաւաքած, որոշ չէ։ «Մեկնութիւն Երգ Երգոցի», գործ Խաչատուր վարդապետի եւ «Մեկնութիւն Յովհաննու Յայտնութեան» Մծխեթացի (կամ Տփղիսեցի) Պետրոս վարդապետի յօրինածը կամ թերեւս թարգմանածը։ Թերեւս թարգմանածը կ'ըսենք, որովհետեւ տարիներ վերջ Մխիթար Աբբահայր Վենետիկի մէջ տպագրած է նոյն վարդապետին երկու յայտնի թարգմանութիւնները, 1722ին «Աղբիւր բարի» անունով գիրք մը եւ ապա ուրեմն «Յարացոյց ճշմարիտ ապաշխարութեան» 1719ին եւ 1731ին կրկնակ տպագրութիւններով։

Պոլսոյ մէջ կատարած հրատարակութեանց առթիւ այնքան համեստ է Մխիթար վարդապետ՝ որ անոնց յիշատակարաններուն մէջ իր անունը չերեւիր եւ կը գոհանայ «սրբագրութեամբ ումեմն չնչին բանասիրի» բացատրութեամբ։ Տպագրութիւնները կատարուած պէտք է ըլլան Ոսկան վարդապետի տառերով, որոնցմէ մաս մը Ամսթերտամի, Լիվոռնոյի եւ Մարսիլիոյ տպարաններէն մնացած՝ անոր մահէն վերջ բերուած էր Պոլիս եւ գործածուած Գրիգոր Մարզուանեցիի եւ Աստուածատուր Դպիրի կողմէ։

Մխիթարի միստիկ խառնուածքը եւ աստուածանուէր հոգին բնականօրէն պիտի մղէին զինք թրթռացնելու քնարերգական լարեր։ Պատմութեան եւ սարկաւագութեան շրջանին իսկ կը սկսի յօրինել տաղեր եւ թողած է օրհնաբանութիւններ, շարականներ եւ խրատականներ՝ որոնք գրական որոշ արժէքէ զուրկ չեն։ Գովաբանական եւ փառաբանութեան գրուածքներ են բնականաբար, մեծ մասով նուիրուած Աստուածածնին, որուն պիտի նուիրէր նաեւ իր Միաբանութիւնը Ո. Կ. Վ. Ա. նշանաբանով (Որդեգիր Կուսին Վարդապետ Ապաշխարութեան), բայց բարոյական խրատներ ալ ունի, օրինակ երբ կ'ըսէ «Զբոյոց իբաց մինչ առ բանին տարածանել սկսանիս, յայնժամ բանիւք բազմօք լցեալ Արիստոտել երեւիս, իսկ զբարեաց այլոց խօսիլ՝ նաեւ այբբեն անգիտանաս»։

Իր շարադրած շարականներէն ոմանց եղանակներն ալ, արեւելեան տխրանոյշ չեշտերով իր հնարածներն են եւ տակաւին աւանդաբար կը պահուին Միաբանութեան մէջ եւ երբեմն կ'երգուին ալ հանդիսաւոր առիթներու։

Մխիթարի քնարերգական գործերէն մասնաւորապէս յիշատակելի են.

— «Աղաչեմք զքեզ Աստուածածին» երգը՝ որուն առաջին վեց տուներուն վերջին տողերուն սկզբնատառերը «Մխիթար» անունը կը կազմեն։

Հազար հինգ հարիւր տողնոց երկարաշունչ ոտանաւոր մըն է «Ամենօրհնեալ Սուրբ Կոյս զբթա՛» գլուխն, բազմաթիւ տողերու բաժնուած եւ Նարեկեան շունչով ալցուն, որուն առաջին տաղին տողերուն սկզբնատառերը կը կազմեն «Մինչ կոյր էի ուխտեցի զի ի Նուէրդ լոյս տացի» նախադասութիւնը։

«Անճառին խորան» երգը մասնաւորապէս նուիրուած է 1693ին ունեցած աչքի ծանր ցաւին եւ տեսողութեան կորուստին փրկութեան հասնող Կոյսին։

«Երանելի Մայր անարատ» երգն եւս նոյն պարագային յատուկ եւ նոյն նկատումով գրուած է եւ որուն ամէն մէկ տողին մէջ անպայման «լոյս» բառը կայ։

«Ննջեա՛ որդեակ քաղցր եւ անոյշ» ոտանաւորը օրօր մըն է Աստուածամօր կողմէ Յիսուս Մանուկին։

ԲԱԲԳԷՆ ՅԱՎԷՋ

Ն. Վ. ԳՈԳՈԼ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 140ԱՄԵԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ)

Ռուս մեծ գրող Նիկոլայ Վասիլեւ Գոգոլ եւ Պուշկին 19րդ դարու առաջին կէսէն ռուս գրականութիւնը հասցուցին գեղարուեստական իրապաշտութեան բարձրութեան, հիմնովին ազատագրելով Ռուսերու հնչեղ լեզուն օտար ազդեցութենէն։ Գոգոլ իբրեւ մեծ հայրենասէր եւ ժողովուրդի կեանքին մօտ կանգնած արուեստագէտ իր տաղանդի հզօր ծաղրով մերկացուց ցարական իշխանութեան օրով տիրող ագիտութիւնը, ճնշումը, պաշտօնեաներու կաշառակերութիւնը, վերնախաւի այլանդակ բարքերը։

Իր գրական գործունէութեան սկզբնական շրջանին (1831ի վերջերը) լոյս ընծայեց «Երեկոներ Դիկանկայի մօտ գիւղին մէջ» ժողովածուն։ Պուշկին կարդալով այդ երգիծական գործը կը բացականչէ. — «Ես հիացած եմ։ Ահա իսկական անկեղծ, զուարթ ծիծաղ, իսկ տեղ – տեղ ինչպի՛սի բանաստեղծութիւն, ինչպիսի՛ զգայնութիւն։ Այս բոլորը այնքան արտասովոր են մեր գրականութեան մէջ, որ ես ուշքի չեմ կարող գալ»։ Այս խօսքերը կրկնակի օգուտ բերին Գոգոլին։ Նախ՝ կարճ ժամանակի մէջ սպառեցաւ ժողովածուն, երկրորդ հեղինակը կը ներշնչէին նախապատրաստել պատմուածքներու երկրորդ հատորին հրատարակութեան։ Ականատեսներ կ'ըսեն թէ այն տպարանը ուր կը շարուէին «Երեկոներ» պրակը, գրաշարները ծիծաղելէն կը մարէին։ Այդ պատմուածքներով հաստատուեցաւ Գոգոլի գրական համբաւը։ Ան դարձաւ գրական մեծ դէմքերու առարկան, երիտասարդ գրողներու կուռքը ու գեղարուեստական խօսքի մեծ վարպետ։

1835ին լոյս կը տեսնէ «Արաբեսկի» վերնագիրը կրող գիրքը, ուր հեղինակը կ'ամփոփէ արուեստի ու գրականութեան հարցերուն վերաբերեալ յօդուածներ, ինչպէս եւ «Միրգորոտ» գեղարուեստական ժողովածուն, ուր տեղ կը գտնեն Գոգոլի համբաւանոթ երկերը «Տարաս Բուլբա», «Վաղեմի Կալուածատէրեր», պատմութիւնը՝ թէ «Ինչպէս գժտուեցան Իվան Իվանովիչը եւ Իվան Նիկիֆորովիչը» եւ այլ ստեղծագործութիւններ։ Կը գրէ նաեւ «Ամուսնութիւն» զաւեշտը։

«Միրգորոտ»ի մէջ Գոգոլ իրապաշտ գոյներով կը պատկերացնէ Մալոռուսիան (Ուկրանիան) իր հին կենցաղով, աւանդութիւններով, աւանդավէպերով, կը նկարագրէ կալուածատէրերու արտաքնապէս խաղաղ կեանքը, բայց իրականին մէջ անոնց հոգեկան ու մտաւոր սնանկութիւնը։ Ատոր զուգընթաց ան ջերմ սիրով կը խօսի «հասարակ» ժողովուրդի մասին, որ կենսունակ է ու աշխատասէր, երկրի բարիքներու իսկական ստեղծողը։ Իր «Տարաս Բուլբա» հրաշակաւոր վիպակին մէջ, Գոգոլ մեծ վարպետութեամբ կուտայ Զապորոժեան Խազախներու պայքարը լեհական պաներու եւ թրքական սուլթանի դէմ։

Համաշխարհային գրականութեան մէջ Գոգոլ իր պատուաւոր տեղը գրաւեց անմահ «Ռեւիզոր» վաւեշտով եւ «Մեռած Հոգիներ» վէպով։ «Ռեւիզոր»ը (Քննիչը) զօրաւոր ռումբ մըն էր ցարական Ռուսաստանի կաշառակեր, խարդախ, ժողովուրդը կեղեքող բարձր աստիճանաւորներու գլխուն։ Առաջին իսկ ներկայացումէն վերջ, ատելութեան թոյնով լեցուած կառավարող շրջանները գիմեցին ցարին, խնդրելով հեղինակը «Հեռաւոր Սիպիր ուղարկել»։ Մինչդեռ բուն ժողովուրդը խանդավառութեամբ դիմաւորեց զաւեշտը։ (ՅԱՌԱՋ. — Այս զաւեշտը հայերէնի թարգմանուելով հրատարակուեցաւ «Ակօս»ի մէջ, եւ իբրեւ առանձին հատոր, ընկեր Արշակ Յովհաննէսեանի կողմէ)։ «Մեռած Հոգիներ» վէպը Գոգոլը հասցուց անասելի բարձրութեան։ Վէպին տիպարները դարձան խորհրդանիշներ, մարդոց թերութիւնները նշաւակելու օրինակներ։

Գոգոլ այնքան կը սիրէր իր երկիրը որ յայտարարեց. — «Դուք կը տեսնէք որ Եւրոպան մեզ մօտ կուգայ ոչ թէ կանեփ եւ ճարպ գնելու, այլ իմաստութի՛ւն, որ այլ եւս եւրոպական շուկաներուն մէջ չեն ծախուիր»։

Իր կեանքի վերջին տարիներուն Գոգոլ միստիքականութեան ազդեցութեան տակ, շեղելով իրապաշտութենէ, «Հատընտիր հատուածներ» աշխատութեան մէջ կ'արտայայտէ յետաշրջական մտքեր, որու պատճառով ենթարկուեցաւ Բելինսկիի սպաննիչ քննադատութեան։

Գոգոլ մեռաւ 1852ին։

(ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Ճ. Պ. ՇՈՅԻ 93 ՏԱՐԻՆԵՐԸ

Աշխարհահռչակ գրագէտ Ճորճ Պերնըրտ Շօ անցեալ շաբթու եղաւ 93 տարեկան։ Իր գործերուն չափ ծանօթ է արդէն իր սրամտութիւնը։ Պատկառելի ծերունին միշտ կը պահէ իր մտքին աշխուժութիւնը։

Ամէն մարդ կ'ընդունի իր գիւղական տունին մէջ, բացի լրագրողներէն զորս բնաւ չի սիրեր։ «Մէկ բանէ կը վախնամ», կ'ըսէր վերջերս, — «հարիւրամեայ մը ըլլալէ»։ Լաւագոյն բանը որ կրնայ պատահիլ մահն է»։

Իրլանտացի թատերագիր – գրագէտին խօսքերը դասական դարձած են եւ կարծես իր մահով ամբողջ սրամտութիւնը պիտի մեռնի։

Ձի խնդացներ, այլ ժպտիլ կուտայ, ինչ որ աւելի դժուար եւ դառն է։ Վերջերս Ֆ. Հարրիս որ իր կենսագրականը կը գրէ, ըսած էր թէ Շօ Պայզաքէն քիչ մը աւելի եւ Տիմայէն քիչ մը պակաս գրած է։ Շօ կը պատասխանէ. — «Չեմ կրնար բաղդատել, որովհետեւ չեմ ճանչնար այդ երկու ճէնթլմէնները»։

Շօ չի սիրեր ճամբորդել։ Ինքն է որ կը բացատրէ այդ պարագան. — «Երբ արտասահմանը ինծի կուգայ, ես ինչո՞ւ տեղէս շարժիմ»։ Իր վերջին մոլութիւնն է լուսանկարչութիւնը։ Ամբողջ օրը պատկեր հանելով զբաղած է։

Քանի մը նմոյշներ իր «խօսքեր»էն.

— Ամուսնութիւնը վիճակախաղ մը չէ, որովհետեւ վիճակախաղէն երբեմն կը շահիս։

— Ի՞նչ կը մտածեն Անգլիացիները Ամերիկացիներու մասին։ Ոչինչ. միայն իրենց մասին կը մտածեն։

— Տեղ մը չեմ երթար, որովհետեւ եղած տեղս միշտ շատ գործ ունիմ։

Շօ չուզեր որ իր հեղինակութիւնները իբրեւ դասական տրուին դպրոցներու մէջ, եւ կը պատճառաբանէ.

— «Երբ դպրոցին մէջ դասական հեղինակները կը կարդայի, միշտ կը ձանձրացնէին զիս, եւ դեռ հազիւ մէկ երկու տարի է որ նորէն կարդալով կրցած եմ զանոնք գնահատել, բայց կը վախնամ որ ամէն մարդ ինծի չափ չապրի եւ ժամանակ չունենայ առաջին կարծիքը փոխելու»։

Ուրիշ շատ առիթներով Շօ ցոյց տուած է իր սրամտութիւնը։ Լոնտոնի մէջ թատրոնի տնօրէն մը յուսահատած էր վերջերս։ Շոյի մէկ գործը կը ներկայացնէին, բայց այնքան երկար էր որ հասարակութիւնը չէր հասներ վերջին մեթրոյին։ Տնօրէնը անմիջապէս կը հեռագրէ հեղինակին. — «Կը խնդրեմ կրճատումներ կատարել. մեթրոյին ժամերուն չի համապատասխաներ»։

Շօ կը պատասխանէ. — Փոխեցէք մեթրոյին ժամերը։

Յուլիս 26ին, երբ թղթակից մը կը շնորհաւորէր իր ծննդեան տարեդարձը, խօսքը կտրեց անմիջապէս.

— «Երկրորդ մանկութեանս շրջանին հասայ։ Հաճելի է այս վիճակը։ Նախ՝ կրնաս ուզածդ ը–

նել, ինչ որ չէր կրնար տաղջին մանկութեանց ըղձանքը. յետոյ, կրնաս փառքիլ պառկիլ, երբ մէկը տաղտկացնէ քեզ։ Ասիկա չես կրնար ընել իննսուն տարեկան ըլլալէ առաջ »։

Յետոյ շարունակեց, աւելի ոգեւորուելով.

— » Երբեք մի վախնաք ծերանալէ։ Երեսունէն քառասուն առաջին վտանգաւոր ցանկապատն է։ Շատ մը տաղանդաւոր մարդիկ մեռած են այս տարիքներուն մէջ։ Ցիսունէն վաթսուն սորվուած էք շատ զգոյշ ըլլալ։ Այդ այն շրջանն է ուր ամէնէն աւելի կը խանգարուի ձեր առողջութիւնը »։

Շօ միշտ կը պարծենայ թէ նոյնքան շատ կ'աշխատի որքան քառասուն տարեկանին։ Թէեւ կէս գիշերին եւ աւելի ուշ կը քնանայ. բայց առտուն կանուխ կ'արթննայ։ Շատ պարզ է իր ուտելիքը, եւ միշտ կը պատուիրէ, — « Հում բանջարեղէն կեր, տղաս »։

— Նոր բան մը գրա՞ծ էք վերջերս, կը հարցնէ՜ր թղթակից մը։

— Նո՞ր։ Ես միշտ նոր բան մը կը գրեմ։

ԳԱՌԶՈՒԻ ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով Ամերիկայի մէջ հաստատուեցաւ նկարչութեան մրցանակ մը ամերիկացի եւ ֆրանսացի նկարիչներու համար։

Մասնակցեցան աւելի քան 5000 նկարիչներ որոնց գործերը քննեց քննիչ մարմին մը (Jury)։ Անոնք յաւաղոյն նկարիչներն էին արդի արուեստագէտներու մէջ։ «Ժիւրի»ն ալ կազմուած է Հիւիսմանի կամ Քասուի պէս գիտակից եւ ձեռնհաս հեղինակութիւններէ։ Ներկայացուած գործերուն մէջէն նախ 200 պիտի քննուին, յետոյ 50 նկարներ, միայն ֆրանսական բաժնէն, իսկ նոյն համեմատութեամբ ամերիկեան բաժնէն, վերջնական մրցանակին համար։ Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ հայ երիտասարդ նկարիչը, Գառզու (Գառնիկ Զուլումեան) շահած է 4րդ մրցանակը, իր « Ծնունդ » անունը կրող գործին համար։

Ուրիշ առիթներով խօսած ենք Գառզուի դասական բայց ինքնատիպ արուեստին մասին։ Իր այս նոր գործը կը պահէ սակայն բանաստեղծական բացառիկ երեւոյթ մը։ Երեք որոշ չափով հակասական պատկերներ կուտայ Գառզու։ Նկարը կը խտացնէ կրօնական պաշտամունք մը։ Իսկական Ծնունդն է, ամայի շրջապատի մը մէջ, աւերակ պալատի մը առջեւ, մինչ Մոգերը կը յառաջանան երկիւղածութեամբ։

Ֆրանսական շաբաթաթերթերէն La Bataille կը գրէ. — « Գառզուի գործերը աւելի ներշնչուած են եւ կը ներկայացնեն գնահատելի ճիգ մը հին նիւթեր նորոգելու »։

Փուռէ կը գրէ Artsի մէջ. — « Ի՞նչ ըսել Գառզուի մասին, եթէ ոչ այն որ յաջողած է արտադրել արտակարգօրէն խիտ գործ մը, դասական ամենամեծ աւանդութեամբ, ինչ որ վերջնապէս կը ճշդէ իր տեղը »։

Ընտրուած 50 գործերը պիտի ցուցադրուին մէկ տարի Մ. Նահանգներու մեծ քաղաքներուն մէջ, Նիւ Եորք, Պոսթըն, Շիքակօ, Քանսաս Սիթի եւն.։

Ֆրանսացիներէն ընտրուած տասը գործերը եւ նոյն չափով ամերիկեան գործեր պիտի մասնակցին վերջնական մրցումին, որուն պարգեւն է 3.500 տոլար։

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՊՈՒՑՄ ԾԻԾԱՂ

«Դուն գործի մարդ չես»

Փակցուց ճակտիս եւ անցաւ գնաց՝ առանց դարմանը ցոյց տալու։

Քանի մը վայրկեան հիասթափ մնացի։ Բարեբախտաբար, շուրջս մարդ չկար։

Մտածեցի, չափեցի, կշռեցի ես զիս։

Իրա՞ւ գործի մարդ չեմ։

Հապա ինչենի՞ եմ։ Մտաւորակա՞ն, արուեստագէ՞տ, բանախօ՞ս, վարժապե՞տ, տիրացո՞ւ, ազգանուէ՞ր...

Ասոնց ոչ մէկը։ Թէեւ, այս բոլորին պոչը « գործ « բառը կցելով իրենց քսակը գիրցնողներ ալ կան։ Բայց ես, այդ կարողութենէն ալ զուրկ եմ ։

Վայ ինծ, վա՜յ ինծ։ Ի՜նչ դժբախտութիւն։

Գոնէ գիտնայի, « գործի մարդ » ըլլալու աւրդուքը, հանգամանքը։

Լոյսերու մէջ պիտի պառկէր այն մարդը, որ պիտի հրատարակէր՝ « գործի մարդ ըլլալու միջոցը » անունով գիրք մը։

Հաւատացէք, տասնեակ մը կը գնէի անկէ։ Գիշեր - ցերեկ կը կարդայի այդ գիրքը։ Գոց կ'ընէի։ Բարձի գիրքս կ'ըլլար ան, թէեւ, « գործի մարդ»ը բարձի պէտք չունի։ Քնանալը ծոյլերուն մենաշնորհն ըլլալով։

« Գործի Մարդը » (գլխագրով չարէ, ընկեր դրաշար), «գործի մարդ»ը ան է — ըստ մասնագէտ մը, որ աջ - ձախ չի նայիր դրամ դիզելու համար։ Անոր համար, ոչ աջ կայ ոչ ձախ։

Եթէ պէտք կայ, աջ կը դառնայ եւ «կապիտալիստ»ին ոտքի փոշին կը փչէ։ Կը քսուի անոր տունի կատուին պէս։

Հետեւեալ օր, պրոլետարին միանալով՝ կ'աջակցի անոր, կապիտալիստին հօրը փորելու գործին ։

Փողոցը, քալելու տեղ, կը սուրայ, որսորդէն հալածուող նապաստակին պէս։

Վրայ - գլուխի շատ ուշադրութիւն չի տար՝ յատ հանգամանքին։

Բարեւ առնել - տալու եւ ոչ իսկ ճաշելու ժամանակ ունի։ Գրպանը կտոր մը հաց ու պանիր կոխած կը նետուի դուրս։ Աշխարհի հոգն է շալկած... Արհամարհական նայուածքով մը կը պատուէ « պարապ » մարդիկը։

Կը մեղքնայ, կը խղճայ այն մարդուն, որ թերթ - գիրք կը կարդայ, վարժապետութիւն կ'ընէ, մանաւանդ « յօդուած կը գրէ դագէթանեբուն »...։

« Գործի մարդ » բարձր, ճակնդեղ, լոլիկ, կաղամբ, ապուխտ, աւելի կոթ, մէջը քար խառնուած բրինձ - պուլղուր կը ծախէ։ Իններսուն սանթիմի կերպասը՝ մէկ մեթրոյի տեղ կը քշէ։ Երկու կտոր կաշին իրարու կպցնելով կօշիկ կը կերտէ կամ հին ու մին զոյքերը իբրեւ նոր ծախելով՝ դրամ կը դիզէ։

Ահա ասոնք են այն միջոցները որ կ'արժեւորեն մարդը։ « Գործի Մարդ » տիտղոսին կ'արժանացնեն։

Եթէ օր մը, անկախ Հայաստանի տիրանանք եւ եթէ հոն ես երեսփոխանի աթոռ մը ձեռք ձգելու բախտաւորուիմ, պիտի առաջարկեմ՝ բոլոր դպրոցները վերածել դերձակի, ոսկերիչի, կօշկակարի խանութի կամ գործարանի, իսկ եկեղեցիներն ալ դորգի, կերպասի, ժամացոյցի վաճառատան։

Գրագէտները, նկարիչները, երաժիշտները, բանաստեղծները պէտք է ստանձնեն աւելածուի պաշտօն, իբրեւ պատիժ։

Երկրէն հեռացնել Ա. Բ. Գ. ճանչցող բոլոր անհատները։

Ազատ ձգել սակայն գրավաճառները, տպագրիչները, Բարեգործականները եւ ներգաղթականները։ Այս վերջիններուն մէջ « գործ » անծանցը կը փրկէ զիրենք անգործնական մարդու հանգամանքէն։ Ասոնք արժանի են պատկանելու «գործի մարդ»ու դասակարգին։

Այս կերպով, Հայաստան «գործի մարդ»ու շտեմարան կը դառնայ։ Թշուառութիւն, աղքատութիւն կ'անհետին մեր երկրէն եւ մարդիկ երջանկութեան մէջ կը լողան ձուկերու պէս...

Որոշեցի, որ ես ալ գործի մարդ դառնամ։ Ասկէ ետքը բարեւ պիտի չտամ գրողագծող մարդոց։ Ասոնց անունն ու հասցէն պիտի ջնջեմ տետրակէս։ Պիտի դադրեցնեմ թերթերու բաժանորդագրութիւնս։ Ունեցած գիրքերս դրավաճառին, թերթերն ալ նպարավաճառին ծախելով դրամի պիտի վերածեմ։ Գրիչն ու մելանին չէշը պիտի նետեմ աղբամանը։

Մատենադարանս ալ պիտի յատկացնեմ պահածոյ ուտելիքներու եւ խմելիքի։

Ազգային գործերէն հեռո՜ւ։ Մտիկութիւն ցոյց պիտի տամ կերպասի, աղամանդի, չէպլէպիի, օճառի, թաշկինակի, գուլպայի, վարտիքի առեւտրականներուն, ինչպէս նաեւ Բարեգործականին, ներգաղթագործներուն եւ Դպրոցասէրականներուն՝ իբրեւ գործի մարդեր։

Փողոցը, քալելու փոխարէն պիտի սուրամ՝ առանց շուրջս նայելու՝ միզարան վազող մարդոց պէս ...

Այո՛, որոշեցի «Գործի Մարդ » դառնալ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ՇԻՆՈՒԻՆ

Ամերիկեան թերթի մը քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Միացեալ Նահանգները այժմ բաւականաչափ պաշար ունին ընդարձակ սահմանի մը վրայ պատերազմելու համար։ Ամերիկացիք, երկու տարուան մէջ կրնան 1000 ռումբ շինել, եթէ արտադրութիւնը լիութեամբ կատարեն։

Հիւլէական ուժի յանձնաժողովն ալ կը յայտնէ թէ 1947էն ի վեր ուրանիումի պայթուցիկին գինը կէս առ կէս իջած է, քանի որ այժմ 4500 դործաւորով պայթուցիկ կը պատրաստուի, որչափ կը պատրաստուէր 35.000 բանուորով, գործին ըսկիզբը։

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ ամերիկեան ձայնընկալ գործիքները, վերջին ամիսներուն, արձանագրած են կարգ մը հիւլէական պայթիւններ՝ Սիպերիոյ կամ Միջին Ասիոյ մէջ։ Բայց դեռ ապացոյց մը չկայ թէ Խ. Միութիւնը իրականացուցած է հիւլէական ամբողջական ռումբին պատրաստութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԶ.

ՎԻՐԱՒՈՐԸ

Դարբինը չզգաց, թէ ի՛նչպէս խումբ մը ձիաւորներ կանգ առին ճիշդ իր գլխուն վերեւ եւ ըզգուշութեամբ վերցուցին զինքը գետնէն։

Այդ խումբին մէջ կար դեռահաս օրիորդ մը, որ շատ անգամ խօսակցեր էր իրեն հետ, շատ անգամ մխիթարեր էր զինքը։ Գոհարիկն էր ան, Վահրամ Պահլաւունիի աղջիկը, տեսեր էր հրդեհին բոցերը Անիէն ու շտապեր էր օգնութեան. արտասուալից աչքերով ծունկի եկած դարբինին առջեւ՝ կը լուար անոր վէրքերը, կ'աշխատէր դադրեցնել արիւնի հոսումը։ Դարբինը չէր տեսներ զայն, չէր զգար անոր ներկայութիւնը. այլապէս խորին ականածանքով ոտքի կ'ելլէր ու կ'ըսէր. « Բարի ես եկեր, իշխանուհի՛. տունը քուկդ է, հրամայէ ինչ որ կ'ուզես »։ Սակայն հիմա լուռ էին անոր շրթունքները, անշարժ էին անոր մկանունքները։

— Հայրի՛կ, հայրի՛կ, ձայն տուր, իշխանուհիդ է որ քեզ կը կանչէ, կ'ըսէր Գոհարիկ սրբելով աչքերէն հոսող արցունքի կաթիլները։

— Ջո՜ւր... կաթիլ մը ջո՜ւր, կանչեց յանկարծ դարբինը, եւ ցաւէն սկսաւ հողը ճանկռտել կրկին։

Գոհարիկ ջուր տուաւ վիրաւորին, եւ յոյսը կենդանացաւ իր մէջ։ Զգաց որ պիտի փրկուի դարբինը, որուն վէրքերը թէեւ ծանր, բայց մահացու չէին։ Առատ արիւն կորսնցուցած էր միայն։

Վէրքերը կապելէ յետոյ, Գոհարիկ հրամայեց զգուշութեամբ տեղափոխել զայն մօտակայ հովիւի խրճիթը. յետոյ՝ դառնալով իրեն հետ եկող մարդոց, հարցուց.

— Գտա՞ք օրիորդը։

— Ո՛չ, իշխանուհի, հետք անգամ չկայ։

— Գտէ՛ք զայն, գտէ՛ք Լուսիկս, եթէ ոչ պիտի խենթենամ, ըսաւ Գոհարիկ աղեկտուր ձայնով մը։

— Իշխանուհի՛, ամէն կողմ փնտռեցինք զայն բայց որ եւ է հետք չգտանք։

— Մոխիրին եւ փլատակներուն տակ փնտռեցէք։

— Ամբողջ տունը տակն ու վրայ ըրինք, բայց ապարդիւն։

— Ա՜հ, ուրեմն չարագործները յափշտակած են զայն. ուզելով սպաննել նաեւ հայրը, հառաչեց Գոհարիկ եւ աւելցուց սրտայոյզ ձայնով մը. ո՞ւր ես, Լուսիկ, ձայն տուր. քոյրիկդ է որ կը կանչէ քեզ, Լուսի՛կ, Լուսի՛կ...։

Իր հարցումին զերանները միայն պատասխանեցին իրենց ճարճատիւնով. — Մէկ քանի հոգի հետեւեցէ՛ք չարագործներուն, թերեւս գտնէք եւ ետ դարձնէք Լուսիկը, հրամայեց Գոհարիկ յուսահատութենէն ձեռքերը գալարելով։

Ձիաւորները թռան զանազան կողմեր, թողլով Գոհարիկը վիրաւորին քով։ Այդ ժամանակ հորիզոնին վրայ երեւցաւ տժգոյն ու տրտում լուսինը, ու իր մեղմ լոյսով լուսաւորեց ազալի տեսարանը։

ԺԷ.

ՍՐՏԱՃՄԼԻԿ ՊԱՏԿԵՐ

Ստեփանիկի սիրտը թունդ ելաւ, երբ մօտեցաւ Անիի վերջին բլուրին։ Երիտասարդական աւիւնը սկսաւ բորբոքիլ անոր երակներուն մէջ, եւ աչքերը լեցուեցան անհամբերութեան կրակով։ Կը զգար թէ այդ բլուրը անցնելէն վերջ պիտի երեւար դարբին Ղեւոնդի խրճիթը, եւ իր սիրած աղջկան ձեռատունկ անդաստանը։ Սակայն նոյն ուրախութիւնը չէր տիրեր իր ընկերակցին դէմքին վրայ։ Հարպիկ մռայլ էր ու տխուր։ Իր սիրտը չէր տրոփեր Ստեփանիկի սրտին նման, չէր մըտահոգուեր թէ ինք ալ պիտի տեսնէ՞ր իր սիրելի Գոհարիկը։ Ընդհակառակն, ցուրտ էր ան եւ սառըն. իր դէմքին վրայէն կ'անցնէին տեսակ մը ցնցումներ, որոնք կարծես վրէժխնդրութեան եւ կատաղութեան ցոլմունքներ ըլլային։ Այդ միջոցին՝ չէր մտածեր ան Գոհարիկի մասին, չէր փափաքեր անոր լուսաշող դէմքը տեսնել կամ խօսիլ անոր հետ. անոր գլխուն մէջ բոլորովին հակառակ մտածումներ կը դառնային, արեան ու կոտորածի տեսարաններ կ'անցնէին իր աչքերուն առջեւէն. իրեն այնպէս կը թուէր թէ ինք, վրէժխնդրութեան ծարաւի, կը նետուէր թշնամինեբուն մէջ եւ կը կոտորէր։

(35) ԲԱԳՐԱՏ ԱԵՎԱԶԵԱՆՑ

[illegible]

Նիւրքին գործերու նախարարութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առած էր ուրբաթ օր, արգիլելու համար Քոնքորտի հրապարակին վրայ, ամերիկեան դեսպանատան առջեւ ծրագրուած ձախակողմեան ցոյցը։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ շարժման մէջ դրուած էին 6000—7500 ոստիկաններ եւ հանրապետական պահակներ, եւ թէ հազիւ 2500 կարմիրներ կը գտնուէին հրապարակին վրայ, շատ մըն ալ անմնաս հետաքրքիրներ։ «Իւմանիթէ» 15,000 կը հաշուէ ոստիկաններուն եւ պահակներուն թիւը։ Ցետոյ կ'ըսէ թէ հակառակ դրուած արգելքին, կազմակերպիչ յանձնախումբին անդամներէն երկու հոգի յաջողեցան ամերիկեան դեսպանատուն հասցնել զօր. Գրէտլիի ուղղուած բաց նամակը։ Կարգ մը պատուիրակութիւններ ալ յաջողած էին յանձնել զանազան բանաձեւեր։ (Ամերիկեան դեսպանատունը յայտնած էր թէ պատրաստ է ընդունելու որ եւ է խնդրագիր)։

Օդանաւ մը կը հսկէր հրապարակին վրայ, վայրկեանը վայրկեանին տեղեկութիւններ հաղորդելով ոստիկանական կառքերուն որոնք օժտուած էին անթելով։

Ֆրանսական գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ 80–100 հոգի ձերբակալուեցան, ցցուցութեան համար։ Ասոնց մէջ կը գտնուէին 3 համայնավար երեսփոխանուհիներ եւ փաստաբան Մաթարասօ։ Ոստիկանութիւնը կ'ըսէր որ բոլորն ալ պիտի արձակուին, երբ կանգ առնեն վերջին հանրակառքը եւ մեթրօն։

Բազմութիւնը յաճախ «Մարսէյյէզ»ը կը հնչեցնէր, մինչ ոստիկանները խստօրէն կը հետապնդէին ցուցարարները, թոյլ չտալով որ համախմբուին։ Թշնամական կանչեր ալ կը լսուէին, — «Պատերազմ չենք ուզեր», «Գրէտլի թող Նիւ Եորք վերադառնայ» եւն.։

Տեղական մամուլը ձախողած կը նկատէ ցոյցը։ Իսկ համայնավար կուսակցութիւնը կը հրաւիրէ իր հետեւորդները «բազմապատկել ձեռնարկները, վիժեցնելու համար Ատլանտեանի դաշինքին գործադրութիւնը»։

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԲՈՒՌՆ ԵԼՈՅԹԸ

Ազգաժողովի Տնտեսական եւ Ընկերային յանձնախումբի ուրբաթ օրուան նիստին մէջ (Ժընեւ), օրուան նախագահը՝ Գ. Թորն (Նոր Զելանտայի ներկայացուցիչը) կարգի հրաւիրեց Խ. Միութեան պատուիրակը, Գ. Համազասպ Յարութիւնեան։ Բրիտանական պատուիրակը, Գ. Սմիթ, Խ. Միութեան «ուղղիչ աշխատանք»ի օրէնքին յուսանկարը կը ցուցնէր լրացուցիչ բացատրութիւններով, երբ Յարութիւնեան սկսաւ խօսիլ, «Զրպարտութիւն է, սո՛ւտ է» գոչելով։ Նախագահը խօսքը կտրեց, յայտարարելով.

— «Այս ժողովին մէջ թոյլատրելի չեն «զրպարտութիւն» եւ «սուտ» բառերը, որոնք նախատական կը համարուին։ Ես չեմ կարծեր թէ ո եւ է զրպարտիչ կամ ստախօս կը գտնուի այս ժողովին մէջ»։

Յարութիւնեան կը պոռար, կը կանչէր, ուզելով շարունակել խօսքը, բայց նախագահը աղպարարեց.

— «Ժամանակն է որ ի գործ դնեմ հեղինակութիւնս, որպէսզի վիճաբանութիւնը շարունակուի պատշաճօրէն»։

Խ. Միութեան պատուիրակը պոռթկաց.

— «Ես իրաւունք ունիմ խօսելու առանց ձեր արտօնութեան։ Ես գերիշխան պետութիւն մը կը ներկայացնեմ։ Ես եկած չեմ Նոր Զելանտայի որ եւ է մէկ անկիւնէն, իբրեւ ներկայացուցիչը նախնական ցեղի մը։ Կը խնդրեմ չընդմիջել»։

Նախագահը. — Իրաւունք ունիք խօսելու երբ խօսք տամ։ Գալով Նոր Զելանտայի նախնական ցեղի մը, ան ալ նոյն իրաւունքներն ունի ինչ որ այստեղ նստած սպիտակամորթները։ Եւ յետոյ, տգեղ է այդ արտայայտութիւնը։ Պատուիրակ մը կրնայ բուռն բառեր գործածել, բայց թոյլատրելի չեն «զրպարտութիւն եւ սուտ» բառերը։

— Պարոն նախագահ, պոռաց Յարութիւնեան, ես չեմ գիտեր ինչ կը խորհիք, սակայն ձեր վարմունքը արդար չէ։ Ինչ որ կը խօսիմ հոս, ճշմարտութիւն է։ Միւսներուն կողմէ մէջտեղ բերուած փաստարկութիւնները քաղաքական «շանթաժ» են։ Դուք պարտաւոր էք յարգել մեր կանոնները, ոչ միայն ձեր բարեկամներուն, այլ փոքրամասնութեան համար։ Դուք միւսին դատը կը պաշտպանէք։ Բայց նորէն կը խնդրեմ, մի՛ ընդմիջէք ձայնս»։

Խորհրդային պատուիրակը ճառը վերջացուց իր տեսակէտները յայտնելով բռնի աշխատանքի քննութեան եղանակներու մասին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ առթիւ, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը Սպիտակ տետրակ մը հրատարակեց, որով ծանրապէս կը մեղադրէ ազգայնական իշխանութեան ապիկարութիւնը,

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Մասնաճիւղին կողմէ ՄԷՏՕՆԻ գեղածիծաղ անտառին հանրածանօթ Պազ Ազբիւրին մօտ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, այս ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՕԳՈՍՏՈՍ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Կիրակի առաւօտ օթօքառները պիտի մեկնին ժամը 8ին Boulevard Carnotի հրապարակէն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՀՈԿՏ. 15ԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս չորեքշաբթի, 10 օգոստոսին Ահարոնեան Ակումբին մէջ, ժամը 7.30ին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը։

[illegible]

[illegible]

ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ, ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Այրի Տիկին Վ. Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Յովհաննէսեան, Կռապճեան, Աջապահեան (Պէյրութ), Ծնկըտըրեան, Թերզեան, Գէլէկեան, եւ Սեզունեան (Լիոն) ընտանիքները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

Գ. ՎԱՐԴԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 49 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երկուշաբթի օգոստոս 8ին ժամը 10ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, Rue Louis-Blanc։ Բնակարանի հասցէն՝ 69, Route de Strasbourg Calluire (R.)։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ճիզմէճեան, Տէր եւ Տիկին Էվաքրի Ճիզմէճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Շիմշիրեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն որ յառաջիկայ 11 օգոստոսին, առաւօտեան ժամը 10.30ին տեղւոյն եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ՌՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Մահը տեղի ունեցած է 24 յունիսին Lurcy-Levyի մէջ (Allier)։

** Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն նաեւ բոլոր անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին ողբացեալին զաւակներուն այս տխուր մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ Այրի Տիկին Եպրաքսէ Գանտիլեան, Գ. Ժան Գանտիլեան եւ բոլոր ազգականները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան Կոմիտէին, բոլոր ընկերներուն եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակներով եւ բարենպատակ նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝ Գ. ՍԱՄՈՒԷԼ ԳԱՆՏԻԼԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Մասնաւոր շնորհակալութիւն Բժ. Արթօ Արզարեանի որ ջանք չէր խնայած փրկելու ողբացեալը իր մահացու հիւանդութենէն։

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ «Հայ Արենուշներու» խումբը հանգիստ ճամբորդութենէ մը վերջ La-Mastre (Ardèche) բանակավայրը հասաւ։

իսկ համայնավարներուն ալ կ'ազդարարէ թէ միջազգային խաղաղութիւնը վտանգած պիտի ըլլան, եթէ փորձեն իրենց իշխանութիւնը տարածել Չինաստանի սահմաններէն դուրս։

ՄԱՐԷՇԱԼ ԹԻԹՕ նոր ճառ մը խօսելով, հերքեց թէ բանակը «արթուն կենալ, վասն զի վստահ չենք թէ ո եւ է մէկը յարձակողական միտումներ չունի մեզի հանդէպ։ Մենք պատրաստ ենք խափանելու բոլոր դրդութիւնները եւ պաշտպանելու մեր երկիրը ո եւ է մէկուն դէմ»։ — Առեւտրական դաշնագիր մը կնքուեցաւ Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, ինչ որ բարենշան կը համարուի։

Օր. ԱԼԻՍ ՊՕՂՃԵԱՆ

եւ

Պ. ԶԱՒԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նշանուած

Վիլմոմպլը — 24 Յուլիս — Գոլոմպ

Օր. ՄԱՐԿՕ ԽԱԼՈՂԼԵԱՆ

եւ

Պ. ԱՐԱ ՋԱՐԻՖԵԱՆ

Ամուսնացած

30 Յուլիս — Ժուէն-լէ-Փէն

ՎՐԻՊԱԿ. — Պ. Զ. Գազազեանի «Մութն ու լոյսը գրականութեան մէջ» յօդուածաշարքին. Ա. յօդուածին վարէն 19րդ տողին մէջ իյնալը կարդալ չիյնալ։ Գ. յօդուածին մէջ վերէն 28րդ տողը կարդալ «բանաստեղծին ներաշխարհին մէջ բանաստեղծութիւնը պիտի ունենայ ...»։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսած է Մայիսի թիւը (101) եւ կը ղրկուի բոլոր վճարող բաժանորդներուն մինչեւ ամսու վերջ։ Մամուլի տակ է Յունիսի թիւը։ Կը խնդրուի ՆԱՄԱԿԻ ՋՍՊԱՍԵԼ՝ վճարելու համար բաժնեգինները եւ խնայելու համար աւելորդ յոգնութիւն։ Հասցէ 17 rue Damesme, Paris։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – HAIASTAN

ամսագրի Յունիս – Յուլիսի թիւը (28 — 29), 12 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ, կէս առ կէս հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Տարեկան բաժնեգին 350 ֆր. (Ֆրանսա)։

ՀԱՍՑԷ — H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9)։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 3/6.9W

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Mardi 9 Août 1949 Երեքշաբթի 9 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5918 – Նոր շրջան թիւ 1329

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՏԱՀՈԳ ԵՒՐՈՊԱՆ

Ոչ մէկ ատեն միջազգային մամուլը այսքան շատախօս դարձած էր, պատերազմի մղձաւանջը տարածելու համար, խաղաղութեան ատեն: Իբրեւ թէ խաղաղութիւնը պաշտպանելու համար...

Ամէնէն ծանրաբարոյ, հեղինակաւոր կամ չափաւոր թերթերն անգամ շռնդալից տեղեկութիւններ կը հրատարակեն առանց վերապահութեան: Գրգռումներ, վերլուծումներ կը կատարեն հին եւ նոր զէնքերու, հիւլէական ռումբերու, նոյն իսկ աւելի մահացու գիւտերու մասին:

Միեւնոյն ատեն մասնագէտներ կը վարձեն, որպէս զի բացատրեն թէ ո՛ր զէնքը վճռական դեր կրնայ կատարել, պատերազմի մը պարագային:

Դեռ կան բաղդատութիւնները, — իւրաքանչիւր պետութեան մարդկային, մարտական — զինական ուժերը եւ տնտեսական աղբիւրները: Մէկ խօսքով՝ դիմանալու կարողութիւնը:

Այս «դրականութիւնը» մասնաւորապէս ծաղկիլ սկսաւ այն օրէն երբ Ռուսերը պաշարեցին Պերլինը: Գործողութիւն մը որ աւելի կը խորացնէր երէկուան Դաշնակիցներուն միջեւ բացուած խրամատը:

Բոլոր բանգէտները ասպարէզ նետուած էին, այդ առթիւ: Չարագուշակ մարգարէներ ալ կային որոնք անխուսափելի կը համարէին զինաբախումը:

Բարեբախտաբար կարելի եղաւ միջին ճամբայ մը գտնել եւ չարը խափանել:

Պերլինի պաշարման բարձումով, տեղական խնդիր մըն էր որ կը կարգադրուէր: Բուն հանգոյցը, արեւմտեան եւ արեւելեան Եւրոպայի միջեւ բացուած պայքարը կը մնայ անլոյծ:

Այս առհատը անելին առջեւ, արեւմտեան ժողովրդապետութիւնները ուրիշ ելք չգտան եթէ ոչ գլուխ գլխի տալ եւ նոր զինակցութիւն մը կնքել, — Ատլանտեանի դաշինք (1949 ապրիլ):

Այս դաշինքին յղացման թուականէն մինչեւ վաւերացումը, մինչեւ ամերիկեան երեք սպարապետներուն պտոյտը՝ նոր թափ ստացաւ ռազմաշունչ հրապարակագրութիւնը:

— Պատերա՞զմ կը պատրաստեն, կը մռնչէ արեւելեան ճակատը, առաջնորդութեամբ Մոսկուայի:

— Պատերազմի վտանգին դէմ կը պաշտպանուինք եւ ուրիշ ոչինչ, կը պատասխանէ Արեւմուտքը:

Եւ նորէն բաղդատութիւն սպառազինութեանց, ինչպէս եւ փոխադարձ մեղադրանքներ:

Պակաս կը լրացնեն պաշտօնական բերաններ, Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ:

Դեռ անցեալ շաբթու էր որ Մ. Նահանգներու Հիւլէական Յանձնախումբը հրապարակաւ կը ծանուցանէր թէ «ռումբեր կ'արտադրուին ճարտարարուեստական չափանիշով»:

Իսկ ցամաքային սպարապետը, զօր. Պրէտլի, ան որ Եւրոպա եկած էր քննական պտոյտ մը կատարելու համար, կը յայտարարէր առանց վերապահութեան.

— «Մ. Նահանգները միայն իրենք ունենալով հիւլէական ռումբ՝ Ատլանտեանի դաշնակից ազգերուն մէջ, պիտի չվարանին այդ զէնքը գործածել ո եւ է նախայարձակ պետութեան դէմ»:

Այս յայտարարութիւնն ալ թափ տուաւ երեւակայութեանց, եւ բանգէտներ, ինքնակոչ մասնագէտներ սկսան հաշուել.

— Չորս հարիւր հիւլէական ռումբեր բաւական են, բնաջնջելու համար որ եւ է նախայարձակ երկիր:

— Անհրաժեշտ է ունենալ հազար հիւլէական ռումբ, ոչնչացնելու համար Խ. Միութիւնը (կամ Մ. Նահանգները): Արդ, Ամերիկայի արտադրութիւնը շուտով պիտի անցնի այդ քանակութիւնը: Ապա ուրեմն Մ. Նահանգները պիտի կրնան խաղաղութիւն պարտադրել:

Կը նշանակէ թէ՝ երկու աշխարհաւասան պատերազմներէ վերջն ալ, մտահոգ է ալեւոր Եւրոպան, եւ կը փորձէ խաղաղութիւնը ապահովել զինական գերազանցութեամբ:

Մինչդեռ արեւելեան ճակատը խաղաղութեան պայման կը նկատէ՝ զինաթափ Եւրոպա մը, խաբուսիկ նշանախօսքերով...

Շ.

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՈՍԸ

ԽՄԲ. — Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթը կը գրէ թէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը հետեւեալ նամակը ուղղած է պատր. տեղապահ Գէորգ արք.ի, յուլիս 20 թուականով. —

Խոր ցաւով տեղեկացած էինք Թեմիդ մէջ պատահած եկեղեցական տխուր իրադարձութեանց՝ երբ Ամենայն Հայոց Հայրապետէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.

«Փափաքելով տապալել տեղապահը եւ տիրանալ Պատրիարքութեան՝ հայ եկեղեցականութիւնը բաժնուած է եւ համայնքը պառակտուած — իրենց ջանքը վրիպեցաւ կառավարութեան օրինական միջամտութեամբ — Հաստատեցինք Տեղապահին որոշումը կախակայելու հինգ եկեղեցականները ցնոր կարգադրութիւն — Անհրաժեշտ է վերահաստատել խաղաղութիւնը եւ համայնքին ամբողջական միասնականութիւնը, դիտակից կարգապահութիւնը սխալող եւ զղջացող եկեղեցականներուն հանդէպ Պատրիարքութեան — Դուք միակ անձն էք որ հեղինակութիւն եւ թաքթ ունիք, կրնաք վերահաստատել խաղաղութիւնը, կրնաք հասկնալ ճշմարտութիւնը եւ Մեզ տեղեկացնել — Կը յանձնարարենք Ձեզ եւ լիազօրութիւն կուտանք ղրկելու վստահելի բարձր դիրքի տէր եկեղեցական մը Կիլիկեան կամ ուրիշ եպիսկոպոսներէն — Հեռագրել Մեզ երբ կը ստանաք սոյն եւ նախկին հեռագիրները եւ քննութենէն առաջ ծանօթացուցէք Մեզ անմիջապէս այդ մասին ինչ որ տեղեկացած էք ամէն աղբիւրներէ»:

10 Յուլիս 949 ԳԷՈՐԳ Զ.

Համաձայն Ամենայն Հայոց Հայրապետին յանձնարարութեան՝ կը փափաքինք վերջ տալ պառակտումին: Հարցը մանրամասնօրէն քննելու համար, կ'առաջարկենք Անթիլիաս ղրկել Ձեր կողմէ մէկ եկեղեցական եւ մէկ աշխարհական պատգամաւոր իրենց հետ բերելով հարցին ծագման եւ զանազան փուլերուն վերաբերող տեղեկագիր մը, որպէս զի յստակ գաղափար մը կազմենք այդ մասին եւ Մեր քննութեան արդիւնքը հաղորդենք Ամենայն Հայոց Հայրապետին:

Նոյնը կարգադրած ենք եւ միւս կողմի համար: Հայրական օրհնութեամբ եւ սիրոյ ողջունիւ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ:

★

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գարեգին կաթողիկոս ուղղած է նաեւ հետեւեալ հեռագիրը, յուլիս 28 թուականով. —

«Կը հաստատենք մեր 20 Յուլիսի նամակը: Կ'առաջարկենք յետաձգել պատրիարքական ընտրութիւնը: Ինչպէս առաջարկած էինք նամակով, ներկայացուցիչներ ղրկեցէք: Մեր մաղթանքը եւ մեր պարտականութիւնը այն է որ ամէն բան կարգադրուի արդարութեան, կարգապահութեան եւ հայրապետական հեղինակութեան հանդէպ յարգանքի սահմաններուն մէջ: Կը խնդրուի հեռագրաւ պատասխանել: Հեռագրած ենք նաեւ Պախթիյարեանի»:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ մասնաւոր հրամանագիր մը հրատարակեց, որ կը բաղկանայ 17 յօդուածներէ եւ կը ճշդէ կրօնական ազատութեան պայմանները: Առաջին յօդուածին տրամադրութեամբ, «անոնք որ ուրիշ մը կը բռնադատեն մասնակցիլ կրօնական երկրպագութեան կամ արարողութեանց կամ ապօրինաբար կ'արգիլեն ուրիշ մը մասնակցիլ այդ արարողութեանց, ենթակայ են հինգ տարի բանտարկութեան»: Օրէնքը կ'երաշխաւորէ «բոլոր քաղաքացիներու խղճի եւ դաւանանքի ազատութիւնը»: Անոնք որ չարաչար կը գործածեն այդ ազատութիւնը, քաղաքական կամ դիտական գործունէութեամբ, ենթակայ են բանտարկութեան: Անոնք որ խռովութիւններ կը յարուցանեն, մարդկային կեանքի կորուստ պատճառելով եւ հանրային ապահովութիւնը խանգարելով, կրնան երեք տարի բանտարկութենէն մինչեւ մահուան դատապարտուիլ: Շատ մը յօդուածներ պատասխան կը համարուին Վատիկանի բանադրանքի հրամանագրին:

ԱՆՏԱՌԻ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ կը շարունակուին Ֆրանսայի զանազան մասերուն մէջ: Շավիլի անտառին մէջ ալ (Փարիզ) երեք անգամ հրդեհ ծագեցաւ կիրակի օր:

ՍՊԱՐԱՊԵՏՆԵՐԸ ՎԻԵՆՆԱ ԳԱՑԻՆ

Մ. Նահանգներու ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային սպարապետները իրենց գործը լրացուցած ըլլալով, Փարիզէն մեկնեցան եւ Վիեննա հասան կիրակի օր: Ինչպէս Ամերիկայէն եկած ատեն, երեքն ալ նստած էին նախագահ Թրումընի անձնական օդանաւը եւ իջան Թուլլնի օդակայանը: Յետոյ զինուորական ինքնաշարժով մը փոխադրուեցան մասնաւոր կառախումբ մը, անցնելով ռուսական գօտիէն: Առաջին անգամ էր որ զգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնուէին բարձրաստիճան ուղեւորներու ճամբորդութեան առթիւ:

Երեք սպարապետները Աւստրիոյ մէջ ալ քննական պտոյտ մը կատարելէ վերջ պիտի մեկնին, իրենց տեղեկագիրը ներկայացնելու համար նախագահ Թրումընի եւ խորհրդարանին: Պատասխանելով թղթակիցներու հարցումներուն, երեքն ալ յայտարարեցին թէ իրենց պտոյտը յանգած է «տեսակէտներու լայն համաձայնութեան մը»: Ծովակալ Տէնֆէլտ աւելցուց թէ գաղտնի խորհրդակցութիւնները շատ յաջող անցան: Ծովակալը մերժեց որ եւ է մանրամասնութիւն հաղորդել, միայն ընդհանուր տեղեկութիւններ տալով: Սակայն բացատրեց թէ Ֆրանքֆուրթի, Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ կատարուած խորհրդակցութեանց նպատակն էր քննել «զինուորական լաւագոյն կազմակերպութիւնը, ի գործադրութիւն Ատլանտեանի դաշինքին»:

★ Կարգ մը թերթեր հաւանական կը գտնեն որ մարէշալ Մոնթկոմըրի հրաժարի, այն պատճառաբանութեամբ թէ ամերիկեան տեսակէտները յաղթած են բրիտանական ծրագիրներուն: Ուրիշներ անհիմն կը գտնեն այս կարծիքը, քանի որ բոլորն ալ գոհ մնացած են:

Այս քննական պտոյտէն վերջ, Ատլանտեանի դաշինքին 12 զինակիցները ժողով մը պիտի գումարեն Ուաշինկթընի մէջ, այս ամառ, վերջնական ծրագիր մը կազմելու համար: Մինչեւ՛ այն ատեն Մ. Նահանգներու խորհրդարանը վաւերացուցած պիտի ըլլայ զինուորական օգնութեան օրէնքը, որ կը տրամադրէ 1,450,000,000 տոլար յատկացնել արեւմտեան Եւրոպայի վերազինման:

★ Փարիզի համայնավար պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», հաղորդելով երեք սպարապետներուն մեկնումը, կ'ըսէ թէ անակնկալ մը կը սպասէր իրենց, Օրլիի օդակայանին մէջ: «Քառասունեւհինգ քիլոմեթր ճամբու վրայ որ օդակայանը կը բաժնէ Աւստրիոյ մայրաքաղաքէն, հետեւեալ խօսքերը արձանագրուած էին ահագին տառերով. — «Անկցի՛ Ատլանտեանի դաշինքը: Հեռացէք, Պրէտլի, դուք անելիք չունիք հոս»...:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԳՈՒՄԱՐՈՒՄԸ

Երէկ, երկուշաբթի, 8 օգոստոս, բացուեցաւ միացեալ Եւրոպայի Խորհուրդը (կամ խորհրդարանը), Սթրազպուրկի մէջ: Առաջին նիստն է այս, մասնակցութեամբ 12 պետութեանց արտաքին նախարարներուն (Ֆրանսա, Անգլիա, Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսէմպուրկ, Իտալիա, Նորվեկիա, Շուէտ, Իրլանտա, Տանըմարքա): Հրաւիրուած են նաեւ Յունաստան եւ Թուրքիա:

Ժողովին գումարումէն առաջ, միացեալ Եւրոպայի կազմակերպութիւնը, որուն նախագահն է Չըրչիլ, յայտարարութիւն մը հրատարակեց, շեշտելով թէ «մեր ազատութիւնները պիտի խորտակուին, մեր կենցաղին մակարդակը պիտի իջնէ, մեր անցեալ մեծագործութեանց արդիւնքը պիտի չոգիանայ», եթէ Եւրոպան չկարենայ միացեալ ճակատ կազմել: Խոստովանելով հանդերձ դժուարութիւնները, յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ «միացնելով մեր ջանքերը, կրնանք, եթէ կամենանք, մէկ – երկու տարիէն ոչ միայն վերահաստատել Եւրոպայի առողջութիւնը եւ կորովը, այլ եւ դրապէս օգնել աշխարհի բարօրութեան եւ խաղաղութեան պահպանման»:

«ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽԸ ՆՈՒԱԶԱԾ Է»

Պ. Թրիկվէ Լի, Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, իր տարեկան տեղեկագիրը ներկայացուց օգոստոս 7ին (մինչեւ 1949 յունիս): Իր յայտարարութեան համաձայն, այս տարեշրջանին որոշ յառաջդիմութիւն կատարուած է դէպի խաղաղութիւն: Ճիշտ է որ աշխարհը նորէն տագնապներ եւ երկիւղներ ունեցաւ, գաղափարական պայքարը շարունակուեցաւ եւ անհամաձայնութիւններ կը տիրեն, «բայց եւ այնպէս պատերազմի վախը նուազած է վերջին տեղեկագրէն ի վեր: Պերլինի անելին՝ լուծումը գլխաւոր ազդակն եղաւ այս արդիւնքին հասնելու համար: Այդ համաձայնութեան շնորհիւ էր որ վերսկսան բանակցութիւնները Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մասին: Միացեալ Ազգերու գործունէութիւնը աշխարհի միւս մասերուն մէջ նոյնպէս կը նպաստեն խաղաղութեան, կանխելով կամ դադրեցնելով պատերազմներ որոնք հեռուէն մօտէն կապ ունին 500 միլիոն բնակիչներու հետ»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

Բ.

Պոլսէն եւ ապա Զմիւռնիայէն զաղտագողի փախուստով Մորէա ապաստանելէ վերջ, Միաբանութեան հոն անցուցած տասներեք տարիներուն ծանր պայմանները ձեռնտու չէին ի հարկէ Մխիթարի համար ո եւ է գրական աշխատութեան լծուելու։ Օսմանցիներու յարձակման հետեւանքով, Մորէայէն մեկնելով Վենետիկ հաստատուելէ եւ Միաբանութեան վերջնապէս կազմուելէն վերջ է որ կը բացուի Մխիթար Աբբահօր գրական աշխատանքներուն բեղուն շրջանը։

Աբբահայրն իսկ կը հաստատէ այս պարագան, երբ 28 յուլիս 1732ին Տիրացու Մաղաքիա Ճելահիրճեանին գրած նամակին մէջ կ'ըսէ թէ՝ « մեր տեղափոխութիւնը Մորէայէն Վենետիկ՝ զրեթէ տասը տարի խափանեց զմեզ գրական աշխատութենէ, ինչպէս նաեւ մեր չքաւորութիւնը եւ մենաստանիս բնակարանաց շինութիւնը եւ ուրիշ ձախողութիւնք՝ չթողուցին որ աչքերնիս բանանք, գրութեանց եւ դաստիարակութեանց պարապելու համար։ Հազիւ եօթը տարի կայ որ քիչ մը շունչ առինք եւ սկսանք զարգացնել ուսումները եւ հետամուտ ըլլալ թարգմանութեան եւ գրութեան »։

Այսու հանդերձ իր հրատարակութիւնները վերսկսելու համար ժամանակ չի կորսնցներ։ Հազիւ Վենետիկ ոտք դրած, նախ քան Ս. Ղազար հաստատուիլը երբ Միաբանութիւնը վերջնական կարգադրութեան մը ակնկալութեամբ ապաստանած կը մնար Սան Մարթինօ եկեղեցիին կից բնակարան մը, Մխիթար Աբբայ կը սկսի իր տպագրութիւնները։

Փակագծի մէջ ըսենք հոս որ Մխիթար Աբբահօր մահուան երկրորդ հարիւրամեակին առթիւ, Սան Մարթինոյի բնակարանին վրայ այս տարի հանդիսաւոր կերպով մարմարեայ յիշատակարան մը զետեղուեցաւ, իտալերէն արձանագրութեամբ։

Վենետիկ հայկական տպագրութեան օրրանը եղած էր արդէն։ Հոն է որ Աբգար դպիրն եւ իր Սուլթանշահ որդին 1565ին կը հրատարակէին հայկական անդրանիկ տպագրեալ գիրքը, « Սաղմոսարան » որ գրչագրի չափ յարգի ու սակաւագիւտ է մեր օրերուն։ Սաղմոսարանին սկիզբը գրուած է. « Ի թըվականիս Հայոց ՌԺԴ ամին ես թոխաթցի Աբգար դպիրս՝ խնդրեցի զայս դիրս ի Հռովմ ի Պետրոս փափուն եւ երետ հրաման չինելու. բարեխօսութեամբ այս կարդինալացս եւ այս եպիսկոպոսիս եւ իմ դրայմիտ Սուլդանշահ որդւոյս։ Եւ եկեալ ի գեղեցիկ նաւահանդիստ մայրաքաղաքն որ կոչի Վանատիկ, ի թագաւորութեան Ըլերիմոն թուճին, եւ շինեցաք զայս նոր դիրս եւ զայս փոքր մեկնիչս սաղմոսաց »։

Գրքին վերջաւորութեան դրուած յիշատակարանն ալ կ'ըսէ. — « Կազմեցաւ սուրբ երգարանս Դաւթի՝ լաւ եւ յընդիր օրինակէ Գառնեցւոյ վարդապետի, ի թըվականիս Հայոց ՌԺԷ մայիս ԺԷ, աւուրն ուրբաթ ԺԲ ժամն։ Առ ոտս Մելիքսեդեկ եպիսկոպոսին, ի մայրաքաղաքն ի Վանատիկ, ընդ հովանեաւ սուրբ Մարկոս աւետարանչին, ի Հայոց հոգետանն, ի ժամանակ Սիմովնի։ Ամէնն երկու հարիւր եօթանասուն եւ երկու թուղթ է եւ իսկի գրչի գիր չիկայ ի գիրքս »։

Աբգարի «Սաղմոսարան»էն առաջ յիշատակուած «Պարզատումար»ը կամ Յակոբ Մեղապարտի «Ուրբաթագիրք»ը ինչպէս եւ «Աղթարաց գիրք»ը տպագրական անյաջող գործեր ըլլալէ աւելի, հայ տառերու փորագրութեան փորձեր էին, ինչպէս փորձեր էին Կիւյոմ Փոսթէլ Ֆրանսացիին հայ տառերը՝ արեւելագիտական իր գործերուն մէջ։ Արդէն «Աղթարք»ը թուական չունենալուն, Աբգարի «Սաղմոսարան»էն առաջ ըլլալը որոշ չէ։

Մխիթար ուրեմն Վենետիկ հասնելուն, 1715ին իսկ ձեռք կը զարնէ Մեծն Ալպէրի «Աստուածաբանութեան» հայերէն առաջին թարգմանութիւնը բաղդատելու լատիներէն բնագրին հետ եւ անհրաժեշտ սրբագրութիւններէն եւ յղկումներէն վերջ կը կատարէ երկին երկրորդ տպագրութիւնը։

Մեծն Ալպէր (Ալբերդ՝ ժամանակի կոչումով) ԺԳ դարու գերմանացի կրօնաւորը, աշխարհահռչակ հեղինակութիւն մըն էր, աստուածաբան, իմաստասէր, գիտուն։

Մխիթար այս հրատարակութեան կը կցէ յաւելուած մը ուր կը բացատրէ Ալպէրի գրութեան դժուար եւ խրթին անցքերը, մանաւորապէս հիմնուելով Ս. Թովմաս Ագուինացիի մեկնութիւններուն վրայ (անոր ուսուցիչն էր եղած Մեծն Ալպէր)։

Սեբաստացին 1719ին կը հրատարակէ « Պարտէզ Հոգեւոր » եւ « Խոկումն Քրիստոնէական » հոգեշահ գրքերը։ 1721ին կը հրատարակէ « Գիրք առաքելութեանց », իսկ 1722ին « Գիրք մոլութեանց », երկուքն ալ հայերէնի թարգմանուած ԺԴ. դարու Նախիջեւանցի Յակոբ անուն ուսումնասէրի մը կողմէ։ 1724ին « Դրախտ հոգւոյ » թարգմանուած Մխիթարէ եւ Յովհաննէս վարդապետէ։ 1727ին « Խթան զղջման » թարգմանութեամբ Մուհուպճեանի։Նոյն տարին աշխարհաբար Քրիստոնէական մը։ 1731ին « Հանդերձեալ կենաց դիրք»ը՝ որ նախապէս Պոլիս ալ տպուած էր։ Իր հրատարակութիւններն են, ինչպէս յիշեցինք արդէն, « Աղբիւր բարի » եւ « Ցարացոյց ճշմարիտ ապաշխարութեան » Մծխիթացի Պետրոս վարդապետի թարգմանութիւնները։

Այս բոլոր հրատարակութիւնները կը կատարէ նախապէս սրբագրելով վրիպակները եւ կոկելով անոնց լեզուն։

Մխիթար Աբբահօր հրատարակիչի համբաւը տարածուած է արդէն եւ հայ ուսումնականները նախընտրաբար իրեն կը դիմեն իրենց հեղինակութիւններուն կամ թարգմանութիւններուն հրատարակութեան համար։ Պոլիս կամ հայկական գաւառները գտնուող քարոզիչ միաբաններուն եւս յանձնարարուած է չանտեսել հայերէն գրչագիրներու փնտռտուքը եւ գտնուածները ղրկել Վենետիկ՝ հրատարակելու համար։ Այդ կարգի մտահոգութիւն մըն է որ կը յայտնէ, երբ Տիրացու Մաղաքիայի ուղղեալ նամակին մէջ կ'ըսէ թէ. — « Այն բոլոր պիտանի գրքերէն, զորս նշանակեր էիր նամակիդ մէջ, չունինք մենք այս եօթը. Դիոնեսիոս Արիսպագացի, թարգմանուած լեհացի Ստեփաննոս վարդապետէ, Գիրք հոգւոյ՝ թարգմանութիւն նոյն վարդապետին, Սաղմոսամեկնիչ Լամբրոնացւոյն, Մեկնութիւն ԺԲ մարգարէից՝ նոյնպէս Լամբրոնացւոյն, Մեկնութիւն Գործոց առաքելոց՝ Յովհաննու Ոսկեբերանի, թարգմանուած Գրիգոր կաթողիկոսէ, Մեկնութիւն ԺԴ թըղթոցն Պօղոսի՝ Ոսկեբերանին, Վեցօրէից գիրք սըրբոյն Բարսղի։ Եթէ այս գիրքերը ունենայինք ձեռքերնիս, թերեւս յարմար առթիւ մը տպագրէինք, ըստ կարի սրբագրելով օրինակողաց անհոգութեամբ սպրդած վրիպակները եւ խանգարումները »։

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ՔԱՄԻ ԿԸ ՑԱՆԷ ՓՈԹՈՐԻԿ ՀՆՁԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ...

Ըսինք արդէն, որ Հայրապետական Աթոռի օրկանը՝ « Էջմիածին », դարձած է կարմիր քարոզչութեան բերանը։

Այդ օրկանի վերջին թուի մէջ երեւցած (1948 Հոկտ.—Նոյ.—Դեկտ.) մէկ ընդարձակ յօդուածը, որ Հայրենիքի համար ու Հայրենիքի հետ խորագիրը կը կրէ, անգամ մը եւս կուտայ պերճախօս ապացոյցը այն մասին թէ՝ « Էջմիածին » իմենբան — գործ դարձուցած է մէկ կողմէն կարմիր քարոզչութիւն ընել եւ միւս կողմէն իր իսկ «հօտ»ին մէջ ցանել գրգռումի եւ պառակտումի սերմեր։

Ինչպէս խորհրդային մամուլի ուրիշ օրկաններ, « Էջմիածին » եւս մեր մօտիկ անցեալի մասին խօսելու առեն կը սիրէ իր առաջին հարուածները ուղղել նախ եւ առաջ « տխրահռչակ Դաշնակներին «։ Այս յօդուածի մէջ եւս, ըսելէ յետոյ որ «մեծ ռեվոլիւցիայի» եւ «պանծալի Սովետական Միութեան» շնորհիւ Հայաստան աննախընթաց վերելք է ունեցած, Հայրապետական օրկանը, սեւով ճերմակի վրայ գրած է եւ հետեւեալը. —

« 28 տարի առաջ, Դաշնակների տխրահռչակ տիրապետութեան օրօք Հայաստանը վերածուել էր գուլումի, արեան ու աւերի, սրտամորմոք ողբի ու դառնագին արցունքի, մխացող մոխրակոյտերի ու լքռնացած դիակոյտերի, սովալլուկ գաղթականների ու անօգ որբերի եւ բիրտ, վայրագ կամայականութիւնների ու մառզերի նողկալի տիրապետութեան երկրի. Հայի բոսոր արիւնով էին ներկուել հայրենի հարազատ լճերն ու գետերը, սարալանջերն ու լեռնաձերպերը, անհերկ մընացած դաշտերն ու անդնդախոր ձորերը։ Վտանգի տակ էր դրուել մի բուռն հայ ժողովրդի ֆիզիքական գոյութիւնը. Հայի արեան ծարաւ թուրք վանտալները սպառնում էին իսպառ բնաջնջել ողջ մնացած հայութեան բեկորները »։

Ահա թէ ի՛նչպիսի « աւերներ » է գործեր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Հայաստանի մէջ՝ իշխանութեան գլուխ գտնուած օրերուն. — արիւն ու արցունք ամէն տեղ, մխացող աւերակներ ու լճռնացած դիակոյտեր։

Ոչ մէկ առեն «Էջմիածին» թուրք ու թաթար արիւնռուշտ բռնակալութեան եւ դարերէ ի վեր անոր գործած աւերներու մասին տուած էր այսպիսի ահաւոր վկայութիւն, ինչպէս ան կուտայ Դաշնակցութեան մասին։ Ասիկա ցոյց կուտայ, որ նոյն իսկ Ամենայն Հայոց Հայրապետի եւ անոր օրկանին համար թուրք ու թաթարը աւելի սարսափելի չեն, ինչպէս է Դաշնակցութիւնը։

Ասկէ առաջ, անկեղծութեան բոպէի մը Հայրապետը խոստովանած է, որ Սովետականները կերտած են մեր ժողովուրդի ազատութիւնը եւ անկախութիւնը։ Բայց ատիկա եղած է կարճատեւ բոպէի մը արտասանուած խօսք մը միայն։ Հայրապետը երբ գրդռել կը սկսի, այլ եւս կը դառնայ անզօր մտածելու. ան այլ եւս չի անդրադառնար, որ առանց Դաշնակցութեան, այսօր չէր լինէր Խորհրդային Հայաստան. առանց Դաշնակցութեան հայութիւնը պիտի զրկուէր նոյն իսկ այսօրուան Էջմիածինէն, եւ այն առեն մեր Հայրենիքի այդ մասը եւս պիտի դառնար «Հայի բոսոր արիւնով ներկուած մոխրակոյտ մը միայն»...։

Աւելորդ չենք համարեր «Էջմիածին»ի նոյն համարի նոյն յօդուածէն այստեղ արտադրել հետեւեալ հատուածը եւս. —

« Այսօր, երբ սովետական ժողովուրդները, որոնց թւում եւ հայ ժողովուրդը, խաղաղ ու ըստեղծագործ աշխատանքով են զբաղուած, համաշխարհային մի նոր պատերազմի անգլեւամերիկեան հրձիգները դաւեր են լարում մեր անձայրածիր հայրենիքի դէմ ու տենդագին պատերազմի նախապատրաստւում։ Այս իրագործութեամբ թեւաւորուած, վերջերս հայկական մի քանի գաղութներում նկատելի աշխուժութիւն են սկսել ցուցաբերել հակահայաստանեան տարրերը, որոնք նպատակադրել են գաղութահայ եկեղեցին եւս ներգրաւել իրենց հայրենադաւ գործունէութեան շրջանակի մէջ։

« Մենք լիովին վստահ ու հաւատացած ենք, որ գաղութահայ հայրենասէր հոգեւորականութիւնը, որը սրբազան պարտականութիւն ունի յանուն հայ հայրենիքի եւ Հայ Եկեղեցու թշնամիների դէմ, արժանի հակահարուած կը տայ հայրենադաւների այս նենգամիտ փորձերին եւ գաղութահայ հայաստանեան կազմակերպութիւններին հետ ձեռք ձեռքի տուած անդուլ կերպով կ'աշխատի հայ ժողովրդի, հայ հայրենիքի ու Հայ Եկեղեցու թշնամիներին քողազերծ անել, զրկել նըրանց իրենց ոտքի տակի հողից, չէզոքացնել ու մեկուսացնել »։

Վերի տողերով « Էջմիածին » ճիշտ ու ճիշտ կ'ըսէ այն, ինչ որ ամէն օր մեր հակառակորդները կ'ըսեն։

Այսինքն, անգլեւամերիկեան հրձիգներ կը պատրաստեն համաշխարհային երրորդ պատերազմ մը եւ հայրենիքի դէմ դաւող հակահայաստանեան տարրերը, գլխաւորութեամբ « Դաշնակների », « թեւաւորուած են այդ գաղափարով »։ Որ քանի մը գաղութներու մէջ Դաշնակները նկատելի աշխուժութիւն երեւան կը բերեն իրենց հայրենադաւ գործունէութեան մէջ՝ աշխատելով ներգրաւել իրենց շրջանակի մէջ գաղութահայ հայրենասէր հոգեւորականութիւնը եւս։ Որ վերջինիս պարտականութիւնն է ձեռք ձեռքի տուած հայաստանեան կազմակերպութիւններու, անդուլ եւ յարատեւ կռիւ մղել Հայրենիքի եւ Եկեղեցիի թշնամիներուն դէմ։

Այսպէս, Էջմիածին ազդանշանը կուտայ նոր պայքարներ ծաւալելու ընդդէմ Դաշնակցութեան, որ Հայրենիքի թշնամի է եղեր. Էջմիածին կ'ուզէ որ իրեն ենթակայ հոգեւորականութիւնը չնստի ձեռնածալ, այլ՝ իր առաջադրած պայքարին անպայման բերէ իր գործօն մասնակցութիւնը. վերջապէս, Էջմիածին կ'ուզէ որ հայ հոգեւորականութիւնը իր պայքարի ժամանակ ընկեր ունենայ « Հայաստանասէր » կազմակերպութիւնները, որ ըսել է Բոլշեւիկները, Ռամկավարները եւ Հնչակեանները, որոնք, ինչպէս ծանօթ է ամէնուն, գաղափարականօրէն ունին նոյն չաղախը։

Էջմիածին քամի կը ցանէ փոթորիկ հնձելու համար։ Սրտանց կը ցանկանք ասոր համար։ Բայց Էջմիածին կրնայ վստահ ըլլալ, որ նոյն իսկ « Հայաստանասէր » հոգեւորականութիւնը արձագանգ պիտի չտայ իր մարտահրաւէրին։ Եգիպտոսի օրինակը պէտք է բաւական ըլլայ՝ ոչ միայն իրեն՝ Էջմիածինին, այլ եւ «Հայաստանասէ՛ր» կոչուած հոգեւորականութեան՝ զգոյշ ըլլալու եւ հեռու մնալու՝ գիրար ջլատող քանդիչ պայքարներէ։

« Էջմիածին » փոխանակ Քրիստոսի խօսքը բերելու մեզի, իր ամէն թիւին սկսեր է կրակ ժայթքել մանաւորապէս Դաշնակցութեան դէմ։ Գուշակութիւն մը բրած չենք ըլլար, եթէ ըսենք որ ամէն պարագայի տակ, մե՛նք չէ որ պիտի ըլլանք իր կրակին զոհերը։

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊՈՀԷՄԻՈՅ (Չեխոսլովաքիա) կաթոլիկներուն եպիսկոպոսը հռ զրկեց կառավարութեան այն հրամանագիրը որ կ'արգիլէր հըպատակիլ Վատիկանի բռնադրանքի հրահանգին։ Խլրտումները կը շարունակուին։

ԱՂԱ ԽԱՆԻ գոհարեղէններուն գողերը գտնելու համար 15 միլիոն Ֆր. պարգեւ խոստացաւ անգլ. ապահովագրական ընկերութիւնը, Լոյտ։ (Խանն ալ հինգ միլիոն խոստացած էր)։ Ոստիկանութիւնը որոշ հետքեր գտած է եւ կը կարծուի թէ դաւադիրներուն կեդրոնը Մարսէյլ կը գտնուի։

Գաղութէ գաղութ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Պէյրութի Գարանթինա Թաղին Ազգ. Մեսրոպեան վարժարանը բոլորած է փայլուն շրջան մը: Ունեցած է 500 աշակերտ–աշակերտուհի իր 12 ուսուցիչ – ուսուցչուհիներով, տնօրէնութեամբ Պ. Ղեւոնդ Տէր Պետրոսեանի: Վկայական ստացած են 72 սան – սանուհիներ, որոնցմէ 20ը նախակրթարանէն եւ 52ը մանկապարտէզէն:

★ Նոր Մարաշի ազգ. վարժարանի հանդէսը տեղի ունեցած է յունիս 29ին: Տնօրէնն է Պ. Սեդրակ Զաւէն: Վարժարանը ունի 616 սան – սանուհիներ: Այս տարի աւելցած է աշակերտութիւնը: Վարժարանը գոցելէ վերջ 27.000 լ. ոսկիի տարեկան իր ելեւմուտքը, 500 լիր. ոսկիի պատրաստ գումար մըն ալ ունի իր սնտուկին մէջ: Պատուոյ Նախագահ ազգ. Գաւառ. Ժողովի Նորընտիր Երեսփոխան Պ. Ռուբէն Մավիսագալեան 250 լիր. ոսկի նուիրած է վարժարանին առ ի քաջալերութիւն: 17 աշակերտ – աշակերտուհիներ ստացած են վկայականներ:

★ Սիւնիփիլի (Լիբանան) ազգ. Արամեան երկսեռ վարժարանի հանդէսը տեղի ունեցած է յուլիս 3ին: Տնօրէնն է Պ. Յարութիւն Տէր Յակոբեան: Դպրոցը ունեցած է 175 երկսեռ աշակերտներ, նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի բաժնին մէջ, 7 ուսուցիչ – ուսուցչուհիներով: Նախակրթարանը այս տարի ունեցած է հինգ դասարան, գալ տարի պիտի ունենայ նաեւ աւարտական Զ. դասարանը:

★ Գամըշլիի ազգ. երկսեռ վարժարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է յունիս 26ին: Տնօրէնն է Վարդավառ Գրիգորեան: Աշակերտներուն թիւն է 475 (մանկապարտէզ 220, նախակրթարան 255): Ունի ութ կարգեր եւ տասներկու երկսեռ պաշտօնեաներ:

★ Հոմսի (Սուրիա) ազգ. վարժարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է յուլիս 3ին: Դպրոցը ունի 50 աշակերտներ, երեք դասարանով: Կը պաշտօնավարեն չորս ուսուցիչներ, որոնց մէկը այցելու՝ կառավարութեան կողմէ նշանակուած: .

●

ԽԱՆԱՔԻՆ (Իրաք) հայկական գաղութը կը բաղկանայ 160 անձերէ: Հակառակ աստ, մամուլը չատ կը տարածուի եւ ամէն Հայու տուն կը մտնէ երկու թերթ: Խանաքինի ազգ. դպրոցը ունի չորս դասարաններ: Նախակրթարանի մէջ կան 15 տղայ եւ 8 աղջիկ, իսկ մանկապարտէզին մէջ կայ 4 տղայ եւ 7 աղջիկ: Յունիս 23ին տեղի ունեցած է Իրաքի Հայ Կարօտելոց Խնամակալութեան Խանաքինի մասնաճիւղին ամավերջի հանդէսը ծնողներու եւ օտարականներու հոծ բազմութեամբ:

ՏԻՐՈՒՆԻ. — Ընկեր Խաչատուր Ոսկերիչեան մեռած է Պէյրութի մէջ: Սակաւաթիւ վերապրողներէն մէկն էր Ուրֆայի հերոսամարտէն: Թուրք իշխանութիւններէն հալածական, լեռներու մէջ թափառած ատեն, իրար կը գտնեն ամենազգի հա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի աթերլէն)

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԵԱՆ միջոցով, վերջերս լոյս տեսած է Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառներ»ուն երրորդ հատորը, թարգմանութեամբ Վանիկ Միքայէլեանի: Թարգմանութեան խմբագիրն է գրագէտ Հմայեակ Սիրաս:

Պետական Հրատարակչականը լոյս ընծայած է նաեւ Գիտութիւններու Ակադեմիայի պատրաստութեամբ՝ հայ ականաւոր երաժշտագէտներու ժողովածուները: Ասոնց մէջ կան Ռոմանոս Մելիքեանի 27 երգերէն, Կոմիտասի անտիպ ժողովածու, Սպիրիտոն Մելիքեանի հայ ժողովրդական երգերու հաւաքածոն: Այս ուղղութեամբ Հայաստանի երաժշտագէտներու Միութիւնը երկրին ժողովրդական երգերը գրի առնելու եւ ձայնագրելու նպատակով Ղուկասեանի եւ Թալինի շրջանը ղրկած է երիտասարդ երաժշտագէտ՝ Թուլուխեանը, որ ձայնագրած է 90ի մօտ ժողովրդական երգեր, որոնք հրատարակութեան պիտի յանձնուին շուտով:

ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎԻ մահուան 45ամեակի առթիւ Մեասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը: Ցուցափեղկերուն մէջ զետեղուած են գրագէտի կեանքի զանազան դրուագները ներկայացնող նկարներ, ձեռագիրներ, որոնք ցոյց կու տան անոր ամբողջ կեանքը: Ա. Իսահակեան ցուցահանդէսի մատեանին մէջ, ի մէջ այլոց, գըրած է. — «Անտոն Չեխովը կը հանդիսանայ ռուս գրականութեան հանգրուանը»:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ «ԲԵՐԻԱ» հանդստեան տան դարաստանին մէջ բացուեցաւ ամառնային թատրոնը: Սպենտիարեան օփերայի եւ պալէթի արուեստագէտներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է համերգ, Զայքովսքիի, Զուհաճեանի եւ Կոմիտասի կտորներէն:

ԱՐԱԳԱԾԻ լանջին վրայ կազմակերպուած ճամբարէն խումբ մը երիտասարդներ մեկնեցան գէպի գագաթ: Տասնըհինգ ժամ տեւող այս դժուարին արշաւին խումբը հասաւ Խաչատուր Աբովեանի անունին նուիրուած գագաթը:

յածականներ. ու կը կազմուի այն խումբը որ ճանչցուեցաւ Թօփալ Օսմանի եւ Խաչոյի անունով, եւ ուր ամբողջ չորս տարի, առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, սարսափի տակ պահեց Սէվէրէկէն Ուրֆա եւ մինչեւ Սրուճ երկարող շրջանները: Ողբացեալ ընկերը պատերազմէն վերջ, Պէյրութ, Պաղեստին եւ Հալէպ ուր որ գտնուեցաւ աշխատեցաւ օգտակար ըլլալ:

★ Դամասկոսի մէջ մեռած է Բարսեղ Պոյաճեան, ազգ. դպրոցի եւ հայկ. եկեղեցիի անխոնջ նուիրեալը: 1921էն մինչեւ 1949 պաշտօնավարած է Դամասկոսի ազգ. Թարգմանչաց վարժարանին մէջ իբրեւ դաստիարակ ուսուցիչ: Կը կատարէր նաեւ Առաջնորդարանի դիւանական աշխատանքները: Ծնած էր 1898ին, Թամզարայի մէջ: Ուսումը առած է Կեսարիոյ Ս. Կարապետ բարձրագոյն վարժարանը: Թրքական բանակին մէջ սպայ էր, յետոյ միացած է կամաւորներուն:

ՄԵՐ ԾԱՂԿՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԻՍ. — Նիսի ծաղկոցը, այս տարի եւս տըուաւ իր տարեվերջի հանդէսը:

Քարոլինայ սրահին աթոռները կիսով միայն լեցուած էին: Պատճա՞ռ, — հեղձուցիչ տաքը, արձակուրդը, անշուշտ նաեւ ծնողներու անտարբերութիւնը:

Նիսի քահանան որ միեւնոյն ատեն ուսուցիչն ծաղկոցին, ցաւ յայտնեց որ այս տարի պակսած է աշակերտներուն թիւը: Սէն–Սիլվեստրի ծաղկոցը 27 աշակերտ – աշակերտուհիներ կը հաշուէր, իսկ այս տարի անոնց թիւը իջած է հինգի: Որոշ նուազում ունեցած է նաեւ Մատլէնի աշակերտութեան թիւը: Հոգեւոր հովիւը բերլադրեց ծնողներուն որ հոգ տանին իրենց զաւակներու հայեցի կրթութեան եւ աւելցուց. — «Ձուլումի վըտանգին դէմ պաշտպանուելու համար երեք պոմպ աթումիք ունինք, — մայրենի լեզուն, Հայ. Եկեղեցին եւ հայկ. մշակոյթը: Եթէ կ'ուզենք Հայ մնալ, մինչեւ որ կարողանանք հայրենիք փոխադըրուիլ, պէտք է փարինք կրթութեան լաստին»:

Յետոյ 15 աշակերտ – աշակերտուհիներ երգեցին, մենախօսեցին, նուագեցին, արտասանեցին մայրենի լեզուով: Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են Օր. Նազաչեան, իր «Քնի՛ր իմ Բալիկ» երգախառն մենախօսութեամբ: Օր. Պանտէզեան, Օր. Առաքելեան, Օր. Տէր Մեսրոպեան, Օր. Քէօմիւրճեան, Օր. Գասպարեան: Մեր Գարեգինին աղջնակը հիացում պատճառեց բոլորին:

Ուսուցչուհին՝ Երիցուհի Ժամկոչեան ծնողներուն ուղղուած ձօն մը կարդաց, ուր իրենց ճիգերն ու զոհողութիւնները թուելէ վերջ կը խնդրէր ծնողներէն որ անտարբեր չմնան, դպրոց ղըրկեն իրենց զաւակները եւ օգնեն կրթական գործին:

Հոգաբարձութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Սափօ «Օտարութեան մէջ Հայը հայ պահելու միակ միջոցը այս տղոց մայրենի լեզուն սորվեցնելն է: Դուք ոչ միայն պէտք է դպրոց ղրկէք ձեր զաւակները, այլ եւ հոգալու էք կրթարանի բոլոր ծախքերը»: Կատարուած հանգանակութենէն գոյացաւ մօտ 13 հազար Ֆրանք: Բոլոր յաջող եւ յառաջադէմ աշակերտներուն տրուեցան մրցանակներ իրենց կարողութեան համաձայն: Ամէն տարի մրցանակները կը նուիրուէին գրավաճառներ Հրանտ–Սամուէլի, Պարսամեանի եւ Հրանտ Բալուեանի կողմէ: Երեւի այս տարի Պ. Մալէզեանն էր նուիրատուն: Մրցանակներուն մեծ մասը Զօպանեանի «Անահիտ»ներն էին: Բացառիկ մըրցանակն ալ Բարեգործականի մէկ հրատարակութիւնը զոր ստացաւ Օր. Պանտէզեան: Այս գաղութը աւելիին կը սպասէ, իր դպրոցէն, հոգաբարձութենէն եւ ուսուցչական կազմէն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Գինով մը, ճամբուն մէջտեղը երկաթեայ ձողի մը կռթնած՝ շէնքերը կը դիտէ.

ԱՆՑՈՐԴ ՄԸ. — Ծօ՛, ինչ կեցեր ես հոս:

ԳԻՆՈՎԸ. — Չե՞ս տեսներ, տուները կուգան ու կ'անցնին. կըսպասեմ որ մեր տունն ալ գայ որ նէրս մտնեմ...:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԷ.

ՍՐՏԱՃՄԼԻԿ ՊԱՏԿԵՐ

Իսկ անոնք, այդ անթիւ թշնամիները, մէկը միւսին ետեւէն սունկի պէս նորէն կը բուսնէին, եւ ոտքի տակ կ'առնէին իր անտէր, անօգնական հայրենիքը:

— Ի՞նչ կ'ուզեն անոնք մեր խեղճ Հայաստանէն: Ինչո՞ւ հանգիստ չեն ձգեր զայն: Ի՞նչ տեսակ մեղք է գործեր Հայը որ դատապարտուած է յաւիտեան տանջուելու, ջարդուելու, տնանկոփ ըլլալու: Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծ, ինչո՞ւ Հայեր պիտի ջարդուին այսպէս, եւ անոնց գիւղերն ու քաղաքները մոխրակոյտեր դառնան: Միթէ բաւական չէի՞ն Պարսիկներու, Արաբներու, Թաթարներու եւ ուրիշ ազգերու արշաւանքները, որ հիմա ալ Յոյնը ոտքի տակ կ'առնէ մեզ: Ի՞նչ կ'ուզէ ան մեզմէ. մեր հայրենի՞քը, մեր պապերուն արիւն քրտինքով պահած ու մեզի ժառանգ ձգած ազատութի՞ւնը: Քաւ լիցի, առիկա երբեք պիտի չատանայ Յոյնը, եթէ իր ամբողջ Լեգէոններն ալ Հայաստան ղրկէ: Դեռ կ'ապրին հոն մարդիկ, որոնք հայրենիքին համար պատրաստ են կռուելու մինչեւ իրենց արեան վերջին կաթիլը:

Այս մենախօսութենէն վերջ, Հարպիկ ոտքերով խթեց յանկարծ ձիուն կողերը ու պատեանէն դուրս քաշեց իր երկար սուրը: Ձին թռիչք մը ըրաւ եւ առաջ սլացաւ: Ստեփանիկ ինքն ալ մտածումներու մէջ ընկղմած, տեսաւ Հարպիկի ձիուն թռիչքը, բնազդաբար քաշեց ինքն ալ իր սուրը եւ սլացաւ իշխանին ետեւէն: Կարծեց թէ վտանգ մը սպառնար իրենց:

Առջեւնին կը տարածուէր ընդարձակ դաշտավայրը, Անիի հրաշալի դաշտավայրը, որուն կեդրոնը, նոր հարսի նման, նստեր էր Անին իր հազարումէկ եկեղեցիներով, աշտարակներով, յուրաններով եւ թանձր ու ամուր պարիսպներով:

Երկու երիտասարդները անսովոր յուզում մը զգացին. կեցուցին ձիերը, վար առին իրենց գըլխարկները, խաչակնքեցին, եւ սկսան լուռ աղօթք մը մրմնջել:

Անիի հոյակապ տեսարանը ցնցեր էր զիրենք:

Եւ իրօք բան մը կար ցնցուելու: Այդ ժամանակ հրաշալի էր Հայոց մայրաքաղաքը: Արեւի վերջին ճառագայթները ինկած էին անոր վրայ եւ աննման տեսք մը տուած անոր: Երկու երիտասարդներուն կը թուէր, թէ կը գտնուին դիւթական աշխարհի մէջ, ուր աներեւոյթ զօրութիւններ իրենց առջեւ պարզած էին մեծ ու լայնանիստ քաղաք մը, որուն աշտարակները, անթիւ եկեղեցիներու գմբէթները, պալատներն ու դիտարաններ կարծես շրջապատուած ըլլային բոցերով, լուսեղէն բազուկներու պէս:

Ձիաւորները վերացած ու յափշտակուած, կը մտածէին ակամայ. «Միթէ իրականութի՞ւն է այս թէ անճառելի երազ: Կարելի՞ է որ գտնուի այնքան փարթամ, շէն ու հրաշալի քաղաք մը, ինչպէս է Անին: Եւ որո՞ւ ձեռակերտն է ան, հողեղէն ձեռքերո՞վ շինուած է թէ երկնային հրաշքով: Ո՛վ անպատմելի երազ, ինչքա՛ն գեղեցիկ ես դուն: Ու ո՞վ արդեօք պիտի ժառանգէ քեզ, չքե՛ղ բայց դժբախտ քաղաք...»:

Բայց երազ մը չէր ինչ որ կը տեսնէին իրենց առջեւ, շէն ու փարթամ Անին էր ան, Բագրատունեաց Թագաւորութեան աթոռանիստ քաղաքը:

— Եւ այս քաղաքը Յոյները կ'ուզեն խլե՜լ մեր ձեռքէն, մրմռաց Հարպիկ իշխանը:

Բայց խրճի՞թը, խրճիթը չերեւար. միթէ աչքերս կը խաբեն զիս, թէ ես չեմ տեսներ, ըսաւ Ստեփանիկ աչքերը չորս դին պտտցնելով:

— Ի՞նչ խրճիթ, հարցուց Հարպիկ մեքենաբար:

— Դարբին Ղեւոնդի խրճիթը չկայ, Լուսի՜կը ...

— Ա՜... Իրա՛ւ որ .մոխիրի կոյտ մը միայն կը տեսնեմ հոն: Արդեօք ինչ է պատահեր:

Մօտեցան եւ կանգ առին Դարբինի խրճիթին առջեւ: Հո՛ն ուր առաջ Դարբինը սալին առջեւ նստած երկաթ կը ծեծէր, քարուքանդ եղած էր բոլորովին. իսկ խրճիթը, պարտէզը ուր Լուսիկ կ'ոստոստէր երբեմն ուրախ թռչնիկի մը նման, հիմա աւերակի կոյտ մը կը ներկայացնէին:

— Ի՛նչ կը տեսնեմ ... աւերա՜կ է ամէն ինչ. Աստուած իմ, այս վիճակին մէ՞ջ պէտք է գտնէի այս խրճիթը, այս պարտէզը, այս...

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(36)

Տեղեկագիրը բացառիկ դէպք մը կը նկատէ Նեհրուէի պետութեան կազմութիւնը առանց մեծ պատերազմի մը։ « Երբ Հնդկաստան եւ Փաքիստան կրակը դադրեցուցին ընդ առաջ երթալով Ազգաժողովի կոչին, այդ երկու մեծ երկիրներուն 400 միլիոն բնակիչները փրկուեցան ամէնէն ծանր աղէտէն՝ կրօնական եւ ցեղային պատերազմէն »։

Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը բացասական երեւոյթներն ալ չուրանար, գիտել տալով թէ համաձայնութիւն չգոյացաւ հիւլէական ռումբի մասին։ Միւս կողմէ բաւական չի նկատեր շրջանային համաձայնութիւնները, տեւական ապահովութեան մը համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ ուրբաթէն շաբաթ լուսնալու գիշերը երեք ձեռնառումբեր նետուեցան սինակոկի մը վրայ, աղօթքի պահուն։ Պաշտօնական տեղեկագրին համաձայն, մեռած են 11 հոգի, վիրաւորուած՝ 19 հոգի։ Նախագահ Հիւսնի Զայիմ հրամայեց խիստ քննութիւն կատարել, եւ անմիջապէս ձերբակալուեցան քանի մը կասկածելիներ։ Սուրիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ համայնավարներուն կը վերագրեն այս դէպքը, որ մեծ յուզում պատճառած է Թէլ-Աւիվի մէջ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՔԱՆԴՈՒՄԸ պիտի դադրի, համաձայն կարգ մը շրջանակներու տեղեկութեանց։ Մ. Նահանգները գլուխն անցած են այս շարժման։ Ծերակոյտը որոշեց յետաձգել 365 գործարաններու քանդումը։ Այս առթիւ բանակցութիւններ պիտի կատարուին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը որոշեց վեց ամիս բանտարկութեան կամ 50ոսկի տուգանքի դատապարտել անոնք որ կը գրգռեն եւ դասադուլ յայտարարելու կը մղեն ուսանողները եւ աշակերտները։

ՓԻԼՈՆԱՁՈՒՐԿ ԵՂԱՒ, Լիոնի արքեպիսկոպոսին հրամանով, ֆրանսացի քահանայ մը, աբբայ Մարսէյլ Կոէնժիէ, այն ամբաստանութեամբ թէ քաղաքական պայքարներու խառնուելով, կը գործակցէր համայնավարներուն։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Պոն քաղաքէն պիտի հեռացուին աւելի քան հազար անգլիացի, պելժիացի եւ գերման ընտանիքներ, հինգ շաբթուան ընթացքին։ Պոնը մայրաքաղաք պիտի հռչակուի Սեպտեմբերին, երբ պաշտօնապէս գործի գլուխ անցնի գերմանական նոր կառավարութիւնը։

ԱՀՌԵԼԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՄԸ քարուքանդ րրաւ Էքուաթորի քանի մը քաղաքները (Հարաւ. Ամերիկա, 2,500,000 բնակչութեամբ)։ Մեռեալներու թիւը կը հաշուեն աւելի քան 5000, վիրաւորները աւելի շատ։ 30,000 հոգի անպատսպար կը մնան։ Հսկայական ճեղքեր բացուեցան փողոցներու մէջ եւ անհամար տուներ հիմնայատակ կործանեցան։ Թերթերը սրտաճմլիկ նկարագրութիւններ կը հրատարակեն։ Երբ առաջին շարժը սարսեց Ամպաթօ քաղաքը, որ կործանած էր 1797ին, բնակիչները փողոց թափեցան, կամ եկեղեցիները ապաստանեցան, աղօթելու համար։ Ցիւսուն մանուկներ քրիստոնէական կ'ուսանէին մայր եկեղեցին, երբ շէնքը փլաւ ահռելի ճարճատումով մը։ Կառավարութիւնը աճապարանքով թաղել կուտայ դիակները, որպէս զի համաճարակներ չծագին։ Պատմութեան ամենամեծ շարժերէն մէկն է այս աղէտը։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ Ասքի ջարդին (Լիլի մօտ) ինը ամբաստանեալներէն 8ը, ինչպէս եւ ութ փախստականներ։ Իսկ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ իններորդ ամբաստանեալը։ Բոլորն ալ իրենց վերջին խօսքերին, ցաւ յայտնելով ջարդին համար, իսկ խումբին հրամանատարը, Հաուք, ճառ մը խօսելով ըսաւ. — « Ցիշեցէք որ մինչեւ այդ օրը 103 պարթիւններ մնասած էին գերմանական կառախումբերուն։ Գերմանիոյ մէջ ալ մայրեր, կիներ եւ մանուկներ կան որոնք սգաւոր են եւ կուլան կ'ողբան, իբրեւ հետեւանք այդ յարձակումներուն։ Իբրեւ սպայ իմ զինուորներուս գլուխն եմ եւ եթէ պատասխանատուութիւններ կան, մինակս կը ստանձնեմ զանոնք։ Կեցցէ՛ Ֆրանսա, կեցցէ՛ Գերմանիա։ Կը մաղթեմ որ այս երկու երկիրները վերջնապէս հաշտին այնքան երկար ատենէ ի վեր սպասուած խաղաղութեան »։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՆ ԱԼ « ժողովրդային հանրապետութիւն » պիտի դառնայ նոր սահմանադրութեամբ մը որ հիմնուած է բանուորա — գիւղացիական կարգուսարքին վրայ։ Սահմանադրութիւնը կը փառաբանէ Խ. Միութիւնը, իբրեւ « ազատարարը Հունգարիոյ »։ Օրինագիծը պիտի վաւերացուի այս շաբթու։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ օդնական ուժեր կը ղրկուին դէպի Գրամոս լեռները, Ալպանիոյ սահմանագլուխին մօտ, ընդհ. յարձակողականի ձեռնարկելու համար։ Սպայակոյտը կ'ուզէ ոչնչացնել 5000 ապստամբներ որոնք բռնած են 625 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ եռանկիւն մը, Ալպանիոյ սահմանագլուխին մօտ։ Պաշտօնական զեկոյցին համաձայն, ապստամբները ուժգնօրէն կը դիմադրեն, եւ կորսնցուցած են 453 մեռեալ, 739 վիրաւոր, 131 դասալիք։ Կառավարական բանակին կորուստն է 125 մեռեալ, 462 վիրաւոր, 21 անհետացած։ Կը կարծուի թէ ապստամբ զօրքին մէկ երրորդը կիներէ կը բաղկանայ, իսկ ընդհ. թիւը կը հաշուեն 20,000 հոգի։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ վեց կարմիր բանակներ Քանթոնի վրայ կը քալեն։ 190,000 ազգայնական զինուորներ անձնատուր եղան իրենց զոյքերով։

ԳՈՒԼԿԱՐԻՈՅ արտաքին նախարար նշանակուեցաւ Վլատիմիր Փոփթոմով։ Պելկրատի մէջ այս անուանումը նշան մը կը համարեն սաստկացնելու պայքարը Եուկոսլաւիոյ դէմ։ Անցեալ շաբթու մահէշալ Թիթօ Փոփթոմովը կը մատնանշէր իբրեւ Կոմինֆորմին առաջնորդը՝ տապալելու համար Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը, մանաւանդ որ մասնագէտ է մակեդոնական հարցին։

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շրջանային Վարչութեան

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 14ին, ամբողջ օրը դէպի CALANGUE DE PORT-PIN

Մասնակցութեամբ Saint Loupի եւ Bd Oddoի նուագախումբերուն։

ԼՈՂԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

Նաւերը (Canebière I *եւ* Canebière II) Vieux Port*էն կը մեկնին առաւօտեան ժամը 7ին։ Երթեւեկի տոմսը 200 ֆրանք։*

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՀՈԿՏ. 15ԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս չորեքշաբթի, 10 օգոստոսին Ահարոնեան Ակումբին մէջ, ժամը 7.30ին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ. — Լա Սիօթայի Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբը եւ Ն. Սերունդի Հրայր խումբը իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Ադամեան (Լա Սիօթա) եւ Աճէմեան (Մարսէյլ) ընտանիքներուն եւ պարագաներուն իրենց սիրեցեալ մօր՝ Այրի Տիկին ՄԱՐԻԱՄ ԱՃԷՄԵԱՆի մահուան առթիւ եւ 500ական ֆր. կը նուիրեն ՅԱՌԱՋի տարածման ֆոնտին։ Ցաւակցութիւններ նոյնպէս Թորոսեան (Կրընոպլը) ընտանիքին եւ պարագաներուն իրենց սիրելի ընկերոջ՝ ԱՒԵՏԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ։

★ *Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» Ենթակոմիտէն եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Սարգիս Պօղոսեանի, իր մօր դառնակսկիծ մահուան առթիւ (Ամերիկա)։ Այդ առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրեն Վեթերաններու ֆոնտին։*

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ «Խանասորի Արշաւանք »ի տարեդարձը կը տօնուի օգոստ. 21ին՝ «Clos de Fusains *»ի ընդարձակ պարտէզին մէջ։*

ՓԱՐԻԶԻ շրջանի « Հայ արենոյշները » շնորհակալութեամբ ստացած են 5000 ֆրանք Փարիզի Հայ Մարմնամարզական Միութենէն։

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

Հանդիպումներ Մուսայի հետ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

270 մեծադիր էջ, շքեղ տպագրութեամբ

Գրեց՝ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Դիմել՝ Բալուեան, Գարսամեան եւ Հ. Սամուէլեան գրատուները եւ ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը, կամ ուղղակի հեղինակին՝ Via G. Pacini, 30, Milano (Italia)։

ՆԿԱՏԻ ՊԻՏԻ ՉԱՌՆԵՆՔ այն թղթակցութիւնները եւ յօդուածները որ կը գրուին խառն ի խուռն, մատիտով, կամ մելանը պղտոր եւ անընթեռնելի, կամ քիթ — քթի գրուած տառերով, առանց լուսանցքի, կամ չափազանց լայն, երկար կտոր — կտոր թուղթերու եւ երկու երեսի վրայ գրուած։

Շա՞տ է քիչ մը ուշադրութիւն պահանջել, աւելորդ յոգնութիւն չպատճառելու համար խմբագրին եւ տողաշարին ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ. — ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒԼԻՍ 15

Փարիզ (20) ՌԱՀ. 800։
Արտէշ ՕՀԱ. 800։
Անիէռ ԿԱՐ. 1600։
Անիէռ ՀԻՍ. 500։
Քուրպըվուա Ս. Ս. 1500։
Լիոն ՄԷՐ. 1500։
Էփինէ Խ. Մ. 1500։
Ռօնի ԵՂԻ. 800։
Լիոն ՊԱՍ. 1600։
Մարսէյլ Վ. Ս. 800։
Ս. Մարկըրիթ ՍԱՄ. 1500։
ԹՈՒԼՈՆ ԱԹԱ. 1500։
Մարսէյլ Տ. Պ. 1600։
Պու — Քոլոմպ ՓԱՓ. 1500։
Նիս ՔԱՐԱ. 800։
Մոնթրէօյ ՂՈՒԿ. 1500։
Փարիզ (17) ԱՆԴՐ. 1500։
Սեվրան ՔԷՕՍ. 800։
Թուլոն ԱՇԻ. 800։
Արքէօյ ԳԱՎ. 1500։
Փարիզ (9) ՀԱՄ. 1500։
Փոն-տը-Շերիւ ՊՋԱԿ. 1500։
Փարիզ (20) ՔԱՆԱ. 1500։
Քաշան ԵՐԱ. 1500։
Փարիզ (19) ԽԱՉ. 1500։
Փարիզ (13) ՔԷՊ. 1500։
Մոնփելիէ ԿԻՒՐ. 1500։
Ս. Անթուան ԹԵՐԶ. 800։
Շաս ԱՊՐ. 800։
Մեզոն Ալֆոր ԱՅՃ. 800։
Կանյի ԵՐԱՄ. 800։
Փարիզ (9) ԲԺ. Պ. 2950։
Ս. Անթուան ԳԱՓ. 800։
Լիոն ՏԱՐ. 800։
Թարար ՍՈՂ. 1600։
Սարսել Վ. ԵՆ. 1000։
Փարիզ (15) ՅԱԿ. 1500։
Ռոման ՃԻԶ. 800։
Ֆիւր ԵՐԷՑ. 800։
Փարիզ (9) ՉՊՈՒՔ. 1500։
Մարսէյլ ՍՈՒՔ. 1900։
Մարսէյլ ԹԷՔ. 1500։
Փարիզ (13) ԷՁՕ 1500։
Լա Ռոշէլ ՍԱՆ 800։
Քուրպըվուա ԹԱԹ. 1700։
Փիւժէ-Միւր-Արժան ՆԻԿ. 1500։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

ջերմապէս կը խնդրուի հասցէի փոփոխութեան ատեն մեզի ղրկել իրենց ստացած վերջին թերթին դօտին (պանտը)։ Նոյն իսկ արձակուրդի գացած ատեն։

Ուխտագնացութիւն Լուրտի աշխարհահռչակ Տիրամօր արքավայրը

22էն 29 *Օգոստոս* ։

Արձանագրութեանց եւ պայմաններու համար դիմել մինչեւ Օգոստոս 15՝

ՓԱՐԻԶ Դ. ՎՐԴ. ՔԻԼԻՐՃԵԱՆի

10bis, rue Thouin, Paris (5) ։

ԼԻՈՆ.— Մ. ՎՐԴ. ՄՈՄՃԵԱՆի

78 rue Rabelais

ՎԱԼԱՆՍ.— ԳՐ. ՎՐԴ. ՊԱՊԵԱՆի

11 Rue Belle Image ։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսած է Մայիսի թիւը (101) *եւ կը ղրկուի բոլոր վճարող բաժանորդներուն մինչեւ ամսու վերջ։ Մամուլի տակ է Յունիսի թիւը։ Կը խնդրուի ՆԱՄԱԿԻ ԶՍՊԱՍԵԼ՝ վճարելու համար բաժնեգիննները եւ խնայելու համար աւելորդ յոգնութիւն։ Հասցէ* 17 rue Damesme, Paris:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH · Fondé en 1925 · R. C. S. 376 286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mercredi 10 Août 1949 Չորեքշաբթի 10 Օգոստոս

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5919 — Նոր շրջան թիւ 1134 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ԿԱՊ»

Հայրենիք ունինք, եւ անոր պարունակած հայութեան չափ ալ ժողովուրդ՝ ի սփիւռս աշխարհի։

Օրուան իշխանութիւնը ամուր փակած դուռպատուհան, դուրսի հետ իբրեւ հաղորդակցութեան միջոց հաստատած է գործակալութիւն մը. — « Արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի Հայկական ընկերութիւն »։

Կրնա՞ք ցուցնել ուրիշ երկիր մը — ազա՛տ եւ անկախ — որուն իշխանութիւնը մէկ միլիոն ցիրուցան զաւակներուն հետ յարաբերութիւն պահէ գործակալութեան մը միջոցաւ։

Եւ ի՜նչ գործակալութիւն։ Կամ ի՜նչ յարաբերութիւն։

« Կուլտուրական » կոչուած այդ ոդորմելի կապն ալ վերապահուած է մասնաւոր ճակատի մը։

Ընկերութիւնը իրաւունք չունի յարաբերութիւն հաստատելու Հայկական Արտասահմանի որ եւ է հատուածին հետ։

Ան իր առջեւ ունի ցանկ մը եւ հասցէներ, — որոնք ամէն վտանգի դէմ ապահովագրուած են մէկ բառով, — « յառաջդիմական »։

Եթէ բարեհաճին թերթ եւ գիրք ղրկել, կա՛մ այդ հասցէներուն պիտի ղրկեն, եւ կամ այլազգի գործակալներու, որպէս զի ծախուին ձեռքէ ձեռք։

Ընկերութիւնը ունի շատ աւելի կարեւոր պաշտօն մը, — ձեռագիր հասցնել արտասահմանի թերթերուն — միշտ « յառաջդիմական »։

Կանխորոշ ծրագրի մը համաձայն, յօդուածագիրները, բանաստեղծ կամ թեկնածու, կը մշակեն ամէն տեսակ նիւթեր, ծանօթացնելու համար մեր հայրենիքին մէջ կատարուած նուաճումները, բոլոր ճակատներուն վրայ։ Եւ մասնաւորապէս չեշտելով թէ այս բոլորը եղած են ու կ՚ըլլան շնորհիւ սովետական կարգերուն։

Ընկերութիւնը ունի նաեւ իր ամսագիրը, « Սովետական Հայաստան », ամբողջովին յատկացուած այդ նպատակին։ Հրատարակութիւն մը՝ մասնաւորապէս վերապահուած Արտասահմանի հայութեան։

Օրաթերթը, «Սովետական Հայաստան», դժուար է ճարել, բայց ամսագիրը կաղապարներով կը ղրկեն։ « Խորհուրդ » մըն ալ այս։

Բազմաթիւ չահեկան նիւթեր կան ինչպէս կարգ մը թերթերու հաղորդուած թղթակցութեանց, նոյնպէս ամսագրին մէջ։ Եւ մենք յաճախ արտատպումներ կր կատարենք, արեւմտեան հայերէնի վերածելով։

Բայց կան թխածոյ չայյրաբանութիւններ ալ, որոնք ծիծաղ կը շարժեն։ Այնպէս որ, թերթը դարձած է չտեմարան պիտանի եւ անպիտան դիտելեաց։

Դեռ չենք յիշեր ծանօթ գարշահոտութիւնը՝ որ եւ է նիւթի մէջ, նոյն իսկ բամպակի մշակութեան առթիւ, — « Հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի Դաշնակների օրով... »։

Ամսագրին մէջ հեաղհետէ կ՚երեւան հայրենադարձ գրող — բրոցներ ալ, պատմելու համար իրենց տեսածն ու ... չտեսածը, տեղական բարբառով։

Իրենց գիտցած լեզուն գոհելով կամայ-ակամայ, այս պարոնները կր կարծեն շլացնել Հայկական Արտասահմանը, եւ խո՜ր տպաւորութիւն գործել։ Բայց իրականին մէջ, կր դառնան հասարակ թութակներ։ Եւ իրենց մշակած նիւթերն ալ, արձակ թէ ոտանաւոր, կը մնան չինծու։

Ահա ինչ որ կր կոչուի « կուլտուրական կապ » Արտասահմանի հետ։ Կապ մը որ երբեմն կը պահուէր հանգուցեալ Հօկի միջոցաւ, քիչ մը աւելի սերտ։

Բարակ թել մըն ալ՝ Էջմիածնի միջոցաւ, որուն պաշտօնաթերթը — նոյն բովանդակութեամբ — Արտասահման կը հասնի առ նուազն վեց ամիսէն, մնալու համար Առաջնորդարաններու մէկ անկիւնը։

Հայրենիքի հետ յարաբերութեանց մնացեալ թելերը կր կազմեն պատահարար հասած բարեւագիր — նամակները, որոնց մասին աւելորդ է խօսիլ։

Եզրակացութի՞ւնը, — բայց դեռ խօսելիք ունինք։

Շ.

ՍՐԸ ԾՐԻՆ

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏ » ՕԴԸ

Ամէն բանին « կապիտալիստականը » գիտէինք, բայց սա կլիմայի՞ն բուրժուա – կապիտալիստական ձգտումները եւ գործած ոճիրները անցեալ չորեքշաբթի գիշերուան Թատիօ – Երեւանը հաղորդեց սփիւռքի հայութեան.

« Անգլիական գաղթավայրերում ձմեռը ցրտից, իսկ ամառը շոգից մահացողների թիւը անհաշուելի է, որովհետեւ այնտեղ բանուորները այնքան թշուառ, մերկ ու անօթի են, որ չեն կարող դիմադրել երկրին կլիմայական պայմաններին։ Կապիտալիստական երկիրների եւ նրանց գաղթավայրերում ձմեռ թէ ամառ տուժում են մարդիկ այդ կարգերի հետեւանքով...»։ Եւայլն, եւայլն։

Պէտք է ընդունիլ որ որոշ ճշմարտութիւն կայ այս մերկացումներու մէջ, « կապիտալիստական կարգերի վերաբերմամբ »։

Ուրիշ տեղեր, օրինակ Սիպերիոյ սառնամանիքները եւ Թուրքեստանի անապատներն իսկ կ՚օգտագործուին յօգուտ բանուոր – գիւղացիական երկիրներու բնակչութեան, չատ խելացի կարգադրութիւններով։

Ամառը խումբ խումբ կը ղրկուին Սիպերիա զովանալու, իսկ ձմեռը Թուրքեստանի անապատները կը փոխադրուին, տաքնալու համար։

Փոխադարձաբար Խրիմի ժողովուրդները զանգուածային ձեւով կ՚երթան օդափոխութեան, անծայրածիր տարածութեանց վրայ։

Ո՞վ չի գիտեր որ Սպիտակ ծովուն, Արխանկելի կամ հիւսիսային մեծ ջրանցքին աքսորական բանտարկեալ բանուորները հոն տարուած են պարզապէս հարաւային տաքին վնասներէն փրկելու համար զիրենք։

Բարեխնա՛մ կառավարութիւն մը միջոց չի խնայեր օգտագործելու մինչեւ իսկ երկրին պաղն ու տաքը, միշտ նկատի ունենալով իր բանուորներուն եւ գիւղացիներուն բարիքը։

Ահա պրոլետար երկրին առաւելութիւնները։ Իսկ անդին « կապիտալիստ » պաղն ու տաքը ի՜նչ աւերներ կը գործեն Հարաւային Ափրիկէի կամ Աւստրալիոյ մէջ...

Լաւ որ բաց չեն « երկրային դրախտին » դուռները ամէն մահկանացուի առջեւ. այլապէս տոմսակ կտրելու ժամանակ պիտի չըլլայ Ամերիկայէն, Անգլիայէն, Ֆրանսայէն կամ Պելժիայէն խուժողներուն առջեւ։

ՍՕՍԻ

Եւրոպայի Խորհուրդին նիստը

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒՍ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՆԴԱՄ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ Եւրոպայի Խորհուրդին բացումը Սթրազպուրկի մէջ, գլխաւորութեամբ 12 պետութեանց արտաքին նախարարներուն։ Բուն Խորհուրդը — ընդհ. ժողով — պիտի գումարուի այսօր, չորեքշաբթի։ (Սկզբնական թիւը տասն էր, բայց Յունաստանը եւ Թուրքիան ալ անմիջապէս հիմնադիր անդամ ընդունուեցան։ Հրաւիրուած է նաեւ Իսլանտան)։

Ընդհ. ժողովին պիտի մասնակցին 101 պատուիրակներ, որոնց վրայ պիտի աւելնան Թուրքիոյ 6 եւ Յունաստանի վեց ներկայացուցիչները։ Խորհուրդին նպատակն է « աւելի սերտ միութիւն հաստատել անդամակից ազգերուն միջեւ »։ Շատ մը պատուիրակներ կ՚ուզեն աւելի յառաջ երթալ եւ ստեղծել դաշնակցութիւն մը, ուր Եւրոպայի ազգերը որոշ չափով պիտի կրճատեն իրենց գերիշխանութիւնը, որպէս զի կարելի ըլլայ ներդաշնակութիւն եւ միացեալ ճակատ ստեղծել։

Տասներկու արտաքին նախարարները պատրաստած են այսօրուան օրակարգը, որ կը բաղկանայ չորս – հինգ կէտերէ. — Եւրոպայի Խորհուրդին նպատակը, ներդաշնակում գործունէութեան, յայտարարութիւն մարդկային իրաւունքներու եւն.։ Ընդհ. ժողովը կրնայ ուրիշ խնդիրներ ալ առաջարկել։ Եթէ ընդհ. ժողովը առաջարկէ անմիջապէս քննել դաշնակցութեան խնդիրը, արտաքին նախարարներու խորհուրդը կրնայ մերժել զանազան առարկութիւններով. բայց շատ մը պատուիրակներ պիտի պնդեն որ Եւրոպայի դաշնակցութիւնն է այս ձեռնարկին գլխաւոր նպատակը։

★ Թերթերը կը գրեն թէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ընդունելութիւնը ոչ անակնկալ մըն էր, ոչ ալ գաղտնիք։ Անոնց դրօշները արդէն կը ծածանէին չոգեկառքի կայարանին առջեւ, միւս ազգերու դրօշներուն հետ, եւ ժողովասրահին մէջ ալ նշանակուած էին երկու պետութեանց արտաքին նախարարներուն տեղերը։ Անակնկալ եղաւ Իսլանտայի ուղղուած հրաւէրը։ Գերմանիան պիտի հրաւիրուի, երբ կազմուի արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը։

«Տկարութիւնը պատերազմ կը բերէ»

ՄԵՂԱՆԴՐԱՆՔՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Գ. Էչիսըն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, երկուշաբթի օր նոր ճառ մը խօսեցաւ Ծերակոյտի արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին առջեւ եւ վճռապէս պահանջեց վաւերացնել նախագահ Թրումընի պահանջած վարկը Եւրոպայի վերազինման համար (1,450,000,000 տոլար)։

Նախարարը այս անգամ ալ ազդարարեց թէ Եւրոպայի պաշտպանութենէն կախում ունի Մ. Նահանգներուն ապահովութիւնը։ Ստորեւ կ՚ամփոփենք իր ճառին հիմնական մասերը. —

« Մ. Նահանգները յարձակման ենթակայ են աւելի քան երբեք. վասն զի արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան միջոցները կակուղ պատեան մը կը կազմեն։ Բացարձակապէս անհրաժեշտ է արագ շարժիլ։ Պաշտպանութեան առաջին գիծը տակաւին Եւրոպան է. բայց մեր եւրոպացի գինակիցները չունին պահանջուած զինուորական կարողութիւնը՝ պաշտպանելու համար այդ գիծը։ Այն վահանը որուն ետին կը շարժէինք մեր ուժերը՝ վճռական հարուածներ տալու համար ի խնդիր հասարակաց դատին՝ գոյութիւն չունի այլ եւս։ Այդ պատճառով ալ, Մ. Նահանգները յարձակման ենթակայ են իրենց իսկ հողին վրայ, աւելի մեծ չափով քան երբ եւ իցէ։ Արեւմտեան Եւրոպայի զինուորական տկարութիւնը պատերազմի վտանգ կը բերէ եւ խորհրդարանը յետաձգելով վերազինման ծրագրին վաւերացումը կ՚աւելցնէ այդ վտանգը։

« Խ. Միութիւնը կը շարունակէ ամենամեծ զինեալ ուժերը պահել խաղաղութեանատեն եւ իր զինուորական ակներեւ գերազանցութիւնը կը գործածէ ահաբեկելու փոքր ազգերը։ Ուժերու այս անհաւասարակշռութիւնը Եւրոպայի մէջ արեւմըտեան ազգերը ենթարկած է նախայարձակման տեսական վտանգին եւ ստեղծած է անապահովութեան համատարած զգացում մը որ կը խախտէ վստահութիւնը ապագայի մասին եւ կը ջլատէ վերակազմութեան ճիգը։ Այս իրողութիւնը արդարապէս խախտած է նաեւ Մ. Նահանգներուն ապահովութիւնը։ Արեւմտեան Եւրոպայի ժողովուրդները կ՚ուզեն որ, յարձակման պարագային, կարենան իրենք զիրենք պաշտպանել, մինչեւ որ ամերիկեան օգնութիւն հասնի։ Ատոր համար անհրաժեշտ է որ ունենան համապատասխան ուժերը։ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ կռուելու կամքը եւ կարողութիւնը զգալապէս պիտի աւելնան, երբ ճարուին կռուելու միջոցները։

« Այսօր աշխարհի խաղաղութեան համար ամենամեծ վտանգը այն է որ նախայարձակ պետութիւն մը կրնայ դիւրին յաղթանակ մը շահելու հաշուով, յարձակում գործել որոշ զոհի մը վրայ. յարձակում մը որ ասպարէզ պիտի քաշէ ուրիշ ուժեր եւ հետեւանքը պիտի ըլլայ ընդհանուր պատերազմ։ Զինուորական օգնութեան ծրագրին նպատակն է հնարաւորութիւն տալ ազատ եւ ճնշումի ենթակայ ազգերուն՝ պաշտպանելու իրենք զիրենք, որպէս զի որեւէ պետութիւն չփորձուի յարձակում գործել »։

Գ. Էչիսըն մասնաւորապէս չեշտելով համայնավարական վտանգը, յայտարարեց.

— « Պատմութիւնը կը ցուցնէ թէ ոչ մէկ համայնավարական կառավարութիւն իշխանութեան գլուխ անցած է պարկեշտ ընտրութեամբ, ժողովուրդի ազատ կամքով։ Երկաթեայ վարագոյրէն ետեւ, միշտ պատրաստ կը պահուին զինուորական մեծ ուժեր, ամէն համայնավար կառավարութեան գլխուն վերեւ, եւ մասնաւոր ճիգ մը չի փորձուիր զէնքը պահելու »։

Նախարարը ի վերջոյ հաւանեցաւ որ կարգ մը կրճատումներ կատարուին նախագահին իրաւասութեանց մէջ, բայց մերժեց որ եւ է զեղչ՝ պահանջուած վարկերուն վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՐԻ ԼՈՒՐ ՄԸ. — Տեղական թերթերէն կ՚իմանանք թէ Սէնթ – Էթիէնի մեր ընկերներէն Միհրան Աբրահամեան գտած է իր աղջիկը, զոր կորսնցուցած էր 1914էն ի վեր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

Գ.

Մինչեւ հոս մեր յիշած հրատարակութիւններուն համար Մխիթար սեփական տպարան չունէր եւ անոնց տպագրութիւնը կատարուած է շնորհիւ տեղացի տպագրիչներու որոնք հայերէն տառերու ալ տիրացած էին, հաւանաբար Վենետիկ հաստատուած հայ վաճառականներու գաղութին միջոցաւ Արեւելքի հետ շփման մէջ մտնելու եւ հայ գրքերու տպագրութենէն հասոյթներ ապահովելու մտադրութեամբ:

Տպագրութիւնները կատարուած են մասնաւորապէս Անտոն Պորտոլիի, Տիմիթրիօ Թէօդոսեանի եւ Պատիսդա Ալպրիցցիի տպարաններուն մէջ՝ որոնց անունները կ'երեւին Մխիթարի հրատարակութեանց վրայ:

Գործածուած տառերը սակայն բաւական հինցած ու մաշած էին եւ գրաշարներն ալ տեղացիներ եւ հետեւաբար հայերէնի անծանօթներ ըլլալով, տպագրութիւնները դժուարին պայմաններու մէջ կը կատարուէին:

Սեբաստացին օգտուելով իր բարեկամներէն Ցարութիւն անուն վաճառականի մը Ամսթերտամ ճամբորդելէն, կը յանձնարարէ անոր հետաքրքրուիլ թէ ի՛նչ եղած են Ոսկան վարդապետին տպարանին տառերն ու կաղմածները: Բարեկամը կը տեղեկանայ որ մասամբ այլուր փոխադրուած, բայց մասամբ ալ կը մնան տեղացիի մը մօտ՝ որ գրաւեր էր զանոնք պարտքի փոխարէն: Մխիթար Ցարութիւնի միջոցաւ կը գնէ եւ բերել կուտայ Վենետիկ: Բերուածներուն մէջ կային մեծ, միջակ ու փոքր տառեր եւ անոնց պղնձատեայ կաղապարները, ինչպէս նաեւ պղինձէ նշանագիծեր:

Այս առթիւ արձանագրենք նաեւ տեղեկութիւն մը՝ որուն վաւերականութեան հաստատումը չունինք: Անցեալ դարու սկիզբը Գրիգոր Արծրունի Ամսթերտամի մէջ Ոսկան վարդապետի գիրերով լեցուն սնտուկ մը գտեր է, Նափոլէոնի կնիքով կնքուած: Գներ եւ փոխադրեր է Թիֆլիս:

Ամսթերտամէն բերուած տառերով կը սկսի հրատարակել Մխիթար իր յետագայ գործերը, մասնաւորապէս Աստուածաշունչը եւ Մատթէի մեկնութիւնը՝ որոնք զոյգ կոթողներ են իր գրական գործին:

Ոսկան վարդապետի տպած Աստուածաշունչը սպառած էր արդէն, իսկ Պոլսոյ մէջ տպագրուածն ալ լեցուն էր վրիպակներով եւ անհարթութիւններով: Մխիթար շատոնց մտադիր էր Աստուածաշունչի հրատարակութիւն մը կատարելու եւ առիթը ներկայացաւ երբ 1732ին Վենետիկի մէջ վաճառուելով իր ձեռքն անցաւ եօթնլեզուեան Աստուածաշունչ մը, տպուած Փարիզ, 1645ին, արքունական ծախքով: Եօթը լեզուներն էին՝ եբրայերէն, սամարերէն, ասորերէն, քաղդերէն, արաբերէն, յունարէն եւ լատիներէն:

Մխիթար 1732 նոյեմբերին իսկ կը սկսի բաղդատութեան աշխատանքը՝ որ կ'աւարտի 1735ի սեպտեմբերին միայն, շուրջ երեք տարի տեւելով:

Ահա թէ ի՛նչ կ'ըսէ յիշատակարանին մէջ այս առթիւ. — « Երբ ձեռք բերի զայն (եօթնլեզուեան Աստուածաշունչը) ծանրագոյն աշխատութեան տակ դրի գլխս, մեր աշակերտներէն զոմանս ընկեր առնելով ինծ. եւ սկսայ Ծննդոց գիրքէն տուն առ տուն կարդալ տալ անոնց՝ իւրաքանչիւր լեզուի թարգմանութիւնները եւ մանաւանդ Ցոյնը եւ Ասորին. եւ ես ուշ դնելով անոնց, կը նայէի մեր Աստուածաշունչին, համեմատելով ամէն մէկ բառը եւ պարբերութիւնը: Տեսայ որ մեծաւ մասամբ մեր թարգմանութիւնը բառ առ բառ կը զուգընթանար յոյն եւ ասորի թարգմանութեանց եւ շատ սակաւ էին գրչագրի վրիպակները. իսկ ուր որ միբը կը տարբերէր յոյն եւ ասորի թարգմանութիւններէն, յաճախ գրողաց անհոգութենէն էր այն »:

Նոյն բծախնդրութիւնն ու խնամքը նաեւ տպագրութեան համար, բայց արդիւնքը այնքան հոյակապ է որ Մխիթարեան Աստուածաշունչը այսօր անգամ հիացման աղբիւր է եւ հայ տպագրութեան համար պարծանքի իրաւունք: Դարձեալ դիմենք իր յիշատակարանին վկայութեան. — « Անկարելի է նկարագրել գրչով՝ թէ որպիսի ջանք, ծրտյթ, հոգ եւ աշխատութիւն յանձն առինք կրել Աստուածաշունչի տպագրութեան համար, որպէս զի վրիպակներ չսպրդին: Վանքին մէջ վեց անձինք որոշած էի, անձ մըն ալ տպարանին մէջ, սրբագրութեանց ուշ դնելու համար եւ իւրաքանչիւր տպագրուած թերթ՝ հինգ, վեց անձինք այլ եւ այլ անգամ աչքէ կ'անցընէին »:

Ականջը խօսի մեր թերթերու եւ հրատարակութիւններու սրբագրիչներուն: Աբբահայրը շատոնց յուսահատած եւ լքած պիտի ըլլար, եթէ անոր գործակիցներն եղած ըլլային իրենք:

Թանկարժէք եւ հմտութեամբ իրականացած գործ մըն է Մխիթար Աբբահօր «Հայկազնեան Բառգիրք»ը, որ նորութիւն մըն էր իր հրատարակութեամբ: Մինչեւ Մխիթար Աբբահայր հրատարակուած բառարանները անկատար եւ միջակ գործեր էին, առաւելապէս սահմանափակուած Ս. Գրոց բառերով եւ նիւթերով: Նախ քան Աբբահօր բառարանը հրատարակուածներէն յիշենք Ռիվոլայի հայեւլատին բառգիրքը տպուած Փարիզ 1633ին, Աստուածատուր եպիսկոպոսի « Բառգիրք Լատինացւոց եւ Հայոց ի վերայ Աստուածաշունչ եւ ժամերգութեան գրոց Հայոց եկեղեցւոյն »՝ տպուած Հռոմ 1695ին: Նոյն տարին դարձեալ Հռոմ տպուած Վիլլոթ յիսուսեան կրօնաւորին լատիներէնէ հայերէն բառգիրքը: Իտալերէնէ հայերէն փոքր բառարան մը Ջուղայեցիներու լեզուով, առանց տպագրութեան թուականի: Էջմիածնի միաբան Երեմեա վարդապետի բառգիրքը, տպուած Լիվոռնօ 1698ին: Բայց ասոնցմէ կը զատուի իր արժէքով Ստեփաննոս վարդապետ Ռոշքեանի բառարանը: Ռոշքեան վարդապետ որ Լեհաստան կը բնակէր, ժամանակակից եւ բարեկամ էր Մխիթարի եւ կը թղթակցէր անոր հետ: Վարդապետը իր նամակներէն մէկուն մէջ կը հաղորդէ Աբբահօր՝ բառարանին ի կատար ածուիլը: Մխիթար իր պատասխանին մէջ կը խնդակցի եւ կ'ըսէ թէ ինքն ալ ձեռնարկած է բառգիրք մը յօրինելու:

Արդարեւ ան սկսած էր 1727ին այդ աշխատութեան, բայց Ե. գիրին հասնելէ վերջ պարտաւորուեցաւ ընդհատել եւ վերսկսիլ 1742ին միայն, յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար 1745-ին: Այս վիթխարի գործին համար իրեն աշխատակից ունէր Հ. Սիմոն Աստուածատուրեանց (կամ Տայի Սիմոնեան) եւ Հ. Մկրտիչ Անանեան վարդապետները: Դիւրին գործ չէր բառարանի մը յօրինումը, մասնաւորապէս ձեռագիրներու ճոխ հաւաքածոյի մը պակասէն, քաղելու, քննելու, մաղելու եւ վերլուծելու համար բառերը, մանաւանդ որ անփութութեան եւ տգիտութեան հետեւանքով շատեր աղճատած էին Հայոց գրական լեզուն: Ցառաջաբանին մէջ իրաւամբ կ'ըսուի թէ « զինչ է կազմել զբառգիրք՝ ոչ ոք գիտէ, բայց միայն նա որ յօրինեալ եցէ երբեք զնոյն »:

1251 երկսիւն եւ մանրատառ էջերով այս հսկայ գործին տպագրութիւնը կը սկսէր 1745ին եւ կ'աւարտէր 1749ի ապրիլին, Աբբահօր մահուան օրերուն: Այս տարի ոչ միայն Մեծ Սեբաստացիին մահուան երկհարիւրամեակն է, այլ եւ Մխիթարեան Բառգիրքի երկհարիւրամեակը:

Քսան տարի վերջ, 1769ին Մխիթարի գործակից եւ քաջահմուտ Հ. Մկրտիչ Անանեանը նոր հատոր մը հրատարակեց, ամբողջացնելու համար Մխիթարի բառարանին ծանօթութիւնները, աւելի եւս ընդլայնելով զանոնք եւ լրացնելով կարգ մը մոռցուած բառեր, բացատրութիւններ կամ տեղեկութիւններ:

Մխիթարի Հայկազնեան բառգիրքը ճամբան հարթեց Աւետիքեանի եւ Աւետիքեանի երկհատոր « Մեծ Հայկազեանին »:

ԲԱՐԳԷՆ ԳԱՎԻՋ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՐԶՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ամերիկան ինչպէս կ'օգնէ Թուրքիոյ

ԽՄԲ. — «Ն. Հ. Թրիպիւնի» Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ (ամփոփուած). —

Թուրքիա, Եւրոպայի տնտեսական եւ պաշտպանողական ծրագիրներուն մասնակցող երկիրներուն ամէնէն յետամնացը, չափազանց կարեւոր է այդ ծրագիրներուն յաջողութեան համար:

Զինուորական տեսակէտէն, պէտք է նկատի ունենալ իր աշխարհագրական դիրքը: Իր արեւելեան սահմաններուն վրայ եւ Սեւ Ծովու դիմացի ափը իրեն դրացի ունենալով Խ. Միութիւնը, Թուրքիա կրնայ պատնէշ մը ըլլալ ռուսական յարձակումի մը դէմ, ինչպէս նաեւ յարմարագոյն խարիսխ մը արեւմտեան պետութեանց ռմբաձիգներուն համար: Թուրքիոյ լեռնոտ հողը — նուազ կարեւոր ազդակ մը այսօր — պաշտպանութեան միջոց մըն է եւ աւելի կը շեշտէ Թուրքիոյ կարեւորութիւնը իբրեւ պատուար արեւելքէն գալիք յարձակումի մը դէմ:

Տնտեսական տեսակէտէն, Թուրքիա շտեմարան մըն է եւ հում նիւթերու մթերանոց մը՝ Արեւմտեան պետութեանց համար: Երկաթուղիներու պակասն եւ պարենաւորման անյարմարութեանց պատճառաւ, ընդարձակ տարածութիւններ չահագործուած չեն: Եթէ Թուրքիոյ հնարաւորութիւնները օգտագործուին, մեծապէս պիտի նուազին այն արգելքները որոնք, ներկայիս, կը կասեցնեն արեւմտեան Եւրոպայի վերականգնումը:

Թուրքերուն մեծ մասը դժգոհ է ամերիկեան օգնութեան ծրագրէն: Շատեր դիտել կուտան թէ Ամերիկան, ինչ ալ ըլլան իր նպատակները, պաշտպան կը կանգնի Իսմէթ Ինէօնիւի ճնշող ու ոչ-ժողովրդական վարչաձեւին որ հաստատուեցաւ 1938ին, Աթաթիւրքի մահէն ետք եւ կը նմանի բռնատիրական վարչաձեւի մը՝ շատ մը տարիներու կարծիքով:

Ինէօնիւն որ պատերազմի ընթացքին ամբողջ տեւողութեան վարեց չեզոք քաղաքականութիւն մը, Դաշնակիցներուն միացաւ պատերազմին վերջին ամիսները եւ 1946ին երբ նկատեց որ ժողովրդապետութիւնը օրուան նորաձեւութիւնն է, թոյլ տուաւ առաջին անգամ ըլլալով, բազմաթիւ կուսակցութիւններու գոյութիւնը:

Այդ թուականէն ի վեր, Ինէօնիւ թոյլատրած է որ մեղմօրէն քննադատուի իր կառավարութիւնը՝ մամուլին մէջ թէ բեմերուն վրայ:

Կուսակցութեան այն ամբաստանութիւնը, քանի մը շաբաթ առաջ, թէ ընդդիմադիրները ըմբոստութիւն մը կը դաւեն, մօտաւորապէս հետեւանք է այն իրողութեան որ ընդդիմադիրները քաջալերուած ժողովրդական յարաճուն համակրութենէն, սկսած են շարժիլ այնպէս ինչպէս կը շարժին ընդդիմադիրները արեւմտեան երկիրներուն մէջ:

Ամերիկեան իշխանութիւնները կը ջանան բացատրել թէ իրենք կ'օժանդակեն Թուրքիոյ, ո՛չ թէ վարչաձեւին: Ակներեւ է, նոյնպէս, որ Թրումընի վարդապետութիւնը որ առանձնապէս կ'աշխատի ամրապնդել ժողովրդավար հիմնարկութիւնները արտասահմանի մէջ, ստիպած է Ինէօնիւն որ թոյլ տայ քաղաքական ընդդիմութիւնը աւելի քան թոյլ տուած էր անցեալին:

Ինէօնիւի վարչաձեւը քննադատողները համայնավարները չեն: Շատ քիչ համայնավարներ կան Թուրքիոյ մէջ եւ « կարմիր վտանգ » չկայ:

Զինուորական օգնութեան համաձայնութիւնը, որ կնքուեցաւ 1947 յուլիսին, 150 միլիոն տոլարի արժողութեամբ նիւթեղէններ բերած է Թուրքիա:

Երբ ամերիկեան ներկայացուցիչները Թուրքիա հասան, տեսան որ թրքական բանակը առաջին մեծ պատերազմի օրերուն երկրորդական բանակներուն առաջիններէն մէկն էր: Թնդանօթները ձիերով կը փոխադրուէին: Զինուորական պիտոյքները որոշ տեսակի մը չէին պատկանիր եւ հին օրէնքի բաներ էին. բուն բանակը կը բաղկանար հետեւակազօրքէ որ մարզուած էր լեռնային կռիւներու համար: Օդային ուժը դէչ էր եւ ունէր 300 գերմանական Մէսէրշմիթ օդանաւեր: Նաւատորմը ունէր մէկ հին զրահաւոր եւ հինգ վեց նոր թորփիլահալած եւ սուզանաւ:

Թուրք զինուորներ չեն տեսնուիր փողոցներուն մէջ եւ երեւութապէս արտօնուած չեն Պոլսոյ գլխաւոր պողոտաներուն վրայ ման գալու: Թուրք զինուորը խեղճուկրակ, դժբախտ արարած մըն է եւ միշտ ենթակայ ծեծ ուտելու, հայհոյութիւն լսելու եւ արհամարհուելու իր սպաներէն: Ընդհակառակն, Թուրք սպաները այնքան լաւ ու խնամուած վրայ — գլուխ ունին ինչպէս անգլիացի սպաները:

Ամերիկեան պատուիրակութիւնը իրեն բան ու գործ ըրած է բարելաւել համեստ զինուորին վիճակը: Ամերիկեան ազդեցութեան շնորհիւ, զգալապէս զարմանած է խորականութիւնը բանակին մէջ: Օրինակ, Հայերը որոնք թուրք քաղաքացի ըլլալով հանդերձ, սպայութեան աստիճանին չէին կրնար հասնիլ եթէ նոյն իսկ ունենային պահանջուած յատկութիւնները: Այսօր, անոնք կրնան սպայ ըլլալ:

Ամերիկեան առաքելութեան ճիգերը, զինուորական ուժերը, ներկայանալի վիճակի մէջ դնելու, իրենց արդիւնքը տուած են արդէն: Զինուորները, հակառակ տիրող անգրագիտութեան բարձր տոկոսին, հիմա խանդավառ կերպով հրասայլեր, ճիփեր եւ ռատարի գործիքներ կրնան վարել: Թուրք սպաներ Ամերիկա կը ղրկուին մարզուելու համար: Ամերիկեան մարտիկ օդանաւեր եւ ռմբաձիգներ յանձնուած են թրքական օդային ուժին: Այս օդանաւերը հանրութեան կը ցուցադրուին օդային ցուցահանդէսներու ընթացքին որոնք պէտք է ըսել, շատ ալ վարպետօրէն կազմակերպուած չեն:

Ամերիկեան երկու թորփիլահալածներ, Պուքրնըն եւ Մէքքըլա փոխանցուած են թրքական նաւատորմին: Երկու նոր եւս պիտի յանձնուին այս օրերս: Քանի մը ականահաւաքներ եւ թորփիլարձակներ պիտի յանձնուին շուտով:

ՏԳԵՂ ՕՐԻՈՐԴԸ. — Պատկերս դարձեալ լաւ չես հանած:

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉԸ. — Սա հայելին առ դէմքդ նայէ, եւ տես թէ իմ հանա՞ծս գեղեցիկ է թէ բնական երեսդ....:

★ Ա. — Ժողովուրդը կը սուլէ, որովհետեւ ներկայացման չի հաւնիր, դո՛ւն ինչու կը սուլես:

ՀԵՂԻՆԱԿԸ. — Ես ալ կը սուլեմ, որպէս զի ժողովուրդը չկարծէ թէ հեղինակը ես եմ....:

★ ՍՊԱՑ. — Ըսենք թէ բաց դաշտի վրայ ես, եւ յանկարծ թշնամին երեւան ելաւ. ի՞նչ պէտք է ընես չտեսնուելու համար:

ԶԻՆՈՒՈՐ. — Ընկերոջս ետեւը կը պահուըտիմ....:

24 Նորընծաներ Գահիրէի մէջ

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք (21 յուլիս) —

Երէկ երեկոյ, «Նաւասարդ» Ակումբին մէջ, 24 երիտասարդներ իրենց երդումը կատարեցին եւ անցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը։

Օրուան նախագահն էր ընկ. Գ. Լազեան, որ բացատրելէ ետք Դաշնակցականի ուխտի նշանակութիւնը, աւելցուց. «Մենք հաւատացինք որ ձեր անունները առանց մեր կուսակցական տոմարներուն մէջ ունենալու, դուք արդէն Դաշնակցութեան հետ էիք տարիներէ ի վեր։ Իսկ այսօրուան հանդիսաւոր ուխտով դուք նոր պարտականութիւններ, նոր զոհողութիւններ յանձն կ'առնէք աւելի մեծ նուիրումով ծառայելու հայ ժողովուրդին եւ անոր ազգային դատի յաղթանակի համար։ Առ այդ, ջերմօրէն կը շնորհաւորեմ ձեր մուտքը Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքին մէջ»։ Ապա տեղի ունեցաւ երդման հանդիսաւոր արարողութիւնը։ Խօսք առին ընկերներ Արշակ Յովհաննէսեան, բժ. Երուանդ Խաթանասեան եւ Պերճ Մըսըրլեան։

Այս ուրախ առիթով Գահիրէի Կոմիտէն կազմակերպած էր ընկերական խրախճանք, որ տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր։ Եղան ուղերձներ, արտասանութիւններ եւ մեներգներ։ Երիտասարդութիւնը թնդացուց սրահը յեղափոխական ու ազգային երգերով։ Բոլորն ալ ուրախ էին, խորապէս յուզուած էին մանաւանդ երէց ընկերները, որոնք անսահման երջանկութեամբ կը դիտէին իրենց շուրջը, կը դիտէին իրենց սիրելի կուսակցութեան շարքերը, որոնք գերակշիռ մեծամասնութեամբ Երիտասարդներէ բաղկացած էին։

Միայն 1949ի առաջին կէսին Գահիրէի մէջ 61 երիտասարդներ անցած են Դաշնակցութեան շարքերը։

Եւ այս շարժումը տակաւին ստացած չէ այն թափը, որ անխուսափելի դարձած է բովանդակ գաղթաշխարհին մէջ։

ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Սիրելի ՅԱՌԱՋ, օգոստոս 2ի երեկոյեան քանի մը տասնեակ արենոյշներ Կառ տը Լիոնէն շոգեկառք նստելով, կը մեկնէին բանակումի, Արտէշի նահանգին մէջ։ Բազմաթիւ ծնողներ եւ բարեկամներ եկած էին ողջերթի։

Ընդհ. խմբապետուհին, Օր. Անահիտ Գըշիկեան արենոյշները կը տեղաւորէ, միեւնոյն ատեն պատասխանելով նաեւ ծնողներու հարցումներուն։ Երբ մեկնումի սուլիչը կը հնչէ, արենոյշ մը սկըսաւ երգել, մեծ խանդավառութիւն պատճառելով։

Այս առթիւ կ'արժէ յիշել թէ Արենոյշներու Միութեան բարեկամներէնբժշկուհի Բեգզատեան-Խաչատրեան ձրիաբար խնամած էր արենոյշները, ներարկումներ կատարելով ժանտատենդի դէմ, իսկ Պ. Յ. Փանոսեան իր քոյրերուն գոյքերը Իսիէն Կառ տը Լիոն փոխադրած էր բեռնակառքով։

Մարսէյլէն ալ հայ արենոյշներ հաւաքուած են միեւնոյն վայրին մէջ։ Հաւատա՞նք թէ երիտասարդներն ալ օրինակ պիտի առնեն իրենց քոյրերէն, բանակումներ կազմակերպելու համար, փոխանակ անձնատուր ըլլալու վատառողջ զուարճութեանց։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ

Գաղութէ գաղութ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Թէհրանի Հայոց Դաւթեան (Քուչէչ) դպրոցներու աշակերտներու ընդհ. թիւն է 1929, բաժնուած՝ 36 դասարաններու մէջ։ Ուսուցիչներու թիւն է 66, որոնց 44ը կ'աւանդեն պարսկերէն առարկաները, 22 հոգի՝ հայերէն։ Պետական ծրագիրը գործադրուած է Ա.—Զ. դասարան լրիւ։

Իւրաքանչիւր դասարանի շաբաթը 12 ժամ յատկացուած է մայրենի լեզուի եւ կրօնի դասաւանդութեան։ Այս տարի հայերէնի եւ կրօնի նիշերն ալ անցած են միւս առարկաներու շարքը, որով աշակերտը եթէ այս դասերուն մէջ ալ թոյլ ըլլայ, պիտի մնայ դասարանը եւ կամ վերաքննելի պիտի ըլլայ։ Հայերէն դասագիրքի պակասը միշտ զգալի է։ Կազմուած է Հայոց լեզուն դասաւանդող ուսուցիչներէ յանձնախումբ մը եւ խմբագրական մարմին մը, տեղական պայմաններուն համապատասխան դասագիրքեր կազմելու համար։ Հոգաբարձութիւնը յանձն առած է ծախքը։ Ուսուցչական խումբը բազմանդամ ըլլալով եւ կըրկնակի ծրագիր ունենալով (պետական առարկաներու ծրագիր եւ հայկական բաժնի ծրագիր) կը գումարուի երկու խումբերու մանկավարժական ժողովներ։ Երկու ժողովներուն ալ կը նախագահէ տեսուչը։

Դպրոցի ուսումնական կրթական մասին զուգընթաց հոգ կը տարուի նաեւ դաստիարակչական եւ կարգապահական խնդիրներուն։

Դժբախտաբար շէնքը անբաւարար է եւ վատառողջ։ Շէնքին մէջ կան 966 աշակերտ – աշակերտուհիներ որոնք երբ բակ կ'իջնեն, ոչ մէկ ազատ տեղ կը մնայ խաղալու։

★ Գորգանի գաւառը կը գտնուի Կասպից ծովու հարաւ – արեւելեան կողմը, սահմանակից է խորհրդային Թիւրքմէնստանին։ Այս շրջանին մէջ կան բաւական թիւով Հայեր, որոնք ցրուած շըրջակայ գիւղերուն մէջ, կը զբաղին ծխախոտի մըշակութեամբ եւ գիւղատնտեսութեամբ։ Կլիմայական պատճառները աննպաստ ըլլալով ծանրապէս կ'անդրադառնան ժողովուրդին տնտեսական եւ առողջական վիճակին վրայ։ 1948—49 շրջանին հայկ. դպրոցը տեղափոխուած է Գորգանէն Ղորուղ հայաշատ գիւղը, որովհետեւ աշակերտները մեծ մասով Ղորուղ եւ Գոլեստան գիւղերէն են։ Դպրոցը պետական է եւ չորս դասեան, կը կոչուի «Գոլեստան»։ Տեղին կրթական նախարարութեան վարչութեան կողմէ կը նշանակուի պարսիկ ուսուցիչ մը եւ հայերէնի դասատու մը։ Թէհրանէն եկած քննիչը գոհ մնալով, խոստացած է լրիւ տարրական դպրոցի իրաւունք խնդրել կեդրոնէն։ Տեղին 10—12 տուն Հայերը կը զբաղին առեւտուրով։ Կայ բժիշկ մը, ճարտարապետ, դեղագործ, հիւրանոցատէր եւայլն։ Քաղաքի աշակերտներուն մեծամասնութիւնը հայեցի կրթութեան բացը լրացնելու համար կը հետեւի տիկին Հերման Բուխքեանի դասընթացքին։

★ Ռաշտի «Ա. Յովհաննէսեան» (Անուշիրւան) ազգ. երկսեռ վարժարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է 24 յունիսին։ Ութ աշակերտներ ըրջանաւարտ եղած են Նախակրթարանի բաժնէն։ Այս դպրոցին մէջ հայերէն լեզուն չաւանդուիր։ Եւ թղթակիցը զարմանք կը յայտնէ թէ ինչո՞ւ տեղ մը կարելի է մայրենի լեզուն դասաւանդել, իսկ ուրիշ տեղեր ոչ։

ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐՈՅԹՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի ձմեռնային collectionները արդէն իսկ մէջտեղ ելած են, հակառակ տաք արեւին եւ «միտինէթ»ներու գործադուլին։ Այս դժուարին պայմաններուն մէջ աւելի գնահատելի է Տիկին Ալիս Լեւոնի որ կրցաւ Փարիզի ամենամեծ տուներուն նման եւ նոյն ժամանակին ներկայացնել այնքան յաջող եւ գեղեցիկ collection մը որ հաւասարօրէն կրնայ մրցիլ Balmainի կամ Worthի մը հետ, նկատի ունենալով մասնաւոր միջոցներու ահագին տարբերութիւնը։

Ընդհ. ակնարկով մը աչքի կը զարնեն որոշ յեղաշրջումներ այս ձմրան համար։ Աւելի քիչ սեւ կայ, բայց վայելուչ զգեստի մը համար կը պահէ իր տեղը, մէջքը աւելի շեշտուած, ուսերը քիչ մը աւելի լայն, հասակը 35 սանդիմեթր մօտաւորապէս գետնէն, ուրեմն քիչ մը աւելի կարճցած է։

Պէտք է ընդունիլ որ Տիկին Լեւոնի այս տարուան ցուցադրութիւնը բացառիկ ճիգի մը արդիւնքն է եւ արժանի ջերմ շնորհաւորութեան, որ կարգ մը «մօտէլ»ներ չէին հասած գործադուլին պատճառով։ Ընդհանուր տպաւորութիւն մը վայելչութեան, ճաշակի եւ աշխատանքի։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

Բարեգործականի յուլիս 22 թուակիր զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

Բարերարի մը շնորհիւ Գահիրէի մէջ գնուած է շէնք մը 52,000 եգիպտ. ոսկիի (շուրջ 210,000 տոլար), երկու շէնքեր ալ Հելիոպոլսի մէջ՝ 80,000 տոլար։ Եկամուտները պիտի գործածուին Մերձաւոր Արեւելքի աղքատիկ մանուկներու դաստիարակութեան։

Աղեքսանդրիայէն Պ. Յարութիւն Յ. Սարըեան նուիրած է շէնք մը 11,000 ե. ոսկի (44,000 տոլար) արժէքով։ Այս նուիրատուութեան զուտ եկամուտը պիտի գործածուի եգիպտահայ կարօտ ուսանողներու երկրորդական կրթութեան։

Ինտիանայէն հանգ. Գրիգոր Աթանասեանի կտակէն գանձուած է 13,579 տոլար, պիտի յատկացուի կրթական եւ այլ ձեռնարկներուն, կտակակատարին փափաքին համաձայն։

Մելքոնեան հաստատութեան յատկացուած է 16,700 անգլ. ոսկի (66,800 տոլար)։ Պիտի շինուի Մելքոնեան Բարերարներու դամբարանը։

Յունաստանի մասնաճիւղերուն տրամադրուած է 13,000 տոլար, հովանաւորեալ վարժարաններուն, բուժարաններուն, կարատան ինչպէս եւ խնամատարական գործերու համար։

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին 2,000 տոլարի յատկացում մը եղած է, անցեալ նոյեմբերին վճարուած 2,000էն զատ։

Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը իր հովանաւորութեան տակ առած է Մարսիլիոյ եւ շրջանի հայերէնի դասընթացքները։

Հիւսիսային Սուրիոյ Եաղուպիէի հայաբնակ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԷ.

ԱՐՏԱԺԱՄԼԻԿ ՊԱՏԿԵՐ

Խօսքը չկրցաւ աւարտել Ստեփանիկ. աչքերուն մէջ երեւցան յուսահատութեան արցունքներ։

— Մի՛ յուսահատիր, Ստեփանի՛կ. մենք ամէն բան կ'իմանանք ու կը գտնենք Լուսիկը, ըսաւ Հարպիկ եւ երկուքն ալ ձիերուն գլուխը դարձնելով դէպի Անի, առաջ սլացան։

Քիչ ետք անոնք ներս կը մտնէին Անիի դըռներէն։

ԺԸ.

ԴԱՒԱՃԱՆԸ ԿԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Վեստ Սարգիս մեծ շուքով ընդունուեցաւ յոյն հրամանատարին կողմէ, երբ Եղոյի հետ մտաւ յունական բանակատեղին։

Կերխումի մէջ էր հրամանատարը, երբ յայտնեցին թէ Հայոց իշխան Վեստ Սարգիս կը ներկայանայ իրեն։ Հրամանատարը ուրախութեամբ վեր թռաւ տեղէն, եւ ճոխ սեղանը թողլով՝ դիմեց դէպի վրանի մուտքը, եւ ներս հրաւիրեց Հայոց թագաւորութեան խնամակալը։ Գիտէր որ այս հայ իշխանը դիւրութիւններ պիտի տար իրեն Հայաստանի մէջ իր առաջխաղացութեան ընթացքին, այսինքն պարզապէս պիտի օգնէր որ աւելի լայն աւերումներ, աւելի մեծ կոտորածներ կազմակերպուին Հայոց աշխարհին մէջ։ Ան ծանօթ էր նաեւ Վեստ Սարգիսի փառասիրութիւններուն. ուստի ամէն կերպով կը ջանար շոյել անոր ինքնասիրութիւնը։

— Բարո՛վ, հազար բարով ես եկեր իշխա՛ն. մենք վաղուց կը սպասէինք ձեզ, ըսաւ ի վերջոյ հրամանատարը կեղծ ժպիտով մը, եւ հրաւիրեց Վեստ Սարգիսը նստիլ իր մօտ։

— Այո գիտեմ որ ուշացայ, բայց վնաս չունի. մեղքերնիս կը քաւենք, պատասխանեց Վեստ Սարգիս։

— Հոգ չէ, իշխա՛ն, լաւ ժամանակ հասար. հիմա մենք քէյֆ կ'ընենք, իսկ վաղը կը մտածենք մեր ընելիքի մասին։

— Է՛յ երգիչնե՛ր, երգեցէք ուրախ երգեր, իսկ դուք փողահարնե՛ր, հնչեցուցէք ձեր փողերը եւ զարկէք թմբուկները. թող ամէնքը իմանան թէ մեր մեծազօր կայսրը պատուել գիտէ այն հայ իշխանը, որ հնազանդ է իրեն, ըսաւ հրամանատարը եւ ձեռքով նշան ըրաւ։

Ու փողերը հնչեցին, երգիչները երգել սկըսան, ուրախացնելու համար հայ իշխանը, որ հիւր էր եկեր յունաց բանակը։

Սկսաւ քէյֆը, Յոյներուն յատուկ խսկական զեղխ քէյֆը։ Հայաստանի բարկ գինին կամաց կամաց զգալի դարձուց իր ազդեցութիւնը սեղանակիցներուն ու նաեւ Վեստ Սարգիսի վրայ։ Գըլուխները հետզհետէ կը տաքնային եւ տեսողութիւնները կը մթագնէին։ Վեստ Սարգիս պղտոր աչքերով կը նայէր չորս դին, եւ գաւաթ գաւաթի ետեւէ կը պարպէր. այդ միջոցին յանկարծ խումբ մը կիսամերկ աղջիկներ ներս մտան, եւ սկսան պարել։ Հայոց թագաւորութեան խնամակալը քիչ մնաց խելքը թռցնէր. իրեն այնպէս կը թուէր, թէ ինք երկրի վրայ չապրիր այդ բոպէին, այլ երկինքի'ն, ուր անմարմին ոգիներ շրջան կազմած կը պարէին այնպիսի ձեւով ու այնպիսի նազանքով մը, որ ամէնէն պաղարիւն մարդոց սրտերն իսկ կը հալեցնէր։

— Ի՞նչպէս, կը հաւնի՞ս այս հուրիներուն, հարցուց յոյն հրամանատարը, երբ նկատեց Վեստ Սարգիսի աչքերուն փայլն ու դէմքին ջղաձիգ շարժումները։

— Հրաշալի՛ է, իշխա՛ն, հրաշալի՛, պատասխանեց Վեստ Սարգիս աչքերը չհեռացնելով պարուհիներէն։

— Ասիկա յունական պար է. մեր իշխանները շատ կը սիրեն զայն, եւ Յունաց մայրաքաղաքին մէջ առանց անոր որ եւ է խնջոյք կամ զուարճութիւն չի կատարուիր։

— Հիանալի՛ է. աննմա՛ն է, իշխա՛ն, կրկնեց Վեստ Սարգիս բերնին ջուրերը սրբելով։

ԲԱԳՐԱՏ ԱԹՎԱԶԵԱՆՑ

(37)

ղեկավարին վարժարաններն չնչութեան յատկացուած է 1000 տոլար։

Պուլկարիոյ մէջ երկրագործական գիտու – թեանց հետևող 25 հայ երիտասարդները հա – մար ղրկուած է կարգ մը մեծարժէք հատորներ, որոնք կը մնան Միութեան սեփականութիւնը։

Աթէնքի եւ շրջականներու չքաւոր եւ տկարա-կազմ աշակերտներու օգափոխութեան համար յատկացուած է 1500 տոլար։

Կամք փոքր ղրկուած է Բուլկարիա, Սու – րիա եւ Լիբանան։

Հանդերձեղէն ղրկուած է Հայաստան ներ – գաղթողներուն եւ Պաղեստինի հայ աղէտեալնե-րուն ։

Եգիպտոսից յանձնաժողովը արտասահմանի հայ կարօտ մասնաւորականներու, ուսանողներու, եւ – նեցեալ ընտանիքներու եւ տեղական անձերու ղր-կած է 371 պարէնի ծրարներ եւն։

Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ քահանաներու ըղ-ջեստի կերպաս ղրկուած է։

ԱՄԲՈԽԱՅԻՆ ՑՈՅՑ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն (օգոստ. 1 եւ 2).— Յուլիս 31ի ձիարշաւի մրցումներուն ընթաց-քին խառնակութիւններ պատահեցան եւ հանդի – սականները կրակի տուին տաղաւարներն ու դա – տաւորներու յատուկ աչտարակը։

Առենք մը ի վեր զրոյց կը շրջէր թէ մրցում-ներու ընթացքին խարդախութիւններ կը կատարուէին, ինչ որ դժգոհութեանց պատճառ կը հան-դիսանար։

Երկու զօրաւոր ձիեր դաշտէն քաշուած ըլլա-լով առաջնորդութիւն շահած էին երկու տկար ձիեր։ Կազմակերպիչ մարմինը 65 ոսկի բաշխած է շահողներուն, մինչդեռ առարկած են թէ աչքալսի անակնկալի մը պարագային 5—600 ոսկի կը շահէր խաղաքանչիւր տոմսակ։ Վիճաբանութիւններն ու ամբոխները յանգած են կռիւի եւ ոստիկանու – թեան բացակայութենէն օգտուելով հանդիսա – կանները կրակի տուած են « կէշէ »ներն ու դա-տաւորներու յատուկ դիտարան – աչտարակը։

Պաքրգիւղի հրշէջ գունդը թէեւ փութացած է դէպքին վայրը, բայց անծանօթներ դաշտին կտրած էին հրշէջ գունդին ջուրի խողովակ – ները։

Միջադէպերու առաջքը առնելու նպատակով ոստիկան – զինուորները սկսած են օդին կրակել, բայց ոչ ոք ականջ կախած է։ Ընդհանրական խուճապ մատնուած են ոստիկան զինուորները։

Այս միջադէպին վրայ, ձիարշաւները արգիլ-ուեցան Պոլսոյ մէջ։ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ մոլեգնած ամբոխը պատերազմի դաշտի վերածած էր ձիարշաւը, ջարդուփշուր ըրած է ամէն բան եւ կրակի տուած չէնքերը, տաղաւարները, բոլոր աթոռները։ Աւարի տրուած են նաեւ դրամարկղ-ները եւ յարձակում գործուած է ոստիկան – զին-ուորներուն վրայ։ Հնուածայնի գիծերն ալ կըտ-րուած են։

ԲԱՆ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՍՓԱՐԱՊԵՏՆԵՐԸ Ամէ – կա վերադարձան Վիեննայէն։ Այս առթիւ զօր. Պրէտլի նորէն յայտարարեց թէ Եւրոպայի բոլոր վիճուորական վարիչները միեւնոյն տեսակէտներն ունին պաշտպանութեան մասին եւ թէ իրենց տասնօրեայ քննական պտոյտը յաջող անցաւ։ Ֆը-րանսայի սպարապետը, զօր. տը Լաթր տը Թա-սինյի յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կը հերքէ այն զրոյցները թէ մառէչալ Մոնթկո – մըրիի ծրագիրը կը տրամադրէ քաշուիլ Եւրոպա-յէն կամ թէ պատրաստուած ծագած է իրենց միջեւ։

ԻՐԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ 126 միլիոն տո – լար ուզած է Մ. Նահանգներէն, նորոգելու հա – մար պատերազմի ընթացքին վնասուած երկա – թուղիները, ճամբաները եւ գործարանները։ Վարչապետը այս առթիւ յայտարարեց թէ այս դրամը կապ չունի եօթնամեայ ծրագրի վարկե-րուն հետ։ Անգլիա եւ Խ. Միութիւնը 1942ին դաշ-նագիր մը կնքելով, խոստացած էին անտեսապէս օգնել Իրանի։ Ոը եւ է օգնութիւն չէ եղած մին-չեւ այսօր, եւ Խ. Միութիւնը տակաւին չէ վերա-դարձուցած Իրանի ոսկի պահեստը որ Մոսկուա փոխադրուած էր։

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ԱՆԹՍԼԸ կը ծանուցանէ թէ յու – նական զինուորներ մտած են իրենց հողը։ Յու – նաստանի ապաշխարհայտն ալ կ'ըսէ թէ Թնդանօթ արձակուած է ալպանական գիւղէ մը։

5,797,724,000 ՏՈԼԱՐ քուէարկեց Մ. Նա – հանգներու Ծերակոյտը, Եւրոպայի վերակազմու-թեան գործը շարունակելու համար մինչեւ 1950։ Տնտեսական գործակցութեան յանձնաժողովը ո – րոշեց 110 միլիոն տոլարի կանխավճար մը տրա – մադրել Ֆրանսայի։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստեց, որուն համաձայն մինչեւ 49 տարե-կան այրերը պիտի զինուորագրուին, նեթէ պա –

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Շրջանային Վարչութեան

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 14ին, ամբողջ օրը դէպի CALANQUE DE PORT-PIN Մասնակցութեամբ Saint Loupի եւ Bd Oddoի նուագախումբերուն։

ԼՈՂԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

Նաւերը (Canebière I եւ Canebière II) Vieux Portէն կը մեկնին առաւօտեան ժամը 7ին։ Երթեւեկի տոմսը 200 ֆրանք։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՀՈԿՏ. 15ԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս չորեքշաբթի, 10 օգոստոսին Ահարոնեան Ա-կումբին մէջ, ժամը 7.30ին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. « Անտօք » ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ 13 օ – գոստոս, երեկոյեան ժամը 8.30ին Հայոց մատրան մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտա – ւորիչ է։

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ «Անանասի Արշաւանք »ի տա-րեդարձը կը տօնուի օգոստ. 21ին «Clos de Fusains »ի ընդարձակ պարտէզին մէջ։

Պ. Բիւզանդ Պօտուքեան, Օր. Աննա Պօտուք-եան, Պ. Կարապետ Նոփքարտաշեան, Պ. Վահէ Իշխանլեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Նոփքարտաշեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ց. Ուզունեան եւ զա-ւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրէասեան եւ զաւա-կը, Տէր եւ Տիկին Պօտուքեան եւ բոլոր ազգա-կանները սրտի խորունկ կսկիծով կը յայտնեն ի-րենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, աղջկան քրոջ սանի-կին, հօրոյ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՆՐՎԱՆԻԿ Բ. ՊՕՏՈՒՔԵԱՆԻ

(Ծնեալ Նոփքարտաշեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ օգոստ. 7ին, իր բնա-կարանին մէջ, 28 տարեկան ծաղիկ հասակին։

Յուղարկաւորութեան սուրբ արարողութիւ-նը տեղի կ'ունենայ այսօր չորեքշաբթի, 10 օգոստ. ժամը 10.45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմա-նատունը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Հ. Յ. Դ. Ս.-Լըթիէնի « Անտօք » ենթակոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Ն. Սերուն-դը, Ֆր. Կ. Խաչը եւ Սանուհիները Միութիւնը իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Շ. Միսաքեաններուն եւ պարագաներուն, նոյն – պէս ընկ. Փ. Միսաքեանին, իրենց սիրեցեալ մօր կսկծալի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպը-սակի կը նուիրեն 2000 ֆր. ՅԱՌԱՋի տարածման ֆոնտին։

ԼԻՈՆԷՆ ընկ. Յովհ. Ալթունեան 500 ֆրանք կը նուիրէ ՅԱՌԱՋի տարածման ֆոնտին իր խըմ-բագրատուն այցելութեան առթիւ։

տերազմ ծագի։ Երիտասարդները ենթակայ են եր-կու տարուան զինուորութեան, կիները՝ մէկ տարուան։

ՄԱՀՃԱԲԱՐՁ ՎԱԿՈՆՆԵՐՈՒ եւ ճաշարաննե-րու պաշտօնեաներն ալ գործադուլ յայտարարե – ցին։ Երկաթուղիներու վարչութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առաւ, ուղեւորներուն ուտելիք եւ « քուշէթ » ճարելու համար։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ անմրժէք են 50 սանթիմնոց, մէկ եւ երկու ֆրանքնոց պրոնզէ մե-տաղադրամները (դեղին)։ Պետական գանձը պատ-րաստ է զանոնք փոխանակելու մինչեւ հոկտ. 31։ Ծնմակ ալիւմինիոմէ դրամները կը պահեն իրենց արժէքը։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՊԱՅ ՄԸ, Իվան Բոնդերիով, սահմանէն անցնելով Թուրքիա փախած է, իբրեւ հակառակորդ բոլշեւիկեան կարգուսարքին։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Բչ). — Սթերլին 1097 (930), տո – լար 331 (362), զուից. ֆրանք 83.25 (89), Նափո-լէոն 4230, զուից ոսկի 4080, աթերլին 4860, տո – լար (20) 19,760, ձուլ ոսկի 596,000 ֆրանք։

Օր. ԶԱՐՈՒՀԻ ՇԵՂԻԿԵԱՆ

եւ

ԸՆԿ. ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Ամուսնացած

Փարիզ 7 օգոստոս 1949

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Ջերմապէս կը խնդրուի հասցէի փոփոխութեան ա-տեն մեզի ղրկել իրենց ստացած վերջին թերթին գօտին (պանտը)։ Նոյն խսկ արժէթուղթի գացած ատեն։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Dámesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գինն 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Jeudi 11 Août 1949 Հինգշաբթի 11 Օգոստոս

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5920 — Նոր շրջան թիւ 1331 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԸ

« Կուլտուրական կապ »ի ուրիշ օղակ մը կը ներկայացնէ « Խօսում է Երեւանը »։

Ցետին անտարբերը խորապէս պիտի յուզուէր, լսելով ալիքներու ձայնը հայրենի աշխարհէն։ Երգ ու նուագ եւ զեկուցումներ՝ մայրենի լեզուով։ Կանչեր, կոչեր, աւետաբեր լուրեր երկրի յառաջդիմութեան մասին։ Ձայներ որ կարօտ կ'արծարծեն։

Դժբախտաբար հաղորդակցութեան այս հրաշալի միջոցն ալ առաւելապէս կը ծառայէ քաղաքական — կուսակցական քարոզութեանց։ Նոյնքան խորթ եւ մոլեռանդ որքան եթէ Մոսկուայէն, Թիֆլիսէն կամ Բագուէն արձակուած ըլլար։

Բացատրութեան չի կարօտիր այս պարագան։

Ինչպէս ամէն տեղ, Երեւանի մէջ ալ խօսնակները հարկադրուած են տառապէս կարդալ եւ հաղորդել իրենց յանձնուած գրաւոր եւ գրաքննուած զեկուցումները։ (Անշուշտ աւոր համար է որ « Սփիւռք »ը երբեմն կ'արտասանուի Սըփիւռք...)։

Ինչո՞ւ զարմանալ որ յաճախ սուխ — սխտորի հոտ կուգայ այդ քարոզչական զեկուցումներէն, այնքան թխածոյ եւ թերխաշ։ Մանաւանդ երբ կը կրկնուին օրն ի բուն, քարացած միօրինակութեամբ։

Այդ զեկուցումներուն հիմնական դրամադրութիւններէն մէկն ալ Դաշնակցութեան դէմ բացուած պայքարն է, նոյն քնարեր առասպելներով։

Քուն թէ արթուն, գրքի եւ թերթի մէջ թէ ամպիոնի վրայ մարդիկ անդադար կը դառնեցնեն. — « Հայ ժողովրդի ամենաոխերիմ թշնամի Դաշնակները »։

Խեղճերը կը մոռնան որ շատոնց թաղած էին զանոնք, հանդիսաւոր արարողութեամբ, անտարբեր յայտարարութիւններով եւ դիակնեցին ալ « խորր թաղած »։

Դաշնակցութեան գլուխէն մազ չի շարժիր անզօր կարողութեան այս մարզանքներով, սանձակոտոր խելագարութեան այս ելոյթներով, որոնք իրարու կը յաջորդեն 1905էն ի վեր։

Եւ սակայն, արիւն կը պղտորեն, խորացնելով արհեստականօրէն բացուած խրամատը, այս ճակատագրական օրերուն։

Երեւանցիները իրենք շատ լաւ գիտեն թէ որո՛ւ հետ է հայրենասէր ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, իր քաղաքական դաւանանքով եւ պահանջներով։

Շատ լաւ գիտեն, եւ փոխանակ ընդ առաջ երթալու, — գոնէ փորձ մը կատարելու — կը ջանան մոլորեցնել հանրային կարծիքը, խժալուր ժխոր մը յարուցանելով։ Զարաչար գործածելով հաղորդակցութեան ամէն միջոց, բանաւոր, գրաւոր թէ ձայնաւոր (անթել)։

Դաշնակցութեան դէմ բացուած խաչակրութիւնը միմիաբար մըն է այս ամբողջ ժխորին մէջ։ Քամնելի ողբերգութեան մը մէկ մարագոյրը։

Եւ այդ չէ որ կը զբաղեցնէ մեզ, այլ հիմնական խնդիրը, — յարաբերութիւն՝ Հայրենիքի եւ Հայկական Արտասահմանի միջեւ։

Տեսանք թէ ի՛նչ կը ներկայացնէ այդ յարաբերութիւնը, որ յանձնուած է չինծու կազմակերպութեան մը, « Արտասահմանի հետ Կուլտուրական Կապի Հայկական Ընկերութիւն »։

Նախագասութիւնն անգամ թարգմանութիւն է ռուսերէնէ, ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ բառեր ու բացատրութիւններ։ Խորթ՝ ոչ միայն բովանդակութեամբ, այլ եւ էութեամբ։

Արդ, բնակա՞ն են, հարազատ եւ գործնակա՞ն են յարաբերութեան այս միջոցները՝ հայրենիքին եւ տարագիր բազմութեանց միջեւ։

Կարելի՞ է զարկ տալ հայրենասիրութեան, ոգեւորել, ներշնչել Հայկական Արտասահմանը, այս խորթ եւ խախուտ կապերով։

Երկուքն ալ, Հայրենիք եւ Հայկական Արտասահման, չե՞ն տուժեր, այս անբնական կացութեան հետեւանքով։ Եւ հետզհետէ աւելի մեծ վնասներ չե՞ն կրեր, եթէ երկարաձգուի այս ողբերգութիւնը։

Առաջին անգամ չէ որ կ'ուղղենք այս հարցումները։

Եւ միշտ ալ պիտի յիշեցնենք, սթափեցնելու համար քնացողները։ Մանաւանդ անոնք որ կը նախընտրեն օսօր կարդալ, համաձայն կանխորոշ ազդանշանի մը։ Շ.

Իրար կը գտնեն 35 տարի վերջը

Երէկ հաղորդած էինք թէ Սէնթ — Էթիէնի մեր ընկերներէն Միհրան Աբրահամեան գտած է իր աղջիկը, Մարինէ, որ կորսուած կը կարծուէր 1914էն ի վեր։

Փարիզի օրաթերթերէն Aurore Գշ. օր այս լուրը հրատարակելով, կը պատմէր թէ Մարինէ երկու տարեկան էր 1914—18ի պատերազմին, եւ մօրը մահէն վերջ միսիոնարներ ազատելով զինքը, Սուրիա փոխադրեցին, ուր կրթուեցաւ վանքի մը մէջ, մինչեւ 17 տարեկանը։ Ցետոյ կարուհի դարձաւ, իսկ Պէյրութի մէջ ալ հիւանդապահուհի։ Կարմիր Խաչի կատարած փնտռտուքներու շնորհիւ, եւ Ֆրանսայէն Պէյրութ հասած Հայերու հանդիպելով, աղջիկը, որ այժմ 37 տարեկան է, վերջապէս իմացաւ թէ Սէնթ — Էթիէն կը գտնուի հայրը, Միհրան Աբրահամեան, 62 տարեկան։

Երէկ ալ նոյն թերթին թղթակիցը Մարսէյլէն կը հեռագրէր թէ Պ. Միհրան մինչ այս առտու (Գշ.) անձկութեամբ կը սպասէր Պէյրութի շոգենաւին, կամուրջին վրայ նշմարեց երիտասարդ կին մը որ համբոյրներ կ'ուղարկէր։ « Իր աղջիկն էր, որ ջարդուած կը կարծուէր մօրը հետ, 1914ին, Քղիի մէջ։ — « Մի՛ լաք, աղաղակեց երիտասարդուհին իր հօրը »։ Պ. Միհրանի կ'ընկերանային իր երկրորդ կինը եւ աղջիկներէն մէկը։ Վերջապէս կրցաւ համբուրել Մարինէն զոր կը ճանչնար 11 ամիս առաջ ղրկուած լուսանկարներով։

— « Հայրս Ֆրանսական հպատակ եղած է, ես ալ կ'ուզեմ ըլլալ եւ Ֆրանսա հաստատուիլ », ըսաւ երիտասարդուհին։ Եւ չորսը միասին մեկնեցան լի ուրախութեամբ եւ յուզումով։

Paris-Presse (10 օգոստ.) նոյն արտաշարժ պատմութիւնը հրատարակած է խոշոր խորագիրներով, — « Մարինէ, դուստր Կովկասի, Սէնթ - Էթիէնի մէջ կը գտնէ իր ամբողջ ընտանիքը։ 1914ին, տակաւին երախայ էր երբ միսիոնարներ փրկեցին ջարդէն »։ Ցաւած է նաեւ ընտանիքին խումբանկարը։

Թղթակիցը նախ կը նկարագրէ պատերազմը եւ ջարդերը.

— « 1914 օգոստոս. պատերա՛զմ։ Փոքր Ասիոյ մէջ, Թուրքերը, զինակից Գերմաններու, սպառնալից դիրք մը բռնած են։ Իրենց դրացիները կը դողան, որովհետեւ քրիստոնեաներու ջարդերը կը բազմապատկուին։ Ընտանիքներ կը կոտորուին, մանուկները հօրերը կը նետուին, քաքիւղով թաթախուած եւ կը վերածուին բոցավառ ջահերու։ Հայերը կը փախչին խումբ խումբ, ողբաձայն թափօրներ կազմած, կը փախչին ճամբաներուն եւ արահետներուն վրայ, եւ կ'ապաստանին, բստ բախտի, քիչ մը ամէն տեղ, Եւրոպա, ինչպէս Ամերիկա »։

Թղթակիցը յետոյ Սեւ ծովը շփոթելով Կասպից ծովուն հետ եւ ուրիշ սխալներ գործելով, կը շարունակէ.

— « Կասպից ծովէն մէկ մղոն հեռու ?, Կովկասի առօրուտը ? Էրզրումի շրջանին մէջ, Քղի կոչուած փոքր գիւղը ? կ'ապրէր հողագործութեամբ։ Միհրանի ընտանիքը երջանիկ օրեր կ'ապրէր տան նահապետին իշխանութեան տակ։ Քառասունեւհինգ հոգի կը բնակէին տունին մէջ, այր, կին եւ մանուկ, երբ փոթորիկը պայթեցաւ աշխարհի գլխուն եւ ցիրուցան ըրաւ տոհմը։ Միհրան Աբրահամեան գնաց պահուեցաւ Պոլսոյ մէջ, մինչ կինը եւ աղջիկը, որ ծնած էր 1912ին, դեռ երախայ, կը մնային իրենց տեղը, նահապետին պաշտպանութեան տակ։

« Ցետոյ սկսաւ ջարդը։ Քղին ահռելի օրեր տեսաւ եւ Պ. Միհրան որ պահուած էր Պոլսոյ մէջ, շատ վերջը իմացաւ անագորոյն լուրը։ Սպասելով պատերազմի վախճանին, այլ եւս ուրիշ բան չէր կրնար ընել եթէ ոչ հիւրընկալ անկիւն մը գտնել։ Եւ Ֆրանսա գալով, հաստատուեցաւ Սէնթ — Էթիէնի մէջ, իբրեւ շրջուն վաճառորդ »։

Թղթակիցը այնուհետեւ կը նկարագրէ թէ ինչպէս երեւան հանուեցաւ կորուսեալը (տես վերը)։

ԱԹԷՆՔԷՆ ԿԸ ՀԵՌԱԳՐԵՆ թէ մահուան դատապարտուեցան վաշտապետ Պատեկոս եւ ուրիշ 22 համայնավարներ, մէջն ըլլալով տիկին Պատեկոսը եւ ուրիշ հինգ կիներ։ Կռիւը կը շարունակուի Կրամոս լեռներուն մէջ։

Եւրոպայի վերազինումը

« Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԱՑԼ ԻՐԸ ՊԷՏՔ ՉԷ ՀԱՐԿԱԴՐՈՒԻՆ ԳՐԱՒՈՒՄԷ ՓՐԿԵԼՈՒ ԵՒՐՈՊԱՆ »

Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց եւ զինեալ ուժերու յանձնախումբը կը շարունակէ լսել պատասխանատու անձերու կարծիքները, Եւրոպայի վերազինման եւ պահանջուած վարկերու մասին։

Երեքշաբթի օր լսուեցաւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Ճոնսըն, որ նոյնպէս շեշտեց թէ « արեւմտեան Եւրոպայի զինուորական տկարութիւնը մեծ փորձութիւն մը կը կազմէ Խ. Միութեան եւ միջազգային համայնավարութեան համար »։ Եւ բացատրելէ վերջ թէ « այս կացութիւնը ծայր աստիճան ծանր վտանգ մը կը ներկայացնէ Մ. Նահանգներուն համար », շարունակեց.

— « Ազգ. պաշտպանութեան վարիչները վճռած են այնպէս գործել որ ամերիկեան ժողովուրդը չհարկադրուի նորէն ձեռնարկել գրաւեալ Եւրոպայի փրկութեան։ Հետեւաբար անհրաժեշտ է կազմակերպել արեւմտեան Եւրոպան, մարզել եւ սպառազինել անոր բանակները, որպէս զի Մ. Նահանգները կարենան զօրաշարժ կատարել, սպառազինել, մարզել եւ Ատլանտեանէն անդին փոխադրել իրենց զինուորները։ Արեւմտեան Եւրոպան պէտք է վերազինուի արագօրէն, որովհետեւ ամիսներ եւ տարիներ պիտի անցնին, մինչեւ որ Ամերիկան կարենայ զինել եւ փոխադրել իր զինուորները։ Նոյն իսկ արդէն պատրաստ սպառազինութիւնները չեն կրնար Եւրոպա ղրկուիլ, օրինագծին վաւերացումէն անմիջապէս վերջը. առնուազն վեց կամ ինը ամիս պիտի անցնի։ Մեր զինամթերքը ամէն բանէ առաջ պիտի ծառայէ լրացնելու Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի անմիջական պակասները։ Նախայարձակման մը պարագային այդ երկիրներն են որ պիտի կրեն հարուածին ծանրութիւնը։ Եթէ թշնամի պետութիւն մը արեւմտեան Եւրոպա արշաւէ, եւ անոր ճարտարագործական կարողութիւնը աւելնայ այդպիսի նախայարձակի կարողութեանց վրայ, շատ վտանգաւոր կացութեան մը պիտի մատնուին Մ. Նահանգները »։

Ծերակուտական Վանտընպէրկ, որ համաձայն չէ մէկ անգամէն տրամադրելու 1,450,000,000 տոլարի վարկը, առաջարկեց կէս առ կէս կրճատել այդ վարկը, եւ կէսը յանձնել 1950ի սպառազինութեանց համար, մնացեալը կարգադրել ապագային։ Այդ պարագային տրամադրուած վարկէն պիտի օգտուին Ցունաստան, Թուրքիա, Քորէա եւ Փիլիպպեան կղզիները։

★ Իր զեկուցումէն քանի մը ժամ առաջ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը հրամայած էր կէս առ կէս կրճատել նաւատորմը, զարկ տալու համար օդանաւային ուժերուն։ Այս ծրագիրը խստօրէն կը քննադատուի ծովակալներու եւ ծովային մասնագէտներու կողմէ։

Դաշինք մըն ալ Միջին Արեւելքի համար

Դամասկոսէն կը հեռագրեն ամերիկեան գործակալութեանց, Գշ. օրուան թուականով. —

Սուրիոյ նախագահը, մարաջախտ Հիւսնի Զայիմ, այսօր յայտարարեց թէ տրամադիր է հովանաւորելու « Ատլանտեանի դաշինք մը » Միջին Արեւելքի համար, պայմանաւ որ Մ. Նահանգները յանձն առնեն տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութիւն ընծայել։ Եւ բացատրեց թէ պատրաստ է առաջին քայլերն առնելու, շրջանային խմբակցութիւն մը կազմելու համար համայնավարութեան դէմ։ Այս խմբակցութիւնը պաշտպանութեան երկրորդ գիծը պիտի կազմէ Թուրքիայէն վերջ որ կը սպառազինուի Մ. Նահանգներուն կողմէ։

Հիւսնի Զայիմ այս առթիւ դիտել տուաւ թէ չուզեր որ Իսրայէլն ալ առնուի այսպիսի դաշինքի մը մէջ, վասն զի այն ատեն « հինգերորդ զունդ մը պիտի ստեղծուի համայնավարական հակումներով »։ Սուրիա ամէն կերպով պիտի երաշխաւորէ թէ Մ. Նահանգներուն կողմէ տրամադրուած զէնքերը պիտի չգործածուին Իսրայէլի դէմ, բաց ի ինքնապաշտպանութեան պարագայէն։

Մառէշալը յայտնեց նաեւ թէ որոշած է լիովին զօրացնել Սուրիոյ սահմանագլուխը, կանխելու համար որ եւ է հաւանական նախայարձակում Իսրայէլի կողմէ։ « Սուրիան՝ ընդարձակած ըլլալով իր բանակը, արդէն իսկ զօրաւոր է պարտութեան մատնելու Իսրայէլը, եթէ յարձակում կրէ »։

Նախագահը հաւաստեց թէ նոր սահմանադրութիւնը կատարելապէս պիտի ապահովէ քաղաքացիական իրաւունքները, առանց խտրութեան։ Ցետոյ փափաք յայտնեց որ Մ. Նահանգները ճնշում բանեցնեն Իսրայէլի վրայ, Լոզանի մէջ, վերջնապէս կարգադրելու համար Պաղեստի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

(Չորրորդ եւ վերջին մաս)

Աստուածաշունչի հրատարակութեան համար կատարած մանրակրկիտ բաղդատութիւնն ու քննութիւնը՝ առիթ տուած էին Մխիթարի խորանալու Սուրբ Գրոց ուսումնասիրութեան մէջ։ Այդ քննութենէն կը ծնի «Մատթէի մեկնութիւն»ը՝ որ Մխիթարի մեկնութեանց մէջ ամէնէն հմտալիցն ու արժէքաւորն է։ Այս մեկնութիւնը որ կը բաղկանայ զոյգ սիւնակներով չուրջ հազար էջերէ, առաւելապէս կը հիմնուի Ոսկեբերանի բացատրութիւններուն վրայ եւ անոր մէջ ի յայտ կուգայ հեղինակին աստուածաբանական եւ իմաստասիրական խոր հմտութիւնը։ Երկար տարիներու յոգնաջան աշխատութեամբ իրականացած բացառիկ գործ մըն է։

Նոյն կարգի աշխատութիւն մըն է նաեւ «Ժողովողի մեկնութիւնը», աւելի դիւրահասկնալի ոճով եւ բովանդակութեամբ շարադրուած, բայց որ բան չի պակսեցներ գրքին հմտական արժէքէն։ Ունի նաեւ մեկնութիւններ՝ Աստուածաշունչի խրթին տեղերուն, Սաղմոսներուն եւ Պօղոսի թղթերուն, որոնք անտիպ կը մնան։

Մխիթար Աբբահօր կրօնական հեղինակութիւններու կարգին յիշենք նաեւ գրաբար «Քրիստոնէական»ը մը։ Նախապէս խորհած է աշխարհաբար շարադրելու զայն։ Բայց կը դդուշանայ ռամիկ լեզուով գրքեր հրատարակելէ, որովհետեւ հակառակորդները եւ գինք հալածողները (ե՞րբ մեծը չէ հալածուա՛ծ) բազմաթիւ էին եւ կրնային առիթ առնել այդ հրատարակութիւններէն՝ ժողովուրդը մոլորեցնելու, իրենց ամբաստանութիւնը եւ հալածանքը սաստկացնելու համար։

Բայց Մխիթար իր հետաւոր եւ խորաթափանց մտքով երբ լիովին կ՚ըմբռնէ ժողովրդական լեզուին ռամկօրէնի կարեւորութիւնները եւ զայն կազմաւորելու, ճամբու դնելու համար կ՚աշխատասիրէ իր աշխարհաբար Քերականութիւնը, որու մասին պիտի խօսինք քիչ վերջ, այլ եւս մէկդի կը դնէ ամէն նկատում ու կասկած եւ 1727ին կը հրատարակէ աշխարհաբար Քրիստոնէական մը եւս։

Միայն հոգեւորական մը չէ սակայն Սեբաստացին։ Մայրենի լեզուին հանդէպ պաշտամունք ունի եւ Հայոց լոյսը իր մեծագոյն ցանկութիւններէն մին է։ Տեսանք թէ որքան թծախնդիր է Հայերէնի անսխալ գրուելուն եւ անխնայ կը հալածէ վրիպակները, սխալները, անհարթութիւնները։ Զէր բաւեր ցոյց տալ սակայն, հարկ էր նաեւ ուսուցանել։ Անհրաժեշտ էր քերականութիւն մը, մանաւանդ որ իրմէ առաջ չինուած Ոսկան եւ Հոլով վարդապետներուն քերականութիւնները, առաւելապէս հիմնուելով լատիներէն կանոններուն վրայ, օտար ձեւերու դուռ բացած էին մեր դասական լեզուին մէջ։ Սիմէոն Ջուղայեցիի քերականութիւնը աւելի կը յարգէր նախնեաց լեզուական կանոնները, բայց անբաւական էր։

Մխիթար 1730ին Պօլսոյի տպարանէն ի լոյս կ՚ընծայէ իր գրաբար քերականութիւնը՝ զոր կը կոչէ «Քերականութիւն գրաբառի լեզուի՝ Հայկազեան սեռի, շարադրեցեալ աշխատասիրութեամբ տեառն Մխիթարայ վարդապետի Սեբաստացւոյ, ի վարժումն նորամուտ աշակերտաց դասարան իւրոյ եւ ի յօգուտ այլոց ամենից՝ որք ունին գիտակ ի զաւիթս իմաստից դրամբ քերականութեան մտանելոյ»։ Նկատելի է որ «գրաբար» եւ «աշխարհաբար» միշտ Ռ գիրով կը գրէ Մխիթար։

Շատ խնամքով պատրաստուած գործ մըն է այս քերականութիւնը որ կը բաղկանայ երեք մասերէ։ Առաջինը՝ լեզուական կանոններու եւ օրէնքներու բացատրութիւնն է։ Երկրորդին մէջ՝ բառերու սխալ գրութիւնները կ՚ուղղէ, տառերու հնչման տարբերութիւնները կը ճշդէ, համանիշները կ՚որոշէ եւ կը բացատրէ պատուագրութեան նշանները (դուր, երկօրեակ, նշանագիր, սիւն)։ Երրորդին մէջ՝ կը սահմանէ ոճերը, մէջբերումներով, օրինակներով, բացատրութիւններով։ Երեք տեսակ ոճ կ՚ընդունի։ Պարզ ոճ՝ օրինակ Յայսմաւուրքը։ Միջին ոճ՝ օրինակ Աստուածաշունչի մեծագոյն մասը։ Բարձրագոյն ոճ՝ օրինակ Մակաբայեցւոց գիրքը, Խորենացի, Նարեկ։

Ըսինք որ Սեբաստացին հետեւելով ժողովուրդի շրթներուն վրայ ծնած լեզուին ապագայի հնարաւորութիւնները, կ՚ուզէ զայն եւս կարգի դնել, ձեւաւորել։ Այդ մտադրութեամբ յօրինած է իր աշխարհաբար քերականութիւնը՝ որ իր տեսակին մէջ անդրանիկն է։

Աշխարհաբար քերականութեան մէջ կը սահմանէ խոնարհումները, հոլովումները եւ լծորդութիւնները, բազմաթիւ օրինակներով։ Երեք տեսակի հոլովում կ՚ընդունի, զարտուղիներէն զատ․ հաց՝ հացի, հաւ՝ հաւու, դուռն՝ դռան («ռ»ով)։ «Ն»ին բացասականը՝ «խմէ», «սա կամ սվի» սեռականը՝ «սվոր», բացասականը «սկից» եւն․։ Բայերու ժամանակներուն մէջ կը դնէ նաեւ «դերակատար» եւ «յարակատար» եղանակներ։ Երկարօրէն կը բացատրէ ուղղական եւ տրական հոլովները բացասականէն զատելու ձեւեր եւն․։

Որպէս Մխիթարի աշխարհաբարէն նմոյշ մը, ահա հատուած մը այդ գործէն։ Այս աշխարհաբարը Աբբահօր գրիչինն է։ «Պէտք է գիտնալ որ եթ(ը) գիրն անուններուն վերջը միշտ բացորոշելու համար կու դրուի այս մեր աշխարհաբառ լեզուին մէջ․ նորա համար շարադրութեան եւ խօսից մէջ՝ անունն թէ ուղղական լինի, թէ զօրութեամբ նախդրիւ տրական եւ թէ հայցական, եթէ բացորոշելու պիտանաւորութիւն ունի, եթ (ը) գիրը կ՚առնու․ եւ եթէ չունի, առանց եթ (ը) գրի կու մնայ եւ ինչ բայի որ խնդիր եղեր է, այն բայն ուզած խնդիրն հայելով՝ պիտի իմացուի նոյն անունն՝ ուղղական լինել, նախդրիւ տրական եւ կամ հայցական»։

Մխիթար կը դասախօսէր նաեւ վանքին աշակերտող նորընծաներուն։ Այդ դասախօսութեանց համար պատրաստած էր նօթագրութիւններ, արձանագրութիւններ, համառօտագրութիւններ՝ որոնց հետեւողութեամբ կը կատարէր իր դասախօսութիւնները։ Այդ ձեռագիրները մինչեւ այժմ խնամով պահուած են։ Անոնց մէջ մանաւորապէս ուշագրաւ են երկուքը, իրենց հմտալից բովանդակութեամբ եւ որոնք արդէն իրական երկասիրութիւններ են, անտիպ մնացած։

Ասոնցմէ մին՝ «Համառօտ ճարտասանութիւն, դիւրին ոճիւ եւ վայելուչ օրինակաւ», գրաբար լեզուով 180 էջնոց տետրակ մըն է, ուր կը բացատրուին ճարտասանական բոլոր ձեւերը իրենց նրբութիւններով, բազմաթիւ օրինակներով, մասնաւորապէս Նարեկացիէն առնուած։

Միւսը՝ «Ցաղագս մաթեմաթիգայի, այսինքն քանակաբանութեան», նոյնպէս գրաբար, ընդարձակ գործ մըն է 373 երկսիւն եւ մեծադիր էջերով, ուր կը խտանան հետեւեալ նիւթերը՝ Աբբահօր իսկ կատարած բաժանումներով․ «Թուաբանութիւն, երկրաչափութիւն, աստեղաբանութիւն, բանք տօմարադիտականք, երաժշտականութիւն, ընդհայեցողութիւն, կշռորդաբանութիւն»։ Նիւթերու այս պարզ թուումն իսկ բաւական է յայտնելու թէ որքան խոր գիտութեան հասած էր երբեմնի Սեբաստացի վարդապետը։

Խիստ շահեկան են նաեւ Աբբահօր մեծաթիւ թղթակցութիւնները՝ ուր կը փայլին իր վեհ հոգին եւ հսկայ մաքին հարուստ գանձերը։

Իր մահուան երկրորդ հարիւրամեակին առթիւ, Մխիթար Սեբաստացիի գրական վաստակին մեր այս հպանցիկ ակնարկը անգամ մը եւս կը շեշտէ թէ որքան խոր եղած է անոր ազդեցութիւնը Հայոց մտաւոր վերազարթնումին մէջ։ Հայոց ժողովուրդը իր դժբախտութեանց մէջ իսկ եղած է մեծ, իր այս կարգի զաւակներով եւ Մխիթար եղած է «մխիթարիչը» իր ազգին՝ որուն բարձրացման նուիրեց իր բովանդակ կեանքն ու գործը, տալով անոր լոյս, միշտ աւելի լոյս։

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ամերիկան ինչպէս կ՚օգնէ Թուրքիոյ

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Թուրք զինուորական առաջնորդները եւ ամերիկեան խորհրդականները գիտեն որ Թուրքիա չի կրնար երկար ժամանակով դիմադրել Արեւելքէն գալիք յարձակումի մը, սակայն բանակին արդիականացումը թոյլ պիտի տայ իրեն որ առ նուազն քանի մը ամիս ուշացնէ թշնամիին յառաջխաղացումը։ Թրքական բանակը կրնայ նահանջել պաշտպանողական գծի մը վրայ կեդրոնական կամ արեւմտեան Անատոլուի որուն ետեւէն արեւմտեան օդանաւերը կրնան ռմբակոծել ռազմական արժէք ունեցող կարգ մը կէտեր, ինչպէս օրինակ Բագուի քարիւղի հանքերը, Թուրքիոյ արեւելեան սահմանէն քիչ անդին։

Թուրքիա յաճախորդ մըն է ամերիկեան օժանդակութեան մարմնին համար, աւելի քան նըպաստընկալ մը։ Թուրքիա ուղղակի նպաստներ չստանար։ Բաց ի փոխառութենէն, Թուրքիա առաջին տարին ստացաւ 30 միլիոն տոլար որուն համար պիտի վճարէ տարեկան հարիւրին 3ուկէս տոկոս մը երեսունըհինգ տարի։

Նկատի ունենալով որ Թուրքիա պատերազմի աւերներուն չենթարկուեցաւ, Ամերիկեան Տնտեսական մարմինը կ՚աշխատի երկիրը զարգացնել, ոչ թէ վերաշինել։

Ամերիկեան ծրագրին գլխաւոր նպատակն է Թուրքիան վերածել 20րդ դարու երկիր մը՝ արդիացնելով իր երկրագործութիւնը, հանքերը եւ ճարտարարուեստը։

Թուրքիոյ ժողովուրդին հարիւրին 80ը հողագործ ըլլալով, այդ մարզին մէջ է որ Թուրքիա կրնայ ամէնէն մեծ մասնակցութիւնը ունենալ տնտեսական ծրագրին յաջողութեան մէջ։ Երկրագործական նախարարութիւնը կ՚ըսէ թէ երկրին մշակելի հողերուն միայն մէկ քառորդը հերկուած է։ Անատոլուի մէջ, մշակելի ընդարձակ տարածութիւններ արօրին երեսը տեսած չեն որովհետեւ երկաթուղի չկայ․ իսկ եղած ճամբաներն ալ շատ նախնական են։

Ամերիկեան պատուիրակութեան համար ամէնէն վրդովիչ պարագան այն է որ Թուրքիոյ հունձքին կէսէն աւելին կը փճանայ ամէն տարի։ Անձրեւները սառեցնելու կամ պահածոյի վերածելու դիւրութիւնները՝ բացարձակապէս չկան։ Խաղողը, [illegible] կամ նարինջը որոնք կրնային [illegible], կը փտին։ Հիմա սակայն, Ամերիկացիները մասնաւոր մթերանոցներ պիտի հաստատեն եւ փոխադրական միջոցները պիտի բարելաւուին։

Արդիական մեքենաներ հետզհետէ Թուրքիա կը հասնին եւ ամերիկեան պատուիրակութիւնը արդէն սկսած է արդիական արհեստագիտութեան վարժեցնել թուրք երկրագործները։ Ամերիկեան ղեկավարութեամբ անթելի յայտագիր մը շաբաթական դասեր կուտայ ողողումի, հունձքի եւ պարարտացուցիչ նիւթերու մասին։

Թուրքիոյ տարածութիւնն է 296,000 քառ․ մղոն, բայց իր երկաթուղիներուն երկայնութիւնն է միայն 4652 մղոն։ Թէ Տնտեսական մարմինը եւ թէ զինուորական իշխանութիւնները իրենց ծրագիրներուն մէջ ունին ճամբաներու շինութիւնը։

Զինուորական պատուիրակութիւնը հինգ միլիոն տոլարի պիւտճէ մը ունի։ Ճամբաներ պիտի շինուին․ այլ եղածները պիտի նորոգուին․ միշտ նկատի ունենալով անոնց ռազմագիտական արժէքը։ Մինչեւ հիմա 250 քիլոմեթր երկայնութեամբ ճամբաներ նորոգուած են։

Թուրքիոյ մէջ դժուար է դրամագլուխ ճարել շէնքերու շինութեան կամ ճարտարարուեստի միջոցներու զարգացման համար, որովհետեւ տուրքի դրութիւնը շատ նախնական է եւ դրամագլուխները հասոյթ չեն բերեր։

Ասոր հետեւանքը եղած է այն որ մասնաւոր դրամատուներ գրեթէ չկան։ Պետական ելեւմուտքի հանդէպ տիրող անվստահութիւնը, թոյլ չտար որ փոքր դրամագլուխի տէրերը գնեն պետական արժեթուղթերը որոնք յատկացուած են վերականգնումի ծրագիրներուն․ այնպէս որ կառավարութիւնը ստիպուած է մինչեւ հարիւրին եօթը տոկոս վճարել։

Միջին Արեւելքի Ընկերութիւնը, ամերիկեան ձեռնարկ մը, ծրագրած է մեծ պանդոկ մը շինել Պոլսոյ մէջ, նկատի առնելով քաղաքին յարաճուն կարեւորութիւնը իբրեւ կայան միջազգային օդագնացութեան։ Գոյացած համաձայնութեամբ, դրամագլուխին 51 առ հարիւրը պիտի ճարեն թրքական հաստատութիւններ։ Բայց չկայ սեղանաւորական հաստատութիւն մը որ կարենայ ճարել այդ գումարը։ Այս պարագան կը յիշենք հաստատելու համար թէ որքան դժուար է անհատական ձեռնարկներ հիմնել մեծ տարողութեամբ, մանաւանդ որ կարողներն ալ կը դժկամակին դրամագլուխ ճարել որ եւ է սեւերական ծրագրի համար, որքան ալ առողջ ըլլայ։

Թուրքիա մեծ յառաջդիմութիւններ կատարած է տնտեսական դետնի վրայ, Հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր (1923), երբ ուժեղ Աթաթիւրք ձեռնարկեց տղոց արեւմտականացնելու։ Բայց 25 տարին բաւական չէ եղած պետական ծրագրումը հասցնելու այն աստիճանին որ կը պահանջուի Եւրոպայի վերակազմութեան յատակագծով։

Մեծ դժուարութիւններ կը սպասեն Եւրոպայի վերակազմութեան յանձնախումբին համար որ Անգարա եկած էր վերջերս։ Թուրքիոյ ճիշդ հիւսիսակողմը կը գտնուի Պուլկարիա, որ նոյնպէս մեծ մասով հողագործական երկիր է եւ յետամնաց։ Այնտեղ, ինչպէս խորհրդային միւս շրջաններուն մէջ, մասնաւոր ուժ կը տրուի հողագործական արդիացման։ Եթէ պաղ պատերազմը 10-12 տարի ալ տեւէ, հետեւանքը պիտի ըլլայ երկրակ[illegible] հակադրութիւն մը հողագործութեան դրամատիրական եւ համայնավարական տնտեսութեան։

9,000 — 10,000 ՄԵՌԵԱԼ կը հաշուեն այժմ Էքուաթորի մէջ, իբրեւ հետեւանք ահռելի շարժին։ Զորս քաղաքներ եւ 25 գիւղեր գրեթէ ամբողջովին կործանած են։ Հարիւր հազար հոգի անպատսպար կը մնան։ Վիրաւորներուն թիւը քսան հազարը կ՚անցնի։ Փէլիլէօ քաղաքին 3,500 բնակիչներէն ողջ մնացած են միայն 500 հոգի։ Երկրաշարժը աւերներ գործած է 4,000 քառ․ մղոն տարածութեան վրայ ուր կ՚ապրէին հարիւր հազար բնակիչներ։ Ուտելիք եւ ջուր կը փոխադրուի աղէտեալներուն, բազմաթիւ օդանաւերու միջոցաւ։ Ծանր վնասներ կրած են 50 քաղաքներ։ Առ նուազն 20 միլիոն տոլար պէտք է իբրեւ անմիջական օգնութիւն։

Անցիրութիւն ամէն կողմ

Պուէնոս - Այրէսի մեր պաշտօնակիցը. « Արմենիա », դիտել կուտայ արդար դառնութեամբ, յունիս 25ի խմբագրականով.

— ... « Մեր մէջ երեք ասպարէզներ դարձած են ազատ արշաւական ուսուցչութիւն, հրապարակագրութիւն եւ հոգեւորականութիւն։

Եթէ հակառակը ըլլար ուղիղ, այսօր դաղ-թօշմարհի չատ մը վարժարաններէն դուրս պիտի չպրտուէին մարդիկ, որոնք ամէն ինչ կրնան ըլլալ դուցէ, բայց երբեք սերունդի դաստիարակ։

Աղօթքի իրենց խորաններէն վար պիտի առնուէին կրօնքի անփառունակ պաշտօնեաներ, որոնք Քրիստոսի անունով ատելութիւն եւ երկպառակութիւն կը սերմանեն ժողովուրդին մէջ։

Ու դրական ասպարէզէն պիտի աւլուէին տականքներ, որոնք գաղափարախօսութեան մը նըւիրուածի դիմակին ներքեւ, ամբոխներու կը ցուցադրեն իրենց հոգիին ու մտքին բովանդակ այլանդակութիւնն ու բարիկութիւնը։

Ցիշատակուած երեք ասպարէզներէն ամէնէն աւելի ոտնահարուածը մեր դրականութիւնն է սակայն։ Հոն է որ իրենց պատրաստութեան ստտիճանը մոռցող մարդիկ հրապարակով՝ մտագործներու նման կը մորթոտեն մեր Մեծասքանչը։

Անկէ ներս կրնայ մտնել ամէն մարդ։ Ատոր համար չի՛ պահանջուիր լուրջ եւ մասնագիտական հմտութիւն։ Եր ատեն, որ երկիւղով կը մօտենային մարդիկ անոր։ Այսօր յոխորտանքով ու մեծամտութեամբ կը մտնեն արուեստի տաճարէն ներս, առանց մաքրելու աղտը իրենց ոտքերուն ու հոգիին։

Զանդուածները անցեալին մէջ շատ բարձր կարծիք ունէին մեր լրագրութեան եւ դրականութեան մասին. այսօր ընդհակառակն։ Ու ասիկա ունի հոգեբանական իր ուրոյն պատճառները։ Մասնագիտութեան մը նկատմամբ մեր յարգանքը կը խորտակուի, երբ կը պակսի անոր իրաւասութիւնը պաշտպանող բարոյական կամ օրինական հեղինակութիւն մը

Մեր դրականութիւնը եւ լրագրութիւնը այդպէս են ահա։ Անոր դռները չատ լայն բացուած են, ու դանդուածներու հիւանդոտ պահանջներու իբրեւ հետեւանք, հակակշիռը կարծուածէն չատ աւելի խախտուած է ասպարէզին մէջ այսօր։

Եր երբեմն, որ ամէն թերթ ունէր իր դաշտը, ուր կը նետուէին հասարակաց հաւանին ու մեր բարբառին դեղեցկութեան դէմ արարքներութիւններ. այսօր թերթեր կը խորհին խմբագրատան մը մէջ նման ատարկայի մը կարեւորութեան մասին.

Երբ յառաջադէմ ժողովուրդներու մօտ մարդիկ պատրաստուելէ, իրենց լեզուին ու դրականութեան մասին լուրջ եւ հիմնական ծանօթութիւններ ձեռք բերելէ վերջ միայն կը փորձեն հրապարակ իջնել, մեր մէջ թերթը կամ պարբերականը կը նկատուի դրական վարժութիւններ փորձելու ծաղկոց։

Ատոր համար է որ տասնեակ տարիներ ետք հարիւրաւորներ կը մնան ուր որ էին։

Առանձնապէս դրականութեան մէջ լրագրութիւնը կը մնայ այն բաց դաշտը ուր չատեր կ'ուզեն փաղցնել իրենց երիվարը։

Գիրք մը, իր դրական եւ լեզուական բոլոր թերիներով այնքան վնաս չի կրնար հասցնել մեր լեզուին, որքան թերթի մը մէջ խակ եւ լեզուական դերբուկներով կամ սխալներով վխտացող գըրութիւններ։

Գիրքը, քիչ անգամ փնտռուող առարկան է ներկայիս։ Տասը կամ քսան հազար անձի վրայ հազիւ մէկ հոգի կը հետաքրքրուի անով. մինչ թերթը օրը օրին ու լայն զանգուածներու մատուցուած թեթեւ դրականութիւնն է։ Իր մշակութային, բարոյական եւ լեզուական թերիները արագօրէն կ'իւրացուին բազմութիւններու կողմէ. Այդ թերիները հետզհետէ կը սկսին դառնալ հասարակութեան ճաշակը, գեղեցկագիտական ոգին ու ուղիղ դատողութիւնը սպաննող տար-ազդակներ։

Երբ այս է իրականութիւնը, մի՛ զարմանաք ուրեմն, որ համբակներ կը դառնան մեր լեզուին ուսուցիչ, պարզ ուղղագրութիւն մը, քերականութիւն չգիտցող խեղճութիւններ՝ հրապարակագիր ու առաջնորդ մեր ժողովուրդին։

Ե՞րբ առաջքը պիտի առնուի այս աղէտին, չգիտենք։ Աւելին, յուսահատ ենք մանաւանդ ապագային վերաբերմամբ, երբ կը պակսին (մեր չունին համար) գործօններ՝ պատրաստելու գոնէ հայագիտութեան մէջ միջնակարգ կրթութեամբ սերունդ մը։

Անոնք որ ազգասիրութենէ ճաւելէ կը սիրեն, պէտք է գիտնան, որ իրական հայրենասիրութիւնը կը պահանջէ, բլլալ նախանձախնդիր մեր մշակոյթին նկատմամբ ու պահել գոնէ մեր Մեծասքանչը իր համապատասխան բարձրութեան վրայ »։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 6 օգոստոս. — Երէկ, ուրբաթ կէսօրէն ետք ժամը 3ին Վալանս հասան Մարսէյլի հայ արենուշները։

Վերջին պահուն, տեղեկանալով որ Լամասթրի մէջ ջուրի պակասութիւն եւ ուրիշ անպատեհութիւններ կան, խմբապետուհին կը ստիպուի փոխել բանակավայրը եւ դաշին, տեղաւորուեցան Մալիսարի ընդարձակ եւ օդասուն ամառանոցին մէջ, ուր ամէն դիւրութիւն կը վայելեն։

Կայուածատէր Պ. Լորիոն եւ ընկերութիւնը, ինչպէս եւ շրջակայ հողերու վարձակալը սիրով տրամադրեցին անտառը եւ ամէն տեսակ դիւրութիւններ կ'ընծայեն արենուշներուն։ Այսօր այցելեցի բանակավայրը. Արենուշները, դաշինին եւ թեւիկները ուրախ զուարթ եւ զօ՛վ մէ՛ն է, Տէր դառնալ Բոլորն ալ առողջ են։ Խմբապետուհիները բարեխղճօրէն կը կատարեն իրենց պարտականութիւնները։ — Ականատես։

ՀԱՑՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻ ԴԻՒԱՆԷՆ ղրկուած դեկոյցի մը համաձայն, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը 18 յուլիս թուակիր պաշտօնագրով մը կը փափաքի արտասահմանի թեմերէն ալ Դպրեվանքի մէջ սաներ ունենալ 1949—50 տարեշրջանին համար։ Եւրոպայի թեմէն այն ընդունակ պատանիները որ կ'ուզեն եկեղեցական ըլլալ, կրնան դիմել Առաջնորդ սրբ. ի, իմանալու համար Դպրեվանք ընդունուելու պայմանները։

Գաղութէ գաղութ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Միացեալ վարժարանի աշակերտութեան թիւը 258ն էր այս տարի։ Ունի մէկ տնօրէն, երկու ուսուցիչ եւ տասը ուսուցչուհիներ։ Այս տարի ունեցած է 13 շրջանաւարտներ, որոնց տասնըմէկը պիտի շարունակեն իրենց ուսումը երկրորդական վարժարաններու մէջ։ Վարժարանը հիմնուած է Հալէպի Ուսումն. Խորհուրդի կրթական ծրագրին։ Մուտք եղած է 14,181 ս. ոսկի. ելք՝ 9,778 ս. ոսկի։

ԱՄՄԱՆ (Անդրյորդանան) 26 յունիսին տեղի ունեցած է Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր ակումբի բացման հանդիսութիւնը, միացեալ յայտագրով։ Բեմին աջ եւ ձախ կողմերը զարդարուած էին արաբական եւ հայկական դրօշներով, իսկ պատերը ազգ. դէմքերու նկարներով եւ քարտէսներով։ Հանդէսին նախագահած է ընկ. Ցովիկ Էթեէմէզեան։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ խօսած է ընկ. Մ. Գաթըրճեան։ Օրուան գլխաւոր բանախօսն եղած է փրոֆ. Լիւյէճեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերջին հեծելարշաւը, Պէյրութէն Պուա տը Պուլոնյը, տեղի ունեցած է մասնակցութեամբ 17 մարզիկներու, յուլիս 19ին։ Առաջնութիւնը շահած է Յովհաննէս Նալչեան, եղած Կեռաւորութիւնը կտրելով մէկ ժամ 17 վայրկեանէն։ Երկրորդը Ցարութիւն Նալչեան, երրորդ Սամուէլ Աճէմեան, չորրորդ Մորիս Տուսմանեան, հինգերորդ Ցարութիւն Պուլատեան։ Պէյրութի հայ երեսփոխան Տոքթ. Մելքոն Հայրապետեան համապատասխան մետալներով զարդարած է առաջին հինգ մարզիկներուն կուրծքերը։

ՍՈՖԻԱՅԻ ազգ. վարժարանի մանկապարտէզի հանդէսը տեղի ունեցած է յունիս 12ին ղեկավարութեամբ Անահիտ Մուսրապի, իսկ յունիս 19ին ազգ. վարժարանի ամավերջի հանդէսը։ Տնօրէն Սարգիս Փաչաճեան բրած է տարեկան հաշուետուութիւնը, ծանրանալով աշակերտներու փնճակագրական, նիւթական եւ ընկերային - առողջական վիճակին վրայ։ Դպրոցը ունեցած է 63 աշակերտ մանկապարտէզի մէջ, 112 նախակրթարանի եւ 75 ալ ուսումնարանի (փրոկիմնազիայի) մէջ, ընդամէնը 250 աշակերտ։

« Երեւան » կը գրէ թէ համարատուութեան ատենին՝ գաղափարական մասին մէջ յայտնի եղած է որ ուսուցչական կազմը աշխատած է սոցիալիստական ոգիով դաստիարակել աշակերտութիւնը, վառ պահելով անոնց մէջ հայրենասիրութեան եւ համաշխարհային խաղաղութեան ոգին։ Բացի կրթ. իշխանութեան նուիրած գիրքերէն, Սոֆիայի « Երեւան » մասնաճիւղն ալ 12 հատ ինքնահոս գրիչներով եւ գիրքերով վարձատրած է աւարտական աշակերտներէն դերազանցիկներն ու սկատեմբերիկեան գծով աչքառու հանդիսացողները։ Տնօրէնը իր հուսկ բանքով թելադրած է որ աշակերտները մտնեն Ս. Ն. Մ.ի չարքերուն մէջ, աշխատին հանրապետական Պուլկարիոյ սոցիալիստական ձեռնարկներուն ժամկէտէն առաջ կատարելու համար դանոնք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԸ.

ԴԱՒԱՃԱՆԸ ԿԱՌԱՋՆՈՐԴԷ

Իշխաններուն պէս ՔԷյֆ կ'ընէին նաեւ զինուորները. հետեւելով իրենց հրամանատարի օրինակին, ցերեկը կը կողոպտէին, կը թալէին Հայոց գիւղերն ու քաղաքները, իսկ գիշերը կը յանձնուէին գեղխ ու անառակ գինարբուքի։

Ցունաց բանակը իր դայս առօրեայ կեանքով, երբեք նման չէր այն օրինակելի բանակներուն, ուր կը տիրապետեն զինուորական կարգն ու կանոնը եւ երկաթէ կարգապահութիւնը։ Բանակ մըն էր ան, ուր ամէն մարդ կը մտածէր միա՛յն խրախճանքի, միայն գինարբուքի մասին։

Օր մըն ալ այս բանակը յանկարծ չարժեցաւ իր տեղէն, ու սկսաւ յառաջանալ Հայաստանի ներսերը, նպատակ ունենալով հասնիլ Անի քաղաքը։ Բանակին առաջնորդն էր Վեստ Սարգիսը. ա՛ն էր որ ցոյց կուտար ճամբան, ա՛ն էր որ կը մատնանշէր, թէ ո՛վ է հակառակ իրեն կամ ո՛վ համամիտ։

Ցոյները կը յառաջանային քանդելով, աւերելով եւ կոտորելով. Վեստ Սարգիսի սիրտը կ'ալեկոծէր, որքան մօտենային Անիի։ Մոխիրի եւ աւերակներու կոյտեր կը ձգէր իր ետեւը, եւ կը չտապէր Հայոց մայրաքաղաքը, սպասելով անշուշտ դափնեայ պսակներու....։

Ճիշտ այդ ժամանակն էր, երբ լուր բերին յոյն հրամանատարին, թէ յառաջապահ խումբը, վերադառնալու ատեն ջարդ է կերեր երկու աւազակներէ։

. Գոռոզ Ցոյնը վրդովուեցաւ ինք իր մէջ. բարկութեամբ լեցուեցան անոր մանր բայց խորամանկ աչքերը. յետոյ դառնալով Վեստ Սարգիսի՝ հարցուց.

— Իշխա՛ն, որո՞նք են այդ յանդուգն մարդիկը որ կը համարձակին յարձակիլ իմ յառաջապահ խումբիս վրայ. միթէ չե՞ն գիտեր որ նման արարք մը կը պատժուի ամենախիստ կերպով։

— Լեռներու աւազակն է անշուշտ. ան սարսափ ձգած է իր գաւառի շրջականները։ Պէտք է պատժել զայն եւ անխնա՛յ։

— Ո՞վ է այդ լեռներու աւազակը։

— Պաղին գաւառի իշխան Հարքէլ եւ իր որդիքը. անոնք վաղուց է որ այսպէս են։

— Աւազա՛կ եւ յարձակում գործե՛լ բանակի վրայ. այս ի՞նչ խաղ է. միթէ կը կարծէ այդպէսով մեզ ետ դարձնել, ըսաւ հրամանատարը հեգնական ժպիտով։

— Եւ այդ տխալ մարդոցմով շրջապատուած՝ Վահրամ իշխանը կ'ուզէ հասատատուն պահել Հայաստանի գահը եւ ընդդիմանալ կայսեր, աւելցուց Վեստ Սարգիս։

— Լա՛ւ, եթէ այդպէս է, մենք նախ եւ առաջ անոր կողմնակից աւազակներուն երկիրը մոխիր կը դարձնենք, եւ յետոյ միայն իրեն հետ կը խօսինք ։

— Այդպէս ալ պէտք է, իշխա՛ն։ Մեր երկրի առաջին աւազակը եւ Վահրամի կողմնակիցը Հարքէլ իշխանն է. պէտք է նախ անոր երկիրը նուաճել ։

— Մենք մօտ ենք Պաղէն գաւառին. ուրեմն պէտք է չտապել ու ոչնչացնել անոր երկիրը, քանի դեռ պատրաստութիւն չէ տեսեր։

— Այո՛, բայց միեւնոյն ատեն զգոյշ ըլլալու է։ Հարքէլ խորամանկ աղուէս է, վաղուց է հոտը առեր ու դարանի մտեր։

— Է՜հ, ատ ալ խօ՞սք է, իշխա՛ն. դարանի մտեր... չեմ հասկնար, թէ ինչ նշանակութիւն կրնայ ունենալ խումբ մը աւազակներու դարանի մտնելը։ Դուն կը տեսնես, թէ ի՞նչպէս այդ աւազակները քիչ ատենէն ոտքերս կ'իյնան եւ թողութիւն կը խնդրեն։ Բայց հիմա ժամանակը չէ այդ մանր բաներով զբաղելու. պէտք է նախ Անի չտապել, ըսաւ մեծամիտ Ցոյնը եւ հրամայեց շարժման մէջ դնել բանակը։

Ցունական բանակը դեռ նոր էր հասեր առաջին իջեւանը, երբ Վեստ Սարգիս եւ յոյն հրամանատարը հորիզոնին վրայ փոշիի ամպ մը նշմարեցին։ Մարդերու խումբ մը արագօրէն կը մօտենար յունաց բանակին. բայց թէ ի՞նչ մարդիկ էին եկողները. թշնամի՞ թէ բարեկամ, յայտնի չէր ։

— Թմբուկները զարկէք եւ պատրաստ եղէք դիմադրելու, հրամայեց իր ստորադաս սպաներուն յոյն հրամանատարը։

(38) ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

նի խնդիրը։ Իր յայտարարութեան համաձայն, Հրեաները յամառ են եւ թոյլ չեն տար վերջնական ելքի մը յանգիլ։

Վերջացնելով, նախագահը յայտնեց թէ խնդրած է Մ. Նահանգներէն, Ֆրանսայէն եւ Թուրքիայէն՝ զինուորական խորհրդականներ տրամադրել Սուրիոյ եւ թէ սուրիացի սպաներ կը ղրկուին այդ երկիրները եւ Անգլիա, ուսանելու համար։

★ Լոնտոնի իրագեկ օրաթերթը, « Տէյլի Թէլէկրաֆ », կը գրէ թէ « անգնահատելի աջակցութիւն մը ընծայելէ վերջ Իսրայէլի դատին, պաղեստինեան պայքարի ընթացքին, ամերիկեան քաղաքականութեան վարիչները այժմ կը ջանան օգնել Արաբներուն, դիւանագիտական թէ առեւտրական տեսակէտով։ Ուաշինկթըն մտահոգութեամբ դիտելով այն հակամերիկեան տրամադրութիւնները որ կը տիրեն Միջին Արեւելքի գերազանցապէս ռազմագիտական եւ քարիւղաշատ շրջանին մէջ, ինչպէս եւ Մոսկուայի վարպետ խաղերը նոյն կենսական շրջանին մէջ, կը ջանայ շահիլ Արաբներուն բարեկամութիւնը »։

Եգիպտոսի վարչապետը, Սըրրի փաշա, պատասխանելով անգլիացի թղթակցի մը հարցումներուն, յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա պարտաւոր են աջակցիլ աշխարհի այս մասին (Միջին Արեւելք) ապահովութեան եւ բարւոքել իրենց յարաբերութիւնները արաբական պետութեանց հետ, ի դերեւ հանելու համար որ եւ է սպառնալիք։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ առաջին ընդհ. ժողովը բացուեցաւ երէկ, չորեքշաբթի, Սթրազպուրկի մէջ։ Օրակարգի գլխաւոր հարցերն են.— 1. Եւրոպայի Խորհուրդին տնտեսական դերը.— 2. Անոր դերը ընկերային ապահովութեան մէջ.— 3. Մշակութային գործակցութիւն։ Ընդհ. ժողովը կրնայ ուրիշ հարցեր ալ առաջարկել։ Գշ. օր առաջին փոթորիկը պայթեցաւ, երբ Իրլանտայի արտաքին նախարարը առաջարկեց որ « Եւրոպայի խորհրդարանը միջոցներ խորհի անդամակից պետութեանց միջեւ ծագած վէճերը կարգադրելու համար »։ Բանաձեւը, որ ուղղուած էր Անգլիոյ դէմ, մերժուեցաւ արտաքին նախարարներու յանձնախումբին կողմէ, 1ի դէմ 11 ձայնով։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայանալով իրաւասու նախարարութեան, առաջարկեց.— 1. Վերահաստատել շաբաթական 40 ժամ աշխատանքը, հինգ օր, օրական 8 ժամ, առանց կրճատելու ներկայ աշխատավարձքը (իբրեւ միջոց մը գործազրկութեան դէմ). 2.— 50 առ հարիւր աւելցնել գիշերային աշխատավարձքը եւ 75 առ հարիւր ալ կիրակի օրուան համար։ Պատուիրակութեան գլխաւոր անդամը յայտարարեց թէ բանուորական պահանջները ուժգնօրէն պիտի վերսկսին ամառնային արձակուրդներէն վերջ։

ՌՈՒՄԱՆԱՑԻ ՕԴԱՉՈՒ մը Թուրքիա ապաստանեցաւ, պետական օդանաւով մը։

ԵՐԿՈՒ ՇՌՆԴԱԼԻՑ ԴԱՏԵՐ տեղի կ'ունենան Մոսկուայի մէջ, բացարձակապէս գաղտնի, համաձայն Պերլինի « Այէնդ » լրագրին քաղած տեղեկութեանց։ Դատերէն մէկը բացուած է Մոսկուայի մէջ, 94 բարձրաստիճան պաշտօնատարներու դէմ, միւսը՝ Լենինկրատի մէջ, 78 ականաւոր ամբաստանեալներով։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, դատերը ուղղուած են հանգուցեալ Ժտանովի կուսակիցներուն դէմ եւ դատախազն է անոր յաջորդը, Մալէնքով։ Կ'ըսուի թէ մինչեւ հիմա 30 ամբաստանեալներ դատապարտուած են համագումար 710 տարի տաժանակիր աշխատանքի։ Ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուին եղեր Ժտանովի որդին, նախկին նախարար Վոզնեցենսկի, Լենինկրատի կուսակցական ղեկավարը՝ Բուզնեցով, քարոզութեանց նախկին վարիչը՝ Ալեքսանդրով, կարմիր բանակի քաղաքական քարոզութեանց վարիչը՝ գնդ. Իլիչկին եւն.։ Իբրեւ թէ խնդիրը կապ ունի մարէշալ Թիթոյի հետ ծագած վէճին հետ։ Տեղեկատուն կը կարծէ թէ Պուլկարիոյ հանգուցեալ վարչապետը, Տիմիթրով եւս զատուած է ապրիլ 8ին, իբրեւ « Ժտանովի հաւատարիմ »։

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ամբաստանութեամբ ձերբակալուեցաւ Պէռնի (Զուիցերիա) նամակատան մէկ պաշտօնեան, Էմիլ Սթէնէր։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ քսան տարիէ ի վեր գաղտնի հեռագիրներ կը հաղորդէր օտար պետութեան մը։ Ամբաստանեալը խոստովանած է թէ մտերմաբար կը գործէր օտար գործակալներու հետ, գողնալով իր երկրին վերաբերեալ քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական հեռագիրները եւ կը հաղորդէր նշանակուած տեղը։ Լրտեսական ամենամեծ դէպքը կը համարուի այս խնդիրը, վերջին պատերազմէն ի վեր։

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՀՐԴԵՀՆԵՐՈՒ մասին քննութիւն կատարուելով, հաստատուեցաւ թէ Թրէն-տաքի հսկայական հրդեհը հետեւանք է չարագործութեան։ Ամբաստանեալներն են երեք եղբայրներ, որոնք խոստովանած են թէ կրակ ձգեցին վըրէժ լուծելու համար իրենց վարպետէն։ Օրերով կարելի չէ եղած մարել հրդեհը։ Վնասը՝ 800 միլիոն ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէկ բանուկ թաղին, Փլոմպիէռի մէջ պայթեցաւ քիմիական նիւթերու մթերանոց մը, 20 միլիոն Ֆր.ի վնաս պատճառելով։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Գշ.).— Սթերլին 1097 (950), տոլար 330 (363), զուից. ֆրանք 83.25 (90), Նափոլէոն 4210, սթերլին 4850, զուից. ոսկի 4090, տոլար (20) 19.800, ձոյլ ոսկի 605,000 ֆրանք։

ԷՔՈՒԱԹՈՐԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ մասին հասած վերջին տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ տեղատարափ անձրեւներ ծանրացուցած են քարուքանդ քաղաքներու վիճակը։ Հազարաւոր անտուն – անտէր բնակիչներ ապաստան կը փնտռեն ծառերու, աւերակներու, վրաններու տակ, ուր որ անկիւն մը գտնեն։ Դիակներուն գարշահոտութիւնը ապականած է օդը։ Մինչեւ ոսկորները թրջած թըշուառներ կ'աղերսեն, — « վրան ճարեցէք, վըրան »։ Վնասները երկրի ելմտացոյցին մէկ երրորդը կը կազմեն։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կարմիր բանակները յառաջ կը խաղան ութ ուղղութեամբ, 2000 քիլոմեթր ճակատի մը վրայ, օր առաջ վերջացնելու համար պատերազմը։

ԳԻՆԵՋՕՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէէն կազմակերպած է գինեձօն մը ի պատիւ ընկերներ Ս. Տէր Թովմասեանի, Ցունաստանէն նոր ժամանած Զ. Զաքարեանի եւ Տէր եւ Տիկ. Մարութեանի, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ։

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 100 ֆրանք։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցին՝ ՊՊ. Երանոսեանէ, Կիւմիւշեանէ, Կիւրինեանէ, Ֆլյվազեանէ, Թիւթիւնճեանէ, Մութաֆեանէ, Թոմասեանէ, Պօղոսէ, Խ. Աւագեանէ 500ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արապեան 1300, Պ. Անտոնեանէ 1000 ֆրանք։ Տիկին Մուրատեանէ եւ Պ. Օննիկ Կարապետեանէ մէկ մէկ պարկ ածուխ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. « Անտօք » ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ 13 օգոստոս, երեկոյեան ժամը 8.30ին Հայոց մատրան մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ «Խանասորի Արշաւանք»ի տարեդարձը կը տօնուի օգոստ. 21ին՝ «Clos de Fusains »ի ընդարձակ պարտէզին մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ. — ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒԼԻՍ 20

Քան — Նշանեան 1600 փոխանակ 1500ի։
Իսի — ՍԻՐ. 3000։
Ս. Ժերոմ — ՔՂԻ 500։
Ավէրոն — ՔԷՕ. 1600։ Մեզի ղրկեցէք ձեր ստացած թերթին գօտին։
Փարիզ (19) — ԻՆՃ. 800։
Մէզոն Ալփոր — ՔԷՇ. 1500։
Պանեէօ — ՄԱԼ. 1500։
Քաշան — ՖԵՐ. 800։
Փարիզ (18) — ՔԵՀ. 1500։
Փիւժէ — ՄԿՐ. 800։
Քաշան — ՋԱՐ. 800։
Վիեն — ՊԱՐ. 800։
Մօնփերան — ՔԷՇ. 500։
Մարսէյլ — ՍԷՖ. 600։
Լիոն — ՊԷՐ. 800։
Իվրի — Ս. Գ. 1500։
Փարիզ (5) — ԴԱՒ. 1500։
Փարիզ (20) — ԿԷՕ. 800։
Իսի — ՇՄԱ. 1500։
Իվրի — Պ. Գ. 1500։
Պէյրութ — ՄԵՂ. 2500։
Ալփորվիլ — ՔԻՐ. 1500։
Քրոն — ԿԻՒԼ. 1500։
Ալփորվիլ — ԹԱԳ. 1500։
Փարիզ (2) — ՊԱՔ. 1500։
Փարիզ (2) — ՀԱՐ. 1500։
Փարիզ (2) — ՀԱՎ. 1500։
Պուա - Գոլոմպ — ՆԻԿ. 1500։
Ալփորվիլ — Ա. Փ. 1500։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 R. C. S 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Vendredi 12 Août 1949 Ուրբաթ 12 Օգոստոս

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5921 – Նոր շրջան թիւ 1332

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՒՐՈՊԱՆ ԵՐԿՈՒՆՔԻ ՄԷՋ

Ամենազօր Եւրոպան, որ վարժուած էր իր խնամակալութեան տակ առնելու յետամնաց երկիրներ եւ ժողովուրդներ, ի սփիւռս աշխարհի, այժմ անձկութեամբ կը փնտռէ ելք մը, ապահովելու համար իր ազատութիւնը, եթէ ոչ գոյութիւնը։

Արդարեւ, մահու եւ կենաց խնդիր մըն է որ կը զբաղեցնէ միտքերը, ինչպէս կը բացատրէր Գ. Էռիօ, Եւրոպայի Խորհրդարանին բացման առթիւ։

Տարիներով յուզուած են Եւրոպական Դաշնակցութեան, Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու խնդիրները։ Ծրագիրներ, սահմանադրութիւններ յօրինուած են, ականաւոր դէմքերու ստորագրութեամբ։ Ձեռնարկներ ալ փորձուած են։

Բայց, առաջին անգամ է որ խնդիրը կ'արծարծուի այսքան սրութեամբ եւ անձկութեամբ։

Եւ ահաւասիկ առաջին քայլը, — խորհրդակցական համագումար մը Սթրազպուրկի մէջ, մասնակցութեամբ 12 հիմնադիր պետութեանց։

Այս ձեռնարկն ալ մէկ օղակն է այն յարանուն ցանցին, որ կը հիւսուի վերջին պատերազմէն ի վեր, ի խնդիր ազատութեան, ապահովութեան եւ խաղաղութեան։

Ցանցին գլուխը կը գտնուի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, որ կը յաւակնի աւելի պործօն դեր մը կատարել քան լուսահոգի Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Աւելի բազմանդամ եւ ներկայացուցչական ըլլալով հանդերձ, այս նոր Ազգաժողովն ալ կը տառապի, կը ջլատուի նոյն տագնապներէն, — ազդեցութեան պայքար եւ փոխադարձ կասկածամտութիւն՝ Մեծերու միջեւ։

Հաշուեցէք ցանցին միւս օղակները, — Մարշըլի ծրագիր։ Պրիւքսէլի ուխտ։ Ատլանտեանի դաշինք եւ վերազինում։ Եւրոպայի Տնտեսական գործակցութիւն։ Շրջանային համաձայնութիւններ։ Բարեկամութեան եւ փոխադարձ օգնութեան դաշնագիրներ՝ պետութենէ պետութիւն, մասնաւորապէս արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Պաշտպանողական եւ յարձակողական ձեռնարկներ իւրաքանչիւր շրջանի մէջ, եւ ճակատ ճակտի։

Գաղտնիք չէ որ դիւանագէտները աւելի մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Ատլանտեանի դաշինքին, քան Եւրոպայի Խորհրդարանին։ Ուրիշ խօսքով՝, ուժին կը հաւատան, ոչ թէ փոխադարձ բարեացակամութեան։

Եւ սակայն, խաղաղասէր մարդկութիւնը անհամբեր կը սպասէ նա՛եւ այս ձեռնարկին յաջողութեան։ Կը մաղթէ, կը պահանջէ որ գոնէ արեւմտեան Եւրոպայի մեծ ու փոքր պետութիւնները տոկուն ճակատ մը կազմեն, խափանելու համար որ եւ է արկածախնդրութիւն։

Որ եւ է փորձ կամ զոհողութիւն երբեք շատ չէ խաղաղութեան համար։

Այս դիտակցութեամբ է որ, Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու կամ Եւրոպական Դաշնակցութեան ամէնէն հաւատաւոր ջատագովները կ'առաջարկեն ի հարկին զոհել գերիշխանութեան կարգ մը իրաւունքներ։

Ուրիշ խօսքով, անդամակից պետութիւնները յանձն պիտի առնեն որոշ զիջումներ կատարել, դիւրացնելու համար Միացեալ Եւրոպայի կազմութիւնը։

Իրականին մէջ, կարգ մը ձեւականութիւններ են որ մէկդի պիտի դրուին, առանց վնասելու իւրաքանչիւր պետութեան ինքնավարութեան, ներքին ազատութեան։

Սթրազպուրկի համագումարէն վերջն է որ պիտի պարզուի թէ որքան ճամբայ կտրած է Միացեալ Եւրոպայի ծրագիրը։

Պետութիւններ կան որոնք ջերմապէս փարած են այս ծրագրին, ինչպէս Ֆրանսա եւ իր անմիջական հարեւանները։ Անգլիա որոշ վերապահում կը ցուցնէ, իրեն յատուկ պատճառներով։ Թէեւ շարժումին գլուխն անցած է պահպանողական Չըրչիլը, որ ուրիշ ելք չի տեսներ Եւրոպայի փրկութեան համար։

Այսպէս ուրեմն բախտորոշ երկունքի մը մէջ է Եւրոպան։ Երկունք մը որուն յաջողութիւնը մեծապէս պիտի նպաստէ խաղաղութեան դատին։

Եթէ արեւելեան Եւրոպայի պետութիւններն ալ ազատ ըլլային իրենց կամքը յայտնելու...

Շ.

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՈՍԸ

Թուրքիոյ Ներքին գործավարը, Պայ Էմին Էրիշիրկիլի, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է « Մարմարա » օրաթերթի խմբագրին.

— « Ինչպէս բսած էի ձեզի մեր նախորդ տեսակցութեան ընթացքին, կառավարութիւնը կը փափաքի հայ համայնքը օժտուած տեսնել կրօնապետով մը։

« Այդ տեսակէտէն առաջնորդուած, ան ընթացք տուաւ կատարուած դիմումներուն։ Վերջին անգամ սակայն վարչապետը պէտք տեսաւ նոր քննութիւն մը կատարել եւ այդ առթիւ պաշտօնական յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլին։

« Ինչպէս շեշտած էր վարչապետը, պետութիւնը աշխարհական է եւ չի միջամտեր կրօնական ներքին խնդիրներուն։ Միայն թէ դիտողութիւններ կատարուած են կարգ մը օրէնքներու մասին, որոնք ջնջուած են կամ ի զօրու չեն։ *Այս պայմաններուն մէջ անհրաժեշտ նկատուած է ճշդել այս կէտը, որպէս զի ըստ այնմ կարելի ըլլայ իրականացնել Պատրիարքին ընտրութիւնը։*

« Անմիջապէս որ Անգարա վերադառնանք պիտի զբաղինք այս խնդրով։ Կրնաք հանրութիւնը վստահեցնել թէ անպայման պիտի ապահովենք պատրիարքի ընտրութիւնը, որովհետեւ պետութիւնը չի փափաքիր որ պառակտում եւ երկուութիւն տիրէ հայրենակիցներու միջեւ »։

Գործավարը (Նախարար) այս առթիւ հարցուցած է թէ ինչու հայ եկեղեցականներն ալ օրթոտոքսներուն եւ կաթոլիկներուն պէս չեն ընտրեր իրենց հոգեւոր պետը եւ աշխարհականներն ալ կը մասնակցին պատրիարքին ընտրութեան։ Խմբագիրը հարկ եղած լուսաբանութիւնները տըւած է, պարզելով Հայ. Եկեղեցւոյ ժողովրդապետական հանգամանքը։

Ինչպէս յայտնի է, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Անթիլիաս հրաւիրած է պատր. տեղապահին եւ ընդդիմադիրներուն ներկայացուցիչները։ Գործավարը յայտնած է թէ որ եւ է արգելք չկայ ճամբորդութեան համար։

★ Վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ ընդդիմադիր հոսանքին ներկայացուցիչը, Հմայեակ Ծ. վ. Գախթիյարեան, որ տեղապահ ընտրուած էր ամիսներ առաջ, Անթիլիաս հրաւիրուած է Գարէգին կաթողիկոսին կողմէ։ Վարդապետը որոշած է մեկնիլ, մանրամասն տեղեկագիր մը տանելով։ Իրեն պիտի ընկերանայ աշխարհական պատուիրակ մը։ Կը սպասուի նաեւ Արսլանեան արք.ի պատասխանին։

★ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ այսուհետեւ կառավարութիւնը պիտի վճարէ փոքրամասնութեանց դպրոցներուն համար նշանակուած թուրք ուսուցիչներուն թոշակները։ Մինչեւ հիմա այդ բեռը ձգած էին փոքրամասնութեանց վրայ, եւ վերջերս միայն 61.000 ոսկիի վարկ մը սահմանուած էր։ Այս առթիւ կարգ մը բարեկարգութիւններ ալ կը խոստանան։

160 ԳԻՒՂԵՐ ՈՒՏԵԼԻՔ ՉՈՒՆԻՆ

Անգարայէն կը գրեն Պոլսոյ թուրք թերթերուն (6 օգոստոս). —

Կուսակցական պայքարներու անձնատուր եղած ենք, առանց խորհելու թէ տխուր լուրեր կուգան երկրին զանազան տեղերէն։ Արմտիքի տագնապին հետեւանքով, Անատոլուի բնակչութիւնը իսկական անձկութեան մը մատնուած է։ Խոփնէի մէջ մանաւանդ կացութիւնը կսկծալի է եւ 160 գիւղերու ժողովուրդը ուտելիք չունի, ոչ սերմնցու կը գտնէ ցանելու, ոչ ալ կեր անասուններուն տալու համար։ Ո՞վ պիտի ամոքէ գիւղացիին այս ցաւերը։

★ Հողագործական գործարանը վերջապէս շինած էր մեծաքանակ արօրներ, որոնք սակայն բանի մը չեն ծառայեր եւ անօգուտ են։ Որոշուած է փճացնել այս տեսակէն 25 հազար արօր։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ 18 օր անընդհատ անձրեւ տեղացած ըլլալով ողողումներ պատահեցան Անատոլուի մէջ (ո՞ւր)։ Անպատսպար կը մնան 1500 հոգի։ Կը կարծուի թէ 22 հոգի խեղդուած են։ Ջուրերը քշած տարած են 25 տուներ եւ 8 կամուրջներ։ Հունձքերու վնասը կը հաշուեն 250,000 ոսկի։ Զոնկուլտաքի ածխահանքերուն մէջ ալ պայթիւն մը տեղի ունեցաւ։ Առաջին առթիւ փրկուեցան 34 բանուորներ, մեծ մասը ծանրապէս վիրաւորուած։

Եւրոպայի վերազինումը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ ԹՐՈՒՄԸՆԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Մ. Նահանգներու ցամաքային բանակին սպարապետը, զօր. Պրէտլի, որ քննական պտոյտ մը կատարած էր Եւրոպայի մէջ, իր միւս պաշտօնակիցներուն հետ, Դշ. օր մանրամասն լուսաբանութիւններ հաղորդեց Ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին։ Այս առթիւ մասնաւորապէս շեշտեց թէ նախագահին պահանջած գումարով գնուելիք զէնքերուն մեծ մասը պէտք է յատկացնել Ֆրանսայի։

Զօրավարին կարծիքով, հինգ – տասը տարի պիտի անցնի, մինչեւ որ Եւրոպա կարենայ կազմակերպել իր պաշտպանութիւնը եւ կասեցնել որ եւ է հաւանական նախայարձակում արեւելքէն։ Վերազինման ծրագիրը, որուն համար մէկ միլիառ 450,000,000 տոլար կը պահանջէ նախագահը, պիտի կազմէ հիմքը հաւաքական պաշտպանութեան լայն եւ յարանուն գործունէութեան մը, ոչ միայն նուազեցնելով պատերազմի հաւանականութիւնը, այլ եւ փարատելով երկարատեւ տագնապը։ « Եւրոպական պետութիւնները յարանուն միասնականութիւն մը կը ցուցնեն, խաղաղութեան գործը կազմակերպելու համար, սակայն շատ ու շատ պէտք ունին զինամթերքի։ Մեր վերջին պտոյտին ատեն հաստատեցինք որ Արեւմտեան Միութեան պաշտպանողական ծրագիրները կը համապատասխանեն ամերիկեան ըմբռնումներուն։ Զինական օգնութիւնը կրկնապատկելով իրենց ուժը, պիտի աւելցնէ վստահութիւնը։ Ուրախութեամբ դիտեցինք որ Մ. Նահանգներուն օգնութիւնը եւ քաջալերանքը բարձրացուցած են արեւմտեան Եւրոպայի ոգին եւ բարոյական կորովը »։

« ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽ ՉՈՒՆԻՆՔ »

Զօրավարը իր տեսակէտները յայտնեց նաեւ քաղաքական կացութեան մասին. — « Համայնավարութեան յորձանքին առաջքը առնուած է Եւրոպայի մէջ։ Բայց եթէ ամերիկեան ժողովուրդը կ'ուզէ օգտուիլ այս առաւելութենէն, անհրաժեշտ է որ արագ շարժի, կազմակերպելու համար երկարատեւ պաշտպանութիւն մը։ Մենք մղուած չենք տագնապէ կամ յուսահատութենէ կամ վերահաս պատերազմի վախէ։ Եթէ այդպէս ըլլար, եւ աւելի մեծ ճիգ մը պիտի պահանջէի քան կը տրամադրէ վերազինման ներկայ ծրագիրը »։

Զօր. Պրէտլի անգամ մը եւս յիշեցուց թէ ֆրանսական բանակը պիտի կազմէ յենարանը հիւսիսային Ատլանտեանի պաշտպանութեան։ Եւ մերժեց որ եւ է զեղչ պահանջուած վարկէն, շեշտելով թէ ուշադրութեամբ քննուած է վերազինման ծրագրին իւրաքանչիւր յօդուածը։

★ Ազգ. պաշտպանութեան Նախարարը նորէն խօսելով այս հարցի մասին, առաջարկեց պահանջուած վարկին 60 առ հարիւրը վճարել դրամով, իսկ մնացեալ 40 առ հարիւրը պայմանադրութեամբ։ Այս ծրագրին համաձայն, 1,450,000,000 տոլարը պիտի ծախսուի երկու երեք տարուան ընթացքին, որովհետեւ պայմանագիրները վճարելի պիտի չըլլան մինչեւ 1951—52։

★ Տասը ծերակուտականներ առաջարկեցին Ուաշինկթըն հրաւիրել Ծափոնի դաշնակից հրամանատարը, զօր. Մաք Արթըր, անոր կարծիքն ալ իմանալու համար։

Եւրոպայի Խորհրդարանին բացումը

« ՄԱՀՈՒ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԽՆԴԻՐ »

Եւրոպայի խորհրդարանին բացման առթիւ, որ տեղի ունեցաւ օգոստոս 10ին, Սթրազպուրկի մէջ, աւելի քան 200 թղթակիցներ խուժած էին սահմանամերձ քաղաքը։ Ներկայ էին աւելի քան 120 պատուիրակներ, 12 պետութիւններէ, անհամար խորհրդականներով եւ թարգմաններով։

Կը նախագահէր Ֆրանսայի Ազգ. ժողովին նախագահը, Գ. Էռիօ։ Քարտուղար ընտրուած էին երեք երիտասարդ պատգամաւորներ։ Գ. Էռիօ բարի գալուստ մաղթելով պատգամաւորներուն, ջերմապէս ողջունեց « իր ականաւոր բարեկամը », Չըրչիլ, իբրեւ անվեհեր ախոյեանը այս ձեռնարկին։ Ժխտեց այն գաղափարը թէ Եւրոպայի Խորհուրդը ուղղուած է ո եւ է պետութեան դէմ։ Պարզեց Եւրոպայի տնտեսական վիճակը եւ զանազան մտահոգութիւններ, եւ անհրաժեշտ գտաւ միութիւնը, առանց արտասանելու « եւրոպական դաշնակցութիւն « կամ « եւրոպական կառավարութիւն » բառերը։ Եւ յայտարարեց.

— « Աւելի քան երբեք ստիպողական է Եւրոպայի սերտ ընկերակցութիւնը։ Դէպքերու տրամաբանութիւնը եւ մեր բարոյական պարտաւորութիւնները կը հարկադրեն մեզ ընդունիլ այս ան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԷՓԹԸՆ ԿՐԷՅՍԻՆ ԵՒ ԱՆԳԼ. ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐԸ

Վանի վերջնական կազմակերպութեան օրերուն, Վան կը հասնէր Քէփթըն Կրէյսին:

Միւխոնար Կրէյսին, Փիլատելֆիացի փաստաբան մը եւ ուրիշներ իբր քննիչ յանձնաժողովի անդամներ, եկած էին ծանօթանալու ռուս զինուորներուն տրամադրութեանց, մինչդեռ անոնք արդէն մեծ մասով իրագործելու վրայ էին «դէպի տուն» նշանախօսքը:

Քէփ. Կրէյսին որ երկար ատեն Թուրքիա ապրած էր, գիտէր Թուրքերէնը:

Յանձնաժողովի մեկնումէն երկու ամիս ետք, նորէն Վան եկաւ Կրէյսին, այս անգամ զինուորական համազգեստով, որովհետեւ արդէն անգլ. զինուորական ծառայութեան մէջ կը գտնուէր:

Կրէյսին բանակցելով Վանի ժամանակաւոր կառավարութեան նախագահ Կոստի Համբարձումեանի հետ, կը խոստանայ՝ ամէն տեսակ աջակցութիւն, եթէ Վանի կառավարութիւնը պահէ ճակատը:

Այդ միջոցին Կ. Համբարձումեանի, Ս. Մեսրոպեանի եւ պուլկարացի Գրիգորի ստորագրութիւններով, ճերմակ թուղթի վրայ խմորատիպ 5, 10, 25, 50 եւ 100 րուբլինոց դրամանիշեր հրապարակ կը հանուէին, որոնց ընդհանուր գումարն էր 200,000 րուբլի:

Դարերու դերութենէն վերջ, կը տպագրուէր ու կը գործածուէր առաջին հայկական դրամանիշը, հայերէն տառերով: Նրակի դծին վրայ գրտնուող 26,000 Վասպուրականցիները հպարտ էին եւ երջանիկ:

Կրէյսին իր բանակցութիւնները վերջացնելէն ետք եկաւ պարսկական Ատրպատական, քիւրտ Սմկոյի հետ տեսակցելու եւ իբրեւ թէ անոր կողմէ Վանի արեւելեան սահմաններու վրայ կատարելիք հաւանական յարձակումները արգիլելու նպատակով:

Այդ օրերուն՝ լուրեր տարածուած էին թէ Կովկաս գտնուող Վանեցիներէն նոր երկրապահ գունդ մը կազմուած է գնդապետ Բաղդասարովի հրամանատարութեամբ, որ շուտով Վան պիտի գայ: Հեռագիր մը կը թեյադրէր գաղթեցնել Վանի ժողովուրդը:

Մարտ 11ին (1918), Անդրանիկ կը հեռագրէր ժողովուրդը քաշել մինչեւ Բերկրի–Գայէ:

Վանի Ա. գումարտակը Առնիս ղրկուած էր Ռուսերու լքած պահեստներն ընդունելու եւ Ալջեւազէն, Կամուրջէն եւ Արճէշէն դէպի Բերկրի յարձակումները կասեցնելու:

Իսկ Բ. գումարտակը եւ Ե. դնդի երկու երեք վաշտերը ցրուած էին Ոստանի գիւղերու վրայ:

« Ե. Մահուան » գունդի (հայկական) մէջ այնպակաս էին մութ տարրեր, որոնք իրենց այլանդակութիւնները ցուցադրելու առիթին կը սպասէին:

Պաշտօնական հեռագիր մը կը յայտնէր թէ՝ Աջարացիները յարձակած են Ախալցխայի վրայ եւ քաղաքը գրաւած:

Ե. գունդի մէջ կային մօտ 100 Ախալցխացիներ (Հայեր), որոնց շուրջ հաւաքուեցան նաեւ Երեւանցի, Իգտիրցի, Աբարանցի, Էջմիածնեցի 200 զինուորներ: Անոնք կը յայտարարէին. — « Աջարացիները մեր քաղաքին տիրացած են, մենք հոս այս ամայի վայրերուն մէջ նստած ենք: Թող Վանեցիները պաշտպանեն Վասպուրականը »:

Գունդի զինուորներուն տրամադրութիւնները դղալապէս փոխուած էին եւ հայրենիքի շահերու, ընդհանուր խոճալի եւ մեր տառապակոծ ժողովուրդի ցաւերու մասին խօսիլը ջուրի ձայն կուգար:

Հ. Մելքումեան եւ քանի մը հայրենասէր բոպաները ի զուր կը ջանային համոզել ամբոխի վերածուած զինուորները: Թէեւ Ալեքսանդրապոլի քաղաքագլխի նոր հեռագիրը հանգստացուցիչ էր:

Շատ չանցած արդէն ռուսական բանակի 300 հայ զինուորները ճամբայ կ'իյնային Վանէն դէպի Սավալու, հոն գտնուած մէկ գումարտակն ալ իրենց միացնելու եւ Կովկաս անցնելու նպատակով:

Անոնք սպանացեր էին ճամբուն վրայ գտնուած հայ գիւղերու բնակիչներուն: Այդ անախորժութեան առաջքն առնելու համար Հ. Մելքումեան սպայ Միրեաքեանի ղեկավարութեամբ 21 քաջեր կը ղրկէ հեռացողներու ետեւէն: Տեղի կ'ունենայ ընդհարում մը, Գէօլիւ գիւղին մօտ, դասալիքներէն հինգ հոգի կը սպաննուին, քանի մը հոգի ալ կը վիրաւորուին եւ մնացածները՝ որոնք « հայրենիք Ախալցխա պաշտպանելու » կ'երթային, զինաթափ կ'րլլան եւ տեղական տասը զինուորներու հսկողութեամբ կ'ուղղուին դէպի Սավալու:

Այս դէպքը սարսափ կը մատնէր դեռ Վան մնացած միւս դասալիքները, որոնք պատրաստ էին հետեւելու նախորդներուն: Այդ ցանկութիւնը մեռաւ անոնց մէջ, մինչեւ 1918ի մարտի սկիզբը:

Իրիկուն մը, գնդապետ Պօղոսով կը յայտարարէ թէ վճռած է չլքել ճակատը: Իր օգնականը լամբը կը նետէ գնդապետի գլխուն: Զայրացած զինուորները ներս կը խուժեն եւ կ'ուզեն սպաննել օգնականը:

Գնդապետը կը հանդարտեցնէ զինուորները, օգնականը կը փախչի Սավալու (Թուրք – պարսկական սահման) եւ անկէ կը սպառնայ պարսիկ Ամիր – Թումանի հետ միացած արշաւել Վանի վրայ:

Արշաւանքը կը ձախողի, բայց նոյն դաւաճանը Սավալու գտնուած Ե. գունդի միւս գումարտակի քանի մը սպաներ Վան կը ղրկէ գնդապետ Պօղոսովը համոզելու որ վերցնէ գունդը եւ անցնի Սավալու.

1918 մարտ 8ին, Ոստանէն նոյն գունդի երկու վաշտերն ալ կը միանան Վան գտնուողներուն եւ մարտ 9ին Ե. գունդը կը լքէ Վանը, տանելով իր ամբողջ զինամթերքը եւ անհրաժեշտ պիտոյքները:

Նոյն ատեն, պատերազմական գործողութիւնները կը սկսին Ոստանի շրջանի մէջ: Թնդանօթները կը գոռան, բայց Պօղոսով եւ իր գունդը կը մեկնին:

Ե. գունդէն Վան կը մնան Համբարձում Մելքումեան եւ տեղակալ Տիգրան Ժամհարեան, Ա. Աբրահամեան, Ա. Գասպարեան եւ Հախնազարեան սպաները եւ եօթանասուն զինուորներ, որոնցմէ շատեր հերոսաբար կռուեցան եւ ինկան Վանի, Սալմաստի եւ Ուրմիոյ կռիւներու մէջ:

Ոստանի վրայ յարձակող թշնամին ուժեղ դիմադրութեան հանդիպելով կը դանդաղեցնէ իր յարձակումները:

Ոստանի կռիւները մինչեւ մարտ 19ը, նշանակելի նորութիւններ չեն յայտնաբերեր, իսկ Կամուրջի կողմը, պարզ էր որ թշնամին դէպի Առնիս կ'ուզէ արշաւել:

ԱԶԳԻՆ

ԸՐՐՈՒԱԾ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԱՐՍԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՏՆԷՇ. — ՌՈՒՍ ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴԵՆ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ. — ՇՈՒՆԵՐՆ ԱԼ Կ'ՕԳՆԵՆ. — « ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ՈՐ ԵՒ Է ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ՉԷ՞Ք ԱՌՆԵՐ »:

ԽՄԲ. — Անգլիացի աշխարհաշրջիկ թղթակիցը, Ուայտ Փրայս, որուն Արարատի ստորոտէն գրած թղթակցութիւնը թարգմանած էինք, Կարս անցնելով, շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ իր թերթին: Կը հրատարակենք որոշ վերապահութեամբ: Խորագիրն է՝ « Թուրքիա պատնէշ Արեւմուտքի » (8 օգոստոս):

Այսօր կեցած էի ռուսական սահմանագլուխին այն կէտին վրայ որ — եթէ Ռուսիա նոր պատերազմ մը սկսի — պիտի ըլլայ կեդրոնական բերդը Դաշնակիցներու ճակատին, — Ֆինլանտայէն մինչեւ Քորէա:

Որովհետեւ արեւմտեան պետութեանց պաշտպանողական ռազմավարութեան տեսակէտէն, Թուրքիան պիտի ըլլայ Միջին Արեւելքի մեր դրլխաւոր պատնէշը: Թուրքիան ունի կռուելու իր ընդունակութիւններով ծանօթ բանակ մը որ պատերազմի ատեն պիտի հասնի մէկ միլիոնի՝ մարզուած եւ զինուած՝ Միացեալ Նահանգներու կողմէ, մեքենաբար մտնելու համար Դաշնակիցներու զինուորական կազմակերպութեան մէջ: Հակահամայնավար ճակատին վրայ ուրիշ ո՞ր գոյութիւն ունի այսքան կարեւոր ուժ մը կռուելու պատրաստ եւ առանց պէտք ունենալու ծովային նախապատրաստական փոխադրութեանց:

Սահմանագլուխին վրայ տեսայ ցուցատախտակ մը որուն վրայ գրուած էր. — *ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽ ԿԱՐՍԻ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԻՋԵՒ: Հարցուցի թէ ինչո՞ւ* « Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Ռուսիոյ միջեւ » *գրուած չէր: Պատասխանեցին,* — *« Որովհետեւ 1945ի մարտին, Ռուսիա պահանջեց որ Կարսը եւ դրացի Արտահանի շրջանը իրեն յանձնուին »:*

Այդ ցուցատախտակը տեսակ մը մարտահրաւէր է Ռուսիոյ դէմ որ կը պահանջէ Կարսն ու Արտահանը, որովհետեւ 1878ին իր հողերուն կցեց այդ շրջանները Պերլինի դաշնագրով, իւրացուց զանոնք ամբողջ քառասուն տարի և պարպեց 1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն վերջը միայն:

Ռուսական սահմանին ամէնէն տարօրինակ շրջանն է այս: Փշաթելերով կազմուած ռուսական ցանկապատին անդին կողմը կը տեսնուէր նեղ անցքի մը նմանող ճամբայ մը, սահմանագծին երկայնութեամբ: Մօտաւորապէս ութ եարտայի չափ լայնութիւն ունեցող արահետ մըն է որուն վրայ բուսականութիւն չկայ եւ մշակուած է ինչպէս ծաղիկներու ածու մը:

— *Ասիկա ի՞նչ է, հարցուցի ինծի ընկերացող Թուրք սպաներուն:*

— *Ոտքի հետքերուն համար է, բացատրեցին: Ռուս պահակը կրնայ անմիջապէս հասկնալ թէ ոեւէ մէկը սահմանին այս կամ այն կողմը անցա՞ծ է: Կարելի չէ այդ արահետէն անցնիլ առանց ոտքի հետքեր ձգելու: Ահաւասիկ իրենց պահակներէն մէկը կուգայ հիմա:*

Երկու ռուս պահակներ մեր քովէն անցան՝ իրարու ետեւէ քալելով, մէկը փոքր գնդացիրով, միւսը հրացանով եւ ցցուած սուինով: Իրենց ետեւէն կուգար խոշոր շուն մը որ կարծես թէ ծընունդն էր տեղական պահապան շան մը եւ այլպասեան գամբռի մը: Երկու պահակները մեր խումբէն տասը եարտա հեռաւորութեամբ անցան դէպի նրբանցքը՝ առանց նոյն իսկ աչք մը նետելու մեր կողմը: Կը նմանէին օր ցերեկով անցնող երկու ուրուականներու:

— *Գիտե՞ս ինչու այդպէս կ'ընեն, հարցուց ուղեկիցներէս մէկը, երբ պատճառը կը հարցնէի իրեն: Չեն համարձակիր մեզի նայիլ, վասն զի սահմանին միւս կողմը դիտարան – աշտարակ մը կայ որուն վրայէն իրենց կը հետեւին անդադար: Արգիլուած է իրենց յարաբերութիւն հաստատել Թուրք սահմանապահներուն հետ:*

— *Լաւ, սակայն սա շունը կ'ապացուցանէ թէ այնքան բարի են որ ընտանի անասուններ կը պահեն:*

— *Ընտանի անասուննե՞ր, քրքջացին Թուրք սպաները: Այդ շուները այնպէս մարզուած են՛ որ բղիկ – բղիկ կ'ընեն ո եւ է մէկը, եթէ համարձակի սահմանը անցնիլ: Տակաւին անցեալ օր ռուս փախստական մը կը փորձէր փշաթելերուն մէջէն մեր կողմը գալ, երբ այդ շուներէն մէկը վրան յարձակեցաւ: Իր կզկանձիւններէն պահակ վրայ հասաւ եւ ձերբակալեց: Անշուշտ փախստականը հիմա գնդակահարուած է:*

Թուրք սպաները հեռադիտակով ինծի ցոյց տուին ռուս գիւղացի կիներու խումբ մը որ ցորեն կը հնձէին՝ տակաւին կանանչ: « Այդպէս կ'ընեն որպէս զի փախստականները անոնց մէջ չպահուին », բացատրեցին ուղեկիցներս:

— *Ես զանոնք շատ մօտէն տեսած եմ, բաւ Թուրք զօրավար մը: Այդ կիները կ'աշխատին զինեալ պահակներու հսկողութեան տակ եւ նոյն իսկ իրենց ղաղարի պահերուն, իրաւունք չունին ցորենին մէջ շունչ առնելու:*

— *Շատ մարդ կը փախչի՞:*

— *Հայեր եւ Կովկասցի Թուրքերը միշտ կը փորձեն փախչիլ: Եթէ, մեր պահակին հրամանին անսալով, կանգ առնեն, թոյլ կուտանք որ մեզի գան. եթէ ականջ չկախեն, կը գնդակահարենք, վասն զի կրնան լրտեսներ ըլլալ: Յաճախ լրտեսներ են: Ռուսական իշխանութիւնները իբրեւ պատանդ վար դնելով մէկուն ընտանիքը, մեր սահմանը կը ղրկեն զինքը, հետախուզութեան համար: Եթէ չվերադառնայ բերելով իրմէ սպասուած տեղեկութիւնը, ընտանիքը կը գնդակահարուի ?*

— *Այդ փախստականները տեղեկութիւններ կը բերե՞ն Ռուսիոյ կացութեան մասին:*

— *Ոչ – համայնավարներուն համար, պայմանները շատ դէշ են: Խորհրդային բանակին զինուորները վեց տարի կը ծառայեն՝ իրենց տունէն հեռու վայրերու մէջ: Քաղաքներու բնակչութիւնը յաճախ հաց չունի: Զոյգ մը կօշիկը կ'արժէ 15 անգլիական ոսկի ? Այն կէտը ուր կը գտնուիմ կը կոչուի Ղըզըլ Չախչախ: Սահմանին դիմացի կողմը կը բարձրանայ Ալագեազ լեռը, 15000 ոտք: « Ռուսերը կ'աշխատին ուրանիոմ գտնել լերան միւս կողմը », ըսին Թուրք ուղեկիցներս, եւ վերջերս Արդուիք անունով ճարտարարուեստական նոր քաղաք մը շինեցին անոր մօտ:*

— *Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ այնտեղ:*

— *Չենք գիտեր:*

— *Փախստական Հայերէն ո եւ է տեղեկութիւն չէ՞ք առներ:*

— *Անոնք ալ չեն գիտեր: Միայն ռուս հաւատարիմ կուսակցականները կրնան մօտենալ այդպիսի վայրերու:*

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ. — Եթէ վարքդ չշտկես, հայրիկդ հոս պիտի կանչեմ:

ԲԺԻՇԿԻՆ ՏՂԱՆ. — Բայց հայրս ամէն այցելութեան տասը ոսկի կ'առնէ...:

★ *ՄԱՅՐԸ. — Ո՞վ առաւ խնձորը սեղանին վրայէն:*

ՎԱՀԷ. — Մայրիկ ես չեմ Օննիկը ըլլալու է:

ՕՆՆԻԿ. — Սուտ է, մայրիկ, իմ առած ատենս ինք տունը չէր...:

★ *ԳԻՆՈՎԸ. — Պարո՛ն դատաւոր, ես գինով չէի. միայն քիչ մը խմած էի:*

ԴԱՏԱՒՈՐ. — Քանի այդպէս է՝ ես ալ երեք օրուան բանտարկութիւնդ կ'իջեցնեմ մէկ ամսուան...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ՄԸ

Երաժշտագէտ Ալեքսանդր Յարութիւնեան, որ 1948ին Սթալինեան մրցանակ ստացաւ իր յօրինած « Կանտատա (Տաղ) Հայրենիքի մասին » ստեղծագործութեան համար, Երեւանի Երաժշտանոցի սանն է: Իր ուսման տարիներուն կը ստանար սթալինեան թոշակ: 1941ին գերազանց գնահատականով կ'աւարտէ յօրինողի եւ դաշնակահարի բաժինները: Հայրենական պատերազմի տարիներուն Յարութիւնեան սովետական բանակի համար երաժշտական ծրագիր կը ստեղծէր: Իր գրած համանուագային նուագախումբի համար « Մեր գործն արդարացի է » մրցանակ ստացաւ հանրապետական մրցումին մէջ, ինչպէս եւ մեծ յաջողութիւն գտաւ « Համերգային Ուվերտիւրա » ստեղծագործութիւնը:

1946ին գրկուած է Մոսկուա ուր կատարելագործելով իր գիտութիւնը, կը գրէ կարգ մը ստեղծագործութիւններ « Հանդիսաւոր Ներբողը », « Ցաղթական քայլերգը », համերգային նուագախումբի համար: Այս ստեղծագործութիւնները մեծ յաջողութեամբ նուագած են Մոսկուայի մէջ 1947ին:

Անոր « Կանտատա Հայրենիքի մասին » ստեղծագործութիւնը մեծ գնահատանքի արժանացած է Մոսկուայի երաժշտագէտներու Միութեան մէջ: Վլատիմիր Զախարովը ըսած է թէ « այս գործը ճանչցուած է իբրեւ լաւագոյնը վերջին տարիներու յօրինուածներուն մէջ »: Իր լեզուով, կերպարներով ու զգացումով ժողովրդական, իր ոգիով նորարական եւ վարդապետութեամբ փայլուն է: Կանտատան տոգորուած է հայրենասիրութեան ոգիով: Լենինի եւ Սթալինի կերպարները երաժշտական վառ մարմնաւորում գտած են Կանտատիայի մէջ: Իր յօրինուածքով կապուած է հայկական ամենահին պարերգային Փոլկլորին, հայ աշուղներու երաժշտութեան հետ: Այս ստեղծագործութիւնը կը վկայէ որ, կը գրէ Ա. Արգումանեան « Սովետական Հայաստան » ամսագրի 2949 թիւ 5ի մէջ, երաժշտագէտը ստեղծարար, բեղնաւոր աշխատանքի մէջ կապուած է երաժշտական դասականութեան եւ իրապաշտական աւանդութիւններու հետ. իսկ ինք Յարութիւնեան ըսած է թէ « ռուս մեծագոյն վարպետներու գործը օգնած է իրեն գտնելու իրապաշտութեան եւ իսկական ժողովրդայնութեան ուղիները Հայաստանի հարազատ արուեստի ոլորտին մէջ »:

Ցայտնի երաժշտագէտ Դմիտրիզ Շոստակովիչ ըսած է թէ « Կանտատա Հայրենիքի մասին » ստեղծագործութեան հեղինակ Ալ. Յարութիւնեան ունի երաժշտական մեծ տաղանդ: Անոր երաժշտութիւնը լիաւիւն է, զգացումով յագեցած, մեծ տպաւորութիւն կը գործէ »:

★ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ նախարարութիւնը այս տարի կազմակերպած է մանկական վեց բուժարաններ 600 մահճակալներով, չորսը Ծաղկաձորին մէջ, Միկր Արզականի, Մէկ-Բժնիի. Արզնիի բուժարանին մէջ պիտի բացուի մանկական բաժին մը 60 մանուկի համար:

★ ԿՐԹԱԿԱՆ նախարարութեան Մանուկներու գեղարուեստական դաստիարակութեան տունը կազմակերպած է մանկական ստեղծագործութիւններու շրջուն ցուցահանդէսը: Շրջիկ ցուցահանդէսի հետ են նաեւ մանկավարժները, որոնք կը կազմակերպեն երգի եւ երաժշտութեան պարապմունքներ:

★ ԾԽԱԽՈՏԻ գործարանը սկսած է կարգ մը նոր տեսակի գլանիկներու արտադրութիւնը: Մայեմէկեան տօնի առթիւ գործարանը արտադրած է « Կազբեկ », « Կատիուշա », « Նարդ » տեսակի գլանիկներ, « Դրուգ », « Պարաշիւտիստ » տեսակի սիկարէթներ: Գործարանը սկսած է նոր պիտակներ ունեցող տուփերով արտադրել « Սասունցի Դաւիթ », « Սեւան » գլանիկներ, եւ « Մասիս » տեսակի սիկարէթը: Ներկայիս կ'արտադրէ 19 տեսակի ընտիր գլանիկներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՈՔՐԻԿ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ԿԱՐՏԱՆ, 5 օգոստոս. — Լէ Միլի փոքրիկ գաղութին Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի եւ դպրոցի աշակերտներու միացեալ դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ 31 յուլիս կիր. օր, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, կանանչախիտ ծառերու հովանիին տակ: Նախագահ Ց. Սարգիսեանի բացման խօսքէն վերջ, Նոր Սերունդի տղաքը եւ աղջիկները երգեցին «Մարսէյյէզ»ը եւ «Յառաջ Նահատակ»ը: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցան դպրոցի աշակերտները: Յաջողապէս երգեցին եւ արտասանեցին Ալիս Պաղտասարեան, Մարի Թիւթիւնճեան, Մանուկ Մանուկեան եւ Սարգիսեան քոյրերը: Թող ներեն ինծի եթէ մոռցուած անուններ կան:

Օրուան բանախօսն էր ուսուցիչ ընկ. Մ. Թաչճեան որ գնահատեց այս փոքրիկ գաղութի ճիգերը՝ իրենց պզտիկներու հայեցի դաստիարակութեան համար: Թելադրեց որ ուրիշ մեծ գաղութներ օրինակ առնեն:

Արդարեւ գնահատելի է այս փոքրաթիւ գաղութը որ լաւիկ եւ մնջիկ լծուած է իր զաւակներու հայեցի դաստիարակութեան գործին: Զունին ներքին կուսակցական վէճեր: Ամէնքն ալ կը գործեն, իրարու հետ հաշտ են եւ համերաշխ:

Հանդէսին առաջին մասը լրացած ըլլալով, Կարտանի « Անդրանիկ » Թատերախումբը ներկայացուց « Արաբօ »ն, յեղափոխական կեանքէ: Առհասարակ դերակատարները բոլորն ալ յաջող էին: Քանի մը հոգի լաւ գոց ըրած չէին իրենց դերերը:

Հանդէսի գեղարուեստական մասը լրացած ըլլալով, սկսաւ տարէցներու պարը, աւանդական « տավուլ – զուռնա »յով: Իսկ երիտասարդ զոյգերը կը պարէին ընկերակցութեամբ Ա. Մաթոյեանի ջութակին: Ուրախութիւնը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն: Անակնկալ մը եղաւ ընկ. Աւետիսեանի « Փանթէզի »ն, որ կուշտ ու կուռ խնդացուց հանդիսականները: Ժողովուրդը բաժնուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ: Այս առթիւ ի նպաստ Լէ Միլի դպրոցին նուէրներ ըրին ՊՊ. Սիմոն Մաքինճեան 500 Ֆր. եւ Բարկէ Մկրտիչեան 500 Ֆր.: Կազմակերպիչ յանձնախումբը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն բոլոր հայրենակիցներուն որոնք գալով հեռու տեղերէ քաջալերեցին մեզ նիւթապէս եւ բարոյապէս:

Մ. Աստուրեան

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Ցապաղած). — Տարօն Սալնոյ-Ձորի Հայր. Միութիւնը յուլիս 17ին տօնեց իր հերոսներու յիշատակի օրը, Սէն-Անտրէի Պէլվէտէր պարտէզին մէջ, մեծ բազմութեամբ: Հանդիսավայրին բեմը զարդարուած էր անմահ Հրայրի, Սերոբ Աղբիւրի, Գէորգ Չաւուշի, Կոտօ Հաճիի, Կորիւնի, եւ բազմաթիւ ֆէտայիներու նկարներով: Ձայնասփիւռը բարձրաձայն կը հնչեցնէր Տարօնի սոխակ Շահմուրատեանի պնակիտներէն Հայաստան, Կռունկ, Արօր-Տատրակ; ՔԷլԷ ՔԷլԷ, Մայր Արաքսի ափերով եւն:

Հոծ բազմութեան մէջ աչքի կը զարնէր Տարօն Սալնոյ-Ձորի Նոր սերունդը իրենց պապերէն ժառանգած պարթեւ հասակով, թիկնեղ, խրոխտ եւ շնորհալի:

Ժամը 2ին հանդէսը բացուեցաւ հայրենակից Ք. Կարապետեանի նուագախումբով: Գուլվար-Օտոյի Կապոյտ Խաչի սանուհիները՝ ղեկավարութեամբ վաստակաւոր Տիկ. Ք. Արգումանեանի, քաղաքի Նոր Սերունդը Թնդացուցին « Գնդակ որոտաց »ը: Բազմութիւնը յոտնկայս յարգեց բոլոր նահատակներուն յիշատակը: Նախագահը պարզեց Տարօն Սալնոյ-Ձորի դերը մեր ազատագրական պայքարին մէջ: Եղան հայրենասիրական արտասանութիւններ՝ Սիամանթոյէն, Վարուժանէն: Յետոյ սկսան Մշոյ պարերը:

Հայրենի յուշերու այդ խանդավառ պահուն բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Հ. Կ. Տէրմոյեան, որ կուռ հայերէնով մը վեր հանեց Տարօն Սալնոյ-Ձորի դերը՝ Հայոց պատմութեան մէջ: Այս առթիւ օրինակ բերելով Տարօնը, որուն հերոսները իրենց կեանքը տուին ամբողջ հայ ժողովուրդին համար, շեշտեց թէ օտարութեան մէջ աւելի եւ աւելի պէտք ունինք միաբանութեան եւ եղբայրասիրութեան:

Բանախօսութենէն վերջ հայրենակից Սարգիս Պօղոսեան երգեց Սերոբ Աղբիւրի երգը, խոր տպաւորութիւն ձգելով: Վիճակախաղի դրուեցաւ հայրենակից Տէրօեան եղբայրներու կողմէ Միութեան նուիրուած գեղեցիկ սեղան մը:

Քաղաքի Նոր Սերունդի կողմէ ղեկավարութեամբ Գ. Պօղոսեանի, ներկայացուեցաւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը: Եւ վերսկսան Մշոյ պարերը, շորոր-թռնոցին:

Միութիւնը շնորհապարտ է բոլոր անոնց որ նպաստեցին հանդէսին յաջողութեան, բարոյապէս թէ նիւթապէս:

ՏԱՐՕՆՑԻ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԵՐԿԵՐԻ, Ա. Ահարոնեանի, հատոր 6. (Լռութիւնը, Մոխիրների տանից, Անդունդը, Կեանքի վէպը): Տպ. Հայրենիք. Պոսթըն: 1948:

Հատոր 9. — Մանկութիւն եւ Պատանեկութիւն: Տպ. Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1948:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱԼԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԸ.

ԴԱՒԱՃԱՆԸ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բայց մեծ եղաւ Յոյներուն զարմանքը, երբ իրենց առջեւ տեսան փոքրաթիւ խումբ մը. առաջնորդը դեռ հեռուէն կը կանչէր.

— Է՛յ, մեծազօր կայսեր քա՛ջ զինուորներ, վար դրէք ձեր զէնքերը. մենք թշնամիներ չենք, այլ բարեկամներ:

Փոքրաթիւ խումբին առաջնորդը շուտով տարուեցաւ յոյն հրամանատարին մօտ:

— Ո՞վ էք դուք եւ ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց հրամանատարը զգուշութեամբ, նայելով իր առջեւ կեցող իշխանին:

— Տէր, հլու հպատակներ ենք մենք մեծազօր կայսեր, ու եկած ենք մեր հպատակութեան զգացումները յայտնելու իր քաջ հրամանատարին:

Հրամանատարին դէմքին ուրախութեան ճառագայթ մը անցաւ:

— Ի՞նչ է անունդ, իշխա՛ն, հարցուց աւելի քաղցր ձայնով:

— Թլպաղտոյ բերդի իշխան Թորոսիկ, ձեր ծառան, պատասխանեց հայ իշխանը գլուխը խոնարհեցնելով:

— Բարի՛, դուն կը ստանաս կայսրէն քու վարձքդ:

— Ես իր խոնարհ ծառան եմ միշտ, տէ՛ր. հիմա ալ պատրաստ եմ գործով ցոյց տալու իմ հպատակութիւնս:

— Ապրի՛ս, Թորոսիկ իշխան. բայց ըսէ մեզի, ի՞նչ կ'ընէ այն աւազակը, Պաղինի տէր Հաբէլը:

— Տէ՛ր. ան իր զօրքերը պատրաստեր է եւ դարանի մտեր. ան չի ճանչնար կայսեր իրաւունքը:

— Մենք շուտով կը հասկցնենք անոր, թէ ո-րո՛ւ հետ գործ ունի: Հոգ մի՛ ընէք, իշխա՛ն. շատ չանցած անոր գլուխը շուներուն առջեւ պիտի նետեմ իբրեւ կեր, ըսաւ յոյն հրամանատարը զայրացին:

— Այո՛, պէտք է. բայց ատով սիրտս չի զովանար: Ես գիտեմ, թէ ի՛նչ կ'ընեմ, եթէ ձեռքս իյնայ այդ ծեր աղուէսը:

Յոյն հրամանատարը հազիւ կրնար զսպել իր ներքին ուրախութիւնը:

— Ինչո՞ւ, միթէ այդքան գէշութիւն է ըրեր քեզի, հարցուց Վեստ Սարգիս, որ մինչեւ այդ ժամանակ լուռ մտիկ կ'ընէր խօսակցութիւնը:

— Ի՛նչպէս չէ. ան մինչեւ անգամ ձեռքս խլած է զաւակս եւ ինծի դէմ զինած: Որդին զինել հօրը դէմ... միթէ այդ ծանր հարուածը կրնա՞յ մոռնալ Թորոսիկ իշխանը:

— Համբերութի՛ւն, իշխա՛ն, ամէն ինչ կարգին է, եւ մենք շուտով մտիկի կը վերածենք Պաղին գաւառը, ըսաւ յոյն հրամանատարը եւ հրամայեց պատշաճ մեծարանքները ընել դաւաճան հայ իշխանին:

Վեստ Սարգիս նոյնպէս ուրախ էր, իրեն դաշնակից մը գտած ըլլալուն համար յանձին Թորոսիկի:

Թշուառ Հայաստան....:

ԺԹ.

ԽԵՆԹԸ ԿՈՒԼԱՑ

Խենթը, կատարելէ ետք իր ստանձնած պարտականութիւնը Հաբէլ իշխանին մօտ, կը վերադառնայ Անի: Այժմ ան բոլորովին փոխուեր էր, եւ ամենեւին խենթի երեւոյթ չունէր: Նստած էր կարմրագոյն ձիու մը վրայ, եւ զէնք ու զրահի մէջ կորսուած, արագութեամբ առաջ կը քշէր ձին: Ծանր, սրտմաշ մտածումները կ'ալեկոծէին սիրտը: Հայաստանի վերջին դէպքերը խիստ վրդովեր էին զինք, կը զգար թէ Յովհաննէս Թագաւորին մահուընէն վերջ, Հայաստանի գլխուն կը սպառնար չարագուշակ բան մը: Այդ բանը կը զգար թէ՛ ինք եւ թէ՛ իր տէրը Վահրամ իշխանը:

Այո՛, լաւ կը յիշէր այն օրերը, երբ Վահրամ իշխանը մօտենալով իրեն շեշտակի նայեցաւ իր թախծալից աչքերով, եւ ըսաւ դառնօրէն.

— Ներսէ՛ս, իմ Ներսէս, կը սիրես զիս:

« Ես զարմացայ եւ իր դէմքը դիտեցի, կը մենախօսէր ինքն իրեն Խենթը, շարունակելով հանդերձ իր ճամբան: — Իմ տիրոջս դէմքը մռայլ էր եւ գունատ, իսկ աչքերը արտասուալից: Ես յուզուեցայ, ինկայ Վահրամ իշխանին ոտքերը եւ բռի.

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(39)

հրաժեշտ տալէ առաջ. Ձեր առջեւ դրուած հարցը Եւրոպայի խնդիրն է, կեանքի եւ մահու խնդիր մը»:

Ցետոյ պարզելով ներկայ տնտեսական դժուարութիւնները, մասնաւորապէս առեւտրական անհաւասար կշիռը Մ. Նահանգներուն հետ, զանոնք մասամբ վերագրեց Եւրոպայի ներկայ քաղաքական կարգուսարքին: «Այս բազմազան դժուարութիւնները հարթելու համար, անհրաժեշտ է քաղաքական մարմին մը, քաղաքական վճիռ մը եւ քաղաքական գործունէութիւն մը: Ա՛յս է ձեր ժողովին խնդիրը: Ակիզբէն իսկ պէտք գիտնաք թէ կը գործէք իբրեւ անհատներ, ազատ որ եւ է ճնշումէ: Որ եւ է ստեղծագործութիւն, մինչեւ անգամ երախայի մը ծնունդը, որոշ վտանգներ կը պարունակէ: Որ եւ է ստեղծագործութիւն հաւատքի գործ մըն է: Եւրոպայի ընդհ. ժողովը պիտի ըլլայ այն ինչ որ դուք որոշէք»:

« ԳԱԼՈՎ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ »...

Պ. Էռիօ զգուշութեամբ շօշափեց նաեւ գերմանական խնդիրը. մանաւանդ որ զրոյց կը շրջէր թէ Պ. Չըրչիլ պիտի առաջարկէ Գերմանիան ալ ընդունիլ իբրեւ անդամ:

— « Գալով Գերմանիոյ, լաւագոյն եղանակն է պարկեշտօրէն արտայայտուիլ: Պ. Պեւին վերջերս շօշափեց այս հարցը Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին առջեւ, իր սովորական իմաստութեամբ: Երկու զգացումներ կը տիրապետեն այս ծանրակշիռ հարցին առթիւ: Մէկը այն է որ մենք կ՚ընդունինք Գերմանիոյ ահագին նպաստը՝ գիտութեան, գրականութեան, արուեստներու, ամէն յառաջդիմութեան: Գերմանիան աշխարհի տուած է Էմմանուէլ Քանթը եւ անոր յաւիտենական խաղաղութեան ծրագիրը. Քանթ, պաշտպանը մարդկային իրաւունքներու, որ գրած է սա հրաշալի խօսքը. — « Քաղաքականութիւնը պէտք է ծնրադրէ բարոյականին առջեւ »: Կէօթէ տուաւ իմացականութեան օրինակ մը որ կը գլէ կ՚անցնի բոլոր սահմանագլուխները, կը տիրապետէ անոնց վրայ: Իէնայի թնդանօթներու ժխորին մէջ իսկ, Հեկել մեզի կ՚ուսուցանէ թէ միտքը, գիտութիւնը, քաղաքակրթութիւնը պարտին յաղթել աշխարհի բոլոր նախապաշարումներուն եւ անցեալի նուաստացուցիչ ստրկութեան: Եղբայրութիւնը պանծացնելու համար, Պեթհովէն կը յօրինէ կախարդական գործ մը որուն յուզական ուժը չէ ըսպառած տակաւին:

« Եթէ Գերմանիան հաւատարիմ մնացած ըլլար այս բարձր օրինակներուն, մենք ի՜նչ փութաջանութեամբ պիտի աշխատէինք իրեն հետ, ազատական Եւրոպայի մը կազմակերպութեան համար: Բայց, իբրեւ ներկայացուցիչները եւ ատոմ ճան մըն ալ պատասխանատուները բազմաթիւ մարդկային կեանքերու, մենք անձկութեամբ կը տեսնենք վերերեւումը կարգ մը գաղափարներու որոնք հիմնուած են բռնի ուժի պաշտամունքին վրայ: Ուրեմն Գերմանիոյ իրեն կ՚իյնայ պատասխանել հարցումի մը որ կը ներկայանայ իբրեւ աւելի բարոյական քան քաղաքական խնդիր մը »:

Ճառը անմիջապէս թարգմանուեցաւ անգլերէնի եւ միաձայնութեամբ որոշուեցաւ ամբողջովին արձանագրել ատենագրութեանց մէջ: Ցետոյ ձեռնարկուեցաւ մնայուն նախագահին ընտրութեան: Միակ թեկնածուն էր Պելժիոյ նախորդ վարչապետը, Պ. Սփաք:

★ Չըրչիլ ներս մտած ատեն երկարօրէն ծափահարուեցաւ: Երբ յամրաբար կը բարձրանար սանդուղներէն, աւանդական սիկառը բերանը, ալզասեան տարազով թուխ դեղուհի մը յառաջ նետուելով համբուրեց ծերուկին մէկ այտը: Նախկին վարչապետը յանկարծակիի եկաւ, բայց անմիջապէս ինքզինքը գտնելով, միւս այտն ալ երկարեց աղջկան, եւ ժողովասրահ մտաւ աւելի քան երբեք ժպտուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ֆրանսական շրջանին հրամանատարը, զօր. Քէօնիկ, իր հրաժարման առթիւ ընդհ. ներում շնորհեց Ֆրանսական զինուորական ատեաններու կողմէ դատապարտուած Գերմաններու (անոնց որ մեղանչած են գրաւման օրէնքներուն դէմ): 1947էն առաջ տրուած բանտարկութեան պատիժները կէս առ կէս պիտի կրճատուին, իսկ անկէ վերջ դրուած պատիժները՝ մէկ երրորդ համեմատութեամբ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 11 կասկածելիներ, իբրեւ պատասխանատու հրէական սինակոկին մէջ պատահած պայթումին, որուն հետեւանքով մեռան 11 հոգի: Կ՚ըսուի թէ կալանաւորներէն քանի մը ուսանողներ խոստովանած են իրենց մեղսակցութիւնը:

ՊԵԼԺԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԸ վերջապէս կազմուեցաւ, վեց շաբթուան տագնապէ մը վերջ: Վարչապետն է Պ. Էյքընս, արտաքին նախարարը՝ նախկին վարչապետ մը, Պ. Զելանտ: Ընկերվարականները չեն մասնակցիր:

3,000 ՀՐԵԱՆԵՐ բուռն ցոյց մը կատարեցին Միւնիխի մէջ, գերմանական թերթի մը խմբագրատան առջեւ, բողոքելու համար նամակի մը հրատարակութեան դէմ: Այս նամակով ընթերցող մը վամբիր կը կոչէր Հրեաները եւ ցաւ կը յայտնէր որ բոլորն ալ կազմահ եղած չեն: Տասներհինգ ոստիկաններ վիրաւորուեցան քարկոծուելով, ոստիկանական կառք մը կրակի տրուեցաւ ցուցարարներուն կողմէ որոնք ուրիշ վնասներ ալ պատճառեցին: Երկու Հրեաներ վիրաւորուեցան:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ընտրութիւններ պիտի կատարուին այս կիրակի, մասնակցութեամբ 28,000,000 ընտրողներու: Մ. Նահանգներու մարզպանը այս առթիւ հաստատեց թէ Հիթլէրի նախկին հետեւորդները գրաւած են կառավարական եւ ճարտարարուեստական գլխաւոր պաշտօններուն 30 առ հարիւրը: Բայց հերքեց այն կարծիքը թէ նացիականութիւնը կը վերածնի: Մարզպանը կը հաւատայ թէ կարելի պիտի ըլլայ առողջ եւ խաղաղասէր պետութիւն մը հիմնել:

ՔՍԱՆ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ ԵՆ Փոցտամի մէջ, պայթումի մը հետեւանքով որ տեղի ունեցած էր անցեալ յուլիսին: Գերմանական թերթերը կը գրեն թէ զոհերուն մէջ կը գտնուին խորհրդային հրամանատարը, հազարապետ Վերին եւ ուրիշ ռուս սպաներ: Ռումբը պայթած էր նախկին պալատին վերին դահլիճին մէջ, որ կեդրոնն է խորհրդային սպայակոյտին եւ վրէժխնդրութեան կը վերագրուի:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ազատ արձակուեցան 520 համայնավարներ եւս, որոնք արգելափակուած էին, « վերակրթուելու համար »:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ պատերազմական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ յոյն զինուորներ փորձեցին արշաւել, բայց ետ մղուեցան: Յունական կառավարութիւնը կը հերքէ այս պատմութիւնը:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դշ.). — Ոթերլին 1097 (960), տոլար 330 (370), զուից. ֆրանք 83.20 (92), Նափոլէոն 4220, սթերլին 4870, զուից. 4100, տոլար (20) 20,040, ձոյլ ոսկի 611,000 ֆրանք:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՀՐԷՇԸ, Ճօն Հէկ, որ խոստովանած էր թէ ինը հոգի սպաննած, անոնց արիւնը խմած եւ մարմինները « ասիտ »ի մէջ լուծած էր, կախուեցաւ չորեքշաբթի առտու: Խեղդկապին ուժը փորձելու համար իր ծանրութեամբ աւազէ պարկ մը կախած էին նախապէս: Մարդասպանը իր յուշերը գրած էր բանտին մէջ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Dames̃me – (13e)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀՈՅ-ԲՈՅԺ

ժողովրդական ամսաթերթ Բժշկութեան եւ Առողջապահութեան, կամ Տունին բժիշկը, 9րդ տարի: — Խմբագիր՝ Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Ապրիլի թիւին բովանդակութիւնը. —

Ձեռքի մատներուն անունները (Տ. Նարդունի): Կարմրելու վախը (Տոքթ. Քօլօլեան): Պաղ ջուրը կը նիհարցնէ (Տոքթ. Լոքման): Ինչո՞ւ անձնասպան կ՚ըլլան (Տոքթ. Գրիգորեան): Թոքախտաւոր միսեր (Տոքթ. Պէրպէրեան): Հայկական քաղաքները (Քաղհան): Լինտերու բորբոքումը (Տոքթ. Գ. Այվազեան): Պէ՞տք է հաւկիթ ուտել (Տոքթ. Ամատեան):

Մայիսի թիւին բովանդակութիւնը. —

Դնդերախաղերու մասին (Տոքթ. Տ. Այվազեան): Գիտական խոհանոց (Տոքթ. Զենոբ): Սընունդ եւ մարսողութիւն (Տոքթ. Քօլօլեան): Քչփորիկին վնասները (Տոքթ. Գ. Այվազեան): Բաղոսն ու գինին (Վ. Համբարձումեան): Ինչո՞ւ օգտակար է քալելը (Տոքթ. Տանտինեան): Այն, որու մասին ընդունուած չէ խօսիլ (Տոքթ. Աղաջանեան): Խլիրդի մասին (Տոքթ. Սերոբեան): Մշեցի կինը (Գ. Անդրէասեան): Քրտինքը (Տոքթ. Լոքման):

Տարեկան բաժնեգինն է 500 Ֆր.: Արտասահման 750 ֆրանք: Դիմել՝ Տ. Նարդունի, 17, Rue Damesme, Paris:

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. « Անտոք » ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ 13 օգոստոս, երեկոյեան ժամը 8.30ին Հայոց մատրան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ «Խանասորի Արշաւանք»ի տարեդարձը կը տօնուի օգոստ. 21ին՝ «Clos de Fusains»ի ընդարձակ պարտէզին մէջ:

ԳԻՆԵՃՕՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէն կազմակերպած է գինեձօն մը ի պատիւ ընկերներ Ս. Տէր Թովմասեանի, Ցունաստանէն նոր ժամանած Զ. Զաքարեանի եւ Տէր եւ Տիկ. Մարութեանի, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 100 ֆրանք:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Շավիլի Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբի, Ֆ. Կ. Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի ընկեր – ընկերուհիներն իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր Գալուստեան, Մինասեան, Օհանեան ընտանիքներուն, իրենց մեծ մայրիկին՝ ԱՑՐԻ ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի Շավիլի դպրոցին կը նուիրեն 2000 ֆրանք:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ Վերափոխման տօնին առթիւ այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Արտաւազդ արք., կատարելով խաղողի աւանդական օրհնութիւնը:

ԹՈՒԼՈՆ. — Ընկ. Սահակ Կէնճեանէ կը խնդրուի տեղեկացնել իր նոր հասցէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Աշտարակ գիւղացի՝ Փեփրոն Արամեան կը փնտռէ քոյրը եւ եղբայրները, Վիքթորիա, Գարեգին եւ Զաւէն Արամեանները, որոնք 1920ին մեկնած են Հայաստանէն ամերիկեան որբանոցին հետ: Գրել ՅԱՌԱՋի հասցէով: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63

Samedi 13 Août 1949 Շաբաթ 13 Օգոստոս

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5922 – Նոր շրջան թիւ 1333

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՊՂՏՈՐ ԱԼԻՔՆԵՐ

Երեւան կը շարունակէ ալիքներու պատերազմը Դաշնակցութեան դէմ՝ Սփիւռքի հայութեան յատուկ իր հաղորդումի ժամերուն։

Արտասահմանի կարօտաբաղձ Հայը ի զուր պիտի փնտռէ սրտապնդիչ խօսք մը՝ Երեւանէն արձակուող պղտոր ալիքներուն մէջ։ Ոչ մէկ բառ Հայկական Դատի, Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման կամ ներգաղթի մասին, որուն դադարման շուրջ չբարեհաճեցան փոքրիկ լուսաբանութիւն մը անգամ տալ տուն ու տեղ ծախած եւ ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած տարագիր հայ բազմութիւններուն։

Բայց Երեւանի խօսնակը կարմրափետուր բլբուլ կը կտրի, երբ խօսիլ պէտք կը զգայ Դաշնակցութեան հասցէին։

Տարիներէ ի վեր կը լսենք շարունակ մաշած այն յանկերգը, որուն ոչ բառերը կը փոխուին եւ ոչ ալ եղանակը։

Մեր Յուլիս 20ի թիւին մէջ տուինք ամփոփումը այն թունաւոր լուտանքներուն, զորս Երեւանի ձայնասփիւռը տեղացուց կրկին Յուլիս 9ի իր հաղորդումով։

Բովանդակութի՞ւնը այդ պարսաւանքին. — ո՛եւ է մէկը կրնայ գոց արտասանել, եթէ քիչ թէ շատ մօտէն հետեւած է երեւանեան «արտածումներ»ուն, — «Անգլօ-ամերիկեան իմպերիալիզմի գործակալներ եւ Թուրքիոյ բարեկամներ, ֆաշիստներ, դաւաճաններ, ազճնղներ, սրիկաներ» եւայլն։

Ինչպէս միշտ, հայհոյանքներու այս տարափին մէջ՝ ոչ մէկ իրական փաստ եւ չօշափելի տուեալ՝ Դաշնակցութիւնը ամբաստանութեան տակ դնող։ Այլ միայն ձրի հայհոյանքներ, մութին մէջ արձակուած դարչելի սուտեր, զրպարտութիւններ եւ բանսարկութիւններ։

Երեւան ինքն ալ վստահ է թէ անզօր է նման զէնքերով Դաշնակցութիւնը պարտութեան մատնել։ Իր այս պայքարը ոչ մէկ արդիւնք տուած է մինչեւ այսօր։ Քանի՛ քանի՛ անգամներ հանդիսաւոր դամբանականներ կարդացուեցան հեղինակաւոր անձնաւորութեանց կողմէ եւ Դաշնակցութիւնը ընդմիշտ թաղուած յայտարարուեցաւ ի լուր Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայութեան եւ սակայն այսօր, հակառակ իր այդ պնդումներուն, Երեւան հարկադրուած է ահաւասիկ ընդունելու անոր դարմանահրաշ վերյարութիւնը, քանի որ նիզակ կը ճօճէ տեւաբար Դաշնակցութեան գոյութեան դէմ։ Եթէ երէկ ահազդու ուրուական մըն էր ան, այսօր դարձած է գաղութներու կեանքը ղեկավարող մեծ ուժ մը, որուն դէմ հայ «պրոգրեսիստներ»ը ծառանում են զայրոյթով։

Ինչո՞ւ սակայն Երեւան կը յամառի իր այս անվայել եւ անզօր պայքարին մէջ։ Անվայել՝ որովհետեւ պետութեան մը պաշտօնական բերանն է ինք եւ ներելի չէ որ հասարակ զրպարտիչներու եւ բախտախնդիրներու լեզուով բարբառի։ Անզօր՝ որովհետեւ Դաշնակցութեան վարկն ու ժողովրդականութիւնը հետզհետէ աւելի կը զօրանան ամէն կողմ։

Կարելի չէ տարբեր բան գտնել անոր բարբաջանքներուն մէջ, եթէ ոչ գաղութներու ներքին խաղաղ կեանքն ու կազմակերպութիւնը քայքայելու եւ խռովութիւններ սերմանելու հետեւողական ծրագիր մը։ Հայաստանի բոլշեւիկեան իշխանութիւնը կ՚ուզէ որ արտասահմանի հայ զանգուածները դառնան իր քարոզութեան եւ քաղաքական նպատակներ ու կոյր գործիքներ եւ սոսկարար հետեւին տրուած հրահանգներուն։

Միակ ուժը որ թումբ կը կանգնի ապազգային եւ կործանարար այս քաղաքականութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է։

Բոլշեւիկեան բռնակալութիւնը Դաշնակցութեան մէջ կը տեսնէ նաեւ Հայկ. Դատին միակ անկաշառ պաշտպանը, ազատութեան գաղափարին միակ աննահանջ ախոյեանը, հայեցի արժէքներու եւ ազգային նուիրական աւանդութեանց միակ անձնուէր պահակը։ Ահա թէ ինչո՞ւ Երեւան արտասահմանի իր գործակալներու աջակցութեամբ, միջոցներու մէջ խտրութիւն չի դներ՝ հայութեան արթուն գիտակցութիւնն ու առողջ ոգին մարմնաւորող այդ կուսակցութիւնը սեւցնելու եւ ջլատելու համար։

Երեւան շատ լաւ գիտէ թէ Սփիւռքի հայութիւնն ալ անկազմակերպ եւ անգլուխ հօտի մը կարելի է վերածել՝ Դաշնակցութեան չէզոքացումով։ Ու զարմանալի չէ որ օրէ օր կ՚աւելնայ թոյնը իր յարձակումներուն՝ հայ ժողովուրդի ամէնէն անբասիր եւ անձնուէր զաւակներուն դէմ՝ ի տես Դաշնակցութեան յարաճուն վերելքին։

Մենք պատասխան չունինք տալիք Երեւանի ձայնասփիւռ կայանէն տեղացող հայհոյանքներուն։ Լաւագոյն պատասխանը կուտայ ինքը՝ հայ գիտակից ժողովուրդը, որ ամէն առիթով կուգայ վստահութիւն յայտնելու իր ծոցէն ծնած հարազատ ու մեծ կուսակցութեան։

Զրպարտութիւններով եւ խեղաթիւրումներով կարելի չէ գրաւել ազգի մը սիրտը։

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ԱԶԴԱԿ»Ի)

Թուրքիոյ արտաքին եւ ներքին հոգերը

Թուրքիոյ վարչապետը, Շէմսէտտին Կիւնալթայ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Պրուսայի մէջ.

— «Աշխարհի կացութիւնը տակաւին մութ է եւ շփոթ, եւ օրէ օր աւելի կը կնճռոտի։ Ամէն ազգի պէս, մենք ալ պարտաւոր ենք մեր գոյութիւնը պահել եւ այս նպատակով հիմնական միջոցներ ձեռք առած ենք։ Գիտէք անշուշտ թէ աշխարհ երկուքի բաժնուած է եւ մենք վաղուց ճշդած ենք մեր դիրքը ու գիտենք թէ որ ճամբան պիտի բռնենք։ Անգլիա եւ Ֆրանսա վերջերս ծանուցագիր մը տուին կառավարութեան եւ հաստատեցին թէ 1939ի դաշնագիրը ի զօրու կը մնայ։

«Միւս կողմէ Ամերիկայի բարեկամութիւնը մեզի հանդէպ կը զարգանայ օրէ օր։ Այս բարեկամութիւնը ունի բազմաթիւ օգտակարութիւններ, նախ կը զօրացնէ մեր ներքին ուժը, երկրորդ մեզ կը միացնէ համաշխարհային շարժումին եւ գործակցութեան, եւ առիթ կուտայ որ վստահութեամբ նայինք ապագային։ Խ. Միութեան հետ մեր յարաբերութիւնները անփոփոխ կը մնան, կը շարունակուին առաջուան պէս։ Վերջին անգամ հրաւիրուեցանք եւրոպական Միութեան։ Արեւելեան եւ հարաւային իսլամ երկիրներու հետ մեր յարաբերութիւնները կը զարգանան, իսկ ներքին քաղաքականութեան մէջ, մեր ջանքերը կեդրոնացած են աւելի տնտեսական գետիններու վրայ։ Մանրամասն ծրագիրներ կը մշակենք, երկրին մէջ թափ տալու համար անհատական ձեռնարկներուն եւ Ամերիկացիներուն հետ կնքած ենք այլազան համաձայնութիւններ»։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ելմտական գործավարն ալ հերքելով դրամի արժեզրկման մասին շրջած զրոյցները, յայտարարեց.

— «Ամերիկեան ելմտական նախարար Սնայտըր մեր երկիրը եկաւ տնտեսական պատճառներով։ Որոշած էր քննել Մարշըլի ծրագրին ենթակայ երկիրներուն տնտեսական եւ ելմտական վիճակը։ Մեր տեսակցութեանց ընթացքին բնաւ նկատի չառինք թրքական դրամին արժեզրկումը կամ անոր նոր արժէք մը տալու պարագան։ Այսպիսի բան մը խնդրոյ առարկայ չէ որ եւ է կերպով։

Սխալ է նաեւ այն կարծիքը թէ դրամական նեղութիւն կայ հրապարակին վրայ։ Այսպիսի նեղութիւն մը եթէ ըլլայ իսկ, պատահական բան մըն է եւ որոշ եղանակի մը յատուկ։ Գալով եկամուտի տուրքին, զոր պիտի գործադրենք գալ տարի, նոր շրջան մը կը բանայ մեր ելմտական կեանքին մէջ. անձնապէս մեծ յոյս ունիմ այս տուրքին վրայ, որ մեր ելմտական բարենորոգումներուն նախադուռը պիտի կազմէ։ Եկամուտի տուրքը օրէնքի փոփոխութիւն մը չէ, այլ նախապէս դրուած տուրքի մը բարեփոխումը եւ ելմտական նոր դասաւորակութիւն մը։

«Հետեւաբար եթէ կարգ մը հարկատուներ կամ վաճառականներ խուճապի մատնուեր են այս տուրքին հեռանկարին առջեւ, աւելորդ վրդովումի մը մատնուեր են։ Ասոնք առժամեայ բաներ են, եւ կ՚անցնին։ Կարեւորութեամբ կ՚աշխատինք եկամուտի տուրքին գործադրութեան համար։ Տուրքի վերաբերեալ շատ մը գործեր դեռ պիտի բարեկարգուին եւ արդիական ձեւ մը պիտի ստանան։ Մինչ այդ կը պատրաստենք 1950ի ելմտացոյցը։ Կը խորհինք կարգ մը խնայողութիւններ կատարել։ Մեր հասոյթներուն մէջ որոշ յաւելում մը կայ, իսկ Միջազգային Դրամատան մօտ մեր կատարած դիմումը նպաստաւոր արդիւնք տուաւ։

Օրուան խնդիրը՝ Վերազինել Եւրոպան

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Մ. Նահանգներու ցամաքային բանակին սպարապետը, զօր. Պրէտլի, առաջարկած է նախապատուութիւն տալ Ֆրանսայի, վերազինման վարկերը բաշխած ատեն։

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսա պիտի ստանայ տրամադրելի վարկին մէկ երրորդը, 2—3 միլիառ տոլարի զինամթերք, հինգ տարուան ընթացքին։ Ամերիկեան սպայակոյտը Ատլանտեանի ցանցին առաջին պատնէշը կը նկատէ Ֆրանսան, հետեւաբար ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայէ՝ անոր վերազինումը փութացնելու եւ բազմապատկելու համար։

Ամերիկացիներուն առաջին գործը պիտի ըլլայ վերակազմել զինակից ազգերու ցամաքային բանակները։ Եւ քանի որ Ֆրանսան ամէնէն ըստուարաթիւ հետեւակազօրքը եւ մեքենաշարժ զօրամասերը ունի, պիտի ստանայ վերազինման առիւծի բաժինը։

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ անհրաժեշտ մանրամասնութիւնները արդէն իսկ հաղորդուած են ֆրանսական կառավարութեան։ Անշուշտ կարելի չէ յայտնել վերջնական գումարները, քանի որ ամերիկեան խորհրդարանը տակաւին չէ ճշդած վերազինման վարկը։ Կարծողներ կան թէ նախագահ Թրումըն տրամադիր է 7—8 միլիառ տոլար տրամադրելու ազատ երկիրներու սպառազինութեանց։ Այն ատեն Ֆրանսայի բաժինը պիտի ըլլայ 2—3 միլիառ տոլար կամ 600—900 միլիառ ֆրանք, իբրեւ զինամթերք կամ վարկ։ Մասնաւորապէս պիտի ղրկուին հրասայլեր, թնդանօթներ, ինքնագործ զէնքեր եւ ուրիշ արդիական սպառազինութիւններ։

Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Ատլանտեան ճակատի ընդհ. պաշտպանութեան մէջ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հիմնական դերը պիտի ըլլայ պաշտպանել ծովային եւ օդային ճամբաները ռմբակոծութեանց դէմ։ Մ. Նահանգները իրենց կը վերապահեն ռազմագիտական եւ հիւլէական ռմբակոծութիւնները։

Այսպէս, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն զինեալ ուժերը պիտի կազմեն էական մասը արեւմտեան բանակին, որուն պաշտպանողական գիծը հաւանաբար պիտի ըլլայ Հռենոսը։ Կը կարծուի թէ բոլորովին մէկդի դրուած է մինչեւ Պիրենեան լեռները քաշուելու ծրագիրը։

Մ. Նահանգներու ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովը կարգ մը ականաւոր անձերու կարծիքն ալ պիտի լսէ յառաջիկայ շաբթու, վերջնական որոշում տալու համար չորս միլիառ 500,000,000 տոլարի վարկի մասին, որուն վրայ կը պնդէ նախագահ Թրումըն։

Նախագահը ստորագրեց Մ. Նահանգներու ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերու միացեալ ղեկավարութեան օրէնքը, որուն շնորհիւ ազգային պաշտպանութեան նախարարութիւնը պիտի կրնայ ուղղակի վարել բոլոր զինուորական գործողութիւնները եւ կեդրոնացնել ելեւմուտքը, հարիւրաւոր միլիոն տոլար խնայելով։

★ Ատլանտեանի զինակիցները մօտերս ժողով պիտի գումարեն Ուաշինկթընի մէջ, հաւանաբար սեպտեմբերին, ճշդելու համար դաշինքին գործադրութեան մանրամասնութիւնները։

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԸ

Տարագիրներու Միջազգային կազմակերպութեան (IRO) վերջին տեղեկագրին համաձայն, 1947 յուլիսէն մինչեւ 1949 յուլիս այլուր տեղաւորուած կամ իրենց հայրենիքը վերադարձած են աւելի քան 600,000 տարագիրներ։ Միջին Եւրոպայի գաղթակայանները պարպուած են երկու երրորդի համեմատութեամբ, 1948էն ի վեր։

Այս տարագիրներէն 121,861 հոգի գացած են Իսրայէլ։ Երկրորդ տեղը կը բռնէ Անգլիա, որ ընդունած է 82,262 տարագիրներ, երրորդը՝ Մ. Նահանգները (68,677)։ Յետոյ կուգան Քանատա եւ Աւստրալիա (66,256 եւ 54,079 հոգի)։

Նոյն տեղեկագրին համաձայն, տարագիրներու թիւը, որ 710,626 էր 1947 սեպտեմբերին, իջած էր 418,271ի, 1949 յունիս 30ին։

★ Օգոստոս 10ին Վալփարէզօ հասան 484 տարագիրներ, ամէն ազգէ, — սերպ, հունգար, չեխ, լեհ, ռուս, ռումանացի եւն. (Թերեւս Հայեր ալ...)։

ՀՐԵԱՆԵ՞ՐՆ ԱԼ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Թէլ – Ավիվէն կը հեռագրեն թէ արտագաղթ մը սկսած է Իսրայէլէն դէպի Մարոք, Թունուզ եւ Ալժերիա։ Նորեկներ են որ կը հեռանան իրենց հայրենիքէն... Ֆրանսական հիւպատոսարանը կը հաստատէ թէ 500 Հրեաներ անցագիր ուզած են, իրենց նախկին բնակավայրը՝ Հիւս. Ափրիկէ վերադառնալու համար։ Ուրիշ 60—70 հոգի ալ կարգի կը սպասեն։ Բոլորն ալ միեւնոյն բացատրութիւնը կուտան, — չկրցանք յարմար գործ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԱՐՍԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

(Երկրորդ եւ վերջին մաս)

ՅԹ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶՕՐԱԲԱԺԻՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ. — ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՆԻՆ, ԲԱՅՑ ՈՉ ՄԷԿ ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆ. — ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է ԻՐԱՐՈՒ ՀԵՏ ԽՕՍԻԼ. — ԴՐՕՇՈՎ ԿԸ ԽՕՍԻՆ. — ԱԿԱՆՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ:

Մէկ իրողութիւն կայ որ շատ բացայայտ է — Ռուսերը այս ճակատին վրայ շատ մեծ ուժ ունին: Լենինականի մէջ որ սահմանէն անդին առաջին քաղաքն է, երկու հետեւակազօրքի զօրաբաժիններ կան հրասայլերով ինչպէս նաեւ օդային զօրաբաժին մը երեք զօրագունդերով որոնց մէկը վայրաչուներու (փառաչիւթիստ), մէկը օդային ռահնակներու եւ երրորդը պարզ զինուորներու: Թուրքերուն կարծիքով, որ եւ է ռուսական յարձակում այս ճակատին վրայ պիտի ըլլայ «ուղղահայեաց»:

— Երբ Ռուսերը օդը բարձրանան, կրնանք զիրենք տեսնել, բսաւ սպաներէն մէկը: Երբեմն օրական հարիւր անգամ օդը կը բարձրանան:

Թուրքերը համոզուած են որ Ռուսերը մօտաւորապէս երեսուն զօրաբաժին ունին կովկասեան ճակատին վրայ: Երկու ռուսական բանակներ կան որոնց կեդրոնները կը գտնուին Երեւան եւ Թիֆլիզ:

Եւ սակայն, հակառակ երկու երկիրներու լարուած յարաբերութեանց, շոգեկառքի հաղորդակցութիւնները շատ կանոնաւոր են:

Ռուսական լայն գծով երկաթուղի մը Թիֆլիզէն կուգայ, սահմանը կը կտրէ Ղըզըլ Չախչախի մէջ եւ ճամբան կը շարունակէ մինչեւ Սարըղամըշ, որ մօտաւորապէս 60 մղոն Թուրքիոյ սահմանէն ներսն է:

Սարըղամըշը նեղ գծով երկաթուղիով մը կապուած է Էրզրումին ուր կը սկսի եւրոպական երկաթուղիներու լայն գիծը որ կը կտրէ Թուրքիան մինչեւ Պոլիս:

Շաբաթը երեք անգամ լայն գծով երկաթուղի մը Սարըղամըշէն կը մեկնի դէպի սահմանագլուխը: Կը փոխադրէ շատ քիչ բեռ — այսինքն միայն սուրհանդակը եւ քանի մը ճամբորդներ որոնք գրեթէ ամբողջութեամբ Անգարայի խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներն են:

Շատ քիչ անգամ սովորական քաղաքացի մը Ռուսիա կը ճամբորդէ՝ խորհրդային վիզայով: Կառախումբերուն մէջ գրեթէ ապրանք չկայ: Յայտնի է որ Ռուսերուն համար այս գիծը կորուստ մըն է:

Ղըզըլ Չախչախի մէջ կը վերջանայ երկաթուղիին Թրքական սպասարկութիւնը. այնտեղ է ցուցատախտակը: Սահմանին միւս կողմը կը սպասէ ռուսական կառախումբը: Ճամբորդները մէկ կառախումբէն միւսը կը փոխադրուին՝ մանրազնին խուզարկութենէ ետք: Յետոյ, ռուսական շոգեկառքը ճամբայ կ'ելլէ, ռուս պաշտօնեաներով ու կ'երթայ Թիֆլիզ, իսկ Թրքականը կը վերադառնայ Սարըղամըշ:

Հակառակ սահմանագլուխի այդ կապին, պաշտօնեաներուն միջեւ բարեկամական յարաբերութիւն չկայ: Զինուորներուն արգիլուած է իրարու հետ խօսիլ: Եթէ պէտք ըլլայ ո եւ է խնդրի համար բանակցութիւն կատարել, այն ատեն այս կամ այն կողմի պահակներէն մէկը կը շարժէ իր ազգային դրօշը: Երկու դրօշներն ալ տարօրինապէս իրարու կը նմանին, երկուքն ալ կարմիր ըլլալով: Թրքականը ունի ճերմակ մահիկն ու աստղը, իսկ ռուսականը՝ մուրճն ու մանգաղը:

Այս նշանը տրուելէ ետք, պահակ սպայ մը կը մօտենայ երկաթէ խարխուլ դռնակի մը որ կը բացուի սահմանագլուխը կազմող կամրջակի մը վրայ՝ փոսի մը մէջ: Սպան թուղթի կտոր մը կ'անցրնէ ժանգոտած դրան ձողերէն ներս. այս թուղթը իր կարգին կը ղրկուի Կարսի նահանգին կուսակալին, միակ անձը որ իրաւասու է Ռուսերուն հետ բանակցելու:

Կուսակալը ինքնաշարժ կր նստի եւ երեսուն մղոն տեղ կ'երթայ՝ անցնելով ճամբէ մը որմէ աւելի գէշը տեսած չեմ Միջին Արեւելքի մէջ: Բոլոր կամուրջներուն վրայ ականներ հաստատուած են որպէս զի քանդուին, ռուսական յարձակումի մը պարագային: Կամուրջներէն մէկը այնքան խարխլած էր որ ստիպուեցանք մեր կառքէն վար իջնել՝ վախնալով որ յաւելուածական ծանրութիւն մը կրնար կքել զայն:

Թուրքիան պատերազմի համար պատրաստուած երկրի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ: Զինուորներ կան ամէն տեղ: Յաճախ կ'անցնինք Պոֆորս թնդանօթներով եւ թեթեւ ու ծանր հրասայլերով խճողուած կայաններէ որոնք դիզուած են ճամբուն եզերքը, փայտաշէն վրաններու տակ:

Սպաները շատ խնամուած վրայ — գլուխ ունին ամերիկեան համազգեստներով եւ այնքան Ամերիկացիի կը նմանին որ մարդ կը զարմանայ, երբ կը նկատէ որ բառ մը անգլերէն չեն գիտեր:

Հասարակ զինուորները — այրած մորթով գիւղացիներ — գրեթէ թափթփած են եւ ունին գորշագոյն համազգեստներ: Գլխաւոր դժուարութիւնը այն է որ ոչ մէկը մեքենաներու լեզուէն բան կը հասկնայ: Թուրքիոյ հողագործութեան մեթոտները այնքան նախնական են որ նորագիր զինուորը բնաւ չունի մեքենաներու մասին այն գիտելիքները որ ընդհանուր են արեւմտեան երկիրներու երիտասարդներուն համար:

Վերջին 18 ամիսներուն, Թրքական բանակին զինուորութեան շրջանը զեղչուեցաւ որպէս զի հընարաւորութիւն ըլլայ աւելի լաւ մարզելու զուրսը մնացողները:

Եւ սակայն, որքան ալ պահպանողական ըլլայ, Թուրք զինուորը ի ծնէ զինուոր է եւ իր հայրենիքը, իր զէնքով եւ պատրաստութեամբ, գերազանցօրէն յարմար է իբրեւ կեդրոն մը ուր տեղի պիտի ունենայ Արեւմտեան երկիրներու դիմադրութիւնը համայնավարական հաւանական յարձակումի մը պարագային:

ՌՒ. ՓՐԱՅՍ

ՖՐԱՆՍԱԳԻՐ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ

Պրիւքսէլի Le Soir թերթին մէջ Պ. Ժօզէֆ Տէլմէլ կը գանգատի թէ չկայ Ֆրանսերէն գիրք մը, որ առանց նկատի ունենալու ազգութիւնը, հաւաքէր Ֆրանսական արժէքներ, ցրուած աշխարհիս ամէն մէկ անկիւնը: Բազմաթիւ օտարածին գրագէտներ իրաւունքով կը պատկանին Ֆրանսացի գրողներու ընտանիքին:

Թուելէ վերջ զանազան ազգերէ Ֆրանսագիր գրագէտներ, յօդուածագիրը հարց կուտայ թէ կարելի չէ՞ հաստատել որ Ֆրանսական գրականութիւնը կը հիմնուի մասամբ իր հարստութեամբ եւ բեղուն այլազանութեամբ, Հիւսիսէն, Հարաւէն կամ Արեւելքէն ու Արեւմուտքէն եկած գրագէտներու բերած նպաստին վրայ: Եւ կ'ըսէ թէ այս բոլորին մէջ հայ գրագէտներն ալ կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն:

Աշխարհի ամէն մէկ կողմը հայ գաղութներ կան: Փախչելով Ապտիւլ Համիտի հալածանքներէն, հազարաւոր Հայեր ապաստան գտան Կովկասի, Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Եգիպտոսի, պալքանեան երկիրներու մէջ, աչքի զարնելով ամէն տեղ: Անոնք տուած են մասնաւորապէս Ֆրանսական գրականութեան իրական արժէքով գրագէտներ, բանաստեղծներ:

Երէկ, Ֆրանսացի գրագէտներ կարեւոր ազդեցութիւն կը գործէին հայ մտաւորականներու վրայ. հակառակ հեռաւորութեան: Արշակ Չօպանեան ապացոյցը տուաւ իր 1935ին տպուած գործով, «Վիքթոր Հիւկօ, Շաթօպրիան եւ Լամարթին հայկ. գրականութեան մէջ»: Վերջերս նման ապացոյց մը տուաւ ուրիշ հայ գրող մը Անաստէյլ-ան-Հըտսըն (Նիւ Եորք) Պարտ Քոլէճի Ֆրանսական բաժնի վարիչը՝ Արթին Արթինեան, որ հեղինակն է Մոփասանի մասին գրուած տեսութեան մը: Մոփասան խորապէս ազդած է որոշ արեւմտահայ գրողներու վրայ: Ան Ֆրանսացի բոլոր գրողներու մէջէն, ամէնէն շատ թարգմանուածներէն է. եւ արդէն Հայերը մեծ եռանդով կ'ընդունէին Ֆրանսական մշակոյթը: Թաչակիրներու շրջանէն ի վեր Հայերը անոր նուիրեալ քարոզիչները եղան Արեւելքի մէջ եւ այսօր ցրուած աշխարհի ամէն մէկ անկիւնը, կը շարունակեն դարձեալ նոյն առաքելութիւնը:

Ֆրանսագիր հայ գրագէտներու մեծ մասը կը բնակի Ֆրանսայի մէջ: Սակայն կայ Եգիպտոսի մէջ Արսէն Երկաթը, Իտալիոյ մէջ՝ Հրանտ Նազարեանցը, մինչեւ իսկ Պելժիոյ մէջ Հուրի Իփէքեան: Արսէն Երկաթ բանաստեղծն է Les Yeux Limpidesի եւ Scarabéesի: Հրանտ Նազարեանց կը վարէ Graalը եւ կը հրատարակէ հայերէն, իտալերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուով ոտանաւորներ որոնք հետաքրքրական են ոճի եւ ձեւի տեսակէտէն: Հուրի Իփէքեան քանի մը տարի առաջ հրատարակեց բանաստեղծութեան հաւաքածոյ մը «Sonate» որուն լաւագոյն ընդունելութիւնը ըրին քննադատները:

Կը յիշուի թերեւս որ Մորիս Պառէս, Voyage de Sparteի գրքին մէկ գլխուն մէջ կը խօսի այն նրբին գրագէտին մասին, որ կը կոչուի Տիգրան Երկաթ, եւ որու մասին, Լէոն Կերտան, իր հայրենակիցը նուիրած է գիրք մը, գնահատուած Ֆրանսական Ակադեմիայի կողմէ: Տոքթ. Mardrus, որ մեռաւ վերջերս, ծագումով Հայ էր: Իրական անունն էր Մարտիրոս, եւ Գահիրէի «Սուք»երու մէջ էր որ, իր մանկութեան առաջին անգամ լսեց Շէհէրազատին պատմութիւնները: Ինչպէս ծանօթ է, ան հաւատարմօրէն թարգմանեց «Հազարումէկ գիշերներու հէքեաթները», ինչպէս եւ «Գուրան»ը, եւ «Երգ – երգոցը»:

Շատ անգամ կ'ըսեն թէ Henri Troyat, այն որ տասնեակ մը տարի առաջ Կոնքուրի մրցանակը շահեցաւ, Ռուս է: Ան Ֆրանսացի է հպատակութեամբ, ծնած է Նախիջեւան, Հայ է, ինչպէս Janine Mayը, գնահատուած վէպերու հեղինակը եւ Gabriel Arout, երիտասարդ թատերագիրը որ Vieux Colombierի մէջ ներկայացուց «La peur des miracles», Michaudièreի մէջ «Pauline» կամ «l'Ecume de la Mer»ը: Այս վերջինին մէջ ծառային դերը կը կատարէր ուրիշ Հայ մը, Coco Aslan:

Փարիզի մէջ կ'ապրի ծեր հայ բանաստեղծը Արշակ Չօպանեան որ 1895էն իսկ, աշխատակցած է Mercure de Franceի, Revue Blancheի, Revue des Revuesի եւայլն: Ան բազմաթիւ գործեր հրատարակած է Ֆրանսերէն: Mercure de Franceի ընկերութիւնը հրատարակեց անոր «Բանաստեղծութիւնները» եւ «Հայ Աշուղները»:

Պատերազմը դժբախտաբար պարապ մը բացաւ Ֆրանսայի հայ երիտասարդ բանաստեղծներու մէջ:

Գեղամ Աթմաճեան ինկաւ զէնքը ձեռքին 1940ին: Միսաք Մանուշեան, Փարիզի դիմադրականներուն վարիչը, գնդակահարուեցաւ Գերմաններուն կողմէ: (ԽՄԲ. — Այս երկու երիտասարդները գրած են հայերէն):

Քրիսթիան Տէտէեան, երկար ատեն Քոթ տիւ Նորի փոքր մէկ գիւղը ապաստանելէ վերջ, վերագրաւեց իր տեղը Ֆրանսացի գրագէտներու շարքին մէջ: Գրականութեան մէջ ան մուտք գործեց վէպով մը «Le caravan en deuil»: Անկէ վերջ հրատարակեց բազմաթիւ վէպեր, որոնցմէ «Le Vivier d'Etoiles», եւ բանաստեղծութեանց ժողովածուներ, «Le Jeu des Hommes», «Montagne», «Tristan et Pierre à l'Ange mort»:

Արարատի մուսան շատ յաճախ երգած է Ֆրանսերէն լեզուով: Ինչո՞ւ երկարել ցանկը: Մարտիրոսի, Թոռոսեանի, Չօպանեանի, Տէտէեանի անունները լաւագոյններու կարգէն են: Իրաւունք չունէ՞ր արդեօք պետական այն անձնաւորութիւնը որ կ'ըսէր — «Երկրի մը համար բախտ մըն է հայ տարրը ունենալ»: Ֆրանսական գրականութիւնը իրաւունք ունի գոհ ըլլալու հայ գրագէտներու բերած նպաստէն:

JOSEPH DELMELLE

Մխիթար Աբբայի

200ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԻԵՆՆԱ (Յառաջ). — Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը պատրաստուի արժանաւոր շուքով տօնախմբելու իր Մեծ Հիմնադրին՝ Մխիթար Աբբայի մահուան երկրորդ դարադարձը:

Այս առթիւ կազմուած յատուկ յայտագրին մէջ կը կարդանք. — «...Մխիթար եղաւ ոչ միայն հիմնադիրն իւրանուն Միաբանութեան, այլ եւ վերածնողն հայ գրականութեան: Մխիթար անձամբ սկիզբ դրաւ այդ գործունէութեան արդասաւոր տոհմականներով եւ կտակեց զայն իր Միաբանութեան, նոյն թափով յառաջ մղելու: «Հանդէս Ամսօրեայ» իր կարգին, իբրեւ ուսումնաթերթ Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան, կը ծառայէ նոյն նպատակին, հայ մշակոյթի պայծառութեան: Ան ոգեկոչելով Մեծն Մխիթար իր գործերուն եւ իր հեռատես նպատակներուն մէջ, պիտի կանգնէ այս առթիւ յուշարձան մը այդ մահկանացու անմահին յիշատակին, համախմբելով անմահ յիշատակի արժանաւոր դէմքեր եւ դէպքեր, որոնք 1500 տարիներու բարձունքէն թէեւ առած պիտի ճախրեն եւ իջնեն խնդակից հանդիսանալու այն Մեծին յիշատակին, իր գիտցաւ յարգել իր մեծանուն նախնիներու ստեղծագործութիւնները»:

Մխիթարեան Միաբանութիւնը մտադիր է «Հանդէս Ամսօրեայ»ի բացառիկ միացեալ թիւ մը հրատարակել, ուր պիտի երեւան. —

1. Կորիւնի՝ Վարք Մաշտոց վարդապետի, վերակազմուած բնագրով եւ քննական սարքաւորով: 2. Կանոնք Շահապիվանի ժողովոյն, քննական տեսութեամբ: 7. Դիոնեսիոս Աղեքսանդրացւոյ կանոնական թուղթն առ Մեհրուժան Հայոց Եպիսկոպոս:

Առկէ զատ առանձին հատորներով պիտի հրատարակուին 1. Վարք Մխիթարայ, պատմական աղբիւրներու հիմքերու վրայ: 2. Երգեցողութիւնք Ս. Պատարագի, քառաձայն եւ գործիական, պատրաստուած Արսէն Այտընեանէ, Միաբանութեան նախկին Աբբայէ:

Աչնան տեղի պիտի ունենան նաեւ եկեղեցական եւ գրական հանդէսներ՝ ձօնուած Մխիթարի յիշատակին:

ՊԵՀՍԱՐ

— Կառօտ'ն, ապուրիս մէջ ճանճ մը կայ:
— Ներողամի'տ եղէք. միւս ճանճերը հանած ատենս ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս մէկը չեմ տեսեր:

★ ՌՈՒՍՈՒՑԻՉԸ. — Հրա'նտ, գրատախտակին վրայ ուղիղ գծաց մը գծէ տեսնեմ:
ԱՇԱԿԵՐՏ. — Շաքարո՞վ թէ առանց շաքարի գծեմ, պարո'ն:

Պատկերներ մեր գործերէն

ԿՐԸՆՈԲԼ. — Վերջացաւ 1949ի դպրոցական տարեշրջանը։ Երեք տարիէ ի վեր, գեղեցիկ սովորութեամբ՝ տարեվերջի քննութիւններուն կը հրաւիրուին ծնողքները։

Յուլիս 10ի կիրակին, դպրոցը հանդիսաւոր օրերու երեւոյթն ունի։ Քսանէ աւելի ծնողքներ, եւ սրտցաւ հայրենակիցներ՝ ամբողջ հինգ ժամ, յուզումով եւ ուշադրութեամբ կը հետեւին, մեր տղոց քննութիւններուն։ Տղոց ընթերցումը սահուն է, առոգանութիւնը յստակ՝ եւ ուղղագրութիւնը գրեթէ անսխալ։

Մասնաւորաբար վերջին դասարանը, հայերէն քերականական վերլուծումներով, ուղղագրական օրէնքներու ճշգրիտ բացատրութեամբ կը զարմացնեն ներկաները, որոնք չեն կրնար հաւատալ թէ համեստ դպրոցի մը աշակերտները կրնան այդքան յառաջդիմել։ Անոնք իրենց կողմէ հարցումներ կուտան, կը հետաքրքրուին, կ'ուզեն տեսնել տղոց գրաւոր պարտականութիւններու տետրակները։ Կ'ուրախանան, երբ կը տեսնեն թէ տղաքը լրջօրէն աշխատած են եւ մեծ մասը կոկիկ, գեղեցիկ գիր ունի։

Քննութիւնները վերջացած են արդէն։ Մինչ մեծերը կը շարունակեն կարծիքի փոխանակութիւն ունենալ իրարու հետ, ներս կը մտնեն դըպրոցի չորս դասարաններու աշակերտները։ Ամէնէն փոքր ուսուցչուհիին կը ներկայացնէ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը, եւ ճաշակով ընտրուած, սիրուն նուէր մը։ Ուրախ են եւ յուզուած բոլորը։ Յուզուած է մանաւանդ դասատուն... Կը համբուրէ զիրենք, իրենց հայու խոհուն, խելացի աչքերէն ու պայծառ ճակատներէն։

Անոնք դեռ շատ փոքր են, եւ չեն կրնար լիովին ըմբռնել որ՝ թէ՛ իրենց ծնողքներուն եւ թէ ուսուցչուհիին համար, իրենց լաւագոյն նուէրն ըրած եղան արդէն, իրենց մէկ տարուան աշխատանքի այն գեղեցիկ արդիւնքով, զոր ի յայտ բերին այդ օրը։

Դասատու մը, որ իր իւրաքանչիւր դասաւանդութեան մէջ, իր հոգիէն ու սրտէն բան մը դըրած է, ինչպէ՞ս ինքզինքը լիովին վարձատրուած չզգայ՝ ի տես այդ անսպասելի արդիւնքին, եւ ընդհանուր խանդավառութեան։

Արդարեւ, եթէ մարդ չսիրէ գործը, ու չունենայ գաղափարական նուիրումի ոգին՝ կարելի՞ բան է կեանքի ներկայ պայմաններուն մէջ, շաբաթական հանգիստի մէկ օրն ալ, փակուիլ փոքրիկ սենեակի մը մէջ, ամբողջ վեց ժամ, առանց դադարի։ Բայց հոգեկան անուշ կապ մը ստեղծըւած է, դասատուին եւ աշակերտութեան միջեւ։ Ատոր համար ալ երկուստեք, տարուան աշխատանքը, եղած է հաճոյք մը։ Անպայման հոդ՝ պէտք է փնտռել գաղտնիքը, այն ընդհանուր ոգեւորութեան ու սիրոյն՝ զոր ցոյց տուին տղաքը հայկ. դպրոցին հանդէպ։

Իբրեւ քաջալերանք, Կապոյտ Խաչը՝ իր ծախքով, մասնաւոր պտոյտ էր կազմակերպած, դըպրոցի աշակերտներուն համար, եւ քննութիւններէն անմիջապէս վերջ կը մեկնին անոնք «օթօքար»ով։ Իրենց կ'ընկերանան Կապոյտ Խաչի վարչութեան Տիկինները եւ ծնողքներէն շատեր։ Լանսէի մեր ընկերներն ու ընկերուհիները կը դիմաւորեն զիրենք, եւ կ'առաջնորդեն պատմական «շաթօ»ի մը գեղեցիկ ու ընդարձակ պարտէզը։ Հազիւ հանգչած իրենք իրենց մէջ կը կազմակերպեն դպրոցական բացօթեայ հանդէս մը, որ ժամերով կ'ոգեւորէ, կը խանդավառէ ծնողքները։ Ներկաներու կողմէ խօսք կ'առնէ Տիկին Անտոնեան, որ յուզուած կը յայտնէ բոլորին գոհունակութիւնը, Կապոյտ Խաչի կատարած այս գեղեցիկ աշխատանքին համար։

Ուշ ատեն միայն հրաժեշտ կ'առնենք Լանսէի մեր գաղափարական բարեկամներէն։ Վերադարձը կ'ըլլայ նոյնքան խանդավառ։ Խաղ ու խնդում ամբողջ ճամբու ընթացքին։

Մտիկ կ'ընենք իրենց խորհրդածութիւնները։ — «Օ՜հ, ինչ լաւ է այդպէս, բոլորս ալ հայ։ Երբ օտար ընկերներով պտոյտի կ'երթանք նոյնը չէ. բան մը կայ որ մարդ չի զուարճանար այնպէս, ինչպէս այսօր»։

Այդ «բանը» սիրելի տղա՛ք, որ դուք չէք հասկնար դեռ եւ չէք կրնար բացատրել, այն է, որ Հայու արիւն կայ ձեր մէջ, ու թէեւ հոս ծնած էք, կրկին դուք ձեզ խորթ կը զգաք։ Եւ լաւ է որ այդպէս է։ Որովհետեւ ցորչափ զգաք այդ խորթութիւնը, այնքան ատեն՝ հայ տուներու ճրագները վառ պիտի մնան։ Եւ մեր մեծերուս, որքան պարտականութիւնն է հսկել ձեր հոգու հա՛յ ճրագներուն, որ մնան անշէջ, մինչեւ այն լուսաւոր պայծառ օրը՝ երբ ազգովին հնարաւորութիւն պիտի ունենանք լիաթոք շնչելու մեր հայրենի օդը, եւ դուք այնտե՛ղ, վեհափառ Մասիսի շուքին եւ պաշտպանութեան ներքեւ ծլիք, ծաղկիք եւ հայրենի ազա՜տ երկինքին տակ հասակ նետէք....։

Որովհետեւ առանց այդ լուսաւոր, վա՜ռ յոյսին՝ զուր պիտի անցնին այն բոլոր ջանքերը, որ կը թափուին հոս, օտարութեան մէջ, ձեզ Հայ պահելու համար։

Նոյնքան կազդուրիչ պատկեր մը՝ յաջորդով։

ԱՐՇ. ՍԻՍԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ԱՐԳԱՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՌԸՆԱԺ. — Օգոստոս 5ին սեւ հողին յանձնեցինք Տարօնի հին եւ հաւատարիմ յեղափոխական զաւակներէն ընկ. Արգար Խաչատուրեանը, որ ամիսներէ ի վեր հիւանդ պառկած էր Թուլլէնի հիւանդանոցը։ Հակառակ իր զաւակներու եւ բժիշկներու արտակարգ խնամքներուն, անկարելի եղաւ կեանքը փրկել։ Օգոստոս 4ին ընկերոջ մարմինը հիւանդանոցէն փոխադրեցինք իր բնակարանը, ուր յաջորդ օր տեղի ունեցաւ թաղումը։ Յուղարկաւորութեան կը հետեւէին մեր գաղութը, բազմաթիւ տեղացիներ։ Կրընոպլէն, Լանսէյէն, Վիէնէն, Տէսինէն եւ Լիոնէն եկած՝ իր ընկերներ, հայրենակիցներ եւ բարեկամներ։ Ներկայ էին նաեւ երկաթի գործարանին տէրը, տնօրէնն եւ բոլոր պաշտօնեաները։ Յարգելի գործատէրը այս առթիւ փակած էր գործարանը, ուր տարիներով աշխատած է ողբացեալ Արգարը։

Դագաղը ծածկուած էր բազմաթիւ թարմ ծաղկեպսակներով։ Կրօնական արարողութենէն վերջ, Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի կոմիտէին կողմէ ֆրանսերէն եւ հայերէն դամբանականներ խօսեցաւ ընկ. Ս. Միսլեան, որ պարզելով հանգուցեալ ընկերոջ հայրենասիրական մարտնչումները յայտարարեց. — «Արգար հայրիկ, դուն մեռար, մենք ալ պիտի մեռնինք, բայց քու պաշտած գաղափարդ պիտի յաղթանակէ։ Սիրելի Արգար, յեղափոխական թանկագին ընկեր, կրտսեր ընկերներուդ վշտին ու արցունքին իբրեւ արտայայտութիւն ընդունէ եռագոյնով զարդարուած այս ծաղկեպսակը եւ անոր տակ խաղաղ ննջէ, մինչեւ այն օրը որ քեզ փոխադրենք սիրած հողիդ վրայ»։

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի կողմէ ուղերձ մը կարդաց Տիկին Պայծառ Մուրատեան. — «Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը յարգանքով կը խոնարհի, անկեղծ հայրենասէր, բարի եւ առաքինի Հայուն՝ Արգար հայրիկի դագաղին առջեւ»։

Հողը թեթեւ գայ վրադ, պաշտելի ընկեր։

ՍԳԱԿԻՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ անցեալ շաբթու Իզմիր հանդիպելով, պաղ ընդունելութիւն մը գտած էր։ Ընդդիմադիր կուսակցապետ Ճէլալ Պայար հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ այս առթիւ. —

«Ջէշմէի գայմագամը մեզի տեղեկացուց թէ հանրապետութեան նախագահը Իզմիր պիտի գայ, եւ փափաքեցան որ մենք ալ մասնակցինք դիմաւորումի արարողութեան։ Խնդիրը վիճաբանութեան դրինք մեր ժողովին եւ անպատեհ նկատեցինք մասնակցիլ այդ արարողութեան։ Այս հիման վրայ, մեր կուսակցութեան շրջանային վարչութեան նախագահը փափկանկատ բառերով մերժեց առաջարկը։ Սկզբունքի խնդիր մըն էր որ գործադրեցինք, եւ ամէն ոք գիտէ երկու կուսակցութեանց հակամարտութիւնը, որ սաստկացաւ վերջերս։ Հանրային կարծիքին աչքէն չվրիպեցաւ անշուշտ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան մեզի դէմ բռնած ընթացքը, որուն յաջորդեց կառավարութեան ծանօթ յայտարարութիւնը։ Ասով ալ չգոհացան եւ երկրին մէջ ձեռնարկեցին խորհրդաւոր շրջապտոյտներու, գաղտնի հաւաքոյթներ սարքեցին, կուսակալներու եւ հրամանատարներու մասնակցութիւնով, ինչ որ մեծապէս վտանգաւոր է երկրին ապագային համար։ Մենք բոլորս իրաւունք ունինք հաշիւ պահանջելու այս գործերէն, որով կառավարութիւնն ու բանակը, ինչպէս նաեւ ազգի մը ամբողջ ոյժը կը դնեն կուսակցութեան մը տրամադրութեան տակ։ Մէջտեղն են իրենց գրպարտութիւնները, որով ստորնաբար յարձակումներ գործեցին Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ մեր ընկերներուն վըրայ։

Ասկէ առաջ մեր կուսակցութիւնը արտասովորեցին համայնավարական ամբաստանութեամբ, յետոյ պալքանեան քոմիթէճիի խարանը ուզեցին դրոշմել մեր ճակտին, իսկ հիմա անլուր եւ անե-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԹ.

ԽԵՆԹԸ ԿՈՒԼԱՅ

« — Ինչ կը հրամայես, տէ՛ր, քեզ որ չսիրեմ, ալ ո՞վ պիտի սիրեմ. տանդ մէջ եմ ծնած ու սնած։

« Ան կրկին հարցուց.

« — Ներսէս իմ Ներսէս, կը սիրե՞ս զիս։

« Ես կրկին իր երեսը նայեցայ, տեսայ որ կատակ չէր ըներ, լրջօրէն կը հարցնէր ճիշտ այնպէս, ինչպէս Յիսուս կը հարցնէր իր աշակերտին. «Սիմո՛վն Յովհաննու, կը սիրե՞ս զիս»։ Աստուած իմ, մտածեցի ես, միթէ անհաւատարմութիւն մը տեսեր է իմ մէջս որ կ'ուզէ փորձել զիս. բայց միթէ չի՞ գիտեր որ իր դրան հաւատարիմ շունն եմ ես, եւ պատրաստ եմ արեանս վերջին կաթիլն իսկ զոհելու համար իրեն։

« Ան դարձեալ հարցուց.

« — Ներսէս, իմ Ներսէս. ըսէ՛, կը սիրե՞ս զիս։

« Ես վրդովուած փարեցայ իր ոտքերուն եւ արտասուագին աչքերով՝ ըսի. «Տէր, միթէ չգիտե՞ս որ ես քու հաւատարիմ ծառան եմ միշտ։

« Եթէ այդպէս է, ոտքի ելիր եւ լսէ, ըսաւ ու նստեցնելով զիս՝ աւելցուց. քու անունդ Ներսէս պիտի չըլլայ այսուհետեւ, այլ Խենթ, կը հասկընա՞ս. Ներսէսը մեռաւ եւ անոր տեղ ծնաւ Խենթը։

« Ես սոսկացի, քրտինքը առատօրէն կը հոսէր ճակտէս, սարսափով նայեցայ իշխանին դէմքին, միթէ ան խելքը չէ՞ կորսնցուցած, կը մտածէի ես։

« — Մի զարմանար Ներսէ՛ս. այսուհետեւ Խենթ պիտի անուանենք քեզ։ Եթէ կը սիրես տէրդ, եթէ կը սիրես հայրենիքդ, այդ անունը պիտի կրես։

« Ես հասկցայ իր միտքը, եւ առանց երկար մտածելու պատասխանեցի.

« — Համաձայն եմ, իշխա՛ն. հրամայէ ինչ որ կ'ուզես։

« — Լսէ՛. քեզի յայտնի է որ մեր ծառաներէն մէկը մեռած է. ես կը յայտարարեմ թէ մեռնողը Ներսէսն է, իսկ դուն փոխելով զգեստներդ, դէմքիդ արտայայտութիւնը, խենթութիւններ պիտի ընես Անիի փողոցներուն մէջ եւ յետոյ, գաղտնի կերպով, ամէն ինչ տեղեկացնես ինծի։ Կա՛րճ, դուն Խենթ անուան տակ իմ լրտեսս պիտի ըլլաս։ Հայաստանի գլխուն փոթորիկ մը կը պտտի, եւ Հայոց խնամակալը՝ Վեստ Սարգիս կը ձգտի Հայաստանի գահը յափշտակել. դուն մասնաւորապէս պիտի լրտեսես անոր ամէն մէկ քայլը. պիտի հասկնաս, թէ ի՞նչ կ'ընէ ան, ո՞վ կուգայ իր մօտը կամ ո՞վ կ'երթայ։

« Ես խոստացայ ընել այս բոլորը. եւ այն օրէն ի վեր Անիի փողոցներուն մէջ զիս ճանչցան Խենթ անունով։ Ամէն մարդ այդ անունով կը կոչէ զիս հիմա. միայն դարբին Ղեւոնդն ու Լուսիկն են որ գիտեն, թէ ո՞վ եմ ես եւ ինչո՞ւ եմ խենթ։ Բայց մինչեւ երբ պիտի շարունակուի այս տաղտկալի դրութիւնը, մինչեւ ե՞րբ իմ իշխանս՝ ծերունի Վահրամը պիտի տանջուի դառն մտածումներով։ Օրէ օր դրութիւնը կը ծանրանայ, այժմ Յոյներն են գլուխ բարձրացուցած։ Տէր, դուն փրկէ մեր Անին, մեր Գագիկ Բագրատունին, որ դեռ մատաղ հասակին մէջ այնքան բուռն փոթորիկներու կը հանդիպի»։

Խենթը, իր այս երկար մենախօսութիւնը աւարտելէ ետք, խաչակնքեց երեսը. մտրակեց ձիուն կողերը եւ սրարշաւ ճամբան շարունակեց դէպի Հայոց մայրաքաղաքը։ Ամբողջ շաբաթ մըն էր որ կը ճամբորդէր, եւ յոգնութիւնը խիստ նըկատելի էր իր վրայ։ Կը շտապեցնէր ձին, որպէս զի շուտ հասնի դարբինին խրճիթը եւ Լուսիկի պատրաստած թանապուրը խմէ։ Սակայն որքա՜ն զարմացաւ, երբ քարուքանդ գտաւ խրճիթը։

Ի՞նչ էր պատահեր արդեօք, ո՞ւր էին դարբին Ղեւոնդն ու իր աղջիկը։

Խենթը չմորած աչքերով կը նայէր աւերակ խրճիթին, ու չէր հաւատար իր աչքերուն։ Կը զգար որ սիրտը կը բաբախէ արագ արագ, աչքերը կը մթննան եւ գլուխը կը սկսի պտտիլ։

— Լուսի՛կ, աղջիկս, ո՞ւր ես, կանչեց ի վերջոյ այնպիսի աղիողորմ ձայնով մը, որ կրնար քարերն իսկ լացնել։ Լուսի՛կ, Լուսի՛կ, ձայն տուր. միթէ ապուրը չե՞ս պատրաստեր, կանչեց դարձեալ Խենթը եւ զգաց որ վիշտէն իրապէս կը խենթենայ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(40)

ընտանիքներու վերադրումները կ'ընեն մեզի: Երբ այսպէս մեզ կը խօսին մահացու կերպով, մինչ-պէս կ'ուզեն որ բնականոն յարաբերութիւններ մշակենք իրենց հետ: Իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութիւնը երկերես քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ: Այդ կուսակցութիւնը փոքրամասնութեան մէջ ինկած է այսօր, եւ ուրիշ նպատակ չունի, բայց եթէ հասարակաց շահերը զոհել խմբակցական կիրքերու եւ դիտումներու:

« Այս հոգեբանութիւնն է որ պէտք է հաշուեյարդարի ենթարկել: Իրողութիւն է որ Հալք կուսակցութեան բարոյական պատասխանատուութիւնը եւ նիւթական ազդեցութիւնները կեդրոնացած են պետական նախագահին անձին մէջ: Խառնակ եւ հակասական կացութիւն մը ստեղծուած է եւ տագնապին պատճառն ալ այս է անհասարակ: Հանրապետութեան նախագահը պէտք է դադրի կուսակցութեան մը նախագահը ըլլալէ »:

եւ բնակարան գտնել: Մեզի առաջարկուած գործերը մեր կարողութենէն վեր էին:

Իսրայէլի կառավարութիւնը չարգիլեր արտագաղթը: Թղթակից մը այցելած է գաղթակայան մը ուր 2500 նորեկներ տեղաւորուած են վրաններու տակ, մէկ սենեակնոց պատրաստ տուներու կամ խրճիթներու մէջ: Վարիչ մը պատմած է թէ վերջերս երեք ընտանիքներ եկած էին Մարոքէն, բայց բոլորն ալ վերադարձած իրենց տեղերը: « Ամէնքն ալ երիտասարդներ էին, քաջառողջ, եւ դերձակ ըլլալով, կ'ուզէին դերձակութիւն ընել նաեւ այստեղ: Մենք շատ աւելի կարեւոր գործեր ունէինք իրենց համար, բայց երբ տեսան որ դերձակութիւն չեն կրնար ընել, ձգեցին գացին »:

Այս արտագաղթը մեծ մտահոգութիւն չի պատճառեր Իսրայէլի կառավարութեան: Աւելի քան 25,000 Հրեաներ եկած են անցեալ տարի, Հիւս. Ափրիկէի երկիրներէն, եւ մեծ մասը տեղաւորուած:

Բայց եւ այնպէս, այս գաղթականները աւելի մեծ հոգ կը պատճառեն քան ուրիշներ: Անոնք դարերով ապրած են Իսլամներու հետ, եւ դժուար կը վարժուին արդիական քաղաքակրթութեան: Թերթերն ալ բացասական դիրք բռնած են եւ դիտել կու տան թէ անոնց ներգաղթը գէշ ազդեցութիւն պիտի գործէ:

★ Իսրայէլի խորհրդարանը 75,000 տոլարի վարկ մը քուէարկեց, Վիեննայէն Երուսաղէմ փոխադրելու համար Սիոնականութեան հիմնադրին՝ Թէոտոր Հերցլի մարմինը: Այս շաբթու օդանաւ մը պիտի երթայ Վիեննա, փոխադրութեան համար: Առաջին արարողութիւնը պիտի կատարուի Լիտտայի օդակայանին մէջ: Առնուազն 150,000 հոգի կը սպասեն Թել-Ավիվի մէջ, դիմաւորելու համար: Երկրորդ արարողութիւնը պիտի կատարուի Երուսաղէմի մէջ, աւելի քան 100,000 հոգիներու բազմութեամբ: Հերցլ պիտի թաղուի մասնաւոր դամբարանի մը մէջ, քաղաքէն դուրս:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ առեւտրական դաշնագիր մը կնքեցին, որով ապրանքներ պիտի փոխանակեն 98 միլիոն տոլար արժողութեամբ: Պայմանագիրը գործադրելի է անմիջապէս եւ կը վերջանայ 1950 յունիս 30ին: Իւրաքանչիւր երկիր 48 միլիոն տոլարի ապրանք պիտի յանձնէ: Թուրքիա գլխաւորաբար Գերմանիա պիտի ղրկէ ծխախոտ (15 միլիոն տոլար), հում բամպակ (8 միլիոն տ.), իւղաբեր հունտեր, մրգեղէն, հանածոյ եւն.: Գերմանիա պիտի արտածէ երկաթեղէն, գործուած ապրանքներ, հիւսուածեղէն, մեքենաներ, դեղեր, ելեկտրական կազմածներ եւն.:

ԳԻՆԵՁՕՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէն կազմակերպած է գինեձօն մը ի պատիւ ընկերներ Ս. Տէր Թովմասեանի, Յունաստանէն նոր ժամանած Զ. Զաքարեանի եւ Տէր եւ Տիկ. Մարութեանի, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Մասնակցութիւն՝ 100 ֆրանք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իսկէն Այրի Տիկին Նարդուհի Տէմիրճեան կը ծանուցանէ որ երկուշաբթի, Աստուածածնի մեռելոցի առտուն (15 օգոստոս) Փարիզի Հայոց եկեղեցին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

Գ. ՄՈՎՍԷՍ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆի

յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Շրջանային Վարչութեան

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 14ին, ամբողջ օրը դէպի CALANQUE DE PORT-PIN
Մասնակցութեամբ Saint Loupի եւ Bd Oddoի Նուագախումբերուն:

ԼՈՂԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

Նաւերը (Canebière I եւ Canebière II) Vieux Portէն կը մեկնին առտուան ժամը 7ին: Երթեւեկի տոմսը 200 ֆրանք:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ կողմէ, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, այս կիրակի, 14 օգոստոս, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Café Marguei մօտ, գեղատեսիլ անտառին մէջ (2րդ կամուրջ):

Կը բանախօսէ ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, դաշտային խաղեր եւ անակնկալներ

Ճոխ ու սառնորակ ըմպելիներ, արեւելեան համադամ ազանդերներով

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՀՈԿՏ. 15ԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ Վերափոխման տօնին առթիւ այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Արտաւազդ արք., կատարելով խաղողի աւանդական օրհնութիւնը:

★

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գալիֆորնիոյ առաջնորդ Մամբրէ արք. Գալֆաեան: Կը խնդրուի Առնուվիլի եւ շրջանի եկեղեցասէր հասարակութենէն ներկայ ըլլալ արարողութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Աշտարակ գիւղացի՝ Փեփրոն Արամեան կը փնտռէ քոյրը եւ եղբայրները, Վիքթորիա, Գարեգին եւ Զաւէն Արամեանները, որոնք 1920ին մեկնած են Հայաստանէն ամերիկեան որբանոցին հետ: Գրել ՅԱՌԱՋի հասցէով: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Ուխտագնացութիւն Լուրդի աշխարհահռչակ Տիրամօր սրբավայրը

22էն 29 Օգոստոս:

Արձանագրութեանց եւ պայմաններու համար դիմել մինչեւ Օգոստոս 15՝

ՓԱՐԻԶ Ղ. ՎՐԴ. ՔԻԼԻՐՃԵԱՆի
10bis, rue Thouin, Paris (5):

ԼԻՈՆ — Մ. ՎՐԴ. ՄՈՄՃԵԱՆի
78 rue Rabelais

ՎԱԼԱՆՍ — ԳՐ. ՎՐԴ. ՊԱՊԵԱՆի
11 Rue Belle Image:

ԽՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. « Անտոք » ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ 13 օգոստոս, երեկոյեան ժամը 8.30ին Հայոց մատրան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ «Խանասորի Արշաւանք»ի տարեդարձը կը տօնուի օգոստ. 21ին՝ «Clos de Fusains »ի ընդարձակ պարտէզին մէջ:

ԹՈՒԼՈՆ. — Ընկ. Սահակ Կէնճեանէ կը խնդրուի տեղեկացնել իր նոր հասցէն:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH · Fondé en 1925 R. C. S 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme. — PARIS (13)

Վիցամսեայ 800 ֆր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր․ C.C.P.Paris 1678-63

Dimanche 14 Août 1949 Կիրակի 14 Օգոստոս

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5923 – Նոր շրջանի թիւ 1334 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրականութիւն եւ արուեստ, գիտութիւն եւ լեզու, մշակել կուսակցական – պետական մարմնի մը ճնշողութեան տակ։ Համաձայն Կեդր. Կոմիտէի մը հրահանգներուն։ Յատկապէս պատրաստուած կաղապարներու վրայ։ Մինչեւ լախտը գլխուն, որ եւ է շեղումի պարագային։

Այս հրաշալիքն ալ կը պարտինք այն կարգուսարքին որ կը կոչուի սովետական։

Ո՞վ կրցաւ չափել դրագէտին եւ արուեստագէտին, գիտունին կամ փիլիսոփային տառապանքը, այն բոլոր երկիրներուն մէջ որ կը հեւան բոլշեւիկեան լուծին տակ։

Եւ ո՞վ կրցաւ համրել զոհերը։

Կա՛մ կը համակերպիս, մեռնելով բարոյապէս, դառնալով հասարակ պաշտօնեայ։ Կամ կը դառնաս կասկածելի, հակայեղափոխական — կոնտր–ռովոլիւցիոնէր։ Եւ ճամբադ կը բացուի դէպի բանտ եւ աքսոր։ Ամէնէն նպաստաւոր պարագային, պարտաւոր ես աչք առնել անօթութիւնը։

Դեռ վերջերս, Ռումանիայէն փախած ականատես մըն էր որ կը պատմէր. — Վաստակաւոր դասախօսներ վար առնուեցան իրենց ամպիոններէն։

Երկրին լաւագոյն գրական քննադատը հարկադրուեցաւ ծախել իր հրաշալի մատենադարանը, եւ իւրաքանչիւր գիրք ճաշ մը արժեց իր կնոջ եւ զաւկին։

Ամէնէն վաւերական բանաստեղծներէն մէկը, 70 տարեկան մարդ մը, անօթի կը մեռնի ագարակի մը մէջ, ուր իր կինը կով կը կթէ եւ հաւեր կը բուծանէ։

... Եւ դեռ ինչքան քստմնելի ողբերգութիւններ։

Բայց ինչո՞ւ մինչեւ Ռումանիա կամ ուրիշ արբանեակ երկիր մը երթալ։ Ինչո՞ւ թափառիլ Խ. Միութեան անծայրածիր տարածութեանց վրայ, երբ աչքի առջեւ ունինք մեր մինուճար Հայրենիքը, իր այնքան տաղանդաւոր եւ վաստակաւոր նահատակներով։

Ո՞վ կրցաւ ճշդել համրանքը անոնց որ քշուեցան անծանօթ ուղղութեամբ։

Հինգ – տասը չեն անոնք։ Ոչ ալ 50—60։ Եթէ միայն մեր գիտցած անունները շարէի՜նք...

Եւ ահաւասիկ նոր խորշակ մը, այն սակաւաթիւ գրագէտ – բանաստեղծներուն վրայ որ կը շարունակեն ստեղծագործել Երեւանի մէջ։

Հաւատաքննիչ – գրաքննիչ մըն է, ոմն Վ. Համազասպեան, որ կը մոլտայ « Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ » պարբերականին մէջ (1949, թիւ 1).

— « Վերջին շրջանին նկատելի է մեր ստագ գրողների ստեղծագործական պասիւութիւնը։ « Վարդանանք »ից յետոյ Դերենիկ Դեմիրճեանը դեռ ոչ մի գործով հանդէս չի եկել։ Ստ. Զորեանը « Պապ Թագաւոր »ից եւ պատերազմի շրջանում գրած մանր մունր պատմուածքներից յետոյ չի ստեղծել դեռ եւս որ եւ է ծաւալուն գործ, որ արտայայտէր մեր ժամանակակից կեանքը։ Դրա փոխարէն նա իր գրական արխիւից վերամշակելով հրատարակում է նախառեւոլիւցիոն շրջանի սիւժէներով գրած պատմուածքներ, կամ հին Հռոմի կեանքից լեգենդներ եւ նովելներ։ Արազին նոյնպէս վերահրատարակում է իր վաղուց գրած գործերը, երբ ժողովուրդը գրողներից պահանջում է նոր ստեղծագործութիւններ, որոնք արտայայտեն մեր էպոխային շունչն ու հոգին, կոմունիստական մորալի յաղթանակը »։

Այս դեռ ոչինչ։ Հարկ է ծայրէ ծայր կարդալ ամբողջ գրութիւնը, իմանալու համար թէ ի՛նչ նոր դաւեր կը հիւսեն յանուն գրականութեան եւ արուեստի։ Պարզապէս հարթիչ գլանին տակ տրորելու համար իրական, վաւերական արժէքներ։

Ճշմարիտ նահատակութիւն մը չէ՞ գրականութիւն փորձել, գեղարուեստին եւ գիտութեան ծառայել թեւաբեկ։ Մուրճը միշտ գլխուդ վերեւ, մանգաղը՝ վզիդ....։

Ինչպէս 1937—38ի « հաշուեյարդար »ի օրերուն, այս անգամ ալ ուղղակի մատնանշումներ, մատնութիւններ է որ կը կատարեն, գրական քննադատութեան պատրուակով։

Կ'ուզէինք սխալած ըլլալ։ Բայց փաստերը աւելի՜ք բան կ'ըսեն։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԱՌՔ ՈՒ ՊԱՏԻՒ

Ի՜նչ անսահման բերկրանք կը զգայ Հայուն սիրտը, երբ կը կարդայ լուրերը, Երկրի թէ արտասահմանի մէջ, բանասիրական կամ գիտական երկերու հրատարակութեանց, պատմական հաստափոր ուսումնասիրութեանց։ Բոլորն ալ հմտութիւն, աշխատանք եւ ճիգ պահանջող գործեր։

Ընդհանրապէս «Բազմավէպ»ի ու «Հանդէս Ամսօրեայ »ի, « Սիոն »ի, « Հասկ »ի եւ ուրիշ պարբերականներու հրատարակութեանց ցանկերը աշխարհ մը կը բանան մեր առջեւ։ Անկոխ գետիններ եւ նոր հորիզոններ։

Մխիթար Աբբահօր յոբելենական տօնակատարութիւնները անգամ մը եւս առիթ կուտան որ բացառիկ հրատարակութիւններ ծրագրուին, ինչպէս խոստացած է « Հանդէս Ամսօրեայ »ն, կամ նոր « Գեղունի »ներ զարդարեն մեր գրականութիւնը։

Ճիշդ է որ վերջին աշխարհամարտը տասը տարիով ետ տարաւ այս կարգի հրատարակութիւնները։ Թէ Վենետիկ եւ թէ մանաւանդ Վիեննա ծանր օրեր անցան։

Ահա եւ Երուսաղէմը որ դարձած է այժմ գաղթականներու ապաստանարան եւ վիրաւորներու դարմանատուն։ Ձենք խօսիր Էջմիածնի մասին։ Անոր վերեւ կայ Գերհրատը որուն հրատարակութիւնները օր մը տեսնելու յոյսը չենք կորսնցուցած տակաւին։ Անթիլիասը պէտք է փոխարինէ այժմ Երուսաղէմը։

Եւ Հայկական Արտասահմանը հպարտութեամբ կը դիտէ մշակոյթի այս փառաւոր վաստակը որուն ծանրութիւնը պատիւ պիտի բերէր ո եւ է եւրոպական ժողովուրդի։

Երանի՛ թէ կարենայինք օգտուիլ այս անսպառ գանձերէն, փոխանակ օտարոտի մարզանքներ փորձելու։

ՍՕՍԻ

ԱՆՁՈՒՌՆԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ պարզուեցան Քանի մէջ, Petits Lits Blancsի աւանդական պարահանդէսին առթիւ, ուր ներկայ էր նաեւ Անգլիոյ երբեմնի գահաժառանգը։ Մուտքի տոմսը կ'արժէր 25 հազար ֆրանք։ Վիճակախաղ մը սարքուած էր մէկ միլիոն ֆրանքի։ Վէճ մը ծագած ըլլալով թղթակից – լուսանկարիչներու եւ սպասաւորներու միջեւ, անճահ խօսքեր փոխանակուեցան եւ ընդհարումներ տեղի ունեցան։ Ապահովութեան պահակները ստիպուեցան միջամտել։ Շատ մը « սմոքինկ »ներ եւ հագուստներ այրեցան հրախաղութեան կայծերէն։ Լուսանկարիչի մը ակռան կոտրեցաւ եւայլն։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարական բանակը ընդհանուր յարձակողականի ձեռնարկած է ապստամբներուն դէմ որոնք յամառօրէն կը դիմադրեն։ Պաշտօնական զեկոյցին համաձայն, ճեղքուած են կարգ մը ամրութիւններ Վիցիի շրջանին մէջ, Ալպանիոյ սահմանագլուխին վրայ եւ զօրքը ներս մտած է մինչեւ 16 քիլոմեթր։ Տեղ – տեղ ապստամբները կը զոհուին մինչեւ վերջին մարդը։ Շատեր ալ Ալպանիա ապաստանած են։Ապստամբներուն անթելը կ'ըսէ թէ կառավարական զօրքէն 963 հոգի սպաննուած, 2480 հոգի վիրաւորուած են վերջին 24 ժամուան մէջ։

ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ՇԻՃՈՒԿԻ մը մասին հրաշապատում զրոյցներ շրջած ըլլալով, Փաստէօրեան հաստատութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ փրկարար դեղը պատրաստ չէ տակաւին եւ հետազօտութիւնները կը շարունակուին։

ՄԵԹՐՈՅԻ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ տոմսակները հինգ ֆրանք աւելի կ'արժեն, այսօրուընէ սկսեալ (կիրակի եւ տօն օրեր)։ Այն աշխատաւորները որ կիրակի օր կ'աշխատին, պիտի չվճարեն այս յաւելումը, համապատասխան վկայագիր մը ներկայացնելով։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ համար պահանջուած վարկերը օր առաջ քուէարկել առաջարկեց Գ. Հէրրիմըն, Մարշըլի ծրագրին շրջուն դեսպանը, ազդարարելով թէ ձգձգումը պիտի քաջալերէ խռովարար հոսանքները։ « Խ. Միութիւնը վճռական, կատաղի եւ անխնայ հակառակորդ մըն է։ Մենք պարտաւոր ենք անոր դէմ ճակատիլ նոյն վճռականութեամբ եւ յամառութեամբ »։

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԴԷՊՔ ՄԸ

Մոսկուա պաշտօնապէս թշնամի կը հռչակէ Եուկոսլաւիան

Մինչ արտակարգ ճիգեր կը փորձուին խաղաղութիւնը ապահովելու համար, ահաւասիկ նոր եւ ծանրակշիռ դէպք մը եւս։

Ուրբաթ օր Մոսկուայի անթելը հաղորդեց որ Խ. Միութիւնը օգոստ. 11 թուակիր ծանուցագիր մը ուղղելով Եուկոսլաւիոյ, այլ եւս դաշնակից չի նկատեր Թիթոյի կառավարութիւնը, այլ « թշնամի մը »։ Եւ կ'աւելցնէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը այլ եւս պիտի չպաշտպանէ Եուկոսլաւիոյ հողային պահանջները՝ Աւստրիայէն։

Չորրորդ ծանուցագիրն է այս եւ պատասխանը՝ Եուկոսլաւիոյ օգոստ. 3 թուակիր բողոքագրին, որ կը դանդատէր թէ Խ. Միութիւնը կը լքէ Սլովէնները եւ Եուկոսլաւիոյ հողային պահանջները եւ կը փորձէ քաղաքական խաղ մը պարտադրել զրպարտութիւններով։

Խ. Միութիւնն ալ իր կարգին կը մեղադրէ Մառշալ Թիթօն թէ « գաղտնի բանակցութիւններ » կը կատարէ Անգլիոյ հետ, Աւստրիոյ դաշնագրի մասին, « խորհրդային կառավարութեան կռնակէն »։ Եւ կը շարունակէ.

— « Եուկոսլաւիոյ ծանուցագիրը սուտ եւ զրպարտիչ յայտարարութիւններ կ'ընէ, ըսելով թէ Սթալին խոստացած էր Աւստրիոյ վարչապետին՝ երաշխաւորել 1938ի սահմանները։ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը գիտէ որ աւստրիական մամուլին մէջ հրատարակուած այդ լուրերը շինծու են եւ սուտ։

« Երբեք զարմանալի չէ որ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը լքելով ընկերվարութեան եւ ժողովրդապետութեան ճակատը, կը միանայ դրամատիրութեան եւ յետադիմութեան ճակատին, կը խախտէ ուղղամտութեան տարրական կանոնները՝ ուրիշ կառավարութեան մը հետ ունեցած յարաբերութեանց մէջ, եւ, ֆաշականներու յատուկ ձեւերով զրպարտիչ մեղադրանքներ կ'ընէ Խ. Միութեան դէմ։ Հակառակ Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ կնքուած զինակցութեան, խորհրդային կառավարութիւնը միշտ ուզած է անգիտանալ թէ ինչ որոշուած է բրիտանական ներկայացուցիչներու հետ կատարուած բանակցութեանց ընթացքին։ Հաստատուած է թէ համաձայնութիւն մը կնքուած է այդ բանակցութեանց ընթացքին, ի վնաս Քարինթիոյ Սլովէններու։ Այս իրողութեանց առջեւ, խորհրդային կառավարութիւնը հարկադրուած է այն եզրակացութեան յանգիլ թէ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը կը բռնաբարէ իր զինակցի պարտաւորութիւնները հանդէպ Խ. Միութեան։ Եուկոսլաւիոյ ժողովուրդը թող գիտնայ թէ խորհրդային կառավարութիւնը ներկայ եուկոսլաւ կառավարութիւնը կը նկատէ ոչ թէ զինակից մը, այլ թշնամի մը Խ. Միութեան »։

ՄՈՍԿՈՒԱ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻ՞ՒՆ ՊԻՏԻ ՑԱՐՈՒՑԱՆԷ

« Տէյլի Մէյլ »ի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգներու զինուորական դաշտնի սպասարկութիւնը տեղեկագիր մը յանձնած է նախագահ Թրումընի, ազդարարելով թէ Խ. Միութիւնը կրնայ հաշուեյարդարի ենթարկել Թիթոյի կառավարութիւնը, այս տարուան ընթացքին, « հաւանաբար ութ շաբաթէն, ձմեռը չհասած »։

Տեղեկագիրը զինուորական յարձակում չի նախատեսեր, այլ կ'ըսէ թէ պիտի քաջալերուի ներքին յեղափոխութիւնը, աջակցութեամբ սպառազէն կարմիր զինուորներու որոնք պիտի սողոսկին Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ սահմանագլուխներէն, իբրեւ եուկոսլաւ հայրենասէրներ։ Տեղեկագիրը կ'աւելցնէ. — « Եթէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ կլանել Եուկոսլաւիան, երբեք պիտի չգտնէ աւելի յարմար ժամանակ մը քան հիմա »։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, վերջին տասը ամիսներու ընթացքին գրեթէ կրկնապատկուած է ռուս զինուորներուն թիւը Դանուբի աւազանին մէջ։ Այժմ 240,000 – 260,000 կը հաշուեն խորհրդային զօրքը Պալքաններու մէջ։ Մառէշալ Կոնիեւ իր հրամանատարութեան տակ ունի Կոմինֆորմի պատկանող 150,000 զինուորներ, ռուսական կորիզի մը շուրջ։ Ալպանիոյ զօրքն ալ կ'ուժեղացնեն օդանաւային եւ ծովային փոխադրութիւններով։ Թորփիլանաւերու մասեր կը ղրկուին Ալպանիա, սուզանաւերու համար թաքստոցներ կը շինուին Տուրացցոյի եւ Վալոնայի մէջ։ Շարունակ ռազմանիւթ կը հասնի Հունգարիա։

★ Յունական աղբիւրէ հաղորդուած լուրերու համաձայն, Ալպանիոյ կառավարութիւնը մեծ դժուարութեանց մատնուած է, ապստամբական շարժումներու հետեւանքով։ Պաշտօնական տեղեկութիւններ չկան այս մասին։

(Ուրիշ լուրեր կարդալ Դ. էջ)

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆՔ...

Կ'աշխատիմ Ֆրանսական մեծ տպարանի մը մէջ եւ այցելութեան կ'երթամ երբեմն «ՅԱՌԱՋ»ին:

Առաջինը հսկայ նաւ մըն է, երկրորդը՝ մակոյկ մը միայն: Բայց մինչ առաջինը կը քալէ առանց մեծ ճիգի, երկրորդը ստիպուած է հերոսական պայքար մը մղել ու իր ալեհեր նաւապետը ղեկին գլուխն է միշտ: Մեծ բազմութիւն մը կայ մեծին մէջ: Տեղի կ'ունենան մեծ վէճեր: Կը սարքուին մեծ խրախճանքներ: Պզտիկը կ'առաջանայ ափ մը ուժերով, ամբողջ հոգը կը ծանրանայ գրեթէ նաւապետին վրայ: Ուրախութիւն չկայ: Պզտիկ շեղումն իսկ վտանգաւոր է հոս: Ու կը տիրէ կատարեալ ներդաշնակութիւն մը՝ պատկառելի ու խստադէմ առաջնորդին շուրջ:

Առաջինը ունի տասնըմէկ յարկեր եւ պզտիկ շէնք մը եւս տանիքէն վեր՝ որ ընդարձակ պարտէզ մըն է ծառիկներով, նստարաններով, սեղաններով, ճաշարանով եւ պառով: Այդ պզտիկ շէնքն իսկ՝ աւելի մեծ է արդէն ՅԱՌԱՋի շէնքէն՝ որ կը յիշեցնէ պալքանեան տուները եւ երկու յարկ ունի միայն: Այս պարտէզէն կարելի է տեսնել ամբողջ Փարիզը: Ճաշարանին վրայ կայ աշտարակ մը դեռ՝ երկաթէ սանդուղներով եւ պատշգամներով շրջապատուած: Վրան խուց մը եւս՝ որուն նիզակը կը փայլի Թելերու սարդոստայնի մը մէջէն: Երկաթէ սանդուղներուն եւ պատշգամներուն վըրայ կ'երեւան երբեմն կիսամերկ, գեղեցիկ կիներ եւ գեղակազմ արուներ: Կը շարժին: Կը բանան իրենց Թեւերն ու ոտքերը: Շունչ կ'առնեն: Կը խոնարհին: Կ'աղեղուին իրենց ոտքերուն ու ձեռքերուն վրայ դէպի երկինք ուղղելով իրենց կուրծքը ու փորը: Կը փռուին երբեմն արեւին տակ: Կը նմանին երկինքին մէջ պառկած պղնձագոյն էակներու: Մարզիկներ են անշուշտ: Բայց կը յիշեցնեն նաեւ ջերմեռանդ աղօթողները, ինչպէս եւ succube-ներն ու incube-ները միջնադարեան վանքերուն: Դժուար է զանազանել երբեմն իրարմէ՝ կրօնքին, մարզանքին, տափանքին եւ գոյապաշտ արուեստին նուիրեալները:

ՅԱՌԱՋին տանիքը լուռ ու խաղաղ է: Պարզ տանիք մըն է ուր ոչ ոք կը բարձրանայ եւ ուրկէ կ'երեւան միայն շրջակայ քանի մը փողոցները համեստ Թաղի մը:

Առաջինը չորս յարկեր ունի հողէն վար: Հոն կը գտնուին տպագրական մեքենաները, հսկայ, ամէն մէկը, ջրվէժ մը Թուղթերու, սոսոսող պըտուտակներու, Թաւալող անիւներ եւ երկաթէ ձողեր: Կան Թուղթի անհամար եւ վիթխարի գլաններ, երկաթէ կամրջակներ, մեքենաներուն վըրայ Թառած կիսամերկ ու մխոտ բանուորներ: Կը վառեն ելեկտրական լոյսեր: Կայ ելեկտրական կայան մը, վերելակ մը: Կը շրջի ջրհանկիր մը: Կայ դեղարան մը: Մեքենաները նորոգելու աշխատանոց մը: Մեծ է ժխորը: Թերթերը կը հոսին մեքենաներէն դուրս՝ ծալլուած, կը դիզուին իրարու վրայ ու կը վերածուին ծրարներու: Ու գունաւոր են երբեմն:

ՅԱՌԱՋը սեւէն դատ ոչ մէկ գոյն տեսած է: Կ'ելլէ միակ մեքենայէ մը որ կը շարժի միակ վարիչով մը: Հոս՝ Թուղթի ոչ մէկ գլան: Միակ սըրահ մըն է, հողին հաւասար: Հոս է որ կը կատարուին տպագրական բոլոր աշխատանքները: Մինչ մեծին վրայ կան բազմաթիւ տնօրէններ ամէն մէկ Թերթի Թէքնիք աշխատանքին համար, հոս միայն եւ միայն կայ տպարանատէրը, որ կը հսկէ, կ'աշխատի նաեւ երբեմն: Համեստ ու միշտ մեկուս տպաւորութիւնը ձգող հայրենակից մըն է, հիւրընկալ ու ժպտալից, գրագէտ նաեւ: Այս սըրահին մէջ կը տիրէ Թուղթերու, խաւաքարտէ տուփերու, գիրքերու փլած դէզերու, դրօշակներու եւ Թափառող փայտերու ինչպէս եւ կապարէ տառերու անկարգութիւն մը: Սրահին մէկ կուշտին՝ ապակիով շրջապատուած խուց մը՝ ուր կը գտնուի տողաշար միակ մեքենան: Մինչ մեծին վրայ, հողէն վերի յարկերէն մէկը նեղ կուգայ քառասունէն աւելի տողաշարներուն:

Աշխատանոցիս այս յարկերուն վրայ կ'երթեւեկեն խմբագիրներ եւ վարչական պաշտօնեաներ՝ որ ունին իրենց գրասենեակները: Կ'աշխատին հազարէն աւելի գործաւորներ, հաշուակալներ, տաքթիլօներ եւ զանազան մասնագէտներ: Կան նոյն իսկ դատական, մարզական եւ գեղեցիկ կիներու ընտրութեամբ, ինչպէս եւ դատական գործերով զբաղողներ: Այս յարկերուն վրայ, վարէն վեր կը գտնենք սպասման սրահներ, լողարան մը, հանդերձարան մը, պզտիկ գործերու համար տպագրական մեքենաներու յատուկ սենեակներ, լուսանկարչութեան եւ ֆլիշէներու պատրաստութեան յատկացուած յարկաբաժիններ, հեռաձայնի կայան մը՝ բազմաթիւ աղջիկներով, բուժարան մը՝ բազմաթիւ սենեակներով, բժիշկով եւ երկու հիւանդապահուհիներով, պառ մը, լեցուն ամէն վայրկեան, ուր կարելի է գտնել բոլոր ըմպելիները, ինչպէս եւ սանտուիչ եւ կարկանդակ:

Կը տպուին բազմաթիւ օրաթերթեր եւ պարբերականներ, գիրքեր եւ գրքոյկներ, տարեցոյցներ եւ պատի ազդարարութիւններ: Կ'երթեւեկեն շարունակ լրաբերներ, շրջուն լուսանկարիչներ, մտաւորականներ, դերասաններ եւ դերասանուհիներ, ինչպէս եւ այցելուներ: Շէնքը՝ վերէն վար՝ երկուքի բաժնուած է մարմարէ շքեղ սանդուղով մը, որ աւելի շքեղ էր երբ Գերմանացիները չէին հանած տակաւին բազրիքին պղինձը: Վարէն վեր ելլողը կ'անցնի գեղանկար պատուհաններու առջեւէն: Այս սանդուղը կը զատէ բանուորները լաւ հագուածներու դասակարգէն: Բայց յաճախ հոսկէ կ'անցնին պառ գացող գործաւորները եւ կը խառնուին փարթամ հագուստով կիներուն եւ պարոններուն: Հոս ալ երկու վերելակներ:

Երեկոյէ երեկոյ, աւելի եռուն կը դառնայ շէնքը: Ցրուիչները կը խճողեն բակի նման վայրը, շէնքին տակ, երեք կողմէն բաց: Բանակ մըն են այդ ցրուիչները ու սիքլիսթները կարելի է նկատել անոնց ամէնէն հերոսական ներկայացուցիչները: Ասոնք հագուած են մարզիկներու պէս եւ արագ են: Կը Թռչին ծիծառներու նման, կը սահին, կ'անցնին կառքերով խճողուած փողոցներուն մէջէն, Թերթերու ահագին բեռ մը՝ իրենց առջեւ: Կան նաեւ քաջ աղջիկներ ասոնց մէջ:

Կ'ուզեմ շարունակել տակաւին այս նկարագրութիւնս, բայց աչքիս առջեւ է ՅԱՌԱՋի մէկ հատիկ ցրուիչը, հեծելանիւով ան ալ, արի, բայց խոնջ՝ ծեր ու գաղթող կռունկի մը պէս:

Շէնքին առջեւ, մեծ պողոտային մայթին եզերքը եւ մէջտեղը շարուած են տպարանին հետ գործ ունեցող մարդոց կառքերը, որոնց կարգին նաեւ շրջուն ռատիոները, մօտակայ արուարձաններուն եւ նահանգներուն օրաթերթերը ցրուող կառքերը: Կայ նաեւ բազմութիւն մը՝ որ կը դիտէ նկարները եւ կը կարդայ ապակիներուն փակցըւած օրաթերթին ներսի եւ դուրսի էջերը: Լուսանկարները, — կոփամարտիկներ, քաղաքական դէմքեր, կիներ: Ասոնց կողքին՝ կը կախուի երբեմն ձիարշաւի մը արդիւնքին հաշուետախտակը: Փողոցէն կը լսուի տողաշար մեքենաներուն տերեւաթափ եւ մամուլներուն Թաւալումը:

Հսկայ նաւ մըն է: Կը տանի քաղաքակրթութիւն մը: Ու այդ քաղաքակրթութիւնը բարձր իմացականութիւն մըն է: Բայց մամուլը ունի իր մնասները նաեւ: Ան կը զարգացնէ եւ կը խաթարէ: Կան տղոց յատուկ պարբերաթերթեր որ կը բանան Թարմ ուղեղները եւ կը սպաննեն զգայնութիւնը:

Անոնք, գունաւոր պատկերներով՝ կը պատմեն գողութիւններ, կը փառաբանեն աւազակային քաջագործութիւններ, կը ներկայացնեն այրերու Թեւերուն մէջ ինկած կիսամերկ կիներ, ոճիրներ եւ զէնքեր: Կը հրատարակուին երբեմն նոյնիսկ կրօնաւորներու կողմէ, որ ի հարկէ, մեծ գումարներ կ'ապահովեն: Եւ այս բոլորը՝ հակառակ մանուկներու հանդէպ եղած մեծ հոգածութեան, որ տարբեր աւեր մըն է: Քսաներորդ դարու երեխաները կը չփանան արդէն սկսեալ իրենց մօր արգանդէն: Մտաւորականէն աւելի յարգի է Թուր տը Ֆրանսի մարզիկը՝ բայց ասկէ ալ աւելի յարգի է յղի կինը:

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Լեհական ազգային երգը

Աստուած, որ այնքան տարիներ, դարեր
Օրհնութեան, շուքի ու վեհ փառքերին
Լեհաստանի, դու, ապաստան եղար,
Դու, որ վահանովդ ապաւէնը եղար
Անոր սպառնացող վտանգներին ամէն,
Քո սուրբ սեղանիդ առջեւ ձեռնամբարձ,
'Ի Քէն հայցեմք, Տէր՝
Մեր հայրենիքը, ազատութիւնը մեր՝
Հաճիր նորէն տալ մեզի, Դու, մեր Տէր:

Լեհերէնից հայերէնի վերածեց
Ա. ՎԱՉԵԱՆՑ

ԽՄԲ. — Այս քայլերգը գրուած ատեն Լեհաստանը «ազատագրուած» չէր, ներկայ կարգուսարքով...

ՃԱՇԱՐԱՆԱՊԵՏ. — Պարո՛ն, դրամը չվճարեցիք.

ՅԱՃԱԽՈՐԴ. — Ի՞նչ է պարտքս:

ՃԱՇԱՐԱՆԱՊԵՏ. — Հինգ ոսկի:

ՅԱՃԱԽՈՐԴ. — Ապտակ մը զարնեմ, վրան հինգ ոսկի կուտա՞ս:

ՃԱՇԱՐԱՆԱՊԵՏ. — Ի՞նչ կը նշանակէ այդ:

ՅԱՃԱԽՈՐԴ. — Անցեալ օր մէկ ապտակին համար դատաւորը տասը ոսկի գին կարեց...:

ՄԱՐԱԹ ԳՆԹԱՆԵԱՆ

ՍԻՐԵԼԸ ՅԱՆՑԱ՞ՆՔ Է

Կը տեսնէ՞ք սա մարդը, փոսացած աչքերով, մագաղաթէ դիմակով կմախքը: Սովորաբար՝ ան ամէն օր, ժամերով գամուած կը մնայ հոս, նըստարանին իր անկիւնը, գլխիկոր, կորաքամակ, լուռ եւ անզգայ. փոխադարձաբար օտար՝ աշխարհին հետ: Ան չի տեսներ իր շրջապատի կեանքը, եւ անտարբեր է բոլոր փոփոխութիւններուն, ընկղմած ըլլալով ներքին, իր ծո՛վ խոհերուն մէջ: Փոթորիկէ մը Թեւաբեկ՝ ապաստող մըն է ան, քարացած վայրկեան մը, ոտքերէն կաշկանդուած:

Անոր հոգիին մէջէն կ'անցնի յուղարկաւորներու Թափոր մը անծայր եւ անվերջ, եւ ինք պարտաւոր է հետեւիլ, պակուցեալ հայեացքով, վշտաԹաւալ ճակատը խոնարհեցուցած ձգողական անյայտ կէտի մը, հմայուած եւ անշարժ: Բայց այս գամուած մարդը երիտասարդ մըն է, վկայագիր ունի իր ներքին գրպանին մէջ, վաւերական ու ճշգրիտ. ծնած է հազար ինը հարիւր... Թուականին, «Ապրիլեան Սերունդ» հանգրուանէն անցնելով եկած Թառած է «Անհայրենիքներու» օթեւանին մէջ, եւ առժամաբար կը դրաւէ այս անկիւնը, որովհետեւ կ'ապրի եւ չի կրնար շոգիանալ:

Երկար ձմեռէ մը վերջ, որ տարիներ տեւեց, ան՝ գարնան անձրեւի բռնուած ծաղկի մը պէս, արեւի առաջին շողին բացած էր իր բաժակը, ու ծանօթացած իր դրացի Աստղիկին հետ: Մինչ պառաւ մամուկ մը իր բազմահազար մանածով ոստայնը կը հիւսէր անոնց շուրջը, իր ցանցին մէջ բռնելու համար, երեք պարարտ դիրեր, որոնք իրարու քով գալով՝ լրիւ կազմեցին Սէր բառը:

Բոլոր հիւանդութիւններն ալ իրենց տարիքն ունին եւ անոնք՝ մանչ ու աղջիկ վարակեցին իրար սիրոյ հիւանդութեամբ: Կը սիրէին առանց հաշուի, այնպէս աննպատակ: Տղան ստեղծուած էր ատոր համար կարծես: Տարիքը ընձիւղած էր առանձին, բայց մանկունակ դէմքը — սրտի հայելին — մնացած էր անաղարտ: Խորհրդածաղիկի նմանող աչքեր ունէր, որոնց մանիշակագոյն Թարթիչները հակած էին երազկոտ խոկումի փոսին վրայ, ինչպէս տղմահուն բայց կապոյտ լճակի մը եղերքը կը ծածանին սլացիկ ու յարաշարժ եղէգները. խաղալով խարուսիկ ջուրերուն եւ երփնազեղ լոյսերու ցոլքերուն հետ, տիւ ու գիշեր:

Աղջիկը ոչինչ ունէր արտասովոր: Աղջիկ էր. եւ ո՞վ չի ճանչնար աղջիկ արարածը: Քմայք ու նազանք, կենսատու երանգով օծուն, ամէնէն տըգեղն իսկ, գարնան առաւօտ, լացով ու ժպիտով շաղուած, բոյր ու գեղգեղանք, ալեկոծութեան խարխափ, դրաւիչ զգայնիկ. անլուծելի հանելուկ:

Եւ Աստղիկ աղջիկ մըն էր: Անոնք սիրեցին իրար, եւ իրենց կեանքը կը սահէր կարապի Թեւերով առագաստ պարզած նաւակի մը նման. ինքնամոռաց երջանկութեամբ: Անոնք կը կարծէին մեկուսացած ըլլալ ինչպէս մարգարիտը ոստրէին մէջ: Թաւիշէ Թանձր վարագոյրներ միջնորմներ եղան անոնց համար. եւ աշխարհէն բաժնուելով կ'երազէին յաւիտենական սիրոյ դղեակներ: Իրենց հոգիէն Թռան զանակազարդ պարիկներ, եւ վհուկի մը քմահաճ կարգադրութեամբ ստեղծըւեցաւ դրախտը անվերջ հովուերգութիւնով: Անոնց համբոյրներէն կը ծնէին ծաղկաբարդ ածուներ, վարդերու պուրակներ, ուր փերԹեր կը Թափէին անընդհատ եւ նոր կոկոններ կը բացուէին: Սիրահալ զոյգին կը սպասարկէին զոյնզգոյն, հըրաշագեղ Թիթեռներ, լծուած՝ դիւրասահ, անիւԹական վարդասայլի մը: Անոնց շուրջը, օդը կը լեցուէր սոխակներու ցայգերգով, յամբիկներու արբեցուցիչ բոյրով, եւ աներեւոյթ Թռիչքներու ծնծղայով: Համբոյր ու գրկընդխառնում, խոստում յաւերժական անմոռացութեան: Այսպէս անոնք կ'այրէին սիրոյ խարոյկին վրայ՝ եւ արդուն կը ծնէին նոր եւ սրբացած, երջանիկ էին. երջանի՛կ, երջանի՛կ:

Մինչեւ որ միջօրէի մը, լսուեցաւ կախարդ վհուկի մը սրտապատառ քրքիջը: Ահարկու ջղջիկ մը իր լպիրշ ու լերկ Թեւերով զարնուեցաւ անոնց ոնդուած վարագոյրներուն եւ ամէն ինչ սմքեցաւ:

— Հա՛, հա՛ հա՛ քոյրս այդ գրոց - բրոցին չեմ տար, պոռաց Աստղիկին եղբայրը, Արշակ. ու վռնտեց տղան, սակայն անօգուտ:

Ծանօթները մեղադրեցին Արշակը, ու բոլոր սրտով բնական գտան սիրահարներու կեանքը: Ոչ մէկ Թերութիւն կը տեսնէին Վահագնի վրայ. դպրոցներ աւարտած, կտրիճ ու փայլուն հեռանկարով տղայ՝ եւ ամէնուն համակրանքին արժանի: Անոնք չէին կրնար Թափանցել Արշակի մերժումին շարժառիթներուն: Ի՞նչպէս հասկնային Թէ՝ Արշակի միտքը սնած էր, հին ժանգոտած - կանչցած Թունալից ամանի մը մէջէն:

— Ես ծակ գրպան կարդացուորի քոյր չեմ տար, կը կրկնէր ան ոտքերը գետին զարնելով:

Արշակ մինակ չէր, ունէր նաեւ իր նշանածը՝

Մնում: Խորհուրդի Նստած անոնք, ինչպէս լոր — տուներ թուխսի կը նստին, իրենց ձուերը ծած — կելով տաք աւազուտին մէջ:

Նախ գտան Աստղիկին համար թեկնածու մը, եղունգ կրծող մը: Եւ փաթթեցին վզին: Անգամ մը սիրուած աղջիկը՝ կը նմանի աճուրդի դրուած առարկայի մը: Բազմաթիւ կ'ըլլան գայն գնահա — տող մրցակիցները, թէեւ այդ առարկան ըլլայ անինչան, անարժէք իր մը: Վահագնի սիրոյ հնոցը աւելի բորբոքեցաւ, երբ Աստղիկը արգելափակե — ցին: Գիշեր ցերեկ, թղան կը դեգերէր անոնց տան չուրջ, ճամբաներուն վրայ. ծարաւահիւծ ճամ — բորդի մը պէս, թափառելով ի խնդիր թաղնուած դժուարար աղբիւրի մը:

. Աստուած պահէ այն անձը երբ աղջկան մը թշնամանքի ցանցին մէջ կ'իյնայ: Եւ Աննան շու — տով դտած էր ճարը, հիւսելով ամենանուրբ ոստ — կան մը, աւելին որոգայթ մը, որովհետեւ Վա — հագն ջրակեաց յողացող մը չէր, այլ մերժուած սիրոյ կատաղութեամբ դազան մը, եւ համարուած էր վտանգաւոր, ոմանց կողմէ:

Ի՞նչ տղայ, իրեն համար սէրը մեղր էր եւ չէր գիտեր որ ամէնէն ազդու թոյնը մեղրին մէջ թաղնուած է:

Եւ այդ մահուան դաշնակից էր Աննան: Եզա — կի աղջիկ մըն էր Աննան, եւ կը ծառայէր, ամու — րի, ծերուկ բժիշկի մը, ան ալ երկար ժամանակէ ի վեր: Դուրսը ինքն ալ համբաւաւոր էր իբրեւ բժիշկ, ինչպէս անուխի հետ ճմլուած խոտի տե — րեւ մը նոյն հոտը կ'ունենայ: «Կէս տօքթոր է», կ'ըսէին իրարու, Նորեկ Հայերը, եւ մե՜ծ պա — տիւներ կ'ընծայէին անոր: Բայց այս հազուագիւտ աղջիկը Սէօսերու գիւղէն եկած՝ միայն բժիշկ չէր, փաստաբան ալ էր, եւ եթէ մեր Հանրապե — տութիւնը երկարակեաց ըլլար՝ հաւանաբար դես — պանութեան պաշտօնն ալ իրեն վստահուէր: Մէկ խօսքով այս երանելի աղջիկը դադութին սիւնն էր, որ կամովին Արշակիստան ծանրութիւնն ալ իր վրայ առած էր անոր հետ նշանուելով: Այդ ծան — րութեան հաշիւներուն մէջ Վահագն՝ աւելորդ խոչընդոտ մըն էր, եւ չէզոքացնելու գործը Ան — նան ստանձնեց մասնաւոր հաճոյքով. ու դիմեց իր տիրոջ, թաղապետական բժիշկին. Վահագնը ի քաղաքայութեան ներկայացնելով վտանգաւոր խենթ մը: Բժիշկը շատ ցաւեցաւ «պզտիկ, խեղճ Արմէնիէնին» վրայ ու ներշնչուած՝ հարկ տե — սաւ թուել, Արարատ Նոյի տապանով. Համիտ 1895—96ի ջարդերով, Իզմիրի քէմալական հրդեհ — ներով. ու «փաւվրէ տ'Արմէնի»ն իր հաճելի բոյ — րով: Ու բարեգործութենէ մղուած դրեց՝ վկայա — գիր մը խեղճ «փրթի Արմէնիէն»ին համար, չմոռնալով աւելցնելու իր հայասիրութիւնը: Ո — գորմած բժիշկը երբեք այդքան լաւ տրամադրը — ուած չէր ո եւ է մէկուն հանդէպ, թերեւս անոր համար, որ այդ միջոցին կ'ըմպէր քաղցրիկ «հայ — կական սուրճը», Աննայի փափուկ մատներով պատրաստուած:

Յաջորդ օր հրշէջ խումբ մը, մաւերազուած հրամանագիրը ձեռքը՝ առեւանգեց Վահագնը դե — ղերումներու ճամբան մասնաւոր ցուցմունքով, ու արընիթաց կարմիր կառքով փոխադրեց հեռաւոր կեդրոն, յիմարանոց: Եւ խաղաղութի՜ւն ամենու — ցուն:

Ամիսներ վերջ միայն Վահագնէն նամակ մը ձեռքէ ձեռք անցաւ.

— «Ի սէր հայութեան ազատեցէք զիս», կը գրէր ան: Կատարեալ դժոխքի մը մէջ ինկած եմ հոս, խենթենալը բան մը չէ, մարմինիս վրայ ճեր — մակ տեղ ու գլխուս վրայ մազ չմնաց. գիշեր ցե — րեկ կը ծեծեն զիս: Անպաշտպան բուէճ մըն եմ հոս. անգղներու ձեռքէն խուսափիմ՝ ագռաւները կը կոցահարեն. անոնցմէ ճնճղուկներէն նոյն իսկ կը փետուիմ. այնքան դժբախտ եմ որ նոյն իսկ չեմ կրնար անձնասպան ըլլալ: Ամէն բան մոռցած եմ, գոնէ օդ չնչեմ: Ինքզինքս կը զգամ նոր մո — լորակի մը մէջ, մարդակերպ կենդանիներով մի — այն շրջապատուած որոնց համար ես տարօրինակ արարած մըն եմ: Այստեղի բնակիչներէն ամէն մին չարչարանքի գործիք մըն է, կարծես միմիայն ինծի վերապահուած, նախապատրաստուած:

Քանի մը սրտցաւ մարդիկ յաջողեցան օրէնքի բազմաթիւ դռներէն մէկուն սեմէն սողոսկիլ եւ կրնել — ազատել Վահագնը, աւելի ճիշդը անոր ուրուականը:

Աստղիկը լայն գոգնոց կը կապէր առաջը եւ գործնական տիկնիկ կը խաղար Աննային հետ մրցելով, երբ Վահագն տուն բերին: Քանի մը օր վերջ այլ եւս ոչ ոք զբաղեցաւ խեղճ տղուն կեանքով: Ան հետզհետէ պարտասած՝ այլ եւս հաշտուեցաւ մարդկային անարդարութեան հետ եւ օրէ օր քամուելով հեռացաւ մարդոցմէ:

Ու դտաւ օրինաւոր անկիւն մը եկեղեցիին ճիշդ դիմացը, ներքին հայեացքը ուղղած դէպի գերեզմանի ճամբան, միշտ հարցնելով ինքնիրեն թէ սիրելը յանցա՞նք է....:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ԳՈՒՑՄ ՇԻՇՂ

Արծիւին Կոտոշները

Իրար թող անցնին, կենդանաբանական պար — տէզին տնօրէնները՝ կոտոշաւոր արծիւ մըն ալ օժտելու՝ իրենց հաստատութիւնները:

Հոգս չէ, եթէ նոյն իսկ, բոլոր բնագէտները եւ կենդանաբանները, ջախջախիչ փաստերով հեր — քեն՝ կոտոշաւոր արծիւի մը գոյութիւնը:

Ինծի պէտք եղածը, հետաքրքրական խորա — գիր մըն էր:

Եւ ես գտայ այդ խորագիրը:

Յօդուած գրե՞լը: Օ՜, ծխելէ աւելի դիւրին: Խորագիր գտնելն է դժուարը:

Էջերով վէպ արտագրե՞լ:

Նստած տեղդ Հայաստան սիրելու չափ թե — թեւ գործ: Դժուարը գրքին անուն մը ճարելն է...:

Երբ գտար խորագիրը, լայն շունչ մը կ'առնես եւ գրիչը կը սկսի քալել թուղթին վրայ:

Խորագիրը, վաճառատան աղջեր, յաճախորդ հրաւիրող մոււնեոիկն է: Երբ անգամ մը ներս մտաւ յաճախորդը, կրնաս բաներ մը քշել իրեն: Քիչ կամ շատ:

Դիւրութեամբ դրամի կը վերածուին այն գիր — քերը, որոնց կողքերը նախշուած են դարմանագ — դու պիտակով մը: Այսպէս օրինակ՝ «Վարդապե — տին սիրուհին», «Աղտոտ Հաւաքինիէներու մը», կամ «Շաբաթէ մը հարստանալու միջոցը»...

Անուն եւ խորագիր: Այս երկուքը հրաշք կը — նան գործել:

«Անդերագանցելի՜», կը պոռայ տղայ մը՝ սյատին վրայէն՝ մարդահաւաք առաերով:

Ակռայ մաքրելու դեղ մըն է:

«Անդերագանցելի»էն չլացած կը գնէք, կը տանիք տուն: Կը սկսիք շփել ձեր ատամները:

Եւ իսկապէս, ձեր ակռաները կը սկսին մէկիկ մէկիկ մաքրուիլ: Ատամնաբոյժին գործ ճարելով: Անդին, վաճառանիշին տէրը, իր կարասը կը լե — ցնէ:

Անունններն ալ մարդոց խորագիրներն են:

Նապաստակի պէս վախկոտ մը «Առիւծ» ա — նունով կնքած են եւ մարդը կը ստորագրէ այդ անունով: Դուք, հեռուէն, առիւծի վարկ կը բա — նաք այդ մարդուն:

Ամերիկեան փեսացուի մը եթէ աղջիկ պիտի ընծայարբէք՝ պէտք չկայ յուսանկար ղրկելու: Քանի մը աղջիկներու անուններ կուտաք նամա — կով: Օրինակ, — «Գեղանոյշ Արծիւեան», «Սի — րարփի Լուսնակեան», «Եղիսաբէթ Լոզմաճեան», «Գիւտոս Իւչգիւլաքեան»:

Մարդը, առանց այլ եւ այլի, նկատի կ'առնէ Գեղանոյշը եւ Սիրարփին:

Իրականին մէջ, այդ երկուքը, տգեղութեան մրցումին յարմարագոյն թեկնածուներ կրնան ըլ — լալ: Փեսացուն մտքին մէջ, «դեղ»ն ու «սէր»ը, «անուշ»ն ու «արփի»ն իրարու խառնելով, կը ստեղծէ հրաշալի դիցուհի մը: Անէծք կարդալով, անշուշտ, միակնութեան օրէնքը ստեղծողին, որ կը դրկէ զինք, այդ զոյգ հրեշտակները միասին իր երդիքին տակ պահելու երջանկութենէն:

Այս տեսութեան համաձայն, դժուարին, նուրբ ու պատասխանատու գործ է կնքահայրութիւնը: Ան է որ մանուկին ապագան կը շինէ կամ կը քան — դէ, մանաւանդ եթէ մականունն ալ անհրապոյր իմաստով ածական մըն է:

Վա՜յ անոր, որ ստիպուած է Ցումաթան Քէ — թէնսադալեան անունով մտնել կեանքի պայքա — րին մէջ...

Մեր տղոց եւ գրագէտներուն ապագան վը — տանգուած է, եթէ յիշօրէն նկատի չառնենք՝ խո — րագիր եւ անուն կերտելու արհեստը:

Օր առաջ, պէտք է ստեղծել «Անունի եւ Խո — րագրի Առեւտրական Ընկերակցութիւն» մը:

Եկամուտ բերելիք, աղուոր դրամ շահեցնող ապահով գործ է: Դրամագլուխի ալ պէտք չկայ...

— Բայց ես, ո եւ է կապ չգտայ «Արծիւին կոտոշներ»ուն եւ քու բառերուդ մէջ:

— Հա՛, կա՞պ կը փնտռէիր: Նախապաշարում է ամէն բանի մէջ կապ փնտռելը:

«Խորագիր» եւ «Նիւթ» երկու տարբեր բա — ներ են: Ներկայ ամուսնութիւններուն պէս՝ պա — տահաբար իրարու մօտ եկած բաներ:

Օրինակ, կապ կա՞յ, ծանուցումներուն մէջ ե — րեւցող «չքեղ եւ անմախնթաց»ներուն եւ մեր սարքած հանդէսներուն միջեւ:

Կամ, Երեւանում Նստած՝ «Արտասահմանի հետ Կուլտուրական Կապի Հայկական Ընկերու — թեան» «կապ»ին մէջ, ո եւ է կապ կը տեսնէ՞ք Սփիւռքի հայութեան հետ...:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ՇԱԽՈՒՆՑԱԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

ԺԹ.

ԽԵՆԹԸ ԿՈՒԼԱՅ

Յետոյ յանկարծ վար իջնելով ձիէն, խելա — գարի նման ծխաշունչ պատերը գրկեց. արցունքը սկսաւ հեղեղի պէս հոսիլ իր ցամքած աչքերէն:

Խենթը կուլար:

Եւ իրօք լալու պատճառ ունէր: Իր ամբողջ ընտանիքը կորսնցնելէն ետք, հոգիին բոլոր զօ — րութեամբը կը սիրէր Լուսիկը, իր եղբօր աղջիկը:

Դարբին Ղեւոնդ Խենթին հարազատ եղբայրն էր:

Իսկ հիմա ո՛չ Ղեւոնդ կար, ո՛չ եղբօր աղջիկ: Ինք մինակ էր այլ եւս, բոլորովին մինակ:

Յանկարծ ցնցուեցաւ Խենթը, իր «խենթու — թիւնը» միտքը ինկաւ եւ կանչեց.

— Է՜յ, է՜յ, ինծ մի՛ հարցնէք, ո՞վ եմ ես... Վա՜յ ինծ, վա՜յ ինծ...

— Կը գտնեմ քեզ, Լուսի՛կ, եթէ մեռած չես, կը գտնեմ. եւ վա՜յ անոր որ քու սիրուն պար — տէզդ ոտնակոխ ըրաւ, աւերակ դարձուց քու խր — ճիթդ եւ յափշտակեց քեզմէ քու հայրդ, — ըսաւ Խենթը եւ նորէն ձին նստելով Անի մտաւ:

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Ա.

ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ՈՐԴԻՆ

Յոյն պատգամաւորը ժողովէն վռնտուելէ վերջ, Վահրամ Պահլաւունին հանգիստ չունէր: Կը զգար թէ Հայաստանի գլխուն կը կուտակուին սպառնալից ամպեր, եւ թէ ամպերը չեն անցնիր Հայոց աշխարհի երկնակամարէն, առանց սոս — կալի հետք ձգելու: Բայց թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Հայաստանի ապագան, ի՞նչպէս պիտի վերջանան այս ամէնը, — ահա՛ այս անստուգութիւնն է որ կ'անհանգստացնէր ծերունի Վահրամը եւ խորա — պէս կը խոցէր անոր սիրտը:

— Միթէ իրա՞ւ Հայոց երկիրը պիտի կոր — սրնցնէ իր ազատութիւնը. չարանենգ մարդիկ պի — տի հասնի՞ն իրենց նպատակներուն. ես իմ աչ — քո՞վս պիտի տեսնեմ ուրեմն Բագրատունեաց գա — հին անկումը. կը դիմանա՞յ սիրտս այդ հարուա — ծին, կը խորհրդածէր ծերունին եւ մարմինը կը ցնցուէր կսկիծէն: Ոչ, իմ ծերունի կուրծքս պատ — նէշ կը շինեմ եւ կը պաշտպանեմ հայրենիքս. իմ դիակիս վրայէն անցնելով միայն թշնամիները կրնան խլել մեր ազատութիւնը: Գոնէ մեր յա — ջորդները թող անէծքով չյիշեն անունս. թող չը — սեն, թէ Վահրամ Պահլաւունին ձեռքերը ծալլած նստած էր, երբ թշնամիները ուղեցին ոտնակոխ ընել հայրենիքի անկախութիւնն ու ազատու — թիւնը:

Այս մտածումներուն մէջ էր Վահրամ Պահ — լաւունի, երբ ներս մտաւ սպասաւոր մը, եւ յայտ — նեց Հարպիկ իշխանին գալուստը: Վահրամի ճակ — տին կնճիռները անհետացան իսկոյն. հրամայեց ներս հրամցնել իշխանը: Երբ սենեակ մտաւ «լեռ — ներու աւազակը», անոր յաղթանդամ կազմուած — քին ի տես տեսակ մը գոհունակութեան ժպիտ անցաւ ծերունի Վահրամի դէմքին վրայէն. կար — ծես ան կ'ըսէր մտովի. «Հայաստանը չի մեռնիր, քանի այսպէս զաւակներ ունի՛»: Յետոյ դառնա — լով Հարպիկի՝ յարեց.

— Բարի եկեր ես, իշխա՛ն, ժամանակին հա — սար:

— Այո՛, իշխան պէտք էր շտապել. ձեր նա — մակը ստանալէս վերջ, անկարելի էր այլ եւս դան — դաղիլ, թէեւ անիծեալ Յոյները քիչ մը զբաղե — ցուցին մեզ ճանապարհին, պատասխանեց Հար — պիկ, առանց համարձակելու նստիլ:

— Նստէ՛, իշխան, եւ պատմէ թէ ինչպէս Յոյները զբաղեցուցին քեզ: Այնպէս կը կարծեմ որ անոնք ինջոյքի չէին հրաւիրած քեզ:

— Օ՜, ո՛չ, անհոգ եղէք. ստիպուեցայ փոք — րիկ դաս մը տալ անոնց մէկ խումբին եւ ծանօ — թացնել զիրենք լեռներու աւազակին հետ: Թե — րեւս լսած էին անունս, բայց անձամբ ծանօթ չէին ինծի, ըսաւ Հարպիկ եւ սկսաւ յառաջացած խումբին ջարդը:

— Ապրի՛ս, Հարպիկ, այդպէս ալ պէտք էր. բայց թողունք այդ. յուսով իշխանները կը հա — ւաքուին եւ մենք առիթ կ'ունենանք մտածելու մեր ընելիքի մասին, ըսաւ Վահրամ:

ԲԱԳՐԱՏ ԱԹՎԱԶԵԱՆՑ

(41)

Գերմանիոյ Ա. խորհրդարանը

Այսօր, կիրակի, 30—32 միլիոն քաղաքացիներ պիտի ընտրեն արեւմտեան Գերմանիոյ առաջին խորհրդարանը, որ պիտի բաղկանայ 425 անդամներէ։

Արտակարգ պատրաստութիւններ կատարուած են, այս ընտրութեանց առթիւ, թէեւ կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ ընտրողներու 60—70 առ հարիւրը միայն պիտի մասնակցին։ Հաւանական է որ մեծամասնութիւն չահին ընկերվարականները (155), քրիստոնեայ դեմոկրատները (140) եւ ուրիշ չափաւոր հոսանքներ։ Համայնավարներուն համար հազիւ 25 աթոռ կը նախատեսուի։

Մոսկուայի անթելը բուռն լուտանքներ կը տեղայ Գերմանիոյ ոչ — համայնավար առաջնորդներուն դէմ, զանոնք անուանելով «դաւաճան, փաշական, գործիք դրամատիրութեան, գործակից նացիներու եւ թշնամի Խ. Միութեան»։

Այս ընտրութիւններէն մէկ ամիս վերջ պիտի կազմուի առաջին կառավարութիւնը։ Արդէն իսկ հազարաւոր դիմումներ կը կատարուին, պաշտօն ստանալու համար։ Կը կարծուի թէ գործ պիտի բացուի աւելի քան մէկ միլիոն պետական պաշտօնեաներու։

★ Եւրոպայի խորհրդարանին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, Պ. Չըրչիլ յայտարարեց թէ պիտի առաջարկէ Գերմանիան ալ անդամ ընդունիլ, երբ ընտրութիւնները վերջանան։ Այս յայտարարութենէն մէկ օր առաջ, Անգլիոյ նախորդ վարչապետը բուռն պայքար մը մղած էր արտաքին նախարարներու յանձնախումբին դէմ, որ կը սահմանափակէր ընդհ. ժողովին իրաւասութիւնները։ Յանձնախումբը երեք օր պայմանաժամ կուտար, նոր խնդիրներ առաջարկելու համար։ Չըրչիլ ընդվզեցաւ 12 արտաքին նախարարներու մենատիրութեան դէմ, պաշտպանելով խորհրդարանական իրաւունքները։ Վէճ մըն ալ Անգլիոյ ընկերվարական նախարարներէն մէկուն հետ ունեցաւ, ընդհ. քարտուղարի ընտրութեան առթիւ, եւ ջուրը ձգեց աշխատաւորական թեկնածուն։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ահաւասիկ իր յայտարարութիւնը գերմանական «փշոտ հարցի» մասին. — «Անշուշտ Միացեալ Եւրոպայի կեանքը կախում ունի Գերմանիոյ հետ մեր ընկերակցութենէն, այս կամ այն ձեւով։ Միւս կողմէ, խոհեմութիւն պիտի չըլլար այժմ որոշում տալ այս մասին, գերմանական ընտրութեանց փափուկ հարցէն առաջ»։

Ուրեմն հարցը պիտի ներկայացնէ այս շաբթու։ Ֆրանսայի նախկին վարչապետը, Ռէնօ եւս խօսեցաւ այս մասին, հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— «Կարելի չէ Եւրոպա մը ըմբռնել առանց Գերմանիոյ։ Ֆրանսացիները համաձայն են ֆըրանքեւգերման հաշտութեան գաղափարին զոր կը թելադրէ Պ. Չըրչիլ։ Անոնք պատրաստ են մոռնալու իրենց տառապանքները. բայց փորձառութեամբ գիտեն որ կարելի չէ վերաշինութիւն կատարել պատրանքներու վրայ։ Անոնք կ'ուզեն քաղաքականութիւն վարել աչքերը բաց։ Անոնք իրաւունք ունին յիշեցնելու այդ անխոհեմներուն թէ բռունցքը սեղանին զարնելու քաղաքականութիւնը զոր կը վարէր իրենց երկիրը երեք քառորդ դարէ ի վեր եւ անկէ բխած բռնութիւնը վերստին էլ — պայի ափերը բերին Սլաւները որոնք հեռացած էին հազար տարի առաջ։ Այս վտանգն է որ կը մօտեցնէ բոլոր ազատ ժողովուրդները»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊ մը ծագեցաւ Խ. Միութեան եւ Իրանի միջեւ։ Սահմանագլուխի խորհրդային իշխանութիւնները իրենց հողին վրայ հրաւիրած են երեք իրանցի սահմանապահներ, սահմանային խնդիր մը կարգադրելու պատրուակով։ Յետոյ արգիլեր են վերադառնալ, պահանջելով իրենց վերադարձնել խորհրդային սպայ մը եւ երեք զինուորներ որոնք Իրան փախած էին անցեալ յուլիսին։ Այսպէս կը պատմեն պաշտօնական զեկոյցը եւ Իրանի թերթերը։ Կառավարութիւնը ուժգին բողոքագիր մը ուղղեց։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ ԶԻՆԵԼՈՒ ձեռնարկած է Անգլիա, Ազգաժողովին արգելքը ջնջուած ըլլալով։ Առկախ մնացած բոլոր ապսպրանքները պիտի գործադրուին։ Իսրայէլ կը ցաւի որ արգելքը վերցուցին։ Առաջին առթիւ արդիական զէնքեր պիտի ստանան Եգիպտոս, Իրաք եւ Անդրյորդանան։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՒ նոր պայմանագրին խմբագրութիւնը վերջացաւ Ժընեւի մէջ։ Այսուհետեւ արձակազէններն ալ (փարթիզան) սազմագերի պիտի համարուին կարգ մը պայմաններով։

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ ազգային աղէտի մը համեմատութիւններն ստացած են։ Հրդեհը կը շարունակուի 50քիլոմեթրի վրայ, Պոռտօ — Պայոն ճամբուն վրայ։ Հազարաւոր հեքթար տարածութեամբ անտառներ մոխիրի վերածուած են Ֆըրանսայի զանազան մասերուն մէջ։

ԾՈՎԱՑԻՆ ՊՏՈՅՏ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջանային Վարչութեան

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 14ին, ամբողջ օրը դէպի CALANQUE DE PORT-PIN Մասնակցութեամբ Saint Loupի եւ Bd Oddoի նուագախումբերուն։

ԼՈՂԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

Նաւերը (Canebière I եւ Canebière II) Vieux Portէն կը մեկնին առաւօտեան ժամը 7ին։ Երթեւեկի տոմսը 200 ֆրանք։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ Բժշկութեան եւ Առողջապահութեան, կամ Տունին բժիշկը, 9րդ տարի։ — Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ։

Ապրիլի թիւին բովանդակութիւնը. —

Ջեռքի մատներուն անունները (Շ. Նարդունի)։ Կարմրելու վախը (Տոքթ. Քօլօլեան)։ Պաղ ջուրը կը նիհարցնէ (Տոքթ. Լօքման)։ Ինչո՞ւ անձնասպան կ'ըլլան (Տոքթ. Գրիգորեան)։ Թոքախտաւոր միսեր (Տոքթ. Պէրպէրեան)։ Հայկական քաղաքները (Քաղհան)։ Լինտերու բորբոքումը (Տոքթ. Գ. Այվազեան)։ Պէ՞տք է հաւկիթ ուտել (Տոքթ. Ամատեան)։

Մայիսի թիւին բովանդակութիւնը. —

Դնդերախաղերու մասին (Տոքթ. Շ. Այվազեան)։ Գիտական խոհանոց (Տոքթ. Զենոբ)։ Սընունդ եւ մարսողութիւն (Տոքթ. Քօլօլեան)։ Քէչփորիկին վնասները (Տոքթ. Գ. Այվազեան)։ Բազուկ ու գինին (Վ. Համբարձումեան)։ Ի՞նչքան օգտակար է քալելը (Տոքթ. Տանտինեան)։ Այն, որու մասին ընդունուած չէ խօսիլ (Տոքթ. Աղաջանեան)։ Խլիրդի մասին (Տոքթ. Սերոբեան)։ Մշեցի կինը (Գ. Անդրէասեան)։ Քրտինքը (Տոքթ. Լօքման)։

Տարեկան բաժնեգինն է 500 ֆր.։ Արտասահման 750 ֆրանք։ Դիմել՝ Շ. Նարդունի, 17, Rue Damesme, Paris։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի օգոստոս 21ին, կիրակի, «Clos de Fusains»ի օդասուն պարտէզին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բարեկամ կազմակերպութեանց։

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ծ. ԳԱՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Պիտի երգեն՝ Զարեհ Գասեան, Տիկ. Ս. Փէրչիկեան, Օր. Ալիս Ցարուբեան (Մարսէյլէն)։

Պիտի արտասանեն՝ Ժ. Խաչիկեան, Թ. Եղիկեան, Ալիս Շամիրեան (Մարսէյլէն)։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ։

Կարելի է ճաշը միասին բերել։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴԻՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Պ. Յ. Աստուրեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ՍԻՍԷ (ՍԻՐԱՆՈՅՇ) ԱՍՏՈՒՐԵԱՆի (Ծնեալ ՅԱԿՈԲԵԱՆ)

մահուան առթիւ։

Մասնաւոր շնորհակալութիւններ Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» Ենթակ.ի, Վասպուրականի եւ Տարօն Սալնոյ — Ձորի Հայրենակց. Միութեանց, որոնք այս առթիւ զանազան նուէրներ եւս ըրին բարենպատակ Միութեանց։

★

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Այրի Տիկին Օհաննէսեան եւ զաւակները, Օհաննէսեան, Քասարճեան, Աչապահեան (Պէյրութ), Ծընկտրեան, Թերզեան, Քէլէկեան եւ Ուզունեան (Լիոն) ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՎՐԻՊԱԿ — Մարսէյլի թղթակցութեան (ՅԱՌԱՋ, 12 օգոստ. Գ. էջ) Ք. Կարապետեանի նուագախումբով, — պէտք ըլլայ նախագահութեամբ։

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻւ նամակատուները փակ ըլլալով, ՅԱՌԱՋի յաջորդ համարը լոյս կը տեսնէ չորեքշաբթի օր։

ՖՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ «Քրիստափոր»ի բոլոր ընկերները, օգոստոս 20ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ — ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒԼԻՍ 25

Փարիզ (2) — ՍԱՐԱ. 1500։
Էփինէ — Տ. ՅՐ. 1500։
Իսի — ՀԱՄԲ. 1500։
Փարիզ (13) — ՓԱՓ. 2000։
Մարսէյլ — ՇԱՔ. 800։
Մոնպրիզոն — ՔԱՐԱ 800։
Սէն-Լու — ԴԱՆ. 1500։
Մարսէյլ — Ս. Ա. 1500։
Մարսէյլ — ԷՏՄ. 1500։
Իսի — ՏԷՐ. 800։
Իսի — ՔԷՕՇ. 800։
Փարիզ (10) — ՄԱՆ. 2500։
Փարիզ (9) — ՀՈԳ. 1500։
Փարիզ (9) — Գ. ԱԾ. 1500։
Փարիզ (9) — ՄԻՆ. 1500։
Փարիզ (9) — ՃԸՆ. 1500։
Մարսէյլ — ՊՕՅ. 1300։
Յոնթրնէյ — ՓՈՐ. 1500։
Վիվիէ — ԵԱՋ. 800։
Վիվիէ — ԱԹԷ. 1500։
Մարսէյլ — ԹԱԴ. 100։
Փարիզ (2) — ԱՒԵՏ. 1500։
Մարսէյլ — ԱԿՈԲ. 800։
Մարսէյլ — ՓԱՓ. 500։
Պէնօ — ՊԸՅՔ. 1000։
Քաշան — ՊԱԼ. 1500։
Քաշան — ԹԷՔ. 1500։
Փարիզ (16) — Գ. Տ. 1500։
Մոնմորանսի — ԱՏՈՄ. 800։
Ռոնի — ՇԻՇ. 800։
Լիոն — ՊԱՔ. 1450։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Քալիֆորնիոյ առաջնորդ Մամբրէ արք. Գալֆաեան։ Կը խնդրուի Առնուվիլի եւ շրջանի եկեղեցասէր հասարակութենէն ներկայ ըլլալ արարողութեան։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ. — Սէնթ – Էթիէնի Կապոյտ Խ.ը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Յ. Փափազեանի (Փարիզէն) որ 500 ֆր. նուիրեց մանաճիւղիս Տոքթ. ՍԵԴՐԱԿ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։

ՏԷՍԻՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի Ազգ. վարժարանի կրթ. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է ՊՊ. Սարգիս Զաքարեանէ եւ Ռուբէն Կէնճեանէ 500ական ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, ընկ. ԱԲԳԱՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆի (Տարօնցի, Ռընաժ) մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Մալկարացի Տիկ. Մաննիկ Փանոսեան կը փնտռէ իր զաւակը Օննիկ Փանոսեան, հօրը անունը Մանուկ, որ 1923ին իր վարպետին հետ Պուլկարիա մեկնած է։ Տեղեկացնել Տիկ. Փանոսեանի, 33, Rue de Choisy, Alfortville (Seine)։

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

Տրամադիր է, արձակուրդի առեն եւ նոր շրջանին, հայերէն լեզուն դասաւանդել մասնաւորներու, Փարիզ եւ արուարձանները։

Պայմանաւորուելու համար այժմէն դիմել Ս. Կ.ի, «Յառաջ»ի հասցէով։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր․ C.C.P.Paris 1678-63
Mercredi 17 Août 1949 Չորեքշաբթի 17 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5924–Նոր շրջան թիւ 1335

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐԴԱԿԵՐ «ԷՊՈԽԱ»Ն

Ուրեմն իմացանք թէ Երեւանի վաստակաւոր արձակագիրները կրաւորական դիրք մը բռնած են։ Իրենց լեզուով՝ «պասսիւութիւն»։

Այսպէս, Դերենիկ Դէմիրճեանը «դեռ ոչ մի գործով հանդէս չի եկել», «Վարդանանք»էն վերջ։

Ստ. Զօրեանը «Պապ Թագաւոր»էն վերջ փոխանակ ծաւալուն գործ մը արտադրելու, «իր գրական արխիւից վերամշակելով հրատարակում է Նախառեւոլիւցիոն շրջանի սիւժէներով գրած պատմուածքներ, կամ հին Հռոմի կեանքից < լեգենդներ եւ նովելներ»։

Արազին ալ «վերհրատարակում է իր վաղուց գրած գործերը»։

Մինչդեռ՝ « ժողովուրդը պահանջում է նոր ստեղծագործութիւններ, որոնք արտայայտեն մեր էպոխայի շունչն ու հոգին, կոմունիստական մորալի յաղթանակը»։ (Վ. Համազասպեան, «Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ», 1949, No. 1:

Կը նշանակէ թէ մատնանշուած տարէց գրագէտները այլեւս անկարող են նոր գործեր արտադրելու։ Եւ կամ չեն ըմբռներ «խորհրդային դարաշրջանի (էպոխա – époque) շունչն ու հոգին, համայնավարական բարոյականի (մորալ) յաղթանակը »։

Թերեւս ալ կ'ըմբռնեն, բայց յագեցած են...

Աւելի բախտաւո՞ր են բանաստեղծները ։

Գոնէ անոնք ազա՞տ են հետեւելու իրենց հարազատ ներշնչումներուն եւ արուեստի պահանջներուն ։

Կրնա՞ն, «կայսեր» բաժինը վճարելով հանդերձ, անարգել ծառայել Աստծու։ (Արուեստ)։

Պատասխանը կու տան Վ. Համազասպեանները, որոնք օժտուած են բարակի հոտառութեամբ եւ չինովնիկի հոգեբանութեամբ ։

Վկայ՝ իրենց մատնանշած փաստերը ։

Երիտասարդ բանաստեղծ մը, Սողոմոն Տարոնցի գրած կ'ըլլայ հետեւեալ տաղը, որքան պարզ, նոյնքան սրտառուչ․—

Քեզ չեմ ասի դարդս,— Կ'երթամ ծառին կ'ասեմ․— Էն չլսի դարդս,— Կ'երթամ քարին կ'ասեմ․— Էն չլսի դարդս,— Կ'երթամ սարին կ'ասեմ, — Քեզ չեմ ասի դարտս ։

Երանելի քննադատը անմիջապէս կ'արձակէ մճիռը․

— « Այս բանաստեղծութեան մէջ կա՞յ արդեօք, թէկուզ հեռաւոր, թոյլ նշան, որ նա պատկանում է սովետական բանաստեղծի գրչին, եւ ոչ թէ միջնադարում արուն – արցունք լացող եւ իր դարդոտ սիրտն աշխարհից ծածկող որեւէ բանաստեղծի »։

Նոյն բանաստեղծր — Տարօնի սակաւաթիւ բեկորներէն — համարձակեր է նաեւ երգել, 1948ին .—

— Է՜յ Ծովասար, է՜յ Ծովասար,— Որ ամպերին ես հաւասար,— Հիմի քեզ մօտ կը գա՞ն խալխեր,— Որ կ'ելնէին բարձր քարեր,— Կը թռչէին վերեւներէն՝— Խրտնած եօվուի բարեւներէն , — Որ գագաթին քո երկնատուր , — Կը պօկէին արծուի փետուր , — Երէի պէս կ'իջնէին վար,— Եղնիկի պէս կ'ելնէին սար,— Թէ թիկունքից ծանրը կախ — Կը քաղէին կանգառ եւ ժախ ,— Արծաթ ծաղիկ ու ոսկեծիլ — Անուշ գազպայ ու խաւարածիլ ,— Որ իրիկուան կ'երթային տուն,— Մէկ-մէկ խսկայ խանդութ խաթուն։— Հիմի էլ կա՞ն էնպէս եարեր,— Որ կ'ելնէին բարձր քարեր,— Հէ՜յ Դաւթի սար սասունցական,— Աստ, աստ', հիմի էլ կա՞ն ...

Ի՜նչ ահաւոր ոճիր,— ճիշդ այն ինչ որ երբեմըն տխրահռչակ Նայիրի Զարեանը կը վերագրէր ողբացեալ Ա. Բակունցի։ Եւ ամենագէտ «քննադատը» կը յայտարարէ․—

« ... Սակայն չի կարելի չասել, որ այդ գործերի մէջ մենք զգում ենք հայ ժողովրդի պատմութեան ֆէոդալական անցեալի գովքն ու այդ անցեալի կարօտը։ Տարօնցին ընտրել է գրական այնպիսի ձեւեր, որի մէջ Նացիոնալիստական ռեցիտիվը հանդէս է գալիս քօղարկուած։ Բայց այդ քօղը թափանցիկ է»։

Ինչպէս կը տեսնէք, մարդակեր «էպոխա»ն է նորէն որ թոյն կը խառնէ խորհրդային քննադատի մելանին, սեւ շրջանակի մէջ առնելու համար ե՛ւ գրական գոհարը ե՛ւ անոր հեղինակը։

Շ.

Աջերը յաղթական Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԱՆ 23.900.000 ՔՈՒԷԱՐԿՈՒՆԵՐ, ԱՅՍԻՆՔՆ 78.5 %

Կիրակի օրուան ընտրութիւնները մեծ զարմանք պատճառեցին քաղաքական շրջանակներու մէջ, թէ մասնակցողներու բազմութեամբ եւ թէ քուէարկութեան արդիւնքով։ Ընտրուած 402 երեսփոխաններէն գրեթէ կէսը կը պատկանին քրիստոնեայ ռամկավարներուն (աջ – կեդրոն եւ կաթոլիկ), եւ ազատ ռամկավարներուն (աջ)։ Հաւանական է որ ուրիշ աջակողմեան խմբակցութիւն ալ միանան, իրենց 56 երեսփոխաններով ։ Այս հոսանքին դէմ ընկերվարականները շահած են 131 աթոռ, համայնավարները՝ միայն 15։ Այժմէն կը կարծուի թէ արեւմտեան Գերմանիոյ նորակազմ պետութեան առաջին վարչապետը պիտի ըլլայ Տոքթ. Քոնրատ Ատընաուըր, քրիստոնեայ ռամկավարներուն վարիչը, իսկ հանրապետութեան նախագահ՝ Ազատ ռամկավարներուն առաջնորդը, Պրոֆ. Թէոտոր Հէօս, վարդապետ իրաւագիտութեան, որ 73 տարեկան է ։

Ընտրութիւններէն անմիջապէս վերջը Տոքթ. Ատընաուըր յայտարարեց .

— « Գերման ընտրողները բացորոշապէս յայտնեցին թէ կը մերժեն ընկերվարութիւնը։ Մենք մեր ամբողջ ազդեցութիւնն ի գործ պիտի դնենք ապահովելու համար խաղաղ վերաշինութիւն մը Գերմանիոյ եւ Եւրոպայի մէջ»։

Համայնավարներուն պարտութիւնը խօսակցութեան նիւթ է ամբողջ Գերմանիոյ մէջ։ Ոչ մէկ համայնավար երեսփոխան ընտրուած է ուղղակի քուէարկութեամբ, այլ բոլորն ալ զատուած են համեմատական ընտրութեամբ։ Համայնավարները նոյնիսկ անհրաժեշտ 5 առ հարիւրը չեն շահած Պավարիոյ մէջ։

Ընտրութեանց մասնակցած են 23.900.000 քուէարկուներ, այսինքն արեւմտեան Գերմանիոյ ընտրողներուն 78.5 առ հարիւրը։ Ամերիկեան մարզպանը անմիջապէս խնդակցութիւն յայտնեց, շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղելով։ Ֆրանսացիներն ալ գոհ են։ Անգլիացիները շատ գոհ չեն երեւար։ Տոքթ. Շումախըր, ընկերվարական առաջնորդը, իր յուսախաբութիւնը յայտնեց հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— « Միլիոնաւոր քաղաքացիներ քուէարկեցին հակառակ իրենց տնտեսական շահերուն եւ հաւանաբար զոհերը պիտի դառնան այն քաղաքական ուժերուն զոր ասպարէզ կանչած են։ Ցառաջիկայ ձմրան համար կը նախատեսենք նուազում արտադրութեան եւ աճում գործազրկութեան »։

Անհաւասարիկ պաշտօնական արդիւնքը.— Քրիստոնեայ ռամկավարները շահած են 7.357.579 քուէ, 139 աթոռ, ընկերվարականներ 6.932.272 քուէ, 131 աթոռ, ազատ ռամկավարներ 2.788.653 քուէ, 52 աթոռ, համայնավարներ 1.360.443 քուէ, 15 աթոռ, Պավարիոյ կուսակցութիւն 986.606 քուէ, 17 աթոռ, գերմանական կուսակցութիւն 940.088 քուէ, 17 աթոռ են.։ Համագումար 402 երեսփոխան ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ վերաշինման համար պահանջուած վարկը քուէարկեց Մ. Նահանգներու երեսփոխանական ժողովին արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբը, պայման դնելով որ առաջին տարուան համար միայն կէսը կանխիկ յանձնուի (655.840.000 տոլար), մնացեալը պայմանագրութեամբ ։

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՀՐԴԵՀՆԵՐՈՒ մասին ամէն օր ծանրակշիռ լուրեր կը հաղորդեն տեղական թերթերը։ Առժամեայ հաշիւներու համաձայն, 80.000 հէքթար բռնկած է արդէն, մէկ միլիառ ֆրանք վնաս պատճառելով հարաւ – արեւելեան եւ արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ։ Օրինակելի պատիժներու հետ, կը պահանջուի պաշարման վիճակ հրատարակել Ժիրոնտի, Լանտի եւ Լօ է Կառոնի նահանգներուն մէջ։ Բոցեր կ'երեւան Պրովանսի մէջ։ Զինուորներ ղրկուած են հրդեհները մարելու համար։ Զոհեր ալ կան ։

ՀՌՈՄԷՆ մեկնած անգլ. օդանաւ մը ծովն ինկաւ Իրլանտայի ափերուն վրայ։ 9 հոգի մեռան, 49 հոգի փրկուեցան ազատարար մակոյկներով։

ՆՈՐ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՐՈՒՇԱԼ ՀՈՒՍՆԻ ԶԱՅԻՄ ԵՒ ԻՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄԷԿ ԺԱՄՈՒԱՆ ՄԷՋ ԴԱՏՈՒԵԼՈՎ ԿԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԻՆ

Կիրակի օր, 14 Օգոստոս, նոր յեղաշրջում մը տեղի ունեցաւ Դամասկոսի մէջ։ Մարաջախտ Հիւսնի Զայիմ, Սուրիոյ նախագահը, որ իշխանութեան տիրացած էր անցեալ Մարտ 30ին, գնդակահարուեցաւ իր վարչապետին հետ, շանթահարիչ հարուածով մը ։

Հեռագիրները հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն այս դէպքի մասին․—

Կիրակի առտու ժամը 3ին քանի մը հրասայլեր կը թնդացնէին Դամասկոսի փողոցները։ Ուժգնաձայն հրացանաձգութիւններ արթնցուցին քանի մը բնակիչներ։ Այդ պահուն երեք ինքնաշարժներով հասած սուրիացի սպաներ կաշկանդելով Հիւսնի Զայիմի բնակարանին պահապանները, ներս մտան եւ անկողինէն հանեցին դիրուկ դիկտատորը։ Այդ միջոցին ուրիշ խումբ մը սպաներ գացած էին վարչապետ Մոհսին Պարազիի բնակարանը. նոյն դիւրութեամբ ձերբակալելով զայն ։

Երկու կալանաւորները առաջնորդուեցան տասը մղոն անդին, Մէզզայի բերդը, ուր բանտարկուած են Զայիմի բոլոր հակառակորդները։ Անտեղ 12 երէց սպաներ բարձրագոյն զինուորական ատեան հռչակեցին իրենք զիրենք։ Նախագահն էր զնդ. Սամի Հիննաուի, որ աջ բազուկը եղած էր Հիւսնի Զայիմի , անցեալ մարտին, երբ յեղաշրջում կատարուեցաւ բանակին աջակցութեամբ։ Թէ Հիւսնի Զայիմ եւ թէ իր վարչապետը դատուեցան եւ մահուան դատապարտուեցան այն ամբաստանութեամբ թէ «դաւաճանած են հայրենիքին եւ իրենց ազդեցութիւնը չարաչար գործածած՝ անձնական շահերու համար »։

ՆԱԽ ԶԱՐԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՈՐ ԿՈՒԼԱՐ

Առաջին անգամ գնդակահարուեցաւ Մոհսին Պարազի, որ կուլար եւ կը հեծկլտար։ Հիւսնի Զայիմ ի զուր հանդարտութեան կոչեր կ'ուղղէր։ (Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, նախ Զայիմը գնդակահարած են)։

Երկու սպաներ հանեցին Հիւսնի Զայիմի մարաջախտի համազգեստը եւ քակեցին կոճակները ։ Երբ սպայ մը կը փորձէր աչքերը կապել, մահապարտը բողոքեց, աղաղակելով․— «Ես քաջարար ապրեցայ, կ'ուզեմ քաջարար մեռնիլ»։ Բայց եւ այնպէս սպան կապեց աչքերը ։

Ամբողջ գործողութիւնը տեւեց հազիւ 60 վայրկեան։ Հիւսնի Զայիմ 52 տարեկան էր եւ կը կոչուէր «Առաջնորդ Հիւսնի Զայիմ», արաբերէն՝ «Զայիմ Հիւսնի Զայիմ»։

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Հիւսնի Զայիմ երբ իշխանութեան գլուխ անցաւ, արգելափակեց հանրապետութեան նախագահը, Շիւքրի պէյ Քուաթլի, վարչապետը եւ ուրիշներ։ Ապրիլ 27ին ազատ արձակեց նախագահը, որ այժմ Զուիցերիա կը գտնուի եւ հաւանաբար պիտի վերադառնայ։ Հիւսնի առաջին սուրիացի Արաբն էր որ հրամանատար նշանակուեցաւ ֆրանսական (Փէթէնեան) գունդի մը, կռուելով Անգլիացիներուն եւ Ազատ Ֆրանսացիներու զօրքին դէմ ։

Շատ մը բարենորոգումներ խոստացած էր իր կարճատեւ իշխանութեան օրով։ Աւանդապաշտները խրտչեցան, երբ քուէարկութեան իրաւունք տուաւ իսլամ կիներուն ։

Նոր դիկտատորը, զնդ. Սամի Հիննաուի, որ 55 տարեկան է, ծառայած է օսմանեան, ֆրանսական եւ ազգային իշխանութեանց ։ Կռուած է Պաղեստինի ճակատին վրայ։ Նշանաւոր է իր զինուորական խստակրօն շիտակութեամբ եւ քաջութեամբ։ Իր առաջին գործերէն մէկն եղաւ ձայնասփիւռ ճառով մը յայտարարել թէ իշխանութիւնը քաղաքացին վարչութեան պիտի յանձնէ անյապաղ։ Ցետոյ իր մօտ հրաւիրեց Հիւսնի Զայիմի արձակած կամ բանտարկած քաղաքագէտները եւ խորհրդակցութիւն մը կատարեց, բանակը հեռացնելու համար քաղաքական ասպարէզէն։ Հրաւիրեալներուն մէջ կային 30 նախկին երեսփոխաններ, եւ 15 քաղաքական դէմքեր, որոնց շատերը օգնած էին Հիւնի Զայիմի ։

Մասնաւոր հրամանագիր մը արգիլեց բոլոր ցոյցերը, միեւնոյն ատեն խզելով հեռագրի, հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները արտաքին աշխարհին հետ։ Սահմանագլուխներն ալ փակուեցան։ Ուրիշ յայտարարութիւն մը կ'ըսէր թէ «երկիրը բռնակալէ մը եւ կեղծ նախագահէ մը փրկուեցաւ շնորհիւ բանակին»։ Քաղաքին անդորրութիւնը չխանգարուեցաւ։ Զրոյցի մը համաձայն, 22 հոգի սպաննուած են Հիւսնի Զայիմի պալատին առջեւ, ընդհարումի մը հետեւանքով ։

Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ նախկին նախագահ Հաշիմ Աթասի փաշայի ։

★ Եգիպտոսի արքունիքը որոշեց երեք օր սուգ պահել, Հիւսնի Զայիմի մահուան առթիւ ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆՔ...

(Շար. Առաջին թիւէն եւ վերջ)

Զանազաններուն յատկացուած օրաթերթերն ու պարբերականները կուտան քաղաքական վրդովիչ իրաւ կամ սուտ լուրեր, գիշերը լարուած դաւաճան պատերազմի սպառնալիքներ, գայթակղեցուցիչ մերկութիւններ, կուսակցական վէճեր, ամերի նկարագրութիւններ, զատերու մանրամասն տեղեկութիւններ եւ թերթօններ, ոստիկանական վէպեր, սաւառնակի եւ շոգեկառքի արկածներ, թունաւորումներ, պղծումներ, բանտերու նկարագրութիւններ, գողութիւններ, բողոքներ եւ այն բոլորը որ կը վհատեցնեն աղքատն ու պարկեշտը:

Բայց ժողովուրդը մեծ պակաս մը կը զգայ երբ լոյս չեն տեսներ այդ օրաթերթերը: Ինչպէս պատահեցաւ պատերազմի ընթացքին եւ յետոյ, գործադուլներով: Կան անշուշտ լուրջ յօդուածներ եւ գրական ու գիտական թերթեր:

Կ'ըսեն թէ աղաւնիները կը ծրտեն բոլոր արձաններուն եւ եկեղեցական քանդակներուն վրայ, առանց յարգելու քիթն ու բերանը հանճարներուն եւ սուրբերուն: Բայց կ'ըսեն նաեւ թէ բոլոր ծխոտներն ու ագռաւները կը ծառայեն հողին պարարտացման: Այդպէս է: Քաղաքակրթութիւնը չէ որ պիտի վերլուծեմ հոս, բայց անհրաժեշտ կը գտնեմ ըսել թէ ազնուութիւնները կը ծառայեն գեղեցկութեան: Ու կարելի չէ ժխտել տպագրութիւնը՝ որուն կը պարտինք բազմաթիւ հոյակապ ու գեղակազմ գիրքեր: Ես խնդումով կը նայիմ յաճախ այդ հսկայ նաւուն կատարէն՝ հսկայ ոստանէն ուր կան նաեւ անհամար գեղեցկութիւններ, ազնիւ ու վսեմ հոգիներ, բարի կամքեր, յոյսով, համբերութեամբ եւ հեզութեամբ տառապանքը տանողներ: Ու տխուր կը գտնեմ մարդերը, տըխուր՝ դժբախտ՝ երբ առանձին են ու չեն խօսիր: Ի՞նչ ցաւեր կը տանին ոմանք: Ի՞նչ գեղեցկութիւններ կը ստեղծեն ուրիշներ՝ խոնարհ տանիքի մը տակ: Կը յիշեմ զոհեր, նահատակութիւններ: Մեծ է քաղաքակրթութիւնը եւ պզտիկ իր մէկ ծայրին վրայ: Գեղեցիկ եւ տգեղ: Կեանքն ալ այդպէս է: Հակասական: Միայն յօդուածներու, գիրքերու կամ ճառերու մէջ է որ տրամաբանութիւն կը գտնենք եւ միակ տեսակէտ մը կը պաշտպանենք: Կողմնացոյցները բազմաթիւ են եւ բոլոր ասեղներն ալ կը շարժին տարբեր ուղղութեամբ:

Impasseի մը մէջ է ՅԱՌԱՋը: Այս անելին վըրայ կը բացուին իր երկու պզտիկ դռները: Ունի նաեւ երրորդ դուռ մը՝ մեծ փողոցին վրայ որ դարձեալ պզտիկ է եւ յաճախ ամայի: Ձմեռները, երբ կը բարձրանայի նեղ սանդուղէն վեր, որուն վրայ դժուար է հաւասարակշռութիւն մը պահել, հաւնելով մութ եւ շատ ուղղահայեաց սանդուղին գլուխը կը գտնէի ածուխի բլրակ մը՝ տախտակամածին վրայ: Կանգ կ'առնէի պահ մը պատուհանով մը հազիւ լուսաւորուած այս սրահին մէջ՝ որ կրնար սպասման սրահ մը ըլլալ, ուր ոչ աթոռ կայ սակայն եւ ոչ ալ խմբագրատունը յիշեցնող բան մը: Մակոյկի դռներուն չափ համեստ են երկու պզտիկ դռները որ կը բացուին անոր վըրայ: Մէկ սենեակին մէջ թերթերը կը ծալլուին: Ամայի է գրեթէ ցրուիչին բացակայութեան ընթացքին: Կարեւորը միւս սենեակն է:

Աղքատութիւն մը կայ նաեւ այս սենեակէն ներս, որ նկարիչի մը աշխատանոցը կը յիշեցնէ: Մէկ պատը ապակի է գրեթէ կէսէն վեր ու կէսէն աւելի: Այդ ապակիներուն վրայ կը մնայ սեւկապոյտը, տեղ տեղ անջնջելի: Անոնք ներկուած են պատերազմի օրերուն, երբ արգիլուած էր լոյսի ճառագայթ մը ձգել պատուհաններէն դուրս: Կայ նաեւ թուղթէ վարագոյր մը՝ անճարակ մկրատ մը յիշեցնող ժանեակներով: Սենեակը ունի նաեւ ուրիշ լուսամուտ մը՝ որ կը ծառայէ նաեւ իբրեւ հաղորդակցութեան ճամբայ, երբ հարկ կ'ըլլայ վեր կանչել տպարանատէրը կամ գրաշարը: Կը տեսնենք խակոյն երեք սեղաններ, բազկաթոռ մը եւ աթոռներ, հեռաձայնի գործիք մը, գրաշար մեքենայ մը, մէկ, երբեմն երկու տիկիններ, օրիորդ մը նաեւ: Խմբագիրը, «Հայ Բոյժ»ի տէրն ու տնօրէնը եւ երբեմն այցելուներ: Կայ ազգային օրացոյց մը: Կայ Հայաստանի քարտէսը եւ կը տեսնենք քանի մը իւղաներկ պզտիկ նկարներ: Շ. եւ Սօսի, այր ու կին կ'աշխատին դէմ առ դէմ: Օրիորդը՝ իրենց հարազատն է, խնայողն է տպաւորիչ, տխուր: Երրորդը՝ օգնական խմբագրուհի:

Ազգօգուտ աշխատանք մը կը տարուի այս շէնքին մէջ՝ որ իր դիցավէպը ունի պատմութեան արժանի: Ժամանակին, տիկիններուն տեղ կային երկու խմբագիրներ: Հիմա ամբողջ բեռը կը ծանրանայ հովերէն ճերմկած մազերով Շ.ին վըրայ:

Մինչ հսկայ նաւուն վրայ քիչ անգամ կ'երեւան բուն խմբագիրները, որ յաճախ իրենց գրասենեակը ունին Շան զ'Էլիզէի վրայ, հոս, Շ. ըստիպուած է ներկայ ըլլալ եւ զբաղիլ բոլոր գործերով: Կը սրբագրէ եկած յօդուածները, որոնց անշուշտ յաճախ սխրագրութեան կը կարօտին, կը ջնջէ, կը շտկէ տառասխալները, կ'արտագրէ երբեմն նոյն իսկ, որպէս զի դժուարութիւն չքաշէ գրաշարը: Ան կը թարգմանէ լուրերը, կը զբաղի յօդուածներուն դասաւորումով, կը գրէ խմբագրականը (ու ասիկա, ամէն օր՝ ամէն մարդու գործ չէ), կը սրբագրէ փորձերը, կը զբաղի տպագրական խնդիրներով: Մեծ նաւուն վրայ մասնաւոր անձեր կան այս բոլոր աշխատանքներուն համար: Շ. կ'ընդունի նաեւ հիւրերը: Կը խօսի: Ե՞րբ, ինչպէս կը կատարէ այս բոլորը: Կը հիանաս: Կը տխրիս նաեւ: Աւելի եւ աւելի յոգնած կը գտնես մարդը որ տարիներով գրած, աշխատած է նման պայմաններու մէջ: Գովեստ չի սիրեր: Կ'անցնիմ:

Ցուզումով կը մտնեմ այս սենեակէն ներս: Այս աղքատութի՛ւնը: Այս հերոսութի՛ւնը: Այս մաքրութիւնը նաեւ պզտիկ օրաթերթին: Անոր վըրայ չենք տեսներ մերկութիւններ, ոչ ալ գեղեցիկ կիներու մրցումի ազդարարութիւններ եւ նկարագրութիւններ: Անոր մէջ չենք գտներ ոստիկանական վէպեր: Իր թերթօնը կը խօսի Անիէն: Կը գտնենք առատ քերթուածներ, Սփիւռքէն ու Հայաստանէն: Գրական ու գիտական յօդուածներ: Բայց առաւելապէս ազգային նիւթեր, ազգային հանդէսներու նկարագրութիւններ, ազգային մըտահոգութիւններ, յեղափոխական յուշեր, քննադատութիւններ՝ միշտ ազգային հարցերու շուրջ: Նաւապետին գլխաւոր մտահոգութիւնը հայութիւնն ու հայերէնն է՝ երբ աչք մը կը նետէ անսահման ծովուն վրայ՝ ուր կան զանազան կղզիներ, հայ գաղութներ, անորոշ ճակատագրով բոլորն ալ:

Անշուշտ, երբ ՅԱՌԱՋի շէնքէն ներս կը մըտնեմ, աւելի եւ աւելի զգալի կ'ըլլայ մեր մշակոյթը ինծի: Այս ալ օրինակի մը մէջ առնելիք նիւթ չէ: Պզտիկ է բայց ունի իր մեծութիւնը: Կարելի չէ շուտով անցնիլ այդ մեծութեան վրայէն: Բայց կարելի է ըսել թէ պզտիկ ժողովուրդ մըն ենք որ տպած ու տարածած ենք անհամար գիրքեր: Տըւած ենք մեր հասակէն վեր գրականութիւն մը՝ որով կրնանք հպարտ ըլլալ: Անշուշտ մեր մէջ ալ կան անպատկառ ու չարունակ ծրտող աղաւնիներ, սոփեստներ ու մտքի եւ հոգիի խեղճութիւններ: Տգեղութիւններ: Գռեհկութիւններ: Բայց այս բոլորին կողքին կը տեսնենք համապատասխան գեղեցկութիւններ: Ունեցանք աշխարհի քաջերը դերազանցող հերոսներ, նուիրեալներ: Նահատակուեցանք շարունակ եւ ոտքի ենք շարունակ: Քալած ենք ալեկոծ ծովու մը վրայէն, յաճախ ընկղմելու մօտ, բայց միշտ առագաստ պարզած: Մեր գրողները չեն ունեցած բարոյական որոշ սահմանէ մը անդին անցնելու ազատութիւն, Փօլ Սարթրեր չեն եղած: Չեն եղած նաեւ Փօլ Վալերիներ: Բայց եղած են անձնուէր ու հայրենանուէր: Զարգացումը ի հարկէ աւերներ գործեց մեր մէջ, օտարութեան մէջ մանաւանդ: Բայց ո՞ր ժողովուրդի մէջ է որ աւերներ չենք տեսներ: Ցիշենք Փարիզի անհամար վիժածները, ալքոլին ու սեռային խենէշութիւններուն մէջ ինկածները:

★

Կ'ողողէ զիս գոհունակութիւն մը երբ կը բարձրանամ հսկայ նաւուն կատարը: Գիտեմ թէ մարդկութիւնը տեղ մը կ'երթայ: Կը քալէ զոհեր տալով: Բայց կը տխրիմ՝ երբ կը նայիմ ՅԱՌԱՋի պատուհանէն դուրս՝ Փարիզի բոլոր ծայրերուն վրայ ցրուած հայութեան: Կը տխրիմ աւելի հեռուն նայելով: Ո՞ւր կ'երթանք: Ո՞ւր կ'երթայ այս պզտիկ ու ցրուած ժողովուրդը:

Ն. ՍԱՐԱՓԵԱՆ

Գերմանական պետութեան վերակազմութիւնը

Գերմանիոյ ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան շրջաններու 11 խորհրդարաններու կողմէ նշանակուած եւ 65 ներկայացուցիչներէ կազմուած խորհրդարանական ժողովը (Parlamentarischer Rat) մշակեց ութ ամսուան փոթորկալից նիստերու մէջ, հիմնական օրէնքը իբրեւ սահմանադրութիւն, որ մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ մայիս 23ին եւ հաստատուեցաւ զբաւող պետութիւններու կողմէ: Այս օրէնքին դէմ էին միայն երկու համայնավար երեսփոխանները, որոնք բողոքելով մերժեցին ստորագրել անոր տակ:

Նիստերը տեղի ունեցան Հռենոսի ձախ ափը, Պոնն (Bonn) քաղաքին մէջ:

Ըստ այս հիմնական օրէնքին արեւմտեան եւ հարաւային Գերմանիոյ 11 երկիրները կը կազմեն Գերմանիոյ դաշնակցային հանրապետութիւնը՝ (Պունտէս ռէփիւպլիք Տոյչլանտ): Իբրեւ խորհրդանշան ընդունուած է Վայմարի հանրապետութեան դրօշը՝ սեւ – կարմիր – ոսկեգոյն, հորիզոնական դիրքով: Մայրաքաղաքը՝ Պոնն:

Հանրապետութեան բաղկացուցիչ երկիրներն են. — ա) Ամերիկեան գրաւեալ շրջանին մէջ՝ Պավարիա, Վիւրթէմպէրկ – Պատըն, Հէսըն եւ Պրէմըն քաղաքը: — բ) Ֆրանսական շրջանին մէջ՝ Վիւրթէմպէրկ – Հոհէնցոլէրն, Պատըն, Ռայն – լանտ – Ֆալց: — գ) Անգլիական շրջանին մէջ՝ Ռայնլանտ – Վէսթֆալըն, Նիտըրզաքսըն, Շլէզվիկ – Հոլշթայն եւ Համպուրկ քաղաքը: Այս երկիրները ունին միասնաբար 248,000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ մօտաւորապէս 45 միլիոն բնակիչ:

Պերլին քաղաքի արեւմտեան շրջանները թէեւ պիտի ունենան իրենց ներկայացուցիչները, բայց առանց գործադիր իրաւունքներու: Դաշնակիցները չարտօնեցին Պերլինը նկատել 12երորդ բաղկացուցիչ երկիրը նոր հանրապետութեան:

Արեւելեան գրաւեալ շրջանները (ռուսական եւ լեհական) դուրս կը մնան առ այժմ, սակայն բաց դուռ ձգուած է որ ներս առնուին, երբ ժողովրդական ազատ քուէարկութիւն կարելի ըլլայ հոն եւս:

Ըստ հիմնական օրէնքին եւ Դաշնակիցներու կամքին պէտք է շուտով կազմել Գերմանիոյ դաշնակցային հանրապետութեան խորհրդարանը՝ Պունտէսթակը (Bundestag), որմէ պիտի ծնի հանրապետութեան կառավարութիւնը:

Մինչդեռ հիմնական օրէնքը ստեղծուեցաւ խորհրդարանական ժողովին միջոցաւ, որուն անդամները նշանակուած էին 11 Երկիրներու Նախարարապետներուն կողմէ իրենց խորհրդարաններու անդամներուն մէջէն: Օգոստոս 14ին կատարուեցաւ ընդհանուր, գաղտնի եւ ազատ ժողովրդական քուէարկութեամբ նոր հանրապետութեան առաջին խորհրդարանը՝ Պունտէսթակը, որ իր ձեւով եւ անունով կը յիշեցնէ նախկին Ռայխսթակը: Այս ընտրութիւնները շաբաթներով յուզեցին Գերմանիոյ հանրային կեանքը:

Կուսակցութիւնները. — Մօտաւորապէս քըսան կուսակցութիւններ նետուած էին պայքարին մէջ, քուէները ապահովելու համար: Հոն կը գտնենք բոլոր գունաւորումները՝ համայնավարէն մինչեւ անհաշտ ազգայնականներ եւ թագաւորականը: Ասոնց մէջէն գլխաւոր երեք կուսակցութիւններ կոչուած են մեծ դեր մը կատարելու ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Ասոնք են Քրիստոնեայ – ժողովրդավար դաշնակցութիւնը (CDU), Սոցիալ–դեմոկրատները (SPD) եւ համայնավարները (KPD):

CDUն կաթոլիկ կղերին եւ պահպանողական ունեւոր դասին կուսակցութիւնն է: Շնորհիւ հազարաւոր եկեղեցիներու բեմերուն եւ կաթոլիկ համայնքին կուռ կազմակերպութեան, պիտի յաջողի հաւանաբար քուէներու ստուար թիւ մը ապահովել իրեն:

SPD բանուորութեան, ճարտարարուեստական պաշտօնէութեան կուսակցութիւնն է, որ կը պայքարի CDUի կղերական եւ արդի տնտեսական քաղաքականութեան դէմ՝ յայտարարելով որ անոր պատճառով «հարուստը աւելի հարուստ, աղքատը աւելի աղքատ» կը դառնայ: Ան կը ձգտի ընկերականացնել հանքերն ու ծանր ճարտարարուեստը:

KPD թէեւ քուէներու հազիւ 30 առ հարիւրը ունի ցարդ արեւմտեան Գերմանիոյ խորհրդարաններուն մէջ, բայց կը սպասուի որ բարձրացնէ իր թիւը, շնորհիւ անգործութեան, սղութեան, բընակարանային դժուարութիւններուն եւ գործատէրերու աւերման անգլիական քաղաքականութեան:

Մինչդեռ CDUն ապակեդրոնացման կը ձգտի, սոցիալ – դեմոկրատները կ'ուզեն զօրաւոր կեդրոնաձիգ պետութիւն մը: Արտաքին քաղաքականութեան մէջ եւս բաժանում կայ: Կաթոլիկներու կուսակցութիւնը համակիր է Ֆրանսայի, SPDն Անգլիոյ, իսկ համայնավարները Խ. Միութեան բարեկամութեան մէջ կը տեսնեն Գերմանիոյ փրկութիւնը:

Առիթ ունեցայ տեսնելու CDUի գլխաւոր վարիչները՝ Dr Adenauerը եւ փրոֆէսոր Dr Ehardը, SPDի գլխաւոր անձերէն փրոֆէսոր Carlo Schmidը եւ KPDի վարիչներէն Reimannը եւ լսելու անոնց ընտրական ճառերը: Ամէնքն ալ լաւ բաներ ըսին, բաժն բաներ, որոնք կը խօսին գերման ժողովուրդին սրտին ու ժողովուրդը ծափահարեց ամէն տեղ մեծ ոգեւորութեամբ:

Գերման ընտրողը նեղ կացութեան մատնըւած էր այսքան խոստումներուն մէջէն ընտրելու համար այն կուսակցութիւնը, որ պիտի գիտնայ գեղեցիկ խօսքը իրական գործի վերածելու: Նկատի առնելով որ ընտրողներու 60 առ հարիւրը կիները կը կազմեն, իգական սեռի բնազդը մեծ դեր կատարեց այս կամ այն կուսակցութեան յաջողութեան մէջ:

Չորս տարուան համար ընտրուած առաջին Պունտէսթակը ծանր եւ պատասխանատու գործեր ունի լրացնելու:

ՏՔԹ. Տ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՆՃԱՐԱԿ ՍԱՓՐԻՉԸ. — Քանի՞ եղբայր էք:

ՑԱՃԱԽՈՐԴ. — Եթէ ասկից ողջ առողջ դուրս ելլեմ՝ չորս եղբայր ենք...:

Կազդուրիչ պատկեր մը եւս

ԿՐԸՆՈՊԼ («Յառաջ»). — Առաջին թղթակցութեամբ խօսեր էի Կապոյտ Խաչի կրթական գործունէութեան մասին, որ պատկերին մէկ երեսն է միայն:

Յուլիս 21ին Կապոյտ Խաչի դաշտահանդէսն է՝: Դպրոցի աշակերտները եւ փոքրիկ սաներուհիները բացօթեայ հանդէսը կը բանան «Ով Հայ Կտրանց վեհ Միութիւն» խմբերգով: Կը կարդացուի տարեվերջի քննութիւններու արդիւնքը: Ինչպէս նախորդ երկու տարիները, այս տարի եւս, Կապոյտ Խաչը յաջողակ սաար աշակերտներ կը վարձատրէ գեղեցիկ նուէրներով: Ցուցադրով կը դիտենք թէ ինչպէս, հայ մեծ մայրիկը, ուրախութենէն կուլայ եւ կուրծքին կը սեղմէ իր խոր տարու թոռնիկը, որ Ա. մրցանակ է ստացած: Ուրախ են եւ ոգեւորուած բոլոր ներկաները: Եւ այս խանդավառ մթնոլորտին մէջ է որ կը սկսին անհատական ինքնաբուխ նուէրներ: Գործերու ներկայ անկայուն վիճակը նկատի ունենալով, չենք յայտարարեր տուողներու անունները, որովհետեւ չենք ուզեր ընդհանուր նուիրատուութեան հանգամանք տալ: Կը փորձենք չընդունիլ երիտասարդ հայրենակցի մը նուէրը: Գիտենք թէ ընտանեկան հոգերով ծանրաբեռնուած է: Կը բողոքէ, կ'ըսէ թէ կիրակի առաւօտ գիտմամբ գործի է գացած, եւ այդ շահն է որ կ'ուզէ նուիրել հայ դըպրոցին: Ծրաջան ընկերուհի մը, որ տարիներէ ի վեր, անձնուիրաբար կ'աշխատի, իր կողմէ մասնաւոր կարկանդակներ է պատրաստած, կ'ուզէ որ ի հաշիւ դպրոցին՝ ծախուի: Բոլոր նուիրատուներու ցանկութիւնը մէկ է: Կ'ուզեն այժմէն իսկ թեթեւցած տեսնել Կապոյտ Խաչի նիւթական բեռը՝ դպրոցական նոր տարեշրջանին համար:

Կը խօսի Տիկ. Մոմճեան, իբրեւ նախագահ: Առդ. եկեղեցական միութեան նախագահ Պ. Թիրացեան գնահատանքի ջերմ խօսքերով կը պարզէ հայ կնոջ դերը՝ հանրային կեանքին մէջ: Պ. Թիւֆէնքճեան, որ ներկայ եղած էր դպրոցական քննութիւններուն, իր հիացումը կը յայտնէ, եւ կ'աւելցնէ. — «Ինծի համար իսկապէս անհաւատալի կը թուի: Ուրեմն այն դպրոցները, որոնց մասին մեզմէ շատ շատեր տարտամ գաղափար մը ունին, կրցած են մեր երբեմնի նախակրթարաններու համապատասխան հայերէն կրթութիւն տալ այս տղոց: Ձեր բոլորին հետ, ես սրտանց կը շնորհաւորեմ Հայ Կապոյտ Խաչը՝ իր գեղեցիկ, ազգօգուտ գործունէութեանը համար»:

Արդարեւ Կրընոպլի մեր մասնաճիւղը, պարզ դաշտահանդէս մը չէ որ սարքած էր: Կը տօնէր իր հիմնադրութեան քսանեւութերորդ տարեդարձը, ու ատոր համար ալ ուզած էր ժողովուրդին ներկայանալ իր կրթական գործունէութեան հունձքով: Եւ իբրեւ խորհրդանշան իր տարիներու յարատեւութեան հանդէսի նախագահութիւնը յանձնած էր, իր երէց ընկերուհիներէն Տիկ. Մոմճեանի, որ իրեն յատուկ համեստութեամբ, յուզուած էր իրեն եղած այս պատուին համար: Ներկայ են նոյնպէս հիմնադիր անդամներէն շատեր, որոնք խանդաղատանքի ժպիտ մը ունին իրենց դէմքին: Գոհ են եւ ուրախ, որ հազար զոհողութիւններով սկսած իրենց այս գործը՝ կը գնահատուի այդպէս, ոչ միայն բարոյապէս, այլ եւ նիւթապէս: Հանդէսը կը շարունակուի մինչեւ ուշ ատեն, ու Կապոյտ Խաչի շուքին տակ հասած նոր սերունդն է, որ մասնաւոր խանդավառութիւն կը ստեղծէ գեղարուեստական բաժնին իր բերած լայն մասնակցութեամբ:

★ Յաջորդ օրը, մեր երկու եռանդուն ընկերուհիներէն Տիկիններ Արապեան եւ Սալաւանեան ծրարներով բեռնաւորուած, կը մեկնին Սէնթ–Հիլեր: Տարուան ամէն եղանակին ալ, տասնէն մինչեւ տասնեւհինգ հիւծախտաւոր հայ երիտասարդներ կը գտնուին այդտեղի հիւանդանոցին մէջ. վարակուած անողոք հիւանդութենէն եւ կտրուած դուրսի աշխարհէն: Մեր ընկերուհիներու պարբերական այցելութիւնները, իսկական օրհնութիւն մը կ'ըլլայ իրենց համար: Պէտք է սակայն լսել մեր այցելու ընկերուհիները, իմանալու համար թէ ինչքա՜ն սրտաճմլիկ պատմութիւններ ունին անոնք:

Ահաւասիկ գործունէութիւն մը, իր զանազան ծալքերով, որուն մէջէն հայ կնոջ նկարագրի պատկերը կը տեսնենք, այնքան ազնիւ ու բարի: Դարերու մեր ազգային տառապանքները՝ անոր նկարագրին տուած են յուզիչ վեհութիւն մը, եւ զոհաբերութեան անհուն ոգի մը: Այդ զոհաբերութեան մղիչ ուժին կը պարտինք, մեր բոլոր քոյր մասնաճիւղերու այնքան եռանդուն, անձնուէր գործունէութիւնը: Հաւաքական աշխատանքը՝ Հայ Կապոյտ Խաչին կուտայ բարոյական այնպիսի ուժ մը եւ հմայք մը՝ որ ապագայ պատմութեան մէջ, հայ իգական սեռի հանրային գործունէութեան լաւագոյն դափնիներէն մէկը պիտի համարուի:

Եւ յանուն այս ազնիւ ու վեհ գործին, կ'արժէ որ հայ կնոջ յատուկ իմաստութեամբ ու խոհեմութեամբ, գիտնանք անտեսել անհատական ճղճիմ հաշիւները:

ԱՐՇ. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ՀԱՅԵՐԸ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

Իսրայէլի նորակազմ պետութեան 8.000 հայութենէն մնացած են միայն 200 ընտանիքներ: Ուրիշներու նման Հայերն ալ փախած են հոս հոն: Իսկ հոն մնացողները սկիզբի շրջանին ենթարկըւած են շատ ծանր պայմաններու, Պաղեստինի դէպքերուն հետեւանքով: Բոլոր այրերը արգելափակուած են որոշ ատեն մը ու ազատ արձակուած հարցաքննութիւններէ ետք: Բնակիչներու մեծ մասը ազատ շրջագայութեան թոյլտուութիւն չէ ունեցած ու փակուած մնացած է քաղաքներու զանազան մասերուն մէջ: Այդ օրերուն կողոպտուած են գրեթէ բոլոր անտէր մնացած տուներն ու խանութները:

Քաղաքական պայմաններու մասնակի բարելաւումով, ներքին կացութիւնն ալ սկսած է մեղմանալ: Այս առթիւ Պատրիարքը եկեղեցական ներկայացուցիչ մը ղրկած է Իսրայէլ՝ պատասխանատուութիւնը ստանձնելու համար կրօնական ու ազգային գործերուն: Միջազգային Կարմիր Խաչի միջոցով 23 Նոյեմբեր 1948ին արտօնութիւն տրուած է Եաֆայի տեսուչ Բարգէն վրդ. Աշճեանի ստանձնելու այդ պաշտօնը: Վարդապետը շրջած է երկրին հայաբնակ քաղաքները եւ կրօնական արարողութիւններ կատարած:

Երկրին 8.000 հայութենէն մնացած 200 ընտանիքը կը բաղկանայ 900 անդամներէ: 300ը՝ Եաֆա, 275ը Հայֆա, 140ը Նազարէթ, 50ը արեւմտեան Երուսաղէմ, 30ը Ռէմլէ եւ մնացեալը ուրիշ քաղաքներու մէջ հաստատուած:

Նիւթապէս, շնորհիւ իրենց ձեռներէցութեան եւ ճարպիկութեան, Հայերէն շատեր կրցած են իրենց նախկին դիրքերը գրաւել: Մասնաւորապէս արհեստներու մէջ: Ուրիշներ ալ հազիւ օրապահիկ մը կը շահին: Խանութ ունեցողներու թիւը կը մնայ սահմանափակ:

Ազգային հաւաքական գործունէութիւնը տկար է: Բաց են քանի մը ակումբներ, իբրեւ ժամանցի կեդրոն: Դպրոցները տակաւին փակ են, բաւարար թիւով աշակերտներ չգտնուելով: Գաղութը մեկուսացած կ'ապրի, որովհետեւ հայկ. թերթեր չեն ստացուիր: Երբեմն միայն Ամերիկայէն եւ Ֆրանսայէն կը հասնին հատ հատ թերթեր, որոնք ձեռքէ ձեռք կը խլուին:

Հայկ. կալուածներու վերստացման մասին տակաւին որ եւ է որոշում չկայ: Կը սպասուի որ ՄԱԿի սեպտեմբերի ժողովը կամ Լոզանի ժողովը կարգադրութիւն մը ընէ: Շէնքերը, արտերը, խանութները նկատուած են իբրեւ «Թշնամիի կալուած» եւ ստացուած հասոյթները դրուած Իսրայէլի «Թշնամի ստացուածքներու Հսկիչ»ի հակակշռին տակ: Կարելի չէ պարբերական դանձումներ ընել առ հաշիւ:

Վերջերս ազատ շրջագայութեան սեղմումները որոշ չափով վերցած են: Կ'ըսուի թէ Իսրայէլի կառավարութիւնը համաձայն գտնուած է արտօնելու կիներու, 15է վար տղոց եւ չամուսնացած օրիորդներու վերադարձը դէպի իրենց տուները, եթէ իրենց ամուսինը կամ հայրը Իսրայէլ կը գտնուին: Այս կարգադրութեամբ կարելի պիտի ըլլայ նաեւ հայ կիներու եւ մանուկներու վերադարձը դէպի Եաֆա, Հայֆա կամ Ռէմլէ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ 9 օգոստոս. — Օգոստոս 7ին կիրակի ամբողջ օրը Փոն–տը–Շէրիւի գեղատեսիլ անտառին մէջ տեղի ունեցաւ Լիոնի Նոր Սերունդի դաշտահանդէսը, որ նուիրուած էր «Հերոսներու» ոգ[illegible]ն:

Հայրենասէր հասարակութիւնը եկած էր իր յարգանքը բերելու, բոլոր այն յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն, որոնք իրենց արիւնը զոհեցին յանուն հայ ժողովուրդի ազատագրութեան:

Հայկական եւ ֆրանսական դրօշներով զարդարուած օթօքարներ հարիւրաւոր հայրենակիցներ փոխադրեցին գեղեցիկ անտառ մը: Ամբողջ օրը ամէն ծառի տակէն հայկական երգերը կը հնչէին, ամէն թուփի տակէն հայ մանուկի խօսուն աչքերը կը փայլէին:

Նոր սերունդի վարչութիւնը իր կարելին ըրած էր վայելչութեամբ տօնելու Հերոսներու Օրը: Դաշտի մուտքին առջեւ պատրաստուած էր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Ա.

ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ՈՐԴԻՆ

Յետոյ երկար ատեն խօսեցա՜ն Հայաստանի տաղնապալի դրութեան մասին, եւ միջոցներ փնտռեցին առաջքը առնելու գալիք դժբախտութեանց: Բաւական ժամանակ անցած էր արդէն, երբ մէկը միւսին ետեւէն հաւաքուեցան մօտ երեսուն իշխաններ, եւ ժողովի նստան: Բոլորն ալ Վահրամին լաւ ծանօթ եւ ազգականներ էին: Այդ ժողովին ներկայ էր նոյնպէս Ստեփանիկը, որ կեցած էր ընդարձակ դահլիճին մէկ անկիւնը, եւ ձեռքը սուրի երախակալին դրած՝ լուռ կը լսէր ժողովականները:

— Ո՞վ է այդ պատանին հարցուց յանկարծ Վահրամ, երբ աչքերը դէպի անոր դարձուց:

Իշխանները բոլորն ալ նայեցան Ստեփանիկին, որ ամօթէն կաս կարմիր կտրած՝ կը շարունակէր լուռ մնալ:

— Ինծի հետ եկած է ան, եւ Թլպաղտոյ ամրոցի Թորոսիկ իշխանին որդին է, պատասխանեց Հարպիկ իշխանը:

— Ո՞ր Թորոսիկին, այն որ Յոյներուն հետ յարաբերութիւն ունի եւ ազգը ծախե՞լ կ'ուզէ, հարցուց իշխաններէն մէկը ոտքի ելլելով:

— Ներեցէք, իշխաննե՛ր. դուք իրաւունք ունիք զարմանալու որ ես, դաւաճան Թորոսիկ իշխանի որդին, ներկայ կ'ըլլամ ձեր ժողովին, բայց մեղքը իմս չէ այլ Հարպիկ իշխանինը՝, որ զիս այս ժողովին ներկայացուց: Ես գիտէի որ իմ ներկայութիւնս պիտի վրդովէ ձեզ. պատճառն այն է որ գայլը գառան չընկերանար, այդպէս ալ դաւաճանը հայրենիքի պաշտպաններուն հետ կարող չէ մնալ. անոնք զիրար պիտի ոչնչացնեն, անոնց բոլոր հայեացքները տարբեր են իրարմէ: Սակայն կը հարցնեմ ձեզ, թէ ի՞նչ մեղք ունի զաւակը, երբ հայրը դաւաճան է, ստոր ու խաբեբայ. մեղաւո՞ր եմ ես որ այսպէս է հայրս: Միայն կը յայտնեմ ձեզի որ հօրս ամօթալի արարքը ես պիտի քաւեմ. պիտի ջնջեմ մեր տոհմին այն սեւ բիծը, որ հայրս ստեղծեց, եւ պիտի ջնջեմ սուրը ձեռքիս, մինչեւ արեանս վերջին կաթիլը պաշտպանելով հայրենիքս: Իսկ եթէ դէմ առ դէմ գտնուինք հօրս հետ, կ'երդնում երիտասարդի պատիւիս վրայ որ այս սուրը պիտի մխեմ անոր կուրծքը, առանց ամենափոքր վարանումի: Այն ժամանակ թող ըսեն որ Թլպաղտոյ բերդին իշխան Թորոսիկը դաւաճան էր, բայց անոր որդին ջնջեց այդ արատը: Կրկին կ'երդնում սուրիս եւ պատիւիս վրայ, Անիի հազարումէկ եկեղեցիներուն վրայ, որ ասիկա այսպէս պիտի ըլլայ, — ըսաւ Ստեփանիկ եւ ձայնը դողդղաց, աչքերէն կայծակներ դուրս թռան եւ դէմքը բոցավառեցաւ:

Իշխանները լուռ կը լսէին զայն. երբ վերջացուց իր խօսքը, Վահրամ իշխան դառնալով անոր ըսաւ.

— Ապրիս, Ստեփանիկ, հայրենիքին առջեւ հայր եւ որդի չկայ. ան որ ծնողքը կամ որդին աւելի վեր կը դասէ քան հայրենիքը, դաւաճան է:

Յետոյ՝ դառնալով իշխաններուն, շարունակեց.

— Իշխաննե՛ր, ձեզի յայտնի է Հայաստանի տաղնապալի դրութիւնը. յայտնի է նաեւ որ մեր այստեղ հաւաքուելուն պատճառը հայրենիքի պաշտպանութիւնն է: Բագրատունեաց գահը թափուր է, իսկ խնամակալը անյայտացած: Ո՞վ գիտէ ի՛նչ նպատակներով հեռացած է ան. բայց արդէն ծանօթ է ձեզ որ Վեստ Սարգիս ծուռ աչքով կը նայէր ամէն բանի, եւ ինք կ'ուզէր յափշտակել թափուր մնացած գահը: Մենք թոյլ պիտի չտանք որ ան այդ անիրաւութիւնը ընէ, եւ գահը պիտի յանձնենք իր օրինական ժառանգորդին. իսկ այդ ժառանգորդը պատանի Գագիկն է:

— Կեցցէ՜ Գագիկ Թագաւորը, պոռացին մէկ քանիներ:

— Բայց սպասեցէք, իշխաններ, ընդհատեց մէկը. նախ պիտի հեռացնենք վտանգը. Յոյները արդէն արշաւած են Հայաստանի արեւմտեան սահմանները:

— Այո՛, այդ այդպէս է, այդ հոգը մենք կը յանձնենք Հարպիկ իշխանին: Ան կը պաշտպանէ մեր սահմանները Յոյներուն դէմ, մինչեւ որ մենք Գագիկը Անի բերենք եւ թագաւոր օծել տանք:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(42)

կամար մը, որուն երկու կողմերը ծածկուած էին եռագոյն ժապաւէնով։ Դաշտին կեդրոնը կը ծածանէր մեր տարագիր եռագոյնը, իսկ ձախ կողմը՝ ֆրանսական դրօշը։ Ճերմակ պաստառին վրայ արձանագրուած էր « Հայրենիք եւ Ազատութիւն »։

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ « Մարսէյյէզ »ով եւ « Մշակ Բանուոր »ով զոր երգեցին Նոր Սերունդի անդամները։ Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Մարսէյլէն ընկ. Կ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ստեփանեան, որոնք հայկական երգեր երգեցին խոր յուզումով։ Ապա Տիկին Վարդանեան, Օր. Հապէշեան, Տէրմանեան, Առաքելեան, Տիկին Նորայեան եւ ուրիշներ։ Արտասանեց ընկ. Հրաչ Վարդանեան։ Նոր Սերունդի կողմէ խօսեցաւ ընկեր Պ. Փափազեան։

Դաշտի ընթացքին տեղի ունեցան զանազան մարզական եւ այլ խաղեր, ինչպէս նաեւ եւրոպական պարեր։

Իրիկուան դէմ խօսեցաւ ընկ. Միսաք Միրզէ խանդավառ բանախօսութեամբ մը ոգեկոչելով Դաշնակցութեան մարտական գործունէութիւնը եւ հերոսներու յիշատակը։

Իրիկուան ժամը 8ին բոլորը կարգով շարուեցան դաշտին կեդրոնը բարձրացած կամարին շուրջ, ուր հանդիսաւորապէս վար առնուեցան նախ ֆրանսական, ապա հայկական դրօշները « Մարսէյյէզ »ով եւ « Մեր Հայրենիք »ով։ Յետոյ ամբողջ ամբոխը թնդաց « Մշակ Բանուոր »ով։

Հայկական շուրջպարէ մը վերջ, երբ ժողովուրդը կը բաժնուէր, դաշտի մէկ անկիւնը, կրակի մը շուրջ հաւաքուած էին Նոր Սերունդի անդամներ, հայրենասիրութեան կրակը իրենց սրտին։

Մ. ԱՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ

ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՈՒՍՆԻ ԶԱՅԻՄԻ ԴԷՄ

Նոր իշխանութեան յայտարարութիւններէն մին կ'ըսէ թէ Հուսնի Զայիմ խոստացած էր Սուրիան փրկել իր յոռի վարչութենէն։ «Բայց կը թուի թէ իշխանութեան տենչը եւ գէշ խորհուրդները շփացուցին զինքը։ Անհրաժեշտ էր նոր յեղաշրջումը, վասնզի Զայիմի վարչութիւնը շատ աւելի ապականեալ եւ ընդհանրապէս վատթար եղաւ քան նախկինը»։

Ուրիշ աղբիւրներէ ալ կը հաղորդեն թէ Հուսնի Զայիմ պատրաստած էր իր անկումը, կռուելով իր անմիջական աջակիցներուն հետ։ Կացութիւնը աւելի պղտորեցաւ անցեալ Յուլիսին, երբ Հուսնի Զայիմ գաղտնապէս Լիբանանի յանձնեց իր մարմիններէն մէկը, որ ենթակայ էր գնդակահարութեան։

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ թէ Հուսնի Զայիմ «ծանր վտանգներու ենթարկեց երկրին արտաքին յարաբերութիւնները», եւ վերահաստատեց հողատարութեան ջատագովներուն ազդեցութիւնը (կ'ակնարկէ Ֆրանսայի)։ Կը յուզուի նաեւ աւելի փափուկ խնդիր մը,— Հուսնի Զայիմ գնաց վերջերս արտօնեց որ ամերիկեան Թափլայնը (արաբական նաւթուղին) անցնի Սուրիայէն Միջերկրական, մինչ նախորդ իշխանութիւնները մերժած էին։

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ Հուսնի Զայիմ կ'իւրացնէր հանրային դրամները, կը խարդախէր օրէնքները, կը կաշկանդէր անհատական ազատութիւնը եւն.։

Իրազեկ սպայի մը յայտարարութեան համաձայն, իր մահավճիռը տրուած էր յունիս 7ին, երբ Լիբանանի կը յանձնուէր ազգայնական կուսակցութեան վարիչը, Անթուն Սաատէ, որ գնդակահարուեցաւ։

Նոր իշխանութիւնը (զինուորական) հրամանագիրներով պիտի կառավարէ երկիրը, մինչեւ որ ժահլիճը կազմուի։

★ Սուրիոյ նոր յեղաշրջումը մտահոգութիւն կը պատճառէ Իսրայէլի մէջ։ Կարգ մը թերթեր գրել կուտան թէ Հուսնի Զայիմի տապալումը արդիւնքն է «բրիտանական նորմիջամտութեան՝ արաբական պետութեան մը գործերուն մէջ։ Որովհետեւ Հուսնի Զայիմ կ'ընդդիմանար բրիտանական ազդեցութեան Միջին Արեւելքի մէջ, որովհետեւ Ֆրանսայի կողմը կը դառնար, պէտք էր ոչնչացնել։ Անիկա ազդարարութիւն մըն է Իսրայէլի համար։ Անգլիա դարձեալ կ'օգտագործէ արաբական պետութիւնները, Իսրայէլը կղզիացնելու եւ ուրիշ ամէն պետութիւնը հեռացնելու համար»։

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Վերջին լուրերու համաձայն, նոր դահլիճը կազմուած է արդէն վարչապետութեամբ Հաշիմ Աթասի փաշայի որ 80 տարեկան է եւ Սուրիոյ նախագահ եղած է 1936էն 1940։ Դահլիճին մէջ ներկայացուցիչներ ունին երեք կուսակցութիւններ եւ անկախները, որոնք հակառակ էին թէ Զայիմի եւ թէ նախորդ կառավարութեան։ Վարչապետը անկախ է։

Իր իշխանութիւնը նոր դահլիճին յանձնելէ առաջ գնդ. Սամի Հնաուի առած էր բացառիկ տնօրի-

ՆԱՄԱՀԱՏՈՒՓ մինչեւ յուլիս 27

ՇԱՎԻԼ Տէմ., Տ. Գալ., Տող. 1500ական ֆր., ՎԻՐՈՖԼԷՅ Մեծ. հազար, ՓԱՐԻԶ (20) Մաս. հազար, ԼԱ ՄՈԹ Առաք. 1500, ԿՐԸՆՈՊԼԸ Նահ. 1500 ՌՕՆ Թէրզ. 1450, ՎԱԼՊԱՐԷԼ Աչճ., ՀՈԹ ԿԱՐՈՆ Աչճ., ՄԱՐՍԷՅԼ Մես. 800ական, ՎԱԼԱՆՍ Սար. 400, ԱՌՆՈՒՎԻԼ Տիլ., Մար. 1500ական, ՖԷՅԶԵՆ Կար. 800, ՄԱՐՍԷՅԼ Պուչ. 4200, ՓԱՐԻԶ Շիր. 800, ՓԱՐԻԶ (8) Թիւֆ., ՄԱՐՍԷՅԼ Փալան. 1500ական, ՆԻՍ Սահ., ԹՈՒԼՈՆ Օհան., ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ Ամաս. 800ական, ԳՈՄՈՆ Կար. 1500, ԼԱՖՐԷՅ Մակ. 200, ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ Ցար. հազար, ԳԱՍՐԱ Մես. 1200 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ.— Սէնթ Էթիէնէն Գ. Միհրան Աբրահամեանի աղջկան՝ Օր. Մարինէ Աբրահամեանի ողջ—առողջ իր հօրը տունը վերադարձին առթիւ, փեսան (Լիոնէն) Գ. Զաւէն Ստեփանեան բնտանիքով իր խնդակցութիւնը կը յայտնեն։

նութիւնները։ Սովորական կեանքը անմիջապէս վերահաստատուեցաւ Դամասկոսի մէջ։ Պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ յեղաշրջումը պարզապէս ներքին խնդիր էր, կատարուած՝ այն միեւնոյն սպաներուն կողմէ որոնք օգնեցին Հուսնի Զայիմի։

Յեղաշրջումը պարտութիւն մը կը համարուի Ֆրանսայի եւ յաղթանակ մը՝ Անգլիոյ համար, որ հետզհետէ կը զօրացնէ իր վարկը Միջին Արեւելքի մէջ։ Ամերիկեան գործակալութեան մը թղթակիցն ալ Դամասկոսէն կը հեռագրէ թէ նոր կառավարութիւնը պիտի ջանայ աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատել Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ, իսկ միջին քաղաքականութիւն մը վարել արաբական պետութեանց հանդէպ, ոչ Եգիպտոսի կողմը հակելով, ոչ ալ Իրաքի։

★ Անգարայի մէջ լուրջ մտահոգութիւն պատճառեց նոր յեղաշրջումը, քաղաքական պատճառներով։ Զայիմի հանդէպ ալ վերապահ էին, բայց յետոյ ճանչցան եւ թուրք զօրավար մը, նախկին սպարապետ Քեազիմ Օրպայը ղրկեցին Դամասկոս, Սուրիոյ բանակը վերակազմելու համար։ Յայտնի չէ թէ նոր կառավարութիւնը պիտի պահէ անոր պաշտօնը։

★ Նոր կառավարութիւնը վերահաստատեց այն բոլոր կուսակցութիւնները զորս լուծած էր Հուսնի Զայիմ։ Խափանուած հինգ թերթեր ալ անմիջապէս արտօնութիւն ստացան։ Նախկին երեսփոխանները խորհրդակցութեան հրաւիրուեցան։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ սպայակոյտը պաշտօնական զեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ «Վիցի լեռը այլեւս գոյութիւն չունի իբրեւ պաշտպանողական դիրք», ուր կը գտնուէին 7000 ապստամբներ (Ալպանիոյ սահմանագլուխին վրայ)։ Նոյն զեկոյցին համաձայն մինչեւ կիրակի սպաննուած էին 118 ապստամբներ, գերի բռնուած՝ 330 հոգի։ Բանակին կորուստն է 22 սպաննեալ եւ 253 վիրաւոր։ Զօր. Ֆլիթ, ամերիկեան խորհրդականը, հեռագրով շնորհաւորեց յոյն սպարապետը, զօր. Փափագոս։ Ամերիկացի զօրավարը ապստամբներուն կորուստը կը հաշուէ 60 առ հարիւր, ինչպէս եւ մեծաքանակ զէնքեր։ Կ'ըսէ նաեւ թէ ապստամբներուն մէկ երրորդը (աւելի քան 2000 հոգի) Ալպանիա փախած են։ Այս վերջինը միշտ կը դանգատի թէ յոյն զինուորներ սահմանը անցած են։

ԱՂԱ ԽԱՆԻ կնոջ գոհարեղէններուն գողութեան առթիւ, Ֆրանսայի բոլոր ոստիկանական եւ սահմանապահ իշխանութեանց եւ օդակայաններու վարչութեանց հեռագրուեցաւ կեցնել եւ ձերբակալել Ռոժէ Սինանեթիի,38 տարեկան և Ռընէ Ռէմիի (կին), 21 տարեկան, պայուսակները»։Երկուքն ալ յաջողած են Զուիցերիա անցնիլ։ Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Սենանեթի կամ Սենանեճի? ծագումով հայ է եւ երկար ատենէ ի վեր կը փնտռուէր Քլէրմոն Ֆէռանի դատախազութեան կողմէ, վեց դատապարտութիւններ կրած ըլլալով։ Եւ կ'ըսեն թէ Փիւի ծնած է, թէ հայրն ալ մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուած է 1909ին (երբ Հայու հետք չկար հոն), թէ շարունակ Մարսէյլ կ'երթար կուգար եւն., թէ մայրը Ալժերիա փախցուցած է գոհարեղէնները եւն.։ Բայց բոլորն ալ փախստականին կուտան անուն մը որ հեռաւոր կապ անգամ չունի հայութեան հետ,— Ռոժէ Մարտոշէ կամ Կոօ Ռոժէ։ Ինք եւ սիրուհին ամբաստանուած են իբրեւ գողօնաթաքոյց, եթէ ոչ կազմակերպիչը գողութեան։

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՆԱՐԻՆՋՆԵՐՈՒ քիլօն 85էն 160 ֆրանքի բարձրացաւ 48 ժամուան մէջ, պարտաւորիչ սակագինը ջնջուած ըլլալով։ Աւելի քան 90 թօն սպանիական նարինջ մթերուած է Կեդր. Հալին մէջ։

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ « Քրիստափոր »ի բոլոր ընկերները, օգոստոս 20ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ տարեդարձը՝ Հոկտեմբեր 2ի կիրակին։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի օգոստոս 21ին, կիրակի, « Clos de Fusains »ի օդասուն պարտէզին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բարեկամ կազմակերպութեանց։

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ե. ԳԱՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Պիտի երգեն՝ Զարեհ Գասեան, Տիկ. Ս. Փերչիկեան, Օր. Ալիս Ցարութեան (Մարսէյլէն)։

Պիտի արտասանեն՝ Ժ. Խաչիկեան, Թ. Եղիկեան, Ալիս Շամիրեան (Մարսէյլէն)։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ։

Կարելի է ճաշը միասին բերել։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Մալկարացի Տիկ. Մանիկ Փանոսեան կը փնտռէ իր զաւակը Օննիկ Փանոսեան, հօրը անունը Մանուկ, որ 1923ին իր վարպետին հետ Պուլկարիա մեկնած է։ Տեղեկացնել Տիկ. Փանոսեանի, 33, Rue de Choisy, Alfortville (Seine)։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին։

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ։ Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

1.— Փարիզի Հայերու կրօնական ընկերակցութեան այս շրջանի ընտրողական ցանկը փակուած է 23 Յուլիսին, հետեւաբար յառաջիկայ վարչական մասնակի ընտրութեան պիտի կրնան մասնակցիլ միմիայն անոնք՝ որոնք այդ թուականէն առաջ անդամագրուած են կամ՝ տնաւոր վիճակի մէջ կը գտնուին ընկերակցութեան հանդէպ։

2.— Անդամաքարթերու բաժանումի պայմանաժամը երկարաձգուած է մինչեւ 30 Սեպտեմբեր 1949, հետեւաբար կը յանձնարարենք անդամներու որպէսզի օր առաջ դիմեն եւ ստանան իրենց քարտերը, վերջին օրերուն խճողումի տեղի չտալու համար։

3.— Ըստ առաջնոյն կարելի է դիմել եկեղեցւոյ դիւանը 15 rue Jean Goujon եւ ստանալ անդամաքարտերը։ Անդամաքարտերու բաժանումը տեղի կ'ունենայ նոյնպէս Առնուվիլի, Ալֆորվիլի եւ Շավիլի հոգաբարձութիւններու միջոցով, դիւրութիւն տալու համար արուարձաններու բնակչութեան, վարչութեան ներկայացուցիչները, որոնց պիտի կրնան ընկերանալ նաեւ բնդհ. ժողովէն ընտրուած յանձնախումբին անդամները, անդամաքարտերու բաժանում պիտի կատարեն Լիլա, Պոււա Քոլոմպ, Սեվռան, Իսի, Քաշան եւայլն տեղւոյն հայ դպրոցներու սրահներուն մէջ։

Քարթերու յանձնումը տեղի պիտի ունենայ Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջանին համար, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը, երեկոյեան ժամը 8—10, Խրիմեան վարժարանին մէջ։

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն որ շուտով դիմեն եւ ստանան իրենց քարտերը։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S 376 256

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Jeudi 18 Août 1949 Հինգշաբթի 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5925–Նոր շրջան թիւ 1336

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՀԱԶԱՆԳ

Հարկադրուած ենք այս բառը գործածել, մատնանշելու համար վտանգ մը որ հետզհետէ վրդովիչ համեմատութիւններ կըստանայ։

Ինչպէս կարգ մը ասպարէզներ, ուսուցչութիւնն ալ ծանր տագնապի մը մատնուած է։

Եթէ այսպէս շարունակուի, ճրագով պիտի փնտռենք երբեմնի վարժապետն ու վարժուհին,— երկու բառերուն ազնուագոյն իմաստով։

Մայրենի լեզուին ուսուցիչներն անգամ զանցառելի քանակութեան մը վերածուեր են։ Ոչ միայն Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի համայնակուլ ափերուն վրայ, այլեւ Միջին Արեւելքի, Պոլսոյ, Իրաքի կամ Իրանի մէջ։

Առէք որ եւ է գաղութի թերթ եւ պիտի տեսնէք ազդեր, Նոր տարեշրջանի առթիւ։

Ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի կը փնտռեն բոլորն ալ, տնօրէն կամ դաստիարակ։ Բայց ամէն բանէ առաջ՝ հայերէնի ուսուցիչ։

Անհրաժեշտ չէ ակադեմական տեսութիւններ պարզել, իմանալու համար այս ողբերգութեան պատճառները։

Այս ճակատին վրայ եւս, օտարութիւնն է որ քանդեց մեր տունը։

Բոլորովին նոր միջավայր։ Բազմազան փորձութիւններ։ Ապրուստի հոգ։ Եւ կամ դրամ դիզելու հեռանկարներ...

Այս պարագաները կատարեալ մոլորանքի մը մատնեցին անճարակ համարուած վարժապետներն ալ։ Անոնք հետզհետէ լքեցին ասպարէզը, աւելի շահաբեր գործեր հետապնդելու համար։ Մանաւանդ այն գաղութներուն մէջ ուր ոչ կանոնաւոր դպրոցներ կան, ոչ ալ գործնական միջոցներ՝ ուսուցչութիւնը արժեցնելու։

Ուրիշ հիմնական պատճառ մը եւս։ Արատ մը, որ կը տեւէ հայկական առաջին դպրոցին բացումէն ի վեր, իրական աւերներ գործելով։

Բոլորդ ալ գիտէք թէ ինչպէս կը վարձուին եւ կը վարձատրուին մեր ուսուցիչները եւ ուսուցչուհիները, Թաղ. Խորհուրդներու կամ Հոգաբարձութեանց կողմէ։

Պանիր–հացով ուսուցիչ պահելու ամօթալի ունակութիւնը կը շարունակուի արտասահմանի մէջ ալ։

Մեր մատակարար մարմինները երբ խնայողութիւն ընել ուզեն, հարուածը կ'իջեցնեն ուսուցիչներու գլխուն։

Միւս կողմէ, ուսուցիչ թէ ուսուցչուհի ընդհանրապէս մատնուած են անապահովութեան։ Չեն գիտեր թէ պիտի կրնա՞ն պաշտօնավարել յաջորդ վերամուտին։ Եւ ի՞նչ պայմաններով...

Ուրեմն, շատերը կը վհատին, եւ դպրոցի փոշին թօթափելով, կը նետուին շուկայի շահաբեր ժխորին մէջ։

Պիտի չզարմանանք, եթէ շատ մը դպրոցներ յաջորդաբար փակուին, յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, պարզապէս իբրեւ հետեւանք ուսուցիչներու չգոյութեան։

Չի բաւեր օրն ի բուն ճառեր խօսիլ կամ ազգասիրական յորդորներ կարդալ, նոր սերունդին փրկութեան համար։

Անհրաժեշտ է լրջօրէն կազմակերպել դպրոցական գործը, նախ և առաջ ուսուցիչներ հասցնելով։ Բարձրացնելով ասպարէզին վարկը, նիւթապէս թէ բարոյապէս։

Պիտի հանդուրժէ՞ք որ նորէն ասպարէզ բացուէր Տէր Թոդիկներու կամ «Թապլաքեար վարժապետներու»։

Եւ կամ պիտի նկարմրէ՞ք, եթէ իսկապէս արժանաւոր մանկավարժներ, դաստիարակներ եւ մասնագէտներ թշուառութեան մատնուէին, փերեզակի հաշիւներով։

Անշուշտ ուսուցչութիւնն ալ ունի մեղքեր, որոնք վարկաբեկած են ասպարէզը։

Դարձեալ ինքն է մեղաւորը, եթէ կ'անճրկի շատ մը պարագաներու մէջ, փոխանակ իր ինքնապաշտպանութիւնը ապահովելու կազմակերպուած ճակատով։ Միութեամբ։

Հարկ է կանխել վտանգը, լարելով մեր բոլոր ճիգերը։

Քանի մը թելադրութիւններ յաջորդով, այդ մտահոգութեամբ։

Շ.

ՍՐԸ ՕՐԻՆ

Կ'ՈՒԶԷԻՆՔ ՈՐ ՍՈՒՏ ԸԼԼԱՐ

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագրին Փարիզի թղթակիցն է որ կը պատմէ. (9 Օգոստոս).

— « Թրքական հիւպատոսարանի սպասման սրահն էինք։ Յուլիսի հեղձուցիչ օր մըն էր։ Հարիւրաւոր Թուրքեր կարգի կը սպասէին, վերադարձի վիզա ստանալու համար։

Անկիւնի բազկաթոռին վրայ, մօրթը ոսկորին փակած, վտիտ ծերուկի կին մը նստած, անընդհատ աչքերը կը սրբէր ձեռքի թաշկինակով։ Քովը գացի եւ հարցուցի լալուն պատճառը։ Պատասխանեց.— Չմեռած Թուրքիա վերադառնալ կ'ուզեմ։ Անօթի եմ, դրամ չունիմ, օրերէ ի վեր կ'երթամ կուգամ ձրի անցագիր ստանալու համար»։

Տիկին Սիրանոյշ Ալիքսանեանն է եղեր, երբեմնի հռչակաւոր դերասանուհին, որ մանրամասնօրէն Թուրք լրագրողին կը պատմէ իր կեանքն ու գործը, սկսելով 1908ի Օսմ. սահմանադրութենէն։

Եւ նորէն փղձկելով կ'ըսէ.

— « Կեանքի պայքարը չկրցաւ զգետնել զիս, թէեւ 74 տարու եմ։ Բայց Իսթանպուլի կարօտը կը կրծէ հոգիս։ Այլեւս չեմ կրնար հանդուրժել այս տառապանքիս։ Տասներեքը տարեկան էի երբ բեմ ելայ։ Ձայնս կը զգլխէր այն ատենուան սիրտերը..

Երբ Թուրք թղթակիցը կը հարցնէ թէ ինչպէս կ'ապրի Փարիզի մէջ, Տիկին Սիրանոյշ նորէն խեղճանալով կը պատասխանէ.

— « Բնաւ մի հարցնէք վիճակս։ Ձայնս «Իսթանպուլ, Իսթանպուլ» ըսելով յիմարանոց իյնկաւ։ Աղջիկս ամուսնացած է Ամերիկացիի մը հետ, Նիւ Եորք։ Թշուառութեան մատնուած եմ։ Իսթանպուլի մէջ ազգականներ ունիմ, անոնց քով երթալ կ'ուզեմ։ Ձրի անցագիր կը խնդրեմ, սովորութիւն չէ, կ'ըսեն։ Ես բնաւ օգտակար չեղա՞յ թուրք թատրոնին։ Ինչո՞ւ կը զլանան այս փոքր օժանդակութիւնը»։

Եւ նորէն կուլայ, պայուսակը բանալով կը ցուցնէ թերթի մը գովասանական կտրոնները՝ իր մասին, ինչպէս եւ հազար ֆրանք.— « Ահա ամբողջ հարստութիւնս»։

Թուրք թղթակիցը այս բոլորը լսելէ վերջ, գլուխը կ'առնէ կ'երթայ։

Կ'ուզէի որ սուտ ըլլար այս պատմութիւնը, նոյն ինքն Տիկին Ալիքսանեանի պատւոյն համար։

Եթէ իսկապէս վերադառնալու արտօնութիւն ստացած էր, դժուա՞ր էր անցագրի դրամը ճարել, իր բախտաւոր աղջիկէն, Բարեգործականէն, Փարիզի Աղքատախնամէն, Կ. Խաչէն, կամ քանի մը բարեկամներէ։

Ի՞նչ շահած կ'ըլլայ, նիւթականէն վերջ բարոյական թշուառութիւն մըն ալ ցուցադրելով սեւէ Թուրքի առջեւ։

ՎԱՀԷ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐ ԵՒ Է ԴԱՇԻՆՔ ՉԷ ԿՆՔԱԾ »Մարդկութեան թշնամի Հիթլէրի հետ», ինչպէս կը ճուան գիմացի վարձու բանջարանոցէն։

ԴԱՇՆԱԳԻՐ ԿՆՔՈՂՆ ԷՐ « ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԱՌԱՋՆՈՐԴ» ՍԹԱԼԻՆԸ, իր գործակատարին՝ Մոլոթովի հետ։ (1939 Օգոստ. 23)։ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՍԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՐՈՆՔ ՊԱՅԹԵՑՈՒՑԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԸ, որուն շնորհիւ երկու զինակիցները զարկին Լեհաստանը ճակատէն եւ կռնակէն, որ պատճառ եղաւ Ֆրանսայի պարտութեան, որուն հետեւանքով

Ի ՋՈՒՐ ՀՈՍԵՑԱՒ ՄՕՏ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԱՐԻՒՆԸ։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ մեծ աւերներ գործած են Կիլիսոնի եւ Էրզրումի մէջ։ Առաջին քաղաքին ողողումը ճշմարիտ աղէտ մը եղած է եւ վնասը տասը միլիոն ոսկի կը հաշուեն։ Գիւղերու մէջ ալ բազմաթիւ տուներ փլած են։ Իսկ Էրզրումի մէջ գետեզերեայ տուները քանդուած, բազմաթիւ խանութներու պատերը փլած, գրամարկղներ ջուրն ինկած են։

Ամերիկա պայմանն է՞ր առաջարկած է Մոսկուային

Մոսկուայի ամերիկեան նոր դեսպանը, Ծովակալ Ալէն Քըրք, Օգոստոս 16ին ունկնդրութեան ընդունուեցաւ սպարապետ Սթալինի կողմէ, իր յանձնարարագիրները ներկայացնելու համար։ Վիշինսկին ալ ներկայ էր տեսակցութեան, որ տեւեց 45 վայրկեան։

Ամերիկեան դեսպանը շատ գոհ կ'երեւայ տեսակցութենէն, «հաճելի» գտնելով զայն։ Խօսակցութիւնը կատարուած է ռուս թարգմանի մը միջոցաւ, «ընդհանուր խնդիրներու շուրջ»։ Ամերիկեան դեսպանին կ'ընկերանային երկու բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։ Սթալին եւ դեսպանը նստած էին երկար սեղանի մը շուրջ, Սպարապետին մասնաւոր սենեակին մէջ եւ տեղեկութիւններ քաղեցին փոխադարձաբար։

Տեսակցութիւնը անմիջապէս շարժանկարի վերածուելով ցուցադրուեցաւ ամբողջ Խ. Միութեան մէջ։

Միջազգային մամուլը անմիջապէս չնդալից տեղեկութիւններ հաղորդեց այս տեսակցութեան առթիւ, գրելով թէ Մ. Նահանգներու դեսպանը բարեկամութեան ծրագիր մը առաջարկած է Սթալինի։

Այս լուրերը հերքուեցան անմիջապէս, բայց կարգ մը թերթեր եւ մասնաւորապէս Փարիզի Combatն կը հաւաստեն թէ իսկապէս առաջարկներ եղած են, համաձայն Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերին յայտարարութեանց։

Եթէ հաւատանք այդ լուրերուն, Մ. Նահանգները անհրաժեշտ կը գտնեն չորս հիմնական պայմաններ, որպէսզի բանակցութիւն կատարելու համար Խ. Միութեան հետ։ Ուրեմն, խորհրդային պատուիրակութիւն մը Ուաշինկթըն կրնայ երթալ կամ ամերիկեան պատուիրակութիւն մը կրնայ Եւրոպա գալ, եթէ ընդունուին հետեւեալ պայմանները.—

1. Անմիջապէս դադրեցնել համայնավար կուսակցութեանց պայքարը Մարշըլի ծրագրին դէմ։
2. Անմիջապէս դադրեցնել որ եւ է աջակցութիւն Յունաստանի ապստամբներուն։
3. Ջնջել այն հրահանգները որ կը խրախուսեն համայնավար կուսակցութեանց խլրտումը Հարաւային–արեւելեան Ասիոյ մէջ, շրջան մը զոր Ուաշինկթըն կ'ուզէ պահել արեւմտեան ժողովրդապետութեանց քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական ազդեցութեան տակ։
4. Արտօնել որ օտար դիւանագէտները (դեսպաններ եւ պաշտօնէութիւն) կարենան ազատօրէն շրջագայիլ Խ. Միութեան հողին վրայ, ինչպէս աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ։

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Եգիպտական եւ Թրքական թերթերը զարմանազան պատմութիւններ կը հրատարակեն Սուրիոյ վերջին յեղաշրջումին առթիւ, ըսելով թէ կռիւներ պատահած են Զայիմի եւ գնդ. Սամի պէյի. կուսակիցներուն միջեւ։ Կ'արձանագրենք վերապահութեամբ։

Նոր վարչապետը, Հաշիմ Աթասի փաշա, որ 87 տարեկան է, յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը առժամեայ է եւ թէ նիստի պիտի հրաւիրէ նախկին խորհրդարանը, վստահութեան քուէ առաջարկելու համար։ Փոխանցման շրջանի համար կազմուած այս դահլիճին գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ ճամբան հարթել սահմանադրական կառավարութեան մը համար։

Առժմեայ դահլիճը ոչ պիտի ջնջէ, ոչ ալ պիտի վաւերացնէ Հիւսնի Զայիմի կառավարութեան կատարած գործերը, մէջն ըլլալով, ամերիկեան ընկերութեան մը տրուած արտօնութիւնը (Նաւ–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ ԱԼ

Իրանի նախարարական խորհուրդը հետեւեալ որոշումը տուած է տարբեր դաւանանքներու պատկանող հոգեւոր պետերու մասին (Ալիք. 28 Յուլիս).—

1.— Ազդարարւում է Իրանի կայսերական երկրում գոյութիւն ունեցող տարբեր դաւանանքների հետեւորդներին,— որոնք բնակւում են Իրանում եւ օգտւում երկրի ընթացիկ օրէնքների առանձնաշնորհներից,— որ իրենց հոգեւոր առաջնորդներին պիտի ընտրեն նոյն դաւանանքին պատկանող այն անձնաւորութիւններից, որոնք հպատակ են Իրանի կայսերական կառավարութեան։ 2.— Ընտրուած առաջնորդները միջամուխ պիտի լինեն միայն կրօնական խնդիրների։ 3.— Սոյն որոշմնադրի հրատարակութեան թուականից արգելւում է տարբեր դաւանանքների հոգեւոր պետերի մուտքը օտար երկրներից, կրօնական գործերի վերահասու լինելու հանգամանքով »։

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՕՐ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) — Մենք չտեսանք, բայց ականատեսներ կը պատմեն թէ տարին մէկ անգամ Մշոյ Ս. Կարապետին ուխտագնացութիւնը — Վարդավառ — բացառիկ երեւոյթ էր, ժառանգ մնացած հեթանոսական շրջանէն: Թող չզարմանան «Յառաջ»ի ընթերցողները, եթէ համանման պատկերով մը ներկայացնեմ Խանասորի արշաւանքին տօնակատարութիւնը որ տարիներէ ի վեր տեղի կ'ունենայ Մարսէյլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, Վալապրի ընդարձակ եւ գեղատեսիլ անտառին մէջ, համախմբելով բազմահազար ժողովուրդ:

Ըստ ընկալեալ սովորութեան պէտք էր գրել, որ այսինչ հանդէսը տեղի ունեցաւ այսինչ օր, եւ խօսեցաւ այս ինչը, արտասանեց այն ինչը: Պարզ եւ յստակ, ինչպէս մեր ընկեր խմբագիրը կը յանձնարարէ չարունակ: Բայց հարցուցէք ինծ թէ ի՞նչ ապրումներ ունեցայ Օգոստոս 7ին, առտուան ժամը 7էն մինչեւ գիշերուան ժամը 9, Փոմոնէն մինչեւ Վալապր եւ Վալապրէն մինչեւ Պոմոն: Ճառերէն, երգերէն, արտասանութիւններէն եւ ժողովրդային խրախճանքներէն աւելի, գիւ խանդավառողը բուն իսկ երեւոյթն էր: Տասնեակներով օթօքարներ դրօշազարդուած բերնէ բերան լեցուն, առանց հաշուելու անձնական կառքերը եւ «քամիոն»ները, հեծալանիւներով եւ ուրիշ միջոցներով հանդիսավայր դիմողները, նոյնիսկ հետիոտն, ամուսինը օրուան պաշարը շալկած, կինը իր նորածին երեխան գրկած, երիտասարդը իր նշանածին կամ քրոջ թեւը մտած, չարան մը որ վերջ չունի... Հայրենիքի կարօտն էր որ կը խօսէր բոլորին մէջ:

Երգի եւ ուրախութեան ժխորին մէջ կը լրուէր օդը թնդացնող բացականչութիւն մը ի տես մեր փառապանծ եռագոյնին որ կը ծածանի մուտքի դրան վրայ: Արդէն հասած ենք հանդիսավայրը: Շատեր կանուխէն եկած տեղաւորուած են, չատեր դալու վրայ, արդէն իսկ հսկայ անտառը վերածուած է մեղուանոցի մը: Կը սկսի հանդէսին անպաշտօն մասը: Ժողովուրդը ինքն է թէ դերակատարը եւ թէ հանդիսատեսը: Տեղ մը էրզրումցիներու երկսեռ խումբ մը չէնչող Վարդգէսի գլխաւորութեամբ կը պարէ իրենց հայրենի պարերը: Անդին ուրիշ խումբեր կը պարեն եւ կ'երգեն: Անկիւն մը գնդակ խաղացողներ, միւս կողմը Նոր Սերունդի անդամները մարզական զանազան խաղերով տարուած, իսկ տանտիկինները կէսօրուան ճաշի պատրաստութեամբ զբաղած: Իսկ ամէնէն նշանակելի պարագան՝ մեր տարեց հայրենակիցներու հաւաքական սառւյիսն է, երբ կը վերյիշեն անցեալը, իր պայքարներով եւ փոթորիկներով:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԸՆ Է ՈՐ Կ'ԸՍԷ

Հանդէսին պաշտօնական մասը կը սկսի ժամը 3ին Սէնթ Անի ՆորՍերունդի երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Համբարձումեանի: Օրուան նախագահը, ընկեր Ա. Քէօսէեան իր բացման խօսքով պարզեց Խանասորի արշաւանքին պատճառները, պանծացնելով Դաշնակցութեան մարտական ոգին եւ ռազմիկներուանձնուիրութիւնը: Օրուան բանախօսներու կարգին հրաւիրուեցան ֆրանսացի ընկերվարական մեր հիւրերը, François Anelli եւ Henri Avon, երեսփոխաններ Կասթոն Տէֆէրի եւ Ֆրանսիզ Լէնարտի ներկայացուցիչները, Roger Lerda Կարտանի քաղաքապետ Savineի ներկայացուցիչը, Martial Trevoan ընկերվարական երիտասարդութեան վարիչ: Երգեց Սէնթ Անէն Օր. Ն. Տէր Արսէնեան, արտասանեց Սէնթ Մարկրիթէն փոքրիկն Տէր Նազարէթեան: Յետոյ խօսք առաւ Roger Lerdaն: Այս համակրելի երիտասարդը լաւագոյնս ուսումնասիրած մեր անցեալը եւ ներկայ աշխատանքը, խօսեցաւ խանդավառ ճառ մը որ կ'ընդմիջուէր անվերջ ծափերով: Հայու չափ իրազեկ Խանասորի արշաւանքին եւ նախընթաց դէպքերուն ծանրացաւ Դաշնակցութեան աշխարհահայեացքին եւ գաղափարական մեծութեան վրայ: Եւ յայտարարեց.

— «Ես այսօր հոս կը ներկայանամ ոչ թէ պարզ պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու ձեւակերպութեամբ, այլ իմ հիացումս յայտնելու այն դիմադրական ձեռնարկի մասին որ տեղի ունեցած է բռնակալութեան մը դէմ Դաշնակցութեան հմուտ ղեկավարութեան տակ: Թուրքիոյ դիրքը Հայոց հարցին հանդէպ որոշ էր: Իսկ Հայը միշտ ձգտած է ազատ ապրիլ, ինչ որ ամէն ազգի նուիրական իրաւունքն է: Բայց ի՞նչ ըսել փոքր ազգերու ազատագրութեան անունով խօսող բոլշեւիկեան Ռուսաստանին, որ հսկայ արեան գնով գնուած Հայաստան մը արեան մէջ խեղդեց, թեւ ու թիկունք դառնալով քէմալական Թուրքիոյ: Ժողովրդապետութեան անունով ճառող բոլշեւիզմը թոյլ չիտար որեւէ ազատ մտածում եւ իրական ընկերվարականներուն Սիպերիան է: Երկիր մը ուր ոչ մէկ ազատութիւն գոյութիւն ունի եւ ուր իշխողը միակ կուսակցութիւն մըն է»:

Յօդուած առ յօդուած վերլուծելով Սթալինեան սահմանադրութիւնը, յարգելի բանախօսը յայտարարեց.— «Եթէ ձեր մէջ կան սթալինեան մարդիկ, խօսքս անոնց է, անոնք ինծի կ'արգիլէին պաշտպանել Կարտանի այն համեստ աշխատաւորները ազատագրութեան շրջանին եւ վայրագօրէն ոչնչացնել կ'ուզէին, համոզելով ինծի պէս չատ մը բարեմիտներ թէ «ասոնք կը ղեկավարուին Նացիներէ»: Պէտք էր ֆրանսացի ընկերվարականներս ալ այսօր նոյն մեղքերով որակուէինք հասկնալու համար թէ այս է եղեր բոլշեւիկեան ռազմավարութիւնը: Ով որ բոլշեւիկ չէ ֆաշական է, նացի է: Այդ մեր մէջ մի փնտռէք, փնտռեցէք Սթալինի հետեւորդներուն մէջ: Դեռ երէկ կատաղի հիթլէրական մը այսօր Պերլինի մէջ Ռուսերու կողմէ բոլշեւիկեան թերթի մը խմբագիր նշանակուած է: Չեմ ուզեր ձեր համբերութիւնը չարաչար գործածել: Կեցցէ Դաշնակցութիւնը, կեցցէ միջազգային ընկերվարութիւնը»:

ՁԱՅՆ ՄԸ ԹՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Փարիզի Նոր Սերունդէն Օր. Աստղիկ Քէօսէեանի երգերը ստեղծեցին մեծ խանդավառութիւն: Ապա Թունաստանէն նոր ժամանած ընկեր Զաքար Զաքարեան խօսեցաւ բովանդակալից ճառ մը:

— «Կ'ուզէի Թունաստանի մեր գաղութի մասին որոշ տեղեկութիւններ տալ ձեզի, բայց այս յիշատակելի օրուան առթիւ պարտք կը զգամ ձեր յիշողութեան մէջ վերակենդանացնել դէպք մը, չեշտելու համար Դաշնակցութեան մեծութիւնը: Թունաստանի գրաւման շրջանին մեր միակ մտահոգութիւնը եղաւ պաշտպանել բոլոր Հայերը անխտիր, որպէսզի կաթիլ մը Հայու արիւն չհոսի: Սակայն երբ պայմանները փոխուեցան, գառնուկի մորթ հագած գայլեր հրապարակ եկան Միհրան Փափազեանի մը պէս Հայուն վրայ ձեռք բարձրացուցին, բանատեղծ եւ ուսուցիչ Մանուկ Մանուկեան մը սպաննեցին, խոստմնալից երիտասարդ մը ընկեր Միհրանին զաւակը խողխողեցին: Դաշնակցական ֆէտային Խանասորի արշաւանքին ժամանակ սիրտ կուտար քիւրտ կնոջ.— «Մի վախենար հանգիստ եղիր, պաջի ջան, կանանց երբեք ձեռք տալու չէ վրէժխնդիր քաջ ֆէտան»: Իսկ մեր անարժան հակառակորդները չխնայեցին հայ կնոջ իսկ, ընկերուհի Արշալոյս Փափազեանի՝ անձնուէր հայ կին մը եւ միեւնոյն ժամանակ Խաչուհի»: Զխնայեցին անոր մէկ հատիկ զաւակին ալ, երիտասարդ Սերգոյին:

Ընկերոջ խօսքերը արցունքով լեցուցին ներկաներու աչքերը: Տիկին Վարժապետեանի այնքան զգայուն քանի մը երգերէն վերջ, արտասանեց տիկին Մարութեան խլելով ջերմ ծափեր: Կարգը եկած էր ընկեր Մարութեանի, որ ոգեկոչելէ վերջ Խանասորի արշաւանքը, իրեն յատուկ ճարտասանութեամբ, եզրակացուց.— «Խանասորը եկաւ հաստատել որ Դաշնակցութիւնը կուռիլ գիտէ, կը կռուի եւ պիտի կռուի: Ան է իրական ախոյեանը հայրենիքի ազատագրութեան: Այսպէս անգամ մը եւս պիտի հաստատէ այս ճշմարտութիւնը»:

Կարգով երգեցին Պ. Համբարձումեան, օրիորդներ Սաքաեան եւ Սարոյեան, Պուլվար Օտոյի Նոր Սերունդէն եւ ուրիշներ: Վերջին խօսողը եղաւ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան, որ իր կարգին պարզելէ վերջ արշաւանքին կազմակերպութիւնը եւ նպատակը, եզրակացուց.— «Այս եւ ասոր նման բոլոր մեր պայքարները եկան յանգելու մայիսեան կռիւներուն եւ ծնունդ տուին «Մայիս 28»ին: Անոնք որ մեզ յետադիմական կ'անուանեն, անոնք յեղափոխութեան անունով խլեցին ազատութիւնը հայութեան եւ ստրկացուցին [illegible] մը ազատ ազգեր, ջլատեցին ընկերվարական շարժումը: Անոնք կը մնան աշխարհի ամէնէն վայրագ եւ յետադէմ տարրերը, իսկ մենք կը մնանք միշտ այն գետնին վրայ որ հայ ժողովուրդինն է: Այսօր այս հանդիսաւոր առթիւ բոլոր հայրենասէր Հայերու մէկ խօսք ունիմ ըսելիք.— Կը հաւատա՞ք ձեր ազատութեան, կը հաւատա՞ք ձեր դատին, մէկ կողմ դրէք բոլոր կանխակալ կարծիքները եւ ճանչցէք ձեր բարեկամներն ու թշնամիները: Դաշնակցութիւնը ձեզի հետ է, ինչպէս եղած է անցեալին: Բոլոր բռնակալութիւնները դատապարտուած են ուշ կամ կանուխ կործանելու»: (Ծափեր): Սէնթ Անի երգչախումբը խանդավառութիւնը կրկնապատկեց իր ազգային եւ յեղափոխական երգերով: Յետոյ սկսան եւրոպական պարերը ղեկավարութեամբ Սէն Լուի նուագախումբին: Գիշեր է արդէն, օթօքարները ճամբայ կ'ելլեն, բայց անտառը կը թնդայ մնացողներու ուրախութեան աղաղակներով:

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Աղբիւր Խաչատուրեան

Ողբացեալ Արգարը, Մշոյ Բընտրիներ գիւղին ծանօթ գերդաստանի մը վերջին շառաւիղը, որ մեռաւ Թընաժի մէջ (Կրընոպլ): 1902ի Երկրի ընդհ. կազմակերպութենէն չատ առաջ, մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը: Խորապէս ազդուած էր Գէորգի գործունէութենէն եւ կ'ուզէր ծառայել ազատագրական պայքարին:

Այդ օրերուն Դաշնակցութիւնը չատ զգոյշ էր գործնական կեանքի մէջ (սկզբնական շրջան): Արգար գիշեր ցերեկ զէնքը ուսին կը վազէր հոն ուր թալան ու աւեր կար. ուր օգնութեան կարօտ կար: Բայց այդ գործը իր փափաքին գոհացում չէր տար:

Սերոբ փաշայի գլխատումը դահիճ Պշարէ Խալիլի ձեռքով (1899ին) եւ վրէժխնդրութեան պարագան մղձաւանջ մըն էր Դաշնակցութեան համար: Այդ դժուարին գործը գլուխ հանելու պաշտօն կը յանձնուի Արգարին, քանի որ, պապերէն մնացած բարեկամական կապեր կային այդ երկու ընտանիքներուն միջեւ: Խալիլ փակուած իր չրջապատին մէջ, դուրս չիգար իր պատեանէն, գիտէ գլխին գալիքը: Արգար ամիսներ չարունակ, նուէրներով կ'այցելէ գաղանին, լրտեսելով անոր շարժումները,— թէ ե՞րբ դուրս կուգայ եւ ուր, մանաւանդ որ չատ կը սիրուէր Խալիլի կին խաթուն Հայրիպայէն:

Արգար կը ճչդէ որ Խալիլ որոշած է Մուշ իջնել Մութասէրիֆին այցելութիւն մը տալու, նոր հրահանգներ ստանալու համար, եւ թէ հիւր պիտի մնայ Միրզա Նասիր աղային (1901ի ամառը): Սակայն, դժուար էր իմանալ թէ Խալիլ քանի օր Մուշ պիտի մնայ, եւ որ օր, եւ ի՞նչ ճամբով պիտի վերադառնայ: Արգար չի կրնար մտնել Նասիր աղային տունը: Գէորգի կարգադրութեամբ այս գործը կը յանձնուի Մանիկ գիւղացի Մնոյ Մկրէին:

Գործի յաջողութիւն ձեռք բերելով, Արգար լուր կը հասցնէ Ծովասարի խումբին: Քաջեր կը կտրեն որոշուած դիրք. կը ճչդեն դիրքերը ու կը սպասեն, ինչպէս ծարաւ ոչխարը ջուրին:

Կուգայ սպիտակ ձիաւորը: Մէկ աղդանշանի վրայ, կ'իյնայ Խալիլ փաշան, Սուլթանին չքանշանով զոր ստացած էր Սերոբ փաշայի գլխատման առթիւ: Իրեն հետ կ'իյնայ նաեւ իր ամէնէն հաւատարիմ զոյամը՝ Սէյիմ: Մնացածները կը կորսուին անտառին մէջ: Ողջ վիճակի մէջ կը կտրեն Խալիլի գլուխը (ինքն ալ այդպէս ըրած էր Սերոբ փաշային), եւ ցիցի մը վրայ անցընելով կը յանձնեն Արգարի որ կը տանի խումբի առջեւէն: Որոշուած էր այդ ցիցը տանիլ տնկել քաղաքի մօտ (Մուշ) բանուկ հրապարակի մը վրայ, հետեւեալ արձանագրութեամբ. — Փոխան փոխվրէժի Սերոբ փաշայի: Սակայն, Կեդր. Կոմիտէն կ'ընդդիմանայ, նախատեսելով հետեւանքները:

Ընկ. Արգար, գրող – կարդացող չէր, քաջութիւն ժառանգած էր իր չրջապատէն: Արթնցած էր իր սրտին մէջ քնացող առիւծը, բռնկած էր մարտնչումի կրակը:

Իր համագիւղացի Խաչիկին հետ կը բարձրանան Սասուն, իրենց հետ տանելով գիւղի ադայէն փախցուցած զէնքը: Գէորգ Չաւուշ կը նեղանայ Արգարին, ու կ'ըսէ. — Սիրելի Արգար, մեր պայքարը, մինակ չարժական դառնալով չէ որ պիտի լուծուի: Ես չեմ ուզեր որ դունկ'աչկան — դուխս չարժական դառնալով: Պէտք է մնաս աշխատ, հարթես չարժական խումբերու ճամբան, եւ կատարես ուրիչ չատ կարեւոր գործեր, ինչ որ մեր աշխատանքը կը դիւրացնէ: Այդ զէնքը տիրոջ դարձուցէք: Երբ քու չարժական խումբին միանալու ժամանակ գայ, քեզի համար զէնք չի պակսիր:

Գէորգի պահանջումով, Արգար դարձաւ սուրհանդակ Բարձրաւանդակէն մինչեւ Ախլաթ, ինչ որ դիւրին գործ չէր համիտեան բռնակալութեան օրերուն:

1903ի աշնան, Արգար իր մասնակցութիւնը բերաւ Խասգիւղի մէջ երկու հազար զօրքի քթին տակ, վանեցի հայ զինագործի առեւանգումին դէպի Սասուն: Այս մարդը կառավարութեան կողմէ դրուած էր, Թուրքերու եւ Քիւրտերու զէնքերը նորոգելու համար:

1904ին, Արգար իր բաժինը բերաւ Սասունի ըմբոստութեան եւ երբ Աղթամարի զինուորական խորհուրդի որոշումով Գէորգ դարձաւ երկիր եւ Ներսում գիւղի նաւահանգստի յաջող կռուէն վերջ մտաւ Տարօն, Արգար իր տրամադրութեան տակ էր:

Գէորգ նամակով մը Արգարը կը ղրկէ Ախլաթ Շամիրամ ընկեր Սողոյի քով, Ալիզոնան գիւղացի Ապխոայի Սլոյի (քիւրտ) հետ: Կէս ճամբան կը ձերբակալուին: Արգար նամակը ջուրը կը նետէ, եւ քիւրտ ընկերոջ հետ քաղաք կը փոխադրուի ձեռնակապով:

Ոստիկանատունէն Ալիզոնան գիւղի Բայրուշադան կ'ազատէ քիւրտ ընկերը, իսկ Արգար կը մնայ ամբաստանութեան տակ: Լկտի հաճի Ֆէ-

րօն կ'ապացուցանէ թէ Արգար Փէտայի մըն է, Խասգիւղի զինագործի առեւանգիչներէն եւ Սասունի ապստամբութեան ռազմիկներէն մէկն է, եւն., եւն.: Եւ Արգար կը տարուի պահականոց, յանձնուելով նոյն օրերու նշանաւոր «փոլիս»ներուն, — Հիւսնի, Րիֆաթ, Մահմուտ, Մուհիէտտին:

Փոխն ի փոխ խոստովանութեան կը կանչեն գժբախտ կալանաւորը, կը պոկեն եղունգները, կը գալարեն ամորձիքները: Արգար կը մարի եւ երբ կը սթափի, դարձեալ նոյն տանջանքը: Սակայն, այդ երկաթէ մարդը կը մնայ անդրդուելի: Եւ կը նետուի բանտը, առանց յանցանքի, առանց դատ ու դատաստանի:

Երկար ատեն բանտ մնալով, իր առողջութեան հետ խորտակեց իր նիւթականը: Խոշոր կաշառքներով ազատեցաւ բանտարկութենէ, սակայն իր տնտեսական խորտակումը տեսնելով կը գալարուէր անզօր կատաղութեամբ:

Երբ հռչակուեցաւ 1908ի օսմ. Սահմանադրութիւնը, Արգար չունչը կ'առնէր Ամերիկա: Վրայ կը հասնի 1914ի աշխարհաքանդ պատերազմը: Կ'ուզէ միանալ կամաւորական շարժումին, բայց պատեհութիւն չունենար: Զինադադար: Թուրքիան պարտուած: Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Արգար կը հասնի Պոլիս, եւ երբ կը պատրաստուէր Հայաստան երթալու, մեր հայրենիքը արդէն դարձած էր խորհրդային: Պոլսոյ մէջ կ'իմանայ որ կինը, երկու տղաքը եւ երկու աղջիկները ազատած են եւ կը գտնուին Խ. Հայաստան: Իր խնայած դրամները կը հալեցնէ զանոնք իր քով փոխադրելու.

Քէմալական շարժումէն վերջ Արգար կ'անցնի Յունաստան. յետոյ Ֆրանսա, ու կը հաստատուի Ռընաժ, ուր կ'աշխատէր երկաթի գործարանը:

Ընկեր Արգար իր հետ տարաւ Տարօնի պատմութեան վերաբերեալ շատ մը նիւթեր, ինչպէս ուրիշ ընկեր մը, Մուրատ Մուրատեան Զօրկնոց գիւղացի: Տերեւաթափն է Տարօնի բուրաստանի վարդերուն: Կը հալի հին սերունդը. միջին սերունդը բան մը չի գիտեր, նոր սերունդը մեղաւոր չէ իր չգիտնալուն...:

Ո՞վ է այն որ պիտի գրէ Տարօնի դոնէ յիսնամեայ յեղափոխականպայքարի պատմութիւնը, իր եղերական դրուագներով:

Սիրելի Արգար, հաւատարմօրէն ծառայեցիր հայկական դատին: Թող օտար հողը թեթեւ գայ, եւ այս տժգոյն յուշերը փունջ մը կազմեն քու սիրած Ծովասարի բուրումներով:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

ԹԷՀՐԱՆԻ ԹԵՄԻ պատգամաւորական ժողովը տեղի ունեցած է Յուլիս 5ին: Պատգմ. ժողովի գումարումով ժամանակաւոր Թեմական առաջնորդ Ռուբէն եպիսկ. Դրամբեանի եւ Թեմական խորհուրդի իրաւասութիւնը կը համարուին վերջացած, եւ Թէհրանի Թեմի իշխանութեան վերաբերեալ բոլոր իրաւասութիւնները կը փոխանցուին Պատգմ. ժողովին իբրեւ Թեմի Գերագոյն Մարմնի, մինչեւ Թեմական Խորհուրդի եւ Առաջնորդի ընտրութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի ամբեղէն)

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ հիւսկեղէնի (tricotage) գործարանը բազմապատկած է մեքենաներու թիւը: Վերջերս ստացուած նորագոյն մեքենաներու միջոցով գործարանը պիտի արտադրէ կիներու 16 տեսակ մետաքսէ եւ բամպակէ հիւսկեղէններ, ու չորս տեսակ մետաքսէ գուլպաներ: 480 բանուոր - բանուորուհիներ պիտի մեկնին Մոսկուայի ու Լենինկրատի հիւսկեղէնի գործարանները, իւրացնելու համար աշխատանքի նոր մեթոտները:

ԵՐԵՒԱՆԻ « ՓԱՆՈՍ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ» գեղարուեստական կաճառը հիմնուած է Հայաստանի սովետական կարգերու հաստատման յաջորդ տարին: Տարիներ չարունակ ան տուած է երկրին տասնեակ նկարիչներ, քանդակագործներ: Այս տարի կաճառը աւարտած են 14 երիտասարդներ: Գնահատութեան արժանացած է նկարիչ Արամայիս Յարութիւնեանի «Սովետական Սպային վերադարձ» նկարը եւ Բաֆֆիկ Յովհաննէսի «Զրանցք»ը:

ՍԵՒԱՆԻ ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ աւանի բարեկարգման համար այս տարի ծախսուած է 100.000 րուպլի: Յեղափոխութեան 32րդ տարեդարձին առթիւ Սեւանի շրջանի գիւղերը պիտի ստանան ելեկտրական լոյս: Սեւանի լիճի փոխադրութեան բարելաւման համար 40 մեթր երկարած են Սեւանի նաւամատոյցը: Մինչեւ հիմա Հայ.— ձուկ շահագործող ընկերութիւնը երկրին տուած է 2000 կենդինար ձուկ:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՑԱՂԹԱՆԱԿԻ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՊՈՂՈՏԱՆ՝ քաղաքը երկուքի կը բաժնէ: Այս գեղեցիկ պողոտան ունի լայն մայթեր, գեղարուեստօրէն պատրաստուած ելեկտրական սիւներ, որոնց վրայ պիտի զետեղուին խաղողի ողկոյզներու նըման ելեկտրական ջահեր: Ունի նաեւ գեղեցիկծաղկազարդ պուրակներ: Ներկայիս պողոտայի երկայնքին կը կառուցուին հայրենադարձներու վարդագոյն տուֆէ շէնքերը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ Միութեան նախագահ եւ Սթալինեան մրցանակաւոր նկարիչ Ալեքսանդր Կերասիմով, Մոսկուայէն Երեւան գացած է ուսումնասիրելու համար «Սթալինը եւ հայ ժողովուրդի վերածնունդը» ցուցահանդէսը: Ան րսած է թէ հայ նկարիչները կ'առաջնորդուին ընկերվարական իրապաշտութեան ճամբով: «Կասկած չկայ, որ հայ նկարիչները այս ցուցահանդէսին առաջիններէն պիտի ըլլան»: Այցելած է նաեւ հայ նկարիչներու թանգարանը, ինչպէս եւէջմիածին, ուսումնասիրելու համար Զուարթնոց եւ Հռիփսիմեանց վանքերը:

ԵՐԵՒԱՆԻ բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ պիտի սկսին ուսումնական նոր տարուան քննութիւնները: Այս առթիւ կազմակերպուած են խորհրդակցութիւններ եւ նախապատրաստական դասընթացքներ: Բժշկական համալսարանը պիտի յաճախեն այս տարի 400է աւելի ուսանողներ, որոնց 95ը Վրաստանէն, 24ը Ատրպէճանէն: Կարլ Մարքս կաճառը ստացած է 300 դիմումներ ուսումնական նոր տարուան համար:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՔՈՅՐՍ ԳՏԱՅ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

ԱՎԻՆԵՈՆ, 11 Օգոստոս — Սիրելի «Յառաջ», խորին շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ որ ձեր միջոցաւ գտայ քոյրս որ 29 տարիէ ի վեր կորսնցուցած էի: Գիտէի որ քոյր մը ունիմ, բայց ո՞ւր: Արդէն 1931ին սիրելի «Յառաջ»ի մէջ ազդ մը տըւած էի, բայց որեւէ տեղեկութիւն չստացայ: 1932ին կամաւոր զինուոր գրուեցայ եւ մեկնեցայ Լէժիոն, ուր մնացի 1932էն մինչեւ 1948 հոկտեմբեր 15: Ափրիկէի անապատներուն մէջ, կռիւներ մղելէ վերջ, ողջ եւ առողջ վերադարձայ: Ժողովրդական առած մը կայ որ կ'ըսէ — «Երբեք պէտք չէ յուսահատիլ»: Նորէն «Յառաջ»ի մէջ ազդ մը տպել տուի ստուգելու համար թէ քոյրս ո՞ղջ է թէ մեռած: Եւ վերջապէս գտայ: Ինչպէ՞ս: Օր մը Տիկին Ֆէրմանեան Ավինեոնի շուկան կ'երթայ եւ շուկային մէջ դետինը կը տեսնէ «Յառաջ» մը, կ'առնէ եւ իր պայուսակին մէջ կը դնէ: Երբ տուն կը վերադառնայ, կը նայի որ «Յառաջ»ի մէջ մէկը իր քոյրը կը փնտռէ: Կը մտածէ եւ կ'ըսէ թէ անպատճառ այս աղջիկը ըլլալու է, եւ քովը կանչելով կը հարցնէ քրոջս թէ եղբայր մը ունեցե՞ր է: Քոյրս կ'ըսէ — Այո, բայց տիկինէ մը իմացայ որ դիս կը փնտռէ, յետոյ զինուոր երթալով Մարոքի անապատներուն մէջ մեռեր է: Տիկին Ֆէրմանեան «Յառաջ»ը կը ցուցնէ: Քոյրս անմիջապէս կը հեռագրէ թէ ողջ եւ առողջ եմ, եկուր»:

Եկայ Ավինեօն, ուր ինծի կը սպասէր կայարանը: Քովէն անցայ, չճանչցանք իրար, փոխադարձաբար նայելով հանդերձ: Տունը դացի, մարդ չկար, բոլորն ալ կայարան գացեր էին որ դիս առնեն: Նորէն կայարան գացի եւ ճամբան տեսայ նորէն քոյրս, բայց չճանչնալով շարունակեցի մինչեւ կայարան: Վերջապէս հարցափնելով եւ թուղթերը նայելով գտանք իրար:

Քսանինը տարի է որ կը փնտռենք իրար, քոյր եւ եղբայր ենք, ուրիշ մէկը չունինք, Թուրքերը մայրս թունաւորեցին, հայրս դնդակահարեցին, եղբայրներս Սեւ Ծովը նետեցին: 29 տարի վերջ եւ 17 տարի ալ Ափրիկէի անապատներուն մէջ մնալով գտայ քոյրս: Կրկին շնորհակալութիւններս, սիրելի «Յառաջ»:— Հաճրի Ողուրեան

ՀԱԼԷՊԻ մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպած «քէրմէս»ը տեղի ունեցած է Յուլիս 16 եւ 17ի գիշերները նոր գիւղի «Նաւասարդ» դաշտին մէջ Ցայգատօն — Քէրմէսը վերածուած էր հէքեաթային փոքրիկ աշխարհի շնորհիւ Հ. Մ. Ը.ի բացառիկ ճիգերուն: Երկու յաջորդական գիշերներու ընթացքին 15 — 20.000 հոգի այցելած են Նաւասարդ դաշտը: Տեղի ունեցած են հայկական պարեր, չափական մարզանքներ «արծուիկներու եւ սկաուտներու կողմէ, բուրգեր, պասքէթ պօլի մրցումներ (աղջիկներու եւ մանչերու կողմէ), հեծանիւի արշաւ, գիմագրական վազք, խարուկահանդէս, խմբերգներ, եւ բազմաթիւ անակնկալներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Ա.

ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ՈՐԴԻՆ

— Այդ շատ դժուար խնդիր է, Վահրամ իշխան, Գագիկը դեռ պատանի է, իսկ Վեստ Սարգիս՝ անոր հակառակորդը. ասկէ զատ ձեռքն է տէրութեան թէ զանձը եւ թէ բերդերէն շատերը, ես կը վախնամ որ մի գուցէ իշխաններէն ոմանք անոր կողմը բռնեն:

— Շատ հաւանական է ատիկա. բայց մեր ջանքն ալ պիտի ըլլայ գահը թափուր չթողուլ, որպէսզի Սարգիս աչք չտնկէ անոր: Չէ՞ որ իր ձըգտումն ալ այն է որ Գագիկին արգելք ըլլայ թագաւոր օծուելու, եւ նոյնիսկ ստոր փորձ մը ըրաւ անոր կեանքին դէմ, թէեւ անյաջող: Աստուած փրկեց մեր պատանի թագաւորը, եւ անշուշտ պիտի օգնէ անոր՝ ժառանգելու իր գահը, աւելցուցՎահրամ:

— Լաւ, թող այդպէս ըլլայ, մենք նախ աշխատինք հեռացնել Յոյները եւ յարմար ժամանակ Գագիկը Անի բերել տանք թագաւոր օծելու, որպէսզի Վեստ Սարգիսի յոյսերը չիրականանան, — համաձայնեցան իշխանները եւ ցրուեցան, այն որոշումով որ ամէն մէկը պատրաստէ իր գունդերը, եւ մինչեւ վերջին շունչը կռուին Յոյներուն դէմ, պաշտպանելու համար Անին եւ անոր պատանի թագաւորը:

Այդ որոշումը տրուելէն մէկ քանի օր վերջ, Հարպիկ եւ Ստեփանիկ գունդի մը գլուխը անցած, արդէն պատրաստ՝ էին Անիէն դուրս գալու եւ Հայաստանի արեւմտեան սահմաններն արշաւելու:

Բ.

ԼՈՒՍԻԿ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Անի մտնելէ վերջ, խենթը արդէն տեսնուած էր դարբին Ղեւոնդի հետ, որ թէեւ վիրաւոր, բայց զերծ էր ամէն վտանգէ: Դարբինը անկողինն էր դեռ, եւ տեղեկութիւն իսկ չկրցաւ ստանալ, թէ որո՞նք էին յարձակողները եւ թէ ի՞նչ եղած էր Լուսիկը: Խենթին համար պարզ էր որ յափշտակուած էր ան, բայց թէ ո՞վ էր յափշտակողը եւ ինչո՞ւ, ատիկա մութ էր դեռ իրեն համար:

Մտադրած կ'անցնէր Անիի փողոցներէն, երբ յանկարծ հանդիպեցաւ Ստեփանիկին, որ իր թեւէն քաշելով՝ հարցուց.

— Խենթ, ի սէր Աստուծոյ ո՞ւր է Լուսիկը:

— Դո՞ւն ես, իշխան, պատասխանեց խենթը անոր դէմքին նայելով կարեկցաբար:

— Ես եմ ինչպէս որ կը տեսնես: Բայց ի՞նչ եղաւ Լուսիկը, ո՞ւր տարին զինքը:

— Գնա, ըսաւ Խենթը հրամայողաբար:

— Ո՞ւր երթամ, Խենթ:

— Գնա, կրկնեց Խենթը:

— Իսկ Լուսի՞կը:

— Գնա:

— Այս կը հասկնամ քեզ իմ սիրելի Խենթս, ես վստահութիւն ունիմ քու վրադ, պիտի երթամ ինչպէս որ կը հրամայես, որովհետեւ հայրենիքը դիս կը կանչէ:

— Գնա եւ վստահութիւն ունեցիր Խենթին վրայ. ան կը գտնէ Լուսիկը, ըսաւ խենթը եւ երկար փայտը շարժելով յառաջացաւ փողոցն ի վեր, մինչ Ստեփանիկ անոր ետեւէն կը նայէր դեռ:

— Իրաւ, վստահ եմ՝ որ ան պիտի գտնէ Լուսիկս, ըսաւ ինքն իրեն Ստեփանիկ եւ անյայտացաւ Անիի փողոցներուն մէջ:

Քիչ յետոյ՝ գունդի մը գլուխը անցած Հարպիկի հետ միասին դուրս եկաւ Անիէն, մինչ Խենթը իր փայտը օրօրելով եւ իր «վայ»երը կրկնելով կ'անցնէր Անիի մէկ փողոցէն միւսը. ամէն տեղ կանգ կ'առնէր, կը նայէր աջ ու ձախ, կը լսէր զանազան մարդոց խօսակցութիւնը եւ կրկին առաջ կ'երթար: Նայողը եթէ լաւ ուշադրութիւն դարձնէր, պիտի տեսնէր որ Խենթին աչքերէն արցունքի կաթիլներ կը գլորուէին վար:

— Չէ, չկայ Լուսիկը, Անիի մէջ ոչ մէկ տեղ չերեւար, ով գիտէ որտեղ կը հեծեծէ ան հիմա ու Խենթը կը կանչէ: Բայց ոչ, ես կրկին պէտք է Սեւ մարդուն պոչէն բռնեմ: Սիրտս կը գուշակէ որ անոր գործն է ասիկա, եւ Լուսիկը այս պատերուն մէջն է ահա:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

(43)

Թուրքի) : Ազգային երեսփ. ժողովին կ'իյնայ այս գործերուն պատասխանատուութիւնը :

Վարչապետը աւելցուց թէ Սուրիա սերտ եւ բարեկամական յարաբերութիւններ պիտի մշակէ մեծ ժողովրդապետութեանց հետ, ինչպէս Մ. Նահանգները, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան եւ արաբական երկիրներու հետ :

Գնդ. Սամի Հինաուի քաղաքային իշխանութեանց յանձնած ըլլալով իր բոլոր իրաւասութիւնները, կը մնայ կառավարութեան տրամադրութեան տակ, իբրեւ զինուորական :

★ Քաղաքական շրջանակներու մէջ զանազան մեկնութիւններ կը տրուին Սուրիոյ դէպքերուն, որոնք լրջօրէն կը զբաղեցնեն երեք մեծ պետութիւններ,—Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները: Ֆրանսական մամուլը կը շարունակէ դատնութիւն յայտնել. բայց որոշ յաւատեսութիւն ալ տիրէ, նկատելով որ դահլիճին մէջ կան չափաւոր դէմքեր, ինչպէս նախորդ վարչապետ Խալէտ Ազմ եւ ուրիշներ :

Կը կարծուի թէ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները բանակցութիւններ պիտի կատարեն, հաշտեցնելու համար իրենց շահերը Միջին Արեւելքի մէջ:

Կարգ մը թերթեր կը շարունակեն անգլիական միջամտութեան վերագրել Սուրիոյ վերջին յեղաշրջումը: Մոսկուայի անթելը նոյնիսկ պատմեց թէ անգլիացի սպաներ կային այն զինուորական ատեանին մէջ որ գնդակահարեց Հիւսնի Զայիմը եւ վարչապետը... Լոնտոնի թերթերը մերժելով որեւէ պատասխանատուութիւն, կը մաղթեն որ վերահաստատուի անգլօ-ֆրանսական համերաշխ քաղաքականութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ :

Ամէնէն առաջ Անդրյորդանանի թագաւորն էր որ շնորհաւորեց Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը : Լիբանան եւս հաղորդած է իր ճանաչումը :

Ընդհ. կառավարութիւն մը Եւրոպայի համար

Միացեալ Եւրոպայի խորհրդակցական ժողովին երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, առաջարկուեցաւ անյապաղ «գերազգային» կառավարութիւն մը կազմել Եւրոպայի համար:

Բանաձեւը առաջարկողն էր Անգլիոյ մէկ ներկայացուցիչը, պահպանողական երեսփոխան մը, որուն կը ժ տուին Ֆրանսայի ընկերվարականները, մինչ Անգլիոյ աշխատաւորականները վերապահ դիրք մը բռնած են :

Առաջարկուած կառավարութեան գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ ներդաշնակել եւրոպական երկիրներու տնտեսական քաղաքականութիւնը, առեւտրական յարաբերութիւնները եւ ուրիշ հիմնական գործեր: Այդ պարագային, անշուշտ իւրաքանչիւր պետութիւն բան մը պիտի զոհէ իր գերիշխանութենէն :

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ճշդուեցաւ թէ Հայ չէ փախստական Ռոժէ Սենանճին կամ Սենանէճը, որ կը փնտռուի Աղա խանի գոհարեղէններու գողութեան առթիւ, այլ ալժերիացի: Առաջին անգամ France-Soirը կատարեց այս ճշդումը, Օգոստոս 17ին, գրելով թէ Սենանէճները «ոչ թէ հայկական, այլ ալժերիական ծագում ունին եւ Մարսէյլ կը բնակին տարիներէ ի վեր»:

ՎԱՆԻ մէջ մեծ հրդեհ մը ծագած է, քարիւղի մթերանոցէն, այրելով շրջակայ տուները: Վնասը կ'անցնի հարիւր հազար ոսկին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ երեսփ. ընտրութիւններէն անմիջապէս վերջը, ամերիկեան մարշալը, Պ. Մի Քլոյ առաջարկեց Գերմանիան ալ անդամ ընդունիլ Եւրոպայի խորհուրդին: Նոյն թելադրութիւնն բրաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը: Գերմանացիները իրենք ալ կ'ուզեն օգտուիլ առիթէն :

ԱԼԲԱՆԻԱ բողոքագիր մը ուղղեց Ազգաժողովին. խնդրելով որ միջամտէն, վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը հելլենեալբանական սահմանագլուխին վրայ: Յունաստանի ապստամբներն ալ կը գանգատին թէ Ալբանիոյ զինուորները կ'օգնեն կառավարական զօրքին: Աթէնքի պաշտոնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ ապստամբները 1200 հոգի կորսնցուցած են Վիցիի կռիւներուն մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ նշանակուեցաւ գերապայծառ Մոռիս Ֆէլթէն, 66 տարեկան, որ մեծ քաջութեամբ կռուած է առաջին աշխարհամարտին մէջ :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Փշ) — Տոլար 330.40 (378), սթերլին 1097 (970), զուից. ֆրանք 83.20 (94), Նափոլէոն 4320, սթերլին 5030, զուից. ոսկի 4240, տոլար (20) 20.880, ձոյլ ոսկի 634.000 ֆրանք:

ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԸ փնտռելու արտօնութիւն ալ չտուաւ Թրքական կառավարութիւնը ամերիկացի

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի օգոստոս 21ին, կիրակի, « Clos de Fusains »ի օդասուն պարտէզին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բարեկամ կազմակերպութեանց :

Կը նախագահէ' ընկ. Ն. ԴԱՍԵԱՆ

Կը խօսի' ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Պիտի երգեն' Զարեհ Գասեան, Տիկ. Ս. Փերչիկեան, Օր. Ալիս Ցարուքեան (Մարսէյլէն):

Պիտի արտասանեն' Ժ. Խաչիկեան, Թ. Եղիկեան, Ալիս Շամիրեան (Մարսէյլէն):

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, ռնակնկալներ:

Կարելի է ճաշը միասին բերել:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

★

ԼԱ ՍԻՈՏԱՅԻ մէջ կը տօնուի, հովանաւորութեամբ, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ « Խաժակ » խումբին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբին:

28 Օգոստոս, կիրակի կէսօրէ վերջ, «Միւթիւալիթէի» սրահին մէջ: Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամը 3ին:

Պիտի բանախօսէ ընկերուհի ՕՏԻԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ընտիր պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

★

ՆԻՍԻ ՄԷՋ — Այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան 8, ընկեր Գարեգին Գասպարեանի ագարակը, Château de la Constance: Antibes: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զաւուշ խումբի:

Կը խօսի ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ՇԱՆ — Մասնաւոր օթօքարը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9ին, Place Massenaէն, կը հանդիպի Մանեան 9.15 անցած :

Տոքթ. Սմիթի: Նախապէս մերժած էր .. Արարատ բարձրանալ, բսի-բաւներէ խուսափելու համար:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կարմիր բանակներուն յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի: Ազգայնական կառավարութիւնը սկսաւ պարպել իր մայրաքաղաքը, Քանթոն: Ամերիկացիներն ալ կը հեռանան: Անգլիացիները կը զօրացնեն Հոնկ Քոնկի պաշտպանութիւնը: — Չինաստանի ազգայնական կառավարութիւնը պաշտօնապէս ամբաստանեց Խ. Միութիւնը թէ խախտած է 1945ին կնքուած դաշնագիրը :

« ՎԱԿՈՆ-ԼԻ »ՆԵՐՈՒ պաշտօնեաներուն գործադուլը կը շարունակուի: Ընկերութիւնը կը մերժէ բանակցիլ, մինչեւ որ աշխատանքը չվերսկսի :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ դահուն երկու խնամակալները դատապարտուեցան 11 եւ 12 տարի բանտարկութեան, իբրեւ պատասխանատու երկրին քայքայման, գերմանական արշաւանքին ատեն:

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ կարելի եղաւ մարել կարգ մը նահանգներու մէջ: Միայն տափաստաններուն մէջ (Լանտ) հրդեհը աւերած է 40 հազար հէքթար տարածութիւն :

ԿԱՐԱԳԻ ՊԱԿԱՍԸ հետզհետէ զգալի կը դառնայ Փարիզի մէջ: Ագարակատէրերը բացասական դիրք բռնած են :

ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ամուսնութեան համար անհրաժեշտ է մասնաւոր արտօնութիւն ստանալ Վատիկանէն, համաձայն պաշտօնական զեկոյցի մը :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ խորհրդակցական ժողովին օրակարգը ճշդելէ վերջ, 12 արտաքին նախարարները իրենց տեղերը վերադարձան: Օրակարգը կը պարունակէ հինգ գլխաւոր խնդիրներ — 1. Փոփոխութիւններ Եւրոպայի քաղաքական կազմին մէջ, դիւրացնելու համար պետութեանց սերտ գործակցութիւնը — 2. Մարդկային իրաւունքներ եւ հիմնական ազատութիւններ — 3. Տնտեսական գործակցութիւն — 4. Ընկերային ապահովութիւն — 5. Մշակութային գործակցութիւն: Պիտի քննուի նաեւ համեւրոպական անցագրի մը խնդիրը :

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ « Քրիստափոր »ի բոլոր ընկերները, օգոստոս 20ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ տարեդարձը' Հոկտեմբեր 2ի կիրակին :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, «Սիոն»ի խմբագրութիւն. — Ձեր թերթը չենք ստանար երկու տարիէ ի վեր :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Թորոսեան ընտանիքին եւ պարագաներուն, իրենց սիրելի ընկերոջ' ԱՒԵՏԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ :

Նոյնպէս խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Խաչատուրեան ընտանիքին (Ռընած) եւ պարագաներուն իրենց հօր ԱԲԳԱՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆի մահուան առթիւ :

★ Նոյն կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը յայտնելով Շ. Միսաքեան ընտանիքին, իրենց մօր մահուան առթիւ, հազար ֆրանք կը տրամադրէ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին :

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ : Հեռաձայն Obs. 18 - 28:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH - Fondé en 1925 R. C. S 376 286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գինը 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Vendredi 19 Août 1949 Ուրբաթ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ
21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5926-Նոր շրջան թիւ 1337
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՂԲԻՒՐԸ ՊԻՏԻ ՑԱՄՔԻ, ԵԹԷ...

Մայրենի լեզուի ուսուցման, եւ ընդհանրապէս ուսուցչական տագնապին պատասխանատու են ոչ միայն մեր վարչական մարմինները, այլեւ միջնակարգ եւ բարձրագոյն կրթարանները :

Գիտենք որ կարեւոր թիւ մը չեն կազմեր այդ հաստատութիւնները, օտարութեան մէջ :

Եւ սակայն, եղածներն ալ կրնան գոհացնել որոշ պահանջներ, եթէ կ'ըմբռնեն տագնապին խորութիւնը եւ իրենց դերը:

Շատ չանցած աղբիւրը պիտի ցամքի եւ ուսուցչական ասպարէզը անապատի մը պիտի վերածուի, եթէ իրար չհասկնանք, այս ճակատին վրայ եւս :

Երեւակայեցէք որ հայերէնի ուսուցիչ կը փնտռեն մինչեւ անգամ Եգիպտոսի, Սուրիա-Լիբանանի եւ Պոլսոյ մէջ, ուր չեն պակսիր միջնակարգ վարժարաններ կամ լրացուցիչ դասընթացքներ :

Յաճախ առիթ ունեցած ենք պարզելու Պէյրութի Հայ Ճեմարանին դերը՝ իբրեւ հնոց մը մտաւոր ուժերու պատրաստութեան :

Այդ կրթարանէն շրջանաւարտներ այսօր կը գործեն ուսուցչական ճակատին վրայ: Քաղաքներու թէ գիւղերու մէջ :

Հիմա որ հաստատութիւնը ունեցաւ իր սեփական շէնքը, օժտուած՝ ամէն յարմարութիւններով եւ լիովին ապահովուած՝ նիւթապէս, անշուշտ աւելին կը սպասենք :

Պիտանի ուժեր չեն պակսիր, վարժապետանոցի ճիւղ մը բանալու համար ճեմարանին մէջ: Յատկապէս զարկ տալով հին եւ նոր հայերէնի ուսուցման :

Քիչ անդին կը գտնուի ուրիշ հաստատութիւն մը, Անթիլիասի Դպրեվանքը, որ նոյնպէս ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէ, բարձրագոյն ուսում տալու համար :

Պէտք չէ նախապաշարուիլ «դպրեվանք» անունէն : Ո՛րքան մտաւոր ուժեր երեւան եկած են էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանէն, որ նոյնպէս կրօնական հաստատութիւն մըն էր:

Անպատճառ քահանայ կամ վարդապետ պիտի չըլլան Անթիլիասի սաները, ինչպէս չեղան Գէորգեան ճեմարանին կամ Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանին շրջանաւարտները :

Միայն թէ, անհրաժեշտ է ըմբռնել կացութեան պահանջները: Լայն բանալ պատուհանները, փոխանակ սահմանափակուելու վանքի շրջապատին մէջ:

« Հայրենիք»ի վերջին թիւէն կ'իմանանք թէ՝ նոր աբեղաներ պիտի ղրկուին Եւրոպա եւ Ամերիկա, աստուածաբանութիւն ուսանելու համար :

Աւելորդ պերճանք չէ՞ գիտնական վարդապետներու եւ եպիսկոպոսներու այս գերարտադրութիւնը, երբ ճրագով կը փնտռուին ուսուցիչները: Մանաւանդ — կրկնենք անգամ մը եւս — հայերէն ուսուցանողները :

Վեց - եօթը եպիսկոպոսներ, անոնց կրկնապատիկը՝ վարդապետներ կրցա՞ն գոնէ այնքան դեր կատարել ամերիկահայ գաղութի ազգապահպանման ճակատին վրայ, որքան մեր երբեմնի գիւղական կամ ծխական քահանաները :

Հալէպն ալ ճեմարանի մը կորիզը հաստատած է երկու - երեք տարիէ ի վեր, այնքան տաժանելի պայմաններու մէջ :

Ան ալ կրնայ դառնալ նոր վառարան մը, եթէ ամերիկահայ աղբիւրէն գումարներ հոսին նաեւ իր որբեւայրի սնունդը :

Դեռ կարելի էր խօսիլ Մխիթարեանց վարժարաններու, ազգ. կամ անհատական բարձրագոյն կրթարաններու մասին, բայց կը կարծենք թէ այսքանը կը բաւէ :

Պարզելով մեր մտահոգութիւնները, կը սպասենք որ լայնօրէն արծարծուի խնդիրը, բոլոր հայաշատ գաղութներուն մէջ :

Ո՛ր եւ է անհոգութիւն անդարմանելի հետեւանքներ պիտի ունենայ, ցամքեցնելով ազգ. դաստիարակութեան աղբիւրները :

Ոչ ոք իրաւունք ունի խուսափելու իր պարտականութենէն:

Կացութիւնը կը պահանջէ որ ձեռք ձեռքի տան կաթողիկոս, պատրիարք, առաջնորդ, քաղաքական թէ կրթական հոսանքներ, եւ մանաւանդ ուսուցիչները իրենք, յաջորդներ, «ժառանգորդներ» պատրաստելու համար :

Շ.

Օ Ր Ը   Օ Ր Ի Ն

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՐՏԱԴՐԵՆ

Գինով շարժավարի մը (շօֆէօր) խելագարութեան զոհ գնաց Տիկին Մարկարէթ Միչըլ, հեղինակը «Հովը կ'առնէ կը տանի» վէպին (Gone with the Wind), որ ֆրանսերէնի թարգմանուած է «Autant en emporte le vent» անունով:

Շարժավարը ձերբակալուեցաւ եւ պիտի դատուի: Բայց ի՞նչ օգուտ: Գրագիտուհին հազիւ մէկ շաբաթ կրցաւ դիմանալ, գանկը ջախջախուած ըլլալով :

Միջազգային մամուլը սիւնակներով մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ տարաբախտ Միչըլի եւ իր վէպի մասին, որ գրուած է 13 տարի առաջ:

Կ'ըսեն թէ վէպը ութ միլիոն օրինակ ծախուած է քառասուն երկիրներու մէջ, թէ մինչեւ այսօր ալ ամէն տարի 50—60 հազար օրինակ կը սպառի Մ. Նահանգներուն, գրեթէ նոյնքան ալ ամբողջ աշխարհի մէջ, եւն.:

Այս արտակարգ սպառումը առեւտրական թնճուկի մը մէջ գլորելով գրագիտուհին, թոյլ չտուաւ որ ուրիշ բան գրէ: Իր հաշիւներուն պաղ կամ չափազանց տաք հովը առաւ տարաւ իր տաղանդը:

Բայց այս չէ բուն խնդիրը:

Բոլորն ալ կը վկայեն թէ ամերիկացի գրագիտուհին կ'որոճար, կը տքնէր կատարեալ բարեխղճութեամբ եւ բծախնդրութեամբ :

Այսպէս, տասներկու տարիէն գրած է իր վէպը, եւ ամէնուն կը պատմէր թէ եօթանասունեւմէկ անգամ գրած, սրբագրած եւ նորէն խմբագրած է առաջին գլուխը: «Անգամ մը եւս պիտի սրբագրէի եւ նորէն գրէի, եթէ ազատ ձգած ըլլային» :

Ո՛րքան ետ մնացեր է...

Մեր մէջ գրագէտ - բանաստեղծներ, նոյնիսկ խմբագիրներ կան որ կը թխեն չողեպինդ: Աւելորդ համարելով մշակել նոյնիսկ ... լեզուն :

Կը թխեն ու կը տպեն, առանց աջ - ձախ նայելու :

Վ.ԱՀԷ

Պոլսոյ ազգ. խառնը

« Մարմարա» կը գրէ (12 Օգոստոս).—

Արժանահաւատ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Արսլանեան արք. կը շարունակէ այլազան ուղղութեամբ խառնակել արդի կացութիւնը, որուն տեւականացումին մէջ կը փնտռէ իր միակ փրկութիւնը :

Այդ նպատակով կրկին դիմած է զոյգ կաթողիկոսներուն, նորանոր խոչընդոտներ եւ բարդութիւններ յարուցանելու նպատակով :

Այսպէս, նախ դիմած է էջմիածնի Հայրապետին եւ բողոքած է Անթիլիասի Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին դէմ, պնդելով թէ ան հակառակ շարժած է Հայրապետական հրահանգին: Արսլանեան այս առթիւ առաջարկած է իբրեւ քննիչ Իսթանպուլ ղրկել Պուլկարիոյ առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկոպոս Կարապետեանը կամ Յունաստանի առաջնորդ Կարապետ Մազլըմեան արք.ը :

Միւս կողմէ Արսլանեան բողոքագիր մը ղրկած է նաեւ Անթիլիասի Գարեգին Կաթողիկոսին, յայտնելով թէ կը մերժէ պատուիրակ ղրկել Անթիլիաս, քանի որ հաւասար կողմ նկատուած է նաեւ Հմ. Շ. վրդ. Գախթիյարեանը:

Ինչպէս կը տեսնուի, երկու լարի վրայ խաղալու եւ իր մանածը ներկելու աւանդական տնաքանդ քաղաքականութիւնն է որ կը կիրարկուի կրկին խորհրդաւոր վարագոյրի մը ետին եւ մասնակցութեամբ Իսթանպուլահայութեան տականքին :

ՊԵԼԺԻՈՅ դահլիճը վստահութեան քուէ ստացաւ 64ի դէմ 125 ձայնով: Ընկերվարական երեսփոխան մը ազդարարեց թէ ի հարկին բռնութեան պիտի դիմեն, եթէ թագաւորը վերադառնայ :

ՌՈՒՍԵՐԸ V-2 հրթիռներ պատրաստած են եղեր արեւմտեան Եւրոպայի դէմ, համաձայն գերման գիտունի մը յայտարարութեան: Այս Գերմանը երեք տարիէ ի վեր կը ծառայէր Խ. Միութեան մէջ :

Սուրիոյ յեղաշրջումը եւ Թուրքիա

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ հակասական տեղեկութիւններ հրատարակել Սուրիոյ վերջին յեղաշրջումին առթիւ: Կարգ մը շրջանակներ կը ձգտին պղտորել մթնոլորտը, զանազան ենթադրութիւններով :

Վերջին լուրերու համաձայն, նոր կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, վստահութիւն ներշնչելու համար: Արտաքին նախարարը, Նազըմ պէյ էլ Քուտսի, որ նախապէս Ուաշինկթընի դեսպան եղած է, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի յարգէ նախորդ իշխանութեանց բոլոր միջազգային յանձնառութիւնները: Այս յայտարարութեան վրայ հիմնուելով, բանգէտներ կը կարծեն թէ կառավարութիւնը պիտի յարգէ քարիւղի ամերիկեան եւ անգլիական ընկերութեանց հետ կնքուած համաձայնութիւնները (Նաւթուղի Սէուտի Արաբիայէն եւ Իրաքէն դէպի Միջերկրական, Սուրիոյ մէջէն): Նոյն յայտարարութեան վրայ հիմնուելով, կը հաւաստեն թէ Սուրիա պիտի շարունակէ հաշտութեան բանակցութիւններ Իսրայէլի հետ : Միեւնոյն ատեն նոր կառավարութիւնը աւելի սերտ յարաբերութիւններ պիտի հաստատէ Արաբական Դաշնակցութեան հետ, մինչ Հիւսնի Զայիմ եւ նախորդ իշխանութիւնը՝ Շիւքրի Քուաթլի որոշ վերապահում կը ցուցնէին, քաղաքական պատճառներով :

★ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը առաջարկած է Անգլիոյ՝ քննել Միջին Արեւելքի կացութիւնը, իբրեւ հետեւանք նոր յեղաշրջումին :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Թուրքիոյ մէջ ալ ջղագրգռութեան նշաններ կ'երեւան : Իրազեկներու կարծիքով, Անգարա իր յոյսը դրած էր Հիւսնի Զայիմի վրայ, Սուրիան ալ առնելու համար Միջին Արեւելքի խմբակցութեան մը մէջ, գլխաւորութեամբ Թուրքիոյ: Այժմ հարկ է ամէն բան ծայրէն սկսիլ, եւ ամէն բան կորսուած կը համարուի, եթէ նոր Սուրիան միանայ Անդրյորդանան - Իրաք ճակատին:

Թուրք մամուլը կր շարունակէ պղտոր տեղեկութիւններ հաղորդել Սուրիոյ ներքին կացութեան մասին: «Ճիւմհուրիյէթ» կ'ազդարարէ Սուրիոյ վարիչներուն թէ Թուրքիա չի կրնար անտարբեր մնալ, «աշիրէթական հոգեբանութեան մը առջեւ», եւ կը շարունակէ.

— « Եթէ շարունակուի քաղաքական տագնապի այն մթնոլորտը որ կը տիրէ ատենէ մը ի վեր մեր հարեւան երկրին մէջ, պիտի չծածկենք թէ այդ պարագան կրնայ անհանդստութիւն պատճառել մեզի: Սրտին յարգանքով կը խնդրենք Սուրիոյ բոլոր պետական դէմքերէն, ներկայ եւ ապագայ, համոզուիլ թէ պիտի չվարանինք անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել, եթէ տեսնենք որ կացութիւնը կրնայ այդպիսի պատահականութեան մը յանգիլ »:

★ Անդրյորդանանի թագաւորը, Ապտուլլահ, որ առաջին անգամ շնորհաւորած էր Սուրիոյ նոր իշխանութիւնը, Լոնտոն մեկնեցաւ օդանաւով, իր կրտսեր զաւկին հետ: Վերադարձին Ֆրանսա եւս պիտի հանդիպի :

«Դէպի Թիրանա» (Ալպանիա)

Վերջին լուրերու համաձայն, ծովակալ Ֆլիթ, Յունաստանի ամերիկեան պատուիրակութեան նախագահը, հաղորդեր է սպարապետ Փափագոսի թէ Վիցի լերան ապստամբներուն մէկ երրորդը Ալպանիա փախած է: Ալպանական կառավարութիւնն ալ կը հաստատէ թէ 5000 քաղաքացիներ եւ 226 ապստամբներ անցած են սահմանը: «Բոլոր զինուորները զինաթափ եղած եւ արգելարաններ փոխադրուած են»:

Այս տեղեկութիւնները խոր ազդեցութիւն գործած են Յունաստանի հանրային կարծիքին վրայ: Մամուլը կը պահանջէ վճռական միջոցներ ձեռք առնել Ալպանիոյ դէմ: Երկու երկիրներուն աւանդական թշնամութիւնը սուր հանգամանք ստացած է նորէն եւ ծայրայեղ հոսանքները կը պահանջեն որ բանակը «յառաջ խաղայ դէպի Թիրանա»: Քանի կը հաստատուի թէ Ալպանիա գործնապէս կ'օգնէ ապստամբներուն, շատ մը Յոյներ կը հարցնեն.— «Ինչո՞ւ այժմէն չկարգադրել Ալպանիոյ հաշիւը»:

Մամուլին մեծ մասը, պահպանողական թերթերէն մինչեւ ծայրայեղները, կը պահանջէ վճռական ձեռնարկ մը կատարել: Ազգայնական թերթերը բացէ ի բաց կ'առաջարկեն ուղղակի յարձակում կատարել Ալպանիոյ վրայ, իսկ պահպանողականները կը թելադրեն խնդիրը կարգադրել քաղաքական կամ միջազգային ճամբով: Ծայրայեղ ազգայնական թերթ մը, «Ակրոպոլիս», կը գրէ.— « Մեր փառապանծ բանակը միայն ազդանշանի մը կը սպասէ, խնդիրը ձեռքն առնելու համար, յա—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԳԱՂԹԸ

[illegible] քանի մը «բարժա»ներ եւ 4—5 մեքենաշարժ մակոյկներ, որոնց քանի մը հատը զինուած էին թնդանօթներով եւ գնդացիրներով։

Ռուս բանակի փլուզումի առաջին շրջանին ամէնէն առաջ կազմալուծուեցան ծովաշնացներու կայմերը ։

Վանայ փոքրիկ նաւատորմի նաւաստներն ալ հեռացան, դժգոհելով իրենց սպաներէն եւ անոնց հասցէին սպառնալիքներ կարդալով ։

Սպաները վախցան Կովկաս վերադառնալ եւ իրենց ծառայութիւնն առաջարկեցին Վանի Հայկ. ժամանակաւոր կառավարութեան ։

Փոքրիկ նաւատորմիղը անգործածելի չդառձնելու համար, Կոստի Համբարձումեան ընդունեց անոնց առաջարկը եւ երկրորդ կարգի «կապիտան» Վիլցանը հրամանատար նշանակեց ։

Վիլցանը կ'ամրացնէր Առնիսի արեւելեան կողմը, ուրկէ թշնամին չէր սպառնար։ Անոր այդ ընթացքը զինք կասկածելի կը դարձնէր։ Ան բաց ձգած էր արեւմտեան եւ հիւսիսային կողմերը, մինչդեռ՝ այդ կողմերէն թշնամին արդէն արշաւել սկսած էր, քրտական հրոսախումբերուն միանալով ։

Թշնամիին կողմէ Վանի պաշարումը հաւանական համարուելով, ձեռնարկուած էր Առնիսի եւ Սալալուի հարուստ պահեստներու փոխադրութեան ։

Վիլցան հակառակ էր այդ կարգադրութեան ու մինչեւ Կոստի Համբարձումեանի Առնիս հասնիլը եւ Վիլցանը համոզելը, սկսան Վանայ լճի գարնանային փոթորիկները եւ փոխադրութեան գործը վիժեցաւ։

Մարտ 19ին թշնամին ծանր գործողութեանց կը ձեռնարկէր։ Նոյն օրը կը վիրաւորուէր քաջարի ռազմիկ Լեւոն Շաղոյեանը ։

Նոյն օրը, ճակատ կը մեկնի Համբարձում Մելքումեան եւ զինուորներու բարձր տրամադրութիւնը տեսնելով, կը հեռախօսէ Վան, Պուլկարացի Գրիգորին ։ Նոյն օրը Ոստան կը հասնի նաեւ Կոստի Համբարձումեան ։

Հետեւեալ օրը, թշնամին բուռն յարձակումի անցնելով, կը փորձէ չփոթեցնել Ոստանի մեր ռազմիկները։

Օրհասական եւ անհաւասար կռիւ մեր զինուորներու համար ։

Նոյն գիշերը Գրիգոր Պուլկարացին կը հեռախօսէր Վանը պաշտպանելու մասին։ Թէեւ, բստ ոմանց, Ոստանի, Աթանանցի եւ Անգղի գիւղերու մէջ կարիլի կը համարուէր շաբաթներով պաշտպանողական կռիւ մղել ։

Մարտ 22ին, Ոստանի զինուորները հասած էին Վան քաղաքը, որ գրեթէ պարպուած էր։ Խուճապ ստեղծուած էր, որովհետեւ Վիլցանի կողմէ բաց թողուած դիրքերէն թշնամին յարձակած էր Առնիսի վրայ։

Մարտ 21ի առտուն, Վիլցան պաշտօնական համազգեստը հագած եւ պատերազմական շքանշանները կախած, պատրաստուած էր անձնատուութեան։ Այս պարագան շատ գէշ ազդած էր մեր զինուորներու վրայ, որոնց շարքերէն բաւական թիւով սպաննուածներ եւ վիրաւորներ կային։

Հերոսական մահով ինկած էին Ե. գնդի վաշտապետ Վարազդատ Գէորգեան եւ Հախնազարեան եւ վիրաւորուած էր փոխ տեղակալ Ա. Գասպարեան ։

Զօրքը Առնիսը լքելով, կը նահանջէր դէպի Բերկրի Գայլ։

Մարտ 22ին Գր. Պուլկարացին մաս մը զինուորներու կը հրահանգէ շտապել, ժամ մը առաջ հասնիլ Բերկրի Գայլ, միանալու համար Առնիսէն նահանջողներուն, պահպանել Բերկրիի կիրճը եւ հսկել նահանջի ճամբուն վրայ ։ Մինչդեռ, քիւրտ ձիաւորները Առնիս գրաւելէն ետք, արդէն բռնած էին Բերկրիի նահանջի գիծը։

Վանի բնակչութիւնը որ արդէն ճանիկ հասած էր, ահ ու սարսափի կը մատնուէր։ Ժողովուրդը ձիւներու վրայ կծկուած, ցուրտի, քաղցի եւ ծայրայեղ յուսահատութեան մատնուած էր։

«Փակուած է Բերկրիի գիծը», կը լսուի ամէն բերնէ եւ կիները կուլան, տղամարդիկ անելի կը մատնուին։ Մօտ 25.000 Հայեր ստոյգ բնաջնջումի մատնուած էին, եթէ նահանջի ուրիշ գիծ մը չգտնուէր։

Վան — Սարայ — Կօթուր գծի մասին կը մտածեն, Ատրպատականի Խոյ գաւառը հասնելու եւ անկէ ալ Ջուլֆայով Կովկաս մեկնելու համար։

Հոս ալ սեւահոգի եւ անարի տարրեր կը գտնուէին, որոնք կ'առաջարկէին մնալ, անձնատուր ըլլալ Թուրքերուն, պնդելով թէ՝ դժուարին ճամբան ժողովուրդը դէպի ստոյգ կորուստ կը տանի։

Վանի Թիմար գաւառի Հայերէն մօտ 5000 հոգի, որոնք 1915ի նահանջին Կտուց անապատ կղզին ապաստանելով եւ մինչեւ Թուրքերու ետ քաշուիլը սպասելով՝ ազատած էին, կը մտածեն նորէն նոյն միջոցին դիմել եւ փրկուիլ։

Եւ սակայն կ'ընտրուի վերջին գիծը եւ ժողովուրդէն մաս մը Արճակ կը հասնի։

Նահանջը, որ կը կոչուի «Վանի վերջին նահանջ» տեղի կ'ունենայ անակնկալ կերպով եւ սարերային ուժերով ։

Բայց լսենք մեր յանդուգն ու վաստակաւոր զօրականը, Համբարձում Մելքումեան ։

ԱԶԳԻՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Ծչղուսի կասօ

Գ. Բարգէն Գավէզի, «Մխիթար Աբբահօր գրական վաստակը» յօդուածաշարքին երկրորդ գլուխին մէջ, ուշադրութիւնս գրաւեցին հետեւեալ տողերը։—

« Վենետիկ հայկական տպագրութեան օրրանը եղած էր արդէն։ Հոն է որ Աբգար դպիրն եւ իր Սուլթանշահ որդին 1565ին կը հրատարակէին հայկական անդրանիկ տպագրեալ գիրքը, «Սաղմոսարան» (ընդգծումները իմ կողմէս) որ գրչագրի չափ յարգի ու սակաւագիւտ է մեր օրերուն» ։

Քանի մը տող վար, նաեւ այս նախադասութիւնը ։ —

« Աբգարի «Սաղմոսարան»էն առաջ յիշատակուած «Պարզատոմար»ը կամ Յակոբ Մեղապարտի «Ուրբաթագիրք»ը ինչպէս եւ «Աղթարաց գիրք»ը տպագրական անյաջող գործեր ըլլալէ աւելի, Հայ տառերու փորագրութեան (ընդգծումները իմս են) փորձեր էին, եւն.»։

Ուրեմն, եթէ չեմ սխալիր, Գ. Բարգէն Գավէզի վերոյիշեալ հատուածներէն պէտք է եզրակացնել որ, «Սաղմոսարան»ը հայկական անդրանիկ տպագրեալ գիրքն է, եւ փորագրութեան փորձեր են, Պարզատոմարը, Ուրբաթագիրքը եւ Աղթարաց գիրքը ։

Համոզումս այն է թէ, տարիներ առաջ, հեղինակաւոր անձերու կողմէ, ճշդուած էին տպագրութեան ձեւը եւ թուականը Պարզատոմարին, Ուրբաթագիրքին, Աղթարքին, Պատարագատետրին եւ Տաղարանին ։

Այսօր տրամադրութեանս տակ չունիմ այդ փաստերը, բայց ահա կ'ընդօրինակեմ, մաս մը, «Հայերէն տպագրութեան չորսհարիւրամեակը» խորագրով « Հայ Գրականութիւն » ամսաթերթին 1912 Ապրիլ թիւի խմբագրականէն.—

« Գալով հայերէն տպագրութեան՝ շարժական տառերով առաջին տպագրութեան հաւանական տարին՝ 1512ը կ'ընդունուի, այսինքն տպագրութեան հնարումէն մօտաւորապէս յիսնաուն տարիներ յետոյ։

« Առաջին տպագրուած գիրքը եղած է Պարզատոմարը, իսկ յաջորդաբար լոյս ընծայուած են 1513ին, Պատարագատետր, Ուրբաթագիրք, Տաղարան եւ Աղթարք ։

« Այս հինգ գրքերէն առաջինը՝ Պարզատոմարը, տպագրուած է 1512ին։ Ռուսահայ բանասէրներու մէջ թուականի ճշդութեան մասին հակառակ կարծիքներ գտնուեցան վերջերս եւ վայրկեան մը վիճաբանութիւնը գերագրգռուած վիճակ առաւ։ Ստ. Մալխասեանց կը պնդէր թէ վերոյիշեալ հինգ գիրքերը շարժական տպագրութեան արդիւնքներ չեն, այլ պարզապէս փորագրութիւններ, հետեւաբար ոչ 1512ին եւ ոչ ալ 1513ին հայերէն տպագրութիւններ չեն եղած։ Իսկ Լէօն եւ Իս. Յարութիւնեանը կ'ընդունէին թէ այս գիրքերը Կիւտէնպէրկեան միջոցաւ տպագրուած հրատարակութիւններ են։ Հակասական կարծիքները իրարու դէմ այնքան լարուեցան որ, վիճաբանութիւնը բանասիրական գոյն ունենալէ դադրեցաւ եւ զիրար անուանարկելու, տարբեր նպատակներ նշմարելու չափ յառաջ գացին, բան մը որ անշուշտ անախորժ տպաւորութիւն թողուց հետաքրքրուողներու վրայ։ Իրականութեան մէջ երկու կողմերն ալ գրեթէ անվստահօրէն կը շարունակէին իրենց փաստաբանութիւնները։

« Բանասիրական խնդիրներու մէջ, կը պատահի որ իւրաքանչիւր առաջադրուած փաստ կամ ապացոյց ունենայ հիմնաւոր ճշդութիւն, առանց թէ ոչ ապագայ յուսաբանութիւններու դժուարութիւն կը պատճառէ, եւ մնասակար ըլլալէ զատ ուրիշ ոչ մէկ բանի կրնայ ծառայել ։

« Զէր սպասուեր անշուշտ Գ. Ստ. Մալխասեանցի պէս, հեղինակաւոր բանասէր մը, առանց մասնագիտական փաստերու վրայ հիմնուած ըլլալու անճիշդ վերագրութիւններ յայտնէր, հայ տպագրութեան տերեդրութիւնը խախտելու ատաճան վստահ պատճառաբանութեամբ մը։ Գ. Լէօն, ռուսահայ ծանօթ գրականագէտն ալ, նոյն անվրդովեալ հմտութիւնը կը ցուցնէ հայ տպագրութեան առաջին հրատարակութիւններու մասին, անոնց շարժական տառերով տպագրուած ըլլալը ընդունելով հանդերձ։ Որովհետեւ իր սա տողերը «Այդ ժամուլի տակից դուրս եկող ամէն մի բան, լինէր դա շարժական տառ թէ անշարժ տախտակ, տպագրութիւն էր», բացայայտ կերպով կը խօսին թէ իր համոզումն ալ կասկածի տակ էր այդ հինգ գիրքերուն զուտ շարժական տպագրութիւն ըլլալու կամ չըլլալուն վրայ ։

« Վիէննայի Մխիթարեան Հ. Ն. Ակինեանի բանասիրական յօդուածը ամէն ինչ փարատեց, ցուցնելով որ՝ տառերու ետ կամ առաջ դասաւորութիւնը եւ գլխիվայր շրջեալ վիճակը չի կրնար պատահիլ փորագրութեանց մէջ։ Եւ երկու կողմերն ալ համոզուեցան թէ 1512—1513 թուականներուն մէջ հրատարակուած հինգ գիրքերը իսկապէս շարժական տպագրութիւններ են։ »

« Հետեւաբար 1512 թուականը ճշդուեցաւ իբրեւ հայերէն տպագրութեան առաջին տարին ։

« Ահա չորս հարիւր տարի վերջը այսինքն մեր 1912 տարիին, ընդհանուր հայութիւնը կը պատրաստուի տօնել հայերէն տպագրութեան չորս հարիւրամեակը »։

Եթէ «Պարզատոմար»ը 1512ին տպուած չէր, ուրեմն ինչո՞ւ 1912ին հայերէն տպագրութեան չորսհարիւրամեակը այնքան փութկոտօրէն եւ իրարանցումով յառաջ քշուեցաւ հիմնուելով հեղինակաւոր անձերու հաստատումներուն վրայ։

Ո՞րն է հայկական անդրանիկ տպագրեալ գիրքը եւ ո՞ր թուականը ճիշդ է։

Բանասիրական շատ կարեւոր հարց մըն է այս։ Հեղինակաւոր անձերու կը մնայ վերոյիշեալ անորոշ կէտերը ճշդել, վերստին, եթէ Գ. Բարգէն Գավէզ սխալած չէ «Սաղմոսարան»ը հայկական անդրանիկ տպագրեալ գիրքը կարծելով ։

ՋԱՐԵՀ ԳԱՅԱՋԵԱՆ

Ներքին պայքար Թուրքիոյ մէջ

Իզմիրէն կը գրեն թուրք թերթերուն (6 Օգոստ.).

— Հանրապետութեան նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ այս բրիկուն Իզմիրէ կուսակալին ընկերակցութեամբ եկաւ Իքիչէշմէլիք, եւ արշաւանք, նստելով խօսեցաւ ժողովուրդին։ Այս խօսակցութեանց ընթացքին, հայրենակից մը բառ առ բառ բսաւ հանրապետութեան նախագահին.

— Յարգելի հանրապետութեան նախագահ, ձենէ խնդրանք մը ունիմ, դուք ձեր հարստութիւնը փոխադրեր էք զուիցերիական պանքաները, Ամերիկայի մէջ ալ ագարակներ գնելով ձեր եղբայրներուն անունին փոխանցեր էք։ Ձենէ կը խնդրենք որ ամբողջ ազգին առջեւ հերքէք այս վերագրումները »։

Այս խօսքերուն վրայ, Ինէօնիւ հրապարակաւ յայտարարեց թէ չինծու բաներ են անոնք, եւ ջերմապէս ծափահարուեցաւ։ Ինէօնիւ բսաւ այս առթիւ.

— Այս մաքուր հայրենակիցին յսած խօսքերը հարկաւ ուրիշներն ալ իմացած են. ամբողջ ազգին առջեւ կը յայտարարեմ թէ բացարձակ ստախօսութիւն է։ Թող ամբողջ երկիրը իմանայ, Ամերիկայի մէջ ոչ ես, ոչ ալ եղբայրներս թիզ մը հող ունինք. Զուիցերիոյ մէջ ալ մէկ Ֆրանք իսկ չունիմ, ոչ ալ երկրէն դուրս ոեւէ դրամատան. մէջ ստանոց մը կամ կալուած մը։

Ներկաներէն մէկը բսաւ թէ ընտրութիւնները շատ մօտիկ են եւ Ինէօնիւի ուղեւորութիւնը քաղաքական նպատակ ունի։ Կարգ մը մարդիկ յուզումով ոտքի ելան եւ պոռացին.— Ո՞ւր է, հանրապետութեան նախագահը չէղոք էր, ո՞ւր է չէզոքութիւնը ։

Պալըքէսիրէն լսատ Պուտագօղլու բսաւ թէ եթէ մազը ազգային զգացումներուն դէմ ոտնձգութիւններ ըլլան, այդպիսի ձեռքերը պիտի կտրին։

★ Պոլսոյ մէջ գումարուած ժողովի մը առթիւ, «Միլլէթ» կուսակցութեան վարիչներէն Հիքմէթ Պայար խօսք առնելով յայտարարեց վերի պատմութեան առթիւ.

— Կատարելապէս չինծու է այդ հայրենակիցին հետ տեսակցութիւնը։ Շատ պիտի փափաքէի որ այդ հայրենակիցը հարցնէր. «Քաղաքական կեանքի մէջ նետուելէ առաջ ո՞րքան հարստութիւն ունէիք, հիմա ո՞րքան ունիք։ Ձեր հրամանին ենթակայ մասնաւոր եւ պաշտօնական հաստատութիւններէն ստացուածք եւ ինչք առի՞ք։ Ամերիկայի 154 միլիոն տոլարին համար ոչ մէկ քննութիւն կատարուեցաւ։ Պաշտօնեաներուն տեղ քաղաքագէտներն են որ պէտք է պարտադրուին իրենց հարստութեան հաշիւը տալ» ։

Հաւաքոյթը վերջ գտնելէ վերջ, Միլլէթ կուսակցութեան հիմնադիրները մարաջախտ Չաքմաքի այցելեցին ։

★ Դեմոկրատներու Շրջանային վարչութեան ժողովը գումարուեցաւ Իզմիրի մէջ ։

Ստուածաւոր բազմութիւն մը խռնուած էր սանդուխին շրջակայքը։ Կուսակցութեան Իզմիրի նախագահը ժամը 22ին պատշգամ բարձրանալով ճառ մը խօսեցաւ եւ բսաւ ի միջի այլոց.

— Դեմոկրատ կուսակցութեան կազմութենէն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՈՔՐ ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ՄԵԾ ՃԻԳԵՐԸ

ՇԱՐՆԷՅԼ.— Մեկուսացած արուարձանի մը մէջ, Լէ գ'Օլիվ, որ շրջապատուած է կրքոտ մե-ծամասնութեան մը կողմէ, բուռ մը հաւատաւոր ընկերներ կ'աշխատին սերունդ դաստիարակել։ Հոն Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբը ի գին հսկայ զոհողութեանց, բացած է դպրոց մը ուր հայերէն կրթութիւն կը ստանան Նոր Սերունդի «Օհանջանեան» խումբի մեր աղջիկներէն եւ տղաքներէն զատ, շատ մը ուրիշներու զաւակներ ։

Իրենց դպրոցական ելեւմուտքը հաւասարակշռելու մտահոգութեամբ, վերջերս կազմակերպած էին դաշտահանդէս մը, որ դարձաւ դպրոցական ամավերջի հանդէս։ Սէն Ժիւսթի գեղեցիկ պարտէզը լեցուած էր ծնողքներու եւ համակիրներու ստուար բազմութեամբ։ Ընկերուհի Քիպրիթճեանի բացման խօսքէն վերջ որ լսուեցաւ հետաքրքրութեամբ, բեմ եկան 8 — 16 տարեկան աշակերտներ ընդհովանեաւ եռագոյն դրօշի, երգելու եւ արտասանելու ընկեր Ծառուկեանի բանաստեղծութիւնը, « Արիւնից ծորած երիզ մը կարմիր », մեր բարձրացած 8 տարեկան փոքրիկն Շաքարեանի կողմէ՝ կարմիր դոյնը, «երկնքից պոկուած կըտոր մը կապոյտ» փոքրիկն Տիրատուրեան, « Հասուն հասկերի չոգ նարնջագոյն» ուրիշ փոքրիկի մը կողմէ նոյնացած երեք գոյներուն հետ, արժանացան բուռն ծափերու ։ Օր. Քօյօեան երկխօսութեամբ արտասանեց Վ. Թաթուլի եռագոյնին նուիրուած մէկ բանաստեղծութիւնը։ Եւ այսպէս բոլոր աշակերտները երգեցին եւ արտասանեցին մաքուր եւ յստակ առոգանութեամբ, զոր կը պարտին իրենց ուսուցչուհիին՝ տիկին Ա. Տէօքմէճեանի։ Երգեց Օր. Շաքարեան, յետոյ խօսեցաւ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը, ընկեր Տ. Թադոյեան։ Ընկերը ջերմապէս գնահատելով « Իշխան » խումբի մեր ընկերները, թելադրեց ծնողներուն աջակցիլ այս համեստ ընկերներուն, որոնք իրենց ամենօրեայ հոգերուն հետ, լծուած են ազգապահպանման նուիրական գործին։ Ներկայացուեցաւ պատկերախաղ մը, հեղինակութիւն ընկերուհի Փափազեանի «Կեցցէ հայ լեզուն», եւ խիստ ծիծաղաշարժ դաւեշտ մը, բոլորն ալ Նոր Սերունդի աշակերտներու կողմէ, որոնք մեծապէս գնահատուեցան ներկայ հասարակութեան կողմէ ։ Գեղարուեստական բաժնի լրացումէն եւ « Իշխան » խումբի շնորհակալութեան խօսքէն վերջ, սկսան եւրոպական պարերը եւ խրախճանութիւնները, տեւելով մինչեւ կէս գիշեր. Երեկոյթէն գոյացաւ նաեւ նիւթական կոկիկ շահ մը։

Համեստ շրջանի մը, համեստ ընկերներու, այս ձեռնարկը կրնայ օրինակ հանդիսանալ աւելի բախտաւոր շրջաններու, որպէսզի աշխատին նոյն յարատեւութեամբ եւ խանդավառութեամբ ։ Ապրին մեր «Իշխան» խումբի աշխատաւոր եւ նուիրուած ընկերները, եւ իրենց թեւ ու թիկունք հանդիսացող թաղեցի հայրենակիցները ։

Ներկայ մը

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդն ալ կազմակերպած էր դաշտահանդէս , «Նոյայէյի» անտառին մէջ ։ Կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր, իր մասնակցութիւնը բերելու հերոսներու ոգեկոչման Յուլիս 31ին։

Կէսօրէ վերջ ժամը 4ին սկսաւ հանդէսին պաշտօնական բաժինը, նախագահութեամբ Ռընաժի մեր երիտասարդ ընկեր Վ. Խաչատուրեանի, որ բացատրեց «օր»ուան իմաստը։

Յետոյ Նոր Սերունդի տղաքը երգեցին «Կարկուտ տեղաց»ը, « Երկաթ կը ծամենք»ը։ Երգեցին նաեւ Օր. Թագուհի Մարտիրոսեան, Վ. Բաքալեան։ Արտասանեց Օր. Արապեան։ Օրուան բանախօսն էր Պ. Վահան Սիմէնչեան, որ պարզելով հերոսներու անհուն զոհաբերութիւնները, բաւ.— Դաշնակցութիւնը Խանասորի արշաւանքով, Պանք Օթթօմանով եւ ուրիշ յանդուգն ձեռնարկներով, հայութեան երեսէն սրբեց վախկոտի, քծնողի արատը եւ տուաւ անոր ազատ ապրողի իրաւունք։

Նոյնպէս խօսք առաւ ընկեր Արմենակ Թովմասեան, Ռընաժի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի կողմէ, բացատրելով հայ ժողովուրդին սէրը Դաշնակցութեան հանդէպ ։ Դարձեալ Նոր Սերունդի կողմէ երգուեցաւ « Յառաջ Նահատակ»ը։ Յետոյ ներկաները բոլորուեցան իրենց սեղաններուն շուրջ, զուարճանալով մինչեւ ուշ ատեն ։

Վ.

վերջ Ինէօնիւ նետեց «ազգային պետ», «յաւերժական առաջնորդ» տիտղոսները եւ մնաց Հայք կուսակցութեան նախագահի դիրքին մէջ ։ Մինչդեռ Հալք կուսակցութեան յարգելի ընդհ. նախագահը այսօր մեր դէմ ելած է թէ իբրեւ պետութեան նախագահ եւ թէ իբրեւ յաւերժական ընդհ. նախագահ ։

Զարմանալի է տեսնել պետական անձնաւորութիւններ, որոնք պետական հեղինակութեան կռթնելով իրենց պատկանած կուսակցութեան շահերուն կը ծառայեն եւ միաժամանակ ժողովրդապետութենէ կը ճառեն կամ ժողովրդապետութիւն կը խոստանան մեզի ։

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐ Չեխոսլովաքիոյ Թրնավա քաղաքը համախմբուեցան կիրակի օր, երկու եպիսկոպոսներու ձեռնադրութեան առթիւ։ Կառավարութիւնը խզած էր հաղորդակցութեան միջոցները, եւ անդադար անձրեւ կը տեղար։ Եւ սակայն հաւատացեալները յաջողեցան մայր – եկեղեցի հասնիլ հետիոտն, հեծելանիւներով կամ գիւղական սայլերով։ Բոլոր չեխոսլովաք եպիսկոպոսները ներկայ եղան արարողութեանց, բացի Փրակայի արքեպիսկոպոսէն, գերապայծառ Փերան, որ արգելափակուած է իր պալատին մէջ, եւ 82 տարեկան ուրիշ եպիսկոպոսէ մը։ Ականատեսներ կը պատմեն թէ գաղտնի ոստիկաններ սողոսկած էին մայր եկեղեցին, ուր խռնուած էր 3000 հոգինոց բազմութիւն մը։ Հաւատացեալները կը պատռէին պետութեան հովանաւորած Կաթոլիկ Շարժումին թռուցիկները ։

Գաղութէ գաղութ

ԲԱԲԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ արժէքաւոր անտիպ գործը «Անկիւրիոյ կարմիր վանքի եւ Շրջակայից ձեռագրաց ցուցակ»ը պիտի տպուի նախաձեռնութեամբ Հալէպաբնակ Այնթապցի Պ. Յակոբ Համալեանի։ Գիրքը գիտականօրէն կը նկարագրէ 323 ձեռագիրներու ամբողջութիւնը եւ կը բաղկանայ 1061 էջերէ։ Նուիրատուն որ Այնթապի մէջ գաւրնկեր եղած է Բաբգէն կաթողիկոսին, անձնապէս 2000 լ. ոսկի տրամադրած է եւ խոստացած բարեկամներու շրջանակին մէջ 2000 ոսկի եւս ապահովել ։

ՀԱՊՊԱՆԻԱՅԻ գաղութը (Իրաք) ձեռնարկած է դպրոցի մը շինութեան, առողջապահական պայմաններով եւ արդիական յարմարութիւններով, ինչ որ պիտի նպաստէ բարձրացնելու կրթական մակարդակը։ Գաղութին արհեստաւոր հայրենակիցները եռանդով լծուած են գործնական աշխատանքի։ Ամէն արհեստաւոր յօժարակամ ստանձնած է շինել դուռներ, պատուհաններ, եւ. ամէն ինչ որ կը ծառայէ դպրոցի շուտափոյթ կառուցման։ Այս նպատակին համար նախատեսուած է 1500էն երկու հազար իրաքեան ոսկի։ Շինութեան յանձնախումբը ունի 600 ոսկի ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 Օգոստ.— Հակառակ հեղձուցիչ տաքին եւ ժամանակի անյարմարութեան հոծ բազմութիւն մը եկած էր խրախուսելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի. մարզահանդէսը։

Թէեւ չունեցանք գեղարուեստական բաժին, սակայն հանդէսին աւելի փայլ մը տալու համար վարչութիւնը հրաւիրած էր կէս գիշերէն վերջ երգչախումբի հանրածանօթ ղեկավարը, Պ. (Gamèze), որուն ներկայութիւնը խիկապէս վայելք մը եղաւ ։

★ Այս տարի եւս դնդախաղի եղանակին բացումը կը կատարուի Սեպտ. 15ին։ Մեր միութիւնը կը մասնակցի «Promotion d'Honneur»ի ատեանով։ Հասարակութեան կը մնայ քաջալերելու այս աշխատանքները, հոծ բազմութեամբ, ինչպէս ամէն տարի ։

Սարգիս Գույումճեան

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ վարչութիւնը բացառիկ պարգեւ մը հաստատած է Հոկտ. 9ի մեծ ձիարշաւին առթիւ։ Պարգեւներու ընդհ. գումարը պիտի ըլլայ 900.000.000 Ֆրանք, առաջին մեծ պարգեւը՝ 60 միլիոն, այսինքն հինգ միլիոն աւելի՝ Զատկի պարգեւէն։ Շրջաբերութեան պիտի հանուին 100.000 տոմսակներ, որոնց 7150ը պիտի շահին 60 միլիոնէն մինչեւ 20 հազար Ֆրանք։ Ամբողջական տոմսակին գինը պիտի ըլլայ 15 հազար Ֆրանք, կէսը՝ 7500, մէկ տասներորդը՝ 1650։ Առաջին շահող ձիուն համար պարգեւները պիտի ըլլան 60 միլիոնէն 50 հազար Ֆրանք, երկրորդին համար՝ 20 միլիոնէն 30 հազար, երրորդին համար՝ տասը միլիոնէն 20 հազար Ֆրանք ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Բ.

ԼՈՒՍԻԿ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Ոհ, եթէ հնար ըլլար քարուքանդ ընելու այս պատերը, այն ատեն կը գտնէի Լուսիկը,— ըսաւ Խենթը եւ կատաղի հայեացք մը ձգեց դէպի Վեստ Սարգիսի պալատը։

Յետոյ մտաւ պալատէն ներս։

— Է՛յ, հէ՛յ, գիտէ՞ք ով եմ ես, գոռաց ան օրօրուելով ։

— Օհօ, Խենթ, այս ուր էիր, ըսին ծառաները միաբերան եւ շրջապատեցին Խենթը ։

Անոնք տրամադիր էին կարծես ուրախանալու այդ օր ։

— Աստուծոյ մօ՞տ, յետոյ ի՞նչ տեսար հոն ։

— Մեռելնե՛ր, մեռելնե՛ր...։

— Հա՛, հա՛, հա՛, խնդացին ծառաները։

— Իսկ ի՞նչ կ'ընէիր մեռելներու մօտ ։

— Վահ, ես ալ մեռած էի, ըսաւ Խենթը եւ սկսաւ պարել, զանազան խեղկատակութիւններ ընել։ Յետոյ վազեց դաւիթին այս եւ այն կողմը, եւ բախելով ամէն մէկ դուռը՝ կանչեց ․

— Այստեղ ո՞վ կ'ապրի։

— Ես, պատասխանեց ծառաներէն մէկը։

— Իսկ այնտե՞ղ ։

— Իշխանը ։

— Իսկ գետնին տա՞կ, մութ բանտին մէ՞ջ ։

— Սիրուն աղջիկ մը, բերնէն փախցուց նոյն ծառան։

Խենթին գոյնը նետեց, ան զգաց որ աչքերը կը մթնէին, սրունքները կը դողդղային ։

— Էյ, յիմարներ, իմ ինչուս պէտք աղջիկը, ինծի գինի տուէք, գինի, ըսաւ եւ պատին տակ ծալլապատիկ նստաւ։ Ծառաները քիչ քիչ հեռացան քովէն, երբ տեսան որ Խենթին երեսը մթնած է եւ գլուխը պատին կրթնցուցած, կ'ուզէր քնանալ ։

Անցաւ քիչ մը ժամանակ, Խենթը տեղէն չէր երերար, անշարժ էր արձանի մը պէս, լուռ ու անձայն։ Աչքերը բաց, անթարթ, իսկ դիրքը անփոփոխ։ Տեսնողը կ'ըսէր, թէ այդ միջոցին հոգի ու շունչ չկար Խենթին մէջ։ Յիրաւի՝ անոր հոգին կարծես թէ բաժնուած էր մարմնէն, թռած ու գացած ով գիտէ ո՞ւր, դէպի որ աշխարհը...։ Այո, թմրած էր Խենթը այդ միջոցին. բայց եթէ սրատես աչքեր ըլլային ու կարենային թափանցել մինչեւ անոր սրտին խորերը, պիտի տեսնէին որ կը տանջուէր, կը հեծէր ան։ Սոսկալի էր անոր տանջանքը։ Դիւրին է ըսել հոգիի տանջանք, բայց ատիկա մարմնական տանջանք մը չէ, որպէսզի քիչ մը ախ ու վախ քաշենք, արտասուենք ու թեթեւցնենք մեր ցաւերը։ Հոգեկան տանջանքը արցունք չունի, լուռ, անձայն կը սպառէ մեզ։ Խենթը կը տանջուէր հոգեպէս։ Դառն մտածումները վիթխարի գազաններու նման իրարու հետ կը կռուէին, իրարու արիւն կը ծծէին եւ սոսկալի մռնչիւնով կը խորտակուէին, կը գգետնուէին։ Խենթին գլխուն մէջ ալ այդ բոպէին կը լսուէին որոտումի ձայներ, եւ գազաններու կատաղի մռնչիւններ, թնդիւններ, սուլոցներ եւ դժոխային ահեղ ձայներ։ Այնքան էր անզգայ դարձած որ չէր իսկ զգար այն աքացիները, զոր շարունակ կու տար իրեն՝ իր մօտ կանգնած մարդ մը։

— Էյ Խենթ, չե՞ս զգար, վեր ելիր այս տեղէն, կ'ըսէր մարդը անդադար հարուածելով ։

— Մեռա՞ր, ինչ է, կրկնեց մարդը նորէն, եւ այնպիսի ուժգնութեամբ քաշեց թեւէն որ Խենթը չփոթած ոտքի կանգնեցաւ եւ ապուշի պէս նայեցաւ զինքը հարուածող մարդուն։ Ան զէնք ու զրահի մէջ կորսուած, կանգնած էր իր մօտը։

— Հէյ, կորսուէ այս տեղէն. հոս խենթերու տեղ չէ, եթէ իշխանը քեզ այստեղ տեսնէ, ինծի ալ արեւի երես չի ցուցներ ։

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ է պատահած, ըսաւ Խենթը յուրջ կերպով մը։

— Ինչո՞ւ, միթէ ես պարտաւո՞ր եմ հաշիւ տալու քեզի ։

— Ի՞նչ կայ որ, եթէ ես ալ իմանամ ։

— Գնա, ըսաւ մարդը հրամայողաբար։

Խենթը զգաց որ աւելի առաջ երթալ կարելի չէր։ Փայտը օրօրեց, քանի մը խենթ ոստիւններ ըրաւ եւ կ'ուզէր ետ դառնալ, երբ սուր ճիչ մը լսեց որ տեղն ու տեղը գամեց զինք ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(44)

ռաշ խաղալով գէպի Թիրանա» ։ Բայց ճերթ մը կ'ազդարարէ թէ Յոյներուն համբերութիւնը սպառած է» ։ Պահպանողական «Էթնոս» կ'ըսէ — «Այլեւս պէտք չէ թոյլ տալ որ ալպանական խլիրդը թունաւորէ Պալքաններու խաղաղութիւնը » ։

★ Ալպանական կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով Ազգաժողովին, կ'ըսէ թէ «յոյն զինուորները հինգ քաղաքացիներ սպաննեցին անցեալ կիրակի օր, աւելի քան երկու հազար ռումբեր արձակելով սահմանամերձ չորս գիւղերու վրայ ։ Միեւնոյն ատեն 12 օդանաւեր թռան Ալպանիոյ սահմանին վրայ » ։

★ Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Յունաստանի եւ Ալպանիոյ սահմանային դէպքերը որոշ մտահոգութիւն կը պատճառեն ։ Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ ամերիկեան կառավարութիւնը Ալպանիոյ բարեկամ չըլլալով հանդերձ, համոզուած է Յունաստանի թէ «ծայրայեղ խստութեամբ պիտի դատէ եւ դատապարտէ որեւէ գործողութիւն որ կրնայ վնասել Ալպանիոյ հողային ամբողջութեան » ։

★ Երեք տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Աթէնքի եուկոսլաւ դեսպանատունէն պաշտօնեայ մը այցելեց Յունաստանի արտաքին նախարարին ։

Եւրոպայի խորհուրդը եւ Գերմանիա

Միացեալ Եւրոպայի խորհրդակցական ժողովին Դշ. օրուան նիստին մէջ, նոր փոթորիկ մը ծագեցաւ, երբ Չըրչիլ կ'առաջարկէր արտակարգ ժողով գումարել յառաջիկայ դեկտեմբերին կամ յունուարին, մասնակցութեամբ գերմանական պատուիրակութեան մը ։ Անգլիոյ նախորդ վարչապետը բանաձեւ մը չառաջարկեց, այլ պարզապէս խնդրեց նախագահէն՝ յիշեցնել արտաքին գործերու նախարարին թէ համաձայն Եւրոպայի Խորհուրդի կանոնագրին, իրաւունք ունին արտակարգ ժողով հրաւիրելու ։ Եւ անմիջական պատասխան պահանջեց ։ Եթէ արտաքին նախարարները մերժեն արտակարգ ժողովը կամ պատասխան չտան, Չըրչիլ պիտի պահանջէ հրապարակաւ քննել Գերմանիոյ խնդիրը ։ Եւ այն ատեն նոր ճեղք մը պիտի բացուի խորհրդակցական ժողովին եւ արտաքին նախարարներուն միջեւ ։

Պ. Պիտօ, Ֆրանսայի նախկին վարչապետը, պարզեց Ֆրանսայի կրած նեղութիւնները Գերմանիոյ պատճառով եւ աղդարարեց թէ կարելի չէ Սարի շրջանին խնդիրը անջատել գերմանական հարցէն ։

★ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը գոհունակութիւն յայտնելով գերմանական ընտրութեանց առթիւ, առաջարկեց Գերմանիան անդամ ընդունիլ Եւրոպայի Խորհուրդին ։ Յառաջիկայ Սեպտեմբերին ալ պիտի առաջարկեն Գերմանիոյ անդամակցութիւնը Ատլանտեանի դաշինքին ։ Միեւնոյն աղբիւրէն կը հաւաստեն թէ մինչեւ մէկ ամիս կարելի պիտի ըլլայ օտար դրամագլուխ շահարկել արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱՐԱԳԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻՇ ՍՒՏԵԼԻՔՆԵՐՈՒ առագնայլին առթիւ, կառավարութիւնը որոշեց ներածումներ կատարել եւ մասամբ ծախու հանել պաշարը ։ Երկարատեւ երաշտը ոչնչացուցած ըլլալով արօտավայրերը, կաթի արտադրութիւնը նուազած է մէկ երրորդ համեմատութեամբ եւ գիներն ալ հետզհետէ կը բարձրանան ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանին եւ Սթալինի տեսակցութեան առթիւ, պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ դեսպանը խնդրած է դադրեցնել ամերիկեան անթելին խափանումները, եւ կարգադրել փոխ — վարձի առկախ հաշիւները ։ Աւելի քան 250 խափանարար անթելներ երեւան հանուած են Խ. Միութեան մէջ ։ Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ ունկնդրութեան ատեն խօսուած է նաեւ Գերմանիոյ մասին ։

ՁԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ արքեպիսկոպոսը, դերապայծառ Պերան, որ լռութեան դատապարտուած է երկու ամիսէ ի վեր, նամակ մը ուղղելով ընդհ. դատախազին, կը բողոքէ իր արգելափակման դէմ ։ Այս առթիւ կը գանգատի թէ պետութիւնը բռնագրաւած է գանձը եւ դիւանաթուղթերը, վար կը դնէ անձնական թէ պաշտօնական թղթակցութիւնները, թոյլ չի տար որ այցելուներ գան եւն. ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դշ) — Սթերլին 1097 (980), տոլար 330.40 (380), զուից. ֆրանք 83.25 (93), նաբոլէոն 4360, սթերլին 5070, զուից. ոսկի 4270, տոլար (20) 21 հազար, ձոյլ ոսկի 640.000 ֆրանք ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կարմիրները գրաւեցին Ֆուչըուն, որ գլխաւոր նաւահանգիստն է Շանկայի եւ Հոնկ Քոնկի միջեւ ։ Ազգայնական կառավարութիւնը հեռացած է անծանօթ ուղղութեամբ ։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի օգոստոս 21ին, կիրակի, « Clos de Fusains »ի օդասուն պարտէզին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բարեկամ կազմակերպութեանց ։

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ն. ԳԱՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Պիտի երգեն՝ Զարեհ Գասեան, Տիկ. Ս. Փերչիկեան, Օր. Ալիս Յարութեան (Մարսէյլէն) ։

Պիտի արտասանեն՝ Ժ. Խաչիկեան, Թ. Եղիկեան, Ալիս Շամիրեան (Մարսէյլէն) ։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ ։
Կարելի է ճաշը միասին բերել ։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

★

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ մէջ կը տօնուի, հովանաւորութեամբ, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ « Կայծակ » խումբին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբին ։

28 Օգոստոս, կիրակի կէսօրէ վերջ, «Միւթիւալիթէի» սրահին մէջ ։ Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամը 3ին ։

Պիտի բանախօսէ ընկերուհի ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ընտիր պուֆէ ։
Մուտքը ազատ է ։

★

ՆԻՍԻ ՄԷՋ — Այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան 8, ընկեր Գարեգին Գասպարեանի ագարակը, Château de la Constance: Antibes ։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբի ։

Կը խօսի ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ԾԱՆ. — Մասնաւոր օթօքարը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9ին, Place Massenaէն, կը հանդիպի Մանեան 9.15 անցած ։

Եղանակի վերջին դաշտահանդէսը

Լիոնի Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, Տէսինի մօտակայ գեղեցիկ անտառին մէջ ։

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

Գեղարուեստական բաժին, սանուհիներէն, երգ, արտասանութիւն պար եւն. ։

Կը խօսի ընկեր Զ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ (Աթէնքէն)

Առատ պուֆէ, ընտիր ըմպելիներ եւ պաղպաղակ ։

Մասնաւոր օթօքարներ ժամը 9.30ին կը մեկնին Place Guichardէն, կամ 16 թիւ հանրակառքը ։

Հանդիսավայրը կը գտնուի Տէսինէն 20 վայրկեան հեռու երկրորդ կամուրջէն վար ձախ կողմը, տասը վայրկեան հեռու ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Գրիգոր Գոտուքեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Ռաֆայէլեան, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Գոտուքեան կը ծանուցանեն որ այս կիրակի առտու (Օգոստոս 21) Փարիզի Հայոց եկեղեցին մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց սիրելի կնոջ եւ աղջկան՝ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԳՈՏՈՒՔԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ — Մինչեւ 31 Յուլիս

ՓԱՐԻԶ (10) Գաղ., ՊԼԻՏԱ Պօղ., ԱԼԺԷ Տէր., ՍՈՒՔ ԱՀՐԱՐ Խաչ., ՍԷԹԻՖ Առաք., ՌՈՄԷՆՎԻԼ Լուս. 1500ական, ՓԱՐԻԶ (16) Ս. Պ. 3 հազար, ՄԷՕՏՈՆ Պալ., ԱՌՆՈՒՎԻԼ Պալ., ԼԸՎԱԼՈՒԱ Փաչ. 800ական, ՖՈՆԹԷՆ Եղկ. 1600, ԱԼՊԻ Թերպ. 800, ՓԱՐԻԶ (9) Սապ., (9) Վարդ., (9) Քէչ. 1500ական, ՓԱՐԻԶ (9) Ճին., (5) Տ. Մ. 800ական, ՊԱՆԵԷՕ Տէրօ 1500, ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ Առա. 1200, ՓԱՐԻԶ (15) Եսա 2 հազար, (10) Աճէմ 2 հազար, (10) Թ. Ն. 1500, ՌՈՒԱՆ Քարկ. 800, ՊԷԼՖՈՐ Սավո. 2 հազար, ԼԻՈՆ Ա. Վ. 3 հազար, ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ Համ. 1600, ՓԱՐԻԶ (16) Զիթ. 800, Ս. ԼՈՒ Մարկ. 1500, Ս. ԺԻՒԼԻԷՆ Մկրտ. 3 հազար, ՊՕՄՈՆ Տէօք., ՄԱՐՍԷՅԼ Միրօ 1500ական, Զար. 1600, Տէր. 800, ՓԱՐԻԶ (14) Ռուն., (9) Կիւլ. ՄԱԼՄԷԶՈՆ Քալայ. 1500ական, ՍԷՎՐ Մար. հազար ֆրանք ։

ՓՆՏՐԵՑԷՔ

Հանդիպումներ Մուսայի հետ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
270 մեծադիր էջ, շքեղ տպագրութեամբ
Գրեց՝ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Դիմել՝ Բալուեան, Գարամեան եւ Հ. Սամուէլեան գրատուններու եւ ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը, կամ ուղղակի հեղինակին՝ Via G. Pacini, 30, Milano (Italia) ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ « Քրիստափոր »ի բոլոր ընկերները, օգոստոս 20ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը ։ Ներկայանալ անդամատետրերով ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը ։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին ։

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ ։ Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարօնցի ընկեր Աբգար Խաչատուրեանի (Ռընամ) մահուան առթիւ, Տակառեան ընտանիքը (Փարիզ) իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալին պարագաներուն եւ 500 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին փոխան ծաղկեպսակի ։

★ Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Աւետիս Սիմոնեանի իր հօր մահուան առթիւ ։

★ Ալֆորվիլի Ֆր. Կ. Խաչը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Կ. Գ. Ետիքարտաշեան, Յ. Ուզունեան, Շ. Անդրէասեան, Ս. Սարգիսեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն Տիկ. ԵՐՋԱՆԻԿ ԳՕՏՈՒՔԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրէ իր սանին ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ Երիտ. « Արծիւ » մարզական միութեան Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի ։

Այս կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէ Պէլվէտէրի պարտէզը ։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, մարզական զանազան խաղեր, բուրդ, կռփամարտի մեծ մրցում, Արզումանեան, ախոյեան Փրովանսի 1944ի ընդդէմ Վ. Զատուրեանի ախոյեան Փրովանսի 1949ի եւ ուրիշներ ։ Միութեանս կողմէ պիտի ներկայացուի « ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐԸ» ։

ԾԱՆՕԹ — Հանդիսավայրը երթալու համար, առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH · Fondé en 1925 · R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 20 Août 1949 Շաբաթ 20 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5927–Նոր շրջան թիւ 1338

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Պոլսոյ թերթերէն քաղուած տեղեկութիւնները ամբողջական գաղափար մը չեն տար այն մոլեռանդ պայքարի մասին, որ կը շարունակուի կառավարական կուսակցութեան եւ ընդդիմադիր հոսանքներուն միջեւ :

Ուրիշ երկիրներու մէջ ալ սովորական են այս կարգի պայքարները, երեսփոխանական, քաղաքապետական եւ այլ ընտրութեանց առթիւ:

Եւ սակայն, Թրքականը բոլորովին տարբեր հանգամանք մը կը ներկայացնէ: Մանաւանդ եթէ նկատի առնենք պարագաները :

Մ. Քէմալի հիմնած կուսակցութիւնը, «Հալք» (Ժողովուրդ), մենատիրութեան դադաթնակէտին հասած էր տարիներէ ի վեր: Նոր Թուրքիոյ հիմնադրին հմայքը լիովին կ'օգտագործուէր, պարտկելու համար ահաւոր բռնութիւններ, ապօրինութիւններ, զեղծումներ եւ չարաշահութիւններ : Երկիրը կը տքար տուրքերու բեռին տակ: Անատոլուն, այսինքն գիւղացին կը գալարուէր թշուառութեան ճիրաններուն տակ :

Լեզուները բացուեցան, երբ Իսմէթ Ինէօնիւ հարկադրուեցաւ ընդունիլ ընդդիմադիր կուսակցութեանց գոյութիւնը :

Այդ օրէն ի վեր, այլ մանաւանդ այս տարուան ընթացքին, սանձակոտոր արշաւ մըն է որ տեղի կ'ունենայ բոլոր ճակատներուն վրայ, գլխաւորութեամբ առաջին ընդդիմադիր հոսանքին, Դեմոկրատ կուսակցութեան :

Այն աստիճան որ, Հանրապետութեան Նախագահը, Իսմէթ Ինէօնիւ — համանուն ճակատամարտին եւ Լոզանի երբեմնի հերոսը — հարկադրուած է ասպարէզ իջնել անձամբ:

Եւ ահաւասիկ պտոյտներ կը կատարէ քաղաքէ քաղաք, ճառեր խօսելով, յորդորներ կարդալով: Երբեմն ալ ազդարարութիւններ ուղղելով :

Նախագահը Իզմիր փութաց անմիջապէս, իմացած ըլլալով որ Դեմոկրատները տենդագին քարոզութիւններ կը կատարեն եւ ընդհ. ժողով պիտի գումարեն :

Թերթերը կը գրեն թէ երբ քաղաք հասաւ, կայարանին լոյսերը մարած էին, իբրեւ թէ արկածով, եւ հազիւ եղաւ մոմեր վառել: Ընդդիմադիրները կայարան չէին գացած դիմաւորելու, հակառակ պաշտօնական հրաւէրին: Նոյնպէս ներկայ չեղան իր բանախօսութեանց :

Թերեւս առաջին անգամ էր որ Իսմէթ Ինէօնիւ այսքան հրապարականախատ ցոյցի մը կ'արժանանար իր երբեմնի բարեկամներուն կողմէ :

Ընդդիմադիրները միշտ իր երեսին կը զարնեն թէ չարաչար կը գործածէ նախագահի հանգամանքը. ծառայելու համար վարկարեկ կուսակցութեան մը շահերուն :

— «Մենք իրաւունք ունինք հաշիւ պահանջելու, երբ կառավարութիւնը եւ բանակը, ինչպէս նաեւ ազգի մը ամբողջ ուժը կը դնեն կուսակցութեան մը տրամադրութեան տակ»:

Հանրապետութեան նախագահը այնքան «ժողովրդականացած» է որ, սրճարանէ սրճարան կը պտտի, խօսելով հասարակ մահկանացուներու հետ: Հաւաստելով թէ «ոչ ինք, ոչ ալ եղբայրները մէկ մեթր հող ունին Ամերիկայի մէջ, ոչ ալ մէկ ֆրանք՝ Զուիցերիոյ մէջ»:

Եւ հայրական յորդոր, միշտ եւ ամէն տեղ, բայց մանաւանդ Եղէականի ափերուն վրայ.

— «Հայրենակից, մեր քաղաքական կեանքին մէջ սպրդած է թշնամութեան ոգին որ թոյնի մը պէս կը հոսի մեր երակներուն մէջ: Եթէ չփնտռենք այդ ժահրը, պիտի չկրնանք մաս կազմել գաղափարական կեանքին, փրկուիլ եղբայրասպան մոլուցքէն եւ աղէտէ աղէտ պիտի գլորինք, քանդելով հայրենիքին ապահովութիւնը»:

Ընդդիմադիրները այս ազդարարութեան կը պատասխանեն այլապէս պերճախօս յայտարարութեամբ մը.

— «Քաղաքականութեան մէջ տէրէպէյիները (բռնապետ) չեն կրնար յաջողիլ: Բայց եթէ իշխանութեան գլուխ հաստատուած կուսակցութեան ագիտութիւնը եւ անլսելիութիւնը շարունակուին այսպէս, գործերը կրնան յանգիլ եղբայրասպան ողբերգութեան մը»: (Ճէլալ Պայար):

Ահա թէ ի՛նչ հեռանկար կը պարզուի մինչեւ 1950ի ընդհ. ընտրութիւնները:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԱՄՆԱԿԱՆ

Անկումէ անկում գլորելով, Եգիպտոսի ռամկավարներու պաշտօնաթերթը, «Արեւ», կը գրէ, 1944 — 45ին Պուլկարիոյ մէջ ձերբակալուած եւ Ռուսաստան աքսորուած մտաւորականներու մասին (15 Յունիս 1949).

— «Եթէ գտնուած են Դաշնակցականներ, որոնք պատժուած են վերջին ժամանակներուն, ատիկա եղած է պատերազմի տարիներուն իրենց ունեցած գործունէութեան հետեւանքով, որուն համար ուրիշներու ցուցմունքին հարկ չկար: Օրուան կառավարութիւնները ինքնաբերաբար բռնած են ատիկա, ինչպէս իրենց ազգակիցներուն, նոյնպէս եւ այդ դիրքին մէջ գտնուող ուրիշ ազգի պատկանողներուն»:

Այս դեռ ոչինչ: Պաշտօնաթերթը կը շարունակէ, նոյն անամնական չարախնդութեամբ, այս անգամ խօսքը մասնաւորելով դժբախտ աքսորականի մը, Գ. Նժդեհի վրայ.

— «Գ. Նժդեհի Զանգեզուրի մէջ կատարած ոճիրները ծանօթ են ամէնուն, որով այդ երկրին իշխանութիւնները անոր օձիքէն բռնելով, պէտք սեպեցին հաշիւ պահանջելու անոր գործած ոճիրներու մասին»:

Այս ալ ոչինչ: Ռամկավար հրէշը մասնաւորապէս չեշտելէ վերջ թէ «անիկա առանձին չէր իր չահատակութիւններուն մէջ», կ'եզրակացնէ, թերթավարի չնականութեամբ.

— «Արդարութեան անիւը ծանր կը շարժի, բայց լա՛ւ կը ճմլէ»: (Ինքն է որ չեշտ մը կը դնէ «լաւ»ին վրայ):

Եւ այս պարոնները կը կոչուին քաղաքական կուսակցութիւն: Յառաջդիմակա՛ն: Հայրենասէ՛ր: Հայաստանասէ՛ր...

Անոնք պուտ մը արցունք չունին իրենց նմաններուն միջոցաւ ՄԱՏՆՈՒԱԾ, ՑԱՏԿԱԳԷՍ ՑՈՒՑԱԿԱԳՐՈՒԱԾ զոհերու մասին: Մեծ մասով մտաւորականներ: Գիտնալով հանդերձ որ բոլորն ալ Դաշնակցական չեն, ինչպէս չէր Գ. Նժդեհը :

Անոնք նոյն զգացումներն ունին նաեւ ռումանահայ գաղութի 20—25 զոհերու մասին, նոյնպէս մտաւորականներ :

Ընթերցող, դուն գտիր այս մարդոց պատուանունը :

ՎԱՀԷ

ԲՈՒՌՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի ուժգին ցնցումներ զգացուեցան Էրզրումի մէջ (Թրքահայաստան, ինչպէս կը գրէ Le Monde). բաւական թիւով շէնքեր փլան: Տակաւին յայտնի չեն նիւթական վնասները, ինչպէս եւ մարդկային կորուստները :

ԳԱՐՏԱՒՈՐԻՉ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանանի կառավարութիւնը հետեւեալ ծանրակշիռ որոշումները տուաւ վերջերս.

Ա) Լուծուած կը յայտարարուին երիտասարդական բոլոր կազմակերպութիւնները: Լուծուած մարմիններն են.—

1.— Լիբանանեան փաղանգները, (12 հազար անդամ), 2.— Նաժաաէները (7000), 3.— Ալ Թալաաէն (5000), 4.— Ալ Նահտան (4500), 5.— Ղասասինան (3200), 6.— Ալ Ֆաթուան (1300):

Բ) Կը հաստատուի զինուորական պարտաւորիչ ծառայութիւն, որուն գործադրութեան յատուկ օրինագիծը պիտի պատրաստուի եւ հրատարակուի կարելի եղածին չափ կարճ ժամանակի մը միջոցին :

Գ) Կրթական տարեմուտէն սկսեալ զինուորական կրթութեան հաստատում՝ կրթական բոլոր հաստատութեանց մէջ :

Դ) Բանակը եւ ոստիկան–զօրքի ուժը պիտի զօրանան նոր միութիւններով եւ նոր սպառազինումով: Առ այդ, 12 միլիոն ոսկիի յաւելեալ վարկ մը կը յատկացուի Ազգային Պաշտպանութեան :

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ համայնավարները ընդհ. գործադուլի հրաւիրեցին 90.000 բանուորներ, քաղաքական դիտումներով: Կառավարութիւնը կը յուսայ ջախջախել այս ձեռնարկը :

Մ. Նահանգները կ'օգնեն Եուկոսլաւիոյ

Անգլէն պատերազմի սկզբնաւորութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Մ. Նահանգները համայնավար պետութեան մը պիտի յանձնեն շինանիւթ մը որ կրնայ ծառայել պատերազմական նպատակներու եւ որուն արտածումը արգիլուած էր մինչեւ հիմա:

Այսպէս, պայմանագիր մը ստորագրուած է ամերիկեան ընկերութեան մը հետ, որ պողպատի արդիական գործարան մը պիտի կառուցանէ Եուկոսլաւիոյ մէջ: Պայմանագրին յօդուածները գաղտնի կը պահուին, բայց, իրազեկներու կարծիքով, գործարանին շինութիւնը պիտի արժէ երեք միլիոն տոլար եւ Պելկրատի կառավարութիւնը կարեւոր գումար մը պիտի վճարէ, առհաշիւ :

Ամերիկեան կառավարութիւնը այս որոշումը տուած է ամիսներով բանակցելէ վերջ արտաքին գործերու եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութեանց եւ ուրիշ պետական վարչութեանց հետ: Կը հաւաստեն թէ նախագահ Թրումընի միջամտութիւնը վճռական դեր կատարած է, վերջ տալու համար արտաքին գործերու եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարներուն միջեւ ծագած բանավէճին:

Անշուշտ այս ձեռնարկը մեծ ազդեցութիւն պիտի գործէ միւս համայնավար երկիրներուն մէջ.— Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան, Հունգարիա, Պուլկարիա, Ռումանիա :

Ուաշինկթընի մէջ կը կարծեն թէ այս պետութիւնները ի վերջոյ պիտի զգան որ իրենց շահերուն չի համապատասխաներ բոլորովին ենթարկուիլ Խ. Միութեան տնտեսական տիրապետութեան: Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, եթէ Չեխոսլովաքիան ալ կ'ուզէ որ գործադրուին իր ապսպրանքները, որոնք առկախ կը մնան Ամերիկայի մէջ, պարտաւոր է փոխել իր ներկայ քաղաքականութիւնը :

Եուկոսլաւիոյ հետ գոյացած համաձայնութեան առթիւ, ամերիկացի պաշտօնական անձեր զիտել կուտան թէ Մ. Նահանգները անմիջապէս պիտի դադրեցնեն իրենց առաքումները, եթէ մարէշալ Թիթօ հաշտուի Մոսկուայի հետ: Արտածման բոլոր արտօնագիրներուն մէջ մասնաւորապէս յիշուած է թէ կառավարութիւնը իրաւունք ունի փոխելու, ընդհատելու կամ ջնջելու առաքումները:

Գերմանիան ընդունի՞լ թէ ոչ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Պ. Չըրչիլ մեծ յուզում պատճառեց Եւրոպայի Խորհուրդին Դշ. օրուան նիստին մէջ, առաջարկելով Գերմանիան ալ ընդունիլ յառաջիկայ նստաշրջանին: Ահաւասիկ իր խօսքերը.

— «Միացեալ Եւրոպա մը չի կրնար ապրիլ առանց Գերմանիոյ օգնութեան եւ զօրութեան: Այս պարագան միշտ նախատեսած է Եւրոպական Շարժումը, որուն ջանքերուն կը պարտինք մեր ներկայութիւնը այստեղ: Լա Հէյի մէջ, ուր որոշեցինք այս խորհրդակցական ժողովը կազմել, ներկայ էր գերմանական պատուիրակութիւն մը, որուն բարի գալուստ մաղթեցին բոլորը, մանաւանդ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները: Եւրոպական խորհրդարանի մը հաստատման ամէնէն զօրնական պատճառներէն մէկը այն էր որ ան պէտք միջոց մը պիտի ընծայէր արեւմտեան ժողովրդապետութեանց միացնելու ազատ եւ ժողովրդավար Գերմանիա մը :

«Տակաւին կանուխ է դատելու համար գերմանական ընտրութեանց ապագայ արդիւնքը, բայց եւ այնպէս ինչ որ տեսանք՝ խրախուսիչ է: Մենք չենք կրնար այստեղէն բաժնուիլ այս ամսու վերջը, առարկելով թէ կարելի չէ աւելի բան մը ընել Գերմանիան մեր մէջ առնելու համար, մէկ տարիէն առաջ: Եթէ կորսնցնենք տարին, կրնանք ընդմիշտ կորսնցնել»:

Այս առաջարկին ընդդիմացաւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Պ. Պիտօ, յայտարարելով.

— «Ոչ մէկ երկիր սահմանային մղձաւանջի տակ ապրած է որքան Ֆրանսան: Մենք կը մաղթենք որ փարատի այդ մղձաւանջը: Մենք գիտենք որ Գերմանիան մաս կը կազմէ Եւրոպայի եւ թէ անհրաժեշտ է ասպարէզ բանալ անոր առջեւ: Կը մաղթենք որ սրբուին պատմութեան սպիները: Հետեւաբար, պատշաճ է որ տեղեր վերապահուին Գերմանիոյ, մօտաւոր ապագայի մը մէջ, առանց միջնորդութեան: Բայց ստիպուած ենք յարգել միջազգային իրաւագիտական կացութիւն մը որ արձանագրուած է դաշնագիրներու մէջ»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ բոլոր զինուորները զօրանոց քաշուած են, կիրակի օրուան յեղաշրջումէն վերջ: Նոր դահլիճը Արժանեաց չքանչանը նուիրեց զնդ. Սամի Հինաուի, որ գլուխ հանած էր կիրակի օրուան յեղաշրջումը :

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԳԱՂԹԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մելքումեանն է որ կը պատմէ —

— «Իմ կեանքում, առաջին անգամն էր որ նման մի նահանջի մասնակցում էի։

Տպաւորութիւնները թէպէտ զարհուրելի, բայց մտածմունքի առիթներ շատ էի գտնում այդ ժողովրդական շարժի մէջ։

Ո՞վ է պատճառը այդ դժբախտութեան, հարցնում էի ինքս ինձի։ Մենք որ բոլոր ճակատներում, թէ ռուսական բանակներում եւ թէ առանձին զօրամասերում ունէինք մօտ 100.000 հայ զինուոր, բազմահազար սպաներ, անուանի զօրավարներ, քաջ խմբապետներ, հայդուկներ, ինչո՞ւ չկրցանք մի փոքրիկ ճակատ կազմել ու միատեղ գտնուել եւ շատ աւելի ուժեղ լինել քան մեր հակառակորդը։

Այդ անել չկարողացանք, որովհետեւ հասարակական հարցերում, զարմանալի անտաղանդ ժողովուրդ ենք։

Մի քիչ համերաշխութեան զգացմունք եթէ ունենայինք, մի քիչ պակաս անհատականութիւն եւ մի քիչ աւելի ձգտում ունենայինք դէպի մէկ կեդրոն, մենք հրաշքներ կը գործէինք։

Մարտի 23ին, ամբողջ օր ու գիշերը անքուն, անդադրում շարունակում էինք մեր ճանապարհը ձիներու եւ սաստիկ ցուրտի մէջ։

Ընկղմել էի շարք մը խոհերի մէջ, երբ նկատեցի Վանի ժամանակաւոր կառավարութեան նախագահ, Կոստի Համբարձումեանը հետիոտն գընում էր ժողովուրդի հետ։

Գաղթերի ընթացքում, յաճախ է պատահել նրան հետիոտն գնալ, վտանգների ենթարկուել եւ մինակ լինել։

Խօսում էի Կոստիի հետ, նա մտածում էր «հայկական հարցը որ սերտ կերպով կապուած պիտի լինէր Վանի ապստամբական շարժման հետ, ջո՞ւրը պիտի ընկնէր Վանի անկման պատճառով։

Մենք իրար խրախուսեցինք, իջանք մի դետի ափը, ժողովուրդը դիտեց անցկացնելու համար։

Գաղթի հինգերորդ օրը, մենք անցել էինք Սարայը, մեզ հետ տանելով տեղին ասորիները եւ հասել էինք Ղօթուրի ձորի բերանը լքուած Մախին գիւղում։ Այդտեղ, ժողովուրդին մի երկու օր հանգիստ տրուեց եւ քննութեան ենթարկուեցան հետեւեալ հարցերը,— «Սարերո՞վ անցնել թէ ձորի միջով։ Ցաջողութեան դէպքում, պիտի կարողանա՞նք Կովկաս անցնել թէ պիտի հարկադրուինք Խոյ մնալ եւ նորանոր փորձութեանց ենթարկուել։

Երկրորդ ճանապարհը համեմատաբար տանելի էր, բայց վտանգաւոր, որովհետեւ Նօվշարի Քիւրտերը անակնկալ մեր գաղթէն յանկարծակիի եկած, թէեւ չկարողացան Սարայում մեզ վնասել, բայց կարող էին Ղօթուրի կիրճը բռնել եւ մեզանից ոչ ոք կարող էր ազատուել։

Որոշուեցաւ լեռներով ճամբորդել, յատուկ մարդկանցով հետախուզել լեռները եւ Խոյի պարոնի նահանգապետին էլ մի նամակ ղրկել եւ յայտնել որ մենք հարկադրուած ենք Ատրպատականով անցնիլ Ջուլֆա, որի համար թոյլտուութիւն ենք խնդրում։

Նահանգապետի պատասխանն ուշացաւ, բայց յետոյ պարզուեցաւ որ՝ նահանգապետը հեռագրած էր Թէհրան ու Պարսիկ կառավարութիւնը հրամայած էր՝ մեզ ամէն հնարաւոր աջակցութիւն ցոյց տալ, անվտանգ անցնելու համար։

Մարտի 27ին (1918) գիշերը, հետիոտն վաշտերով եւ տեղակալ Տ. Ժամհարեանն ալ բոլոր ձիաւոր խումբերով զործողութեան պիտի ձեռնարկէինք։

Համաձայն մեր «Զինուորական խորհուրդ»ի որոշման, ես պիտի մտնէի ձորը բռնելով ձորն եզերող բարձունքները, որպէսզի, առաւօտեան ժողովուրդը մտնէր ձորը։ Ցետոյ էլ ձիաւորները պիտի փոխարինէին մեզի, մինչեւ ժողովուրդը բոլորովին հեռանար ձորից։

Բայց մեր անկազմակերպ իրականութեան մէջ, ամէն բան ընթանում է ըստ բախտի։

Եւ տեղի ունեցաւ մեր ակնկալածը։

Մարտ 28ին, Սմկոյի Քրտերը արդէն բռնել էին բարձունքները։

Ջիաւորների անցքը խանգարելու համար Քրդերը ապառաժները քանդել եւ կիրճը լեցրել էին, ծրագիրը լաւ էր, բայց Սմկօն ձախողեցաւ։

Ժայռերի կատարներին դիրք բռնած նրա զինուորները չդիմացան մեր զինուորների գրոհին։ Մեր ոգեւորութիւնը կրկնապատկուեցաւ, երբ Քրտերի թիկունքից էլ համազարկերի ձայներ լըսուեցան։

Հասկանալի էր որ Սալմաստից մեզի օգնութիւն հասած էր։

Ցաջորդ օրը մենք հանդիպեցանք Վաղարշակ Շիրվանեանի եւ Վազգէնի ձիաւոր հարիւրակներին, որոնք փութացել էին մեզի օգնելու։

Կռուի ամենատաք պահուն, կիրճի երկու կողմերի 10—12 քիլոմեթր երկարութեամբ, եւ ժայռերով շրջապատուած ճամբան իր բարձունքներով անցաւ մեր ձեռքը։

Քրտերը լքեցին իրենց դիրքերը եւ ժողովուրդը շեղեց իր ճամբան, դէպի Սալմաստ։

Կոտուրի ձորում մենք թողեցինք 50 սպանեալներ»։

ԱՋԳԻՆ

ԶՐՈՒՑԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ամէն բան Ռուսները ստեղծած են

Խորհրդային իշխանութիւնը կը շարունակէ վարկ տալ նոր տեսութեան մը, որուն համաձայն բոլոր նշանաւոր գիւտերը Ռուսներու կողմէ հնարուած, Եւրոպացիներու կողմէ գողցուած են։

Այսպէս, շոգեշարժ մեքենան ոչ թէ Ճէյմս Ուաթը հնարած է, այլ Իվան Պոլզունով։

Ելեկտրական լոյսի լամբարը հնարած է ոչ թէ Էտիսըն, այլ ռուս գիտնական մը, Լատիկին, 1873ին, Էտիսընէն վեց տարի առաջ։

Մարքոնին չէր որ գտաւ ռատիօն 1896ին, այլ ռուս բնագէտ Ալեքսանդր Պոպով, 1895ին։

Եւ վերջապէս «փէնիսիլին»ի գիւտը կը պարտինք ոչ թէ անգլիացի Ֆլէմինկի, այլ երեք ռուս գիտնականներու,— Պոլոտեբնով, Մանասէին եւ Տուխովսկի։

Խորհրդային մամուլը, Մոսկուայի ձայնասփիւռը եւ Թաս գործակալութիւնը, Կրեմլինի առաջնորդութեամբ, կը փորձեն համոզել աշխարհը — մասնաւորապէս ռուս ժողովուրդը — թէ Ռուսիա ոչ հիմա, ոչ ալ անցեալին՝ Արեւմուտքէն ետ մնացած երկիր մը եղած է։

Լուրջ եւ կանխորոշ ծրագիր մըն է այս, ազգային հպարտութիւն ներշնչելու համար միլիոնաւոր խորհրդային քաղաքացիներու, որոնք ժամերով կ՚աշխատին աննպաստ պայմաններու մէջ։ Կ՚ուզեն անոնց զգացնել թէ իրենք անդամներն են ռահվիրայ եւ անյաղթելի ազգի մը, որ միշտ լոյս տարածած է աշխարհի։

Կրէմլին վերջին պատերազմէն սորվեցաւ թէ Մարքսի վարդապետութիւնը չէ որ կը միացնէ ռուս ժողովուրդը տագնապի պահուն, այլ ռուսական հին ազգայնականութիւնը։

Այսպէս, մինչ միւս բոլոր երկիրներու համայնավարներուն կը թելադրուի միջազգայնօրէն մտածել, Խ. Միութեան համայնավարներուն յատկապէս կը սորվեցնեն թէ այսօր ալ եւ ընդմիշտ Ռուսիա ամէն բանէ վեր է (Russia über alles)։

Իր 193 միլիոն հպատակներուն համար, Կրեմլինի յանկերգն է,— «Դուք ամէն բանէ վեր էք, ամէնուն գլխաւորը»։ Եւ այս՝ կեանքի բոլոր ասպարէզներուն մէջ, Տիզըլ մեքենաներէն մինչեւ հեծելանիւը (որուն առաջինը, կ՚ըսեն, շինուած էր 1801ին) Արթեմով անուն ռուս բանուորի մը կողմէ, որ հեծանիւով Ուրալներէն մինչեւ Մոսկուա գնաց։

Ըստ «բոլշեւիկ» պարբերաթերթին հիւլէն ճեղքելու իրական ռահվիրան ռուս բնագէտներ Ֆլորով եւ Պետրիայքն էին։ Մոսկուայի գիտական Ակադեմիան կ՚ըսէ թէ հեռաձայնը գտնուեցաւ ոչ թէ Ալեքսանդր Կրահամ Պէլի կողմէ, այլ Պաւել Սիլինկի կողմէ 1830ին։ Հեռապատկերի (télévision) հայրը բնագէտ Բորիս Րօզինկն էր որ, կ՚ըսէ Թաս, 1911ին շինեց առաջին գործիքը, տասը-տասնըհինգ տարի առաջ Ամերիկացի եւ Բրիտանացի գիտուններէն։

Ծով — ծովակալ Նիկոլա Կուլակով՝ Մոսկուայի ձայնասփիւռէն յայտարարեց թէ Ռուսիան էր որ շինեց առաջին զրահապատ մարտանաւը, ինչպէս եւ առաջին սուզանաւը։

Մոսկուայի թերթերը միշտ կը յիշեցնեն թէ Ռուսիոյ քանի մը լաւագոյն գիւտերը գողցուած են արեւմտեան Եւրոպայի կողմէ։ Վերջերս Թաս գործակալութիւնը կը պատմէր թէ ինչպէս գերման գործատէր Ե. Վերնէր Սիէմէնս խուրացուց հեռագրի գիւտը ռուս գիտուն Բորիս Եագոպիէ որ 1845ին շինած էր առաջին երկու հեռագրական գործիքները։ Երբ Եագոպին արտասահման կը ճամբորդէր, ցոյց տուաւ իր գծագրութիւններ վստահելի բարեկամի մը։ Սիէմէնս սենեակ մտաւ, երբ գծագրութիւնները դրուած էին սեղանի մը վրայ, եւ արագօրէն ընդօրինակեց։

Համաձայն «Կարմիր Տորմիղ»ին Ֆրանսացիները գողցան անկարգելը, զոր առաջին անգամ հնարած էր Կոտիլնիկով, 1910ին, երբ տեսաւ օդանաւորդի մը մեռնիլը, օդանաւին անկումով։ Ֆրանսական հաստատութիւն մը ընդօրինակելով գաղափարը, դարդացուց զայն։

Դարձեալ, Ռուսերն էին առաջին երկրախոյզները։ «Ինտերնատուրնայա Կալէթ»ի համաձայն, դէպի Հնդկաստան առաջին ճամբորդութիւնը կատարեց ոչ թէ Վասքօ տէ Կամա, այլ Աթանասի Նիկիտին։

Կարմիր Նաւատորմին ընդհ. հրամանատարը,ծովակալ Եումաշեւ,դեռվերջերս Մոսկուայիանթելէն կը հաղորդէր թէ «աշխարհի մէկ երրորդը, Ալասքայէն մինչեւ Աւստրալիա գտնուեցաւ ռուս երկրախոյզներու կողմէ»։

Մոսկուայի երկրաբանական կաճառին վարիչը կը յայտարարէ թէ Սառուցեալ գօտին բացին Ռուսերը 1820ին, եւ թէ աւելի վերջը Անգլիացի Սքօթի կողմէ կատարուած զննութիւնները սխալ էին շատ մը տեսակէտներով։

Ցանկը երկար է։ Ամէն բան Ռուսերը հնարած են, ոչ թէ արեւմտեան Եւրոպացիները։ Օդանաւը հնարողն էր Մոժասկին, 1882ին, ինքնագործ սաւառնակը գտաւ ռուս գիտնական Զիոլքովսքին։ Այսպէս նաեւ խօսուն շարժանկարը, ինքնաշարժհեծելանիւը։ Արհեստական ձգախէժը 1909ին մէջտեղ հանեց Սերգէյ Լէպէտեւը, սակայն տարի մը վերջ արտօնագիր առին Գերմանները։

Բոլոր այս գիւտերը եւ շատ մը ուրիշ նիւթեր պիտի արձանագրուին խորհրդային նոր համայնագիտարանին մէջ, որ պիտի բլլայ «աշխարհի լաւագոյն համայնագիտարանը»։ Այսպէս պիտի հրուշակուի «Սովետական մտքին ջախջախիչ գերակայութիւնը դրամատիրական աշխարհի փտած մշակոյթին վրայ»։

Թ. Ա. Թ.

[illegible] ԳԻՏԱԿԱՆ

Գոյութեան պայքար

Կեանքը ինքնին յարատեւ պայքար մըն է մահուան դէմ։ Ապրելու, տոկալու, յարատեւելու բնազդը այնքան զօրաւոր է մարդոց, անասուններու, բոյսերու թէ մանրադիտային մանրէներու ու մակաբոյծներու մօտ որ, յաճախ զանոնք կը մղէ յարմարելու կեանքի տարօրինակ պայմաններու։

Մարդկային կազմը կեանքի ստեղծումէն ի վեր, հինգ վեց հարիւր միլիոն տարիներու անջրպետի ընթացքին, կրած է աներեւակայելի փոփոխութիւններ, միաբջիջային (unicellulaire) ամենահասարակ վիճակէն հետզհետէ յղաշրջուելով ու զարգանալով հասած է արդի բազմաբջիջային ամենակատարեալ բարդ բազմութեան, հետեւելով մեր երկրագունդի ենթարկուած զանազան վիճակներուն։

Այսօր ալ եթէ նկատի ունենանք աշխարհի կլիմայական հակոտնեայ պայմանները, կը տեսնենք որ զարձեալ մարդկային կազմը հակառակ իր ներքին 37 աստիճան ջերմութեան, կը պայքարի ու կը տոկայ ոչ միայն եղանակի փոփոխութիւններուն, այլեւ բեւեռային խստութիւններուն կամ հասարակածային կիզիչ տաքին, երբ առաջինին ջերմութիւնը կ՚իջնէ զերոյէն վար մինչեւ 76 աստիճանի իսկ երկրորդինը՝ ընդհակառակը կը բարձրանայ 83 աստիճանի։

Կենդանիներու եւ բոյսերու մօտ աւելի չեչտուած է գոյութեան պայքարը։ Պէքըրրէլ, Ֆրանսացի գիտունը անցեալ դարու մէջ իր կատարած չահեկան փորձերով հաստատեց թէ բոյսերու հունտեր, բեղմնափոշիի (pollen) հատիկներ եւ թէ կարգ մը սունկերու սերմնիկներ կրնան դիմադրել մինչեւ զերոյէն վար 270 աստիճան ցուրտի եւ կատարեալ պարապութեան (առանց օդի), առանց կորսնցնելու իրենց բուսական յատկութիւնները։

Նոյնպէս կարգ մը փոխանցիկ հիւանդութեանց մանրէներ կը տոկան — 170 աստիճան ցուրտի, սակայն կը վճանան 120 աստիճան ջերմութեան մէջ։

Միաբջիջային ջրակենդանիներ կան, որոնք կ՚ապրին լճացած ջուրերու յատակը եւ մասնաւոր պատեանի մը շնորհիւ կարող են երկար ատեն դիմանալ չորութեան եւ 150 աստիճան ցուրտի դարձեալ վերսկսելու համար իրենց կեանքը յարմար պայմաններու տակ։

Փորձեր կատարուած են նաեւ զանազան թրթուրներու, գորտերու եւ ձուկերու վրայ որոնք վերստին ապրած են 17—30 աստիճան ցուրտի ազդեցութեան ենթարկուելէ վերջ։

Գիտենք նոյնպէս որ անդնդախոր ծովերու յատակը մինչեւ 6000 մեթր խորութեան, կ՚ապրին զանազան կենդանիներ, հակառակ ջուրի խաւերու հսկայական ճնշումին ու կատարեալ մթութեան։ Քարանձաւներու լիճերուն մէջ եւս գտնուած են ձուկեր ու սատրէներ։ Դարձեալ ձուկեր կան, որոնք ծովերէն դէպի գետերը կ՚արշաւեն, հոն ածելու համար իրենց հաւկիթները։ Որովհետեւ անոնց ձագերը չեն դիմանար ծովերու աղի բաղադրութեան մինչեւ իրենց չափահասութեան շրջանը։ Իսկ օձաձուկը ընդհակառակն իր հաւկիթները կը դետեղէ աղի ջուրերու մէջ։

Այս վերջինը կը հանդիսանայ չարքաշութեան ու կեանքի պայմաններուն յարմարելու ամենէն զարմանալի տիպարը։ Ոչ միայն կարող է ապրիլ աղի թէ անուշ ջուրերու մէջ այլ եւ օձի մը նման

Կուսակցական պայքար Թուրքիոյ մէջ

«ԱՑՍ ԱՆԽԵԼՔՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸՆԱՑ ԵՂԲԱՑՐԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԳԻԼ»

Պոլսոյ թերթերը չնդալից լուրեր կը հրատարակեն Հալք (կառավարական) եւ դեմոկրատ (ընդդիմադիր) կուսակցութեանց միջեւ բացուած պայքարին, որ հետզհետէ կը սաստկանայ: Հանրապետութեան նախագահը, Իսմէթ Ինէօնիւ անձամ պայքարին գլուխն անցած է, եւ շարք մը ճառեր խօսեցաւ Իզմիրի մէջ, ուր կը գտնուի նաեւ ընդդիմադիր կուսակցապետը, Ճէլալ Պայար:

Օգոստոս 9ին Դեմոկրատ կուսակցութեան Ինդէականի մասնաճիւղը հրապարակային ժողով մը սարքած էր Իզմիրի մէջ, Հանրապետութեան հրապարակին վրայ: Թերթերը 60 — 80 հազար կը հաշուեն ունկնդիրներուն թիւը: Շուկան գոցուած եւ երթեւեկը դադրած էր: Ժողովին հրաւիրուած էր նաեւ Իսմէթ Ինէօնիւ, որ խուսափեցաւ:

Բազմաթիւ նշանաստախտակներէն մէկուն վրայ արձանագրուած էին հետեւեալ խօսքերը,— «Կամ հանրապետութեան նախագահ եղիր, կամ կուսակցութեան նախագահ: — Կը մեռնինք, չենք դողցներ մեր քուէն»:

Ցուցարարները բռնած էին նաեւ յաւկանչական պատկերներ, որոնց մէկը ցոյց կուտար կախաղան հանուած մարդ մը, հետեւեալ յայտարարութեամբ,— «Հալքը Սահմանադրութիւնը վեր կը բռնէ ամէն բանէ»:

Օրուան բանախօսն էր Ճէլալ Պայար, որ սուր ելքներ արձակեց կառավարական կուսակցութեան դէմ: Ճառը մէկուկէս ժամ տեւեց:

Կուսակցապետը նախ պարզեց թէ բողոքի միթինկ մըն էր որ կը գումարէին ընդդէմ Հալք կուսակցութեան, որ իրենց վարկաբեկել եւ փճացնել կ'ուզէր, հազարումէկ գրգռութիւններով: Ցետոյ շարունակեց.

«Սիրելիներ, աս ծովածաւալ բազմութեան եւ յուզիչ տեսարանին առջեւ, կրնամ բարձրաձայն ըսել թէ Եգէականի սիրտը կը բաբախէ դեմոկրատ կուսակցութեան հետ: Կարելի՞ է ճշմարտութիւնները աքօղել այս իրատես բազմութեան աչքերուն առջեւ: Մեր հակառակորդները ահագին դրամ եւ ջանք կը թափեն, հասկցնելու համար որ զօրաւոր են Եգէականի մէջ: Միջոցի մէջ խտիր չեն դներ, իրենց անիրաւութիւնները պարտկելու համար, բանի ուժով խանութներ կը փակեն, դրօշներ կախել կուտան, արուեստական ժողովներ կը գումարեն, եւ ամէն ինչ ծայրայեղութեան տանելով՝ կ'ուզեն ըսել թէ զօրաւոր են երկրին մէջ:

Իսկ դուք անոնց փցուն յաւակնութիւնները զերոյի կ'իջեցնէք այս պահուն, անոնց անիմաստ եւ խաբուսիկ ցոյցերը արհամարհելով: Չէ՞ք տեսներ, արճարանէ արճարան կը թափառին հիմա, մինչ երէկ բարձրէն կը նայէին եւ չէին զիջանիր խօսիլ ժողովուրդին հետ: Հիմա խնդումերես կը ձեւանան եւ ժողովուրդը սիրաշահիլ կ'ուզեն: Ալ իրենց գոռոզութիւնը վերջ գտած է, դուք էք որ զիրենք կրթեցիք այսպէս, որովհետեւ կառավարութիւն մը չի կրնար խաղալ ազգի մը կամքին հետ:

Հապա՞ մեր կուսակցութեան դէմ գործուած չարիքները, ճնշումները, յերիւրածոյ ամբաստանութիւնները: Ի՞նչ յանդգնութեամբ ելան յայտարարեցին թէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը օրէնքները ոտնակոխ կ'ընէ, ազգին մէջ թշնամութիւն կը սերմանէ, եւ կը շարժի եղբայրասպան կիրքերով: Ո՞վ բսաւ որ մեր վերջին համաժողովին մէջ ազգային թշնամութեան երդում ըրինք: Մենք որոշեցինք պարզապէս ազգային կամքը դերիվեր բռնել ամէն բանէ եւ այս նպատակով երդում ըրինք: Ահա թէ ինչու Հալքեաններր ջղագրգռուեցան, կրակ կտրեցան եւ ատելութեամբ զինուեցան մեզի դէմ: Իրենց բոլոր խօսքերը աւելորդ պոռչտուք են բացարձակապէս: Իրենք չե՞ն որ բանակին անունը կը չահագործեն եւ քաղաքականութեան գործիք կ'ուզեն ընել զայն: Թող լաւ գիտնան, Թուրք պանծալի բանակը անսասան կը մնայ իր դիրքին վրայ, եւ անոնք որ միջնադարեան մտայնութեամբ կը շարժին, կը սխալին չարաչար:

Եւ գիտէ՞ք թէ ինչեր պահուած են Հալքեաններու ցեխարձակութիւններուն ետին: Մենք որոշեր էինք մերկապարանոց երեւան հանել իրենց բոլոր սխալ գործերը, Ազգ. Ժողովին մէջ հրապարակով աղաղակել մեր ընդվզումը՝ երկրին տնտեսական եւ ընկերային ցաւերուն, կառավարութեան կամայական կարգադրութիւններուն մասին: Իրենց գործին չեկաւ բնականաբար եւ որոշեցին մեր կռնակէն զարնել մեզ: Մի մոռնաք որ երբ մեր կուսակցութիւնը նոր կազմուած էր, հազարումէկ խարաններ զարնել ուզեցին մեր ճակտին, «Պալքանեան ֆօմիթէճի, յեղափոխական, խամական, ֆօմիւնիսթ, պոռացին մեր ետեւէն: Կը նշանակէ որ թշնամութեան թոյնը իրենք ներարկեր են մեր քաղաքական կեանքին մէջ: Մի մոռնաք դարձեալ, անգամ մը որոշեր էինք քննադատել պիւտճէն Ազգ. Ժողովին բեմէն, երբ Րէճէպ Փէքէր, որ այն ատեն վարչապետ էր, ոկսաւ սպառնալիքներ տեղալ իբր թէ ազգին ու հայրենիքին փրկութեան համար: Հապա՞ վերջին նողկալի զրպարտութիւնը: Իրենք են որ ոտնակոխ կ'ընեն օրէնքները, ամենայն «զօրպայութեամբ»:

«Կը քննադատենք նաեւ հանրապետութեան նախագահը, որ մոռցաւ յանուն Սահմանադրութեան կատարած երդումը, եւ աւելի շատ կ'աշխատի իբր կուսակցական գործիչ, քան թէ պետութեան մը նախագահը: Իր վերջին ուղեւորութիւնները պերճախօս ապացոյց մըն են այս ուղղութեամբ: Հալք կուսակցութիւնը սխալէ սխալ գլորեցաւ եւ մեզի դէմ ճակատեցաւ զրպարտութեան եւ բամբասանքի զէնքերով: Ջուր է, քաղաքականութեան մէջ «տէրէպէյլեր»ը չեն կրնար յաջողիլ. Բայց եթէ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան տգիտութիւնն ու անխելքութիւնը շարունակուին այսպէս, այս գործերը կրնան յանգիլ եղբայրասպան ողբերգութեան մը:

Կը յիշեցնենք այս պարագան, իբր հայրենասիրական պարտականութիւն: Այսուհանդերձ ամբողջովին յուսահատած չենք, եւ դեռ յոյս ունինք որ ողջմտութիւնն ու ժողովրդապետութիւնը շուտով պիտի յաղթանակեն, եւ այսօրուան տագնապը պիտի փարատի»:

տողալով չոր աւազներու վրայէն կտրել երկար ճամբաներ: Այստեղ անցողակի ըսեմ որ վերջերս տարօրինակ դէպք մը պատահած է Միացեալ Նահանգներու Ֆլօրիտա նահանգին մէջ: Ձկնորսներ որսացած են հսկայ օձաձուկ մը, որու գլուխը կտրած ու նետած են ծովեզրի աւազներուն վրայ: Քիչ յետոյ հետաքրքիր լուղորդուհի մը բոպիկ ոտքով կը հրէ նետուած այդ գլուխը: Ցանկարծ կենդանիին կզակը կը գոցուի իր մէջ առնելով խեղճ կնոջ ոտնամատը, որ կը կտրի մինչեւ ոսկորը:

Փոկեր ու այլ փոկազգիներ եւս կրնան ապրիլ թէ աղի եւ թէ անուշ ջուրերու մէջ, ինչպէս երկակենցաղ գորտազգիները իրենց գոյութիւնը կը պահեն թէ ցամաքի վրայ եւ թէ ջուրերու մէջ:

Ինչպէս կը տեսնէք, կեանքի պայքարը մղած է իւրաքանչիւր ապրող էակ, տոկալ, բարեփոխուիլ ու յարմարիլ ամէն տեսակ պայմաններու: Կայ նաեւ իր ցեղը բազմացնելու բնազդը, նոյնքան զօրաւոր, որ անխնայ իրար բնաջնջելու կ'առաջնորդէ բոլոր տեսակիարարածները: Պայքարի նոյն հարկադրանքներու տակ մարդ արարածը եւս, աւելի վայրենի քան անասունը,ետ չի մնար իր նմանը ոչնչացնելու, կոտորելու գազանային բնազդէն եւ իր ամբողջ հնարամտութիւնը ի սպաս կը դնէ տմարդի արարքներու յաջողութեան համար:

Գ. ՓՕՑԱՃԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՐ ՕՐՈՒԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

Սիրելի «Ցառաջ»: Բարեգործականի Ցուլիս 22ի զեկոյցէն քաղելով կը ծանուցանէիք թէ (բարերարի մը շնորհիւ Գահիրէի մէջ գնուած է շէնք մը 52.000 եգիպտ. ոսկիի (շուրջ 210 հազար տոլար), երկու շէնք ալ Սիլանիկի մէջ: Եկամուտները պիտի գործածուին Արեւելքի աղքատիկ մանուկներու դաստիարակութեան: Ինչ հրաշալի գործ:

Անցեալները ոտքերս ուղղեցի Բարեգործականի գրասենեակը, խնդիր մը ներկայացնելու համար: Պ. Բարեգործականը դեռ բացակայ էր, առտուան ժամը 11ին կը սկսի գործի: Վերջապէս գիմացս ելաւ տարիքը առած բարձրահասակ մարդ մը «փիփո»ը բերնին: Անմիջապէս պարզեցի խնդիրըս:

— Ես ամուսնացած եմ եւ երեք մանչ զաւակներ ունիմ, բայց դեռ փոքր են, 8 — 9 —10 տարեկան: Լսեցի որ Մարկոսեան կտակ մը կայ, աղքատիկ ընտանիքներու զաւակներուն դաստիարակութեան համար: Մենք բոլորս ալ հայերէն կը խօսինք, կը վախնամ որ զաւակներս մոռնան մայրենի լեզուն...

— Տղաքդ դպրոց կ'երթա՞ն.

— Այո, բայց Ֆրանսական եւ միայն հինգշաբթի օրերն ալ հայերէն դաս կ'առնեն Պ. Նշանեանէն:

— Դեռ ի՞նչ կ'ուզես, հայերէն ալ կը սորվին. Ֆրանսերէն ալ: Գիտե՞ս որ Մխիթարեան վարժարանը շատ սուղ է:

— Այո, գիտեմ, ճիշդ ատոր համար է որ եկած

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Բ.

ԼՈՒՍԻԿ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Բանի մը վայրկեան քարացած մնաց: Այդ ձայնը, այդ ճիչը ծանօթ էր իրեն, Լուսիկի ձայնն էր ան. Լուսիկ տեսած էր Խենթը եւ սոսկալի ճիչ մը արձակած:

Բայց թէ ուր էր Լուսիկ եւ որ տեղէն եկաւ անոր ձայնը, այդ չկրցաւ իմանալ Խենթը եւ դեռ քարացածի նման կեցած էր, երբ պահապան զինուորը հրեց զինք եւ ծառաներուն դառնալով ըսաւ.

— Տարէք այս տեղէն Խենթը, թէ չէ Նիզակիս համը կ'առնէ: Ծառաները մօտ վազեցին եւ չալկելով դուրս տարին Խենթը:

Գ.

ՑՈՑՆԵՐՈՒՆ ՋԱՐԴԸ

Ցունաց բանակը հետզհետէ կը մօտենար Անիի, իր ետեւէն թողլով աւեր ու մոխիր: Բանակին հետ կուգայ նաեւ Վեստ Սարգիսը, խորհուրդներ տալով, Հայոց թոյլ կողմերը մատնանշելով, որպէսզի աւելի դիւրին տիրեն Հայաստանի, աւելի դիւրին ձեռք ձգեն ճոխ Անին: Իր խորհուրդները տալէ եւ խոստանալէ ետք որ եթէ Վահրամեանք փակեն քաղաքին դռները, ինք գաղտնի պիտի աջակցի Ցոյներուն, թողուց բանակը եւ հեռացաւ, որպէսզի ոք տեսնէ իր սեւ գործը, ոչ ոք իմանայ իր անամօթ դաւաճանութիւնը:

Ցունաց հրամանատարը մեծ պատուով ճամբեց զայն. բայց երբ հեռացաւ ան բանակատեղիէն, հեգնական ժպիտով մը ըսաւ.

— Հայու խելք, իր ազգը մատնելով կ'ուզէ իշխանութիւնը ձեռք ձգել. բայց չի հասկնար մատնիչը որ իրեն համար ալ հոր կը փորէ:

Բանակը կանգ առնելով կանաչապատ դաշտավայրի մը մէջ, սկսաւ մտածել հանգիստի մասին, որպէսզի միւս օրը մեծ շուքով ու հանդիսաւորութեամբ մուտք գործէ Շիրակի դաշտը, ուր կը գտնուէր հռչակաւոր Անին:

Շուտով մութը կոխեց. աջ ու ձախ սկսան խարոյկներ վառել, որոնք հետզհետէ աւելի կը բազմանային եւ տեսակ մը կենդանութիւն կուտային ամայի դաշտավայրին:

Իշխանները սկսան իրենց խնջոյքը, իսկ զինուորներէն ոմանք կերակուր կը պատրաստէին, ոմանք ալ խարոյկներուն մօտ կը տաքնային խօսակցելով, մինչեւ որ պատրաստուէր իրենց ընթրիքը: Թէեւ եղանակը գարուն էր, բայց Հայաստանի ցուրտ քամին պիշերները անպակաս էր այն կողմերը: Երկինքը պարզ էր եւ անամպ, այդ անհուն մութ կապոյտին մէջ կը ցոլային անթիւ աստղեր: Լուսին չկար եւ աստղերը կ'երեւային երկնակամարին վրայ իրենց բոլոր պերճութեամբը, իրենց բոլոր չքեղութեամբը: Հայաստանի ցուրտ քամին սուլելով կ'անցնէր Ցունաց բանակին մէջէն եւ հեռու հեռու կը ցրուէր անոնց խարոյկները:

Ընթրիքը վերջացաւ: Զինուորներէն շատերը քաշուեցան վրանները, փաթթուեցան իրենց լայնածաւալ վերարկուներուն մէջ եւ քնացան, քիչ յետոյ արդէն կը լսուէր անոնց խմբոցը: Մէկ քանիներ դեռ կը շարունակէին իրենց խօսակցութիւնը: Պահապանները միայն արթուն կը հսկէին բանակին շուրջ, երբեմն կը կենային, իրարու մօտ կուգային երկու երեք հոգի եւ կը սկսէին խօսակցիլ, փախցնելու համար իրենց քունը:

Ահա, բանակին մէկ կողմը, երկու պահապաններ կանգ առած են ու կը խօսակցին ցած ձայնով:

— Ցուրտ է, ցուրտ, կ'ըսէր անոնցմէ մէկը, որուն պեխերը նոր էին բուսած արեւակէզ դէմքին վրայ:

— Հա, ճիշդ է. կը փչէ հիւսիսային քամին՝ իր ցուրտ, կճող շունչով:

— Քամին դադրելու ամենեւին միտք չունի, իսկ ես կը սառիմ:

— Պէտք է դիմանալ մինչեւ լոյս, մեզի բնաւ հրաման չկայ շարժելու:

— Սուս, մեր հրամանատարը կը հրջի. ան աչքէ կ'անցընէ բանակը, պէտք է ամէն պահապան իր տեղը կանգնի, ըսաւ երիտասարդ Ցոյնը եւ Նիզակը ձեռքին՝ հերթի կեցաւ նշանակուած տեղը:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

(45)

եմ այնչափ դրամ չունիմ վճարելու, բայց տղաս-ներուս «քէս մը քոմփանսասիոն»ը կրնամ վճարել, ամիսը 4000 ֆրանք, կը խնդրեմ որ լրացնէք մնացեալը, գոնէ մէկը Մուրատեան վարժարան դնելու համար։ Ես մետաղագործական բանուոր եմ, հիմա գործ չկայ, միայն նպաստ կ՚առնեմ։

— Տղաս, ի՞նչ պիտի ընես եթէ հայերէն սորվին։ Ի՞նչ պիտի ընեն տղաքդ, տօքթո՞ր պիտի ըլլան։ Արդէն Ֆրանսերէն կը սորվին։ Երբ իրենց վկայականը առնեն ու ոեւէ արհեստի մը դըռնեա՝ այն ատեն ուղղակի ինծի եկուր, բան մը կ՚ընեմ։

Խորհրդածութիւնները ձեզի կը թողում։
Համբերութիւնը կեանք է։ Մեր տղաքներն ալ կը մեծնան հարկաւ։

Տաճատ Ցովհաննէսեան

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քաղաքային պաշտօնէութիւնը, որ 2300 անձերէ կը բաղկանայ, կրճատուելով 1415ի պիտի իջնէ, հոկտ. 1էն։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ներգաղթելու համար Խ. Միութեան տարեչափ նշանակուած է 2798 հոգի, պայմանաւ որ ապացուցանեն թէ անդամ չեն ծայրայեղ կուսակցութեանց... Իտալիա պիտի կրնայ ղրկել 5799 հոգի, Յունաստան 310, Ռումանիա 291, Իսրայէլ հարիւր, Անդրյորդանան հարիւր, Սուրիա հարիւր, Լիբանան հարիւր։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ օրինագիծը անմիջապէս քննելու որոշում տուաւ Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովը, 47ի դէմ 275 ձայնով, ինչ որ բարինչան կը համարուի, 1.450.000.000 տոլարի վարկին քուէարկութեան համար։

ՍԻՈՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԻՆ՝ Թէօտոր Հերձլի աճիւնը Վիէննայէն Երուսաղէմ փոխադրուելով, թաղուեցաւ ամենաբարձր բլուրին վըրայ։ (Մեռած էր 45 տարի առաջ)։ Հարիւր հազար Հրեաներ շարուած էին փողոցներուն մէջ, դիտելու համար թափօրը որ կը բաղկանար 300 ինքնաշարժներէ։ Իբր 6000 հոգի խռնուած էին Պէյթ Վեկան, Երուսաղէմէն դուրս, որ այժմ կը կոչուի Հերձլի Բլուր։ Հազար հինգ հարիւր Հրեաներ, որոնք Իսրայէլի իւրաքանչիւր քաղաքը, գիւղը եւ հողագործ համայնքը կը ներկայացնէին, կապոյտ եւ ճերմակ պարկերու մէջ դրուած հողը նետեցին գերեզմանին մէջ, ըստ հնաւանդ սովորութեան։ Դամբանական չխօսուեցաւ, որովհետեւ այդպէս կտակած էր Հերձլ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախկին վարչապետներէն Նահաս փաշա, նախագահը Վաֆտ կուսակցութեան, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ համայնավարութեան դէմ պայքարելու լաւագոյն միջոցն է բարելաւել Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն կենցաղի մակարդակը, զօրացնել ներքին եւ արտաքին պաշտպանութիւնը, աւելցնել արտադրութիւնը, ներդաշնակութիւն հաստատել հողատէրերուն եւ Ֆէլլահներուն, գործատէրերուն, եւ բանուորներուն մէջ։ «Արեւմտեան պետութիւնները օգնութիւն ընծայած ատեն պէտք չէ միջամտեն Միջին Արեւելքի ազգերուն անկախութեան»։

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ վերսկսան Ժիրոնտի նահանգին մէջ, Պոռտոյի դուռներուն առջեւ, եւ անմիջապէս ծաւալեցան, շնորհիւ բուռն հովի մը։ Թերթերը կը գրեն թէ մինչ հրշէջները եւ օգնականները օգնութեան կը հասնէին, արձակուրդի գացած քաղաքացիներ եւ շրջակայ գիւղերու բնակիչները կը փախչէին խուճապահար։ Բոլոր ճամբաները խճողուած էին փախստականներով, այրթէ կին, դէպի Պոռտօ-Արքաշոն։ Եշ. ժամը 16ին հրդեհը սաստկացած էր, սպառնալով աւելի քան հարիւր տուներու։ Վնասը տասնեակ միլիոններով կը հաշուեն։ Հրդեհը աւերներ կը գործէ նաեւ ուրիշ նահանգներու մէջ։ Ներքին նախարարը հրշէջներ, տասը ռատիօ կառքեր եւ 12 ջրհան-կառքեր ղրկեց Պոռտօ։ Բազմաթիւ անասուններ վառած են բոցերուն մէջ։ Շատ մը մանր կալուածատէրեր, փայտահատներ եւ անտառապահներ փճացած են։ Հրդեհները մեծ մասով կը վերագրուին չարագործութեան։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահին՝ Փերոնի կուսակիցները որոշեցին հրապարակաւ վառել անկախ օրաթերթի մը՝ «Լա Փրէնսա»յի 20.000 օրինակները, իբրեւ բողոք անոր վարած քաղաքականութեան դէմ։ Վերջին երեք տարիներու ընթացքին քանի մը անգամ յարձակում գործուած է այս թերթին խմբագրատան վրայ։

ՄԱՀՃԱԲԱՐՁ վակոններու (վակոն լի) բանուորներուն գործադուլը չէ վերջացած տակաւին, թէեւ շատեր վերսկսած են աշխատանքը։ Կը վախցուի որ երկաթուղիներու աշխատաւորներն ալ գործադուլ յայտարարեն, եթէ կառավարութիւնը չփոխէ իր քաղաքականութիւնը աշխատավարձքի մասին։ Հանրաքուէ մը բացուած է, 24 ժամուան գործադուլի համար։ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգին համայնավարական կազմակերպութիւնները ընդհ.

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի օգոստոս 21ին, կիրակի, «Clos de Fusains»ի օդասուն պարտէզին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բարեկամ կազմակերպութեանց։

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ն. ԳԱՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Պիտի երգեն՝ Զարեհ Գասեան, Տիկ. Ս. Փէրշիկեան, Օր. Ալիս Ցարութեան (Մարսէյլէն)։

Պիտի արտասանեն՝ Ժ. Խաչիկեան, Թ. Եղիկեան, Ալիս Շամիրեան (Մարսէյլէն)։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, ատակեկալներ։
Կարելի է ճաշը միասին բերել։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

★

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ մէջ կը տօնուի, հովանաւորութեամբ, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ «Խաժակ» խումբին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ «Հրայր» խումբին։

28 Օգոստոս, կիրակի կէսօրէ վերջ, «Միւթիւալիթէ»ի սրահին մէջ։ Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամը 3ին։

Պիտի բանախօսէ ընկերուհի ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ընտիր պիւֆէ։
Մուտքը ազատ է։

★

ՆԻՍԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան 8, ընկեր Գարեգին Գասպարեանի ագարակը, Château de la Constance: Antibes։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբի։

Կը խօսի ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ԾԱՆ.— Մասնաւոր օթօքարը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9ին, Place Massenaէն, կը հանդիպի Մանեան 9.15 անցած։

Եղանակի վերջին դաշտահանդէսը

Լիոնի Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, Տէսինի մօտակայ գեղեցիկ անտառին մէջ։

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

Գեղարուեստական բաժին, տանուհիներէն, երգ, արտասանութիւն պար եւն.։

Կը խօսի ընկեր Զ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ (Աթէնքէն)

Առատ պիւֆէ, ընտիր ըմպելիներ եւ պաղպաղակ։

Մասնաւոր օթօքարներ ժամը 9.30ին կը մեկնին Place Guichardէն, կամ 16 թիւ հանրակառքը։

Հանդիսավայրը կը գտնուի Տէսինէն 20 վայրկեան հեռու երկրորդ կամուրջէն վար ձախ կողմը, տասը վայրկեան հեռու։

գործադուլի հրաւիրած են բոլոր բանուորները յառաջիկայ չորեքշաբթի օրուան համար, Մարսէյլի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Կառավարութիւնը պիտի քննէ աշխատավարձքերը ազատ ձգելու խնդիրը, երբ վերաբացուի Ազգ. ժողովը (18 հոկտ.)։

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԻՍԼԱՄՆԵՐ» կոչուած կազմակերպութեան 14 անդամներ մահուան դատապարտուեցան Սէրայեվոյի մէջ (Եուկոսլաւիա), այն ամբաստանութեամբ թէ դաւ մը սարքած էին Թիթոյի կառավարութիւնը տապալելու համար։ Ուրիշ 11 ամբաստանեալներ դատապարտուեցան 3էն 20 տարի բերդարգելութեան։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ս. Գերեզմանի պատմական եկեղեցին ծանր վտանգի մը մատնուած է։ Իսրայէլի կառավարութիւնը որոշած է ոչնչացնել 3ուկէս թոն պայթուցիկներ որոնք աւրուած են խոնաւութենէն։ Շտեմարանը կը գտնուի եկեղեցիէն 350 մեթր հեռու։ Պայթեցնելու որոշման հաւանութիւն յայտնած է Ազգաժողովը, վտանգաւոր գըտնելով պայթուցիկներուն փոխադրութիւնը։ Շրջակայ թաղերը պարպուած են։

ՑՈՒՑԱԿՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն կը հրաւիրէ «Քրիստափոր»ի բոլոր ընկերները, օգոստոս 20ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին։

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ։ Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ Երիտ. «Արծիւ» մարզական միութեան Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի։

Այս կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէ Պէլ-վէտէրի պարտէզը։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, մարզական զանազան խաղեր, բուրդ, կռփամարտի մեծ մրցում, Արզումանեան, ախոյեան Փրովանսի 1944ի ընդդէմ Վ. Զատուրեանի ախոյեան Փրովանսի 1949ի եւ ուրիշներ։ Միութեանս կողմէ պիտի ներկայացուի «ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐԸ»։

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայրը երթալու համար, առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Գրիգոր Պոտուքեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Ռաֆայէլեան, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Պոտուքեան կը ծանուցանեն որ այս կիրակի առտու (Օգոստոս 21) Փարիզի Հայոց եկեղեցին մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց սիրելի կնոջ եւ աղջկան՝ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՊՈՏՈՒՔԵԱՆի յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63

Dimanche 21 Août 1949 Կիրակի 21 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5928–Նոր շրջան թիւ 1339

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԱԿԷՆ ԱԼ ՎԱՐ

Անհրաժեշտ չէ մանրակրկիտ քննութիւն մը կատարել,ստուգելու համար թէ կը գտնուինք ճակատագրական շրջանի մը առջեւ։ Անկիւնադարձ, ինչպէս կ'ըսեն սովորաբար։

Քաղաքական խնդիր մը չէ որ կը յուզենք, այլ մտաւոր։ Ամփոփուելով մշակոյթի ճակատին վրայ։

Վերջերս արդար դառնութեան աղաղակ մը կ'արձակէր հեռաւոր Արժանթինի մեր պաշտօնակիցը, «Արմենիա».

— Մեր մէջ երբեք ասպարէզներ դարձած են ազատ արշակաւան,— ուսուցչութիւն, հրապարակագրութիւն եւ հոգեւորականութիւն։

... Առանձնապէս գրականութեան մէջ լրագրութիւնը կը մնայ այն բաց դաշտը ուր շատեր կ'ուզեն վազցնել իրենց երիվարը»։ (Յառաջ, 11 Օգոստոս)։

Արդարեւ, ամէնէն ախտաւոր ճակատն է լրագրութիւնը։ Կատարեալ ձիարձակարան։ Երեւանէն մինչեւ Հայկական Արտասահման։

Ախտաւոր եւ վտանգաւոր մանաւանդ անոր համար որ, անմիջապէս կ'ազդէ։ Օրը օրին շփում ունենալով հանրութեան հետ, խոր հետքեր կը ձգէ անոր մտքին, ճաշակին, հոգեբանութեան վրայ։

Տարիներ առաջ, սուլթանական եւ ցարական բռնակալութեանց աւերիչ թաթին տակ, մամուլի եւ գրքի աշխատաւորները շատ աւելի նախանձախնդիր էին եւ բծախնդիր։

Այն ատեն, դրագէտը ինչպէս հրապարակագիրը, մինչեւ անգամ հասարակ խմբագիրը տրամադիր էին բան մը աւելի սորվելու։

Ամէն պարագայի մէջ, շատերուն համար արժանապատուութեան խնդիր էր տոկալ դժուարութեանց։ Որոճալ։ Տքնիլ։ Օգտուիլ զանազան պատեհութիւններէ։

Այդ պատրաստակամութեան եւ ճիգերուն շնորհիւ է որ, օրինակ, աստիճանաբար հարթուեցաւ, յղկուեցաւ արդի աշխարհաբարը։ Հասաւ ներկայ խորութեան, ճոխութեան եւ նրբութեան։ Միշտ ընդունակ՝ աւելի զարգանալու։

Այն ատեն, քաղաքական դէպքերու հետեւանքով արտասահման ապաստանած մտաւորականներէն շատեր բացին թափթփած յօդուածագրութեան, լրագրութեան դասընթացք մը, որ աւերներ կը գործէ մինչեւ այսօր։

Վկայ՝ մասնաւորապէս ամերիկահայ մամուլը, որ լճացած, քարացած վիճակ մը կը ներկայացնէ, մեծ մասով։

Եթէ որոշ բարեփոխումներ կատարուած են վերջին 20—30 տարիներու ընթացքին, այդ ալ կը պարտինք դուրսէն գացած տարրերու։

Դժբախտաբար, անփոյթ, անկերպարան, յաճախ տիրացուական լրագրութեան ախտը աւերներ կը գործէ նաեւ աւելի մօտաւոր գաղութներու մէջ։ Ֆրանսայէն մինչեւ Միջին Արեւելք։

Այնպէս որ, միջակէն ալ վար պատկեր մը կը պարզուի մեր աչքերուն առջեւ։ Միջակէն ալ վար՝ մտքով թէ լեզուով։ (Չենք խօսիր բարոյականի մասին, որ տարբեր նիւթ մըն է)։

Վէրքը մատնանշած ատեն, չունինք որեւէ վերապահում։ Ի հարկին անուններ ալ կրնանք յիշել, առանց կուսակցական խտրութեան։

Եթէ այսպէս շարունակուի, շատ չանցած պիտի գտնուինք համաճարակի մը առջեւ։ Անխուսափելի, անդարմանելի աւերներով։

Անդարմանելի անոր համար որ, հետզհետէ կը նօսրանան երէցներու շարքերը եւ «շրջանաւարտներ» չեն հասնիր պահանջուած համեմատութեամբ։ Այլ մանաւանդ պատրաստութեամբ։

Դժբախտաբար վտանգը չի սահմանափակուիր միայն լրագրական կամ կրթական ճակատին վրայ։

Միջակավարութեան որդը կը բանի նաեւ գրական գետնի վրայ։ Մտքով թէ լեզուով։

Շատ քիչերը կը բարեհաճին տեւական ճիգեր փորձել, մշակելու համար լեզու թէ արուեստ։

Եւ եթէ յաջողեցան համբաւի մը տիրանալ, այլեւս կը դառնան հեղինակութիւն։ Յաճախ վճիռներ ալ կ'արձակեն, աստիճան մը եւս խաթարելով ե՛ւ ճաշակ ե՛ւ մակարդակ։

Քննութեան կարօտ նիւթ մըն ալ այս։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 10էն ի վեր իրարու կը յաջորդեն տօնակատարութիւնները, Փարիզի ազատագրութեան Ե. տարեդարձին առթիւ։ Տարեդարձներ՝ մէկը միւսէն խօսուն՝ իրենց այնքան յուզումնալից եղելէջներով։

Օգոստոս 10ին՝ երկաթուղիներու գործադուլն էր, պարզ ազդարարութեամբ մը։

Շատերու հետ, այս տողերը գրողն ալ կը հարկադրուէր իր բնակած արուարձանէն Փարիզ, Հայոց եկեղեցին իջնել հետիոտն։ (Երկուքուկէս ժամուան ճամբայ։ Վերադարձն ալ՝ նոյնքան)։

Երէկ, շաբաթ, 20 Օգոստոս, ոստիկաններու գործադուլին տարեդարձն էր, ինչպէս եւ Աշխատանքի սակարանին գրաւման տարեդարձը։

Հանդիսութիւններ տեղի ունեցան երկու առիթներով ալ, ոստիկանական վերատեսչութեան պաշտօնատան եւ արհեստակցական Միութեանց կեդրոնին մէջ։

Այսօր, կիրակի, 21 Օգոստոս, ժամը 16ին ժողովրդային ցոյց մը սարքուած է Մոնփառնասի կայարանին դիմացի հրապարակը, տօնելու համար Փարիզի գերման պահակազօրքին անձնատուութեան ստորագրման տարեդարձը։

Բուն անձնատուութեան թուականն է Օգոստոս 25, հինգշաբթի, եւ այս առթիւ ալ արարողութիւններ պիտի կատարուին։

Յառաջիկայ կիրակի, 28 Օգոստոս, տեղի պիտի ունենայ պաշտօնական տօնակատարութիւնը, հովանաւորութեամբ Հանրապետութեան Նախագահին, որ աւանդական զօրահանդէսէն վերջ ծաղկեպսակ մը պիտի դնէ Զօր. Լըքլէրի դամբարանին վրայ (Էնվալիտ)։

Ուրեմն, իրար կը հրմշտկեն ժողովրդայինն ու պաշտօնականը, զօրահանդէսն ու հրապարակային պարերը, դոհաբանական աղօթքներն ու ոգեկոչումները, փառաբանելու համար ազատագրական պայքարը։

Այսպէ՛ս է որ կը թարմանայ, կը զարգանայ, կ'արիանայ ժողովուրդներու հոգին։ Կը խլրտի, կը ծաղկի, կ'ամրապնդուի տեւականօրէն։

Այսպէ՛ս է որ հոգեկան կապը կը վերանորոգուի ողջերուն եւ մեռելներուն, հերոսներուն եւ սովորական մահկանացուներուն միջեւ։ Միշտ վառ պահելով ազատութեան ոգին։

Դաս մըն ալ այս՝ անոնց համար որ անմիջապէս կը մոռնան Երէկը՝ իր փոթորիկներով եւ փառքերով, երբ աւելի զօրաւոր շուք մը տեսնեն իրենց գլխուն վերեւ...

ՎԱՀԷ

Վերաշինման վարկերը 50 առ 100 զեղչուած

Եւրոպայի վերաշինման համար պահանջուած վարկը, 1.160.990.000 տոլար, կէս առ կէս կրճատելու բանաձեւ մը ներկայացուց հանրապետական երեսփոխան մը։ Բանաձեւը քուէարկուեցաւ 137ի դէմ 172 ձայնով, մեծ սրտնեղութիւն պատճառելով արտաքին գործերու նախարարին։ Գոյացած մեծամասնութիւնը բաւարար չհամարուելով, նոր քուէարկութիւն մը կատարուեցաւ եւ այս անգամ բանաձեւը անցաւ 151ի դէմ 209 ձայնով։

Իրազեկներ վերջնական չեն սեպեր այս արդիւնքը, քանի որ Ծերակոյտն ալ ըսելիք ունի։ Միւս կողմէ, քուէարկուած բանաձեւը կը տրամադրէ վարկին մնացեալ մասը յանձնել 1950 Յունիս 30էն վերջ։ Կը նշանակէ թէ երեսփ. ժողովը երկու տարուան վրայ կը բաժնէ պահանջուած վարկը, իւրաքանչիւրին համար տրամադրելով 580 միլիոն 495.000 տոլար։

Երեսփ. ժողովը յետոյ անփոփոխ քուէարկեց զինուորական օգնութեան մնացեալ մասը, որ 211.370.000 տոլար կը տրամադրէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, 27.640.000 տոլար Իրանի, Քորէայի եւ Փիլիպպեան կղզիներու։

ՄԷԿ ՇԱԲԹՈՒԱՆ մէջ 14 լեռնագնացներ (ալփինիստ) զոհ գացած են Ալպեան լեռներուն մէջ։ Բայց միշտ ալ արկածախնդիրներ չեն պակսիր։

Ապրուստի սղութեան դէմ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՈՇԵՑ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼ

Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ գումարելով, մանրամասնօրէն քննեց ապրուստի սղութեան եւ բանուորական խլրտումներու խնդիրը։ Իբրեւ անմիջական դարման, որոշեց մեծաքանակ ներածումներ կատարել պզանց արտօնագրի եւ մաքսատուրքի։

Այս ծրագրին համաձայն, պիտի աշխատին Յուլիսի մակարդակին վրայ պահել գիները։

Անցեալ Յուլիսին ուտեստի փոքրաքանակ վաճառման ցուցանիշն էր 17, այսինքն 17 անգամ աւելի 1938ի միջինէն։ Տրուած որոշման համաձայն, առաջին առթիւ պիտի ներածուին կարագ, պանիր, գինի եւ բանջարեղէններ, որոնց գիները բարձրացած են վերջերս, մասամբ իբրեւ հետեւանք երկարատեւ երաշտին, ինչպէս եւ չարաշահութեան։ Իրազեկներ դիտել կու տան թէ բանջարեղէններու նուազումը կարելի է ամբողջովին վերագրել երաշտին, բայց կարագին եւ պանիրին պակասը մեծ մասով հետեւանք է չարաշահութեան։ Շատ մը խանութներ կարագ չունին. բայց այս կաթնեղէնը գաղտնի կը ծախուի քիլօն 700 ֆրանքի, մինչդեռ պաշտօնական գինն է 450—500 ֆրանք։

Գինին ալ 30 % սղած է մեծաքանակ վաճառման հրապարակին վրայ, իբրեւ հետեւանք չարաշահութեան։ Մեծ քանակութեամբ գինի կայ տակառին անցեալ տարուան բերքէն. բայց այգեգործները չեն ուզեր ձեռքէ հանել կամ սուղ գիներ կը պահանջեն, այն մտավախութեամբ թէ երաշտը պիտի վնասէ խաղողի բերքին։

Տրուած որոշման համաձայն, մեծ քանակութեամբ գինի պիտի ներածուի Սպանիայէն, Իտալիայէն, եւ Յունաստանէն, կարագ եւ պանիր՝ Հոլանտայէն եւ Տանըմարքայէն, իսկ բանջարեղէնի պակասը պիտի լրացնեն Իտալիայէն, Պելժիքայէն եւ Հոլանտայէն։

Միեւնոյն ատեն խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այն հաստատութեանց դէմ որոնք կը մերժեն զեղչել գիները։ Անոնք այլեւս պաշտպանութիւն պիտի չգտնեն մաքսային բարձր սակացոյցներով, քանի որ անմիջապէս ներածումներ պիտի կատարուին առանց մասնաւոր ձեւակերպութեանց եւ մաքսատուրքի։ Այսպէս պիտի ներածուին հիւսուածեղէններ, երկաթեղէններ, տանելի եւ հողագործական մեքենաներ եւ գործիքներ։ Եթէ զգեստեղէններու գիները չիջնեն մինչեւ Սեպտ. 15, կերպաս պիտի ներածուի մեծ քանակութեամբ։ Նոյն սպառնալիքը ուղղուած է կօշիկի եւ կաշիի գործարանատէրերուն։ Եթէ գիները չզեղչուին մինչեւ Հոկտեմբեր, կաշի եւ կօշիկ պիտի ներածուի։

Որոշուած է նաեւ վերահաստատել վարկերու սահմանափակումը։

Ալպանիան պիտի պաշտպանե՞ն

Le Monde եւ ուրիշ կարեւոր թերթեր ծանրակշիռ լուրեր կը հրատարակեն Ալպանիոյ կացութեան մասին։ Իրենց քաղած տեղեկութեանց համաձայն, լրջօրէն խախտած է Էնվէր Հոճայի կառավարութեան դիրքը եւ շատ մը շրջաններ բացէ ի բաց ապստամբած են։ Վերջերս համայնավար երեսփոխան մը սպաննուած է անտառի մը ծայրը։ Շատեր հաւանական կը գտնեն ընդհանուր ապստամբութիւն մը։ Լոնտոնի եւ Հռոմի մէջ հաստատուած ալպանական կոմիտէները մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն, տապալելու համար Էնվէր Հոճայի համայնավար իշխանութիւնը։ Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն 15.000ի կը հասնի ապստամբներուն թիւը։

Անգլիա, Մ. Նահանգները, Եուկոսլաւիա եւ Յունաստան լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին անցուդարձին։ Բայց պատասխանատու իշխանութիւնները համաձայն չեն որեւէ զինեալ միջամտութեան, այն համոզումով թէ Ալպանիա կրնայ ներսէն պայթիլ, եւ ոչ թէ արտաքին միջամտութեամբ։ Ամէն պարագայի մէջ, ծանրակշիռ խլրտումներ կը սպասուին մինչեւ աշուն։ Մինչ այդ, անգլեւամերիկեան շրջանակներու մէջ կը խորհին տնտեսական պաշարման ենթարկել Ալպանիան, աջակցութեամբ Եուկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի։

★ Պ. Հոֆման, Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան յանձնաժողովին վարիչը, լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ Յունաստանի կացութեան մասին։ Իր կարծիքով խաղաղութիւնը շատ հեռու չէ եւ երբ ապստամբութիւնը վերջնապէս խափանուի, ամէն միջոց ձեռք պիտի առնուի, որպէսզի անգործութիւնը չաստկանայ, երբ իրենց տեղերը վերադառնան 600.000 փախստականներ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

1949ի ԶՕՐԱԴԱՍԻՆ Բ. մասը (1949 Հոկտ. 1—31ի ծնունդներ) դրօշի տակ պիտի առնուին Հոկտեմբերի երկրորդ կիսամսեակին։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ա.

Համեստ նուէր՝ ընկեր Ռուբէնին

Նոր կարծիքներ յայտնած ըլլալու յաւակնութիւնը չունիմ։ Նիւթը նոյնքան հին է՝ որքան մեր գաղթաշխարհի պատմութիւնը, ու շատ հաւանական է որ մեր մտքէն անցնող իւրաքանչիւր գաղափար արդէն արծարծուած կամ գոնէ մտածուած ըլլայ ուրիշներու կողմէ։ Ցամենայն դէպս, աւելորդ չենք սեպեր հրապարակաւ յայտնել այս կարգ մը մտքերը, որոնք աւելի գործնական թելադրանքներու շարք մը կը կազմեն, քան՝ սկզբունքի բարդ հարցեր։ Նոր սերունդի դաստիարակութեամբ զբաղող մեր մարմիններն ու անհատ ընկերները թերեւս նկատի ունենան զանոնք ու գործադրեն հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ։

Ընդհանրապէս դանդատի խիստ շեշտուած մըն է որ կը խօսին երէցները, երբ Ֆրանսայի կամ ընդհանրապէս՝ Մերձ. Արեւելքէն դուրս ինկող երկիրներու մեր երիտասարդութեան ներկայ վիճակըն է նիւթը։ Կարծես, հարկադրաբար իրենց Արեւելքցի եղբայրներուն եւ քոյրերուն, սա տղաքը մասնաւոր ձգտում մը ունենան խօսք տալու հայերէն լեզուէն ու բարքերէն։ Թող իրենց ըսուի ուրեմն, նոյն այդ Արեւելքէն եկած տղու մը կողմէ, որ հիմնովին սխալ է այդ տեսակէտը։ Այնտեղ, հայ մանուկը կը մեծնայ հայ շրջանակի մէջ, կը յաճախէ հայկ. վարժարաններ ուր իր բոլոր ընկերները, իրեն նման, հայերէն կը խօսին, հայերէն կ'երգեն, եւ հայերէն կը խաղան։ Ան հասակ կը նետէ եւ կը դառնայ պատանի, շրջապատի մը մէջ՝ որ անշուշտ բոլորովին չէ պահած նկարագութիւնն ու մաքրութիւնը հայրենի երբեմնի կենցաղին, սակայն եւ չէ վարակուած Մեծն Եւրոպայի ծայրայեղօրէն ազատ բարքերէն։ Ժամանակի ընթացքին կը ծանօթանայ իր ժողովուրդի լեզուին, պատմութեան, մշակոյթին, կը տեսնէ դրացի ժողովուրդներուն վրայ անոր ունեցած գերազանցութիւնը՝ քաղաքակրթութեան տեսակէտէ։ Ու հայ մարդն է որ կը կազմուի, Հայը՝ գիտակից իր արժէքներուն եւ հպարտ անոնցմով։

Հո՞ս։ Կրնա՞ք ըսել սակայն թէ ուր է յանցանքը այս ափերուն վրայ ծնող մանչուն եւ աղջկան՝ որոնց ականջին առաջին անգամ իրենց ծնողքին բերնէն Մեսրոպ կը խօսի թերեւս, բայց. որոնք, անգիտակցաբար, շուտով կը տարուին օտար ընկերական շրջանակներու եւ «փաթրոնաժ»ներու կեղծաւոր եւ ապազգայնացնող մթնոլորտէն. որոնք, ըստ քաղաքակրթութեան սա ոստաններուն ընկալեալ սովորութեան՝ փոքր տարիքին եթէ դպրոցը ձգեն՝ անծանօթ իսկ կը մնան տեղացի ժողովուրդներուն անառարկելի մեծութիւններուն, եւ — նման անփորձ տարիքի մը համար շատ բնական երեւոյթ — կը տարուին անոնց ամէնէն խորշելի եւ այլասերող բարքերէն։ Եւ կամ՝ եթէ մասամբ կը ծանօթանան այդ մեծութիւններուն, անգիտակից իրենց ազգային արժէքներուն՝ իրենց ժողովուրդին մօտ ոչինչ կը գտնեն անոնց բաղդատելու։

Դժբախտ սերունդ, այո, — սակայն ճանչնանք իրականութիւնը եւ աւելորդ տեղը յանցանքի մուրը չքսենք շրջապատին անխուսափելի ազդեցութեան ենթակայ սա տղոց ճակտին։ Նոյն ատոնք, եթէ նախորդներուն նման ազգային տեսակէտով շատ աւելի նպաստաւոր շրջաններու մէջ հասակ նետէին, բնականօրէն անոնց վիճակը պիտի ունենային։ Ու չեմ կարծեր որ ընկեր Շ. Միսաքեանի սիրած խօսքով՝ «իրենց ճակտին միւռոն ունեցող» Արեւելքի տղաքը ատոնցմէ աւելի բախտաւոր կամ օրինակելի դուրս պիտի գային, եթէ իրենց մանուկ օրերէն ատոնց վիճակուած ճակատագիրը սպասէր իրենց։

Նպատակս չէր սակայն բաղդատականով մը տարուիլ կամ պաշտպանողական մը ընել։ Ուր որ ալ ըլլան արմատները չարիքին, այս վերջինը չի դադրիր գոյութիւն ունենալէ։ Մեր պատմութեան ամէնէն սեւ օրերուն իսկ չտեսնուած վտանգ մը կը ծնի մեր ազգային կեանքին վրայ, վտանգը սերունդի մը որ անհաղորդ կը մնայ իր ժողովուրդի լեզուին գեղեցկութիւններուն և անոր պատմութենէն ժառանգ մնացած փառահեղ դասերուն, վտանգը սերունդի մը՝ որ աւելի կը հեռանայ մեր շքեղ հայրենիքին (բառին տուէք իր ամէնէն ընդարձակ իմաստը) բոլոր սրբութիւններէն։ Թէ ամէնէն աւելի ինչ ուղղութեամբ անհրաժեշտ է աշխատիլ որպէսզի մինչեւ Մեծ Վերադարձի ժամը, օտարութեան ափերուն վրայ կարենանք տոկալ իբրեւ գիտակից երիտասարդութիւն եւ ուրեմն՝ յարատեւելու կամք ունեցող ազգ, ասիկա է որ պիտի փորձեմ քննել։

Երբ դաստիարակութեան միջոցներուն շուրջ կը խօսինք, անհրաժեշտ է անշուշտ որ ամէն բանէ առաջ արտայայտուինք այդ դաստիարակութիւնը վարող անձնակազմին մասին։

Այս գաղութը չունի ազգային դպրոցներ, եղած մէկ քանի հայ դպրոցներն ալ, Փարիզի մէջ կեդրոնացած, հեռու են ամբողջ Ֆրանսահայութեան գոհացում տալէ։ Եւ այս մարզին մէջ ամէնէն ընդունակ անձերուն համաձայն՝ տեւական եւ ամբողջական հայկական ուսումնարաններ հաստատելու ոեւէ աշխատանք համազօր պիտի ըլլար բացարձակ անկարելիութեան։

Ի չգոյէ լաւագոյնի, սակայն, ի գին մեծ զոհողութիւններու հայաշատ կեդրոններուն մէջ զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ հաստատուած մասնակի դասընթացքները արժանի են գնահատանքի։ Կապոյտ Խաչ, «Նոր Սերունդ», Ազգ. Վարչութիւններ, որքան որ կարելի է միացեալ ուժերով, պէտք է շարունակեն իրենց սկսած այս գործը, որ անկասկած ամէնէն նուիրականն է բոլոր բարեգործութեանց կամ ազգային աշխատանքներուն։ Հազար անգամ նախընտրելի է տասը հայ մանուկի հայերէն սորվեցնել, քան՝ հարիւր աղքատի նիւթական օգնութիւն ընել եւ կամ տարուան օրերուն մեծագոյն մասը պարապ մնալու դատապարտուած եկեղեցի մը բարենորոգել։ Հայը միշտ պաշտած է անկասկած իր Հայրապետներու Հայրապետը՝ Լուսաւորիչը, բայց երբեք այնքան՝ որքան համեստ վարդապետը՝ Մեսրոպ։

Հայեցի կրթութեան այս աշխատանքներուն մէջ, ի՞նչ պիտի ըլլայ, պիտի հարցնենք բնականօրէն, դերը ծնողքին։ Ծնո՞ղք։ Բայց սա անուան ընդհանրապէս յառաջ բերած մտապատկերը աքսորի եւ արհաւիրքի դաշտերէն մազապուրծ ազատած մարդոց խումբ մը կը ներկայացնէ դժբախտաբար, որ, արեան եւ տառապանքի անքակտելի կապերով շաղկապուած իր հայրենիքին, ինքն իսկ մեծ մասամբ անծանօթ է անոր քաղաքակրթութեան՝ զայն պէտք եղած ձեւով նորերուն փոխանցել կարենալու համար։ Հեռու մեզմէ գաղափարն անգամ այպանելու այս մարդիկը՝ որոնք, ակամայ անշուշտ, յաճախ Թուրքերէն կը խօսին, կամ կարծեցեալ հայերէն մը որ ոչինչ ունի հմայիչ։ Սակայն չենք վարանիր դաւաճանի խարանը փակցնելու ճակտին անոնց՝ որոնք, անուն չունեցող լրբութեամբ մը, իրենց չգիտցած Ֆրանսերէնը ցուցադրելու կամ զարգացնելու համար այդ լեզուով կը խօսին իրենց զաւակներուն հետ։ Զխորանանք սակայն երիցս ցաւալի այս իրականութեան մէջ։ Բացառութիւնները միշտ յարգելի են անշուշտ, բայց ընդհանրապէս չեմ կրնար յուսալ դժբախտաբար՝ որ հայ ծնողները նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան մէջ կարեւոր դեր մը կրնան ունենալ։ Պէտք է գիտակցին ասոր այդ դաստիարակութեամբ զբաղող մարմիններն ու անհատները, եւ աւելի քան երբեք բազմապատկեն իրենց ճիգերը, քանի որ յաճախ ոչ միայն տղուն, այլ անոր միջոցաւ ծնողքին ալ ստիպուած են սորվեցնել՝ որ, օրինակ, ճաշի համար գործածուող այսինչ ձեւի առարկային պատառաքաղ կ'ըսեն, եւ ոչ՝ չաթալ։

ՀՐԱՉ ՏԱՄԱՊԵՏԵԱՆ

Հայերու թիւը

(ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԻՍ)

Դարերու ընթացքին, Հայերու թիւը կրած է յարատեւ փոփոխութիւններ՝ հայ ժողովուրդի քաղաքական եւ ընկերային ալեկոծ կեանքի ելեւէջներուն համաձայն, մերթ աւելցած է, Հայոց պատմութեան ամենածաղկուն շրջաններուն, ինչպէս Արշակունեանց եւ Բագրատունեանց թագաւորութիւններուն օրով, բայց աւելի՝ նուազած է անդադար եւ արձանագրած՝ գլխու պտոյտ պատճառող անկումներ, մանաւանդ Բագրատունեաց եւ Ռուբինեանց թագաւորութիւններու կործանման հետեւանքով։

Հայ թէ օտար պատմագիրներուն կարծիքներն այս կարեւոր խնդրի մասին, դժբախտաբար, կը տարբերին։ Արդարեւ, անոնց տուած տեղեկութեանց համաձայն, Հայերու թիւը կը տարբերի 6էն 30 միլիոնի միջեւ։ Անոնցմէ ոմանք կը խորհին թէ հայ ժողովուրդը «իր ամէնէն բարգաւաճ օրերուն իսկ, հաւանօրէն 6 — 7 միլիոնէն աւելի չէ եղած թիւով»։ (Արշակ Ալպօյաճեան, Պատմութիւն Հայ Գաղթականութեան, Ա. հատոր, էջ 87)։ Նոյն այս տեսութիւնը կը պաշտպանեն նաեւ Պրոֆ. Ա. Խաչատուրեան եւ Տոլէն։ Այս տեսակէտին համաձայն չէ սակայն Գէորգ Մեսրոպ որու կարծիքով, մեր պատմութեան մէջ եղած է ծաղկեալ ժամանակ մը երբ Հայերուն թիւը գերազանցած է 20 միլիոնը։ (Գէորգ Մեսրոպ, Հայաստան, աշխարհագրական, պատմական, տեղագրական եւ մշակութային տեսակէտով, 1919, Կ. Պոլիս, էջ 43 — 50)։ Սակայն կը թուի թէ, Գ. Մեսրոպի ներկայացուցած փաստերը, իր այս վարկածը ապացուցանելու համար, «վճռական չեն, թէեւ բոլորովին ոչ զուրկ արժէքէ»։ (Ա. Ալպօյաճեան, նոյն էջ 87) 6, 7, 20 կամ 30 միլիոն՝ անցեալի մէջ, հայութեան թիւը կրած է ահաւոր անկում մը վերջին վեց դարերու անտիրական շրջանին, իջնելով մինչեւ 3 միլիոնի (1926)։

Ներկայիս, հակառակ 1896ի Համիտեան հայաջինջ կոտորածներուն որոնք հնձեցին 300.000 հայ կեանքեր եւ 1915ի Մեծ Եղեռնին որ պատճառ դարձաւ 1ուկէս միլիոն Հայերու բնաջնջումին եւ հակառակ 1914 — 1918ի եւ 1939 — 1945ի զոյգ համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին հարիւր հազարաւոր հայ զինուորներու մատուցած արեան տուրքին՝ ի նպաստ Դաշնակիցներու յաղթանակին, աշխարհի հայ բնակչութեան թիւը զգալապէս աճած է եւ այժմ կը հասնի մօտ 3ուկէս միլիոնի։ Այս թիւը, սակայն, մօտաւոր թիւ մըն է, որովհետեւ դժբախտաբար, դեռ չունինք ճշգրիտ վիճակագրութիւններ թէ Սփիւռքի եւ թէ Հայաստանի կամ Խ. Միութեան միւս երկիրներուն մէջ ապրող Հայերու թիւին մասին։

Մասնաւորաբար Սփիւռքի զանազան հայ գաղութներուն վերաբերեալ վիճակագրութիւնները յարատեւ փոփոխութեան մէջ են վերջին հինգ վեց տարիներուն ընթացքին, մէկէ աւելի պատճառներով, որոնց գլխաւորներն են. Ա. Ներգաղթը դէպի Խ. Հայաստան — մօտ 90.000 հոգի, 1946—47ին։ Բ. Արտագաղթը դէպի Հարաւ. Ամերիկայի երկիրները՝ Արժանթին, Պրազիլիա, եւայլն, ուր հայ գաղութի թիւը գրեթէ կրկնապատկուած է հասնելով 40 հազարի։ Այս արտագաղթը տեղի կ'ունենայ մասնաւորապէս Սուրիա Լիբանանէն եւ Յունաստանէն, տկարացնելով այն երկիրներու հայկական գաղութները։ Գ. 1939—45ի պատերազմի ընթացքին սպաննուած, անյայտացած կամ գերի ինկած հայ զինուորներու թիւի մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ կը պակսին մեզի։ Դ. Պաղեստինի պատերազմին հետեւանքով երբեմնի Պաղեստինահայ բարգաւաճ գաղութը գրեթէ քայքայուած է ու անոր մնացորդները ապաստանած են դրացի երկիրներ, բազմացնելով, Յորդանանի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Կիպրոսի հայ գաղութները։

Նկատի առնելով վերոյիշեալ իրողութիւնները եւ հայ մամուլէն օրը օրին մեր քաղած տեղեկութիւնները, աշխարհի հայութեան թիւին մասին, ստորեւ կը ներկայացնենք հետեւեալ վիճակագրական պատկերը, միշտ մօտաւոր, կլոր թիւերով. —

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Խ. Հայաստան 1.370.000, Խ. Վրաստան 460.000, Խ. Ատրպէյճան 425.000, Հիւս. Կովկաս 177.000, Խորհրդային միւս երկիրներ 73.000։ Գումար՝ 2.505.000։

ՍՓԻՒՌՔ

ԱՍԻԱ

Թուրքիա 125,000, Սուրիա 90,000, Լիբանան 70,000, Իրան 100,000, Իրաք 16,000, Յորդանան 8000, Իսրայէլ 1000, Կիպրոս 5000, Հնդկաստան (Անգլ. եւ Հոլ. Հնդկաստան) 3500, Չինաստան եւ Մանչուրիա 2000։ Գումար՝ 420,500։

ԵՒՐՈՊԱ

Ֆրանսա 71000, Յունաստան 12000, Պուլկարիա 25,000, Ռումանիա 35,000, Գերմանիա 15 հազար, Իտալիա 2000, Մեծն Բրիտանիա 2000, Լեհաստան հազար, Պելճիքա հազար, Հոլանտա1500։ Գումար 165,500։

ԱՓՐԻԿԷ

Թունուզ, Ալճերիա, Մարօք 1500, Եգիպտոս եւ Սուտան 30,000, Եթովպիա 15 հազար, Հարաւային Ափրիկէ 1000։ Գումար 48,000։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Գանատա 13 հազար, Մ. Նահանգներ 180 հազար, Մեքսիկա հազար, Կեդր. Ամերիկա 4000, Արժանթին 16 հազար, Ուրուկուէյ 6 հազար, Հարաւային Ամերիկ. միւս երկիրներ 18 հազար։ Գումար 238 հազար։

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Խ. Միութիւն	2.505.000
Ասիա	420.500
Եւրոպա	165.500
Ափրիկէ	48.000
Ամերիկա	238.000
Ընդհ. գումար՝	3.377.000

Այս թիւը կրնանք ներկայացնել նաեւ հետեւեալ երեք գլխաւորստորաբաժանումներով.

Խ. Հայաստան	1.370.000
Խ. Միութիւն	1.135.000
Սփիւռք	872.000
Ընդհ. գումար՝	3.377.000

Ա. Ալպօյաճեան իր «Պատմութիւն Հայ Գաղթականութեան» երկին մէջ (Ա. հատոր, էջ. Ա. հրատ. 1941ին Գահիրէ) հիմնուելով Խ. Հայաստանի 1926 Դեկտեմբերեան մարդահամարին եւ այլ հին վիճակագրութեանց վրայ, Հայերու համագումարը աշխարհի մէջ կը նկատէ 2.205.000։ Արդ, բաղդատելով իր այս թիւն ու իր ներկայացուցած վիճակագրական տախտակը (նոյն, էջ 1—2) մեր ցուցակին հետ կրնանք եզրակացնել թէ՝

1.— Հայութեան թիւը արագօրէն կ'աճի, 1926էն 1949, այսինքն, 23 տարուան ընթացքին, ան արձանագրած է (3.367.000 — 2.205.000 = 1.162.000) աւելի քան մէկ միլիոնի արտակարգ յաւելում մը։

2.— Եթէ ներկայ բնականոն աճումը նոյն աստիճանաչափով շարունակուի խաղաղ պայմաններու մէջ, հայութեան թիւը քառորդ դար վերջ, դիւրաւ կրնայ հասնիլ դարձեալ 5—6 միլիոնի։

(Ազդակ) Կ. ԳԱՆԹԱՐՃԵԱՆ

Վարուժանի նամակներ

ՎԻԱՐԷՃԻՕ (Իտալիա).— Վիարէճիօ գտնուիլ եւ Դերենիկին չհանդիպիլ՝ յանցանք է։ Դժուար չէ զինքը գտնելը։ Ճանչցուած է բոլորէն իբր հայ մուշտակավաճառը։

Ահա 29 տարի եաքը Դերենիկը, կայտառ, լաւատես, զբաղած շարունակ զանազան ծրագիրներ մշակելով։ Վերջապէս դեռ միեւնոյնը, երիտասարդ մարմնով ու հոգիով։

Կ'ուզենք գաղտնիքը իմանալ այս յաւիտենական երիտասարդութեան։ Ֆառաթեան ժպիտով մը մեզի ցոյց կուտայ բնութեան երեք հրաշալիքները որ կը շրջապատեն Վիարէճիօն,— ծովը, Ապենինեան լեռները, ու չոճիներու անսահման անտառները։

Դերենիկին ընտանիքը կը նմանի մեղուաբոյնի մը։ Ընտանիքին բոլոր անդամներն ալ լծուած են աշխատանքի։ Տիկին Մարկարիտան կը հսկէ աշխատանոցի գործերուն, Օր. Վանուհան կը վարէ խանութին գործերը, Օր. Արաքսը կը զբաղի դաշնակի դասեր տալով, Օր. Անահիտը կը գործէ իբր դեղագործուհի, իսկ մեր Դերենիկը կը հետեւի բոլորին, շարունակ շարժման մէջ։ Կըվազէ մօտակայ քաղաքները, գիւղերը, կ'ընդունի այցելուները, կը ծախէ, կը գնէ եւ նոր ծրագիրներ կը մշակէ ...։

Երկու անտուկ թերթեր կ'ապացուցանեն աշխատանքը որ Դերենիկը նուիրած է հայ մամուլին։

Կը հարցնենք իրեն թէ ինչպէ՞ս կը հաշտեցնէ վաճառականութիւնը իր մտաւորականի հանդամանքին հետ։ Ժպիտով մը ցոյց կուտայ իր հեծելանիւը։ Արդարեւ այսօր չկայ վաճառական մը որ գոնէ փոքրիկ ինքնաշարժի մը տիրացած չըլլայ, իսկ մեր Դերենիկը ասդին անդին կը վազէ իր հեծելանիւով։

Կարելի՞ է Դերենիկին հետ տեսնուիլ եւ Վարուժանին մասին չխօսիլ։ Մթնոլորտը կը տաքնայ, Դերենիկը կը խանդավառուի, կը յիշէ դըրուագներ դպրոցական ու համալսարանական կեանքէն։

— Գրական աշխարհը անհամբերութեամբ կը սպասէ Վարուժանին նամակներուն հրատարակութեան։ Այդ մասին ի՞նչ է ծրագիրդ։

= Երբ եղանակի աշխատանքները դադրին, պիտի մեկուսանամ։ Այդ հանգիստի օրերուն պիտի ընդօրինակեմ նամակները, ապա անոնց պիտի կըցեմ լուսաբանութիւններ եւ պիտի ղրկեմ «Հայրենիք» ամսագրին, հրատարակութեան համար։

— Եթէ չեմ սխալիր, արդէն բաւական ժամանակ է որ այդպիսի յայտարարութիւն մը ըրած էիր։ Գիտես, կեանքը անակնկալներով լի է ...։

= Խոստումս կը պահեմ, իսկ դժբախտութեան մը պարագային կտակագրով ժառանգորդ նշանակած եմ Գաբրիէլը (Լազեան)։

Կը խնդրեմ ցոյց տալ այդ նամակները։ Կը խոստանայ, բայց կը շարունակէ իր գործը։ Վերջապէս երրորդ խնդրանքին կը ստանամ նամակները։

Յուզուած, կարելի է ըսել դողալով, կէս ժամուան մէջ կը թղթատենք արագօրէն այդ գրութիւնները։ Ընդամէնը 16 գրութիւններ են։ Մեծ մասը գրուած ուսանողական շրջանին Պելժիոյ Կանտ քաղաքէն։ Կայ եւ նամակ մը Սեբաստիայէն, երբ Վարուժանը արդէն ամուսնացած՝ կը զբաղի ուսուցչութեամբ։

Մեզի չէյնար խօսիլ այդ նամակներուն գրական արժէքին վրայ։

Ընթերցողներուն հետաքրքրութեան գոհացում տալու համար, ըսեմ որ նամակները կը շօշափեն գլխաւորապէս երեք նիւթեր,— Սէր, Հայրենիքի կարօտ, եւ բողոք մարդկային անարդարութեանց դէմ։ Ապագայ Վարուժանի հսկայ դէմքն է որ կը բարձրանայ հորիզոնին վրայ, իբրեւ բանաստեղծ, հայրենասէր, եւ ընկերվարական։

Գիշերը ուշ ատեն կը բաժնուինք մեր բարեկամէն խորապէս յուզուած։

Ա. ՍԱՐԵԱՆ

ԻՆՉՈՒ

Լուսնակը կա՛լ է՞ կապեր այս գիշեր ,
Ցնծագի՛ն գիշեր ...
Փառքի՛ պէս կ'անցնի վահագն երկնքէն՝
Յարդգողն խուլէն ...
Աստղիկը հեռուն փրփուր կը հագնի,
Տօ՛նն է Վահագնի ..։

Բայց, պլպուլն ինչո՞ւ լո՛ւռ է այս գիշեր,
Ձերգեր վարդին սէ՛ր ...
Նարօտ չէ կապեր ու վարդը կուլա՛յ,
Ա՛խ , պլպո՛ւլ, ինչո՞ւ
Մինչ կա՛լ է կապեր, անո՛ւշ լուսնկայ
Կապոյտն Աստղծու ...։

ՍՈՒՐԷՆ ՔՀՆՑ. ԲԱՐԱԽԵԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆՆԱ.— «Յառաջ» շաբաթներ առաջ հաղորդած էր Օր. Անահիտ Պարիկեանի փայլուն յաջողութիւնը Վիէննայի համալսարանին մէջ։ Վաթսուն շրջանաւարտներու մէջ, փիլիսոփայութեան դոկտորի վկայական կը ստանար հայ օրիորդը։ Առաջին անգամ է որ այս աստիճանը կը ստանայ հայուհի մը։

Օր. Պարիկեան տուած հինգ քննութիւններուն մէջ ալ անմրցելի եղած է։ Իր քննաճառը որ կը բաղկանայ 250 մեքենագիր էջերէ, մեծ գովեստով ընդունուած է եւ կը ներկայացնէ հետեւեալ նիւթը.— «Հայկական Հարցը՝ Պերլինի դաշնագրէն վերջ»։ Օրիորդը օժտուած է փայլուն կարողութիւններով։ Հմուտ է բազմաթիւ լեզուներու։

Ստեփան Ասլանեանի եւ Գրիգոր Եանովիչեանի փայլուն քննութենէն ի վեր (Եւրոպա, Վիէննա 1848 Թ. 3 եւ 26) հարիւր տարուան ընթացքին բազմաթիւ հայ ուսանողներ վկայուած են Վիէննայի համալսարանէն։ Ներկայիս եւս կան հինգ հայ ուսանողներ, զանազան կողմերէ եկած։

ՊԵՀՍԱՐ

— Հայրիկ, այսօր դպրոցը սորվեցանք որ կենդանիները իրենց մուշտակը ամէն ձմեռ կը փոխեն եղեր։

— Լռէ՛, տղա՛յ, մայրդ չլսէ ...։

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

ՁՈՐԵՔԲԱՐԲԱՌ...

Ոչ միայն քաղաքական անկախութեան, ազգային համերաշխութեան պէտք ունինք, այլեւ՝ հայերէն լեզուի մը բառարանի մը պէտքը անյետաձգելի է։

Չունինք նոյնպէս, չէնք – չնորհք Ֆրանսերէնէ հայերէն կամ հայ – Ֆրանսերէն բառգիրք մը։

— Բաբա, անցած օր ինծի բերած տիքսիոնէրիդ մէջ «avion»ը չգտայ։ Հայերը avion չունի՞ն։

— Տղաս, գիրքը բաց ձգած ես, ավիոնը մէջէն թռեր է՜ ... «Այերոփլան» բառը փնտռէ։

— ...Չկայ, բաբա։ «Այեղոսթաթ» բառը գտայ է ... ինչ խենդ բան ...

Տեսայ որ այդ բառարանը յիսուն տարեկան մը կայ։ Այդքան ժամանակէն ասդին, որքա՜ն բառեր իրենց հաւատքը փոխած են՝ մեր հառաջդիմականներուն պէս։

Ուրեմն, մեր յառաջդիմութիւնն ալ կանգ առած է յիսուն տարիէ ի վեր։

Բարեբախտաբար, ընդհանրական միաձեւ գիր ունինք — մինչեւ ցնոր հրամանագիր — գոնէ այդ բանին մէջ համերաշխ ենք — Աստուած չար աչքէ պահէ։ Աստուած լոյսի մէջ պահէ Մեսրոպ Մաշթոցը։

Իսկ հայերէնէ հայերէն բառարա՞ն։

— Պ. գրավաճառ, հայերէն բառարան մը կուտա՞ք ինծի։

— Մէկ հատ մը ունիմ։ Լաւ ատենին եկար։ Բախտաւոր մարդ ես։ Ուրիշ յաճախորդ մըն ալ կայ այդ բառագրքին։ Հայերէն բառարանները գրեթէ սպառած են։ Կրկին տպագրութեան կը կարօտինք՝ եթէ մեկենաս մը գտնենք։

— Տուէք, խնդրեմ։ ... «Սիրում եմ» ի՞նչ կը նշանակէ։ Հոս, աստր մէջ չկայ։

— Արեւելահայերէն է այդ բառը։

— Այն ատեն, տուէք հատ մըն ալ այդ լեզուի բառարանէն։

— Հրապարակի վրայ չի գտնուիր։

— «Հաւիտեան», «հունիս» բառերն ալ չկան այս ձեր տուածին մէջ։

— Այդ բառերը Հայաստանեան նոր ուղղագրութիւն են, պէտք է ունենաք Երեւան տպուած բառարան մը։

— Սա հետադիմականն ալ չգտայ։

— Այդ «հ»ով «հետադիմական»ը, «հ»ով «հառաջդիմական»ներուն յատուկ է։ Պէտք է փնտռել, Երեւանեան հառաջդիմականներէն բառգրքին մէջ։

— Ըսել է, երրորդ բառարանի մըն ալ պէտք կայ հայերէն սորվելու համար։ «Համադոյից», «վերստին», «քաշքաբան» բառերն ալ կը փնտռեմ, չեմ գտներ։

— Անոնք ալ գրաբար են։ Պէտք է փնտռել Հայկազնեան բառարանի մէջ, որ սպառած է եւ գրեթէ անկարելի է գտնել։

— Ուրեմն։ Հայերէն պարզ ընթերցումի մը համար, չորս տեսակ բառարանի պէտք կայ եւ այդ բառարանները ձեռք ձգելն ալ այնքան դժուարին է որքան Հայաստան ներգաղթածներէն նամակ ձեռք ձգելը ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Գ.

ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՁԱՐԴԸ

Յիրաւի հրամանատարը, քանի մը իշխաններով շրջապատուած, բանակը կը դիտէր եւ աչքէ կ'անցընէր պահապանները։ Ան մօտեցաւ երիտասարդ պահակին, որ անմիջապէս բարեւի կեցաւ եւ զինուորական պատիւը ընծայեց անոր։

Հրամանատարը տեսաւ որ ամէն ինչ կարգին է, պահակները իրենց պարտականութեան գլուխն են, ուստի հանգիստ մը մտաւ իր վրանը։ Բանակին մէջ հետզհետէ տիրեց խոր լռութիւն մը, եւ խարոյկներն ալ սկսան կամաց կամաց մարիլ, բանակատեղին թողլով խոր ու անթափանց մթութեան մէջ։

Շարժումը դադրեցաւ եւ մեռելութիւն տիրեց ամէն կողմ։ Աստղերու մեղմ լոյսին տակ, կ'երեւային միայն պահակներուն սեւ ուրուագծերը, որոնք գիշերային վհուկներու պէս՝ դանդաղ, բայց չափաւոր քայլերով կը շրջէին մէկ տեղէն միւսը։ Երիտասարդ պահակը, որ նոյնպէս կը շրջէր, յանկարծ կանգ առաւ, եւ խոշոր աչքերը լայն բացած նայեցաւ իր առջեւ։ Բայց առջեւը բան մը չկար, մութ էր ու խաւար։ Կը յիշէր որ իրմէ քիչ մը հեռուն ձոր մը կար, որուն մէջէն փոքրիկ առուակ մը կը հոսէր. իսկ հիմա որ այնքան մութ էր. չէր երեւար ձորը, թէեւ պարզ կը լսուէր առուակին խոխոջալու ձայնը։

— Ոհ, ինչ գէշ բան է գիշեր ատեն պահապան ըլլալ այսպիսի անծանօթ տեղ մը, օտար երկրի մը մէջ։ Ի՞նչ պիտի ընեմ ես, երբ յանկարծ թշնամի զօրագունդ մը երեւայ եւ յարձակում գործէ մեր բանակին վրայ։ Առաջ զիս կը սպաննեն հարկաւ, առանց ժամանակ ձգելու որ ընկերներուս ձայն տամ. բայց ես ի՞նչ յանցանք ունիմ, մեղք չէ՞ ինծի,— կ'ըսէր երիտասարդ պահակը ինքն իրեն, միեւնոյն ժամանակ կը զգար որ քունը հետզհետէ կը յաղթէ իրեն։— Էհ, գոնէ շուտ լուսնար եւ ազատէի իմ հերթէս, անուշ մը քնանայի վաղը։ Բայց այս ի՞նչ բան է, ըսաւ եւ սկսաւ շփել աչքերը։ Իրեն այնպէս թուեցաւ, թէ սեւ կէտ մը երբեմն կը բարձրանար ձորին մէջէն, երբեմն կ'անյայտանար։

— Զարմանալի բան, շարունակեց մենախօսել երիտասարդ պահակը. հիմա ոչինչ չկայ. միթէ աչքերս կը խաբեն զիս ...։

Այս կողմերը գազաններ ալ շատ կ'ըլլան. ի՞նչ պիտի ընեմ, եթէ խումբ մը գայլեր յանկարծ վրաս յարձակին։ Ոհ, սարսափելի է կեր ըլլալ անօթի գայլերու. անպիտանները մէկ վայրկեանի մէջ իսկ ոսկորներս կը լափեն։ Բայց քունս սաստիկ ծանրացաւ. ի՞նչ կ'ըլլայ, եթէ սա կանաչ խոտին վրայ պառկիմ եւ քիչ մը քնանամ. ո՞վ կը տեսնէ զիս կամ ինչ վտանգ կրնայ սպառնալ բանակին.— Ոչինչ։

Ես կը հաւատամ որ բան մը չի պատահիր. Հայերը չեն համարձակիր մեր վրայ քալել,— ըսաւ երիտասարդ պահակը եւ կիսաթեք ինկաւ գետնին վրայ, գլուխը դնելով ձեռքերուն մէջ։

— Այս անպիտան քամին ալ հոգիս հանեց, ամբողջ մարմնովս կը դողամ, ուֆ... կրկնեց յուսահատ շեշտով մը եւ փաթթուեցաւ հաստ վերարկուին մէջ։

Աչքերը գոցուեցան շուտով, անուշ քունը պատեց զինք. չնկատեց, թէ ինչպէս ձորին մէջէն քանի մը գլուխներ երեւցան, մարդ մը աջ ու ձախ նայելէն առաջ եկաւ դէպի երիտասարդ պահակը, մերկ սուրը ձեռքին, պատրաստ հակառակորդին սիրտը մխելու գայն։

Փորի վրայ քիչ մըն ալ յառաջացաւ եւ կանգ առաւ, կարծես շունչը ետ բերելու եւ տեսնելու, թէ արդեօք մէկը չի՞ լրտեսեր զինք։

Երբ համոզուեցաւ որ ամէն ինչ խաղաղ է. շուրջը եւ պահապանները ամէնն ալ քնացած, կրկին առաջ սողաց եւ վայրենի աչքերով նայեցաւ քնացող պահակին. ծռեցաւ անոր վրայ եւ կը պատրաստուէր մէկ հարուածով վերջացնել անոր գործը, բայց ճիշդ այդ միջոցին շարժեցաւ երիտասարդ Յոյնը եւ լայն մը բացաւ աչքերը։ Տեսաւ իրմէ քանի մը քայլ հեռու, երկու փայլուն աչքեր, որոնք իրեն ուղղուած էին, կարծես թէ կուլ տալու համար զինք։ «Ինչ է այս, միթէ աչքերս կը խաբե՞ն զիս», մտածեց ան վայրկեան մը փակելով աչքերը. յետոյ նորէն բացաւ զանոնք ու սարսափեցաւ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԱՆՔԷՆ ի վեր (1939) առաջին անգամ ըլլալով Ալպանիա դեսպան մը ղրկեց Հռոմ, Օգոստոս 18ին։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ յայտարարեց թէ նոր տուրքեր պիտի չհաստատուին, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ռըմէյլ թաղին մէջ Թորոս Գրիգոր Օննիկեան սենեակին մէջ ռումբ մը արձակելով սպաննած է Պետրոս Տէր Պետրոսեանը, որ մերժած էր իր քոյրը կնութեան տալ իրեն։ Երկրորդ ձեռնառումբով մը ծանրապէս վիրաւորուած է զոհին փեսան, Պօղոս Միսիրեան։ Ոճրագործը ձերբակալուած է։— Դարձեալ Պէյրութի մէջ (Պիքֆայա) անձնասպան եղած է այրի Տիկին Ռոզ Իսքանտար Սարգիս, 50 տարեկան։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Ուաշինկթընի դեսպանը յայտարարեց թէ պիտի չարտօնեն որ 100.000էն աւելի փախստական Արաբներ վերադառնան։ Հրեայ բնակչութիւնը ներգաղթով աւելցած է 44 % համեմատութեամբ, 1948 Մայիսէն ի վեր, երբ հաստատուեցաւ պետութիւնը։ Այժմ Իսրայէլի մէջ կը բնակին 940 հազար Հրեաներ, իսկ Արաբներու թիւն է 150 000։

ԷՐԶՐՈՒՄԻ երկրաշարժի մասին հասած նոր տեղեկութիւններ կ'ըսեն թէ առնուազն 11 հոգի մեռած եւ 24 հոգի վիրաւորուած են փոքր գիւղի մը մէջ։ Աղա գիւղին բոլոր տուները, 80 հատ, ամբողջովին քանդուած են։ Բազմաթիւ շէնքեր կործանած են ամբողջ շրջանին մէջ։

★ Վերջին լուրերու համաձայն մեռած են 65, վիրաւորուած՝ հարիւր հոգի։ Շարժը հեռաւոր գիւղերու մէջ պատահած ըլլալով, արեւելեան նահանգներուն մէջ, սուրիական սահմանագլուխէն մինչեւ Սեւ Ծով, դժուար է ճշդել զոհերու բուն թիւը։ Ամէնէն ծանր վնասները պատահած են Պինկէօլի նահանգին մէջ (Բիւրակն)։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ կրճատումները պիտի խստանան։ Այն գործարանները որ ցերեկը լոյս կը ստանային բացառաբար, պիտի զրկուին, շաբաթը հինգ օր միայն բանելով։

ՈՍԿԻՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ քանի մը օրէ ի վեր։ Նափոլէոնը՝ 4600, սթերլինը 5240 եւն.։ Թղթադրամ տոլարը 386էն բարձրացաւ 397ի, սթերլինը 1035ի (ազատ շուկայ)։

ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, բնականոն կացութիւնը վերահաստատուած է, հակառակ զանազան զրոյցներու։ Չեն հաստատուիր Թուրք թերթերու այն տեղեկութիւնները թէ Հիւսնի Զայիմի տղան սպաննած է գնդ. Սամի Հինաուին, կամ թէ ապստամբութիւն ծագած է Ճէզիրէի Քիւրտերուն մէջ։— Տիկին Հիւսնի Զայիմ հսկողութեան տակ առնուած է։ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ վիժում ունեցած էր, երբ լսեց ամուսնոյն գնդակահարութիւնը։

ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ այսուհետեւ պիտի կրնան 60.000 ֆրանք ունենալ Ֆրանսա եկած ատեն, իսկ 10 հազար ֆրանք՝ երբ դուրս ելլեն։

24 ՀՈԳԻ ՋՈՒՐ ԳԱՑԻՆ, երբ անգլ. օդանաւ մը մշուշին մէջ մոլորելով խորտակուեցաւ Մանչէսթըրի մօտ։ Միայն ութ հոգի փրկուեցան։ Զոհերուն 14ը կիներ են, եօթը այրեր, երեքը երախաներ։

ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ կը շարունակուին Ֆրանսայի անտառներուն մէջ։ Երկու հոգի ձերբակալուեցան իբրեւ հրձիգ։ Ներքին նախարարութիւնը ազդարարեց թէ ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի պիտի դատապարտուին անոնք որ կրակի կուտան անտառները եւ հունձքերը։ Քառասուն օրուան ընթացքին փճացած են 250.000 հեքթար տարածութեամբ անտառներ, հարաւային – արեւելեան Ֆրանսայի մէջ։ Նիւթական վնասը կը հաշուեն 3500 միլիոն ֆրանք։ Ժիռոնտի սահմանամերձ շրջանին մէջ 60 ընտանիքներ իրենց ամբողջ ստացուածքը կորսնցուցին հինգ օրուան ընթացքին։ Երկու հազար զինուորներ, հրշէջներ եւ քաղաքացիներ մաքառեցան, հրդեհը մարելու համար։ Տասներկու հազար ռումբեր պայթեցան Լա Ռոշէլի մօտ, արտակարգ տաքէն։ Բարեբախտաբար մարդկային կորուստ չկայ։ Հրդեհներ ծագած են նաեւ Արիէժի, Պիրէնեաններու եւ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգներուն մէջ։ Երէկ վտանգուած կը համարուէր Մարթիկի (Մարսէյլ) քարիւղի զտարանը։ Սէնփյոնի գիծն ալ վտանգուած է։

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ կարմիրներուն սարքած գործադուլին առթիւ, կռիւ մը տեղի ունեցաւ զօրքին հետ եւ մէկ հոգի մեռաւ։ Վերջին լուրերը կ'ըսեն թէ պառակտում ծագած է արհեստակցական Միութեանց միջեւ։ Կառավարութիւնը կը խորհի օրէնքէ դուրս հռչակել համայնավար միութիւնները։

ԱՆԳԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը որոշեց միապետութեան ջնջումը պահանջել յառաջիկայ ընտրութեանց ատեն։ Այս առթիւ պիտի ներկայացնէ հարիւր թեկնածուներ։ Իր պահանջներէն մէկն է նաեւ սերտ գործակցութիւն Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ։ Արդէն իսկ բուռն պայքար մը կը մղեն Մ. Նահանգներուն դէմ, ամբաստանելով թէ կ'ուզէ հիւլէական ռումբի խարիսխի մը վերածել Անգլիան։

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ նոր գործ մը երեւան հանուեցաւ Զուիցերիոյ մէջ։ Զինուորական վարչութեան մը հետախուզութեան կեդրոնին վարիչներէն մէկը ռազմագիտական տեղեկութիւններ կը հաղորդէր արեւմտեան պետութեանց։ Ամբաստանեալը խոստովանեցաւ թէ 34.000 զուից. ֆրանք (8000 տոլար) ստացած է այս գործին համար։

ՄԱՐՇԸԼԻ ԾՐԱԳՐԻՆ համաձայն Անգլիոյ տրամադրուած վարկերը կրճատելու որոշում տրուած ըլլալով, անգլ. կառավարութիւնը անմիջապէս բողոքեց։ Թերթերը կը գրեն թէ գաղտնի նիստի մը մէջ, որոշուած է Անգլիոյ տրամադրել 842.000.000 տոլար, մինչ կը պահանջուէր 1 միլիառ 518 միլիոն տոլար։ Իտալիա պիտի ստանայ 382 միլիոն 700 հազար, թէեւ 559 միլիոն 200 հազար պահանջած էր։ Իտալացիներն ալ բողոքած են։ Ինչպէս կ'երեւայ, Ամերիկացիները շատ ալ տրամադիր չեն Եւրոպայի ամբողջ նիւթական հոգը իրենց վրայ առնելու։ Վերազինման վարկերու կրճատումն ալ տեսակ մը ազդարարութիւն կը համարուի։

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ պաշտպանութեան համար բանաձեւ մը կը քննուի միացեալ Եւրոպայի ընդհ. ժողովին մէջ։ Բանաձեւը կը պահանջէ հիմնական ազատութիւնները ապահովել Գերագոյն ատեանին միջոցաւ։ Բանաձեւը մշակած է Պ. Թէյժէն, Ֆրանսայի նախկին դատական նախարարը։ Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ տագնապին առթիւ, թերթերը կը գրեն թէ 1948 Օգոստոսին ջրամբարները լեցուած էին 80 %, իսկ այս տարի մինչեւ օգոստոս 15 հազիւ 36 %։ Եթէ տեղատարափ անձրեւներ գան, կացութիւնը կրնայ բարւոքիլ, այլապէս անտանելի ձմեռ մը պիտի անցընենք։ Մանաւանդ որ, ելեկտրական հոսանքի սպառումն ալ տարապայման աւելցած է։ 1938ին սպառումը 65 միլիոն քիլովաթ էր. 1947ին 82 միլիոն, 1948ին 94 միլիոն, իսկ այս ձմեռ հաւանաբար պիտի ըլլայ 110 միլիոն, մինչդեռ արտադրութիւնը 10—12 % պակաս է։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի օգոստոս 21ին, կիրակի, «Clos de Fusains»ի օդասուն պարտէզին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բարեկամ կազմակերպութեանց։

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ն. ԳԱՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Պիտի երգեն՝ Զարեհ Գասեան, Տիկ. Ս. Փերչիկեան, Օր. Ալիս Ցարուրեան (Մարսէյլէն)։

Պիտի արտասանեն՝ Ժ. Խաչիկեան, Թ. Եղիկեան, Ալիս Շամիրեան (Մարսէյլէն)։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ։

Կարելի է ճաշը միասին բերել։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

★

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ մէջ կը տօնուի, հովանաւորութեամբ, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ «Խաժակ» խումբին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբին։

28 Օգոստոս, կիրակի կէսօրէ վերջ, «Միւթիւալիթէի» սրահին մէջ։ Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամը 3ին։

Պիտի բանախօսէ ընկերուհի ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ընտիր պիւֆէ։

Մուտքը ազատ է։

★

ՆԻՍԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան 8, ընկեր Գարեգին Գասպարեանի ագարակը, Château de la Constance: Antibes։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբի։

Կը խօսի ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ԾԱՆ.— Մասնաւոր օթօքարը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9ին, Place Massenaէն, կը հանդիպի Մանեան 9.15 անցած։

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԷՆ գրել պարզ մելանով, ոչ թէ ամերիկեան նոր մատիտ – Styloներով կամ սովորական մատիտով։ Եւ գրել միատեսակ թուղթի վրայ։

Եղանակի վերջին դաշտահանդէսը

Լիոնի Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, Տէսինի մօտակայ գեղեցիկ անտառին մէջ։

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

Գեղարուեստական բաժին, սանուհիներէն, երգ, արտասանութիւն պար եւն.։

Կը խօսի ընկեր Զ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ (Աթէնքէն)

Առատ պիւֆէ, ընտիր ըմպելիներ եւ պաղպաղակ։

Մասնաւոր օթօքարներ ժամը 9.30ին կը մեկնին Place Guichardէն, կամ 16 թիւ հանրակառքը։

Հանդիսավայրը կը գտնուի Տէսինէն 20 վայրկեան հեռու երկրորդ կամուրջէն վար ձախ կողմը, տասը վայրկեան հեռու։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ Երիտ. «Արծիւ» մարզական միութեան Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի։

Այս կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէ Պէլվէտէրի պարտէզը։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, մարզական զանազան խաղեր, բուրդ, կռփամարտի մեծ մրցում, Արզումանեան, ախոյեան Փրովանսի 1944ի ընդդէմ Վ. Զատուրեանի ախոյեան Փրովանսի 1949ի եւ ուրիշներ։ Միութեանս կողմէ պիտի ներկայացուի «ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐԸ»։

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայրը երթալու համար, առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին։

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ։ Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Գրիգոր Պոտուքեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Ռաֆայէլեան, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Պոտուքեան կը ծանուցանեն որ այս կիրակի առտու (Օգոստոս 21) Փարիզի Հայոց եկեղեցին մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց սիրելի կնոջ եւ աղջկան՝ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՊՈՏՈՒՔԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 R. C. S 376 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր․ C.C.P.Paris 1678-63

Mardi 23 Août 1949 Երեքշաբթի 23 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5929–Նոր շրջան թիւ 1340

Խմբագիր՝ Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԻԹՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նոր բառերն ու բացատրութիւնները ամբողջ բառարան մը կրնան կազմել, երկու մեծ պատերազմներէ, բայց մանաւանդ վերջին Աշխարհամարտէն ի վեր։ Տակաւին չենք հաշուեր համառօտագրութիւնները, որոնք խելքի պտոյտ կը պատճառեն ։

Նորաբանութիւն մըն ալ՝ «Թիթոյականութիւնը», բացատրելու համար այն շարժումը որուն գլուխն անցած է Եուկոսլաւիոյ դիկտատորը, մարէշալ Թիթօ (այլ անուամբ Եոզէֆ Պրազ) ։ Ճիշդ ինչպէս կ'ըսենք մարքսականութիւն, լենինականութիւն, սթալինականութիւն, ֆաշականութիւն, հիթլէրականութիւն եւն.։

Ի՞նչ է այս նոր շարժումը։

Ահարկու Թիթօն, որ Սթալինի աչքին լոյսն էր երէկ եւ գինի կը խմէր անոր արեւշատութեան համար, ֆաշակա՞ն, դաւաճա՞ն դարձած է, ուրանալով Մարքս–Լենինի վարդապետութիւնը ։

Ան որ գնդակահարեց Միխայլովիչը, հակառակ բոլոր բարեխօսութեանց, այլեւս գործի՞ք մըն է արեւմտեան պետութեանց ափին մէջ, հարուածելու համար Խ․ Միութիւնը ։

Հաստատական պատասխան տալ այս հարցումներուն՝ կը նշանակէ աչքերը գոց ման գալ ։ Կամ թութակաբար կրկնել Թիխածոյ բառեր եւ ոճեր ։

Թիթօն եւ իր ընկերները նոյնքան թթու բոլշեւիկներ են, որքան Մոսկուայի թաթին տակ ինկած երկիրներուն այսօրուան վարիչները ։ Ռումանիոյ Ջղայար Աննա Փաուքէրները չեն որ համայնավարութեան դաս պիտի տան իրենց ։

Համայնավար կարգուսարքը նոյն դաժանութեամբ գործադրուեցաւ Եուկոսլաւիոյ մէջ։ Այն տարբերութեամբ որ, ատեն մը ուղղափառներն անգամ կը գանգատէին թէ շատ յառաջ գնաց ։

Արդ, անցեալ տարի մահացու մեղք մը գործեցին Թիթօ եւ իր ընկերները, քիչ մը անկախ գործելու տրամադրութիւն ցուցնելով։ Եւ նորակազմ Կոմինֆորմը (Կոմ․ տեղեկատու դիւան) նոյն տարուան Յունիսին փութաց բանադրանք մը ուղղել, նոյնինքն Սթալինի թելադրութեամբ ։

Ուրեմն, Խ․ Միութեան հաւատարիմ արբանեակներ մնացին Ռումանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա եւ... Ալպանիա, իսկ Եուկոսլաւիան հռչակուեցաւ թշնամի, քանի չէ թօթափած «դաւաճան» Թիթոյի լուծը։

Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ էր որ մասնաւոր պաշտօնագրով մըն ալ յայտարարուեցաւ այս պարագան ։

Եւ արդէն ստեղծուած է մթնոլորտ մը, որ կրնայ տարածել ամբողջ Պալքանները։

Փաստ՝ Մոսկուայի նոր ազդարարութիւնը, «աւելի ազդու միջոցներ ձեռք առնելու» սպառնալիքով։ Եւ Պելկրատի վճռական պատասխանը ։

Եուկոսլաւիոյ գլխուն բացուած փորձանքը աւելորդ անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ՝ Մոսկուան երբեք չի հանդուրժեր որ ոեւէ արբանեակ պետութիւն անկախ գործէ, հաւատարմօրէն հետեւելով հանդերձ Մարքս Լենինի վարդապետութեան ։

Ո՛վ որ կը փորձէ գլուխ վերցնել, ուշ–կանուխ վրայ կու տայ՝ ե՛ւ դիրքը ե՛ւ գլուխը։

Պատմութիւնը կրնայ սկսիլ Երեւանէն, ուր խորհրդային իշխանութեան հիմնադիրներն անգամ իրենց գլուխը վրայ տուին, վարչապետներէն մինչեւ կեդր․ կոմիտէի քարտուղարները։ Անշուշտ անոր համար որ քիչ մը «հասունցած» էին...

Դեռ վերջերս չէ՞ր որ, ընդհանուր մաքրագործումներու ընթացքին, Սոֆիայի մէջ բանտարկուեցաւ փոխ–վարչապետը, վաստակաւոր համայնավար մը, Քոսթով, Ալպանիոյ մէջ գնդակահարուեցաւ կուսակցութեան ընդհ․ քարտուղարը, Քոչի, նոյնպէս փոխ–վարչապետ, յիշելով գըլխաւորները ։

Աւելի առաջ, Հունգարիոյ խորհրդային իշխանութիւնը կը պատուհասէր քաղաքական ոստիկանութեան հիմնադիրը, Ռայք եւ ուրիշ պատասխանատու դէմք մը։ Լեհաստանի մէջ՝ Կոմուլքա (ընդհ․ քարտուղար)։ Բոլորն ալ միեւնոյն ամբաստանութեամբ,— ազգայնական շեղում, լրտեսութիւն, դաւաճանութիւն ...

Հարթիչ գլանն է որ կը բանի ամէն տեղ ։

Շ․

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Հնարամիտ, ճարպիկ ժողովուրդի անուն հանած ենք առեւտրական հրապարակին վրայ, որուն շարժիչ ուժը թուանշանն է ։

Գումարէ, բաժնէ, բազմապատկէ ։

Բայց, բոլորովին կ'անճրկինք, երբ թուանշանը գործ ունի մեր համրանքին հետ։

Կա՛մ «պէխապէր» ենք եւ անտարբեր։ Եւ կամ կը սաւառնինք օդին մէջ ։

Այնպէս որ, շատ քիչեր գիտեն թէ որքան Հայ կայ ոչ թէ ամբողջ աշխարհի, այլ իրենց բնակած քաղաքին, գիւղին կամ թաղին մէջ։

« Յառաջ » մարդահամար մը արտատպած էր կիրակի օր, Պէյրութի «Ազդակ»էն ։

Յօդուածագիրը, Կ․ Գանթարճեան, զանազան պրպտումներ կատարելով, մեր թիւը կը հասցնէր 3.377.000 անձի ։

Կ'ենթադրեմ թէ մեղքը իրենը չէ, եթէ կարգ մը թուանշաններ չեն համապատասխաներ իրականութեան ։

Օրինակ, 8000 Հայ կը հաշուէ Յորդանանի մէջ, չեմ գիտեր ի՛նչ հիման վրայ։ Տասնըհինգ հազար՝ Գերմանիոյ մէջ։ Մինչդեռ հազիւ 3500 — 4000 կը հաշուեն, մեծ մասով տարագիրներ ։

Չափազանցութիւն է նաեւ Իտալիոյ համար նշանակուած 2000ը, եւ աւելի քան տասնապատկուած՝ Հոլանտայի 1500ը։(Ընդամէնը 87-90)։ Նոյնպէս Եթովպիոյ 15.000ը, (ոչ իսկ 5 հազար), Հարաւ․ Ափրիկէի հազարը եւն.։

Իրականութեան չի համապատասխաներ նաեւ Խ․ Հայաստանի համար նշանակուած թիւը,— 1.370.000:

Ժամանակը եկած չէ՞ քիչ մը աւելի գիտականօրէն քննելու այս կարգի խնդիրները ։

Ոչինչ կը շահինք, «ազգասիրաբար» ուռեցնելով մեր արժանիքները կամ համրանքը ։

ՎԱՀԷ

Յ․ Գ․— Մարդահամարի մը ձեռնարկուած էր Փարիզի մէջ, հրապարակային յայտարարութեամբ։ Արդի՞ւնքը ։

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ․ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ, որ ատենէ մը ի վեր Մարսէյլ կը գտնուէր, Փարիզ եկած է եւ Լեւոն Շանթի «Օշին Պայլ»ը ներկայացնելէ վերջ Հարաւ․ Ամերիկա պիտի մեկնի յառաջիկայ Սեպտեմբերին, իր արուեստագէտ կնոջ հետ ։

Էրզրումի երկրաշարժին աւերները

400 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ,— 8000 ԱՆՊԱՏՍՊԱՐ.— ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՒՂԵՐ ՍՐԲՈՒԱԾ

Անգարայէն կը հեռագրեն կիրակի օրուան թուականով (Ռէօյթէր).— Չորս հարիւր հոգի մեռած են, 8000 հոգի անպատսպար կը մնան, համաձայն աղէտեալ վայրերէն հասած վերջին տեղեկութեանց ։

Ցնցումները ընդհատաբար կը շարունակուին անցեալ Եշ․ օրուան երկրաշարժէն ի վեր, Էրզրումի, Երզնկայի եւ Պինկէօլի (Բիւրակն) շրջաններուն մէջ, ուր երեք գիւղեր սրբուած են։ Ազատարար խմբակները տակաւին դիակներ կը գտնեն տուներու փլատակներուն տակ եւ գետնի ճեղքերուն մէջ։ Մարդկային կորուստներ եւ նիւթական վնասներ պատահեցան 45 գիւղերու մէջ, ուր 1100 տուներ եւ ուրիշ կարեւոր շէնքեր կործանած են հիմնայատակ ։

Երկար կարաւան մը ճամբայ հանուած է դէպի Պինկէօլ, հրամանատարութեամբ Էրզրումի ոստիկանապետին, օգնութիւն հասցնելու համար աղէտեալներուն ։ Կառքերը, որոնց շարանը կէս մղոն կը բռնէ, բեռնաւորուած են հազարաւոր հացերով, բժշկական նիւթերով, հանդերձեղէնով, ուտեստով եւ վրաններով։ Կառք մը դեղերով կտաւ կը փոխադրէր պատանքի համար։

Էրզրումի կուսակալը որ աղէտին վայրը կը գտնուի, արգիլեաց գա՞ղթի հռչակեց շրջանը։ Թղթակիցներուն արգիլուեցաւ մտնել այդ շրջանը ։

Ինչպէս կը յիշուի, 1940ին ալ երկրաշարժ մը պատահեցաւ Երզնկայի մէջ ե 10.000 հոգի մեռան։

Անտառներու հրդեհը ազգային աղէտ մը դարձաւ

80—100 ԱԶԱՏԱՐԱՐՆԵՐ ՈՂՋ ՈՂՋ ՎԱՌԵՑԱՆ ԲՈՑԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, ՊՈՌՏՕՅԻ ՄՕՏ

Անտառային հրդեհները ազգային աղէտի մը վերածուեցան Ժիռոնտի նահանգին մէջ, Պորտոյի մօտ, ոչ միայն անհաշուելի վնասներ, այլեւ մարդկային զոհեր պատճառելով։ Հրդեհները կը շարունակուին վեց շաբաթէ ի վեր, հետզհետէ տարածուելով, հակառակ զինուորական եւ քաղաքական իշխանութեանց գերմարդկային ճիգերուն։

Վերջին լուրերու համաձայն, աւելի քան 80 ազատարարներ ողջ ողջ մեռած են բոցերուն մէջ կամ հեղձամահ եղած՝ թանձր ծուխերէն։ Աւելի քան 50.000 հեքթար տարածութիւն մոխիրի վերածուած է Պորտոյի շրջանին մէջ։ 200 գիւղեր սրբուած կամ ծանրապէս վնասուած են ։

Ներքին գործերու նախարարութեան զեկոյցին համաձայն, զոհերուն 42ը քաղաքացիներ են, 18ը սպաներ եւ զինուոր։ Վերջին հեռագիրներ գուժեցին թէ զոհերու թիւը կ'անցնի 80ը։ Զինուորներու նոր դիակներ երեւան հանուած էին, բոլորովին ածխացած եւ անճանաչելի դարձած։

Ծուխէն սեւցած ազատարարներ, քաղաքացի թէ զինուոր, կը շարունակեն խուզարկութիւններ կատարել աւերեալ տարածութեանց վրայ, նոր դիակներ փնտռելով։ Կը կարծուի թէ զոհերուն թիւը հարիւրն ալ անցած է ։

Շատեր իրենց կեանքը կորսնցուցին շաբաթ օր, երբ հրշէջները պաշարուեցան բոցերէն, հովին ուղղութիւնը փոխուած ըլլալով ։

Կիրակի կէս օրին հազարաւոր հրշէջներ, զինուորներ եւ կամաւորներ յաջողեցան որոշ չափով սահմանափակել հրդեհը։ Պահ մը բոցերը մինչեւ 16 քիլոմեթր մօտեցան Պորտոյի, որ ծածկուած էր թանձր ծուխերով։ Թերթերը կը գրեն թէ շաբաթ օր մոխիր կը հոսէր քաղաքին վրայ։

Ամէնէն ծանր կորուստները կրած է 1920 բնակիչներով գիւղ մը, Սեսթաս։ Կիրակի օր 38 ածխացած դիակներ փոխադրուած էին քաղաքապետարանը։ Զոհերուն մէջն է գիւղապետը, 44 տարեկան։

Ժիռոնտի նահանգապետը ձայնասփիւռ զեկուցում մը տալով, յայտարարեց թէ զոհերուն բուն ցանկը պիտի հաղորդեն երբ լրանան վերջնական ստուգումները։ Այս առթիւ յորդորեց կարեւորութիւն չտալ վայրերան զրոյցներու ։

Վտանգը վայրը ղրկուած 3500 զինուորներէն զատ, 250 հրշէջներ ալ փոխադրուեցան Փարիզէն, բոլորովին արդիական կազմածներով ։

Կառախումբերու երթեւեկը առժամապէս ընդհատուած է վտանգուած շրջանին մէջ, կամ դանդաղած ։

Խուճապը կը շարունակուի շատ մը գիւղերու մէջ։ Ականատեսներ փախուստի այս տեսարանը կը բաղդատեն 1940ի խուճապին հետ, երբ հազարաւոր բազմութիւններ կը թափառէին ճամբաներուն մէջ։ Ծերունի գիւղացի մը եւ իր կինը գիւղէն կը փախչէին իրենց առջեւ ձգելով կով մը, երբ, յիսուն քայլի վրայ, պաշարուեցան բոցերէն։ Եւ սկսան աղաղակել,— «Ո՞ւր պիտի երթանք»։

Բազմաթիւ գիւղացիներ ամէն բան կորսնցուցած են։ Տեղ տեղ հրդեհին բոցերը ահարկու սիւներ կազմելով իրար կը խառնուէին սանձակոտոր սուրացող ձիերու արագութեամբ ։ Շատ մը գիւղերու դպրոցները հիւանդանոցներու վերածուեցան ։

Հանրապետութեան նախագահը, որ արձակուրդի գացած է, ցաւակցութիւն յայտնելով, ազգային համերաշխութեան կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին։

★ Թերթերու նկարագրութեանց համաձայն, Ժիռոնտի շրջանին մէջ աղէտին գլխաւոր տարածութիւնը կը կազմէ ուղղանկիւն մը, 20 մղոն լայնութեամբ եւ 30 մղոն երկայնութեամբ։ Վտանգուած վայրերն են.— Պորտոյի անմիջապէս հարաւային – արեւմտեան մասը (Փեսաքի գաւառակ), 15 քիլոմեթր աւելի դէպի հարաւ (Լապրէտի գաւառակ), 25 քիլոմեթր դէպի հարաւ, արեւմուտք (Պելինի գաւառակ), 10 քիլոմեթր դէպի արեւմուտք, Արքաշոնի ուղղութեամբ ։

Շատ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, աւաղձ փճացած է 250.000 արտավար տարածութեան վրայ։ Դժբախտութիւնը այն է որ հրդեհ մը հազիւ մարած, ուրիշ մը կը ծագի, յաճախ անհոգութեան հետեւանքով։ Օրինակ, շատեր վառած ծխիկ մը (սիկառէթ) կը նետեն, կամ գիւղացիներ առկայծ կրակներ կը ձգեն։ Երբեմն ալ կառախումբերու արձակած կայծերէն հրդեհ կը ծագի։ Չարամտութեան դէպքեր ալ արձանագրուած են։ Բայց աղէտին գլխաւոր պատճառը կը վերագրեն երկարատեւ երաշտին ։

★ Երկուշաբթի օր կարեւոր ժողով մը գումարուեցաւ Պորտոյի մէջ, նախագահութեամբ ազգային պաշտպանութեան նախարարին։ Չորսուկէս միլիոն ֆրանքի ստիպողական նպաստ մը տրուեցաւ Ժիռոնտի նահանգապետին տրամադրութեան տակ ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Ուրիշ կէտ մը, որուն անհրաժեշտ է որ աւելի մեծ կարեւորութիւն [illegible] ու- մեր ունենալու եւ օգտագործելու հարցն է:

Մեզի համար շատ յարգելի են մեր երէց ըն- կերներն ու կրթութեան տարէց մշակները, եւ կասկած չունինք որ անոնց խօսքը մեծ հեղինա- կութիւն կը վայելէ Ֆրանսահայ Նորերուն իսկ մօտ: Եթէ սակայն այդ խօսքը պատահական ճառի մը կամ դասախօսութեան մը մէջէն հրաշունչ շեշ- տանքով մը ազգային հպարտանքի ալիք մը կ'ան- ցընէ իրենց սրտերէն, նոյն այդ Նորերը, որպէսզի կարենան իրենց մէջ անմար պահել այդ կրակը, իրենց առօրեայ կեանքին մէջ պիտի առաջնորդող երիտասարդ ընկերներու պէտք ունին: Հոգեբանա- կան բարդ առեղծուած մը չէ ասիկա, երիտասար- դին վիճակէն ամէնէն աւելի աղէկ երիտասարդը կը հասկնայ: Իբրեւ ներկայ վիճակին մէջ գործ- նական բացարձակ անհրաժեշտութիւն մըն է աս- կա,— ունենալ ազգային ուժեղ դաստիարակու- թեամբ օժտուած երիտասարդ գործիչներ, որոնք ամէնէն աւելի նոր սերունդով զբաղած ըլլան.— գիտնան անոնց չափ եւ աւելի տեղական լեզուն, բայց ցոյց տան՝ որ հակառակ ատոր հայերէն կը խօսին. անոնց կարենան դաս տալ Եւրոպայի ժո- ղովուրդներուն արժէքներուն մասին, բայց ըսին՝ որ Հայ են իրենք եւ ամէնէն աւելի գիտեն գնա- հատել հայկական արժէքները:

Ըսենք թէ չկան այդպիսիները: Կարծեմ դէթ Փարիզի մէջ ունինք խումբ մը երիտասարդ ընկեր- ներ, որոնք կրցած են յաղթական դուրս գալ օտա- րացման դէմ մղուած դժուար պայքարէն, եւ աւե- լին՝ հայեցի զարգացման գնահատելի պաշար մը ունին: Այս շնորհալի տղաքը չըլլայ թէ տարուին վարչական անօգուտ եւ սպառիչ գործունէու- թեամբ: Թող չըջին անոնք դասարանները, ի հարկին շաբաթներ տրամադրելով ամէնափոքր գաղութներուն; խօսին անոնց երիտասարդութեան երիտա- սարդի, բայց հայ երիտասարդի խօսքով: Ասիկա ամէնէն ազդու դարմաններէն մէկը պիտի ըլլայ ներկայ վիճակին: Քիչ չեն անշուշտ դժուարու- թիւնները, եւ մանաւանդ՝ վերջին գծին վրայ չէ որ կուգայ նիւթականի հարցը: Բայց մեր կազմա- կերպութիւնները ալ ո՞ր օրուան պիտի պահեն դժ- ուարութիւնները յաղթահարելու իրենց պատրաս- տակամութիւնը:

Անձնակազմի խնդրէն ետք կարգը բնականօրէն կուգայ ուսուցման եղանակին: Մեր կարծիքով, ներկայ սերունդին հայկական արժէքները ցոյց տալու կերպը պէտք է ըլլայ ցայտուն եւ քիչ մը հռետորական, երբեմն նոյնիսկ այլամերժ ու թունդ ազգային շունչով մը օժտուած: Հայկական uber allesի մը մասին չէ որ կը խորհիմ անշուշտ, բայց անհրաժեշտ է որ խորապէս ուսումնասիրած ըլլանք մեր ժողովուրդին անժխտելի մեծութիւննե- րը, Նորերուն սիրած եւրոպական բոլոր արժէքնե- րուն դէթ հաւասարութեան գետնին վրայ զանոնք հակադրել կարենալու համար:

Դպրոցական ուսուցման քննական ու հանդարտ մեթոտները իրենց արժէքը կը կորսնցնեն հոս՝ ուր կրթելու աշխատանքին հետ ազգային խոր գիտակ- ցութիւն մը արթնցնելու առաջադրութիւնը ու- նինք: Անոնք իրենց շրջապատէն աղճատուած եւ տաճկախառն հայերէն մը կը լսեն ընդհանրապէս, ու —ի վերջոյ ճաշակի տէր տղաք — չեն հաւնիր անոր: Ցոյց տրուա՞ծ են անոնց այնքան յատկա- նշական նրբութիւնները եւ արտայայտիչ ըսելու ձեւերը մեր լեզուին, առաւելութիւնները մեր ուղ- ղագրութեան՝ որ ազատ է Ֆրանսերէնին նման Օ եւ է ձայներուն համար տասը տեսակ գիր ունե- նալէ: Ըսուա՞ծ է իրենց որ հնդեւրոպական լեզու- ներու ամէնէն հիներէն է մերինը, ժամանակակից հին յունարէնին եւ լատիներէնին, ու համաձայն միջազգային գիտական կարծիքին՝ օժտուած հա- ւասար ճոխութեամբ եւ արտայայտական կարո- ղութեամբ: Գիտցա՞ծ են թէ ինչ են Ոսկեդարն ու « Թագուհի Թարգմանութեանց »ը, եւ տեղեա՞կ են մանաւանդ՝ թէ մեր փառքի այդ օրերուն ընկերա- յին ու մտաւորական ինչ վիճակ կը տիրէր քաղա- քակրթութեան այսօրուան սա տէրերուն մօտ:

Հայոց պատմութի՛ւնը. չըսենք թէ երիտասար- դութեան հոգին ցնցող դրուագներ կը պակսին ա- նոր մէջ: Ծանրանանք ամէնէն աւելի մեր փառքի շրջաններուն վրայ,— Արտաշէս ու Տիգրան,— եւ ինչո՞ւ չէ, Հայկ ու Արամ, Դաւիթ ու Մհեր, ա- ւանդական հերոսամարտերու իրականութեան դրոշմ տալու գնով,— բան մը՝ որ հեռու է արդէն մեղք մը ըլլալէ: Եւ տակաւին՝ Դաւիթ Բէկ եւ Իս- րայէլ Օրի, տակաւին՝ ամէնէն հոյակապ խոյանք- ները մեր ժողովրդին ազատատենչ խոյանքին Զանքա եւ Զամպա, Սարտարապատ, Ղարաքիլիսէ:

Մեր երաժշտութի՞ւնն է խնդրոյ առարկան: Մէկ, ու միայն մէկ միջոց կայ այստեղ,— տանք, ներկայացնենք անոնց ինչ որ հայկական է բիւրե- ղայէն մաքրութեամբ, ինչ որ դարեր շարունակ հնչած է հայ գիւղացիին պարզուկ բայց արուես- տագէտ հոգիին մէջ ու փոխանցուած մեզի՝ ան- զուգական Վարդապետին եւ իր աշակերտներուն միջոցաւ: Այն ատեն կրնանք վստահ ըլլալ դրական արդիւնքի մասին:

Բարեբախտաբար Ֆրանսայի զանազան քա- ղաքներուն մէջ ունինք շնորհալի տաղանդներ, ո- րոնք կրնան բաւական հարազատ արտայայտիչնե- րը ըլլալ հոգեբուխ այդ երգերուն: Բայց որքան մեծ է նաեւ թիւը անոնց՝ որոնք տակաւին անքա- ւելի մեղքը կը գործեն թրքականն ու հայկականը իրարմէ չզանազանելու: Մեր մտքին մէջ թարմ է տակաւին տխուր յիշատակը Լիոնահայ հանդէսի մը, ուր « Ղարաբաղի Մելիքները» անունով հայ- կական օփէրէթ մը կը ներկայացուէր քանի մը «ջալլըճի»ներու շատ հարազատօրէն արտաբերած տաճկաբոյր երաժշտութեամբ, եւ որմէ դուրս ե- կող պարոններն ու տիկինները կ'ըսէին գոհունակ ժպիտով մը,— « Ճանըմ, մեր երգերը ուրիշ են վերջապէս»: Ու Եւրոպայի մէջ մեծցած Նորերը, իրաւամբ իրենց քթին տակէն կը ծիծաղէին ի լուր այդ «մեր երգերուն», որոնք... ուրիշ էին իսկա- պէս: Անկէ յետոյ ի՞նչ հպարտանք կ'ուզէք որ ու- նենան անոնք իրենց ժողովրդի երաժշտական ճա- շակի մասին:

Խորհիլ գիտցողին համար ողբերգական է վերի պատկերը: Պէտք է պայքարիլ սա անմեղ այլ քան- դիչ ագիտութեան դէմ, վերջնապէս բանադրել մեր հանդէսներէն եւ հաւաքոյթներէն այն թրքաշունչ եղանակները, ոչ միայն անոր համար՝ որ մեր դա- րաւոր թշնամիին լկտի հոգիին արտայայտութիւ- նըն են անոնք, այլ որովհետեւ՝ գեղարուեստական առումով անարժէք են եւ ծիծաղելի: Պէտք է ցոյց տալ Նորերուն անսահման տարբերութիւնը անոնց՝ եւ մեր ժողովրդին երկնային յստակութեամբ օժ- տուած հոյակապ ստեղծագործութիւններուն: Մենք գիտած ենք՝ որ անոնք ունին անհրաժեշտ ճաշակը այս տարբերութիւնը ըմբռնելու համար:

Եւ տակաւին մենք չխօսեցանք մեր եկեղեցա- կան երաժշտութեան մասին, որ, մեծատաղանդ եւ- րաժշտական քննադատ Լուի Լալուայէն սկսած մինչեւ Հրեայ Շուոպի կարծիքով՝ անման է, ոչ աւելի, ոչ պակաս: Հայեցի ապրումի եւ հոգեկան տոհմիկ թունչքի ինչ սքանչելի աղբիւր մեր երի- տասարդութեան համար: Ու մի ըսէք որ եկեղեցի չեն երթար անոնք.— Թող կազմուին քառաձայն երգեցողութեան արժէքաւոր եւ մնայուն խում- բեր, թող — միեւնոյն ցաւը նորէն — մոլլայա- կան «շարքըլ»ներու չվերածուին մեր «Տէր Ողորմ- եա»ները,— ու պիտի տեսնէք թէ ինչպէս կ'եր- թան:

Դեռ ո՞ր մէկը թուենք հայկական քաղաքակր- թութեան ներշնչիչ գեղեցկութիւններէն, որոնց ծանօթանալով իրենց ժողովրդին աւելի ու աւելի պիտի կապուին Նորերը:

Ֆրանսայի գրեթէ իւրաքանչիւր քաղաքին մէջ, գոթական կոչուած ճարտարապետական հո- յակապ տաճարներ կը բարձրանան: Ցոյց տալ՝ք դէպի խաչաձեւուած աղեղները բարձրացող զմայ- լելի խոյանքը անոնց սիւներուն, ու ըսէք իրենց որ նորագոյն տեսութիւններու համաձայն՝ այդ գի- տըն ալ, ինչպէս ճարտարապետական ուրիշ շատ մը ձեւեր, կուգայ այն երկրէն՝ որ առաջին անգամ բարձրացուց իր երկնասլաց կերպարանքով հեթա- նոս գետնաքարշ մեհեաններուն այնքան յատկո- րէն հակադրուող քրիստոնէական տաճարը,— Հա- յաստանէն: Ըսէք իրենց, թէ Փրովանսի ու Լանկը- տոքի դաշտերէն մինչեւ հեռաւոր Նորմանտին Ֆրանսական շատ մը եկեղեցիներ հայկական ոճին դրոշմը կը կրեն, թէ՝ Ժէրմինյի լէ Փրէն էջմիած- նի յատակագծին վրայ է կառուցուած, եւ որ տա- կաւին՝ գեղարուեստի սատուած դրացի Իտալիոյ մէջ մեծ թուով տաճարներ Խոշավանքն ու Հաղ- բատը կը կապկեն:

Ո՞վ կ'ըսէ թէ հայկական դարաւոր մշակոյթը չի բովանդակեր հոգին ներշնչող իրողութիւններ: Այս բոլորը, եւ տակաւին ուրիշ շատ մը արժէքնե- րը մեր ժողովրդին, պարզենք մեր տղոց, իրենց ազգային ինքնասիրութիւնը գրգռող եղանակով մը, եւ արդիւնքը չի կրնար դրական չըլլալ: Ստեղ- ծելու է միեւնոյն ատեն կարելի բոլոր առիթները խօսքին որչափ անհրաժեշտ լրացուցիչ՝ բերելու հա- մար լոյսը փաստերուն: Վ. Սարգսեանի երգչա- խումբին Լիոնի մէջ տուած մէկ երգահանդէսը ա- ւելի մեծ գործ տեսաւ երիտասարդութեան հայկ. երգը ծանօթացնելու եւ սիրցնելու տեսակէտէ, քան այն ինչ որ պիտի կարենային ընել տասը դա- սախօսութիւններ: Ու Մարութեանի մէկ հատիկ ներկայացումը բաւեց մեր տղաքը համզելու՝ որ միայն Եւրոպացիի տրուած չէ «Անդի Պողին պէս մեծ աքթէօղ»ներ ունենալ:

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Օննիկ, յիշէ երեք փաստեր որոնք ցոյց տան թէ աշխարհը կլոր է:

ՕՆՆԻԿ.— ա) Որովհետեւ դուք այդպէս կ'ը- սէք, բ) որովհետեւ հայրս այդպէս կ'ըսէ, եւ գ) որովհետեւ գիրքը այդպէս կ'ըսէ...:

Օգոստոսեան ճամփաներ

Արձակուրդի աւանդական փախուստով, բազ- մութիւններ կը լքեն բնակավայր եւ աշխատանք, տարբեր հորիզոնի տակ պահիկ մը երթալ մոռնա- լու, միօրինակ կեանքի մը տաղտուկն ու ձանձ- րոյթը:

Կեանքի պայքարի այս կարճատեւ դադարն իսկ, աշխատութեամբ յոգնաբեկ մարդոց, խինդ ու բերկրանք կը պարգեւէ: Լեռներու, ծովերու եւ լիճերու զովասփիւռ շուքին ու ջուրին ծարաւի ամ- բոխը, արագաքայլ կը խուժէ դէպի կայարաննե- րը, ինքզինքն յանձնելու՝ ադատարար գնացքնե- րուն...:

Լիոն, Պռօթոյի կայարան, իր արտաքին կա- ռուցուածքով աւելի սիրուն քան քաղաքին գլխա- ւորը՝ Փէռաշ, բայց ընդհանրապէս, մեռեալ կա- յարան մը ուր անսովոր եռուզեռ մը կը ստեղծուի արձակուրդի այդ վաղանցիկ շրջանին միայն: Իր երկաթուղին կ'առաջնորդէ Ֆրանսայի ամենագե- ղեցիկ վայրերէն՝ Սավուայի եւ Ժիւռայի շրջան- ները, հասնելով մինչեւ Զուիցերիոյ սքանչելիքը, Ժընեւ:

Մեր շոգեկառքը կը շարժի երբ դեռ արեւը հա- զիւ կը սկսի սփռել արշալոյսի իր թարմ ճաճանչ- ները: Կայարանին կամարներէն դուրս, կ'անցնինք անմիջապէս քաղաքին հասարակաց մեծ պարտէզի վերեւէն որ, առաւօտեան այդ ժամուն, դեռ կը պահէ իր գիշերային ամայութիւնը: Քիչ անդին, կառախումբը զգոյշ դանդաղութեամբ կը քալէ Ռօ- նի երկու ափերը լայն միջոցի մը վրայ իրար միա- ցնող փայտաշէն առժամեայ երկայն կամուրջի վրայէն, որուն նախկինը քանդուած է Գերմաննե- րու կողմէ: Բայց ան յանկարծ, խոլ արշաւի մը անձնատուր, կը սուրայ Լիոնի հիւսիսային ար- ուարձաններու կանանչազարդ դաշտերուն եւ ծա- ռուղիներուն մէջտեղէն եւ անցնելէ վերջ կեդրո- նական Ֆրանսայի ամենակարեւոր զօրատեղիներէն լա Վալպօնէն, մէկ շունչով կը հասնի Սավուայի յառաջապահ փոքրաքաղաքը՝ Ամպէրիէօ, փոքրային հանդարտութեամբ մը փռուած, Ռօնի դրացի էն նահանգի սեմին: Դարձեալ արագընթաց վազք մը եւ ահա մեր աչքերուն տեսանելի կը դառնան հրա- կայական լեռները որ իրենց բարձրաբերձ մթին կատարներով, նախապէս հեռու, էն ճամբորդին վրայ, կապոյտ երկինքին սպառնացող ամպերու կոյտի մը կերպարանքը կը թողուն:

Երբ վայրաշարժը կը հասնի Քիւլօզ կոչուած գիւղը, շատ կարեւոր կայարան մը այդ գծին վրայ որուն մէկ ճիւղը կը տանի Զուիցերիա, այս ան- գամ մենք մեզ կը գտնենք մօտն ու ստորոտը ան- ծայրածիր լեռներուն: Բուն իսկ Սավուան է այժմ եւ ճեպընթացը կ'անցնի ուղղութենէ մը որուն եր- կու կողքին լեռնաշղթաներ կան միայն: Մերթ ընդ մերթ, արեւը կը կորսուի ալ աւելի բարձր լեռնե- րու ետին, մթագնելով այդ սահմանը, մինչ նոյն պահուն, բնութեան տարօրինակ մէկ խաղովը, իր ճառագայթները կ'երթան կ'արտացոլան հանդի- պակաց լեռներու բարձունքին վրայ, այս անգամ պայծառացնելով այդ կողմը: Երբեմն ալ, լեռնե- րու դէմ յանդիման կատարները, կը թուին չեղել իրենց ցից կեցուածքէն, կարծես իրարու մօտենան եթերին վրայ, լայն երկինքէն շատ նեղ մաս մը միայն թողելով իրենց միջեւ ....:

Նոր տեսարան մը ահա, սարերու գագաթին, գորշ եւ սպիտակ ժայռերու ընդարձակ զանգուած- ներ որ արեւուն ցոլքովը աւելի բարկաճայթ, կար- ծես ժայթքեն դէպի երկինք՝ անհունին մէջ:

Շատ մը առուակներ ու լճակներ մեր ճամբուն վրայ ի վերջոյ մեր առջեւ կը հանեն Պուռժէի լայ- նատարած մեծ լիճը որ ծովու մը կը նմանի: Եր- կար վայրկեաններ շոգեկառքը կ'անցնի անոր ճիշդ եզերքներէն, այնքան մօտ ջուրին իբրեւ թէ ծովը ճեղքող նաւ մը ըլլար ....:

Երկու ժամէ աւելի ճամբորդութենէ մը վերջ ոտք կը դնենք Սավուայի գոհարներէն՝ Էքս լէ Պէ- նի մէջ: Առաջին քայլափոխիդ իսկ, երանութեամբ կը դիմաւորես իր գուարթուն եւ խանդավառ ափե- րը, ճամբաները, որ քեզ անակնկալի կը բերեն նախ, երբ կը հասնիս մանաւանդ, օգոստոսեան տօթով ալ աւելի ամայացած Լիոնէ մը:

Ծաղկազարդ հրապարակներով, բուրումնա- ւէտ պարտէզներով այդ երջանկաւէտ քաղաքը, աշխարհի չորս ծագերէն թառած դբօսաշրջիկներու միջազգային ոստայն մըն է: Ճամբուս վրայ կը խաչաձեւեմ բաւական թիւով հայրենակիցներ, ո- րոնց մէջ չեմ նշմարեր ոչ մէկ ծանօթ դէմք, բայց այդ վայրին մէջ, անոնց խօսակցած իմ մայրենի բարբառն իսկ լսելով միայն, իմ հոգին գոհունա- կութեամբ կը պարուրուի:

Էքս լէ Պէնէն քիչ անդին կը կանգնի Սավուա- յի մայրաքաղաքը՝ Շամպէրի եւ քիչ մըն ալ հե- ռուն անոր ուրիշ մէկ հրաշալիքը՝ Աննսի, իր հըռ- չակաւոր համանուն լիճով: Ափսոս որ, պիտի չկըր- նամ տեսնել Էքս լէ Պէնը իր գիշերային փառատե- սիլ ճրագալոյսին մէջ, եւ իրիկնամուտէն իսկ ա- ռաջ, դառնութեամբ հրաժեշտ կուտամ անոր, շա- րունակելով ճամբաս տարբեր ուղղութեամբ:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈ՞ՍՆ ԱԼ

« Առաւօտ » խմբագրականի մը մէջ խստօրէն քննադատելով Գէորգ Զ. կաթողիկոսին պատկառիչ քարոզութիւնները՝ «էջմիածին» ամսագրին մէջ, դիտել կու տայ խորին դառնութեամբ (26 Յուլիս).

— « Բոլշեւիկեան քարոզչութեա՞մբ պիտի վերականգնէք միասնականութիւնը Սփիւռքի քայքայուած եկեղեցիներուն:

Արդարեւ շատ ծանր է ազգային – կրօնական բեռը ձեր ուսերուն վրայ եւ կոչումը, զոր կը զգաք ազգային եկեղեցական ձեր պարտաւորութիւններուն հանդէպ, ամէնէն առաջ լրջախոհութիւն կը պարտադրէին ձեզ: Ձեր խոր գիտակցութիւնը վերէն հրահանգուած նախատինքներու համակերպ ստորագրութիւններուն մէջ չի կայանար: Ոչ ալ ձեր կոչումին ծառայած կ'ըլլաք անբովանդակ ովսաննաներ շռայլելով տիրակալներու եւ պարնաւանքի ալաքներ արձակելով ամէնէն հարազատ, ամէնէն սրտցաւ, ամէնէն հայրենասէր եւ ամէնէն ազգանուէր կազմակերպութեան մը հասցէին :

Իրաւունք ունի՞նք ակնկալելու, որ դուք ալ ձեր նախորդին նման առաքելական կեցուածք ունենայիք եւ ճշմարտութիւններ միայն ըսէիք եւ ոչ թէ ծրի ամբաստանութիւններ հիւսէիք ձեր հարազատներու հասցէին ի հաշիւ անհարազատ բոլշեւիզմին :

Գիտէ՞ք, Վեհափառ, Խանջեան եւ Գուլոյեան օր մը կը ներկայանան Խորէն Ա. կաթողիկոսին: Խանջեան խօսքը բանալով կ'ըսէ .

— Վեհափառ Տէր, ես եւ Գուլոյեանը մէկ հարցով եկած ենք ձեզ մօտ եւ դուք պէտք է օգնէք մեզ այդ հարցում »:

— Խնդրեմ, եթէ դա իմ ուժերից վեր չէ, սիրով կ'անեմ :

— « Դուք գիտէք, որ արտասահմանում մենք ունենք մօտ մէկ միլիոն հայրենակիցներ, որոնք մեր բոլոր ձեռնարկները նկատում են պրոպագանդա եւ չեն հաւատում, որ մեզանում կրօնը ազատ է: Ձեզանից, որպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, պիտի խնդրենք ստորագրել մէկ յայտարարութիւն, ուր ասուած լինէր թէ Հայաստանում կրօնը միանգամայն ազատ է, չկայ ոչ մէկ հալածանք նրա դէմ եւ ինչ որ հակառակն է խօսւում արտասահմանում. դա Դաշնակների տարածած սուտերն են… Մենք արդէն խմբագրել ենք նման մի գրութիւն… Ընկեր Գուլոյեան, տուր, թող Վեհափառը կարդայ: Մնում է միայն որ դուք ստորագրէք եւ կնքէք հայրապետական կնիքով …»:

— « Դուք ի՞նչ կրօնի ազատութեան մասին էք խօսում — կը պատասխանէ Հայրապետը — ահա ձեզ մի օրինակ. (ցոյց տալով ցնցոտիներով ծածկուած քահանան, որ դանդաղի եկած էր): Այս քահանան այսօր իր վրայ է վերցրած ոչ միայն իր գաւառի 22 գիւղերի ընդհանուր գործակալութիւնը, այլ եւ մնացած 11 գիւղերը, որոնք քահանայ չունեն: Այդ 33 գիւղերը ունէին 27 եկեղեցիներ 15 քահանաներով… այժմ մնացել է միայն մէկը… 27 եկեղեցիներից ոչ մէկը կանգուն է այժմ: Զորսը քանդեցիք, իսկ միւսները վերածեցիք ակումբի, պահեստի եւ ախոռների… հապա մնացածնե՞րը : Չէ՞ք ամաչում երբ կրօնի ազատութեան մասին էք խօսում …»:

Այսպէս կը խօսի իր կոչման եւ պարտականութեան բարձրութեան վրայ կանգնած հովուապետ մը :

Այսպէս կ'արտայայտուի՝ իր հօտին նուիրուած հայրապետ մը» :

Գաղութէ գաղութ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգ. գաւառ. ժողովը իր նիստը գումարած է նախագահութեամբ առաջնորդ Խադ. արք. Աջապահեանի: Կրօնական ժողովի անդամ ընտրուած են գաղտնի քուէարկութեամբ Տէր Յուսիկ Այանեան, Խորէն Անէմեան, Մեսրոպ Էլմաճեան, Յարութիւն Կէպէնլեան, Գրիգոր Սարգիսեան, Յովհաննէս Պօղոսեան, Վահան Քէնտիրճեան քահանաները: Յետոյ, 21 հոգինոց եռանուն ցանկի մը վրայ, գաղտնի քուէով եւ միաձայնութեամբ Քաղաք. ժողովի անդամ ընտրուած են .— Պ. Պ. Միսաք Աղիբեան, Ռուբէն Մավիսագալեան, Գէորգ Զաթուլպաշեան, Օննիկ Չէրքէզեան, Վահէ Սէթեան, Ղազար Զարըզ, Տօքթ. Խօսրով Գրիգորեան :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Շթօրայի մէջ (Լիբանան) մեռած է Սարգիս Ա. քհնյ. Պետրոսեան, Դամասկոսի առաջնորդ փոխանորդը: Ծնած էր Սէօլէօզ (Պրուսա), 1883ին: Քահանայ ձեռնադրուած է 1920ին Պոլսոյ նախկին պատրիարք Յովհաննէս արք. Արշարունին :Պաշտօնավարած է առաջին անգամ Պրուսայի մէջ իբրեւ առաջն. փոխանորդ: 1922ի արտագաղթին անցած է Պուլկարիա եւ պաշտօնավարած Վառնայի մէջ: 1925ին անցած է Պէյրութ, յետոյ Զահլէ քահանայագործած է չորս տարի եւ յետոյ հաստատուած Դամասկոս ու նոյն եռանդով վարած է առաջն. փոխանորդութիւնը : Երկու տարիէ ի վեր Շթօրա հայ գիւղին մէջ կառուցած էր իր սեփական բնակարանը: Վարած է նաեւ ուսուցչական պաշտօններ իր ծննդավայրին մէջ: Ստացած է աւագութեան տիտղոս : Հանգուցեալը արտագաղթի առեն մէծեր ունեցած ըլլալով թրքական կառավարութեան հետ, մահուան դատապարտուած է քէմալականներու կողմէ :

★ Պէյրութի մէջ մեռած է Վեր. Ենովք Կէօքկէօզեան, բնիկ Հարունիէցի (Ադանա): Ծնած էր 1898ին: Հրաշքով ազատած է Ատանայի 1909ի ջարդէն: Աւարտած է Տարսոնի Ամերիկեան Գոլէճը: 1919ին մտած է Հարունիէյի Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Կռուած է քաջարար Սապուն դետի ճակատամարտին մէջ Քէմալականներու դէմ: 1928ին Պէյրութի մէջ ձեռնադրուած է հոգեւոր հովիւ, 1927ին աւարտած ըլլալով Պէյրութի աստուածաբանական ճեմարանը: Պէյրութի մէջ պայքար մղած է հոգեւոր երգերը եւ քարոզները հայերէն լեզուով կատարելու համար եւ յաջողած է: Երկու տարի Քէսապ եւ 19 տարի ալ Պէյրութի մէջ եղած է հոգեւո՛ր հովիւ: Հիմնադիրն էր Շթօրայի հայկ. դպրոցին եւ աւետարանական ժողովարանին:

ՊԱՂՏԱՏԻ «Գոյամարտ»էն կ'իմանանք թէ Վարդան Մելքոնեան որ ծանօթ է հնագիտական եւ պատմական յօդուածներով, կը գրէ նաեւ անգլերէն: Հրատարակած է վեցեակ մը անգլերէն գրքոյկներ: Վերջին գործերէն են Your Oriental Polyglossary (Պէյրութ) եւ Seventh heaven (Պասրա) : Առաջինը բառարան է, իսկ երկրորդը՝ տոմսերու եւ երգիծական մանրավէպերու հաւաքածոյ մը :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԼԱ ՍԻԱԹԱ.— Օգոստոս 9ի իրիկունը «Խաժակ» խումբը երեկոյթ մը սարքած էր, որուն հրաւիրուած էին նաեւ արձակուրդի եկած համակիրները, Կրընոպլէն, Փարիզէն, Վալանսէն եւ ուրիշ վայրերէ: Օրուան հիւրն էր Տիկին Odette Միքայէլեան, մեր Ֆրանսացի ընկերուհին (Վալանսէն):

Երեկոյթին սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Մանուկ Անտոնեան (Կրընոպլէն), որ ոգեւորեց այս համեստ ձեռնարկը :

Տիկին Օտէթ Միքայէլեան խօսք առնելով, վեր հանեց հայ ազգի արժանիքները եւ փառաբանեց հայ ազատագրութեան պայքարի բիւրաւոր հերոս նահատակները, որոնց անունները պէտք է ոսկի տառերով արձանագրուին: (Բուռն ծափեր):

Մէջ ընդ մէջ, վայելեցինք երգեր եւ խմբերգներ, մասնաւորապէս Նոր Սերունդի կողմէ: Ընկ. Քերոբէ Երանոսեան իր շնորհաւորական խօսքէն վերջ, ցաւ յայտնեց որ մեր երիտասարդ սերունդը մեծամասնութեամբ, դեռ օտար լեզուով կը խօսի իր ազգակից ընկերոջ հետ :

Իսկ լէ Մուլինոյէն Նոր Սերունդի անդամուհի մը քաջալերական խօսքեր ուղղեց իր խումբին անունով: Ընկերուհի Օտէթ նորէն խօսեցաւ սահուն հայերէնով :

Վերջին խօսողն էր, « Խաժակ » խումբի տարէց ընկեր Գ. Դաւիթեան, որ փառաբանեց հայ ժողովուրդին աննկուն կամքը և յարատեւութիւնը, հակառակ դարաւոր հալածանքներու: Եւ բացատրեց թէ ազատագրութեան միակ հարազատ պահակը է ու կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց օրուան հիւրին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ բոլոր ներկաներուն ;

Լեցուն գաւաթները պարպուեցան՝ Հ. Յ. Դ. կենացը: Երեկոյթը փակուեցաւ «Յառաջ նահատակ»ով : — Թղթակից

Խրախճանքին խոհ.— ԳՆԴԱՊԵՏ.— Սերժան Ք., ի՞նչ կը լսեմ քու մասիդ. ի՞նչ կ'ընէիր կէս գիշերէն ետք ժամը երկուքին, ձեռքդ ձեռնակապ:

ՑԻՍՆԱՊԵՏԸ.— Ձեզ ձեր սենեակը կը տանէի, գնդապետ… :

★

Ա. ՏՂԱՅ.— Իմ հայրս բժիշկ է. եթէ հիւանդ ալ ըլլամ՝ շուտ մը կ'առողջացնէ զիս. ատոր համար չեմ վախնար :

Բ. ՏՂԱՅ.— Իմ հայրս քարոզիչ է. եթէ չարութիւն ընեմ եւ մեղք ալ գործեմ՝ չեմ վախնար, որովհետեւ հայրս խղճմտանքս կը խոստովանցնէ զիս:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Գ.

ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՋԱՐԴԸ

Տեսաւ իր առջեւ չոքած մարդ մը, ապա զգաց սուր ցաւ մը. հասկցաւ որ սուրը կոկորդին մէջ մխուած էր:

Երիտասարդ պահակը ցնցուեցաւ քանի մը անգամ եւ մնաց անշարժ, իսկ այն մարդը կրկին փորի վրայ ետ ետ գնաց եւ կորսուեցաւ մթութեան մէջ :

Անցաւ կարճ ժամանակ. այն կողմէն ուրկէ եկած էր փորի վրայ սողացող մարդը, խումբխումբ մարդիկ երեւցան, որոնք, քիչ մը կանգ առնելէ ետք, զգուշութեամբ քալեցին դէպի յունական բանակը:

— Ստեփանիկ, գունդդ աջ կողմէն տար, իսկ ես կ'աշխատիմ անոնց փախուստը արգիլել, ըսաւ մարդ մը որ ահագին սուր մը բռնած էր ձեռքին մէջ:

— Լաւ, Հարպիկ իշխան. հոգ մի ըներ ատոր: Յոյները լաւ դաս մը պիտի առնեն, անոնց պահապանները բոլորն ալ ջարդուած են եւ մեր ճամբան հարթուած է. մինչեւ որ արթննան քնացող զինուորները, մենք անոնց գլուխները կը կտրենք, ըսաւ Ստեփանիկ եւ իր գունդը դէպի աջ կողմը տարաւ :

Սկսաւ կոտորածը, անձայն, առանց աղմուկի, յանկարծ, կէս գիշերին, յունաց բանակէն բարձրացան վայնասունի, գոռում գոչիւնի ձայներ: Քնացած զինուորները ոտքի կանգնեցան. ոմանք գէնք առին, ոմանք ալ ուզեցին փախչիլ, բայց հայ կտրիճներու սուրը ամէն տեղ կը հասնէր անոնց եւ իր հունձքը կ'ընէր :

Կոտորածը դեռ կը շարունակուէր, երբ բացուեցաւ արշալոյսը եւ լուսաւորեց պատերազմի դաշտը: Սոսկալի էր տեսարանը Յունաց բանակին մեծ մասը ջարդուած էր, մնացածներն ալ լեղապատառ փախած էին ձիով կամ ոտքով :

Այդ միջոցին Հարպիկ իշխան, իր արիւնոտ սուրը ձեռքին մէջ, մէկը կը փնտռէր. գտաւ իր փնտռածը: Տեսաւ որ յոյն հրամանատարը, իր գունդին առջեւ ինկած, քաջութեամբ կը կռուէր եւ կ'ուզէր ճամբայ բանալ Ստեփանիկի կտրիճներուն մէջէն :

— Անիծեալ Յոյն, միթէ չես ճանչնար լեռներու աւազակը, գոռաց Հարպիկ եւ մտաւ կռուողներուն մէջ:

Յոյն հրամանատարը նայեցաւ անոր եւ սոսկաց :Ուզեց ետ դարձնել իր ձիուն գլուխը եւ փախչիլ, բայց ուշ էր:

Հարպիկի երկար սուրը կէս ըրաւ անոր գլուխը եւ ան վար ինկաւ արիւնաթաթաւ:

Մնացած Յոյները երբ նկատեցին իրենց հրամանատարին ինալը, աճապարեցին փախչիլ կռուի դաշտէն: Հարպիկ արգելք չեղաւ անոնց. բանակը ջախջախուած էր բոլորովին, եւ մնացողները բան մը չէին կրնար ընել այլեւս :

Դ.

ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

Յունաց բանակի ջարդուելուն լուրը Անի հասաւ եւ ցնծութեամբ լեցուց Հայերուն սիրտը: Ամբախրջերմեռանդ ապօթքներ բառ Ամենաբարձրեալին, որ Հովանի կեցաւ Հայաստանին եւ չձգեց զիրենք Յոյներուն ձեռքը. միւս կողմէ իշխաններն ալ ուրախութեամբ տօնեցին Հայոց գունդին այդ մեծ յաղթանակը: Այդ առեն էր որ Վեստ Սարգիսն ալ մտաւ Անի, տեսաւ անեցիներուն ուրախութիւնը ու երբ լսեց անոնց յաղթական երգերուն արձագանգը, տխրեցաւ եւ խռովեցաւ հոգին:

— Ի՞նչ պատահեր է արդեօք, կը մտածէր ան, ինչո՞ւ անեցիք ուրախ են այսպէս եւ յաղթական երգեր կ'երգեն. միթէ չե՞ն գիտեր որ Յունաց բանակին քաջ լեգէոնները ուր որ են կ'երեւան եւ մոխրակոյտ կը դարձնեն. Անին …: Խելագարներ, ի՞նչ կ'ուրախանաք, ի՞նչ կ'երգէք. չէ որ Վեստ Սարգիսը կը սպասէր տեսնել անեցիներուն մռայլ ու յուսահատ դէմքերը :

Այս ի՞նչ է պատահած, կը մտածէր Վեստ Սարգիս եւ յոնքերը պռստած առաջ կ'երթար դէպի իր պալատը :

Հայոց Թագաւորութեան խնամակալը չէր գիտեր դեռ Յունաց բանակին ջարդը :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(47)

★ Ֆրանսայի ուրիշ մասերուն մէջ ալ հրդեհները կը շարունակեն աւերներ գործել: Հրդեհներ ծագած են նաեւ Անգլիոյ եւ Զուիցերիոյ անտառներուն մէջ:

ՍԹԱԼԻՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԹԻԹՈՅԻ

Հետզհետէ կը ծանրանայ տագնապը Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ: Կիրակի օր Մոսկուայի անթելը ամէնէն բուռն յարձակումը կատարեց Եուկոսլաւիոյ դէմ, յարձակողական մը որ չէր տեսնուած 14 ամիսէ ի վեր, երբ Կոմինֆորմը բանադրեց Թիթոն :

Զեկուցումը կը բաղկանար 3000 բառերէ, եւ կը վերջանար բացորոշ սպառնալիքով մը,— եթէ Թիթոյի կառավարութիւնը շարունակէ գործել իբրեւ ֆաշական եւ թշնամի, «Խ. Միութիւնը աւելի ազդու միջոցներ ձեռք պիտի առնէ» :

Այս նոր յարձակողականին պատրուակ ծառայած է կարգ մը խորհրդային հպատակներու բանտարկութիւնը: Եուկոսլաւիա կը պատասխանէ թէ ամբաստանեալները իր հպատակներն են որոնք խորհրդային քաղաքացի դառնալով, կը դաւադրէին պետութեան դէմ :

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ ռուս զինուորներու շարժումներ տեղի կ'ունենան Հունգարիոյ մէջ, դէպի Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխը: Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կուտան թէ Եուկոսլաւիա իր բանակին զինամթերքը 60 առ հարիւր համեմատութեամբ կը ստանար Խ. Միութենէն, իսկ մնացեալը՝ զանազան աղբիւրներէ, ինչ որ աննպաստ պարագայ մըն է իրեն համար: Մանաւանդ որ տասը շաբաթէն ձմեռը կը սկսի Պալքաններուն մէջ: Ուրիշ խօսքով, Եուկոսլաւիա չի կրնար տրամադրել Խ. Միութեան, առանց նիւթական օգնութիւն ստանալու արեւմտեան պետութիւններէն :

★ Մոսկուայի ազդարարութիւնը կ'ըսէ.— «Կը թուի թէ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը մտադրած է շարունակել իր տմարդի ընթացքը խորհրդային քաղաքացիներու հանդէպ, ապօրէն ձերբակալութիւններով, ծեծով եւ ծաղրանքով: Եթէ այդպէս է, խորհրդային կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ յայտարարել թէ պիտի չհամակերպի այդպիսի կացութեան մը եւ պիտի հարկադրուի ուրիշ աւելի ազդու միջոցներ ձեռք առնել, պաշտպանելու համար խորհրդային քաղաքացիներու իրաւունքները եւ շահերը Եուկոսլաւիոյ մէջ եւ կարգի հրաւիրելու բռնաբարիչները »:

Խ. Միութիւնը նոյնիմաստ մեղադրանքներ ուղղած էր Յուլիս 25 թուակիր ծանուցագրով մը, որուն պատասխանեց Եուկոսլաւիա Յուլիս 30ին: Խորհրդային նոր ծանուցագիրը կը հերքէ իր բանտարկեալ քաղաքացիներուն դէմ եղած մեղադրանքները :

Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը անմիջապէս պատասխանեց նոր ծանուցագրին, աշխարհի դատաստանին ձգելով Սթալինի սպառնալիքը: Այս առթիւ մանրամասնօրէն կը պարզէ Խ. Միութեան երկդիմի դիրքը, եզրակացնելով .— «Ռուսական կառավարութեան թշնամական ընթացքը յայտնի է Եուկոսլաւիոյ հանդէպ կատարուած կարգ մը արարքներով: Այդ ընթացքը պարզապէս հետեւանքն է քաղաքականութեան մը որ ոչ միայն կը հակասէ ընկերվարական Եուկոսլաւիոյ շահերուն, այլեւ կը վնասէ ժողովրդապետութեան ճակատին»:

Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը անմիջապէս արեւմտեան պետութեանց դեսպաններուն հաղորդեց Մոսկուայի ծանուցագրին բովանդակութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ տարեդարձի տօնակատարութեանց առթիւ, կիրակի օր փոքր միջադէպ մը պատահեցաւ Մոնփառնասի կայարանին առջեւ, ոստիկաններուն եւ խումբ մը ցուցարարներու միջեւ: Բարեբախտաբար շատ կարճ տեւեց:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ազգայնական բանակը երկու յաղթանակներ կը ծանուցանէ, ըսելով թէ կարմիր զօրքը ետ մղուեցաւ Քանթոնի հիւսիսակողմը: Կռիւները կը շարունակուին կատաղօրէն :

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ծրագրին համաձայն, 13 հազար թոն կարագ, 4800 թոն պանիր պիտի գնուի Հոլանտայէն եւ Տանիմարքայէն: Միեւնոյն ատեն 10.000 թոն միս պիտի պահուի սառնարաններու մէջ, նեղ օրուան համար:

ՍՈՒՐԻՈՅ վերջին դէպքերուն առթիւ թուրք թերթերը կը շարունակեն չնդալից լուրեր հրատարակել: «Վաթան» կը գրէ թէ քիւրտ ցեղապետները ժողով գումարած են նախագահութեամբ դնդակահարուած Պարազիի եղբօր որ քիւրտ է ինչպէս Հիւսնի Զայիմը: «Թասվիր» ալ կ'ըսէ թէ ըմբոստութիւն ծագած է Քիւրտ Տաղըի մէջ:— Եգիպտական թերթ մըն ալ կը պատմէ թէ Հիւսնի Զայիմ սպաննուած է իր տանը մէջ, դիմադրած ըլլալով, ինչպէս եւ վարչապետը, ապա երկուքը միասին Մեզզէի միջնաբերդը փոխադրուած եւ դնդակահարուած են եւն.: Սուրիական կառավարութիւնը վճռապէս կը հերքէ այս պատմութիւնները :

ՀԱՐՈՒԱԾԱՅԻՆ ԲԱՆՈՒՈՐ ՄԸ, սերպ հանքագործ Ռիաթա Միյատովիչ, յաջողած է 554 թոն ածուխ հանել մէկ օրուան աշխատանքով: (Իր մէկ ընկերը 270 արտադրած էր): Ուրեմն սերպ հանքագործը մրցանիշը կոտրած է կրկնապատիկ, քանի որ Խ. Միութեան հռչակաւոր Ստախանովը արտադրած էր միայն 227 թոն մէկ օրուան մէջ:

ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ բանուորներու սէնտիքան ժողով մը գումարեց, քննելու համար կացութիւնը որ ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ: Տրուած զեկուցման համաձայն, միայն 31.200 հոգի կը բանին օդանաւային շինութեանց մէջ, մինչդեռ աշխատաւորներու թիւը 92.000 էր 1947ին: Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը հաղորդած է թէ 13 հազար հոգի եւս պիտի արձակուին մինչեւ 1951: Գործազրկութիւնը կրնայ ծանրանալ նաեւ ինքնաշարժներու շինութեան մէջ: Ցետոյ, վակոններ եւ շոգեշարժ մեքենաներ կը ներածուին Ամերիկայէն, վնասելով ֆրանսական ճարտարագործութեան: — Արհեստակցական Միութեանց վարիչները (համայնավար) հրահանգած են բանուորներուն օդանաւային գործարաններուն առջեւ համախմբուիլ այսօր, երեքշաբթի, եւ գործ պահանջել: Ոստիկանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է: 1500 սաղաւարտաւոր շրջուն պահակներ դիրք բռնած են Արժանթէօյի մէջ, փշաթելերու առջեւ: Օդանաւային գործարան մը փակուած ըլլալով այս արուարձանին մէջ, անգործութեան դատապարտուած են 3500 բանուորներ: Զինուորական միջոցներ ձեռք առնուած են նաեւ Սիւռէնի մէջ:

Մեծ դաշտահանդէս Սէն Լուի մէջ

Նուիրուած Հ. Յ. Դ. «ԱԿՆՈՒՆԻ» ենթակոմիտէի 22րդ տարեդարձին :

Այս կիրակի, 28 Օգոստոս ամբողջ օրը, Սէն Լու. Կռան Փէն Եօթնեղբայրեաններու հանրածանօթ պարտէզին մէջ: Ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը ազատ է: Առանձին յայտագիր տեղին վրայ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ .— Շավիլէն Տէր Գալուստեան, Մինասեան, Օհանեան եւ Մանուկեան ընտանիքները իրենց սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Շավիլի Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբին, Նոր Սերունդին, Կապոյտ Խաչին եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ բարենպաստ նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօտ, մեծ մօր եւ քրոջ, ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ :

ՇԱՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Այրի Տիկին Երիցուհի Տէր Գալուստեանի մահուան առթիւ.— Այրի Տիկին Հայկազուհի Մանուկեանէ, Պ. Գ. Մանուկ, Կզէմէս եւ Աբրահամ Մանուկեաններէ 2000 ֆր., Հ. Յ. Դ. «Արդութեան», Ֆր. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէ 2000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեան 500, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեանէ 500, Տէր եւ Տիկին Փ. Յովհաննէսեան, Օ. Տէմիրճեան, Մ. Տէմիրճեան, Կ. Կարապետեան, Ն. Սարաֆեան, Ն. Աննայեան, Գ. Կարապօղլանեան, Թ. Սարեան, Հ. Հայրապետեան, Օն. Ագդաշեան 200ական եւ Յարութիւն Պետրոսեան հարիւր ֆրանք :

★ Նոյնպէս Փափազեան եղբայրներէ շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, իրենց հօրաքրոջ աղջկան Տիկ. ԵՐԶԱՆԻԿ ՊՕՏՈՒՐՔԵԱՆԻ ցաւալի մահուան առթիւ :

★ Շավիլէն Քիւլչէեան եղբայրներ հազար ֆր. կը նուիրեն Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, իրենց մօրաքրոջ աղջկան Տիկին ԵՐԶԱՆԻԿ ՊՕՏՈՒՐՔԵԱՆԻ դառն մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն :

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԷՆ գրել պարզ մելանով, ոչ թէ Stylo à billeներով կամ սովորական մատիտով: Եւ գրել միատեսակ թուղթի վրայ :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, մինչեւ Օգոստոս 5

ՎԻԷՆ Մուր., Երա., Զոպօ., Նալ., Կար., Աքպ. 1500ական ֆրանք, ՓԱՐԻԶ (5) Աչըք. 1500, ԱՆԹԻԲ Քար. 800, ՓԱՐԻԶ (5) Կաթ. եկ. 4 հազար, ՎԱԼԱՆՍ Ե. Ք., Տ. Ս., Փերզ., Փեք., Գոյ. 1500ական, Տ. Գ., Թէրզ., Այվ., Կօճ., Թոր. 800ական, ՓԱՐԻԶ (7) Գ. Գր. 800, ՊՈՒՐԺ Մարտ. 200, ԼԻՈՆ Ղազ. 300, ԱԼԺԵՐԻ Խաչ. 800, ՌԻԷԶ Ղազ. 2 հազար, ՎԻԼՖՐԱՆՇ Յար. 1500, ՎԻԼԵՐԱՊԼ Փափ. 800, ԼԻՈՆ Ս. Կ. երկու հազար, ՓԱՐԻԶ (19) Փափ. 1500, ՓԻՒԺԷ Պետ. 1500, ԻՍԻ Նազ. 800, ՊԱՆԵԼՕ Զատ., ՔԱՇԱՆ Սատ. 1500ական, Ն. ԵՈՐՔ Տիգ. 5 հազար, ՖԻԼԱՏԻԼՖԻ Հ. Եղ. 2500, ԼԻՎՐԻ Ալթ. հազար ֆրանք :

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ « ՅԱՌԱՋ »Ի

Վիէնէն ընկերուհի Թավրիզ Մանուկեան 500 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին, իր խմբագրատուն այցելութեանը առթիւ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին :

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ : Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԿՈՅՍ ԵՒ ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ

30 Հոկտեմբերին Սալ տը Շիմի :

Բեմադրութեամբ դերասան Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ .— Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր 7 Օգոստոսին կազմակերպած դաշտահանդէսին առթիւ, շնորհակալութիւն կը յայտնէ Իսիէն ընկեր Կիւլպէնկի որ իր նուիրած պտուղներով կոկիկ գումար մը ապահովեց վարչութեան, Ալֆորվիլէն ընկեր Պ. Դաւիթեանի որ ինչպէս միշտ այսանգամ ալ երեք հազար ֆրանք նուիրեց, փոխան աճուրդի, Ալֆորվիլէն Տիկին Զ. Բէչիչեանի եւ Պ. Դաւիթեանի (Իսի) որոնք այնքան անձնուիրութեամբ աջակցեցան պիւֆէի փոխադրութեան գործին: Այս առթիւ վարչութիւնը ներողութիւն կը խնդրէ այն բոլոր հանդիսականներէն որոնք դժուարութեանց մատնուեցան երթեւեկի անկանոնութեան պատճառով, որ անկախ էր կազմակերպողներու կամքէն: Հանդիսականներու մեծ բազմութիւնն էր որ անակնկալի բերած էր ոնինքը:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5930–Նոր շրջան թիւ 1341

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376 286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mercredi 24 Août 1949 Չորեքշաբթի 24 ՕԳՈՍՏՈՍ

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

[illegible]

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՇՈՒՆԶ ԱՌՆԵԼ ՉԵՆ ՏԱՐ

— « Մենք չենք ուզեր Ռուսաստանի մէկ նահանգը դառնալ: Երբեք պիտի չդառնանք»:

Այս յայտարարութիւնը կ'ընէր Եուկոսլաւիոյ Ազգ. ժողովին դեր - ատենապետը, Գ. Փիժատ:

Ո՞ր տեսակէտէն ալ քննենք Մոսկուայի եւ Պելկրատի միջեւ բացուած պայքարը, եզրակացութիւնը պիտի յանգի այս յայտարարութեան:

Տարբեր չեն խորհիր միւս արբանեակներն ալ, ինչպէս բոլոր անոնք որ լուծի տակ են:

Նոյնիսկ համայնավար կուսակցութեան մէջ կան տարրեր որոնք չեն հանդուրժեր Կրեմլինի համայնակուլ մենատիրութեան:

Ըմբոստութեան վերջին ձայնը կուգայ Գերմանիայէն:

Քառասուն տարեկան երկրաչափ մը, Քարլ Հայնց Շոյց, վաղեմի համայնավար, նոր կուսակցութիւն մը կազմած է, պայքարելու համար Մոսկուայի բռնակալութեան դէմ:

Ահաւասիկ իր յայտարարութիւնը:

— « Մենք, համայնավարներ, կազմակերպուած ենք պայքարելու համար աշխարհակալ բոլշեւիզմին դէմ: Խարդախութիւն է Խ. Ռուսիոյ այսպէս կոչուած միջազգայնութիւնը: Մենք կը մերժենք որեւէ ծրագիր որ կը ձգտի դիկտատորութիւն հաստատելու ժողովուրդին վրայ»:

Նոր կազմակերպութիւնը, որ կը կոչուի «Ազատ համայնավարներու կուսակցութիւն» (FKP), ունի 4600 գործօն անդամներ, համաձայն հիմնադրին յայտարարութեան:

Թերթերը կը գրեն թէ ռուս բոլշեւիկները 10 հազար մարք (700 տոլար) պարգեւ խոստացած են, առեւանգելու համար Շոյցը, որ կը բնակի Պերլինի, յարկաբաժնի մը երրորդ յարկը, երկաթագամ պատուհաններով եւ դուռներով (Փրանսական շրջան):

Ուրեմն «դաւաճան» մըն է: Թէեւ Կէսթափոյին կողմէ ձերբակալուած է 1933ին, խորհրդարանի հրկիզման առթիւ, եւ չորս տարի բանտարկուած, առանց դատաստանի: Պատերազմի ընթացքին ալ, դաւադրական աշխատանքներ կատարած է Նացիներուն դէմ, Պերլինի մէջ:

Վճռական եւ յաւակնոտ, Շոյց քաղաքական գործունէութեան ծրագիր մըն ալ մշակած է: Եւ միշտ կը յիշեցնէ.

— « Մենք համայնավարներ ենք, միշտ համայնավարներ եղած ենք, եւ պիտի մնանք»:

Նոր կուսակցութիւնը կը պահանջէ Գերմանիոյ վերադարձնել Սարի շրջանը եւ Լեհաստանի գրաւած հողերը, քնքել ռուսական շրջանին մէջ հաստատուած արգելարանները եւ արձակել բոլոր գերման գերիները, դաշնակցային հանրապետութիւն հաստատել ամբողջ Գերմանիոյ համար եւն.:

Պատահաբար յիշեցինք այս պարագան, հաստատելու համար թէ առաջին անգամ չէ որ թունդ համայնավարներ անգամ կ'ըմբոստանան Մոսկուայի բռնակալութեան դէմ:

Եւ սակայն Կրեմլին կանգ չառներ որեւէ միջոցի առջեւ, տարածելու համար իր աշխարհակալութիւնը: Շունչ առնել չի տար որեւէ ժողովուրդի, դաւադրական ցանցեր կազմելով ներսէն թէ դուրսէն:

Հարցուցէք թէ ի՛նչպէս եւ ինչո՛ւ իր թաթին տակ առաւ երեք փոքր ժողովուրդներ, — Էսթոնիա, Լեթոնիա, Լիթուանիա: Եւ կամ ինչո՛ւ անընդհատ կը հետապնդէ, կը նեղէ, կը չարչրկէ ուրիշ փոքր երկիր մը, Ֆինլանտան, գործադուլներ եւ ուրիշ խլրտումներ սարքելով:

Հազարաւոր փաստեր կ'ապացուցանեն թէ համայնավարութիւնն ալ ամէն բանէ առաջ կը ծառայէ ռուսական աշխարհակալութեան ծաւալման:

Ուրիշ խօսքով, ճամբայ կը բանայ հակառակ հոսանքներու, քաղքենի - դրամատիրական երկիրներու մէջ:

Ինչ որ ֆաշականութիւն եւ հիթլէրականութիւն կը կոչեն, ծնաւ համայնավարութենէն:

Եւ եթէ այսպէս շարունակուի, ոչ թէ յեղափոխութիւնն է որ պիտի շահի, այլ շարաշուք դիկտատուրան, ի՛նչ գոյնով ալ ներկուած ըլլայ:

Թող տուէք որ ազատ շնչեն ժողովուրդները:

Ձգեցէք որ իրենք որոշեն իրենց ճակատագիրը: Իրենց ներքին կարգուսարքը եւ մնացեալը:

Խաղաղութեան շահն ալ այդ կը պահանջէ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Իրականութիւն է որ ոչ միայն սովորական յօդուածագիրներ, այլեւ խմբագիրները չեն կարդար, չեն սերտեր, չեն սորվիր:

Եւ տարրական գիտելիքներ կը մնան գոց գիրք:

Այլապէս, ինչո՞ւ պիտի կրկնուէին միեւնոյն կոպիտ, աններելի սխալները, տարիներո՛վ:

Այսպէս, դժուար է գտնել հայերէն թերթ մը ուր չսողայ սա ողորմելի «յետ այսուն» (այսուհետեւ): Գրագէտ, վարդապետ, եպիսկոպոս, — մրցումի ելած են իրարու հետ:

Կատարեալ ծաղրանկար՝ սա դժբախտ զեկուցանել, ծանուցանել, մատուցանել եւ նման բայերու խոնարհումը:

Աչքերդ գոց կարդա, արեւելահայ թէ արեւմտահայ բաբբառներով. — Զեկուցեց, զեկուցանեց, զեկուցող, ծանուցանեց, մատուցանեց, եւն.:

Ցետին աշակերտը գիտէ որ այս բայերուն անցեալ կատարեալը կ'ըլլայ — զեկոյց, ծանոյց, մատոյց (պատարագ մատոյց, ոչ թէ մատուցանեց):

★ Վերջերս նոր մակաբոյծներ կը վխտան մեր լրագրութեան մէջ — ծովայիններ, բանակայիններ, երկաթուղայիններ:

Ռուս բոլշեւիկեան շնորհ մըն ալ այս:

«Ծովայինը» մեր գիտցած «նաւազն» է, (մօրլստանաւի մէջ), կամ «նաւաստի»ն, սովորական առումով: Կարմիրները «բանակային» կ'ըսեն, «զինուոր» չըսելու համար: Բաւական թարգմանութիւն մը նաեւ «երկաթուղային»ը (պաշտօնեայ, բանուոր երկաթուղիներու):

Ֆրանսացին cheminot կ'ըսէ: Մենք տակաւին չունինք համապատասխան բառը: Բայց մինչեւ գտնելը՝ մեղք չէ երկու բառով բացատրել:

Այդպէս կ'ընեն ամէնէն մշակուած լեզուներու մէջ անգամ, երբ նեղը կը մնան:

(Մոռնելու պիտի հարցնենք բառերը լսելով, առաջարկելով գտնել անոնց հայերէնը):

★ Ո՞վ հնարեց սա կոշտ «դիմումնագիր»ը, երբ ունինք վայելուչ «խնդրագիր»ը: — Դիմում կատարել, խնդիր մը ներկայացնել, բան մը խնդրել:

Դեռ ունինք «աղերսագիր»ը, երբ կ'ուզէք քիչ մը խոնարհիլ, աղաչել, ստիպողաբար խնդրել:

ՎԱՀԷ

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

Թուրք պատմագէտ մը կը լուսաբանէ ԵՐԼՏԸՋԻ ԳՈՄՊԱՑԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ:

Քարէ դարէն մարդ մը Արարատի մօտ

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը, Թասս, կը ծանուցանէ թէ Երեւանէն ստացած տեղեկութեանց համաձայն, գիտնական Սարդարեան յաջողութեամբ վերջացուցած է իր հետազօտութիւնները Արարատի հովիտին մէջ, Արագածի հարաւային արեւմտեան լանջերուն վրայ (Արարատ լեռնէն վեց մղոն դէպի հիւսիս):

Հայ գիտնականը այնտեղ գտած է «մշակոյթի ամէնէն հին նշխարները որ ծանօթ ըլլան մինչեւ այսօր»: Այսպէս, գտնուած են գործիքներ «որոնք կը ներկայացնեն հնաքարեան (paleolitique) բոլոր շրջանները», ուրիշ խօսքով հին քարէ շրջանը որ, համաձայն կարգ մը հաշիւներու, կը հասնի 400 հազարէն տասը հազար տարուան, Քրիստոսէ առաջ

Հեռագրական գործակալութիւնը կը շարունակէ. «Արեւմտեան Եւրոպայի քաղքենի գիտնականները կեղծ տեսութիւն մը կը պարզեն, ըսելով թէ Հայաստան եւ Անդրկովկաս բնակչութիւն չէին կրնար ունեցած ըլլալ Նախաքարային շրջանին: Սարդարեան վերջնապէս կը հերքէ այն առասպելը թէ Հայաստան աւելի վերջը բնակչութիւն ունեցած է, եւ կ'ապացուցանէ թէ այդ երկրին մէջ կը բնակէր մարդ մը որ իր մշակոյթը ստեղծած է մարդկութեան պատմութեան արշալոյսէն իսկ»:

ՊԵԼԿՐԱՏ ՆՈՐԷՆ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ

Քաղաքական շրջանակներու մէջ զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան Մոսկուայի նոր սպառնալիքին առթիւ: Իրազեկներ հաւանական չեն գտներ որեւէ զինուորական յարձակում՝ Եուկոսլաւիոյ դէմ, բայց անխուսափելի կը համարեն մնացեալ ձեռնարկները (սապօթաժ): Մոսկուայի վերջին ծանուցագիրն ալ որոշ թելադրութիւններ կ'ընէր Եուկոսլաւիոյ համայնավարներուն, որպէս զի թօթափեն Թիթոյի լուծը: «Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, նշանակալից գրութիւն մը հրատարակած էր երկուշաբթի օր, երեք սիւնակի վրայ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— « Թիթոյի, Ռանքովիչի եւ Ճիլասի քաղքենի ազգայնական հրոսախումբը ինչ սատանայական խաղեր ալ փորձէ, ուշ - կանուխ իր անդամները պէտք է իրենց գլուխներով քաւեն ընկերվարութեան եւ միջազգայնականութեան դէմ գործուած ոճիրները »:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ յօդուածագիրը Ալպանացի մըն է: Միեւնոյն ատեն ալպանական կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղեց, որով կը ծանուցանէ թէ Եուկոսլաւիա չորս անգամ բռնաբարած է սահմանագլուխը, մէկ շաբթուան ընթացքին եւ մէկ անգամ ալ իր զինուորները կրակ բացած են ալպանական զօրախումբի մը վրայ: Ծանուցագիրը կը պահանջէ «վերջ տալ այս թշնամական արարքներուն որոնք կը կատարուին որոշ նպատակներով»:

★ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Մարշալ Թիթօ անսասան կը մնայ: Պելկրատի բրիտանական դեսպանը առջի օր տեսակցութիւն մը ունեցած է Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարի փոխանորդին հետ, ի ներկայութեան ամերիկեան դեսպանին: Այս տեսակցութենէն վերջ, անգլիական դեսպանը երկար հեռագիր մը ուղղած է Լոնտոն, պարզելով կացութիւնը: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կարեւոր խորհրդակցութիւններ կը կատարեն Եուկոսլաւիոյ մասին եւ երբեք թոյլ պիտի չտան որ Խ. Միութիւնը Ադրիական իջնէ:

ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Պելկրատի թերթերը ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղեն Խ. Միութեան դէմ, նոր ծանուցագրին առթիւ: «Փոլիթիքա», Թիթոյի օրկանը, պատասխանելով Մոսկուայի գանգատին՝ խորհրդային քաղաքացիներու ձերբակալման առթիւ, կ'ըսէ.

— « Անկախ Եուկոսլաւիոյ մէջ, ապիտակ Ռուսիոյ խորհրդային քաղաքացիի անձնագիր ցուցնելով չենկրնար լրտեսութիւն կատարել մեր հայրենիքին դէմ: Եթէ խորհրդային կառավարութիւնը իրապէս հոգածու է իր քաղաքացիներուն համար, ինչո՞ւ հայրենիք չի վերադարձներ զանոնք: Մոսկուայի վերջին երկու ծանուցագիրները անյաջող փորձեր էին ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելու: Անոնք անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն խորհրդային կառավարութեան թշնամութիւնը մեր երկրին ընկերվարական շինարարութեան դէմ»:

Ուրիշ թերթ մը, «Կլաս», կը յայտարարէ թէ Խ. Միութեան նպատակն է «սարկութիւն պարտադրել մարդասպանական մոլեռանդութեամբ: Կը կարծենք թէ այսօր ոչ ոք իրաւունք ունի հրամաններ բաշխելու երկրի մը ընկերվարական կազմի մասին, ինչպէս երբեմն Պապը քրիստոնէական տիրոյթներ կը բաշխէր: Փորձը կ'ապացուցանէ թէ անոնք որ կ'ամբաստանեն Եուկոսլաւիան, միեւնոյն ատեն կը փորձեն անհաւասար յարաբերութիւններ պարտադրել ընկերվարական փոքր երկրի մը, չահագործելով քաղաքական ստորադասութիւնը »:

Թերթը յետոյ կը թուէ շարք մը փաստեր, Մոսկուայի թշնամական քաղաքականութեան մասին:

★ Պելկրատի մէջ ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ Մոսկուա փոխադրուած մանուկներու պարագան: Խ. Միութիւնը մինչեւ այսօր ալ կը մերժէ վերադարձնել զանոնք:

Միւս կողմէ, Թիթօ գիտէ որ շատ մը խորհր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ).

★ Ինչպէս կը յիշուի, Մոսկուայի անթելը վերջերս գիտել կուտար թէ Անգլեւսաքսոնները Արարատ լեռը բարձրանալ կ'ուզեն ոչ թէ Նոյի տապանը փնտռելու, այլ զինուորական լրտեսութիւն կատարելու համար:

Վերջին լուրերու համաձայն, ամերիկացի սպասուելին ճամբայ ելած է արդէն, փոքր ինքնաշարժով մը (ճիփ), իսկ Անգլիացին, Գ. Սայքս, դարձեալ ձգած է իր մեկնումը: Կ'առարկէ թէ ուշացած է, քանի որ ձմեռը կը սկսի շուտով եւ Ամերիկացին տասը օրէ ի վեր ճամբան է արդէն, արտօնութիւն ստացած ըլլալով թրքական կառավարութենէն:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գ.

Յայտնի է, որ Հայերս ընդհանրապէս շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայենք օտար գնահատանքներուն, քան՝ սեփական ինքնագիտակցութեան: Եթէ սակայն հիներուն մէջ ինքնավստահութեան թեթեւ պակաս մը ցոյց կուտայ ասիկա, այլ բացարձակ հիւանդութեան մը վերածուած է նոր սերունդին մօտ, որ կը թուի թէ կարեւորութիւն չընծայեր ամէնէն կատկառուն Հայկ. դրչէն դուրս եկած ազգային գնահատանքին, մինչ յօժարակամ ականջ կը կախէ, երբ օտար մըն է Հայութեան մասին խօսողը, ըլլայ իսկ ոեւէ անծանօթ:

Մեր գիտակից տարրին պարտականութիւններէն մէկն է անշուշտ ուղղել այս թերութիւնը: Յորչափ այս երեւոյթը կայ, հարկ է եւ համեմատաբար դիւրին՝ զայն օգտագործել, իրենց ցեղային արժանիքները լաւագոյնս ծանօթացնելու համար մեր ներկայ սերունդին: Անոնք, եւ ամէն բանէ առաջ իրենց հայերէնին իսկ անբաւարարութեամբ, չեն կրնար մեր պատմարանները կարդալ. տանք անոնց ձեռքը Տը Մորկան կամ Կոռւաէ, օտար հեղինակներէ Հայկ. Դատը ներկայացնող կամ մեր հերոսամարտները երգող բոլոր հատորները՝ Նանսէնէն մինչեւ Վէրֆէլ: Կ'ուզե՞նք որ անոր նրբութիւններուն խորքը թափանցած ըլլալու հաստատ հաւատք ունենան մեր լեզուին անուրանալի արժէքի մասին, տանք որ կարդան Անթուան Մէյէի անդուգական էջերը: Մեր երաժշտութեան գնահատա՞նքը կ'ուզենք ընել:—Կարդանք իրենց անխառն գովեստի այն խօսքերը, զորս Մորիս Տէքլէ մը կամ Լուի Լալուա մը ըրած են մեր գեղջուկ եւ սրբազան երգերուն մասին,— եւ տասն անգամ ուրիշ պիտի ըլլայ ազդեցութիւնը: Թորամանեա՞նը,— մեծ գիտուն մը թերեւս,— պիտի ըսեն,— սակայն Հայ մը: Ուրեմն հրամցնենք իրենց գործերը միջազգային փառք փայլող Սարջիկովսքի եւ Գալթրուշայթիսի, որոնց Հայկ. ճարտարապետութեան հանդէպ ունեցած հիացումը կը դէ կ'անցնի մեր սեփական գիտնականներուն իսկ:

Այսպէս: Եւ որպէս զի օդին մէջ նետուած խօսքեր չկարծուին այս բոլորը, ըսեմ որ այս եղանակը ամիսներու ընթացքին փորձուած է Հայկ. փոքր գաղութի մը Նոր Սերունդին մօտ, անվիճելի արդիւնքներով: Իբրեւ գերագոյն վարձատրութիւն՝ մենք տեսած ենք տղայ մը, տասն անգամ արժանի յաջորդը իր հօյակապ պապերուն, որ առաջին օրը իր այբբենարանին առաջին էջը կմկմալով կը կարդար, բայց որ յաջորդ տարին եկած էր գրքին կէսը գրեթէ գոց ըրած: Մենք տեսած ենք այդ հայ տղոց աչքերուն մէջ հպարտանքի բոցը,— հայ կրակով:

Անկախ սակայն անմիջականօրէն Հայեցի դաստիարակութեան այս միջոցներէն, ուրիշ ազդակ մը նոյնպէս հիմնական դեր պիտի ունենար մեր տղոց ազգային գիտակցութեան զարթօնքին մէջ:

Դպրոցը, երկրորդական վարժարանը, որմէ կարծես մասնաւոր վախով մը խոյս կուտան ֆրանսահայ նորերն ու իրենց ծնողները: Քանիցս աշխատած ենք, ուղղել սրտցաւ ծնողներու այն կարծիքը թէ՝ օտար երկրորդական վարժարան գացող հայ տղան շատ աւելի հակամէտ պիտի ըլլայ ձուլուելու: Ընդհակառակն, երկրորդական ուսումը — ֆրանսականը մանաւանդ — տղուն տալով ընդհանուր զարգացման գնահատելի աստիճան մը, ընկերային գիտակից մարդն է որ կը պատրաստէ:

Ի՞նչ կը սորվին ի վերջոյ սա երկրին նախակրթարաններուն մէջ,— քիչ մը Ֆրանսերէն, կոտր մը թուաբանութիւն, եւ Ֆրանսայի համառօտ պատմութիւն մը, ոչ աւելի: Երկրորդական վարժարանին մէջ է որ աշակերտը պիտի ծանօթանայ օտար — ըսենք՝ արտաֆրանսական — արժէքներու: Պիտի տեսնէ թէ աշխարհի վրայ արժանիք եւ իրաւունք ունեցողը այն երկիրը չէ միայն ուր ինք կը բնակի, ազգութեան, հայրենիքի գաղափարները պիտի արթննան իր մէջ ընդհանուր պատմութեան եւ իմաստասիրութեան դասերուն մէջէն: Բաւական չէ՞ արդեօք ասիկա որ գաղափարային տրամաբանական կապակցութեամբ անոր մտքին մէջ քանդակուի եւ իր հայրենիքին տեսլականը:

Դժբախտաբար ծնողներու պատասխանը ընդհանրապէս նոյնը կը մնայ,— «Կ'օտարանան», կամ՝ «Ձեն ուզեր երթալ»: «Կ'օտարանա՞ն», սակայն մէջտեղն է օրինակը Լիոնահայ գաղութէն մեզի ծանօթ մէկ տղու (եւ այդպիսիները մատի վրայ կը համրուին հոս դժբախտաբար) որ երկրորդական վարժարան աւարտած է, եւ որ ամէնէն մաքուր եւ գիտակից Հայն է իր տարեկիցներուն մէջ: Վերջերս Լիոնահայ ուրիշ լիսէականի մը դպրոցական բացառիկ մէկ յաջողութիւնը լսեցինք: Մեծ հրճուանքով տեղեկացանք՝ որ այս պատանին ալ Հայ է մեծցած լեզուով եւ զգացումներով: «Ձե՞ն ուզեր երթալ». բայց, վայրկեան մը սեպելով հանդերձ որ ընդհանուր ըլլայ ուսման հանդէպ տղոց այս խորշանքը, ծնողներ կ'անդրադառնա՞ն արդեօք որ 13 կամ 14 տարեկան պատանին տակաւին չափահաս չի համարուիր, այլ ենթակայ է ամէն տեսակէտով՝ ծնողական խնամատարութեան:

Իմ կարծիքով, տան մէջ իրենց մանչուն կամ աղջկան աշխատանքով քանի մը ֆրանք աւելի մտցնելու շահախնդիր ոգիէն է որ կուգայ չարիքը. ոգի մը՝ որ բնաւ չէ եղած ուսումնատենչ Հայուն: Ընդունելի չէ, երբ անդին, Արեւելքի մէջ, օրապահիկը հազիւ շահող հայ բանուորը ինքզինք իր չունեցածէն կը զրկէ իր տղուն ուսման ծախքը ապահովելու համար, երբ որբեւայրի հայ կինը արցունքը աչքերուն Առաջնորդարաններու եւ օգնութեան միութեանց դռները կը զարնէ իր մինուճար զաւկին կրթաթոշակ մը ապահովելու համար, ընդունելի չէ որ գիտութեան եւ քաղաքակրթութեան սա երկրին մէջ, մտաւորական անկում ունենանք:

Ուրեմն դէպի դպրոց, որքան որ կարելի է՝ երկար ժամանակ, հոգ չէ թէ զրկանքներու գնով: Ուսումը դարմաններէն է շատ մը չարիքներու. հիմնական եւ ազդեցիկ դարման մը՝ սպիտակ ջարդի ահաւոր վտանգին:

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

Երեսփ. ընտրութիւններէն վերջ

«Յառաջ»ը օրը օրին հաղորդած էր Օգոստ. 14ի ընտրութեանց արդիւնքը:

Այս ընտրութիւնները անակնկալ պատկեր մը ստեղծեցին, ամէն մարդ կը սպասէր ձախերու առաւելութեան (ընկերվարական եւ համայնավար), բայց ճիշդ հակառակը տեղի ունեցաւ եւ աջակողմեան եւ ազգայնական տարրերը տարին յաղթանակը: Թէեւ ընկերվարականները իրենց թիւը կը պահեն, բայց համայնավարները շատ ետ մնացին եւ իրենց 15 երեսփոխաններով մեծ ազդեցութիւն մը չեն կրնար գործել Արեւմտեան Գերմանիոյ ճակատագրին վրայ:

Այս ընտրութիւններէն գլխաւոր շահողը եղաւ Ազատ Ռամկավար կուսակցութիւնը՝ գլխաւորութեամբ ծերունազարդ Փրոֆէսէօր Թէոտոր Հօյսի որ պատմագէտ, լրագրող եւ քաղաքագէտ է միանգամայն: Ստանալով 52 աթոռ, անոր վիճակած է միջնորդի դերը, հաւասարակշռելու համար երկու ծանր կողմերը:

Ընկերվարականներու ծրագիրը, որով հանքերը, պողպատի գործարանները եւ ուրիշ ծանր ճարտարարուեստներ պէտք է պետականացուին: Ասկէ զատ, պէտք է «ծրագրային տնտեսութիւն» գործադրել: Այս բառը խրտչեցուց գերման միջին դասակարգը, նոյնպէս ժողովուրդին լայն խաւերը, որովհետեւ կը յիշեցնէր «թուղթով» գնումներ կատարելու հարկադրանքը: Թէեւ ընկերվարականները այդպէս չէին հասկնար «ծրագրային տնտեսութիւն»ը, բայց ժողովուրդը վախցաւ «թուղթով» տնտեսութեան ուրուականէն: Աջակողմեան կուսակցութիւնները, նկատի առնելով անգլիական պետականացման անյաջողութիւնները, մերժեցին «տնտեսական փորձարկութիւնները» եւ ժողովուրդը հետեւեցաւ միջին ճամբուն, իր քուէն տալով Ազատ Ռամկավարներուն: Մէկ խօսքով կարելի է այս ընտրութիւնները նկատել քաղքենի կուսակցութիւններու յաղթանակը:

Գերման Հանրապետութեան առաջին խորհրդարանին (Bundestag) առաջին գործը պիտի ըլլայ ընտրել հանրապետութեան նախագահը: Եթէ ընկերվարականները բացարձակ մեծամասնութիւն շահած ըլլային, հաւանաբար Պերլինի քաղաքապետուհի Տիկին Լուիզ Շրէօտէրը ընտրուէր, բայց հիմա այդ մասին այլեւս խօսք չի կրնար ըլլալ: Հաւանօրէն ընտրուի Տօքթ. Ատէնաուէրը, քրիստոնէական — ռամկավարներու 74 տարեկան աշխոյժ պետը եւ կամ Ազատ Ռամկավարներու ծերունազարդ նախագահը՝ փրոֆէսէօր Թէոտոր Հօյս: Իր կարգին, հանրապետութեան նախագահին առաջին գործը պիտի ըլլայ՝ երեսփոխաններուն մէջէն նշանակել վարչապետը, որ պիտի ընտրէ իր գործակից նախարարները:

Այս ձեւով, համաձայն Պոննի սահմանադրութեան, պիտի ստեղծուի Արեւմտեան Գերմանիոյ օրինական եւ պատասխանատու կառավարութիւնը, որուն վիճակուած է գերման պետութիւնը միջազգային օրէնքով հիմնաւորել եւ նորէն միացնել համաշխարհային պետութիւններու ընտանիքին:

ՏՕՔԹ. Տ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱՆՔԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Լաւ մարզանք ընելու համար՝ բերաննիդ գոցեցէք, քիթով շնչեցէք եւ բարձրաձայն կրկնեցէք. «Մէկ երկու, մէկ երկու...»:

Հայ Արիները Նորվեկիոյ մէջ

Շրջապատուած բարեկամներով եւ ծնողներով տասը հայ արիներ, Ֆրանսայէն եւ Եգիպտոսէն, ուրախ եւ զուարթ հաւաքուած ենք Gare du Nord: Քանի մը վայրկեանէն կը մեկնինք Նորվեկիա, միանալու հինգ հազար երէց սկաուտներուն որոնք աշխարհիս չորս կողմերէն ճամբայ ելած են դէպի հիւսիսային Նորվեկիա ուր տեղի պիտի ունենայ երէց սկաուտներու միջազգային ճամբարը:

Մեզմէ շատերը արդէն մասնակցած են ուրիշ միջազգային հաւաքոյթներու, գիտեն անոնց արժէքը եւ նշանակութիւնը եւ նորեկներու կը բացատրեն բոլոր անակնկալ ուրախ դէպքերը որ կը սպասեն իրենց:

Մեկնումի ժամն է եւ ճամբորդութիւնը կը սկսի: Երկու օրերու ընթացքին կ'անցնինք նախ Ֆրանսայի Հիւսիսային մասէն, եւ զուարթ «ցտեսութիւն» մը կ'ըսենք, մեր սիրելի երկրորդ հայրենիքին, եւ կը մտնենք Պելճիա: Դիւրաւ կը կատարուին անցագրերու ձեւակերպութիւնները:

— Երէկ 800 Անգլիացիներ անցան, կ'ըսէ մեզի մաքսային պաշտօնեան, այս անգամ Լիբանանցիները եւ Եգիպտացիները: Եւ բոլորն ալ բարի ճամբորդութիւն կը մաղթեն մեզ:

Գիշերուան մօտ կ'անցնինք գերմանական սահմանէն եւ ամբողջ 12 ժամ աւերակ երկիր մըն է որ մեր աչքերուն առջեւ կը պարզուի,— փլատակներ ու դժոխային ամայութիւն մը: Ատոուն ճամբուն վրայ տղեկներ կ'ողջունեն մեզ, ժպտագին: Կարելի չէ, սրտի սեղմում մը չունենալ եւ մաղթել որ նոր սերունդը գոնէ ըմբռնէ թէ ատելութիւնը եւ պատերազմները միայն դժբախտութիւն եւ աւերակներ կը բերեն: Ժամերը կ'անցնին, տղաքը կ'երգեն եւ կը դիտեն:

Գիշերը կ'անցընենք Տանիմարքայի մայրաքաղաքին մէջ: Կատարեալ բանակում մըն է որ կ'ընենք Քոփէնհակի կայարանին մէջ, եւ մեր ապագայ խոհարարը տաք նախաճաշով մը կը փոխէ բոլորին ալ տրամադրութիւնը: Առտուն կանուխ բեռնաբարձ նաւեր կ'առաջնորդեն մեզ դէպի Շուէտ եւ դարձեալ շոգեկառքով կը կտրենք Շուէտի ծովեզերքը: Վերջապէս կը հասնինք Նանսէնի հայրենիքը: Նորվեկիացիք հետաքրքրութեամբ եւ համակրութեամբ կը շրջապատեն մեր տղաքը:

Օսլոյի կայարանը մեզի կը սպասէին ընդունելութեան յանձնախումբի անդամները: Երեք օրուան ճամբորդութիւնը դեռ չէ յոգնեցուցած մեր տղաքը եւ ընկերակցութեամբ աւստրիացի եւ ֆրանսացի սկաուտներու կ'առաջնորդուինք, կառավարական դպրոց մը ուր պիտի գիշերենք, յաջորդ առտու մեկնելու համար հիւսիսային Նորվեկիա:

Ամբողջ օր մը շոգեկառքը կ'արշաւէ դէպի հիւսիսային Նորվեկիա: Մեր ձախ կողմը Elommen գետն է, եւ մենք կը գտնուինք Jotunheimenի լեռնաշարքի հովիտին մէջ: Հովիտ մը որուն անունը «Աստուածներու բնակավայր» կը նշանակէ: Իսկապէս բնութիւնը հրաշալի է, ձիւնապատ լեռներ եւ ջրվէժներ, անվերջանալի անտառներ կը հմայեն մեր տղաքը: Բոլորն ալ կախարդուած են տեսարանէն: Արդեօք Հայաստանի լեռնե՞րը կ'երեւակային: Թերեւս կ'երազեն թէ օր մըն ալ մեր հայրենիքի լեռները պիտի ողջունեն, լուռ եւ հպարտ...

Իրիկունը վերջապէս բանակավայր մը կը հասնինք եւ մեր Նորվեկիացի բարեկամները հայկական բանակավայրը կ'առաջնորդեն մեզ: Մեզի դրացի են Նոր Զելանտացի, Հոլանտացի եւ Զուիցերիացի սկաուտներ: Բոլորն ալ կը սպասէին մեզի, որպէսզի ամբողջանար բանակավայրը:

Մեր տղաքը կը սկսին շինել իրենց բանակավայրը, «պզտիկ Հայաստան» մը, կոկիկ եւ համակրելի: Վրանները կը հաստատուին, խոհանոցներ կը շինուին, եւ քանի մը ժամէն ամէն բան պատրաստ է քննութեան համար:

Օգոստոս 2ին բանակումին պաշտօնական բացումն է: Գահաժառանգ իշխան Օլաֆն է որ կը կատարէ բացումը ընկերակցութեամբ միջազգային գրասենեակի տնօրէն Col. Wilsonի:

46 ազգերու դրօշները դանդաղօրէն կը բարձրանան կայմերուն վրայ եւ մենք, հինգ հազար երէց — սկաուտներ, տէր եւ տիրական քաղաքացիները կը դառնանք միջազգային պատանիներու վրանաքաղաքին:

Յաջորդ օրը բանակավայրը եռուզեռի մէջ է: Նորվեկիոյ ազգային տօնն ըլլալով, շրջակայ գիւղերէն եւ քաղաքներէն, բազմութիւնը կ'այցելէ բանակավայրը: Տղաքը եւ մեծերը հագած են իրենց ազգային տարազները: Շատերը կ'այցելեն մեր բանակավայրը: Համակիր բազմութիւն մը խռնուած է մեր բանակավայրին շուրջը եւ մեր տղաքը անգլերէն, գերմաներէն եւ ֆրանսերէն կը բացատրեն, կը հարցնեն, ու կը խօսին:

Բանակավայրը լեցուած են զանազան ազգերու պատկանող սկաուտներէ: Եգիպտացիները իրենց ֆէսերով, Լիբանանցիները ազգային տարազով, Հնդիկներ եւ Փաքիստանցիներ մասնաւոր դրոշմ

մը կուտան բանակավայրին: Մեր երէցներն ալ իրենց «փափախ»ներով կը հրճուագային բանակավայրին մէջ:

Բանակումը ունի իր օրուան յայտագիրը, — զանազան պտոյտներ, շարժանկարի ներկայացումներ, խարոյկներ եւ արշաւներ խիստ հետաքրքրական կը դարձնեն ճամբարը: Շաբթուան վերջ տեղի կ'ունենայ նաեւ Երէցներու համաժողովը, որուն նպատակն է քննել սկաուտական այս կարեւոր գործունէութիւնը: Ամէնուն նպատակը մէկ է — չշեղիլ Պէյտըն Փաուըլի հիմնած գիծէն եւ լաւագոյն կերպով կիրարկել սկաուտութեան հիմնական օրէնքները: Կը խօսուի ամէն լեզուով, եւ մեր տղաքն ալ կը պարզեն իրենց տեսակէտները:

Բայց օրերը կ'անցնին: Օգոստոս 8 — 10 լեռնային մեծ արշաւանքն է, ամէն ազգի տղաք պզտիկ խումբերու վերածուած կ'արշաւեն դէպի ձիւնապատ լեռները: Արշաւը երեք օր կը տեւէ — հակառակ օդը անձրեւոտ ըլլալուն, մեր տղաքը ժպտուն են եւ կայտառ:

Միեւնոյն ժամանակ մօտակայ գիւղաքաղաքի մը մէջ (Elvester) կը բացուի սկաուտական միջազգային համաժողովը:

Տղաքը կը վերադառնան մեծ արշաւէն: Համաժողովը վերջացած է նոյնպէս, եւ անգամ մը եւս բոլորս ալ կը դառնանք իրար: Բանակումի պետը գոհ է մեզմէ:

Երջանիկ օրերը շուտ կ'անցնին... Եւ ահա մեկնումի օրը: Գնդ. Wilson իր շուրջ կը հաւաքէ մասնակցող երէցները: Բոլորը իրար խառնուած առանց ազգային խտրութեան կը լսեն միջազգային դրասենեակի տնօրէնին հրաժեշտի խօսքերը:

— Երէցներ, դուք որ եկաք աշխարհիս չորս կողմերէն, յաղթելով բոլոր դժուարութեանց, տասը օր միջազգային եղբայրութեան կեանք ապրելէ վերջ կը վերադառնաք ձեր հայրենիքը: Մի մոռնաք թէ բոլորդ ալ մէկ եղբայրութեան կը պատկանիք: Իրարմէ շատ բան սորվեցաք եւ նոր բարեկամներ ճանչցաք: Շարունակեցէք ձեր խաղաղ պայքարը յանուն միջազգային եղբայրութեան:

Բոլորս միասին սկաուտին խոստումը կ'արտասանենք մեր լեզուով: Վայրկեան մը լռութիւն եւ 46 ազգերու դրօշակները դանդաղօրէն կ'իջնեն վար: Հրաժեշտի երգէն վերջ, բոլորս յուզուած կը վերադառնանք քանդելու մեր տասը օրուան համար շինած աւանը:

Col. Wilson, անգամ մը եւս կը յայտնէ իր շնորհաւորութիւնները Հայ Արիներուն, թէ իրենց բանակավայրին եւ թէ իրենց սկաուտական վարքին համար, եւ հրաժեշտ կ'առնենք:

— Ցտեսութիւն, Armenia, կ'ըսեն մեր դրացիները, եւ սկաուտ պետերը: Ցտեսութիւն... եւ բարի վերադարձ...

Մենք ճամբայ կ'ելլենք դէպի Օսլօ ուր յարգանքի պարտականութիւն մը ունինք կատարելիք, Nansenի արձանի առջեւ, եւ յետոյ անցնելով երկրէ երկիր կը վերադառնանք Ֆրանսա:

Օրհնեալ ճամբարներ, ուր արմատախիլ ժողովուրդի մը զաւակներն ալ հաւասար իրաւունքներ կը վայելեն, հպարտ եւ լաւատես:

ՀԱՅ ԱՐԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

• ԵՐԵՒԱՆԻ մեքենաշինութեան գործարանը մրցումի մտնելով Սարաթովի մեքենաշինութեան գործարանին հետ, Երեւանինը յաղթող նկատուեցաւ Սովետ. Միութեան մեքենաշինութեան նախարարութեան կողմէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ մեծ աշխատանք կը տարուի որպէսզի երկրին երիտասարդները երաժշտութիւն սորվին: Երեւանի, Կիրովականի, Լենինականի, Ստեփանաւանի, Դիլիջանի եւ այլ վայրերու դպրոցները ունին լուսաւոր եւ մեծ դահլիճներ եւ երաժշտական պիտոյքներ: Չայքովսքի դպրոցը ունի 80 աշակերտներ: Հոն բացի երաժշտական ուսումէ, աշակերտները կը ստանան տարրական կրթութիւն եւս: Երաժշտական միջնակարգ դպրոցը աւարտելէ վերջ, ուսուցիչները կը շարունակեն իրենց ուսումը Երեւանի Երաժշտանոցին մէջ, ուր այս տարի 250 ուսանողներ աւարտեցին:

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ կը պատրաստէ Գիտութեանց Ակադեմիայի պատմութեան կաճառը, որուն ղեկավարն է ակադեմական փրոֆ. Աշոտ Յովհաննիսեան: Գիրքը լոյս պիտի տեսնէ Հայաստանի 29րդ տարեդարձին առթիւ: Կարեւոր տեղ կը գրաւէ հայրենական պատերազմի պատմութիւնը, որուն հայ ժողովուրդը բերաւ իր հերոսական մասնակցութիւնը: Նոյնպէս կը պատրաստուին հայ ժողովուրդի պատմութիւնը ու դասակարգային կազմութիւնները՝ դիտուած Մարքսեան տեսակէտէ, ինչպէս նաեւ հայ գիւղացիութեան պատմութիւնը, Կիլիկիոյ պատմութիւնը եւ հայ ժողովուրդի բնաջնջումը Թուրքիոյ մէջ:

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ Հայաստան ղրկուած է հազար խորանարդ մեթր տախտակ, ինչպէս նաեւ երեք սնտուկ (60 հազար զոյգ) կօշիկի փայտէ կրունկ, նուիրուած Կարապետեան եղբայրներու կողմէ, ինչպէս կը գրէ Պուքրէշի «Հայաստանեան Ճակատ» շաբաթաթերթը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՏԷՍԻՆ, (յապաղած) — Հ. Յ. Դ. կոմիտէն Օգոստոս 14ի կիրակի օրը կազմակերպած էր դաշտահանդէս մը՝ Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի: Հակառակ օդին անյարմարութեան կոկիկ բազմութիւն մը ունէինք: Եկած էին նաեւ ընկերներ, իրենց ընտանիքներով, Լիոնէն, Վիէնէն եւն.:

Կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 4ին հանդէսին բացումը յայտարարուեցաւ Նոր Սերունդի «Կարկուտ տեղացող»: Բացման խօսքին առթիւ ընկեր Թ. Արվազեան պարզելով օրուան տօնին իմաստը, յորդորեց հաւատարիմ մնալ հայրենի աւանդութիւններուն եւ Հայկ. Դատին»:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ Օր. Արփիկ (Լիոնէն) իր հաճելի ձայնով երգեց քանի մը երգեր: Շատ յաջող արտասանութիւն մը բրաւ ընկեր Յ. Մաթոսեան (Վիէնէն): Երգեցին Տիկին Մ. Կարապետեան, (Տէսին) Օր. Ա. Առաքելեան (Լիոնէն) եւ Օր. Ս. Պօղոսեան (Տէսինէն):

Յետոյ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Նշան Պետրոսեան, որ պարզեց Խանասորի արշաւանքի շարժառիթները: «Խանասորը պարզ դէպք մը չէ, ոչ ալ արկածախնդրութիւն մը, այլ յատկապէս կազմակերպուած ձեռնարկ մը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ, որ վրիժառու հարուածը կ'իջեցնէր ջարդարար խուժանին գլխուն»: Ընկերոջ ճառը վերջացաւ, Նոր Սերունդի «Յառաջ ընթանանք» խմբերգով: Յետոյ ժողովուրդը սկսաւ զուարճանալ դաշտին մէջ, հայրենասիրական երգերով: Դաշտահանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն, եւ մեր հայրենակիցները մեկնեցան գոհունակութեամբ:— Մ. Կ.

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պոլսոյ «Թասվիր» թերթը կը գրէ (16 Օգոստոս) —

« Նիւ Եորք Թայմզ»ի երբեմնի թղթակից Արսլան Քումպարաճի Փարիզի «Թրիպիւն տէ Նասիոն» թերթին մէջ հետեւեալը գրած է Յունաց Աթենակորաս պատրիարքին մասին.

— Աթենակորաս վերջերս ընդունեց Վատիկանի ամերիկեան դեսպան Մայրըն Թէյլըրը: Տեսակցութենէն երկու օր ետքը Պապը պատերազմ հռչակեց Սովիէթներուն դէմ:

Աթենակորաս իր ընտրութենէն օր մը վերջ ժողովուրդին ներկայացուց ամերիկացի գործի մարդիկը, որոնց հետ լուսանկարուեցաւ: Անոնց մէջ կը տեսնուէր «Սէնչըրի Ֆօքս» ընկերութեան գլխաւոր բաժնետէր Սփիրօ Սքուրաս, որ կէս միլիոն տրամադրած է Աթենակորասին, որպէսզի քաղաքական քարոզութիւն կատարէ:

Աթենակորասի պարտականութիւնն է ըմբոստութեան մղել Երկաթէ Վարագոյրին ետեւ եղած Օրթոտոքսները: Այդ մարզին մէջ մեծ յաջողութիւն ձեռք չէ բերած, որովհետեւ Թուրքերը դժգոհութիւն կը զգան տեսնելով թէ իսլամ երկրի մը մէջ ոչ-իսլամի մը կը ձգուին աշխարհականութեան սկզբունքները ինչ որ համազօր կը նկատուի Թուրք յեղաշրջութեան դէմ դաւաճանութեան:

Մայրըն Թէյլէր Իսթանպուլ գնաց կաթոլիկներուն եւ օրթոտոքսներուն միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացնելու նպատակով:

Թուրք մամուլը գոհունակութեամբ դիմաւորեց հակահամայնավար եկեղեցիներու միութիւնը եւ նոյնիսկ թերթ մը այնքան առաջ գնաց որ պահանջեց դեսպան մը ղրկել Վատիկանի մօտ:

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ երաժշտագէտ Ռոսսինի օր մը կ'իմանայ թէ խումբ մը հարուստ հիացողներ որոշած են իր արձանը կանգնել:

— Որքա՞ն ծախք պիտի ըլլայ, կը հարցնէ:

— Իբր տասը միլիոն ֆրանք:

— Տասը միլիո՞ն: Ես պատրաստ եմ ատոր կէսովը անձամբ կենալու պատուանդանին վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Դ.

ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

— Եղօ, ի՞նչ պատահեցաւ անեցիներուն, ինչո՞ւ անոնք ուրախ են, դարձաւ Վեստ Սարգիս իրմէ միշտ անբաժան Եղոյին:

Եղօն չպատասխանեց, ինքն ալ մռայլ էր եւ յուսահատ կ'երեւար. կը դժուարանար շիտակ պատասխան մը տալու. չէ՞ որ այդպիսով վիշտ պիտի պատճառէր իր տիրոջ:

— Եղօ, միթէ իրա՞ւ է որ անեցիք ուրախ են, թէ՞ միայն ինծի այնպէս կ'երեւայ, հարցուց ան դարձեալ:

— Այո, տէր իմ, չէք սխալած, պատասխանեց Եղօն:

— Բայց ինչո՞ւ, ինչ է պատահած:

— Ցաւալի բան մը, տէր իմ:

— Ի՞նչ, միթէ Գագիկը ...

— Ոչ, Գագիկը չի համարձակիր Անի մտնել, ընդմիջեց Եղօն գոռոզաբար:

Վեստ Սարգիս քիչ մը հանգստացաւ:

— Ուրեմն ի՞նչ է պատահած. խենթեցե՞ր են ինչ է. ինչո՞ւ կ'ուրախանան անեցիք, երբ քանի մը օրէն պիտի ջարդուին Յունաց բանակէն: Միթէ անոնք չե՞ն հասկնար ասիկա:

— Հըմ, ալ անցաւ, յարեց Եղօն հեգնոտ ժպիտով:

— Ինչպէ՞ս թէ անցաւ:

— Այնպէս, Յունաց բանակին հետքն անգամ չէ մնացած: Մինչդեռ մենք խոտոր ճամբաներով ժամանակ կը վատնէինք եւ կը սպասէինք որ Յունաց բանակը Անի հասնի, անեցիք չեն քնացեր: Հայրիկ իշխանը Վահրամեանց զունդերուն գլուխը անցած մեծ ջարդ մըն է տուեր Յոյներուն ճիշդ հոն, ուր մենք թողուցինք զանոնք:

Բայց միթէ ճի՞շդ է այդ, Եղօ, Յունաց ահեղ բանակը աւազակէ մը ջարդուեցաւ ուրեմն:

— Կատարելապէս ճիշդ: Ես այդ ամէնը սորվեցայ Անիի դռներուն հասնելուս պէս:

— Եւ այդ յաղթութեան համա՞ր է որ կ'ուրախանան անեցիք, հարցուց Վեստ Սարգիս գունատած:

— Ճիշդ ատոր համար:

— Լաւ, առաջին բանակը ջարդուեցաւ, բայց ուրիշ տասը բանակներ կուգան վաղը անոր պէս. Վեստ Սարգիս չէ քնացած, պատասխանեց ան եւ ձին առաջ քշեց:

Երբ հասաւ Ս. Լուսաւորչայ մայր եկեղեցիին մօտ, ուր խմբուած էին իշխաններ, հոգեւորականներ եւ բազմահազար ժողովուրդ, վայրկեան մը դէմքին մռայլը անհետացաւ եւ ուրախութեան ու գոհունակութեան այնպիսի արտայայտութիւն մը առաւ որ ժողովուրդը նայելով անոր դէմքին, սկսաւ փսփսալ.

— Ահա խնամակալը եկաւ, տեսէք որքան ուրախ է ան:

— Կեղծ է անոր ժպիտը, ըսաւ հոն կեցողներէն մէկը:

— Ոչ, կեղծ չի կրնար ըլլալ, նայեցէք, հակաճառեց անոր խօսակիցը եւ մատով ցոյց տուաւ Վեստ Սարգիսը:

Ամէնքը նայեցան Հայոց թագաւորութեան խնամակալին: Ան վար իջած էր ձիէն եւ համբուրելով եկեղեցիին դռները, ուրախութեան արցունք կը թափէր, ու լսելի ձայնով մը կ'ըսէր.

Ո՜հ, ամենակալ Տէր, դուն ազատեցիր սուրբ ու անմեղ հայ ժողովուրդը, եւ պահպանեցիր Հայաստանի թափուր գահը: Ընդունէ, Տէր, իմ գոհունակութեանս անարժան աղօթքը եւ հաստատ պահէ Բագրատունեաց գահը յաւիտեանս յաւիտենից:

Յետոյ դառնալով իշխաններուն, հոգեւորականներուն, կը սեղմէր անոնց ձեռքերը եւ Յուդայի պէս կը համբուրէր զանոնք մէկ մէկ:

— Միացուցէք իմ անկեղծ ուրախութիւնս ալ ձերինին: Վեստ Սարգիսը հոգւով ուրախ է Հայ զինուորներու քաջութեան եւ յաղթութեան համար: Թող խորտակուին Յոյները, թող փճանան անոնք, կ'ըսէր ան, եւ աչքերէն ուրախութեան արցունքներ կը թափէին:

— Կը տեսնե՞ս, բարեկամ, ինչպէս կ'ուրախանայ, ըսաւ դարձեալ այն մարդը, որ առաջին անգամ տեսեր էր խնամակալին գալուստը:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

դաշտին լրատուներ կան Տօրքոսլարիա հաստատուած 12.000 ազատ Թուսերուն մէջ ։

★ Եուկոսլաւիոյ երկաթուղիներու վարչու-թեանց յանձնարարուեցաւ կրկնապատկել հսկո-ղութիւնը, որպէսզի դաւադրական ձեռնարկներ չկատարուին Մոսկուայի գործակալներուն կողմէ ։

Թրումըն կը խոստանայ օր առաջ վերագինել Եւրոպան

Մ. Նահանգներու նախագահը կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ երկուշաբթի օր, Մայամիի մէջ, Եւ-րոպայի վերազինման եւ ուրիշ միջազգային խն-դիրներու մասին ։ Պահանջեց «անյապաղ» զինուո-րական օգնութիւն հասցնել Ատլանտեանի զինա-կիցներուն, ինչպէս եւ Յունաստանի, Թուրքիոյ, Իրանի, Քորէայի եւ Փիլիփփեան կղզիներուն ։

Այս առթիւ, նորէն բացատրեց թէ այս է նա-խայարձակումը արգիլելու միակ միջոցը, եւ դի-տել տուաւ թէ Խ. Միութիւնը «խափանեց ամէն փորձ որ կը ձգտէր միջազգային ստորկանութիւն մը կազմելու եւ աշխարհը ազատելու նախայար-ձակման երկիւղէն» ։ Իր կարծիքով, Մ. Նահանգ-ները այժմ կը ջանան ընել այն ինչ որ օր մը պիտի կրնայ ընել Միացեալ Ազգերու կազմակերպու-թիւնը ։

Ճառը ուղղուած էր Արտաքին Պատերազմներու վեթերաններուն ։ 7500 պատուիրակներ եւ իրենց ընտանիքները լարուած ուշադրութեամբ կը հետե-ւէին բանախօսութեան, մանաւանդ երբ նախագա-հը կը դնդէր թէ «Խ. Միութիւնը կը խափանէ հա-մաշխարհային խաղաղութեան ճամբան» ։

Պ. Թրումըն յայտարարեց թէ «համայնավա-րութիւնը, բազմութիւնները կը մոլորեցնէ սուտ խոս-տումներով եւ կը վերադարձնէ դէպի բռնակալու-թիւն եւ ստրկութիւն ։ Շատեր որոնք լաւ չեն ըմ-բռներ աշխարհի վիճակը, փորձեցին դժուարին եւ չփոթ ներկայացնել զինուորական օգնութեան ծրա-գիրը ։ Ընդհակառակն շատ պարզ է. զինուորա-կան օգնութեան ծրագրին նպատակն է խափանել նախայարձակումը ։ Ատլանտեան դաշինքին մէջ Եւրոպայի ընկերները բաւական զօրաւոր չեն այ-սօր, ուժգնօրէն պաշտպանելու համար իրենք զի-րենք ։ Մենք կրնանք զօրացնել զանոնք եւ մենք մեզ, կարգ մը զինուորական միջոցներ փոխադրե-լով անոնց եւ պաշտպանութեան միացեալ ճակատ մը կազմելով անոնց հետ ։ Մենք պաշտպանութիւն կը կազմակերպենք, հետեւաբար չենք ուզեր կռո-ւիլ ։ Մանր ծախքեր կը պահանջէ այս ծրագիրը, բայց չահարկութիւն մըն է որ կը կատարուի պաշտպանութեան համար, մէկ մասը խաղաղութեան ծախքին ։ Կարելի չէ աժան գնել խաղաղութիւն մը՝ հիմնուած ազատութեան եւ արդարութեան վրայ » ։

Անցեալին հրդեհին աւերները

200 ՏՈՒՆԵՐ ՔԱՆԴՈՒԱԾ , 84 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ

Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ կարելի ե-ղած է մարել մեղոնտի նահանգին անտառներուն հրդեհը, որ զարհուրելի համեմատութիւններ առած էր ։

Աւերուած է հարիւր հազար արտավար տարա-ծութիւն, քանդուած են 200 տուներ, ուրիշներ ալ վնասուած ։ Արդէն իսկ հանուած են 84 դիակներ, բայց խուզարկութիւնները կը շարունակուին ։ Տա-սը հազար հոգի շարժման մէջ դրուած են, նոր զո-հեր փնտռելու համար ։

Հրդեհին վայրը կը գտնուէին 3000 զինուոր-ներ, 1500 քաղաքացիներ եւ հարիւրաւոր հրշէջ-ներ, մէկ մասը Փարիզէն ղրկուած ։

Աղէտին կեդրոնն է Սեսթաս գիւղը, Պոռտոյի մօտ, իբր 2000 բնակչութեամբ ։ Վաթսունեւհինգ գիւղեր չարուած էին իր քաղաքապետարանին մէջ, ստուգումներ կատարելու համար ։ Երկու-շաբթի ամբողջ օրը կիներ եւ մանուկներ արտաս-ուաթոր աչքերով կը մօտենային դիակներուն կամ ժամերով կը սպասէին իրենց ամուսիններուն կամ զաւակներուն ։ Զոհերուն մէջ կան բազմաթիւ նո-րագիր զինուորներ, որոնք պաշարուած էին ահա-ւոր բոցերէն, հովին ուղղութիւնը փոխուած ըլ-լալով, ինչպէս գրած էինք երէկ ։ Ականատեսներ կը պատմեն թէ իրապէս դժոխային տեսարան մըն էր որ կը պարզուէր, երբ հրդեհը կը ծաւալէր եւ բոցերը կը սուրային խելքի պտոյտ պատճառելով ։

Սօքա կոչուած աւանին գիւղապետը մեռաւ, երբ կը փորձէր փրկել օղջակէզի մատնուած քա-ղաքացիներ եւ զինուորներ ։

Պոռտոյէն ընթերցող մը, Տ. Սուքիասեան, նկարագրելով աղէտը, կ'ըսէ թէ հրդեհը քաղաքին դուռներուն հասած էր ։ Պոռտօ — Պայոն երկաթու-ղին կտրուած է ։ Ամբողջ անտառներ մոխիրի վե-րածուած են այնպիսի արագութեամբ որ տես-նուած չէր մինչեւ հիմա ։ Շաբաթ օր կարծես արե-ւի խաւարում տեղի ունեցած էր Պոռտոյի մէջ, եւ հարկ եղաւ լոյսերը վառել ։

Նաւավարութիւնը որոշեց հարիւր միլիոն Ֆր. նպաստ բաշխել աղէտեալ ընտանիքներուն, հարիւր հազար ֆրանք յատկացնելով իւրաքանչիւրին ։ Զո-հերուն յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի հինգշաբթի օր, ի ներկայութեան վարչապետին եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին ։ Այս վերջի-նը, Պ. Ռամատիէ, յայտարարեց թէ «իսկապէս ազգային սուգի մը առջեւ կը գտնուին ։

★ Քննութիւններ կը կատարուին հրդեհին բուն պատճառները երեւան հանելու համար ։ Երկու հա-մայնավար երեսփոխաններ հարցապնդում պիտի կատարեն ։ Երեք հրձիգներ եւս ձերբակալուեցան ։ Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ հրձիգ գործիքներ գտնուած են աղէտի վայրերուն մէջ ։ «Իւմանիթէ» համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Նոր փաշականներու» կը վերագրէ հրդեհին պա-տասխանատուութիւնը, իսկ աջակողմեան թեր-թերը կասկածներ կը յայտնեն համայնավարնե-րու մասին ։ Կարմիր թերթ մը կը գրէ թէ 7000 հանրապետական պահակներ յատկացուած էին Փարիզի ամերիկեան դեսպանատունը պաշտպանե-լու համար, բայց միայն 3000 զինուոր եւ Փարիզէն ալ 200 հրշէջներ ղրկուեցան, մարելու համար Ժի-ռոնտի հրդեհը, — Ֆրանսայի ամենամեծ աղէտը պատերազմէն ի վեր ։

Վերջին լուրերու համաձայն, մինչեւ հիմա 11 հոգի ձերբակալուած են, որոնց 8ը կ'ամբաստան-ուին ոճրապարտ զանցառութեամբ ։ Անգլիայէն ալ 12 հրշէջներ օգնութեան հասան, տաւաջնորդու-թեամբ հրշէջ կնոջ մը ։

Մեծ դաշտահանդէս Սէն Լուի մէջ

Նուիրուած Հ. Յ. Դ. «ԱԿՆՈՒՆԻ» ենթակո-միտէի 22րդ տարեդարձին ։

Այս կիրակի, 28 Օգոստոս ամբողջ օրը, Սէն Լու Կռան Փէն Եօթնեղբայրեաններու հանրածա-նօթ պարտէզին մէջ ։ Ճոխ պիւֆէ ։

Մուտքը ազատ է ։ Առանձին յայտագիր տեղին վրայ ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ
ԻՐԵՆՑ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆԵՐԸ ՎՃԱՐԵԼ

ՇԱՎԻԼ — Ընկեր Գր. Կիւլեան
ՔԱՇԱՆ — Ընկեր Մ. Ալթունեան
ՎԱՆՍԷՕ — Ընկեր Ն. Տակառեան
ԻՍԻ — Ընկեր Ն. Դարբինեան
ԱՆԻԷԹ — Ընկեր Ա. Աւետիսեան ։
ԱՌՆՈՒՎԻԼ — Ընկեր Ա. Մարտիրոսեան
ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ընկեր Բ. Փափազեան
ԻԹԱԼԻ — Ընկեր Յկ. Մենենտեան
ԼԻՈՆ — Ընկեր Թ. Այվազեան եւ ընկեր Արշաւիր Հաբէլեան
ՏԷՍԻՆ — Ընկեր Վ. Հիւսեան
Ս. ՇԱՄՈՆ — Ընկեր Ա. Գույումճեան
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — Ընկեր Վարդան Խրիմեան
ՎԱԼԱՆՍ — Ընկեր Երուանդ Տէր Ղուկասեան
ՎԻԷՆ — Ընկեր Պետրոս Մանուկեան
ԿՐԸՆՈԲԼԸ — Ընկեր Սիսակ Սիսլեան
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ — Քաղաքին մէջ — Ընկեր Ա. Քէօւէեան եւ ընկեր Ա. Պետիկեան ։
ՊՈՄՈՆ — Ընկեր Խաչիկ Թէլեան եւ ընկեր Յ. Տէօրմէճեան ։
ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕ — Ընկեր Արամ Արմաղանեան
ՍԷՆ ԼՈՒ — Ընկեր Միլոյեան
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ — Ընկեր Գ. Միւճէրէթեան
ՍԷՆԹ ԱՆ — Ընկեր Սեդրաք Խրալեան
ԿԱՐՏԱՆ — Ընկեր Մ. Ասատուրեան
ԼԱ ՍԻՕԹԱ — Ընկեր Յ. Աճէմեան
ՆԻՍ — Ընկեր Շ. Ջօտեան
ՊՈՐՏՕ — Ընկեր Կ. Տօնէրեան ։

Պ. ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ խմբագրատուն կը հրաւիրուի ստանալու համար իր հասցէին եկած նամակներ եւ ծրար ։

ԿՐԸՆՈԲԼ, Թղթակից — Ձեր ստացած ող-բացեալ ընկեր Աւետիս Թորոսեանի վերաբերեալ թղթակցութիւնը ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ մասին հասած վերջին լուրերը կ'ըսեն թէ 463 հոգի մեռած, 342 հոգի վիրաւորուած եւ 1443 խրճիթներ քարուքանդ եղած են Պայազիտի շրջանին մէջ ։ Ամերիկեան օ-դանաւեր ալ ուտելիք հասցուցած են հեռաւորվայ-րերը ։ Իսմէթ Ինէօնիւ կը խորհի աղէտեալ վայրե-րը այցելել մէկ շաբաթէն ։

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Էտմոն Ժալու, որ հիւանդ էր ատենէ մը ի վեր, մեռաւ Լոզանի մէջ ։ Ծնած էր Մարսէյլ, 1878ին ։ Ունի բազմաթիւ հրատարակու-թիւններ ։

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԷՆ գրել պարզ մելանով, ոչ թէ Stylo à billeներով կամ սո-վորական մատիտով ։ Եւ գրել միատեսակ թուղ-թի վրայ ։

ՈՒՇԱԴԻՐ

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդ-հանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ.Կ.ի ներ-կայացուցիչը ։

ՏԱՐՈՆ ՍԱԼՆՈՅ ՋՈՐԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւի-րէ իր անդամները եւ համակիր հայրենակիցները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 26 rue des Convalescents ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ — Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Օհան Քէքէճեան, իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտ-նեն հայրենակից ԱՒԵՏԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ (Կրընոպլ) մահուան առթիւ, իր կնոջ եւ պարագաներուն ։

Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տիկին Մարիամ Աւետիսեանի (Մարսէյլ) մահուան առ-թիւ, իր զաւակներուն եւ պարագաներուն ։

Արեւմուտքներու դաշտահանդէսը Վալանսի մէջ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Արեւմուտքներու կողմէ, Վալանսի «Մալիսար»ի անտառին մէջ, այս կիրակի, կէսօրէ եաք, ժամը 2ին ։

Սկաուտական եւ գեղարուեստական ճոխ բա-ժին ։ Պիտի ներկայացուի ԳԵՂՋԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍԱ-ՆԻՔ ։ Զափածոյ պարեր, մարզանքներ, դրօշի պար-գում, խմբերգ, մեներգ, հայկական եւ կովկաս-եան պարեր եւ անկանկալներ ։

Վալանսէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 12ին, կայարանի դիմացէն ։ Ուրիշ մանրամասնութիւննե-րը տեղին վրայ ։ Մուտքը ազատ է

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկ-րորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը ։ Աշակերտուհիներու արձանա-գրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչու-թիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահման-ուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին ։

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դի-մել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ ։ Հեռախօս Obs. 18 - 28 ։

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԿՈՅՍ ԵՒ
ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ
30 Հոկտեմբերին Սալ տը Շիմի ։
Բեմադրութեամբ դերասան Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme — (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH · Fondé en 1925 · R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 · Գինն 6 ֆր. · C.C.P.Paris 1678–63

Jeudi 25 Août · 1949 · Հինգշաբթի 25 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5931–Նոր շրջան թիւ 1342

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՀՈԳԵՐ Մ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Միջազգային մամուլը եւ քաղաքական շրջանակները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին Միջին Արեւելքի անցուդարձին, Սուրիոյ վերջին յեղաշրջումէն ի վեր ։

Առանց Օգոստոս 14ի դէպքին ալ, երբ նոր իշխանութիւն մը կը հաստատուէր Դամասկոսի մէջ, աշխարհի հզօրները իրար կը լրտեսէին այդ ճամբուն վրայ ։

Անհրաժեշտ չէր չոնդալից դէպքերու սպասել, իմանալու համար թէ երբեք դադրած չէ գերադանցութեան, քաղաքական եւ տնտեսական մրցակցութեան պայքարը։

Մանաւանդ որ, քարիւղի հոտը բռնած է ամբողջ մթնոլորտը, եւ նոր հորեր կը բացուին հետզհետէ, Արաբիոյ անծայրածիր տարածութեանց վրայ ։

Միջին Արեւելքի բոլոր պետութիւններն ալ տիրացած ըլլալով իրենց անկախութեան, անշուշտ գիտեն զանազանել չարն ու բարին։

Բոլորն ալ, Սուրիա, Լիբանան, Իրաք, Արաբիա, Անդրյորդանան, Իսրայէլ եւ Պաղեստին, Եգիպտոս, մինչեւ հեռաւոր Իրանը ամէն բանէ առաջ կը կարօտին տեւական խաղաղութեան։

Հանդարտութիւն՝ դուրսէն թէ ներսէն, որպէսզի կարենան լիովին ապահովել իրենց քաղաքական ազատութիւնը եւ տնտեսական բարօրութիւնը ։

Խաղաղութեան եւ բարեկարգութեան հետ, այդ նորազատ երկիրները կը կարօտին նաեւ ուրիշ բարիքի մը.— փոխադարձ հասկացողութիւն, եթէ ոչ սերտ գործակցութիւն։

Իբրեւ զաւակները հալածական ժողովուրդի մը որ այնքան տաք ընդունելութիւն գտաւ արաբական երկիրներուն մէջ, իր պատմութեան ամէնէն եղերական շրջանին, մենք նոյնքան կը ցաւինք, երբ թիւրիմացութիւններ կը ծագին Միջին Արեւելքի մէջ, հարեւանէ հարեւան ։

Ի՞նչ խօսք որ ներքին վէճերը, քաղաքական եւ դաւանական մրցակցութիւնները ոչ միայն կը վնասեն իւրաքանչիւրին բարգաւաճման, այլեւ կը դառնան պատրուակ՝ արտաքին դաւերու ։

Անշուշտ Արաբները դաս առնելու պէտք չունին, այնքան դառն փորձառութիւններէ վերջ ։

Բացատրութեան չի կարօտիր միջազգային մամուլին, մինչեւ անգամ Թուրք թերթերուն արտակարգ իրարանցումը՝ Սուրիոյ վերջին յեղաշրջումէն ի վեր ։

Այս օրերս ուրիշ խնդիր մը եւս կը յուզուի քաղաքական շրջանակներու մէջ ։

Այսպէս, կ՚ըսեն թէ Անդրյորդանանի թագաւորը, որ Լոնտոն գացած է, կը ջանայ Անգլիոյ աջակցութիւնը ապահովել, իր երկրին կցելու համար Պաղեստինի արաբական մասը։

Կը թուի թէ նախաքայլ մըն է այս, իրականացնելու համար Մեծն Սուրիոյ ծրագիրը, որ կռուախնձոր մը դարձած է արաբական պետութեանց միջեւ ։

Այս խմորումները բաց դուռ կը ձգեն օտար մրցակցութեանց առջեւ։ Առանց յիշելու ընկերային – տնտեսական խլրտումները, որոնք պարբերաբար կը վերսկսին։ Միշտ արտաքին, օտար ներշնչումներով։

Քաղաքական – տնտեսական պայքարներ եւ ներքին խլրտումներ պակաս չեն Եւրոպայի մէջ ալ։ Ընդհակառակն, շատ աւելի ծանր կը կշռեն, յաճախ վրդովիչ համեմատութիւններ ստանալով ։

Բայց Եւրոպան անհուն հնարաւորութիւններ ունի դիմանալու։ Կրնայ ճակատիլ, հակազդել, հարուածել ։

Բոլորովին տարբեր է Միջին Արեւելքի պարագան, իբրեւ հետեւանք իր քաղաքական եւ տնտեսական, մանաւանդ աշխարհագրական դիրքին ։

Արտօնակները բացուած են դարձեալ, եւ կրնան դուռ բանալ նոր փորձութեանց ։

Պէտի մաղթէինք որ շուտ պայծառանար մթնոլորտը, բուն իսկ նորազատ ժողովուրդներու շահուն համար։

Մեր հարիւր հազարաւոր տարագիր բազմութեանց սրտէն կը բխի այս մաղթանքը ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵ՛Ծ ՄԵ՛Ծ ՋԱՐԴՈՂՆԵՐ

«Ցառաջ»ի մէջ կարդացի Ռուսերուն բացառիկ ընդունակութիւնները գիւտերու մասին։ Իրենցմէ առաջ կամ վերջը, ոչ ոք կրցեր է արձանագրել այսքան գիտական յաջողութիւն, Գիւտ եւ գի՛ւտ։

Եւ երբ տեսայ որ բոլոր միւսներու կարգին հեռագիրն ալ իրենք հնարած են, 1845ին, պատմութիւն մը յիշեցի, ճիշդ այդ հեռագրի մասին ։

Ռուս երիտասարդ զինուոր մը կը գրէ իր ծերուկ ծնողքին թէ մոյկերը ծակած են եւ կը խնդրէ զոյգ մը նոր մոյկ ղրկել, «ամէնէն արագ միջոցով» ։

Գիւղացին՝ նամակը կարդացող քահանային կը հարցնէ թէ ո՞րն է առաքման ամէնէն արագ միջոցը։ Քահանան իբրեւ գիւղին գիտունը, կը ցուցնէ հեռագրաթելերը, գլխաւոր ճամբուն վրայ։

Ծերունին սանդուղի մը միջոցով կը յաջողի զոյգ մը նոփ – նոր մոյկերը թաշկինակով մը կախել հեռագրաթելէն։

Յաջորդ առտու արդիւնքը այնքան կ՚ուրախացնէ խեղճ հայրը որ արցունքը չի կրնար զսպել։ Տղան ոչ միայն նոր կօշիկները ստացած էր, այլեւ նոյն թաշկինակով եւ նոյն հեռագրաթելերով վերադարձուցած էր հինները ։

Մայրը երբ կը լսէ պատմութիւնը եւ կը տեսնէ տղուն հին մոյկերը, գուրգուրանքով կը համբուրէ զանոնք եւ սրտին վրայ կը սեղմէ, օրհնելով «հեռագրաթելերու գիւտ»ը, իբրեւ փոխադրութեան ամէնէն արագ միջոցը։

Եթէ «թէլէվիզիոն»ն ալ այդ գիւղէն անցած ըլլար, ծերունի մուժիկը պիտի տեսնէր թէ ինչ ուրախութեամբ տղան կօշիկները կը փոխէր, զօրանոցին մէջ նստած ։

... Անշուշտ մեղաւորը ռուս ժողովուրդը չէ, եթէ իր այսօրուան վարիչները յաճախ ծիծաղելի կը դառնան, աշխարհածանօթ գիւտերն անգամ ռուսայնելով ։

Միթո՞ց կը պակսի «սովետական քաղաքացին» իրապէս բարձրացնելու համար։

ՍՕՍԻ

ԵՐԵՒԱՆԻ Գիտութեանց Ակադեմիայի «Մանուկ Աբեղեան» լեզուի եւ գրականութեան կաճառը ձեռնարկած է հրատարակելու Րաֆֆիի ամբողջական գործերը։ Արդէն լոյս է տեսած Ա. հատորը, որ կը պարունակէ հեղինակի մանր գործերն ու գրութիւնները։ Հրատարակութեան վրայ կը հսկեն քանի մը գիտական աշխատողներ եւ քննադատներ։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ, որ օդափոխութեան գացած է, պիտի չկրնայ նախագահել ազատագրութեան տօնին, կիրակի օր, իբրեւ հետեւանք երիկամներու հիւանդութեան։ Բժիշկները բացարձակ հանգիստ պատուիրած են ։

30 ՏԵՍԱԿ ԴՐԱՄՆԵՐ պիտի արժեզրկուին, սկսելով սթերլինէն, եթէ հաւատանք կարգ մը ամերիկացի սեղանաւորներու յայտարարութեանց ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ընդհ. ժողովը կը շարունակուի Սթրազպուրկի մէջ։ Առջի օր առաջարկուեցաւ միացնել Եւրոպայի տնտեսութիւնը, մէկ տեսակ դրամ շրջաբերութեան հանել եւ ընդհ. ժողովին յանձնել Եւրոպայի Տնտեսական գործակցութեան յանձնաժողովին պարտականութիւնները (Մարշըլի ծրագիր, որուն կապուած են 19 պետութիւններ)։

28 ՌՄԲԱՁԻԳ ՕԴԱՆԱՒԵՐ Ամերիկայէն Անգլիա հասան, ուր շարք մը մարզանքներ պիտի կատարեն 90 օր։

ԼՈՆՏՈՆԻ պուլկարական դեսպանատան մամուլի կցորդը, Գորիս Թեմքով, կը փնտռուի յունական կառավարութեան կողմէ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործ։ Ամբաստանեալը հրամանատարն էր Աղեքսանտրապոլիսի (Տէտէ Աղաճ) եւ կը մեղադրուի թէ սպանութիններ, աքսորներ, բռնի աշխատանք եւ աւարներ սարքած է։ Անգլ. կառավարութիւնը պահանջեց հետ կանչել այս պաշտօնեան ։

ՈՍԿԻՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ԴՐԱՄՆԵՐԸ իյնկան Գշ. օր։ Նափոլէոնը կորսնցուց 100 ֆրանք, (4510), զուից. ոսկին 140 (4340)։ Թղթադրամ սթերլինը 1040 ֆր. էր, տոլարը 397էն իջաւ 382ի, զուից. ֆրանքը 98էն 95ի։ Զոյլ ոսկին 650.000 (նախապէս 666 հազար) ֆրանք։

Ազգային սուգ երդեհի զոհերուն համար

Կառավարութեան որոշումով, ազգ. սուգ հռչակուեցաւ երէկ, չորեքշաբթի, ամբողջ երկրին մէջ, Ժիռոնտի նահանգին անտառներու հրդեհին առթիւ, որուն զոհերուն թիւը հարիւրը կ՚անցնի։ Հանրային շէնքերու բոլոր դրօշները կէս պարզուեցան, թատրոնները, սինէմաները եւ միւս զբօսավայրերը փակուեցան։

Զոհերուն ազգային յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, հինգշաբթի ։

Ազատագրութեան տարեդարձի տօնակատարութիւնը պիտի չյետաձգուի, բայց հրապարակային խրախճանքները եւ մասնաւորապէս ժողովրդական պարերը շաբաթ օրուան պիտի ձգուին ։

★ Երեքշաբթի օր բաւական անձրեւ տեղաց Փարիզի եւ գաւառի մէջ, մեղմացնելով սաստիկ տաքը։ Գիշերն ի բուն կայծակ եւ փոթորիկ իրար խառնուեցան։ Անձրեւ տեղաց նաեւ Գոտոյի եւ ամբողջ Ժիռոնտի նահանգին մէջ, ինչ որ մեծ սփոփանք պատճառեց արկածեալ գիւղացիներուն։

Երեքշաբթի օր երեք նոր հրդեհներ ծագեցան աղէտեալ վայրերուն մէջ, բայց կարելի եղաւ մարել, շնորհիւ անհամար հրշէջներու բացառիկ ճիգերուն. Մասնագէտներու կարծիքով, դեռ երեք չորս օր ալ պէտք է անցնի, մինչեւ որ ամէն վտանգ անհետանայ։ Անգլ. օդատորմիղէն 30 հրշէջներ Գոտօ թռած էին, օգնելու համար Ֆրանսայի հրշէջներուն ։

Հիմա որ հրդեհները մարած են, ամէնուն աչքին առջեւ կը պարզուին աւերակները եւ համատարած թշուառութիւնը։ Կառավարութիւնը հարիւր միլիոն ֆրանք յատկացուց իբրեւ անմիջական օգնութիւն, բայց անհաշուելի գումարներ պէտք են, աղէտին հետեւանքները մեղմացնելու համար։ Հանրապետութեան նախագահը մէկ միլիոն ֆրանք տրամադրեց, վարչապետը՝ կէս միլիոն։ Հանգանակութիւններ բացուած են ամէն կողմ ։

Դատական նախարարը օրինագիծ մը կը պատրաստէ, ծանրացնելու համար հրձիգներու համար նախատեսուած պատիժները։ Շրջաբերականներ ղրկուած են աղէտեալ վայրերու դատարաններուն, որպէսզի անմիջապէս պատժեն անոնք որ պատճառ եղած են հրդեհներու, գիտակցօրէն կամ զանցառութեամբ ։

Գոտոյէն հասած վերջին լուրերու համաձայն ահաւոր հրդեհը յառաջ եկած է ծխախոտի կայծէ մը։ Բանուոր մը ծխիկը (սիկառէթ) վառած էր ճաշէն առաջ։ Անկողնին վրայ ծռած առեն, ծխախոտի վառ կտորներ իյնալով, բռնկուցին վերմակը։ Հրդեհը տարածուեցաւ խրճիթին եւ յետոյ ամբողջ անտառին մէջ։ Այս առթիւ ձերբակալուած երկու բանուորները ազատ արձակուեցան, հաստատուած ըլլալով իրենց ուղղամտութիւնը ։

«Մի խառնուիք մեր ներքին գործերուն»

Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղեց Խ. Միութեան կարգ մը խորհրդային քաղաքացիներու ձերբակալութեան առթիւ։ Ծանուցագիրը մասնաւորապէս կը յիշեցնէ.— «Մենք անկախ եւ գերիշխան պետութիւն մըն ենք, եւ չենք հանդուրժեր որ ուրիշներ միջամտեն մեր ներքին գործերուն։ Դուրսէն եղած որեւէ ճնշում երբեք չի կրնար ազդել մեր ներքին քաղաքականութեան վրայ» ։

Ծանուցագիրը յետոյ կը յայտնէ թէ Եուկոսլաւիա յանձն կ՚առնէ վերադարձնել բանտարկեալ 31 Ռուսերը, որոնք ամբաստանուած են լրտեսութեան յանցանքով։ «Լուծելու համար երկու կառավարութեանց միջեւ ծագած վէճը, Եուկոսլաւիա պատրաստակամութիւն կը յայտնէ Խ. Միութեան վերադարձնելու ձերբակալուած անձերը եւ միեւնոյն դիւրութիւնները տալու այս երկրին մէջ հաստատուած բոլոր խորհրդային քաղաքացիներուն։ Եուկոսլաւիա պատրաստ է Խ. Միութեան հետ եղած բոլոր վէճերը լուծելու համաձայն միջազգային պարտաւորութեանց» ։

★ Մինչ այս ծանուցագիրը կը հասնէր Մոսկուա, «Փրավտա», կուսակցական պաշտօնաթերթը, բուռն յօդուածով մը կ՚ամբաստանէր մարաջախտ Թիթօն թէ սահմանային վէճեր կը յարուցանէ եւ թշնամական գործողութիւններ կը պատրաստէ Խ. Միութեան դէմ։ (Թիթօ կը շարունակէ իր ամառնային արձակուրդը Ադրիականի ափերուն վրայ) ։

★ Մաքէնյալ Վորոշիլով, որ Պուքրէշ գացած է Ռումանիոյ ազատագրութեան տարեդարձի հանդէսներուն առթիւ, բուռն ճառ մը խօսեցաւ Թիթոյի դէմ, ամբաստանելով թէ ձեռնարկած է հաշուեյարդարի ենթարկելու ընկերվարութիւնը Եուկոսլաւիոյ մէջ եւ կը ջանայ Ֆաշականութիւն հաստատել։ Ցեռոյ բսաւ թէ Թիթօ բանակցութիւններ կը կատարէ արեւմտեան պետութեանց հետ, Խ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Խօսեցանք արդէն երիտասարդ ուժերու ընտրանիի մը անհրաժեշտութեան մասին: Եթէ այսօր Ֆրանսահայ գաղութը ունի այդպիսի քանի մը տղաք, այլ բացարձակ անհրաժեշտութիւն է անոնց թիւը մեծցնելը: Եւ յետոյ, նոյնքան կարեւոր չէ՞ արդեօք խորհիլ վաղուան մասին: Անշուշտ մեզմէ շատ աւելի կարող մտքեր կամ մարմիններ յաճախ նիւթ ըրած են այս հարցը ու յանգած հաւանաբար՝ գործնական որոշումներու: Սակայն դժուար չէ դժբախտաբար նկատել՝ որ ակներեւ եւ շօշափելի արդիւնքի հասած գործ քիչ կայ մէջտեղը: Առանց կարծելու՝ թէ գործունէութեան այս ձեւը անյապաղ պիտի ընդունուի Ֆրանսահայ գաղութին կողմէ, հետեւեալ միջոցը կ'առաջարկենք.—

Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղութները ունին ճեմարաններ եւ բարձրագոյն նախակրթարաններ: Ամէն տարի, Ֆրանսահայ խումբ մը նորեր, դէթ նախակրթարան մը աւարտած, ամէնէն արժանիները անշուշտ եւ եթէ կ'ուզէք՝ ընտրուած դպրոցական մրցումի եղանակով, կրնան ղրկուիլ այնտեղ, հայկական կրթութիւն ստանալու: Վերոյիշեալ դպրոցները ազգային են կամ կուսակցական, ու դժուար չէ այս երկրէն գացող տղոց համար ուսումը ձրի դարձնել,— որոշ խողովակով: Այդ տղաքը պիտի չմնան ոեւէ պանդոկի մը անկիւնը կամ պիտի չըլլան նոյնիսկ գիշերօթիկներ: Անոնք հայ ընտանեկան յարկերու ջերմութիւնը պիտի վայելեն, իբրեւ անդամները այդ ընտանիքներուն: Փոխարէ՞նը.— Իրենց ծնողքը փոխանակութեան կարգով իրենց տան մէջ տեղ պիտի տան Արեւելքէն եկած հայ ուսանողի մը (ու այնքան շատ են այն երկիրներուն մէջ եւրոպական մեծ համալսարաններուն երազովը ապրող հայ տղաքը): Վարչական գործողութեանց դժուարութի՞ւն. չեմ կարծեր թէ անկարելի ըլլայ հարթել, քանի մեծագոյն մասը այս երկրի հայութեան Մերձ. Արեւելքի երկիրներէն կուգայ եւ տակաւին կը պահէ իր նախկին հպատակութիւնը. եւ, ի վերջոյ, ինչպէս կ'երեւի՝ Ֆրանսահայերը վարպետ դարձած են Արեւելք այցելելու կամ Արեւելքէն մարդ բերել տալու համար աշխարհանական կապեր ստեղծելու գործին մէջ....

Դառնանք սակայն մեր տղոց: Հայկ. դպրոցներու մէջ, անկախ իրենց ստանալիք ընդհանուր զարգացումէն, անոնք բնականօրէն պիտի ծանօթանան հայերէն, Հայոց պատմութեան, հայկ. մշակոյթին, եւ դեռ աւելին,— իրենց շուրջ պիտի տեսնեն հասակակից տղաք որոնք իրենց մայրենի լեզուով կ'արտայայտուին, պիտի տեսնեն տասնեակ հազարաւոր հայ հասարակութեան ներկայութեամբ կատարուած տօնակատարութիւններ ու մարզահանդէսներ, ակումբներ՝ ուր երեկոյեան՝ սիրտ բացող երիտասարդութիւն մը կ'եռայ: Ու եթէ մեկնած էին դառնութիւնը իրենց սրտին, պիտի վերադառնան գիտակից ազգայնականութեան մը երջանիկ հպարտանքովը տոգորուած:

Այսպիսի գործ մը, սակայն, որ փրկարար դեր կրնայ կատարել ազգապահպանման տեսակէտէ, դերադանցապէս կազմակերպուած պէտք է ըլլայ: Քանի ներկայ պայմաններուն մէջ կարելի չէ համազգային գործակցութեան մը մասին խօսիլ որ եւ է գետնի վրայ, մեր կուսակցութեան մարմինները կամ անոր հովանաւորութեան ենթակայ կազմակերպութիւնները անհրաժեշտ է որ նման աշխատանքի մը նախաձեռնութիւնը ստանձնեն:

Վերջերս, երբ Փարիզի մէջ ղեկավար անձնաւորութեան մը կը պարզէինք մեր տեսակէտը, պատկառելի ընկերը դիտել կուտար, գործնական մարդու չեչտով մը թէ կազմակերպութիւնները խելքի կուգան եւ կը ձեռնարկեն այն ժամանակ միայն երբ քանի մը յաջողութեամբ պսակուած օրինակներ ըլլան մէջտեղը, եւ կը թելադրէր՝ կարելի եղած չափով անձնական աշխատանք տանիլ այս ուղղութեամբ:

Թող թոյլ տրուի մեզի հրապարակաւ մեր յուռետեսութիւնը յայտնել գործելու այս ձեւին յաջողութեան մասին: Ամէն անգամ որ փորձենք ծնողներ համոզել մեր առաջարկած ճամբուն հետեւելու (եւ կատարած ենք արդէն քանի մը փորձ), պատասխանը նոյնը պիտի ըլլայ.— «Շատ աղէկ, ղրկեցինք. գնաց, մարդ եղաւ, եկաւ. է վե՞րջը, ի՞նչ գործ պիտի ընէ սա տղան. անօթի՞ պիտի պտտի»:

Անշուշտ մեր կարգին կրնանք պատասխանել՝ թէ հայկ. երկրորդական վարժարաններուն մէջ իր ստացած Ֆրանսական «պրըվէ»ով կամ «պաքալորէա»յով, այստեղ կրնայ ոեւէ արհեստագիտական կամ բարձրագոյն վարժարան մտնել: Սակայն ամէն ոք մասնագիտութեան մը հետեւելու կարելիութիւնները կամ պարզապէս փափաքը չունենար: Անհատապէս ուրեմն, ոեւէ մէկը չի կրնար այսպիսի պատասխանատուութիւն մը ստանձնել: Ահա թէ ինչու, վերոյիշեալ մարմիններէն եւ կազմակերպութիւններէն լսուելու անսահման ցանկութեամբ, անգամ մըն ալ կ'ըսենք թէ իրենց ամէնէն հիմնական եւ հետեւողական աշխատանքներէն մէկը պէտք է դարձնեն այս գործը: Վերադարձող տղուն համար պատրաստ պէտք է ըլլայ վճարուած ուսուցչի կամ գործիչի պաշտօնը, որքան կարելի է՝ աւելի փայլուն պայմաններով, քան ինչ որ կը շահի գործարանի մարդը կամ այս գաղութին մէջ ալ դասականացած դերձակը: Այն ատեն միայն կարելի պիտի ըլլայ ծնողները համոզել. այն ատեն միայն՝ հայեցի շունչով եւ դաստիարակութեամբ տոգորուած տղաք պիտի կարենան այս երկիրը գտնալ, իրենց երբեմնի ընկերներուն եւ տակաւին նոր հասակ նետող նորերուն փոխանցելու համար մաս մը հայ ոգիին սրբազան կրակէն:

Լսինք ու կը կրկնենք՝ թէ միամտութիւնը չունինք սա մտքերը վաղն իսկ իրագործուած տեսնելու: Ու դժուար չէ մեզի համար այս վայրկեանին երեւակայել ներողամիտ ժպիտով մը օժտուած դէմքերը շատ մը բանիմաց ընթերցողներու. «Ջավալը տղայ, գիւրին կը կարծէ...»:

Դիւրի՞ն. ոչ, այդ խաբկանքն ալ չունինք: Դժուար գործ է բնականաբար, բայց ի սէր Աստուծոյ, ո՞ր օրուան պիտի սպասենք ձեռնարկելու համար դժուար այլ խոստմնալից աշխատանքներու: Ցապաղումը եւ անճրկումը ներելի չեն ազգային սա դառնիթափին վրայ: Այս օրերուն, երբ հայութեան հորիզոնը կը մթագնի գորշագոյն ամպերու կուտակումով, բայց պատկառելի զանգուած մը տակաւին իր բազուկներու ամբողջ ուժովը կառչած կը մնայ Հաւատքին, երբ ամէնէն յուսատու երեւոյթները խաբուսիկ դուրս կուգան, բայց դեռ վառ է հայ հոգիներուն մէջ բոցը կամքին, անվարան պէտք է փարինք ամէն աշխատանքի, որ մեր երիտասարդութեան մէջ Հայ տեւելու գիտակցութիւնը քանդակելու է կոչուած: Դժուար է գործը, այո, բայց ազգային ինչ հոյակապ դանձ կուտակած պիտի ըլլանք եւ տակաւին հոգեկան ինչ հսկայ բաւարարութիւն, այն օրը՝ երբ գէթ մաս մը այս ու բախտակից գաղութներու նորերէն՝ կարենայ մտածել, ըսել ու գրել իր Մեծ Նախահօր նման, ու անոր լեզուով.—
«Ճանաչել զիմաստութիւնն եւ զխրատ,
Իմանալ զբա՛նս հանճարոյ»:

ՀՐԱՉ ՏԱՆԱՊԵՏԵԱՆ

Ապտիւլ Համիտի դէմ արձակուած ռումբը

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՄԱԳԷՏ ՄԸ ԿԸ ԼՈՒՍԱԲԱՆԷ «ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՅԻՆ» ԳԱՂՏՆԻՔԸ.— «ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԽԻԶԱԽ ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ՍԱՐՔԱԾ ԷԻՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ, ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԱԶԳԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ».—

ԽՄԲ.— Թուրքիոյ մամուլի ընդհ. տեսչութեան Իսթանպուլի նախորդ ներկայացուցիչ Պ. Սէլիվէր Իսքիթ իր «Ամսօրեայ Հանրագիտակ»ի (Այլըք Անսիքլոփէտիսի)ի վերջին թիւին մէջ (Օգոստոս 1949) հրատարակած է պատմագէտ Պ. Հիլմի Քիրքիշի արժէքաւոր մէկ ուսումնասիրութիւնը, «Ապտիւլ Համիտի դէմ արձակուած ռումբը» խորագրին տակ:

Ինչպէս դիտել կուտայ պոլսահայ թերթ մը, առաջին անգամն է որ անաչառութեամբ կը լուսաբանուի մօտիկ անցեալի պատմութեան կարեւոր դէպքերէն մէկը:

Ահաւասիկ այդ կարեւոր վկայութիւնը, որուն կցուած են ռումբին եւ կառքին լուսանկարները.—

— Ապտիւլ Համիտ կը վախնար մահափորձէն եւ ժողովուրդին հետ շփման մէջ չէր մտներ եւ քաղաքին մէջ չէր պտտեր: Մանաւանդ վերջերը, Ուրբաթի սէլամլըքին համար միմիայն Համիտիյէ մզկիթը կ'երթար: Այդ նպատակով շինել տուած էր Եըլտըզի պալատին քովի մզկիթը:

Արարողութիւնը հետեւեալն էր: Առտուն կանուխ երթեւեկը կը սկսէր Եըլտըզի շրջակայքը, Պէշիկթաշի եւ Նշանթաշի կողմերէն համազգեստաւոր փաշաներ, զինուորականներ, սեւ ռըտինկօթ եւ կամ Սթանպուլին հագած քաղաքացիներ, դեսպանատան պաշտօնեաներ, հիւպատոսներ, օտար շրջիկներ, քարապաններ կառքերով խումբ առ խումբ կուգային Համիտիյէ մզկիթը:

Կէս օրին մօտ, 3—4000 զինուորներ քաղաքին զանազան տեղերէն ճամբայ կ'ելլէին, առջեւէն նուագախումբ, կը սկսէին մագլցիլ Եըլտըզի զառիվերը եւ կանգ կ'առնէին որոշուած տեղը:

Ցետոյ աւազ կը թափէին այն ճամբաներուն վրայ ուրկէ պիտի անցնէր փատիշահը եւ բազմաթիւ ծառաներ կը ժողվէին գետիններու փոքրիկ քարերը:

Փողի մը ձայնը կը լսուէր, յետոյ սպաներու արձակած հրամանները եւ զինուորները բարեւի կը կենային:

Գալատան դռնէն քանի մը կառք կ'իջնէր վար եւ կուգար կանգ կ'առնէր մզկիթին բակին ձախ կողմը: Այս կառքերը իրարու քով կը բերուէին ձիերը եւ կազմածները քակելով, եւ այս շքախումբին [illegible] շղթայ մը կը ձեւացնէին:

Ամէն ոք իր տեղը գրաւելէ վերջ, նոր տեսարան մը կը պարզուէր, պատկառելի անձեր երեւան կ'ելլէին:

Ցայտնի էր որ բոլորը վէզիր եւ միւշիր էին, ամէնքն ալ առնուազն հարիւր քիլօ:

Իրենց մէջ կային մրցակիցներ, իրարու հոր փորողներ, որոնք սակայն հիմա քովքովի կը քալէին կատարեալ բարեկրթութեամբ, եւ խնդալով կը յառաջանային:

Աւելի վերջ կուգային արքունի արարողապետութեան քարտուղարները, գլխաւորութեամբ աւագ քարտուղար Թահսին փաշայի, յետոյ եւրոպացի պաշտօնատարները, որոնք դիրք կը բռնէին մզկիթի բակին աջակողմը:

Ամէնէն վերջ կուգային կայսերազուները, Ապտիւլ Համիտի զաւակները, ոմանք ձիով, ոմանք կառքով, այս խմբակն ալ կը կենար այն սանդուղին քով, ուրկէ վեհապետը պիտի բարձրանար դէպի մզկիթ:

Հինգ վայրկեանի սպասում, ամէն ոք իր տեղն էր, ամէն ինչ պատրաստ:

«Խաֆիյէ»ներն ալ իրենց պաշտօնին գլուխը: Տասը տասնըհինգ հրացանակիրներ եւս դիրք բռնած էին արքայական սանդուղին առջեւ: Փողի ձայն մը եւս.

Մինարէէն միւէզզին էֆէնտին կը սկսէր էզան կարդալ, նուագախումբը կը հնչեցնէր «Համիտիյէ» քայլերգը, զինուորները բարեւի կը կենային եւ սուլթանական դռնէն կ'երեւէր վեհապետին կառքը:

Առջեւէն կը քալէր եւ բաւական հեռու, երթուդարձի տեսուչը, անոր ետեւէն երկու ձիաւոր թիկնապահ, ամէնէն վերջը թագաւորին կառքը՝ կէս մը բաց:

Զինուորները կը պոռային, «Փատիշահըմ չօք եաշա»: Փաշաները բակին մէջ մինչեւ գետին կը խոնարհէին: Վեհապետը նստած էր ուղիղ կառքին մէջ, ձեռքովը բարեւ կուտար, զինուորական վերարկու մը հագած, որուն կուրծքը բաց:

Ալի Օսմանի պատուանշանէն զատ ուրիշ ոչինչ: Ոչ ոք տեսած էր Ապտիւլ Համիտի ժպիտը. միայն կը ժպտէր երբ զաւակներուն առջեւէն անցնէր: Զափազանց լուրջ կ'երեւէր, կը ջանար առոյգ եւ սողջ ցոյց տալ ինքզինքը. սանդուղներէն կ'ելլէր ու կ'իջնէր թեթեւօտն ու արագ:

Միայն թէ յաճախակի ֆէսը կը շտկէր, ինչ որ նշան մըն էր ջղագրգռութեան: Առանձնութիւնը սիրող այս անձին համար տառապանք մըն էր շաբաթը մէկ անգամ ժողովուրդին ներկայանալ այսպէս:

Երբ Ապտիւլ Համիտ մզկիթ կուգար, կառքին բոլորտիքը կը հաւաքուէին շարք մը արարողապետներ, թիկնապահներ, մանկլաւիկներ, հրացանակիրներ, «խաֆիյէ»ներ եւ ծառաներ:

Սկիզբները, կառքին մէջ սուլթանին դէմը կը նստէր Փլէվնայի հերոս Կազի Օսման փաշա, որուն մահէն վերջ կ'երեւէր սպարապետ Րիզա փաշա:

Երբ կառքը կանգ կ'առնէր սանդուղին առջեւ, վեհապետը վար կ'իջնէր, կը բարեւէր արքայազունները, աւագանին, յետոյ կ'ելլէր սանդուղներէն, ետին ունենալով ամէնէն հաւատարիմ սպասաւորները, եւ կ'անհետանար: Կառապանները կառքերը կը քաշէին հարէմի կողմը, իսկ միւշիրները եւ վէզիրները կը մտնէին մզկիթ, վարի յարկը, իրենց յատկացուած տեղը:

Նամազը կը սկսէր, ամէն ոք կ'աղօթէր, պետական աւագանին կը խօսակցէր եւ սիկառ կը ծխէր, սպասելով էֆէնտիին:

★

8 Յուլիս 1905ին էր, Ուրբաթ օր: Նորէն տեղի կ'ունենար Սէլամլըքի արարողութիւն մը այսպէս, յանկարծ լսուեցաւ սոսկալի դղրդիւն մը, երկինք եւ երկիր դողդղաց:

Վառօդի սուր հոտ մը, ահաւոր ծուխ մը բարձրացաւ Եըլտըզի շրջակայքէն եւ թռաւ դէպի Ենիմահալլէ:

Պէշիկթաշի շրջակայքը տեղէն սարսած էր, ի՞նչ էր պատահած: Մահափորձ մը անշուշտ: Ապտիւլ Համիտ մեռա՞ծ էր արդեօք: Ազգը փրկուա՞ծ էր արդեօք այս բռնակալէն:

Հեծեալ զինուորները շուարեր մնացեր էին, ձիերը խրտչեր, կարգ կանոնը խանգարուեր, 10—15 հեծեալ զինուորներ կը վազէին Հասանփաշայի կողմը, Եըլտըզէն վար: Եւ կամ ետ կը դառնային, առանց գիտնալու թէ ինչ կ'ընեն: Իսթանպուլ եւ Պէյօղլու գտնուողները լոկ ռումբի մը ձայնը լսած էին, բայց Եըլտըզի բնակիչները լեղապատառ դուրս թափած, որովհետեւ այսպիսի դղրդիւն լսած չէին:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԵՂԵՑԻԿ ՏԻԿԻՆ ՄԸ.— Արդեօք կրնա՞մ տեսնուիլ տնօրէնին հետ:

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ.— Անշուշտ, տիկին, մեր տնօրէնը շատ կը սիրէ տեսնուիլ գեղեցիկ տիկիններու հետ: Ձեր անո՞ւնը:

ԳԵՂԵՑԻԿ ԿԻՆԸ.— Իր տիկինը ....

Կապոյտ Խաչի Կազդուրման կայանը

Ինչպէս ծրագրուած էր այս տարի Թր. Կապոյտ Խաչը, հակառակ տնտեսական տագնապին, բացառիկ կազմակերպութեամբ մը վերաբացաւ Վէրնէի օդափոխութեան կայանը, որ փայլուն յաջողութեամբ պիտի բոլորէ իր չորրորդ շրջանը :

Պատերազմէն անմիջապէս վերջ՝ չարաշուք օրերուն, դժնդակ վիճակի մը մատնուած դժբախտ մանուկներու եւ որբերու օգնելու առողջական անհրաժեշտութիւնը նկատի առնելով եւ խնամումը մասամբ մեղմացնելու համար այս կայանը առժամապէս հաստատուեցաւ Վէրնէի հրաշագեղ հովիտին մէջ, իբրեւ օժանդակ միւսներուն: Սակայն տեղին յարմարութիւնները եւ գրաւիչ տեսարանները նկատի առնելով, Կապոյտ Խաչը յաջողեցաւ ունենալ իր սեփական գոյքերով կահաւորուած կայան մը որ ամէն տարի փրկարար դեր կը կատարէ հարիւրաւոր մանուկներու համար :

Իրապէս ալ Վէրնէ թաղուած կանաչախիտ բլուրներու ծոցին մէջ՝ իր քաղցրաբոյր ծաղիկներու խնկարկութեամբ եւ լեռնային հրապոյրներով մեծ տպաւորութիւն կը գործէ բոլոր անցորդներուն եւ մանաւանդ մեր փոքրիկներուն վրայ, որոնք լիովին կ'օգտուին այդ հեշտաբոյր շնորհներէն:

Այս ձեռնարկին բացարձակ կարեւորութիւնը եւ յաջողութիւնը ինքնին կը բացատրուի, երբ նկատի առնենք թէ տարուէ տարի հարիւրաւոր հայ մայրեր, հեռուհետէ ըմբռնելով կայանին բազմակողմանի օգուտները, գրաւոր թէ անձամբ անկիւն մը կը խնդրեն իրենց զաւակներուն համար :

Այս արդէն անժխտելի ապացոյցն է ձեռք բերուած լաւագոյն արդիւնքներուն: Անշուշտ առայժմ դժուար է ընթացք տալ բոլոր դիմակից հայ մայրերու սրտառուչ խնդրանքներուն: Սակայն Կապոյտ Խաչը միշտ արթուն, վճռական եւ յարատեւ իր կոչումի գնացքին մէջ, լրջօրէն նկատի առնելով նաեւ այս կարեւոր պարագան, ծրագրած է շէնքը իր հողերով գնել եւ համեստ նորոգութիւններով ընդարձակել, կամ ի հարկին մեծ վրաններ հաստատել անոր շուրջը, կարենալ կրկնապատկելու համար փոքրիկներուն թիւը :

Մարդ իրապէս կը թերկրի անսահման երջանկութեամբ, երբ կը տեսնէ որ մեր անուշիկ հայորդիներէն շատեր՝ բոլորովին կը փոխուին այդ հոգեպարար օդին եւ հայկական տաք մթնոլորտին մէջ՝ ինքնաբերաբար վարժուելով, մեր մայրենի քաղցրիկ լեզուին:

Այս տարի բոլոր կայաններէն առաջինը հանդիսանալով Կապոյտ Խաչինը վերաբացուեցաւ Յուլիս 4ին եւ պիտի փակուի Սեպտ. 30ին:

Յիշատակելի օր մըն էր: Երկինքը կապոյտ եւ պայծառ: Ամառնային հրաշափառ արեւին տակ բնութիւնը կը ժպտէր պերճաշուք գեղեցկութեամբ: Միջին Ֆրանսայի խումբը պիտի հասնէր կէսօրէ վերջ ժամը 1ին: Յանկարծ մեր սեւուլիկ աչուկներով հայորդիներուն խանդավառ կանչը սկսաւ արձագանգել բարձունքին եռեւի ժայռերու խորէն: Անհամբեր իրարանցում եւ երջանկութիւն ամէն կողմ: Տիկին Աղապապեան անձնուէր եւ արթուն տնօրէնուհին ի պատիւ այդօրը ժամանումին՝ զոյգ եռագոյններու կողքին պարզելէ վերջ Կապ. Խաչին դրօշը, ժամանուորապէս ծանրանալով մայրենի լեզուն խօսելու ազգային պարտականութեան վրայ, ջերմ համբոյրներով բարի գալուստ մաղթեց անոնց:

Ամիս մը չարունակ խաչուհիներու հարազատ գուրգուրանքին տակ, ընտանեկան համեղ կերակուրներով, առատ պտուղներով եւ հայկական մեղրով, բնութեան կազդուրիչ հրապոյրները վայելելէ վերջ, հրաժեշտ առին: Որքան ուրախ եղաւ խումբին ժամանումը նոյնքան տխուր էր բաժանումը: Անոնց համար դժուար էր ձգել այդ երջանիկ կեանքը, որ խանդավառ երազի մը նման անցաւ հայկական տաք շունչին մէջ: Վերջին պահուն փոքրիկները չէին ուզեր բաժնուիլ այս տաք բոյնէն եւ Խաչուհիներէն, որոնք գիշերը ցերեկին խառնած մայրական ջերմ գուրգուրանքով մը խնամած էին զիրենք :

Ճամբուն վրայ ինքնաշարժը պատրաստ՝ անկարելի էր իրարմէ բաժնել: Յուզիչ եւ տպաւորիչ էր տեսարանը, որու ականատես տեղացիներ եւ օտարներ խորապէս ազդուած՝ ապշահար կը դիտէին: Տղաքը եւ աղջիկները Խաչուհիներուն հետ գիրկընդխառն տաք համբոյրներ փոխանակելով կուլային: Մանկական սիրոյ եւ երախտագիտութեան զգացումն էր որ կը պոռթկար հրաժեշտի պահուն:

Յաջորդ օրը Օգոստոս 3ին՝ Տիկին Թադէոսեանի հսկողութեամբ Փարիզէն հասած էր արդէն երկրորդ խումբը, որուն պիտի յաջորդէ Մարսէյլինը Սեպտ. 1ին:

Հակառակ սաստիկ տաքին եւ յամառ երաշտին, Վէրնէի օդը միշտ զով է եւ զուլալ ջուրը առատ :

Շնորհիւ Տիկին Աղապապեանի՝ կայանին մէջ կը տիրէ օրինակելի ներդաշնակութիւն, բարեկրթութիւն եւ կարգապահութիւն: Օրիորդներ՝ Անահիտ Գեւոնեան եւ Սիւզան Թանկիկեան, օժտուած մտային թէ մարզական յատկութիւններով երեք ամսուան համար անձնուիրաբար ստանձնած են մանկավարժութեան ծանր պարտականութիւնը: Այս խումբն ալ առաջինին նման նպաստաւոր պայմաններու մէջ պիտի մեկնի լաւագոյն յիշատակներով :

Աստուածածնի կիրակին՝ փոքրիկներուն կողմէ սրուեցաւ հաճելի դաշտահանդէս մը: Անոնք հրեշտակներու նման փափկօրէն պարելով կ'երգէին քաղցր ներդաշնակութեամբ: Եղան նաեւ մանկական զուարճալիքներ եւ արտասանութիւններ :

Միջին Ֆրանսայի սաներուն ծնողները գրաւոր շնորհակալութիւններ ուղղած են կայանին վարչութեան որ փոխադարձաբար ջերմապէս գնահատելով անոնց երախտագիտական անկեղծ զգացումը իր սրտագին գոհունակութիւնները կը յայտնէ բոլորին :

Արդի հայ ժողովուրդը որ միշտ գիտէ գնահատել Կապոյտ Խաչին մատուցած թանկագին ծառայութիւնը եւ ժրաջան գործունէութիւնը :

ԵՐ. ԳՈՋՈՒՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՏԻՏՈՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՉՂՐԿԵԼ: ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ .

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Յուլիս 16ին հրատարակեր էինք արեւմտեան Գերմանիոյ Ազգ. Կեդր. Կոմիտէին մէկ նամակը, Միւնիխէն գրուած թղթակցութեան մը առթիւ. ուր դիտողութիւններ կային նաեւ Պ. Մախս Պարոնեանի մասին:

Մեզի ղրկուած երկար պատասխանէն (15 թուղթ) կ'ամփոփենք այն կէտերը որ կը լուսաբանեն նամակագրին վերաբերեալ ակնարկը եւ յարակից խնդիրներ.—

Ա.— 1945էն ալ առաջ, քաղաքիս փոքրաթիւ Հայերուն մէջէն, ձեռնհաս անձերու հետ կազմեցինք Կ. Խաչ Միութիւնը: Չեխոսլովաքիայէն, Աւստրիայէն եւ շրջակայ գիւղերէն եկող փախստական հայրենակիցները, ուրախութեամբ իմացան նկան ու գտան մեր գրասենեակը: Deutsches Museümի կեդր. Ունրայի սրահին մէջ, ուրիշ ազգերու կարգին, հայկական եռագոյնով, նշանատախտակ զետեղած էին, «Armenian Committee», եկող ու հարցնող Հայերուն տալով մեր հասցէն ու հեռախօսի թիւը: Հարիւրաւոր յուսահատ ազգակիցներ, եկան, ապաստան, սնունդ եւ ինքնութեան թուղթեր ստացան, աղատօրէն շրջագայելով քաղաքէ քաղաք հակառակ զինուորական ոստիկանութեան (M. P.)ներուն խիստ հսկողութեան: Մինխէնէն զատ, Շթութկարտի, Քէմփթընի, Լանտցութի եւն. հայրենակիցներն ալ օգտուեցան: Անոնք իրենց ինքնութիւնը հաստատող ոչ մէկ ապահով փաստաթուղթ չունենալով մտահոգութեան մէջ էին:

Բ.— Մեր կազմը՝ այս տողերը ստորագրողի առենապետութեան տակ, իր վարչական կազմով (Գուլումճեան Ժիրայր, Սանթիկեան, Տէր Աւետիսեան, Թղթակիցը եւն)քանի անգամներ Շթութկարտ, Քէմփթըն երթալով մասնաճիւղեր կազմած ինքնութեան թուղթեր լեցուցած է: Վկայ՝ Տիլալեան եղբայրները, Ուրարտացին եւ ուրիշներ :

Գ.— Քէօնկէնի մէջ, Ունրայի տնօրէնին դիմելով, մեր ձեռքի ամերիկեան փաստաթուղթերու շնորհիւ, լայն իրաւասութիւն ձեռք ձգած ենք, Հայերու ներկայացուցիչ Պ. Վաղարշակ Տիրալեանի համար, եւ դաղթակայանին վառելանիւթի, սննդեղէնի, երախաներու եւ հիւանդներու բժշկական խնամքի տեսակէտով ապահոված Ունրայի լիույի օժանդակութիւնը :

Դ. . Պաշտօնատունէ պաշտօնատուն դիմեցինք. Շթութկարտի խարխուլ եւ աղտոտ փայտեայ տաղաւարներէն ազատելով, ժողովուրդին ճարվըլու համար նոր եւ մեծ լակէր մը:

Ե.— Եթէ Շթութկարտի բոլոր հայրենակիցները մոռցած են, գոնէ Շփէպիչէ Կրմիւէնդ»ի Լակերու Հայերը պիտի չմոռնան այն համեստ ծառայութիւնը զոր ունեցանք, վարչութեան քարտուղարին հետ մեր ինքնաշարժով 50—60 ք. մ. սուրալով, եւ մեստասներորդ ժամուն սառյկ փամփէ ազատելով հարիւրի մօտ հայրենակիցներ: Այն պահուն որ մենք հին լակէրու գրասենեակին մէջն Լինոս, կարծեմ, Պ. Արշակի դեկավարութեամբ, երիտասարդ պատգամաւոր մը հեւ ի հեւ հասաւ Շփէպիչէ Կրմիւէնտի լակերէն, եւ պատմեց թէ ռուս սպաներ «քամիոն»ներով բռնած են լակերուն դուռը եւ կը սպառնան անմիջապէս լեցնել եւ տանիլ բոլոր Հայերը: Իրենց դիմումն ու աղերսանք–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՈՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Դ.

ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

— Կը տեսնեմ, կը տեսնեմ, Վեստ Սարգիսը ուրախութենէն կուլայ, պատասխանեց խօսակիցը:

— Բայց չէ՞ որ կ'ըսէին, թէ ան դաւաճան է:

— Այո, այդպէս կ'ըսէին :

— Իսկ մի՞թէ դաւաճանը կ'ուրախանա՞յ այսպէս Յոյներուն ջարդուիլը իմանալով: Դուն լսեցի՞ր, թէ ինչ ըսաւ ան:

— Լսեցի:

— Ուրեմն ան դաւաճան չէ, ինչպէս որ կ'ըսեն :

— Չեմ գիտեր, գուցէ իրաւ դաւաճան չէ ան, եւ մենք զուր տեղը կը մեղադրենք զինք:

— Չէ, ես կը հաւատամ որ մեր թագաւորութեան խնամակալը բարի մարդ մըն է եւ բնաւ դաւաճան չէ, ըսաւ վարձեալ առաջին խօսակիցը :

— Ո՞վ գիտէ, բարեկամ, մեր խելքը այդքան խորերը չի թափանցեր. ո՞վ գիտէ, թէ ինչ կայ անոր սրտին մէջ թաքնուած, եղբակացուց միւսը եւ խառնուեցաւ ամբոխին :

Այդ ժամանակ իշխաններն արդէն ցրուած էին, եւ Վեստ Սարգիսն ալ հեռացած էր դէպի իր պալատը:

Բայց ամբոխը դեռ խումբ խումբ կեցած կը խօսակցէր, երբ յանկարծ փողոցին ծայրէն մարդ մը երեւաց, որ բոլորին ուշադրութիւնը գրաւեց :

— Խենթն է, կանչեցին քանի մը ձայներ :

Իրաւցնէ Խենթն էր որ կուգար փողոցին ծայրէն, իր երկար փայտը ձեռքին մէջ: Մօտեցաւ ամբոխին եւ աչքերը պտտցուց աջ ու ձախ: Ամբոխը՝ տեղ բացաւ եւ շրջապատեց Խենթը :

— Էյ, հէյ, ճամբայ բացէք ինծի, ճամբայ բացէք, կանչեց ան եւ բարձրանալով քարի մը վրայ՝ այլկատուր ձայնով մը ըսաւ.

Ինձ մի հարցնէք, ո՛վ եմ ես.
Վա՜յ ինձ, վա՜յ ինձ...
Սիրուն ու չէն Անին եմ ես.
Վայ ինձ, վայ ինձ ...

— Խենթ, ինչու վայ կը կանչես. չէ՞ որ ուրախանալու օր է այսօր: Չես տեսներ, ամէնքը ուրախ են, որովհետեւ մերինները լաւ ջարդ մը տուին Յոյներուն, ըսաւ ամբոխին մէջէն ծեր մարդ մը :

— Սուտ է այդ, ամէնքը ուրախ չեն, պատասխանեց Խենթը :

—Ամէնքն ալ ուրախ են, Խենթ, թէ իշխան եւ թէ ռամիկ, միայն դուն ես որ երկին վայ կը կանչես, վրայ բերաւ նոյն մարդը:

— Վայ պիտի կանչեմ ես, քանի կայ եւ կ'ապրի անիկա.

— Ո՞վ Խենթ, ո՞վ կայ եւ կ'ապրի, հետաքրքրութեամբ հարցուցին զանազան կողմերէ :

— Ան, ան... ո՞վ կուլայ եւ կ'ուրախանայ, ո՞վ կը ժպտի եւ կը տրտմի, ո՞վ կ'աղօթէ եւ կ'անիծէ :

— Ի՞նչ կ'ըսես, Խենթ, մենք ոչինչ չենք հասկնար. ո՞վ է այն մարդը, որ ուրախութեան ժամանակ կը տրտմի եւ տրտմութեան ժամանակ կ'ուրախանայ, — հարցուց դարձեալ նոյն ծերունին, եւ հետաքրքրութեամբ Խենթին նայեցաւ :

—. Վայ, մի՞թէ դուք աչքեր չունի՞ք որ տեսնէք, ականջ չունի՞ք որ լսէք: Օձը թոյն կը պատրաստէ եւ իր քաղցր խօսքերով կը քնացնէ ձեզ :

— Ո՞վ է այդ մարդը, Խենթ. մի՞թէ Վեստ Սարգի՞սն է, որ արտանց կուլար այսօր եւ գոհունակութեան մաղթանքներ կ'ընէր Հայոց յաղթութեան համար:

Խենթին աչքերէն ուրախութեան կայծեր թռան: Ան հասած էր իր նպատակին, եւ ամբոխը հասկցած էր իրողութիւնը :

— Սուտ է, ան դաւաճան չէ, լսուեցաւ յանկարծ ամբոխին մէջէն ձայն մը :

Ամէնքն ալ ձայնին եկած կողմը նայեցան, եւ տեսան բարձրահասակ մարդ մը, որ իր մանր աչքերը դէպի Խենթն էր դարձուցած եւ ուշադրութեամբ մտիկ ըրած էր զայն :

— Դուն ի՞նչ գիտես որ սուտ է կ'ըսես, հարցուց անոր ծերունին :

— Սուտ է, որովհետեւ դաւաճան մը երբ եկեղեցիին դուռը համբուրէ. իսկոյն գետինը կը պատռի եւ հողին տակ կ'անյայտանայ :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱՋԵԱՆ.Ց

(49)

ները Ունրայի շէֆերուն աղդինանք մը ըսել առանց կէս ժամ չանցած, հոն էինք եւ կարճ տեսակցութենէ մը վերջ, Ունրայի Փրանսացի հրամանատարին վճռական խոստումը առինք թէ ինք ամէն գինով պիտի պաշտպանէ Հայերը: Տարագիրները արցունքով եւ ուրախութեան կանչերով շրջապատեցին մեզ:

Երկու խօսք ալ Ազգ. Կոմիտէի, յարգելի նախագահին.— Ապահով եղէք որ, թէ ես, թէ Թըլթակիրը եւ համայնքիս հայութիւնը կը ճանչնանք ու կը յարգենք Արեւմտ. Գերմ. Ազգ. Կեդր. կոմիտէն: Բայց կը թուի թէ կարգ մը կէտեր մոռցած ու չփոթած էք:

Ձեր ակնարկած Միւնխէնի, Ա. հաւաքոյթին մէջ, վարչական ընտրութեան հսկելու համար, դուք եւ Գ. դատաւորը ներկայ էիք, իսկ ես բացակայ: Բացակայութեանս հակառակ, հին վարչական կազմէն շատերը: եւ ներկաներուն կէսէն աւելին, իմ ալ թեկնածութիւնս պահանջելով, 38 քուէ ապահոված են, մինչդեռ դուք կ'ըսէք թէ մէկ քուէ չեմ չահած: Եւ որովհետեւ ես այս քուէներով վարչական անդամ կ'ըլլայի, յաջորդը, 36 քուէ ստացած անփորձ երիտասարդ մը, վարչութեան անդամ ըլլալու մարմաջով, կը բողոքէ բացակայութեանս այսպան քուէ ստանալուս համար եւ 3—4 համախոհներու հետ կը սկսին առարկելիք պատմել: Եւ թեկնածութիւնս ջնջել:

Իսկ, Բ. հաւաքոյթին ես ներկայ էի, եւ երբ հարց տուի, իմ ետեւէն եղած բամբասանքներուն, պատասխանը եղաւ պապանձումն Զաքարիայի: Ազգ. Կեդր. կոմիտէի յարգելի Նախագահը պէտք չէ՞ր պութկար, ոտքի ելլէր ու յանդիմանէր, բացատրութիւն պահանջելով: Երեւի ծերունի Նախագահը, չուզեց նորոգել ըսի-ըսաւները, միայն ցաւ կը զգամ, շատ մեծ ցաւ, որ Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը, իր այդ «բացատրութիւն» յօդուածով կը մնայ նոյն զրպարտութեանց ազդեցութեան տակ:

Մ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Միութեան եւ ժողովրդային ռամկավարութեանց կոնակէն: «Բայց Եուկոսլաւ ժողովուրդը, որ կը ճանչնայ իր ճշմարիտ բարեկամները, պիտի կրնայ ի դերեւ հանել անոր ծրագիրները»:

Թումանիոյ փոխ-վարչապետն ալ, Կէորկիու Տէժ, նոյն լուտանքները տեղալով, բարձրաձայն յայտարարեց թէ Թիթօ եւ Ցալտարիս (Յունաստանի ար. աքին նախարարը) «կը փորձեն կրակի տալ պալքանեան վառօդի շտեմարանը»:

★ Մոսկուայի թերթերը սկսնակներ կը նուիրեն Եուկոսլաւիոյ հարցին, ծաղրանկարներ ալ հրատարակելով: Այսպէս, նկար մը Թիթօն կը ներկայացնէ իբրեւ քոպրա օձ մր որ կը չարժի Նիւ Եորքի սակարանի զսպանակով: Ուրիշ ծաղրանկար մր կեռ խաչի վերածելով իր մարմինը, երկրպագութիւն ընել կուտայ Հիթլէրի, Հիմլէրի եւ Մուսոլինիի առջեւ ...

★ Իտալիոյ ծերակոյտին մէջ, համայնավար ներկայացուցիչ մը հարցուց թէ ճի՞շդ է որ Պելկրատ եւ Աթէնք ծրագիր մր կ'որոճան, Ալպանիան բաժնելու համար Եուկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի միջեւ: Արտաքին նախարարը վճռապէս հերքեց, չեչտելով թէ անկախ Ալպանիա մր աւելի շահաւոր է Իտալիոյ համար:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ վարկերուն քուէարկութիւնը նորէն յետաձգուեցաւ, Մ. Նահանգներու ծերակոյտի արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբին կողմէ: Բայց անմիջապէս քուէարկուեցաւ 211.370.000 տոլար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, 27.640.000 տոլար Իրանի, Քորէայի եւ Փիլիպպեան կղզիներուն համար: Յանձնաժողովը յոնփակ նիստ մը գումարելով, տեղեկագիր մը պատրաստեց, Եւրոպայի վերազինման վարկերու մասին: — Ատլանտեանի դաշինքը ի զօրու է օգոստոս 24էն սկսեալ:

ՓԱՐԻԶԻ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԷՆ արձակուած բանուորները, աւելի քան 2000 հոգի, ցոյց մր սարքած էին երեքշաբթի օր, Արժանթէօյի հասատատութեան առջեւ: Իբր 2000 գինեալ ոստիկաններ փակած էին դուռները, դիրք բռնելով փոչաթելերու ետին: Ցուցարարները կը պահանջէին բանալ դուռները եւ աշխատանք ճարել իրենց: Ցոյցը խաղաղութեամբ վերջացաւ: — Փոռ տը Պուքի նաւագործարանէն արձակուած 1060 բանուորները որոշած էին Մարսէյլ երթալ քալելով (45 քիլոմեթր), բողոքելու համար: Երեքշաբթի օր 150 հոգի ճամբայ ելան հետիոտն, ուրիշներ՝ կառքով եւ կառախումբով: Թերթերը կը գրեն թէ հետիոտն կարաւանը Մարթիկ հասած ատեն հազիւ 80 հոգի մնացած էին, որոնց 10—12ը կիներ, իսկ Մէտի մէջ (Մարսէյլէն 35 քիլոմեթր) միայն քսան հոգի:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ 53 ապստամբներ, Ֆլորինայի զինուորական ատեանին կողմէ (Յունաստան), իբրեւ մեղսակից ապստամբներուն: Ուրիշ 11 հոգի դատապարտուեցան ցկեանս բանտարկութեան, ինը՝ 20 տարուան, երկու հոգի, երեք տարուան: Ամբաստանեալներուն թիւն էր 112:

ՄԱՐԷՇԱԼ ՄԱՆՇԹԱՅՆ, արեւելեան ճակատի գերման հրամանատարը, երկու օրէ ի վեր կը դատուի Համպուրկի մէջ, բրիտանական ատեանի մը առջեւ, որուն նախագահն է Բ. կարգի զօրավար մը: Ամբաստանեալը եւ իր փաստաբանը պահանջեցին որ զինուորական ատեան կազմուի, մարէշալներով, բայց դատարանը մերժեց: Գերման հրամանատարը կ'ամբաստանուի իբրեւ պատերազմի ոճրագործ: Առաջին օրը, երեքշաբթի, 17 ամբաստանութիւններէն հազիւ եօթը կարելի եղաւ կարդալ. մնացեալ տասը կէտերուն ընթերցումը շարունակուեցաւ չորեքշաբթի օր: Ընդհ. դատախազին ճառը կը բռնէ 150 մեքենագիր էջ: Հաւաքուած են հազար փաստաթուղթեր: Լեհաստան եւ Խ. Միութիւնը, ուր կը գործէր Մանշթայն, տակաւին չեն ղրկած իրենց վկաները:

Մեծ դաշտահանդէս Սեն Լուի մէջ

Նուիրուած Հ. Յ. Դ. «ԱԿՆՈՒՆԻ» ենթակոմիտէի 22րդ տարեդարձին:

Այս կիրակի, 28 Օգոստոս ամբողջ օրը, Սէն Լու Կռան Փէն Եօթնեղբայրեաններու հանրածանօթ պարտէզին մէջ: Ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է: Առանձին յայտագիր տեղին վրայ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Լա Սիոթայէն Կաղնեան ընտանիքը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տարօնցի ընկ. ԱԲԳԱՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ, հանգուցեալին պարագաներուն:

Ցաւակցութիւն կը յայտնեն նաեւ Ա. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ (Սէնթ Էթիէն) մահուան առթիւ, ողբացեալին պարագաներուն եւ այս երկու առիթներով փոխան ծաղկեպսակի 500ական ֆրանք կը նուիրեն տեղւոյն Նոր Սերունդի վարչութեան:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ՄՋԻԿԵԱՆ հաճոյքն ունի իր հայրենակիցներուն հաղորդելու որ վերսկսած է իր սպասարկութիւնը՝

MAISON CHAILLOTի ՄԷՋ

Ուր իր հին յաճախորդներուն տրամադրութեան տակ կը դրուին միօրինակ եւ ֆանթէզի մետաքսեղէն կտորներ, ինչպէս նաեւ բամպակեղէն, վիշի, Զէֆիր, ֆինէթ եւայլն:

— ՆԱԵՒ ԲՐԴԵՂԷՆ ԵՒ ՇԱՊԻԿՑՈՒ —

MAISON CHAILLOT կը գտնուի Poste Colbertի եւ Grand Rueի անկիւնը, Պուրսին ետեւը:

11 Rue Henri Barbusse, MARSEILLE

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

Հանդիպումներ Մուսայի հետ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

270 մեծադիր էջ, շքեղ տպագրութեամբ

Գրեց՝ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Դիմել՝ Բալուեան, Գարսամեան եւ Հ. Սամուէլեան գրատուները եւ ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը, կամ ուղղակի հեղինակին՝ Via G. Pacini, 30, Milano (Italia):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

• ՏԱՐՕՆ ՍԱԼՆՈՑ ՋՈՐԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիր հայրենակիցները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 26 rue des Convalescents: Կարեւոր օրակարգ:

Արեւնուշներու դաշտահանդէսը Վալանսի մէջ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Արեւնուշներու կողմէ, Վալանսի «Մալխասը»ի անտառին մէջ, այս կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 2ին:

Սկաուտական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին: Պիտի ներկայացուի ԳԵՂՋԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍԱՆԻՔ: Զափածոյ պարեր, մարզանքներ, դրօշի պարզում, խմբերգ, մեներգ, հայկական եւ կովկասեան պարեր եւ անկանկալներ:

Վալանսէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 12ին, կայարանի դիմացէն: Ուրիշ մանրամասնութիւնները տեղին վրայ: Մուտքը ազատ է

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, մինչեւ Օգոստ. 10

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

էն Պէզ. 800, Ս. ժԷՐՈՄ Յ. Յակ. 1500: Ա. Խր. 800, ՊՕԼԷՆ Պօյ. 1800, ՓԱՐԻԶ (13) Մ. Ա., ՏԷՍԻՆ Մարտ. 1500ական, ՄԱՐՍԷՅԼ Մարգ. 800, ԼԻՈՆ Ալթ. 1500, ՊՈՒՐԺԷ Էվր. 1700, ՔՈՍՏԱՆԹԷՆ Օհան. 3950, ՎԻՐՈՖԼԷՅ Տողր., ՇԱՎԻԼ Զավ. 1500ական, Արզ. երկու հազար, Սամ. 800, ՓԱՐԻԶ (19) Սահ. 800, (10) Գուլ., (17) Էամ. 1500ական, ՌՈՄԱՆ Զաթ. 800, ՖՈՆԹԷՆ Հաճ., ԿՐԸՆՈՊԼԸ Թ. Ղ., Փ. Ղ. 1500ական, Եմին. 2940, Ս. Վահ. 1500 ֆրանք:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին:

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ: Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԿՈՅՍ ԵՒ ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ

30 Հոկտեմբերին Սալ տը Շիմի:

Բեմադրութեամբ դերասան Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S 376 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Vendredi 26 Août 1949 Ուրբաթ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5932–Նոր շրջան թիւ 1343

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՐՏ ՄԻԱԿՈՂՄԱՆԻ

Քանի կը սաստկանան վայրերան գրոյցները, այնքան կը բազմապատկուին հաւաքական ձեռնարկները, ի խնդիր խաղաղութեան։

Շարժումին գլուխը կանգնած են միջազգային մտաւորականութիւնը եւ երիտասարդութիւնը, ինչ որ բարենշան է։

Երբ մտաւորականութիւնը խաղաղութիւն կը քարոզէ եւ երիտասարդութիւնը կ'ըմբոստանայ նոր արիւնահեղութեանց դէմ, սանձ մը դրուած կ'ըլլայ պատերազմի հրձիգներու վզին։

Օրուան վարիչներուն հետ — քաղաքական թէ զինուորական — յաճախ այս երկու ծաւալուն տարրերն են որ իւղ կը լեցնեն կրակին վրայ։

Այդպէս եղած է արքաներու օրով, երբ «սրբազան» պատերազմներ կը սարքուէին։ Այդպէս է նաեւ այսօր, երբ այնքան դահեր տապալած են, Եւրոպայի թէ Ասիոյ մէջ։

Ո՜րքան միջազգային համագումարներ սար — քուեցան այս տարի, միշտ միեւնոյն մտահոգու — թեամբ, — խափանել երրորդ աշխարհամարտի մը պայթումը։

Բոլոր ժողովներուն մէջ ալ, պերճախօսու — թեան հեղեղներ հոսեցան, պարզելու համար «պատերազմի հրձիգ»ներուն դաւերը։

Աշխարհի ամէն կողմերէն ականաւոր դէմքեր թափեցան Վրոցլաւ, Փեշթա, Նիւ Եորք, Փարիզ, կազմակերպելու համար հակապատերազմեան ճակատը։

Դեռ անցեալ շաբթու նոր համախմբում մը տեղի ունեցաւ Փեշթայի մէջ, իսկ այժմ խաղա — ղութեան կուսակիցները ժամադրուած են Մոս — կուա, աշխարհի ամէն կողմերէն։ (Քէնթրպըրի «կարմիր աւագերէց»ն անգամ պատրաստուած է երթալու)։

Ո՞վ պիտի համարձակէր ծուռ նայիլ այս հաւաքական ձեռնարկներուն, որոնք սերտ կապ ունին մարդկութեան ճակատագրին հետ։

Երկու համաշխարհային փորձերիկներ հաստատեցին թէ պատերազմը ոչ թէ խնդիրներ կը լուծէ, այլ նոր վէրքեր կը բանայ, նոր խնդիրներ, վէճեր, կնճիռներ կը ստեղծէ։

Մնաց որ, մասնաւորապէս երկրորդ Աշխարհամարտէն ի վեր, մարդկութիւնը աննախընթաց ջլաժգութեան մը մատնուած է։ Ուժասպառ՝ ն'ւ նիւթապէս եւ բարոյապէս։ Իսկ «Երրորդ»ի մը գաղափարն անգամ դլխու պտոյտ կը պատճառէ։

Արդ, կարելի՞ է նոր փոթորիկի մը առաջքը առնել դղրդագին համագումարներով, ճառերով եւ ցոյցերով, երբ...

Երբ այս ձեռնարկներուն կազմակերպիչները կը գործեն միակողմանի։ Երկու չափ, երկու կշիռ բռնելով իրենց ափերուն մէջ։ Պատերազմի պատրաստութեան մեղքը վերագրելով միշտ միեւնոյն ճակատին։ Սրբացնելով միւսը։

Դժբախտաբար ա՛յդ է որ կը տեսնենք երկու տարիէ ի վեր, եւ մասնաւորապէս այս տարի։

Ամէն տեղ ալ, մտաւորականութեան եւ երիտասարդութեան առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլար դէպքերը դատել պաղարիւն պարկեշտութեամբ եւ արդարութեամբ։

Այդ առաքինութիւնը պակսեցաւ մինչեւ հիմա սարքուած ժողովներուն մէջ, որոնք միշտ ալ «անկախ» կը հռչակուէին։

Ժողովականները ոչ արդար եղան, ոչ ալ անկեղծ, ինչ ազգի կամ հոսանքի ալ պատկանէին։

Թխածոյ բանաձեւերը, կանխորոշ նշանաբանները եւ միակողմանի ցոյցերը կրնան տարիներ տեւել, առանց դարման ապահովելու չարիքին։

Եթէ Զուլուները չեն գիտեր, գոնէ Եւրոպա եւ Ամերիկա բնակողները գիտեն թէ պատերազմի հրձիգները միայն դեղին չեն, այլ կարմիր։ Մանաւանդ կարմիր։

Երբեք զարմանալի չէ որ պատերազմի, տնտեսական եւ քաղաքական աշխարհակալութեան մասին մտածեն քաղքենի — դրամատիրական հոսանքներ։

Արդ, աշխարհը կը խաղաղի՞, երբ նոյն մեղքերը կատարեալ ճարտարարուեստի մը վերածեր է խորհրդային կոչուած համայնակալ ճակատը, լուծի տակ առնելով, ազատութենէ զրկելով, ստրկելով միլիոնաւոր այլազան ժողովուրդներ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒԹՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Գրագէտ — բանաստեղծներ, ծանօթ հրապարակագիրներ եւ վիպասաններ անգամ կը շարունակեն վայրենի «քահ քահ»ներ արձակել — թը — քական այդ բառը հոլովել — մոռնալով մեր սքանչելի ֆրիզը։

★ «Կեանքը սուղ է», կը գրեն, կը տրտնջան, ձեռքի եւ բերնի վարժութեամբ։

Ընդհակառակն, բուն կեանքը շատ աժան է։ Մանաւանդ երկու պատերազմներէ վերջ։ Ապրուստն է որ սուղ է, եւ միշտ կը սղի։

★ Ռուսերէնէ թարգմանուած բացատրութիւն մը եւս. — «Սունդուկեանցի անուան թատրոն, Մոլոթովի անուան համալսարան, Թումանեանի անուան թանգարան» եւն.։

Նոյն օրինակին հետեւելով, մենք ալ պիտի բսէինք, — Սանասարեանի անուան վարժարան, Խաթեանի անուան դպրոց, Փալանճեանի անուան ճեմարան եւն.։

Մինչդեռ, տարրական գիտելիք մըն է չակերտի մէջ առնել յատուկ անունը։ Հետզհետէ չակերտն ալ կ'իյնայ եւ կ'ըսենք Սունդուկեան թատրոն, Թումանեան թանգարան, Սանասարեան վարժարան, Գէորգեան ճեմարան։

★ Ո՞վ հնարեց սա բարբարոս «քչաթիւ»ը։ Ունինք պատուական բառը, սակաւաթիւ։

★ Ի՞նչ յամառութիւն է տարիներով գրել խոշոր տաղանդ, խոշոր գրագէտ, խոշոր արուեստագէտ, բանաստեղծ կամ ճարտարապետ։

Սեխ կամ դդո՞ւմ է որ կը կշռէք։ Մի՞ս, ոսկո՞ր, թէ խեյք։ Արժէք։ Մեծութիւն։

Մոռցե՞ր էք հարազատ բառը, մեծ, Գրեցէք մեծ բանաստեղծ, մեծ տաղանդ, մեծ արուեստագէտ եւն.։

Տեսա՞ծ էք որ Ֆրանսացի մը շփոթէ grand-ը եւ gros-ն։

★ Ամէն անգամ որ «միոյն» բառը կը կարդամ, ձեռագիր կամ տպագիր, կը թուի թէ կատու մըն է որ կը մլաւէ։

Գրաբար «մի»ն կարելի է գործածել, կարգ մը պարագաներու մէջ։ Բայց ինչո՞ւ հոլովել «միոյն», հնոտի եւ անճաշակ, երբ գիտես որ աշխարհաբար «մէկ»ին սեռականը կ'ըլլայ մէկուն։

ՎԱՀԷ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ կառավարութիւնը պաշտնապէս հերքեց այն մեղադրանքը թէ որոշած են գրաւել Ալպանիոյ մէկ մասը, մնացեալը ձգելով Յունաստանի։ Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ ընդհակառակն Եուկոսլաւիա պաշտպանած է Ալպանիոյ շահերը՝ միջազգային ժողովներու մէջ։ Զեկոյցը կը հերքէ նաեւ սահմանագլուխի բռնաբարման մասին եղած ամբաստանութիւնները։ — Ուաշինկթընի Եուկոսլաւ դեսպանը պաշտօնապէս այցելեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին — Եուկոսլաւիոյ օդանաւային զօրքը նամակ մը ուղղելով Թիթոյի, պատրաստակամութիւն կը յայտնէ ընկերվարական հայրենիքը պաշտպանելու ոեւէ յարձակման դէմ, որ կողմէն ալ ըլլայ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նաւահանգստի բանուորները, նաւաստիները եւ ուրիշ աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին չորեքշաբթի օր, իբրեւ համակրանք հանդէպ այն 1060 բանուորներուն որոնք արձակուած են Փոռ տը Պուքի նաւագործարանէն։ Հանրակառքերը կանգ առին մօտ երեք ժամ։ Գործադուլը ծաւալուն հանգամանք չունեցաւ, որովհետեւ ոչ — համայնավար սէնտիքաները մերժած էին մասնակցիլ։ — Նաւագործարանին բանուորներէն շատ քիչեր կրցած էին Մարսէյլ հասնիլ, ոչ թէ քալելով, այլ կառքով կամ կառախումբով։ Թերթերը կը գրեն թէ՝ հրապարակային ժողովէ մը վերջ, երբ 5—600 ցուցարարներ թափոր կազմած էին դէպի Փլաս Գասթէլլան երթալու համար, ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ քանի մը հարուածներ փոխանակուեցան։ Երեք պահակներ վիրաւորուեցան։ Այս առթիւ ձերբակալուած անձերէն հինգը վար դրուեցան։ Իրիկուան դէմ նոր ցոյց մը սարքուեցաւ, տեղի տալով նոր ընդհարումներու։

Ատլանտեանի դաշինքը ի զօրու

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Օգոստոս 24էն ի վեր ի զօրու է Ատլանտեանի դաշինքը, զոր ստորագրած են 12 պետութիւններ։ Այս առթիւ հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը ստորագրեց Նախագահ Թրումըն, ի ներկայութեան բարձր պաշտօնատարներու եւ դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչներուն։

Նախագահը յայտարարեց.

— «Այսօրուան արարողութիւնը հանդիսաւոր դէպք մըն է ոչ միայն դաշնագիրը ստորագրող ազգերուն, այլեւ բոլոր այն ժողովուրդներուն համար որոնք հաստատուն վիճակ եւ խաղաղ յառաջդիմութիւն կ'ուզեն ինչպէս մենք։ Այս դաշինքով ոչ միայն կ'ուզենք ազատութիւնը փրկել նախայարձակումէ եւ բռնութենէ, այլեւ գործնապէս կը փորձենք խաղաղութիւն ապահովել ի սփիւռս աշխարհի։ Մեր այս ջանքերով մենք կը գործենք Ազգաժողովի ուխտին սահմաններուն մէջ, ուխտ մը որ ամէնէն հանդիսաւոր պարտաւորութիւնները կը դնէ մեր ուսերուն վրայ։ Այդ պարտաւորութիւնները, որոնք մեզ կը ստիպեն միջազգային վէճերը կարգադրել խաղաղ միջոցներով, եւ կենալ սպառնալիքէ կամ բռնութենէ ո եւ է երկրի հողին կամ անկախութեան դէմ եւ աջակցիլ Ազգաժողովին խաղաղասիրական ջանքերուն, բացորոշապէս յայտարարուած են Ատլանտեանի դաշինքին մէջ։ Ո եւ է ազդ պատճառ չունի վախնալու մեր գործակցութեան արդիւնքներէն։ Ընդհակառակն, որչափ սերտօրէն գործակցին Ատլանտեան հասարակութեան անդամակից ազգերը, ի խնդիր խաղաղութեան, այնքան օգտակար պիտի ըլլայ բովանդակ աշխարհի ժողովուրդներուն համար»։

Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպանն ալ ճառ մը խօսելով բացատրեց թէ Ատլանտեանի դաշինքին գործադրութիւնը վճռական քայլ մը պիտի ըլլայ դէպի խաղաղութեան կազմակերպումը։ «Առանց ո եւ է մէկուն սպառնալու, գործադրելով ինքնօգնութեան եւ փոխադարձ օգնութեան սկզբունքները, դաշինքն ստորագրող ազգերը այնքան պիտի զօրանան որ անկարելի պիտի դառնան արշաւանքը եւ պատերազմ Ատլանտեանի շրջանին մէջ։ Այս կերպով ազգեր աջակցութիւն մը պիտի ընծայեն, իրականացնելու համար մարդկութեան իտէալը, — ապահովել խաղաղութիւնը»։

Վերջին պահուն դաշինքին վաւերացման թուղթերը յանձնած էին Ֆրանսա, Իտալիա, Տանըմարքա եւ Փորթուկալ։

Ամրութիւններ Պալթիկ ծովէն մինչեւ Մօտաւոր Արեւելք

Անգլեւսաքսոն թերթերը կը գրեն թէ՝ արեւմտեան պետութեանց քաղած տեղեկութեանց համաձայն, վերջին ամիսներու ընթացքին նոր միջոցներ ձեռք առնուած են, զօրացնելու համար խորհրդային սահմանագիծը, Պալթիկ ծովէն մինչեւ Մօտաւոր Արեւելք։

Այսպէս, ականներ դրուած են արեւելեան եւ արեւմտեան սահմանագլուխի կարգ մը մասերուն մէջ եւ դէպի արեւելք տեղափոխուած են ամբողջ գիւղեր։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, այս կարգադրութիւնները կապ ունին Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ ծագած վէճին հետ։ Մոսկուա կ'ուզէ նախ կարելի եղածին չափ զօրացնել իր դիրքը, դիւանագիտական յարձակողականի մը ձեռնարկելու համար մառէշալ Թիթոյի եւ բոլոր անոնց դէմ որոնք չեն ուզեր անպայման հպատակութիւն յայտնել։

Այս առաջադրութեամբ, ամէնէն աւելի ջանքեր կը թափուին Չեխոսլովաքիոյ մէջ։ Այս ամբան ընթացքին ականներու, պահականոցներու, փշաթելերու եւ ուրիշ ամրութիւններու ցանց մը կազմուած է երկրին այն մասերուն մէջ որ սահմանակից են Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին։ Չեխերը միեւնոյն ատեն չէզոք, «ոչ ոքի պատկանող» գօտիներ հաստատած են զանազան վայրերու մէջ, իրենց երկրին եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Այս գործողութեան առթիւ այլուր փոխադրուած են ամբողջ գիւղեր։ Նոր հասած փախստական Չեխեր կը պատմեն թէ ծայր աստիճան դժուարացած է երկրէն հեռանալը։

Հունգարիա եւս փշաթելերով ամրութիւններ կը հաստատէ Աւստրիոյ սահմաններուն վրայ։

ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նորէն զրոյցներ կը շրջին կասկածելի համարուած փոքրամասնութեանց այլուր փոխադրութեան մասին, ոչ միայն արեւելեան Եւրոպայի, այլեւ բուն իսկ եւրոպական Ռուսիոյ մէջ։ Այժմ կը հաստատուի թէ ամբողջ հրեայ բնակչութիւններ ասիական Ռուսաստան փոխադրուած են վերջին ամիսներու ընթացքին, ուրիշ փոքրամասնութեանց հետ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ ԵՒ ԱՅԼՈՒՐ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ՄԹԵՐԱՆՈՑԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

ԽՄԲ. — «Ազդակ»էն կ'ամփոփենք հետեւեալ տեղեկութիւնները որոնք վերջերս քաղուած են ճամբորդներէ.—

Երբեմնի հայկական մեծ կեդրոններուն մէջ, բոլորովին կորուած հայկական անցեալէն ու ներկայէն, վախնիվախ կ'ապրի ճղակոտր ժողովուրդ մը որուն խորշակահար ամէն մէկ ոստը բեկորն է տապալած ծառի մը:

Անտարակոյս որ այս դժբախտներէն մէկ երկու հոգի չճանչցող Հայ մը լրիւ չի ճանչնար տառապանքը այն անանուն տառապանքին որ Ապրիլ 24էն ի վեր բաժինը եղաւ այս ժողովուրդին: Պէտք է քարէ սիրտ ունենալ, կամ ըլլալ ամբողջովին այլասերած՝ չզգածուելու համար իրենց ճակատագրէն որ ներկայի, ապագայի անստգութեամբ կը հալածէ զիրենք, ճարահատութենէ բթացած աչքերուն առջեւ դամոկլեան սուրի անդթութեամբ խաղցնելով նահատակ պապերու անթաղ գերեզմաններուն ուրուականը: Միակ մխիթարական երեւոյթը որ կայ արտասահմանի Հայերուս համար, սա է թէ մեր դժբախտ եղբայրներն ու քոյրերը Հայու աննկուն կամքով դեռ կը շարունակեն իրենց պապերու յիշատակին հաւատարիմ մնալու յուսահատական պայքարը որուն գինը, ատեն ատեն, նոյնիսկ չեն քաշուիր իրենց կեանքով վճարելու:

Բուն Սեբաստիա քաղաքին ու շրջակայ գիւղերուն մէջ կան շուրջ երեք հարիւր ընտանիքներ, առանց հաշուելու անոնք որոնք չեն յիշեր կամ կ'ուրանան իրենց հայութիւնը: Սովորութիւն է ամէն տեղ, ընտանիքը միջին հաշուով հինգ հոգի հաշուել. ուրեմն միջին հաշուով Սեբաստիոյ մէջ կան շուրջ 1500, կամ գաւառացի Հայուն միջինը նկատի ունենալով՝ շուրջ երկու հազար Հայեր: Առհասարակ ցրուած են, բայց այդ վիճակին մէջ անգամ արեան կապը կը մղէ զիրենք ամփոփ ապրելու: Թուրքերը Հայոց թաղը կը կոչեն «Կեավուր մահալլէսի» (Անհաւատներու թաղ): Կան ծանօթ Թուրքերու հայկական ծագումով կիներ որոնք երբ իրենց մէկ արենակցին հետ տեսնուելու առիթը ունենան չեն ծածկեր իրենց ծագումը եւ իրենց դժբախտութեան պատճառը՝ մեծ ջարդը յիշելով կ'անիծեն իրենց բախտը, այսպիսի մայրերու Թուրք զաւակները առհասարակ լաւ տրամադրուած են Հայոց հանդէպ ու կը ջանան օգտակար հանդիսանալ անոնց: Կան ալ այնպիսիներ որոնք ի սպառ կ'ուրանան զանոնք:

Հայերը առ հասարակ կը զբաղին ոսկերչութեամբ, դերձակութեամբ եւ ջաղացպանութեամբ: Աւելի մաքուր են տեղացիներէն եւ իրենց աշխատասիրութեամբ եւ յառաջդիմութեամբ անոնց նախանձը կը գրգռեն: Ծնած մթնոլորտի մէջ կ'ապրին եւ ազատութեան գաղափարն անգամ չունին. բաց բերնով մտիկ կ'ընեն երբ լսեն թէ տակաւին աշխարհի վրայ Հայ գոյութիւն ունի, եկեղեցիներով, դպրոցներով եւ մամուլով: Ամենափոքրիկ հայկական լուրը. արեւախանձ հողի ջուր ծծելուն ագահութեամբ մտիկ կ'ընեն եւ պլպլացող հայկական յոյս մը բաւական է զիրենք բաւարարելու եւ հպարտացնելու որ Հայ են: «Լսեր ենք, բայց հաւատալնիս չի գար», բսած ատեն կը տեսնես արցունքը՝ որ կը պատէ ամէնէն առնականին աչքերն անգամ:

Առհասարակ երկու անուն ունին, տեղացիներուն դայրոյթը չգրգռելու համար: Մէկը՝ առտնին մտերիմներու միջեւ գործածուած մեր գիտցած հայկական անուններն են. միւսը՝ Թրքական ծանօթ անուններ: Կը պատմեն թէ երբ գործով գիւղերը երթան, առանց գիտնալու իրենց զիմացինին ինքնութիւնը, արեան կանչով, բնազդով կը զգան իրենց դիմացինին հայութիւնը եւ կը բացուին իրարու: Շատ սրտբաց եւ հիւրասէր մարդիկ են, տարէցներէն շատեր լաւ հայերէն գիտեն, բայց նորահաս երիտասարդներէն քիչեր միայն «Հաց, ջուր»էն անդին բան չեն գիտեր: Դուրսը թէ տան մէջ, Թուրքերէն կը խօսին Թուրքէ մը չզանազանուելու սահմանութեամբ: Իրենց զաւակները կ'ուսանին Թրքական վարժարաններու մէջ, բայց նախակրթարանը աւարտելէն վերջ, երբ բարձրագոյն վարժարաններու դուռը ափ կ'առնեն՝ այն ատեն կը զգան իրենց ծագման ահաւոր «մեղքը». որովհետեւ բարձրագոյն հաստատութեանց դռները փակ կը գտնեն իրենց առջեւ զանազան ու զարմանազան պատրուակներով եւ առասպելներով, որոնց նպատակն է պարզապէս հայ մտքի զարգացումը չէթայինել, մնացորդացն իսկ մտաւորական խաւարի ճամբով փճացնել:

Նախկին բարգաւաճ հայաքաղաքէն իբրեւ վաւերական փաստ՝ Սեբաստիոյ մէջ դեռ կանգուն կը մնան քաղաքին եօթը եկեղեցիները, հայկական ոճի ինքնուրոյն դրոշմն իրենց ճակտին: Սուրբ Նշանի համանուն վանքը վերածուած է զինուորական մթերանոցի, իսկ մնացեալները, բացի մէկէն որ հիմնայատակ կործանելով փոխուած են, վերածուած են կառավարական մթերանոց եւ զինուորական ախոռ: Այն կամարներուն տակ ուր հայ բարեպաշտ քահանային ու ժողովուրդին խնկահոտ աղօթքը կը բարձրանար եւ Յիսուսի մարմինը կը բացուէր մաս առ մաս, այսօր պետական ձիեր իրենց բարբարոս տէրերու հարազատ լեզուով կը վրնջեն: Խաչերը հանուած են զմբէթներէն. խաչկիր դռները փոխանակուած են հասարակ դռներով, հայկական արձանագրութիւնները գերծուած են: Հայն ու քրիստոնեան յիշեցնող ամէն ինչ փճացուած են կանխամտածեալ չարագործութեամբ: Հայկ. դպրոցի անունն իսկ չկայ: Կան քանի մը նախկին «վարժապետ»ներ որոնք հայերէն սորվեցնելու գաղափարէն իսկ կը սոսկան:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կը ջանան իրենք իրենց մէջ կնքել ամուսնութիւնը. արդէն իրար կը ճանչնան եւ արեւելեան եղանակով աղջիկները քանէն առաջ կը տեղաւորեն. դեռ գոյութիւն ունի օրօրոցէն նշանտուքի եւ խնամիական կապի աւանդական սովորութիւնը: Կը պատահի որ Թուրքերու հետ ամուսնանան ազատ կամքով կամ բռնաբարութեամբ: Մինչ Թուրք երիտասարդը կրնայ կարծել իրաւունքներ ունենալ հայ աղջկան վրայ, հայ երիտասարդը մտքէն իսկ չի կրնար անցընել Թուրքի հետ ամուսնանալ, որ եւ է փորձ կը պատժուի ժողովրդային ցասմամբ՝ քարկոծումով կամ սպանութեամբ:

Ամուսնութեան «արարողութիւնը» հետեւեալ կերպով կը կատարուի:— Երկու կողմի ազգականները տան մը մէջ կը հաւաքուին, Թուրքեր ալ կը հրաւիրուին, բայց առհասարակ չեն գար: Տան ծերունիներէն մին երիտասարդ թեկնածուներուն ձեռքերը իրար կը միացնէ եւ չես գիտեր ինչ հրաշքով մասնաւորներու տան սնտուկին եօթներորդ տակերը լաթերու մէջ փաթթած Մաշթոցի մը մէջէն հասկցած — չհասկցած բաներ մը կը մրթմրթայ որուն ժողովուրդը կը պատասխանէ սրտաբուխ «ամէն»ներով: Ասկէ վերջ ամուսնութիւնը կատարուած կը յայտարարուի: Նորապսակներուն կը մնայ կառավարութեան դիմել եւ քաղաքային պաշտօնական ամուսնութեամբ արձանագրուիլ տոմարին մէջ իբրեւ Թուրք հայրենակից: Հարսանիքի ընթացքին կամ վերջը ներելի չէ ուրախութիւն, նուագ, պար սարքել: Թաղին Թուրք լաճերը, այդպիսի փորձի մը պարագային, մեծերու դրդումով կը քարկոծեն հարսնետունը զայն վերածելով սգատան: Ուրեմն հարսնիքը տեղի կ'ունենայ լռիկ մնջիկ եւ ուրախութեան, երգի, պարի երանելի հին օրերու ցաւալի վերյիշումներով որոնց երիտասարդ հերոսները տան անկիւնը կծկըտած ալեւորուս ծերունիներն են: Երիտասարդները ու մանաւանդ երիտասարդուհիները կը ջանան որեւիցէ գետնի վրայ ուշադրութիւն չգրաւել եւ լաւ ապրիլ այն դրացիներուն հետ որոնք նախախնամութեան անգութ մէկ հարուածով տրուած են իրենց:

ՀԱՅՈՐԴԻ

Ապտիւլ Համիտի դէմ արձակուած ռումբը

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՀՌԵԿՈՂ՝ ՌՈՒՄԲԻ ՊԱՅԹՈՒՄԷՆ ՎԵՐՋ.— ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— «ՀԱՅԵՐԸ ԳԻՇԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ ԵԸԼՏԸԶ ԿԸ ՏԱՐՈՒԷԻՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ԵՒ ԿԸ ԽՈՇՏԱՆԳՈՒԷԻՆ».— «ՈՄԱՆՔ ԱՆՃԱՆԱՉԵԼԻ ԵՂԱՆ»:

Համիտիյէ մզկիթին շրջակայքն ալ խառնակութիւն կը տիրէր: Հաւատարիմ մանկլաւիկները ամբողջովին փախած էին: Մզկիթին փեղկերը փրթած, ամէն կողմ վախ եւ լռութիւն: Անդին, հանդիպակաց հրապարակին վրայ մարդ մարդասանք չկար: Խեղճ մարդ մը, որուն գլուխը փրթած էր, կը հանգչէր գետինը, ձեռքի հացի կապոցը գետին ինկած էր, կոկորդէն արիւնը կը հոսէր դեղին հողին վրայ: Անդին երկու դեռատի սայլապաններ գետին փռուած էին, մէկուն կուրծքը կտոր կտոր եղած էր, արիւնլուայ թոքերը կ'երեւէին, միւսը հողին դեռ փչած չէր, հողին վրայ հոնդիւններ կ'արձակէր ցանկապատերուն բոլորտիքը սպանդանոցի մը տեսարանը կը պարզէր: Վիթխարի մարդիկ տապալած էին պատերուն տակ: Ցանկապատին տակ ձիերու դիակներ դիզուած էին, արիւնը հեղեղի պէս կը հոսէր: Հեծեալ զինուոր մը իր ճերմակ զգեստով եւ ճզմուած քալփաքով անկենդան կը հանգչէր ձիուն վրայ, մերթ արիւնաթաթաւ սրունք մը կ'երեւէր ձիերուն մէջտեղ, յետոյ կ'անհետանար մսակոյտին մէջ: Ձիերուն տակէն կը նշմարուէին հեծեալ զինուորներուն արիւնոտ գլուխները:

Կանաչ ցանկապատերը ներկուած էին կաս-կարմիր արիւնով եւ մսի կտորներով: Ռումբին պայթումը այնքան սաստիկ եղած էր որ մարդկային մարմնի կտորներ փակած էին պատերուն, ցանկերուն: Ապտիւլ Համիտ այս մսակոյտին մէջէն անցած էր, դուրս ելլելով մզկիթէն իբրեւ բռնապետութեան ուրուական՝ պալատ վերադարձած եւ հրահանգներ տուած աքսորի, բանտարկութեան, պատիժներու եւ քննութեան համար:

Այս մահաբոյր եւ ամայի հրապարակին մէջտեղը փոս մը գոյացած էր: 4—5 հոգի այդ փոսին շուրջ հաւաքուած՝ իբրեւ թէ քննութիւն կը կատարէին: Այդ մարդիկն էին Սաղալլը Մէհմէտ եւ արբանեակները:

Անոնք ալ հեռացան սակայն եւ հիմա ահուդողի մատնուած էին Համիտի լրտեսները, որոնք վեհապետին դրամները առած եւ սակայն չէին կատարած իրենց ծառայի պաշտօնը:

Մէկ կողմէ քննութիւն կը կատարուէր, միւս կողմէ մեռելները, ձիերու դիակները կառքերով կը փոխադրուէին: Իսթանպուլի ժողովուրդը բան մը չէր գիտեր Եըլտըզի դաւադրութեան մասին, հետաքրքրութենէն ինքզինքը կ'ուտէր:

Վերջապէս կազմուեցաւ քննիչ մարմին մը՝ ոճրագործները գտնելու համար: Այդ մարմնին մաս կը կազմէին Նէճիպ Մէլհամէ, Նէճմէտտին Մօլլա պէյ եւ այլ անձեր:

Ամենամեծ ճնշումը Հայերու վրայ ի գործ դրուեցաւ, զանգուածային ձերբակալութիւններ սկսան Հայերը գիշերը մինչեւ առաւօտ Եըլտըզ կը տարուէին կառքերով եւ կը խոշտանգուէին ու կը տանջուէին ամէն տեսակ զուլումի կ'ենթարկուէին, որպէսզի յայտնեն ոճրագործները:

Շատ մը Հայեր չկրցան տոկալ այս զուլումին, եւ ոմանք անճանաչելի եղան ճեմիչներուն անկիւնը, թիթեղի կտորներով: (ԽՄԲ.— Խոհաբար Նշանն էր):

Յաջորդ օր թերթերն ալ տարօրինակ լեզուով մը կը նկարագրէին դէպքը, եւ կը գրէին թէ ոճիր մը գործուած է Եըլտըզի մէջ եւ Նորին Վեհափառութիւնը իր նուիրական եւ խալիֆայական ոգիին ազդեցութեամբ, արտակարգ կորով մը ցոյց տուած էր, մինչդեռ Ապտիւլ Համիտի համար քանի քանի դժբախտներ մեռած էին, անոնց մասին խօսք չկար:

Եւրոպական թերթերը սփինակներ յատկացուցեր էին կարմիր Սուլթանին, մինչ Իսթանպուլի թերթերը անոնց բառերն անգամ կը բարեփոխէին եւ Ապտիւլ Համիտի փախկոտութեան վերաբերեալ մասերը հակառակ ձեւով կը ներկայացնէին:

Ապտիւլ Համիտ փրկուած էր, եւ քրիստոնեաները ահուդողի մատնուած ըլլալով, կ'աղօթէին եկեղեցիներու մէջ:

Զուլումը եւ քննութիւնները կը շարունակուէին միեւնոյն սաստկութեամբ:

Վերջապէս իրականութիւնը մէջտեղ ելաւ ամբողջովին: Հաստատուեցաւ թէ կարգ մը հայ հայրենակիցներ սարքած էին մահափորձը, Օսմանեան ազգը փրկելու համար Համիտեան բռնակալութենէն:

Պոմպան ժամացուցաւոր էր եւ հայթայթուած Ժորիսի եւ ուրիշ խիզախ Հայերու կողմէ ամենամեծ դժուարութեամբ: Ռումբը դրած էին կառքի մը մէջ որ ընկերացած էր ուրբաթի արարողութեան մասնակցող կառքերուն եւ մզկիթին մօտ բերուած: Կարծեր էին թէ ռումբը իր զօրութեան հետեւանքով պիտի ազդէր մինչեւ մզկիթին ներսը եւ անպատճառ պիտի սպաննէր Համիտը: Ռումբը պայթած էր սոսկալի դղրդիւնով մը, երբ Սուլթանը դուրս ելած էր մզկիթէն:

Ապտիւլ Համիտ աստիճաններ պատուանշաններ չռայլեց քննիչ յանձնաժողովի անդամներուն:

Բանտարկուեցաւ Պելճիքացի Ժորիս, իբր մասնակից դաւադրութեան եւ «հաֆիէ»ներուն գործ բացուեցաւ այլեւս, Եըլտըզի շրջակայքը հսկայ պատ մը շինուեցաւ եւ զուլումը սաստկացաւ անհունապէս, շարունակուելով մինչեւ 1908:

(ԱՅԼԸՔ ԱՆՍԻՔ ԼՈՓԷՏԻՍԻ)

Հրեան.— Ի՞նչ կ'արժէ այս ջութակը տուփով միասին:

Վաճառորդը.— 75 ոսկի:

Հրեան.— Իսկ առանց տուփի՞:

Վաճառորդ.— Տասը ոսկի պակաս:

Հրեան.— Ահա քեզի տասը ոսկի. տուէք ինծի տուփը ...:

★

Կենդանաբանական պարտէզին մէջ

ՊԱՀԱԿԱՆԸ.— Տիկին, արգիլուած է հոս լուսանկարել:

ՏԻԿԻՆԸ.— Բայց ես կենդանիները չեմ նկարեր, այլ ամուսինս:

ՊԱՀԱԿԱՆԸ.— Ձեզի կ'ըսեմ, հոս արգիլուած է ոեւէ ձեւի կենդանի լուսանկարել ...:

Պատանի ջութակահար Վենետիկի մէջ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Ցառաջ) — Ժիրայր Գանթարճեան տասնեօթամեայ պատանին, որ Եգիպտոսի մէջ արդէն «Հրաշք տղու» համբաւը կը վայելէր, Օգոստոս 14ի կիրակին նուագահանդէս մը տուաւ Վենետիկ, Մ. Թ. վարժարանի դահլիճին մէջ։

Երկու տարի վերջնական կատարելութեան հասցնելէ վերջ իր արուեստը Վազա Փրիհոտա չեխ աշխարհահռչակ ջութակահարին ձեռքին տակ, այսօր Ժիրայր Գանթարճեան նոյնինքն մեծ Վարպետէն հրապարակ կը հանուի՝ իբրեւ կատարեալ իր արուեստին մէջ, որ կարող է միջազգային շրջանակներու մէջ ստեղծել իրեն բացառիկ անուն մը։

Այս տարուան Մայիս 18ին՝ էր որ նախ Ճենովայի դքսական պալատին մէջ տուաւ ապացոյցը իր տաղանդին՝ ասպարէզ գալով դժուար կտորներով։

Վենետիկի մէջ Մխիթար Աբբահօր մահուան 200ամեայ յոբելեանին առթիւ սարքուած երրորդ հանդէսին փառաւորութիւնն ու զարդը եղաւ ան, ստեղծելով մեծ ոգեւորութիւն իր շուրջը եւ հայ անունին հանդէպ։

Նուագեց Մոցարթի Սի պէմոլ մաճճիորէ Սօնաթան, Պախի Չիաքքօնան, Ախրոնի Եփրայական մելոտին, Արամ Խաչատուրեանի Ջութակի քոնչէրթօի Անտանթէն, Գականինիի Վարիասիոնները, Սարասաթի Ծափաթէատօն։ Շռնդալից ծափահարութիւններ յաջորդեցին իր նուագներուն։ Կրկնակի «պիս»երու դոհացում տալու համար՝ նուագեց Շուպէրթի Ավէ Մարիան։

Ժիրայր Գանթարճեան անտարակոյս սահմանուած է մեծ ապագայ մը ունենալու, ճշգրտութիւնը լարերու հնչականութեան, զգացումի արտայայտութիւն եւ թեքնիքի կատարելութիւնը՝ որ յատկութիւնները կը կազմեն իր ջութակահարի արուեստին, ցոյց կուտան թէ ան պիտի դառնայ փութով եզական տաղանդ մը միջազգային արժէքով, ինչպէս Եհուտի Մենուհին մը կամ Վազա Փրիհոտա մը։ Զմայլելի է իր մէջ գիտակցութիւնը իր կատարածին, լրջութիւնը եւ համեստութիւնը, իր նկարագրին եւ խորապէս թափանցումը նուագած կտորի ոգւոյն եւ ոգւոյն։ Կը զգայ եւ կը զգացնէ։

Բազմաթիւ հայ ունկնդիրներու հետ կային նոյնքան բազմաթիւ գեղարուեստասէր Իտալացիներ, որոնք հիացումի բառ ունէին միայն հայ պատանիին հանդէպ։ Շատեր փափաքեցան որ ան վերադառնայ կրկին Վենետիկ, հրապարակային սրահի մը մէջ նուագելու, ստեղծելու համար աւելի լայն ժողովրդականութիւն մը։

Ժիրայր Գանթարճեան ծնած է Գահիրէ 1 Հոկտեմբեր 1931ին։ Չորսուկէս տարեկան հասակին սկսած է ջութակի դասերը եւ վեց տարեկանին ներկայացած է առաջին անգամ հասարակութեան առջեւ նուագահանդէս տալու։ 9 տարեկանին արդէն ուշադրութիւն գրաւող սօլիստ մըն էր, որ կը նուագէ Վիվալտիի Քոնչէրթօ ան լամինէօր, Շուպէրթի ան Րէ մաճճիորէ Սօնաթան, ինչպէս Նովաչէքի Բէրփէթուում Մոպիլէն։ Այնուհետեւ ջութակի արուեստը չունի անոր առջեւ գաղտնիքներ, Փականինիի Գափրիչճերը, Մէնտըլսոնի Գոնչէրթօն նուագուած տասներկու տարեկանին, կը սքանչացնեն հայ եւ օտար ունկնդիրները։ Եգիպտոսի մէջ իր վերջին նուագահանդէսը կ'ըլլայ Աղեքսանդրիոյ «Ալհամբրա» թատրոնին մէջ, ուր նոր յայտագրին մաս կը կազմէր նաեւ Փականինիի թիւ 1 Գոնչէրթը՝ որ ջութակի արուեստին ամէնաբարձր կատարներէն մին է։

Վազա Փրիհոտա, որ այդ առթիւ պատեհութիւնը կ'ունենայ ծանօթանալու հայ պատանիին հետ, խորհուրդ կուտայ ծնողքին՝ փոխադրել զինքը Եւրոպա, որպէսզի ձեռք բերէ վերջնական կատարելութիւնը։ Եւ այսօր Ժիրայր Գանթարճեան լսած եւ իւրացուցած մեծ Վարպետին թելադրութիւնները եւ անդրադարձումները, իր տասնեօթամեակը, դեռ չլրացուցած, կանգնած է երաժշտական աշխարհի առջեւ՝ իբրեւ անուն մը, որ հետզհետէ աւելի պիտի մեծնայ եւ աւելի պիտի ծաւալի, պատիւ բերելով իր ազգին։

Հ. Մ. Ճ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Մտահոգ միշտ վառ պահելու համար Սեբաստիոյ մեր ընկերներու մէջ ոգեւորութիւնը, Շրջ. վարչ. առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպեց նաւագնացութիւն մը Օգոստոս 14ին դէպի Port - Pin։ Երկու հարիւրի մօտ էին մասնակցող հայրենակիցները, մեզի հետ էին նաեւ ընկեր Ս. Տ. Թովմասեան եւ ընկեր Նուպար Փարիզի Կեդր. վարչութեան կողմէ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի երիտասարդ ընկերվարականներու ներկայացուցիչը։

Ճամբորդութիւնը տեւեց երկուքուկէս ժամ, խաղաղ եւ կապոյտ միջերկրականի վրայ։ Նաւուն կայմին վրայ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։ Նաւագնացութիւնը տեւեց մինչեւ ժամը տասը, խանդավառ երգերով եւ ուրախ տրամադրութեամբ։ Զբօսավայրը գեղեցիկ, փոքր ծոցի մը եզերքն է, շրջապատուած ծառախիտ բլուրներով, հազիւ ցամաք հասած, բոլորն ալ գրաւած էին արդէն բնութեան այս գեղեցիկ անկիւնին յարմարագոյն տեղերը։ Անհամբերներ պակաս չէին անմիջապէս ջուրը նետուելու համար։ Իւրաքանչիւրին ընտանեկան սեղանը ոգեւորուած էր յեղափոխական եւ ժողովրդական երգերով։ Իսկական վայելք մըն էր լսել ընկերուհի Ա. Քէօսէեանի (Փարիզէն) գեղեցիկ երգերը։ Ու այսպէս ամբողջ օրը, մեր մեծ ընտանիքին անդամները անցուցին բնութեան մէջ անփոխարինելի օր մը։

Արեւը իջած հեռաւոր հորիզոնին վրայ՝ վերադարձի ճամբան ցոյց կուտար։ Տեսարանը աւելի գեղեցիկ էր քան առաւօտուն։ Երբեմն մեծ նաւ մը կը ճեղքէր կապոյտը, որուն լոյսերը կը գեղեցկացնէին տեսարանը։ «Planier»ի փարոսը հեռուէն իր ազդարարող լոյսը կը տարածէր ամէն կողմ։ Երբ հասանք Մարսէյլի նաւահանգիստը, քաղաքը գոյնզգոյն լոյսերու տակ կախարդական երեւոյթ մը ստացած էր։ Ահա քարափը անխուսափելի բաժանումի պահը «Մշակ բանուոր»ը եւ «Մարսէյյէզ»ը կը թնդացնեն օդը։

Ամբողջ նաւագնացութիւնը չարժանկարուեցաւ։

Մանուկ Պօյաճեան

ՏԽՐՈՒՆԻ — ՊԱԹՐՈՒՄՑԻ ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ առտու հողին յանձնեցինք սիրելի Մկրտիչը։ Ծնած էր Կարինի նահանգին մէջ, 1896ին եւ ծանօթ էր իր շրջանակին մէջ «Պաթումցի Մկրտիչ»։ Իր իսկական անունն էր Մկրտիչ Աճէմեան։ Փոքր հասակին իր ծնողքին հետ կը գաղթէ Պաթում, ուր կը դառնայ կօշկակար։ 1916ին, տակաւին 18—20 տարեկան, կամաւոր կը գրուի Անդրանիկի գունդին մէջ եւ կը ծառայէ մինչեւ վերջ։ Հայաստանի հանրապետութեան անկումէն վերջ կ'անցնի Պոլիս, յետոյ Փարիզ։ 1928ին իբրեւ վարպետ կ'աշխատի Փամպուկճեանին արհեստանոցը, կը մասնակցի միջազգային մրցումի մը եւ կը շահի առաջնութիւնը իբրեւ վարժ արհեստաւոր։ Պատերազմի տարեն զրկանքներ կրած ըլլալով, այս նեղ պայմաններուն չի կրնար տոկալ։ Վերջերս սրտի տկարութիւն մը եւս ունենալով, Օգոստոս 4ին հիւանդանոց կը փոխադրուի։ Դժբախտաբար բոլոր դարմանները անօգուտ անցան։ Իր ետին կը թողու մայր մը, եղբայր մը, քոյր մը որոնք Հայաստան կը գտնուին։

Հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Մկրտիչ։

Ց. Տէր Մինասեան

ՅԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԼԻՆՑ (Աւստրիա), 17 Օգոստ. — Սիրելի «Յառաջ», կ'ուղեմ քանի մը տեղեկութիւններ հաղորդել Լինցի հայ տարագիրներու մասին։

1946ին, տարագիրներու Միջազգային կազմակերպութիւնը իրաւունք տուաւ ամէնազգի տարագիրներուն վերադառնալ իրենց հայրենիքը կամ ուրիշ երկիր մը։ Մենք ալ արձանագրուեցանք։ Եւ այս երկար ժամանակի ընթացքին, 1946էն 47, այլուր փոխադրուեցան 66 հոգի, (Մ. Նահանգներ 20, Պրազիլիա 11, Չիլի 11, Վենեզուէլա 19, եւ Անգլիա 5)։

Այժմ դեռ կան 101 հայ տարագիրներ որոնցմէ քանի մը ընտանիքներ գրուած են Մ. Նահանգներու համար, եւ հաւանական է որ յաջողին շուտով ճամբայ ելլել։

Օգոստոս 13ին մեզի այցելեց ԱՆՁԱ.ի ներկայացուցիչը, Պ. Ա. Չէլվէեան, եւ անձամբ տեղեկացաւ իւրաքանչիւր ընտանիքի վիճակին։ Ցարդ.լի այցելուն մեր մէջ արծարծեց ազգային եւ պատմական ոգին։ Գլխաւորաբար խօսեցաւ ազգապաշտպանութեան եւ ԱՆՁԱ.ի ձեռնարկներու մասին։ Ցաջողութիւն։

Ա. Ա.

ՀԱՅ ՄԸ ՇԱՀԵՑԱՒ ՄՐՑՈՒՄԸ

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ — Այս տարի ալ, Օգոստ. 21ին, խուռն բազմութեամբ տեղի ունեցաւ Grand Prix D'Aix Thermalի հեծելանիւի մրցումը։ Կը մասնակցէին 75 մրցորդներ, աշխարհահռչակ դէմքերով։ Ու միայն մէկ Հայ, Եդուարդ Փամպուքճեան։ Ո՞րուն միտքէն կ'անցնէր որ այդ խոստումնալից երիտասարդը պիտի շահէր առաջնութիւնը։

Ճիշդ ժամը 3ուկէսին կը տրուի մեկնումի ազդանշանը, բոլորը, առոյգ եւ կայտառ, էքսը շրջան պիտի ընէին 35 անգամ, կտրելով115քիլոմեթր ճամբայ։ Փամպուքճեան 11րդ շրջանէն սկսեալ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Դ.

ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

— Տղայ ես, բարեկամ, Աստուած իր դատաստանը այդպէս շուտ չի տեսներ։ Ան դեռ ժամանակ կուտայ ապաշխարելու, պատասխանեց մէկը։

— Բայց ես չեմ հաւատար որ Վեստ Սարգիսը գէշ մարդ մը ըլլայ։

— Ես ոչինչ չեմ տեսած, բայց շատ բան լսած եմ։ Կ'ըսեն որ ան մինչեւ անգամ կ'ուզէ թագաւոր ըլլալ, եւ այդ պատճառաւ փորձեր է Գագիկ Բագրատունին սպաննել տալ։

— Ոչ, այդ անկարելի է։ Ո՞վ կը համարձակի անոր մէկ մազին դպչիլ։ Մենք կը խորտակենք Վեստ Սարգիսի պալատը եւ զինքն ալ կտոր կտոր կ'ընենք։

Ամբոխին մէջ վիճաբանութիւնը հետզհետէ կը տաքնար։ Թենթը կայծը ձգած էր ու կռթնած իր փայտին՝ անձայն կը տեսնէր, թէ ի՛նչպէս այդ կայծը տակաւ կը բոցբոքէր։

— Բարեկամներ, պարապ խօսք չուզեր, ըսաւ նոյն ծերունին. մենք աւելի լաւ կ'ընենք որ շուտով Գագիկ թագաւոր օծել տանք։

— Բայց ան դեռ փոքր է։

— Ի՞նչ կ'ըլլայ փոքր ըլլալով. կը բաւէ որ ան քաջ է եւ խելացի։

— Ո՞րո՞ւն դիմենք, տղաք։

— Վահրամ իշխանին, մեր անգին Վահրամ Իշխանէն խնդրենք, որպէսզի մեզ եւ մեր խղճմտանքը օտարի տակ չձգէ, ան կը սիրէ ազգը։

— Կեցցէ Գագիկ թագաւորը, ապրի Վահրամ իշխանը, գոռաց ամբոխը եւ անոր ձայնին արձագանգ տուին Անիի շքեղ պալատներն ու փարթամ շէնքերը։

— Երթանք, երթանք Վահրամ իշխանին, կանչեց ամբոխին մէջէն ձայն մը, պէտք չէ ուշացնել, երկաթը տաք տաք կը ծեծեն։

— Երթանք, երթանք գոռաց ամբոխը եւ շարժեցաւ դէպի Վահրամ Պահլաւունիի պալատը։ Ճամբան շարունակ կը պոռային գացողները։

— Կեցցէ Գագիկ թագաւորը, ապրի Վահրամ իշխանը։

Թենթն էր որ ամբոխը կ'առաջնորդէր։

Ե.

ՍԵՒ ՄԱՐԴԸ

Վեստ Սարգիս արդէն լսած էր ամբոխին կանչը եւ սիրտը կը դողար։ Ամէն անգամ երբ ամբոխը «կեցցէ Գագիկ, ապրի Վահրամ» կը պոռար, իր մարմինն ալ փուշ փուշ կ'ըլլար եւ արիւնը կը սառէր երակներուն մէջ։ Բայց լուռ կը նայէր ամբոխին եւ վրէժխնդրութեամբ կը փայլէր իր մռայլ դէմքը։ Կը նայէր բազմութեան եւ բռունցքները սեղմելով կը սպառնար.

— Ցնորամիտ ամբոխ, ուժեղ առիւծը մոռցար եւ քեզի համար թագաւոր կը հռչակես լակոտ մը, որ կը սողայ ծեր աղուէսի մը ոտքերուն տակ։ Բայց կուգայ ժամանակը երբ դուն նոյն կեցցէները կը պոռաս ինծի, ինծի համար, սողալով ոտքերուս տակ, ինչպէս թոյլ, անզօր մրջիւն մը։ Սակայն լաւ միտքդ պահէ որ այն ժամանակ քեզի համար փրկութիւն չկայ, եւ Վեստ Սարգիսը, Հայաստանի օծեալ թագաւորը, անիծեալ Անեցիներու ոսկորներուն վրայ միայն պիտի թագաւորէ. այն ժամանակ ահա հոգիս կը հանդարտանայ եւ կը մոռնայ այն վէրքերը, զորս հիմա կը հասցնէք իմ սրտիս։ Օ, կուգայ այն ժամը, երբ ես այս գարշելի արիւնաթաթաւ դիակները կը կոխկռտեմ, եւ իմ թագաւորութեանս գահը կը կանգնեմ անոնց ոսկորներուն վրայ։ Էհ, վնաս չունի, Ցոյներուն մէկ փոքր բանակը ջարդուեցաւ, բայց Յունաստանը չկործանեցաւ։

Բիւզանդիոն շատ լեգէոններ ունի եւ այդ լեգէոնները գունդ գունդ Հայաստանի վրայ կ'արշաւեն. իսկ եթէ անոնք ալ չբաւեն, Թաթարաց գունդերը կը գրգռեմ իմ խորամանկութեանս ուժով եւ խաբէութեանս բոլոր հնարքներով, մինչեւ որ յաջողիմ Հայաստանի գահը բարձրանալ կամ կործանել զայն։ Երկու ճամբայ ընտրած եմ, կամ այն է որ պիտի կործանի Հայաստանը եւ ամայի անապատ կը դառնայ, եւ կամ ես պիտի ժառանգեմ գահը. իսկ այս նպատակին հասնելու համար ոչինչ պիտի չխնայեմ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ.Ց

(50)

չորս ընկերներով կը բաժնուի խումբէն, մինչեւ 24րդ շրջանը, եւ յետոյ երկու ընկեր միասին, ինք եւ նշանաւոր Մարսիլիացի Remy Raoul, ամբողջ շրջանը լրացնելու կ'աշխատին։ Բայց պէտք է երկուքէն մէկը առաջին հանդիսանայ։ Եւ ահա գերմարդկային ճիգերով, վերջին շրջանին իր հակառակորդ ընկերը ետին ձգելով, Եդուարդ ի ներկայութեան հազարաւոր բազմութեան կը շահի 1949 տարեշրջանի Grand Prixն։ 115 քիլոմեթր ճամբան կտրած էր 2 ժամ 55 երկվայրկեանէն։

Յաղթականը արժանացաւ մեծ պատիւներու։

Յակոբ Մկրտիչեան

Այս ամրան ամէնէն սոսւարաթիւ տարագրութիւնը տեղի ունեցած է Կովկասի շրջանին մէջ, ուր երկար ատենէ ի վեր կը բնակին անկախ ցեղախումբեր, ոմանք վաչկատուն։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Յունիսի կիսուն այս ցեղախումբերէն բազմութիւններ յանկարծ օդանաւերու մէջ դրուելով, աքսորուած են Կեդր. Ասիոյ հեռաւոր քաղաքները։

Տեղահանութեան լուրեր կը հասնին նաեւ Սպիտակ Ռուսիայէն, Ուկրայնայէն եւ Պեսարապիայէն։ Սոսւարաթիւ տարագրութիւններ կատարուած են նաեւ Էսթոնիայէն, Լեթոնիայէն եւ Լիթուանիայէն, որոնք Խ. Միութեան կցուեցան երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ։ Ամէն տեղ, «կասկածելի» համարուած տարրերուն փոխարէն կը տեղաւորուին կատարելապէս հլու հպատակ խորհրդային քաղաքացիներ։ Այս քաղաքականութեան հետեւանքով, Քէօնիկսպէրկ, արեւելեան Փրուսիոյ նախկին մայրաքաղաքը, որ այժմ Քալինկրատ կը կոչուի, գրեթէ ամբողջովին ռուսացած է։

Միշտ միեւնոյն աղբիւրներուն համաձայն, Մոսկուա ծրագրած է շարունակել «այլուր փոխադրութեան» այս ծրագիրը, մինչեւ որ իր արեւմտեան սահմաններուն վրայ գտնուին բոլորովին վստահելի բոլշեւիկներ։

Պալքաններէն հասած ճամբորդներ եւ փախստականներ կը պատմեն թէ այնտեղ ալ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են ապահովութեան համար։ Ռումանիա խստացուց ճամբորդութեան պայմանները եւ նոր անձնագիրներ հաստատեց, Պուլկարիոյ մէջ օտարականները պարտաւոր են մասնաւոր արտօնագիր առնել իւրաքանչիւր ճամբորդութեան համար եւն.։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՐԻՇԱԼ ՄԱՆՇԹԱՅՆԻ դատավարութեան երկրորդ օրը, երբ լրացաւ ամբաստանագրին ընթերցումը, արեւելեան ճակատի նախկին հրամանատարը յայտարարեց թէ երբեք յանցաւոր չի նկատեր ինքզինքը։ Ամբաստանագիրը կը յիշէր հետեւեալ իրողութիւնները.— բնաջնջում 100000 Հրեաներու եւ գնչուներու՝ Խրիմի մէջ, աքսոր եւ բռնի աշխատանք հազարաւոր Ռուսերու, աւերածութիւն՝ վերջնական նահանջի ատեն եւն.։ Իր պաշտպան փաստաբանը, անգլիացի Փէյճըթ, որ աշխատաւորական երեսփոխան մըն է, ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ խորհրդային իշխանութիւնն ալ նոյն արարքները գործած է իր գրաւած երկիրներուն մէջ, թէ անգլ. կառավարութիւնը փաստեր ունի այդ մասին եւ պէտք է մէջտեղ հանէ եւն.։

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՀՐԴԵՀԻ զոհերուն ազգ. յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ, հինգշաբթի. մեծ հանդիսաւորութեամբ, Զորեքշաբթի օր Պօտոյի մէջ կատարուած էր 25 զինուորներու յուղարկաւորութիւնը։ Այս առթիւ դամբանական մը խօսեցաւ Փարիզի նորընտիր արքեպիսկոպոսը, գերապայծառ Ֆելթէն։Անգլիոյ արտաքին նախարարը ցաւակցական հեռագիր մը ուղղեց այս աղէտին առթիւ։ Սթրազպուրկի համագումարն ալ յարգանք յայտնեց յոտնկայս։— Մինչեւ հիմա տասը հոգի ձերբակալուած են իբրեւ կասկածելի։ Կը խորհուի օրէնք մը քուէարկել, մահապատիժ սահմանելով հրձիգներուն։ Անհետներուն թիւը 100ի հասած է։

ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆՑ կարուհիները կը սպառնան նորէն գործադուլ յայտարարել, եթէ չընդունուին հետեւեալ պահանջները.— Աշխատավարձքի յաւելում առաջին կարգի վարպետներու համար, ընդհանուր յաւելում, միեւնոյն սակագինը բոլոր արհեստանոցներու մէջ, վճարում յաւելուածական աշխատանքի, օրապահիկ աշկերտներու։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ Ի ՎԵՐ առաջին անգամ ըլլալով գերմանական շոգենաւ մը հասաւ Աղեքսանդրիա, չորեքշաբթի օր, 1740 թոն բրինձ փոխադրելու համար։ Ուրիշ երկու գերմանական նաւեր ալ պիտի բեռնան եւ 4 հազար թոն բրինձ պիտի փոխադրեն։

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ արհեստակցական միութեանց դաշնակցութիւնը վտարեց չորս միութիւններ, (մօտ 80.000 անդամ), երկուքի բաժնելով կազմակերպութիւնը։ Վտարեալները կ'ամբաստանուին իբրեւ համայնավար կամ խռովարար։ Դաշնակցութիւնը ունի 330.000 անդամներ։ Վերջնական որոշումը ձգուած է ընդհ. ժողովին, ուր ընկերվարականները ունին 66, համայնավարները 38 պատգամաւորներ։

Մեծ դաշտահանդէս Սէն Լուի մէջ

Նուիրուած Հ. Յ. Դ. «ԱԿՆՈՒՆԻ» ենթակոմիտէի 22րդ տարեդարձին։

Այս կիրակի, 28 Օգոստոս ամբողջ օրը, Սէն Լու Կռան փէն Եօթնեղբայրեաններու հանրածանօթ պարտէզին մէջ։ Ծոխ պիւֆէ։

Մուտքը ազատ է։ Առանձին յայտագիր տեղին վրայ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԻՐԵՆՑ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆԵՐԸ ՎՃԱՐԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ

ՇԱՎԻԼ.— Ընկեր Գր. Կիւլեան
ՔԱՇԱՆ.— Ընկեր Մ. Ալթունեան
ԳԱՆՆԷՕ.— Ընկեր Ն. Տակառեան
ԻՍԻ.— Ընկեր Ն. Դարբինեան
ԱՆԻԷՌ.— Ընկեր Ա. Աւետիսեան։
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ընկեր Ա. Մարտիրոսեան
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ընկեր Բ. Փափազեան
ԻԹԱԼԻ.— Ընկեր Յկ. Մենենտեան
ԼԻՈՆ.— Ընկեր Թ. Այվազեան եւ ընկեր Արշաւիր Հարէլեան
ՏԷՍԻՆ.— Ընկեր Վ. Հիւսեան
Ս. ՇԱՄՈՆ.— Ընկեր Ա. Գույումճեան
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ընկեր Վարդան Խրիմեան
ՎԱԼԱՆՍ.— Ընկեր Երուանդ Տէր Ղուկասեան
ՎԻԷՆ.— Ընկեր Պետրոս Մանուկեան
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ընկեր Սիսակ Սիսլեան
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ.— Քաղաքին մէջ.— Ընկեր Ա. Քէօւէեան եւ ընկեր Ա. Պետիկեան։
ՊՈՄՈՆ.— Ընկեր Խաչիկ Թէլեան եւ ընկեր Յ. Չ?օրմէճեան։
ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕ.— Ընկեր Արամ Արմաղանեան
ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկեր Միլոյեան
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Ընկեր Գ. Միւճէրէթեան
ՍԷՆԹ ԱՆ.— Ընկեր Սեդրաք Խրալեան
ԿԱՐՏԱՆ.— Ընկեր Մ. Ասատուրեան
ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— Ընկեր Յ. Աճէմեան
ՆԻՍ.— Ընկեր Շ. Ջօտեան
ԳՈՐՏՕ.— Ընկեր Կ. Տօնէրեան։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵՆԷՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Ընկերութեանս ԼՉ. տարեկան ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի 1949 Նոյեմբեր 5ին, շաբաթ օր, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Միութեան կեդր. գրասենեակին մէջ, 295 Fifth Avenue, New York, N. Y.։ Եթէ օրինական մեծամասնութիւն չգոյանայ, ներկայս պիտի նկատուի իբր Բ. հրաւէր եւ ըստ այնմ ժողովը պիտի գումարուի 1949 Նոյեմբեր 19 եւ 20ին, Շաբաթ եւ կիրակի օրերը, ժամը 9.30ին, Hotel Statler, 7th Avenue et 33rd Street, New York։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1.— Ընդհ. տեղեկագիր 1948 տարեշրջանի։ 2.— Ընդհ. հաշուետուութիւն 1948 տարեշրջանի։ 3.— Ընտրութիւն Կեդր. վարչ. ժողովի վիճակաւ դադարեալ անդամներու տեղ։ 4.— Խորհրդակցութիւն անդամատուրքերու սակի բարձրացման մասին։ 5.— Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։ 6.— Ուղերձներ։

ՄԱՀՃԱԲԱՐՁ ՎԱԿՈՆՆԵՐՈՒ եւ ճաշարաններու աշխատաւորներէն 2000 հոգի ժողով գումարելով, որոշեցին շարունակել գործադուլը։ Բայց 40 % վերսկսած են աշխատանքը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ֆրանսական շրջանին Ազատ Համայնավարներու կուսակցութեան վարիչը, Քարլ Շոլց, ձերբակալուեցաւ Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ, ամբաստանուելով թէ քաղաքական ժողովներ գումարած է առանց արտօնութեան։ Պիտի դատուի զինուորական ատեանի մը առջեւ։

18 ՏԱՐԵԿԱՆ անգլիացի ուսանող մը, Ֆիլիփ Միքմէն, յաջողեցաւ Մանշը լողալ անցնիլ 23ժամ 48 վայրկեանէն, հակառակ արտակարգ դժուարութեանց եւ հոսանքին ուժգնութեան։ 1875էն ի վեր 27րդ լուղորդն է որ կը յաջողի կտրել Մանշը։

ԳԻՆՈՎ ՇԱՐԺԱՎԱՐՆԵՐԸ (շոֆէօր) պիտի ձերբակալուին այսուհետեւ, Ֆրանսացի ըլլան թէ օտար։ Ի հարկին արտօնագիրն ալ ետ պիտի առնուի։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դչ).— Սթերլին 1097 (1050), տոլար 330.60 (376), զուից. ֆրանք 83.50 (94), Նափոլէոն 4420, զուից. ոսկի 4260, սթերլին 5050, տոլար (20) 21.120, ձոյլ ոսկի 650.000 ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ.Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՏԱՐՕՆ ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիր հայրենակիցները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 26 rue des Convalescents։ Կարեւոր օրակարգ։

Մ. Է. ՓԱՐԻԶ.— Պիտի հրատարակուի։Միւս առաջարկն ալ նկատի կ'ունենանք։

Արեւմուշներու դաշտահանդէսը Վալանսի մէջ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Արեւմուշներու կողմէ, Վալանսի «Մալիսար»ի անտառին մէջ, այս կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 2ին։

Սկաուտական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Պիտի ներկայացուի ԳԵՂՋԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍԱՆԻՔ։Ջափածոյ պարեր, մարզանքներ, դրօշի պարզում, խմբերգ, մեներգ, հայկական եւ կովկասեան պարեր եւ անկանկալներ։

Վալանսէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 12ին, կայարանի դիմացէն։ Ուրիշ մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։ Մուտքը ազատ է

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին։

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ։ Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ.— Վարդան Օհաննէսեանի մահուան առթիւ (Լիոն) Տէր եւ Տիկին Բ. Տամլամեան, փոխան ծաղկեպսակի 500ական Ֆր. կը նուիրեն Հայ Կ. Խաչի, Ֆր. Կապոյտ Խաչի, եւ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ կրթական մարմնոյն։ Ստանալ եկեղեցւոյ դիւանատունէն։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վերցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 27 Août 1949 Շաբաթ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5933–Նոր շրջան թիւ 1344

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՇԱՆԱԿԱԼԻՑ ՏԵՂԱՇԱՐԺԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յուլիսի վերջերը ամերիկեան մամուլի Պերլինի եւ Փարիզի թղթակիցները հաղորդեցին ուշագրաւ տեղեկութիւններ Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ կատարուած զանգուածային տեղահանութիւններու մասին։

Խորհրդային իշխանութիւնը անցեալին մէջ ալ զանգուածային տեղահանութիւններ կատարած է։ Այսպէս, օրինակ, 30ական թուականներուն, հաւաքական տնտեսութեան դրութիւնը պարտադրելու առեն, իրենց բնակավայրերէն տեղահանուած եւ հեռաւոր վայրեր քշուած են միլիոնաւոր քուլաքներ՝ բարեկեցիկ գիւղացիներ։ Այդ տեղահանութիւններուն ենթարկուած են առանց ազգային խտրութեան բոլոր քուլաք նկատուածները՝ ռուս, ուքրայնացի, հայ, թաթար, վրացի եւայլն։ Այդ տեղահանութիւնները թելադրուած էին խորհրդային իշխանութեան տնտեսական քաղաքականութեամբ։

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին եւ յետ-պատերազմեան տարիներուն էր, որ զանգուածային տեղահանութիւնները սկսան քաղաքական բնոյթ կրել եւ ուղղուեցան բացառապէս ոչ-ռուս տարրերու դէմ։

Խ. Միութիւնը տակաւին պատերազմի չմտած, խորհրդային իշխանութիւնը, ըստ երեւոյթին Հիթլէրի յարձակումը կանխատեսելով — տեղահան ըրաւ Վոլկայի շրջանի շուրջ մէկ միլիոն Գերմանները եւ քշեց զանոնք Սիպերիա։ Պատերազմի ընթացքին իրենց անհաւատարմութեան համար տեղահանուեցան Ղրիմի Թաթարները եւ Հիւս. Կովկասի Ինկուշները, եւ ջնջուեցան իրենց ինքնավար հանրապետութիւնները։

Տեղահանութեան հսկայ ալիք մըն ալ ներկայիս է, որ կ՚անցնի Խորհրդային Միութեան մէջէն։

Համաձայն ամերիկեան մամուլի հաղորդած տեղեկութիւններուն, Թուրքիոյ սահմանակից Վրաստանէն, Յունիս ամսուն տեղահանուած եւ Կեդրոնական Ասիա քշուած են 10.000 Յոյներ։ Ըստ երեւոյթին խորհրդային իշխանութիւնը անվստահելի կը նկատէ այդ Յոյները եւ անոնց ներկայութիւնը թուրք-վրացական սահմանագլխի վրայ՝ անըղձալի։

Միջանկեալ ըսենք, որ Յոյներուն տեղահանութիւնը կատարուած է թրքավարի։ Ներքին Գործոց նախարարութեան, որ ըսել է Նախկին Չեկայի ներկայացուցիչները, առտուան ժամը 4ին ազդարարած են Յոյներուն՝ երկու ժամէն պատրաստ ըլլալ եւ ժամը 6ին լեցուցած են բեռնատար վակոնները ու քշած Թուրքեստան։

Կովկասեան սահմաններէն հեռացուած են նաեւ բազմաթիւ Պարսիկներ։ Քանի որ Իրան՝ յենլով անգլօ-ամերիկեան բարեկամութեան վրայ կը մերժէ գլուխ ծռել Մոսկուայի առջեւ, ուստի անբարեյոյս կը նկատուին նաեւ Իրանցիները։

Զանգուածային տեղահանութիւններ կատարուած են նաեւ Պալթեան երեք հանրապետութիւններէն՝ Լաթվիայէն, Լիթուանիայէն եւ Էսթոնիայէն։ Փոքրիկ Էսթոնիայէն, որու բնակչութեան թիւը մէկ միլիոն 200 հազար էր, տեղահանուած են 50 հազար հոգի։

Տեղահանուած եւ Խորհրդային Ռուսիոյ խորերն է քշուած Պեսարապիոյ բնակչութեան մէկ խոշոր մասը։

Ըստ հրէական աղբիւրներու տեղահանուած եւ Արխանկելի ու Սիպերիոյ շրջաններն են քշուած 400 հազար Հրեաներ։

Այս տեղահանութիւններուն զուգընթաց տեղի կ՚ունենան վստահելի ռուս տարրի զանգուածային տեղաւորումներ։ Պալթեան երկիրներու մէջ կը տեղաւորուին մեծաքանակ ռուս գաղթականութիւններ։ Դանուբ գետի վրայ, ռումանօ-հունգարական սահմանին վրայ հիմնուած է ռուսական գաղութ մը։ Արեւելեան Փրուսիոյ նախկին գերման Քէօնիկսպերկ քաղաքը՝ այժմ Քալինինկրատ վերակոչուած՝ եւ իր շրջանը ամբողջապէս պարպուած են գերման բնակչութենէ եւ անոր տեղ Ռուսեր բնակեցուցած են։

Այս տեղահանութիւններով եւ գաղութներու ստեղծումով խորհրդային իշխանութիւնը կը հետապնդէ երկու նպատակներ՝ մէկը մօտակայ, միւսը հեռակայ։ Մօտակայ նպատակը հաւանական պատերազմի պարագային իր սահմանները անվստահելի նկատուած տարրերէն զերծ պահելն է։ Իսկ հեռակայ նպատակը նոր նուաճուած շրջանները լեցնել Ռուսերով՝ Ռուսիոյ տիրապետութիւնը յարատեւ դարձնելու համար։

Այդ միեւնոյն քաղաքականութեան հետեւեցաւ նաեւ Սթալինի բարեկամ Հիթլէր պատերազմի ընթացքին։ Բայց երբ փլաւ Նացիական բռնապետութեան շէնքը, Գերմանիա ստիպուեցաւ յետ քաշել իր տարածած քղանցքները։ Պատմութեան մէջ յաճախ միեւնոյն պատճառներէ միեւնոյն հետեւանքները կը ծնին, ինչ որ սովորութիւն եղած է ըսելու, թէ պատմութիւնը կը կրկնուի։

Խ. Միութեան սահմանները անվստահելի նկատուած տարրերէ մաքրագործելը ակամայ կը յիշեցնէ Վոլկայի շրջանի Գերմաններուն տեղահանութիւնը վերջին պատերազմի նախօրեակին։

(Խմբագրական՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏՈՒՀԱ՞Ս ՊԱԿԱՍ Է ՈՐ…

Օրերէ ի վեր զանազան նկարներ թերթերու մէջ, ցոյց կուտան այն աննախընթաց աղէտը որ մոխիրի դաշտերու վերածեց գեղեցիկ անտառներ եւ մէկ ժամէն միւսը ամբողջ գիւղեր սրբեց քարտէսէն, Ֆրանսայի հարաւ արեւմուտքը։

Շաբաթներէ ի վեր անլուր ճիգեր թափուեցան եւ հարիւրեակ մը դալար կեանքեր զոհուեցան աղէտը սահմանափակելու համար։ Այժմ կ՚աւետեն արդէն որ հրդեհը մարած է եւ պէտք է դարմանել անոր պատճառած վնասները՝ որոնք իրապէս մոխիրի վրայ նստեցուցին շէն տուներ։

Բնութիւնն ալ անշուշտ իր անսահման գեղեցկութիւններուն հետ ունի նոյնքան անսահման չարիքի պոռթկումներ։

Ճիշդ մարդոց պէս, որոնց ոչ չարը, ոչ բարին կրնանք զանազանել շատ յաճախ։

Բայց հինէն ի վեր բնազդաբար ընդունած ենք անտրտունջ ինչ որ տարերքէն կուգայ, երկրաշարժ, հեղեղ, ուրական եւայլն։ Իսկ դժուար է հաշտուիլ, երբ մահկանացուի մատ կը խառնուի գործին մէջ։

Կրցան ճշդել անտառային այս աղէտին պատճառները։ Արե՞ւն էր որ վառեց ծառաէն չորցած ծառերը։

Անխոհեմ կերպով նետուած կճատի մը կա՞յծն էր որ բռնկցուց հէքթարներով տարածութիւններ եւ սուգի մատնեց հարիւրաւոր ընտանիքներ։

Հապա եթէ այլասերած ու ոճրածին ուղեղ մը՛ն էր որ մղեց մարդ արարածը այս նոր դերեզմանները փորելու…

Ի՞նչպէս վերապահ չըլլալ քսաներորդ դարու քաղաքակրթութեան հանդէպ եւ չըմբոստանալ մարդուն հոգեկան նոր այլասերման դէմ, աշխարհահասաս պատերազմի մը սարսափին յաջորդող այս հիւանդագին շրջանին։

ՍՕՍԻ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԵՒ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ հաւանութիւն յայտնեցին որ Ազգաժողովին կողմէ կազմուած յանձնաժողով մը — քառասուն անդամ — տնտեսական ուսումնասիրութիւններ կատարէ։ Յանձնաժողովը, որուն նախագահը Ամերիկացի մը պիտի ըլլայ, պիտի քննէ Իսրայէլի եւ արաբական երկիրներու տնտեսական կեանքին բոլոր երեւոյթները։ Յանձնաժողովին պիտի անդամակցին մասնաւորապէս այն երկիրները որոնք շահեր ունին Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։ Գլխաւոր դիրքերը պիտի գրաւեն Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Թուրքիա։ Տնտեսական հարցին հետ միասին պիտի քննուին նաեւ քաղաքական խնդիրներ, օրինակ՝ 500.000 — 700 հազար արաբ տարագիրներու տեղաւորման հարցը։ Յանձնաժողովը ներկայացուցիչ մը պիտի ղրկէ Երուսաղէմ, քննելու համար կացութիւնը, մինչեւ որ վերջնական կարգուսարք մը որոշուի։

ՉԵԽԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ հրամանատարը արգիլեց հրապուրիչ եւ մերկանդամ աղջիկներու և կիներու նկարները կախել զօրանոցներու մէջ։ Անոնց տեղ պիտի կախուին համայնավարական նշանախօսքեր, հարուածային աշխատաւորներու նկարներ, ռազմական պատկերներ։ Կարճ խօսքով, պատերազմ հռչակուած է «փին – ըփ» աղջիկներու դէմ։

Մեծն Սուրիոյ ծրագիրը

Անդրյորդանանի թագաւորը, Լոնտոնի մէջ՝ ունկնդրութեան ընդունելով Գահիրէի «Ալ Միսրի» թերթին թղթակիցը, յայտարարեց, առանց վերապահութեան.

— «Մեծն Սուրիոյ ստեղծումը բնական անհրաժեշտութիւն մըն է։ Այս պարագան կը յայտարարեմ բացէ ի բաց։ Մեծն Սուրիան պիտի կազմուի եւ պիտի կառավարուի Հաշիմեաններու կողմէ, որովհետեւ ներկայ փոքր պետութիւնները երբեք բարենշան չեն թուիր ինծի»։

Այս յայտարարութիւնը մեծ յուզում պատճառեց Գահիրէի մէջ։ Եգիպտական անթելը անմիջապէս քննադատութիւններ ուղղեց Ապտուլլահ թագաւորին դէմ։ Իրաքի վարչապետը, որ այժմ Եգիպտոս կը գտնուի, Սուրիոյ նոր իշխանութեան մասին բանակցելու համար, հերքեց իրեն վերագրուած ծրագիրները։ Ըսաւ թէ «Իրաք որեւէ նախաձեռնութիւն չստանձներ Արգաւանդ Մահիկի կամ Մեծն Սուրիոյ ծրագիրներուն մէջ, ոչ ալ կ՚ուզէ որեւէ քաղաքականութիւն պարտադրել հարեւան երկիրներուն։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ երեւութական կը նկատեն այս երկու յայտարարութեանց հակասութիւնը եւ կ՚ըսեն թէ ճշմարտութիւնը երեւան պիտի ելլէ շուտով։ Բոլորն ալ գիտեն որ Ապտուլլահ թագաւորը բացէ ի բաց կը խօսի մտքէն անցածը, իսկ Նուրի փաշա դիւանագէտ է։

★ Հեռագրի մը համաձայն, Հայֆայի զտարանը պիտի վերաբացուի մօտերս։

★ Իրաքի վարչապետը Լոնտոն գտնուած ատեն փոխատուութիւն մը խնդրեր է անգլիական կառավարութենէն, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը։ Պատասխաներ են թէ կարելի չէ խօսիլ այդ մասին, մինչեւ որ չբացուի Իրաք – Հայֆա նաւթուղին, որուն փակումը հարիւր հազարաւոր տոլար վնաս կը պատճառէ Անգլիոյ։ Միեւնոյն ատեն թելադրած են դիմել անհատական դրամատուներու։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ամերիկեան պատուիրակը, Ճէսըփ, որ կարեւոր դեր մը կատարեց Պերլինի պաշարման խնդիրը լուծելու համար, ճառ մը խօսելով նախկին ռազմիկներու առջեւ, յայտարարեց.— «Խ. Միութիւնը կ՚արհամարհէ տկարութիւնը, բայց կը յարգէ ուժը։ Եթէ Մ. Նահանգները կրճատեն իրենց զինուորական ուժը, կարելի չէ ապահովել խաղաղութիւնը։ Հետեւանքը նոյնը պիտի ըլլայ եթէ տկարացնենք մեր արտաքին քաղաքականութիւնը, եւ վերջապէս եթէ զօրաւոր չըլլանք տնտեսապէս, բարոյապէս եւ նիւթապէս։ Խ. Միութեան ընդդիմութիւնը միայն խափանարար չէ, այլ եւ յարձակողական։ Ան ոչ միայն կ՚արհամարհէ ազատ ժողովուրդներուն դաւանանքը եւ տենչերը, այլեւ կը սպառնայ անոնց բարօրութեան եւ ապահովութեան։ Կը գտնուինք մարտահրաւէրի մը առջեւ զոր պարտաւոր ենք ընդունիլ եւ սպառնալիքի մը առջեւ որուն պէտք է դիմագրաւենք։ Պատճառ չունինք ջղայնոտելու։ Ընդհակառակն անհրաժեշտ է վճռական հանդարտութիւն մը»։

ՍՈՒՐԻՈՅ դէպքերուն առթիւ, թուրք. թերթերը կը գրեն թէ ձերբակալուած է նաեւ ոստիկան – զօրքի հրամանատարը, գնդ. Հրանտ պէյ Մալոյեան։ Կը հաղորդենք վերապահութեամբ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ընդհ. ժողովին մէջ, պատգամաւորներու մեծ մասը պահանջեց Միութեան ձեռքին մէջ առնել Եւրոպայի տնտեսական քաղաքականութիւնը։ Ծրագիրը կը տրամադրէ 1.— Անմիջապէս կազմել Եւրոպայի տնտեսական պաշտօնատուն մը. 2.— Ծրագիր մը յօրինել, աստիճանաբար ձուլելու համար անդամակից երկիրներու ճարտարագործական, առեւտրական եւ հողագործական դրութիւնները։ 3.— Մասնաւոր նիստի մը հրաւիրել ընդհ. ժողովը, յառաջիկայ յունուարին, քննելու համար այս ծրագիրը։ 4. Եւրոպական պատուիրակութիւն մը կազմել, իբրեւ հաւաքական ներկայացուցիչը անդամակից պետութեանց, բանակցելու համար Մ. Նահանգներուն հետ։ Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ամենամեծ հողատէրը Խ. Միութիւնն է, համաձայն Վիէննայի մէջ հրատարակուած վիճակագրութեան մը։ Այսպէս, Ռուսերը բռնագրաւած են 320.000 արտավար հող, մէջն ըլլալով այնպիսի կալուածներ որոնց սեփականատէրերուն ընտանիքները Գերմանիայէն եկած եւ Աւստրիա տեղաւորուած են 1200 տարի առաջ։ Այս հողերուն մէկ մասը գրաւած են իբրեւ գերմանական ստացուածք, միւս մըն ալ զինուորական նպատակներով։ Ռուսերուն գրաւած տարածութիւնը չորս դաշնակիցներուն գրաւած տարածութեան 98 %ը կը ներկայացնէ (Անգլիա 4475 արտավար, Ամերիկա 2200, Ֆրանսա 865)։ Վերջին երեք Դաշնակիցները Աւստրիոյ վերադարձուցած են իրենց գրաւած հողերուն մեծ մասը։ Ռուսերուն գրաւման հետեւանքով, Աւստրիա 200.000 թոն ցորեն կը կորսնցնէ ամէն տարի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ ԵՒ ԱՅԼՈՒՐ

Բ.

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԿՐՏԵՆ, ԿԸ ՊՍԱԿԵՆ, ԿԸ ԹԱՂԵՆ

Զորս՝ հինգ տարին անգամ մը, Պոլսէն քահանայ մը երբ հասնի Սեբաստիա, այդ օրը իրական կոչունքի տօն կ'ըլլայ տեղացիներուն։ Տարիքը առած, մազով մօրուքով երիտասարդներ եւ աղջիկներ, նոյնիսկ չկնքուած կիներ, հիւրի հանդամանքով կը հաւաքուին գիւղացիներէն մէկուն տան մէջ եւ չատ չանցած տան ախոռին մէջ հաւաքուելով չմկրտուածներու կնունքը սրտաճմլիկ ողբերգութեամբ տեղի կ'ունենայ, այն ախոռին մէջ ուր ծնաւ քրիստոնէութեան մեծ վարդապետը՝ նոյն ինքն Քրիստոս։ Կատարուած կնունքը, այս պայմաններու տակ ափ յափոյ բան մըն է. բայց գիւղացիներու խղճին վրայէն կը վերցնէ քրիստոնէական այս մեծ արարողութենէն զրկուած ըլլալու գիտակցութեան տանջալից բեռը։ Այսպիսի առիթներով կարելի չըլլար նկարագրել այս դժբախտներուն անճառելի երջանկութիւնը ։

Սեբաստիայէն շուրջ կէս ժամ հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի «Հայկական գերեզմանոցը» (Էրմէնի մեզարլըղը) ուր ոչ թէ մէկ հատիկ խաչ, այլ խաչի հետքն անգամ կարելի չէ գտնել։ Երբ Հայերէն մին մեռնի, մեռնողին ծանօթ երիտասարդներ պատանքուած մեռելը փոխն ի փոխ իրենց կռնակին վրայ առած, քաղաքի ետեւի ճամբաներէն կը հասցնեն գերեզմանոց ուր «Հայր Մեր» մը մրմրթալէ վերջ (եթէ գիտեն) հողին կը յանձնեն իրենց սիրելիին դիակը։ Ունեւորները միեւնոյն «արարողութիւնը» կը կատարեն, միայն սա տարբերութեամբ որ մեռելը մէկուն շալակը տալու տեղ կառքի մը մէջ կը դնեն, իր վերջին ճամբորդութիւնը հանգստաւէտ կատարել տուած ըլլալու գոհունակութեամբ ։

1939ին Հայոց համեստ շէնքերն ու սեփականութիւնները բռնի ուժով կը գրաւուին. առանց որ եւ է հատուցման, այն պատճառաբանութեամբ թէ փաստաթուղթեր ունին որոնց հիման վրայ կը հաստատուի թէ Հայերը իրենց շէնքերը առած են Թուրքերէն։ Երբ առաջին ընդհանուր պատերազմին, Հայերը զանգուածաբար կը ջարդուին ու կը տարագրուին, տեղւոյն Թուրքերը ամբողջովին կը գրաւեն Հայոց սեփականութիւնները, յետոյ մեր ցեղի մնացորդները նոյն յափշտակիչներէն դրամով ետ կ'առնեն իրենց շէնքերը, կրակի գինով։ Յափշտակիչները կ'առարկեն, 1939ին.— « Քանի որ Թուրքերէն առիք՝ փաստօրէն այդ շէնքերը Թուրքի ապրանք են, հետեւաբար առանց աւելորդ մեկնութեան կամ բացատրութեան ,լռիկ ու մնջիկ կը յանձնէք զանոնք իրենց իրաւատէրերունկամանոնց հովանաւորին՝ Թուրք կառավարութեան»։

Իրողութիւնն այն էր սակայն թէ Պուլկարիայէն եւ Ռումանիայէն բազմաթիւ Թուրք գաղթականներ բերած էին ներքին գաւառները եւ զանոնք կը տեղաւորէին, Մնացորդացի մնացորդացին ճակտին քրտինքը անգամ մըն ալ չորս հովերուն տալով ։ Նոյնիսկ մերժուած են Հայոց տունը յանձնելէ վերջ, իրենց սեփական տան մէջ վարձքով անկիւն մը ունենալու առաջարկները, ձիւնին փուքին՝ ձգելով հայ բնաշխարհի աններող ու դաժան կլիմային տակ։ Նոյն թուականին, հետեւաներէն ոմանք, ի գին ամէն զոհողութեանց գաղթած են Պոլիս, վասն պուտ մը հայկական շունչի եւ «ազատութեան»։

ԿԱՐՆՈՅ ՄԷՋ ԱԼ

Երբեմնի հայկական հոծ զանգուածներու հայրենիքին մէջ քրիստոնեայ Հայու հոտն անգամ չկայ, տեղացի Թուրքերու եւ Քիւրտերու մատնանշումով ինչ «Հայ»եր որ կան, խլամացածներ են որոնք առհասարակ վերջնական կերպով կ'ուրանան իրենց հայութիւնը։ Տարէցներուն մէջ կարելի է հանդիպիլ սրտցաւ մարդոց որոնք երբ առանձին ըլլան, մէկ երկու գաւառիկ բառեր ալ գլտորելով իրենց խօսակցութեան մէջ, կ'աւաղեն անցեալի հրէշային ճակատագիրը։ «Գոյէ, եղբայր, հին վէրքերը չբանանք»ի տրամաբանութեամբ ձեռքի յուսահատական շարժումով մը կ'ուզեն փակել խնդիրը, ամէն ինչ վերագրելով ճակատագրական նախախնամութեան մը որուն տնօրինութեանց առջեւ հնազանդութեամբ գլուխ կը ծռեն։

Քաղաքին բնակչութիւնը կը բաղկանայ Թուրքերէ, Չէրքէզներէ եւ Քիւրտերէ։ Վերջինները ջախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմեն. ցաւելով կը յիշեն Հայերու բռնագաղթը եւ առհասարակ իրենց գլուխները օրօրելով կ'ըսեն թէ « Հայերը գացին, երկրին օրհնութիւնն ալ (պէրէքէթ) միասին գնաց»։ Տարէց խանութպաններ տակաւին յանուանէ կը յիշեն նախկին հայ երեւելիները որոնք քաղաքին զարդը կը կազմէին։ Թէ Հայերու բնաջնջումով երկրին տնտեսական վիճակը փճացած է, ծամոց է դարձեր բոլորի բերնին, բայց հարց կուտաս դուն քեզի թէ սրտցաւ արտայայտութիւններու ի՞նչքանը անկեղծ է ու ինչքա՞նը քօղարկուած կեղծիք ։

Խլամացած այդ Հայերը առ հասարակ հողագործութեամբ կ'ապրին. աւելի շրջակայ գիւղերու մէջ են հաստատուած քան թէ բուն քաղաքին մէջ։ Երբ իրենց մօտ հիւր երթաս եւ գիտնան թէ Հայ ես, բացառիկ շնորհ մըըրած ըլլալու գոհունակութեամբ եւ մանկունակ ժպիտով հացը ջարդելէ առաջ դանակին շեղբով կը խաչակնքեն ինչ որ արենակցի մը, հաւատակցի մը տրուելիք ամենամեծ պատիւն է։ Երբ արդէն հարցնես թէ այդ ի՞նչ էր որ ըրին, կարմրելով ճերմկելով կը պատասխանեն «Մենք ալ... մենք ալ... մենք ալ ձեզմէ ենք ..» եւ ըսելէ վերջ՝ տան ծերունիներէն ոմանց աչքերուն մէջ արցունք կը պաղի. Երիտասարդները աւելի անտարբեր են եւ նոյնիսկ կարծես կը զարմանան, նոյնիսկ կը զայրանան «օտարական»ի մը հանդէպ ցոյց տրուած այս անօրինակ զեղումներուն ։

Կիները խլամ կիներէ աւելի մարդամօտ են եւ երբ հայ ըլլալդ գիտեն, քիւրտերէնով կ'ըսեն իրարու — « եղբայր մը եկեր է, եղբայր մը» ։Իրենց լեզուն առհասարակ քրտերէնն է։ Հոս ալ կարելի է հանդիպիլ քիւրտ աղաներու եւ Թուրք պետերու հայկական ծագումով կիներու. թէ ամուսինները, թէ ալ կիները տեղեակ են ամէն ինչի բայց «անցուկը մոռցուկ » է եղեր եւ պատմութեան անիւը թաւալեր է անդառնալի անողոքութեամբ։

ՀԱՅՈՐԴԻ

Ճշդում մը առթիւ

Մխիթար Աբրահօր գրական վաստակին նուիրած յօդուածաշարքս առիթ տուած էր Պ. Զարեհ Գազազեան «Յառաջ»ի մէջ վերարծարծելու վաղեմի հարց մը հայ տպագրութեան սկզբնաւորութեան շուրջ՝ որուն տրուած լուծումը տակաւին այսօր եթէ ոչ բացայայտօրէն անորոշ, գէթ իր մանրամասնութիւններուն մէջ կաղլիկ ու թէական կը մնայ ։

Տարբեր ալ չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ բուն էութեան հարց չկայ, այլ միայն գնահատութեան տարբեր կէտ։

Բանասէր չեմ դժբախտաբար եւ այդ մարզին մէջ ունեցած ծանօթութիւններսսահմանափակեն։ Բայց այդպիսի հարցեր զիս եւս կը շահագրգռեն այն չափով՝ որ կրնան շահեկան եւ ըմբռնելի ըլլալ հայկ. դպրութեան եւ առ հասարակ հայ մտքի ստեղծագործութիւններուն հանդէպ սէր ու խանդաղատանք ունեցողի մը համար ։

Ըստ իս, հարցին էութեան մէջ տարակարծութիւն չկայ, այլ տարբերութիւնը կը կայանայ պարզապէս տպագրութեան սկզբնական փորձերը եւ անոնց արդիւնքը իբրեւ իրական տպագրուած գործեր ընդունելուն մէջ կամ ոչ ։

Չեմ յիշեր որ ժխտողներ եղած ըլլան թէ Պարզատումարը, Ուրբաթագիրքը կամ Տաղարանը եւ յիշուած միւսները հնագոյն են քան Աբգարի Սաղմոսարանը։ Թէեւ տարակոյսը կը մնայ Աղթարքի մասին։ Յօդուածիս մէջ ես եւս ժխտած չէի, միայն թէ «հայ տառերու փորագրութեան փորձեր» որակած զանոնք։ Յարգելի յօդուածագրին իր երբեմնի խմբագրականէն կատարած մէջբերումն ալ կը պարզէ որ Մալխասեանցի եւ Լէոյի բանավէճն ալ փորագրուած միակտուր տախտակներ թէ շարժուն տառեր ըլլալուն շուրջ կը դառնար եւ Ակինեան վարդապետի միջամտութիւնը ձգտած է հաստատել անոնց շարժական տառեր ըլլալը։ Բայց ի վերջոյ այս ամէնը չայլայլեր անոնց « փորձեր » ըլլալու հանգամանքը ։

Մինչդեռ, Աբգարի Սաղմոսարանին շուրջ նման տարակարծութիւններ չկան։ Թուականը որոշ, շարժական տառերով եւ պատկերազարդ տպագրուած ամբողջական եւ իրական տպագրութեան գործ մըն է եւ անոր յիշատակարանին մէջ դրուած «իսկի դրչի գիր չի կայ ի գիրքս» բացատրութիւնը պէտք է ընդունիլ իբրեւ չեչտումը հայ տպագրութեան նորութիւն մը բերուելուն։

Ահա թէ ինչու իմ համոզումս ալ այն է որ Աբգարի Սաղմոսարանը «հայկական անդրանիկ տպագրեալ գիրքն է», այս «տպագրեալ գիրք» բացատրութեան վերագրելով գիրքի մը եւ տպագրութեան մը անհրաժեշտ բոլոր յատկութիւններն ու ստորոգելիները։ Հաւանաբար Աբգարի Սաղմոսարանը ուշանար եթէ նախորդ փորձերը կատարուած չըլլային, բայց ես այնպէս կը մտածեմ թէ պէտք չէ շփոթել փորձն ու յաջողած իրականացումը եւ ես շեշտել ուզած էի այս պարագան «տպագրեալ գիրք» բացատրութիւնովս։ Տպագրութեան փորձին եւ տպագրուած գրքին տարբերութիւնը ըմբռնելի է։

Դարձեալ ըստ իս, բոլորովին տարբեր հարց է 1912ին հայ տպագրութեան չորս հարիւրամեակը արժանավայել շուքով տօնուած ըլլալը։ Այդ թուականին ես հազիւ այբը բենէն զանազանել սորվելու վրայ էի եւ հետեւաբար կարծիք չունէի ոչ հայ տպագրութեան եւ ոչ ալ իր դարադարձերու մասին ։

Այսօր սակայն կը կարծեմ որ իրաւամբ այդ թուականին տօնած են հայ տպագրութեան չորրորդ դարադարձը, որովհետեւ հոս այլեւս առաջին գրքի խնդիր չկայ, այլ հայերէն տառերը փոխանակ գրչագրի՝ գործիական միջոցով մը թուղթին վրայ պատկերացնելու հարց։ Եթէ Պարզատումարն իսկ չըլլար եւ մեզի հասած ըլլար թուղթի պատառ մը միայն, վրան այբուբենը տպուած, միակտուր թէ շարժական տառերով, այդ բաւական պիտի ըլլար արդէն արդարացնելու համար 1912ի տօնակատարութիւնը։ Ես կը զատեմ գիրն ու գիրքը ։

Մնաց որ, զուտ բարեպատեհ եղած է 1912ին տօնել յիշեալ դարադարձը, ընդհանուր խանդավառութեամբ , Օսմանեան Սահմանադրութեան յաջորդող կարճեցեալ երջանկութեան մէջ։ Ի՞նչ չափով եւ ի՞նչ վայելչութեամբ պիտի կարենայինք տօնել մենք, եթէ զուգադիպէր օրինակ մեր ներկայ օրերուն։ Եթէ պայմանները ներեն եւ Հայերը տրամադիր ըլլան կրնան 1965ին տօնել նաեւ Աբգարի Սաղմոսարանին չորրորդ դարադարձը , իբրեւ «հայկական անդրանիկ տպագրեալ գիրքը», ինչո՞ւ չէ ։

Մանաւորապէս ես յանչափս ուրախ պիտի ըլլայի, եթէ յօդուածաշարքիս առթիւ վերարծարծուած այս հարցը կրկին պարզաբանուէր հեղինակաւոր անձերու կողմէ նոր յայտնութիւններով, համաձայն Պ. Զ. Գազազեանի ցանկութեան։ Թէեւ խոստովանիմ նաեւ որ յստակօրէն չեմ տեսներ թէ ինչ կրնան բերել իբրեւ նորութիւն, որովհետեւ խնդիրը ծանօթ է։ Ինչպէս ըսի, ըստ էութեան իրողութիւն մը հաստատելու հարց չկայ, այլ այդ իրողութիւնը գնահատելու տարբեր եղանակներ ։ Այս արդէն պարզապէսquestion d'appréciation մըն է։

★ Ներկայ գրութեան առիթը կ'օգտագործեմ Մխիթար Աբրահօր վաստակին նուիրած յօդուածաշարքիս մէջ սպրդած տպագրական սխալներէն մի քանին սրբագրելու համար ։

« Պատմութիւն հայ դպրութեան» հեղինակն է Հ. Գարեգին վրդ. Զարբհանալեան եւ ոչ թէ Զարբհանէլեան, ինչպէս կը գրեն ոմանք եւ ինծի ալ վերագրուած էր։ Մեծ Հայկազեանին հեղինակներն են Աւգերեան եւ Աւետիքեան՝ որ հրաշքով մը Աւետիսեան եւ Աւետիքեան եղեր էր։ Մխիթար Աբրահօր աշխարհաբար քերականութեան վերաբերեալ մասին մէջ բոլոր «բացասականները» կարդալ « բացառական»։ Հոլովը բացառական կ'ըլլայ եւ ոչ թէ բացասական։Գրաբար մէջբերումներուն սխալները, օրինակ «իցէ»ի տեղ «եցէ» եւն.ընթերցողները իրենք արդէն սրբագրած կ'ըլլան։

ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶ

Խաբող ձայն մը

Կիրակի գիշեր պատահմամբ երբ բացի ձայնասփիւռ գործիքս, «Ամերիկայի ձայնն» էր (The Voice of America), որ կը խօսէր։ Մէկը լորձնաշուրթն փառաբանութիւններ կը շռայլէր ժողովուրդի մը ու անոր շինարարական ձեռնարկներու մասին ։ Երկար չտեւեց հետաքրքրութիւնս, հասկնալու համար որ Թուրքիան էր այդ երջանիկ երկիրը ։

Բանախօսը, Պ. Պրէյք կամ Տրէյք, որ Պոլսոյ Րոպըրթ Գոլէճի տնօրէնն է եղեր, կ'աշխատէր յայտնապէս ցոյց տալ Թուրքիան՝ իբրեւ խաղաղասէր եւ ժողովրդավար պետութիւն մը։

Երկիրը կ'օժտուի եղեր երկաթուղիներու ցանցերով, խճուղիներով, նաւահանգիստներով, նոր ու արդիական գործարաններով։ Ոգեկոչելէ վերջ Աթաթիւրքի յիշատակը եւ երկրին մատուցած անգնահատելի ծառայութիւնները, յիշեց արդի նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւն եւ 1920ին Լօզանի դաշնագրին առեն անոր կատարած կարեւոր դերը, (իմա Հայաստանի Հանրապետութեան խորտակումը)։

Յետոյ կ'ըսէր թէ Թուրքիա ազատելով սուլթանական բռնակալութենէն, դեմոկրատ պետութեան մը վերածուած է։ Ունի զանազան կուսակցութիւններ, բայց ոչ համայնավարութիւն ։ Թուրքիան պատուար մըն է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։ Անոր բանակը կը հսկէ աչալուրջ՝ պետութեան ապահովութեան համար միայն եւ ուրիշի հողին բնաւ աչք չունի ։ (Կրնայի՞նք յիշեցնել այդ պարոնին հանգուցեալ Նախագահ Ուիլսընին գծած Հայաստանի սահմանները)։ Կոչ կ'ուղղէր ամերիկացի՝ հարկատուներուն, չզլանալ իրենց նիւթական օժանդակութիւնը՝ երկրին վերելքին համար։ Յիշեց նաեւ Ճալիտէ Էտիպի անունը ։

Այդ միջոցին սրահը կը թնդար ծափերով ։

Յաջորդաբար խօսեցան Ամերիկայի դեսպանն ու Տնտեսական Յանձնախումբի ամերիկացի անդամ մը, երկուքն ալ նոյն շռայլաբանութիւններով։ Վերջինը մանաւորաբար ծանրացաւ Թուրքիոյ տնտեսական պայմաններուն վրայ։ Զատագովեց տնտեսական սերտ գործակցութեան մը անհրաժեշտութիւնը։

— Թուրքիոյ Թուղը, կաղինը, չամիչը, քրոմը, եւ երկրագործական արտադրութիւնները

Գաղութէ գաղութ

ՀԱԼԷՊԻ Թեմին Ուսումն. Խորհուրդը իր առաջին նիստը գումարելով, ընտրած է դիւանը, հետեւեալ անդամներիվ.— Գ. Գ. Վազգէն Մէլեան՝ ատենապետ, Մինաս Թէօլէօլեան՝ ատենադպիր, Տոքթ. Ց. Գասապեան, Արմէն Անոյշ, Անդրանիկ Մելիքեան, Տոքթ. Ն. Թօփճեան եւ Եաւէրեան՝ անդամներ: Ուսում. Խորհուրդին անմիջական քննութեան առարկայ պիտի դառնան Ա) Նախակրթարաններու ուսումնական նոր ծրագիրը, Բ) վարժարաններու ներքին կանոնագիրը, Գ) Ուսուցիչներու տասներեքօրեայ ամսաթոշակին համար պատրաստուած ծրագրի վերաքննութիւնը, Դ) դասագիրքերու պատրաստութեան խնդիրը :

ԱՆԴՐՆԱՀՐԻ (Պէյրութ) շրջանը հարուստ է կրթական հաստատութիւններով: 25 հազարէ աւելի հաշուող այս կեդրոնին մէջ կան 9 վարժարաններ, որոնց վեցը զուտ ազգային, մէկը հայԱւետարանական Բարձր. Նախակրթարան մանչերու, երկուքը Կաթոլիկ վարժարան (Մեսրոպեան՝ Ս. Ագնէսեան աղջկանց բաժին): Բոլոր վարժարաններն ալ, բացի կաթոլիկ զոյգ դպրոցներէն, երկսեռ են, թէ աշակերտութեամբ, թէ պաշտօնէութեամբ : Այս դպրոցներուն ուսուցչական կազմը առաւելապէս օրիորդներէ կը բաղկանայ, անոր համար որ կրթական մարմինները կարելիութիւն ունենան իրենց ելեւմուտքը հաւասարակշռելու, իղական սեռին վճարելով այր ուսուցիչի ամսաթոշակին դրեթէ մէկ երրորդը : Կարգ մը դպրոցներ մէկ կամ երկու ուսուցիչներու կողքին լեցուցած են տասնեակ մը օրիորդներ, որոնցմէ շատեր հազիւ թէ նախնական կրթութիւն մը ստացած, ոմանք նոյնիսկ մայրենի լեզուին անգիտակ են, ինչպէս դիտել կու տայ « Ազդակ »: Միջնակարգ կրթութիւն ստացող Օրիորդներ հազիւ թէ կարելի ըլլայ գտնել դպրոցներէն ներս: Սակայն շնորհիւ Ազգ. մարմիններու եւ կրթական յանձնախումբին ճիգերուն, յուսատու նշաններ անկերեւ են կրթական մարզին մէջ :

ԲԵԹՂԷՀԷՄ ՔԱՂԱՔԸ (Պաղեստին) մինչեւ վերջերս կը կառավարուէր եգիպտական բանակի հրամանատարութեան կողմէ, սակայն վերջերս յանձնուած է Անդրյորդանանեան բանակի հրամանատարութեան: Հայոց վանքը կը կառավարուի Տեսչութեամբ : Ս. Ծննդեան եկեղեցիին մէջ Հայեր, Ցոյներ եւ Լատիններ ամէն օր երեք անգամ պաշտամունք կը կատարեն: Հայոց վանքը ունի շուրջ քսան սենեակներ տեսչարան, ճաշարան, պարտէզ եւ զանգակատուն, ինչպէս եւ Ս. Յակոբ եկեղեցին: Վերջին քաղաքական դէպքերու բերումով ոչ միայն սենեակները, այլեւ ճաշարանը եւ եկեղեցին լեցուած են տասը միաբաններով եւ քսանըհինգի մօտ ընտանիքներով : Պատրիարքին կարգադրութեամբ ամէն երկու ամիսը անգամ մը նպաստ կը բաժնուի կարօտեալներու: Հայերու ընդհ. թիւն է 500 հոգի: Սակայն տեղացի Հայերը բոլորովին օտարացած են: Ունին մուխթար մը որ թարգման կը հանդիսանայ կառավարութեան եւ Վանքին միջեւ: Վանքը ունի զանազան կալուածներու եկամուտները եւ ամսական նպաստացոյց մը, ծախքերը գոցելու համար : Մինչեւ քաղաքական դէպքերը Հայերը բարեկեցիկ վիճակ ունէին, ներկայիս բոլորն ալ ընկճուած են: Չկան ոչ դպրոց, ոչ ալ հայկ. միութիւններ: Սակայն վերջերս կազմուած է փոքրիկներու երգչախումբ մը, որ կիրակի օրերը կ'երգէ Կոմիտասեան պատարագ: Հայերը եւս նպաստ կը ստանան Միջազգային Կարմիր Խաչէն:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Լոս Անճէլըսի մէջ (Քալիֆորնիա) մեռած է ընկեր Արմենակ Փափազեան: Ծընած էր Խասգիւղ (Պոլիս) 1872ին: Կեդր. վարժարանին մէջ ուսանելէ վերջ, հազիւ 17 տարեկան, ու թէեւ ծանրաբեռնուած ընտանեկան հոգերով, կը մասնակցի 90ական թուականներու ցոյցերուն: Ձերբակալուելէ խուսափելու համար կ'ապաստանի Եգիպտոս եւ կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ: Ցետոյ Ամերիկա կը գաղթէ: Նիւ Եորքի մէջ հաստատած էր փայլուն գործ մը: Իր ջանքերով կը կազմակերպուի Նիւ Եորքի հայ եկեղեցական համայնքը եւ Նիւ Եորքի եպիսկոպոսական եկեղեցին կը տրամադրուի անոնց: Երբ Այվազեան եւ Սարաճեան եպիսկոպոսները Խրիմեան Հայրիկի հրահանգով Ամերիկա կ'երթան՝ ի նպաստ Հայկ. Դատի նախագահ Թէոտոր Րուզվէլթի աջակցութիւնը խնդրելու, Արմենակ կը դիւրացնէ անոնց աշխատանքները : Իր ջանքերով եւ կաթողիկոսի օրհնութեամբ կը կազմակերպուի Հայ Տիկիններու Կարմիր Խաչի խումբ մը որ յետոյ կը դառնայ Հ. Յ. Դ. Կարմիր Խաչ (այժմ Հայ Օգն. Միութիւն): 1908ի Օսմ. Սահմանադրութեան կը մեկնի Եգիպտոս բայց Ատանայի եղեռնը վերջ կը դնէ իր ծրագիրներուն : Կը վերադառնայ Քանատա, ուր կ'ըլլայ հիմնադիրներէն մէկը Քանատական Ընկերվարական կազմակերպութեան: Իր մահուան առթիւ քանատական մամուլը գնահատական տողեր նուիրած է: Փոխան ծաղկեպսակի 300 տոլար հաւաքուած է Հայ Օգնութեան Միութեան համար :

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ Օր. Սիրուհի Պիլարեան առաջին Հայուհին է որ Հարաւային Ամերիկայի մէջ ստացած է փաստաբանուհիի վկայական :

ԿԻՊՐՈՍԻ Կաթող. փոխանորդ Ղեւոնդ Եպիսկոպոս Չէպէեան Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ քահանայ ձեռնադրած է Պ. Աւետիս Սէմէրճեանը, կոչելով Շահէ: Ձեռնադրութեան ներկայ եղած են յոյն կղերականներ եւ ուրիշ հիւրեր, որոնց համար թարգմանութիւններ կատարած է Պ. Ն. Մաքսուտեան: 254 տարուան ընթացքին Կիպրոսի Հայոց եկեղեցիներուն մէջ տեղի ունեցած է մէկ եպիսկոպոսի, մէկ վարդապետի եւ երկու քահանաներու ձեռնադրութիւնը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի աւթ-ելէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ բաժինը, այս տարի հայրենական մեծ պատերազմի զոհերուն ընտանիքներուն եւ հաշմանդամներուն վճարած է 45 միլիոն րուպլի նպաստ եւ միանուագ օգնութիւն: Ամառուան օրերու աշխատանքի ապահովութեան բաժինը նպաստաւորուած ընտանիքներուն 80 երախաները ուղարկած է սկաուտական ճամբարները: Հանգստեան տուներու մէջ իրենց արձակուրդը պիտի անցընեն նաեւ 26 հայրենական պատերազմի հաշմանդամներ :

ԵՐԵՒԱՆԷՆ Մոսկուա մեկնեցան 34 արհեստակցական վարժարաններու ուսուցիչներ, մօտէն ծանօթանալու համար Մոսկուայի դպրոցներու դասաւանդութեան նոր մեթոտներուն: Այս առթիւ պտոյտներ կազմակերպուեցան Մոսկուայի տեսարժան վայրերը, ինչպէս եւ Թրէթիաքով թանգարանը եւայլ վայրեր :

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿԻՍԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ 361 խմբակներ կազմակերպուեցան արտասահմանի զանազան երկիրներէն Խ. Հայաստան վերադարձող այն Հայերուն համար որոնք անգրագէտ են: Անհատական դասերով կը սորվին 6217 հայրենադարձ Հայեր: Բոլոր սորվողները ապահովուած են ձրիաբար դրենական պիտոյքներով :

պէտք է աւելի լայն չափով ներածուին Մ. Նահանգները, փոխարէնը ղրկելով հողագործական ու ճարտարարուեստական մեքենաներ :

Խօսեցաւ նաեւ «Վաթան» թերթի խմբագիրը, Ահմէտ Էմին Եալման, անգլերէն լեզուով: Հարցումներ ուղղեցին Թուրքեր ու Թրքուհիներ, թուրքերէն՝ որ կը թարգմանուէին անգլերէնի: Մէկը, օրինակ, հարց տուաւ թէ՝ Ամերիկացիները կը կարծե՞ն տակաւին, որ Թուրքերը շալվար կը հագնին: (Ընդհ. ծիծաղ): Ուրիշ մը ցաւ յայտնեց որ Թուրքիա չէ հրաւիրուած Ատլանտեան դաշինքին մասնակցելու, եւն.:

Ասոնց եւ նման հարցումներուն կը պատասխանէին Պ. Պրէյք կամ Եալման :

Ըստ երեւոյթին բանախօսութիւնը տեղի կ'ունենար Թուրքիոյ մէջ եւ անկէց կը հեռարձակուէր Ամերիկա եւ ի սփիւռս աշխարհի:

Մինչ մեր երջանիկ երկրի ռատիօն կը թխէ ու չանթեր կ'արձակէ անգլեւամերիկեան կեղեքիչներուն ու «Ֆաշիստ» դաշնակներուն դէմ, մեր նախկին դրացիները կը ջանան ստեղծել հանրային նպաստաւոր կարծիք, ստանալու համար քանի մը միլիոն տոլար աւելի :

Իսկ Ամերիկացիները չե՞ն կասկածիր թէ իրենց տրամադրուած տոլարներն ու ռազմանիւթը կրնան իրենց դէմ գործածուիլ օր մը, ինչպէս եղաւ Ֆրանսայի մէկ միլիոն ոսկի Ֆրանքը 1914ի պատերազմի նախօրեակին, կամ 1939ին:

Անշուշտ ամերիկահայ գաղութին մէջ միջոցներ չեն պակսիր, հակազդելու համար այս պղտոր հոսանքին:

Ամերիկաներու «հայկական ժամերը» կրնան լաւագոյն դերը կատարել այս ուղղութեամբ, փոխանակ հայերէն թէ՞ թուրքերէն երգելու վէճերով զբաղելու :

Ամերիկեան բանակին մէջ կարծեմ ոչ մէկ Թուրքի քիթ արիւնեցաւ: Մինչ Հայերս հազարներով դինուորներ տուինք այդ բանակին ու կորուստներ ունեցանք :

Գոնէ այս պարագան կարենանք օգտագործել:

Ա. ՀԱՐԻԼԵԱՆ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Ե.

ՍԵՒ ՄԱՐԴԸ

Թոյն ու մահ պիտի սփռեմ Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը եւ աւերակներու ու մոխիրի կոյտեր պիտի դարձնեմ չէն քաղաքներն ու գիւղերը: Ահա թէ ինչ բանի կը ցանկայ Վեստ Սարգիսը :

Եւ թագաւորութեան խնամակալը սկսաւ պղտոր հայեացքով նայիլ ամբոխին, որ ծովու ալիքի նման կը շարժէր ու կը յառաջանար դէպի Վահրամ Պահլաւունիի շքեղ պալատը: Տեսաւ մինչեւ անգամ թէ ինչպէս դուրս եկաւ ամբոխին առջեւ ծերունի Վահրամը եւ ինչեր ըսաւ անոր. իսկ ամբոխը կրկին ուրախութեան կանչեր արձակեց եւ սկըսաւ ցրուիլ Անիի փողոցներուն մէջ :

— Ի՞նչ ըսաւ ծերունի աղուէսը. կ'երեւայ խոստացաւ շուտով Հայաստանի թափուր գահին վրայ բազմեցնել պատանի Գագիկը. հա, հա, հա: Ցիմար Պահլաւունի, միթէ չե՞ս գիտեր որ Հայաստանի գահը թափուր չէ, այլ կը գտնուի «Սեւ Մարդ»ուն երկաթէ ճիրաններուն մէջ. ոչ ոք. ոչ Գագիկ, ոչ Վահրամ եւ ոչ իսկ Աստուած կրնան խլել անոր ձեռքէն գահը:

Վեստ Սարգիս ընդհատեց իր մենախօսութիւնը, եւ ետին դարձաւ եւ տեսաւ իր սիրելի Եղոն, որ քրտնած ու շնչասպառ՝ հազիւ կրցաւ ըսել.

— Իշխան գործերնիս հետզհետէ դէպի գէշը կը յառաջանայ:

— Ի՞նչ կայ, Եղօ, ի՞նչ է պատահած, հարցուց Վեստ Սարգիս, իբր թէ բանէ մը տեղեկութիւն չունէր:

— Տէր իմ, ամբոխը դիմելով Վահրամ իշխանին, կը խնդրէ շուտով Գագիկը Անի բերել եւ բազմեցնել զայն թագաւորութեան գահին վրայ:

— Ցետո՞յ. ինչ պատասխանեց Վահրամ իշխանը :

— Խոստացաւ շուտով գլուխ հանել գործը. ըսաւ թէ ինքն ալ նոյն կարծիքէն է, որովհետեւ Հայաստանը կը տանջուի «Սեւ մարդուն» երկաթէ ճիրաններուն մէջ:

— Ինչպէս, համարձակեցաւ յայտնի կերպով ինծի դէ՞մ խօսիլ:

— Այո, տէր իմ, «Սեւ մարդ» ըսելով քեզի կ'ակնարկէր. եւ ամբոխն ալ կարծես համամիտ էր անոր: Կայծ մը, փոքրիկ կայծ մը պէտք էր, որպէսզի ամբոխը գրգռուէր քեզի դէմ: Այսօր միայն իր տրտունջը յայտնելով բաւականացաւ եւ ցրուեցաւ, բայց վախ կայ որ միւս անգամ այսպէս թեթեւ չանցնի գործը:

— Այդ ամբոխը չի յանդգնիր աւելին ընել, իսկ եթէ յանդգնի... կը տեսնենք, թէ ինչ պիտի ընենք: Բայց սակայն ձգենք պահ մը, Եղօ, դուն այն րսէ ինծի թէ ո՞ւր են պահած Գագիկը: Մինչեւ Ցոյներուն Անի հասնիլը, պէտք է ան ալ ղրկենք իր պապերուն մօտ: Սուրը չյաջողեցաւ, հիմա կարելի է թոյն գործածել :

— Առ այժմ ինծ համար անյայտ է անոր ուր գտնուիլը. սատանան միայն գիտէ, թէ որ ծակն են պահած, պատասխանեց Եղօն:

— Լաւ, մենք շուտով կը գտնենք սատանային ծակն ալ. Լուսիկին բերնէն ամէն ինչ կարելի է իմանալ: Հետեւէ ինծի, հրամայեց ան Եղոյին եւ երկուքը միասին իջան պալատին ներքին մասերէն մէկը, ուր խոնաւ ու մութ խուցի մը մէջ փակուած էր դարբին Ղեւոնդի աղջիկը:

Պառկած էր Լուսիկը յարդէ խշտեակի մը վըրայ լուռ ու անձայն. կարծես կենդանութեան նշոյլ իսկ չկար վրան: Եղոն ջահով լուսաւորեց անոր գունատ, մեռելային դէմքը :

— Կարծես թէ քնացած է, ըսաւ Եղօն, մօտեցնելով ջահը Լուսիկի տժգոյն դէմքին :

— Եթէ քնացած է իրօք, պէտք է արթնցնել, ըսաւ խրոխտ ձայնով մը Վեստ Սարգիս :

— Էյ, օրիորդ, վեր ելիր, իշխանը կ'ուզէ խօսիլ քեզի հետ, կանչեց Եղօն հրելով Լուսիկը:

Սարսափահար վեր թռաւ Լուսիկը իր յարդէ անկողնէն, եւ չփոթած ակնարկով բոլորտիքը նայեցաւ: Խեղճը, երկար ժամանակ անքուն մնալէ յետոյ, նոր էր քնացած, նոր էր փակած արտասուալի աչքերը եւ ընկղմած երազներու մէջ: Սոսկալի էին այդ երազները:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ-Ց

(51)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ապագայ վարչապետը, Տոքթ. Քոնրատ Ատընաուր, յայտարարեց թէ Գերմանիան թեկնածու չէ Ատլանտեանի դաշինքին, բայց կ՚ուզէ անդամակցիլ միացեալ Եւրոպայի խորհուրդին: «Նախ այս խորհուրդին անդամ ըլլանք, յետոյ կը հետեւինք դէպքերու ընթացքին»: Իր կարծիքով, արեւմտեան զինակիցները պէտք խորհրդակցին գերմանական նոր կառավարութեան հետ, «այնպիսի խնդիրներու մասին զորս մինչեւ հիմա կը լուծէին առանց Գերմաններուն կարծիքը հարցնելու: Օրինակ, դաշնակիցները այժմ կը քննեն հետեւեալ խնդիրը,— Գերմանիան Էլպա գետին վրա՞յ պէտք պաշտպանուի (ռուսական շրջան) թէ Հռէնոսի վրայ: Այս մասին որոշելիք վճիռը կապ ունի 45 միլիոն Գերմաններու հետ: Ուստի արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը չլուսմ պէտք հաստատէ դաշնակից կառավարութեանց հետ: Չեմ կրնար երեւակայել թէ Դաշնակիցները պարզապէս պէտք անտեսեն գերման կառավարութիւնը այսքան վճռական հարցի մը մէջ»:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը նոր յուշագրով մը առաջարկած է ներկայիս առժամաբար Լիբանան հաստատուած մօտ 150.000 Պաղեստինցի գաղթականները տեղաւորել արաբական դրացի երկիրներուն մէջ: Անցեալ տարի, Պաղեստինի ծանօթ դէպքերուն հետեւանքով, Լիբանան հակառակ իր խիստ սահմանափակ միջոցներուն, սիրով հիւրընկալեց գաղթականներէն կարեւոր մաս մը: Սակայն, առժամաբար ապաստան տըւաւ այդ գաղթականներուն: Եթէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնն ու Միջազգային Կարմիր Խաչը շուտով բաւարար օգնութիւն չհասցնեն անոնց, Լիբանան չի կրնար երկար ատեն պահել զանոնք իր նեղ սահմաններուն մէջ:

ՍԼՈՎԱՔԻՈՅ համայնավարները նոր պայքար մը բացած են հռոմէական կղերին դէմ, որուն վարիչները կը մեղադրուին թէ պատերազմին ատեն գործակցած են հիթլէրականներուն հետ: Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութիւն մը կ՚ըսէ.— «Մենք չենք մոռնար այսօրուան բարձրաստիճան կղերին մեղապարտ գործունէութիւնը Սլովաքիոյ ազգային ապստամբութեան ընթացքին: Այն ատեն անոնք հանդիսաւորապէս կը փառաբանէին գերման ջարդարարներուն յաղթանակը եւ սլովաք հայրենասէրներու սպանութիւնը գոհաբանական պատարագներով: Մենք վճռած ենք այլեւս թոյլ չտալ որ եւ է միջամտութիւն մեր բանուոր ժողովուրդին յառաջխաղացութեան մէջ դէպի ընկերվարական շինարարութիւն: Մենք կը պահանջենք պատժել բոլոր խռովարար գործունէութիւնները»: Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն ալ կ՚ազդարարէ թէ «կաթոլիկ եկեղեցին դասակարգային պայքար մը կը մղէ պետութեան դէմ, որովհետեւ անոր բարձրաստիճան կղերը գործիք դարձած է ամերիկեան դրամատիրութեան ձեռքը»:

ՄԱՐԻՇԱԼ ՄԱՆՇԹԱՑՆԻ դատավարութեան առթիւ, ընդհ. դատախազը դիտել տուաւ թէ հիթլէրական իշխանութիւնը փոխարերութիւններ կը գործածէր, որոնք պարզապէս ջարդ կը նշանակէին: Այսպէս— «Նորէն տեղաւորել Հրեաները.— Անվնաս դարձնել այսինչ մարդը.—Մասնաւոր վերաբերում ցուցնել.— Վարուիլ համաձայն ընդունուած կանոններու» եւն.: Դատավարութեան ներկայ էր Տիկին Մանշթայն, անշարժ եւ խստադէմ: Ամբաստանեալին անգլիացի փաստաբանը, Պ. Փէյճըթ, մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ ալ պարզելով իր տեսակէտը, ըսնդեց թէ հազարաւոր փաստեր կ՚ապացուցանեն բոլշեւիկներուն վայրագութիւնները: «Ռուսգաղտնի ոստիկանութիւնը մահուան դատապարտած է բազմաթիւ մարդիկ, վտանգաւոր համարելով բոլշեւիկեան յեղափոխութեան համար: Աւելի պատ, խորհրդային կարգուսարքին մաս կը կազմեն բռնի աշխատանքը, ճորտատիրութիւնը: Ռուսական բանակը շարունակ ամրութիւններ շինելու կը գործածէր պատերազմական գերիները: Մէկ խօսքով, յանցանքներ որոնց համար իբրեւ պատերազմի ոճրագործ կը դատուի փոխանորդեալս:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Մարիամ անուն հայ կնոջ մը հետ ամուսնացած Թուրք մը, Օսման, տունէն վտնտուած ըլլալով, ոխ կը կապէ եւ կ՚որոշէ սպաննել զայն: Արդարեւ, անցեալ չորեքշաբթի կէս գիշերին Մարիամի տունը կ՚երթայ, բայց դուռը գոց կը գտնէ: Կոտրելով կը կոտրէ Մարիամի ննջարանին կղպանքը եւ ներս կը մտնէ: Բոլոր տնեցիները կ՚արթննան: Օսման դանակը շարժելով աջ ու ձախ կը մխէ: Վայրկենապէս կը մեռնի Սիրգան, իսկ Ցակոբ եւ Օհաննէս անուն երկու վիրաւորներ կը մեռնին հիւանդանոցին մէջ: Ծանր վէրքեր կը ստանան նաեւ Գէորգ, Խորէն եւ Եւա:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱՅԷՆ Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, մարէշալ Թիթօ երբեք տրամադիր չէ տեղի տալու, հակառակ նոր ճնշումներու:

Մեծ դաշտահանդէս

Սէն Լուի մէջ

Նուիրուած Հ. Ց. Դ. «ԱԿՆՈՒՆԻ» ենթակոմիտէի 22րդ տարեդարձին:

Այս կիրակի, 28 Օգոստոս ամբողջ օրը, Սէն Լու Կռան Փէն Եօթնեղբայրեաններու հանրածանօթ պարտէզին մէջ: Ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է: Առանձին յայտագիր տեղին վրայ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԻՐԵՆՑ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆԵՐԸ ՎՃԱՐԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ

ՇԱՎԻԼ.— Ընկեր Գր. Կիւլեան
ՔԱՇԱՆ.— Ընկեր Մ. Ալթունեան
ԳԱՆՍԷՕ.— Ընկեր Ն. Տակառեան
ԻՍԻ.— Ընկեր Ն. Դարբինեան
ԱՆԻԷԹ.— Ընկեր Ա. Աւետիսեան:
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ընկեր Ա. Մարտիրոսեան
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ընկեր Բ. Փափազեան
ԻԽԱԼԻ.— Ընկեր Ցկ. Մեննետեան
ԼԻՈՆ.— Ընկեր Թ. Այվազեան եւ ընկեր Արշաւիր Հարէլեան
ՏԷՍԻՆ.— Ընկեր Վ. Հիւսեան
Ս. ՇԱՄՈՆ.— Ընկեր Ա. Գույումճեան
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ընկեր Վարդան Խրիմեան
ՎԱԼԱՆՍ.— Ընկեր Երուանդ Տէր Ղուկասեան
ՎԻԷՆ.— Ընկեր Գետրոս Մանուկեան
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ընկեր Սիսակ Սիսլեան
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ.— Քաղաքին մէջ.— Ընկեր Ա. Քէօւէեան եւ ընկեր Ա. Գետիկեան:
ԳՈՄՈՆ.— Ընկեր Խաչիկ Թէլեան եւ ընկեր Ց. Տէօքմէճեան:
ԳՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕ.— Ընկեր Արամ Արմաղանեան
ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկեր Միլոյեան
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Ընկեր Գ. Միւճէրէքեան
ՍԷՆԹ ԱՆ.— Ընկեր Սեդրաք Խրալեան
ԿԱՐՏԱՆ.— Ընկեր Մ. Աստուրեան
ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— Ընկեր Ց. Աճէմեան
ՆԻՍ.— Ընկեր Շ. Զօտեան
ՏՈՒԼՕՆ.— Ընկեր Կ. Տօնէրեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Պ. Ղուկաս եւ Թովմաս Աստուրեան, Ցակոբ եւ Աշոտ Ցակոբեան, Բ. Դաւիթեան կը ծանուցանեն որ այս կիրակի Օգոստոս 28ին Պուլ. Օտտոյի (Մարսէյլ) Ս. Ցակոբ մատրան մէջ, առաւօտեան պատարագին մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց սիրելի կնոջ, հարսին, քրոջ եւ եղբօր աղջկան՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՍԷ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ.— Լիոնէն Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերուհիները՝ Տէր եւ Տիկին Դաւիթ եւ Հայկուհի Թովմասեանի՝ մօրը եւ կեսրոջը՝ Այրի Տիկ. ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ, իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն եւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէսինի ազգային վարժարանին հազար ֆրանք կը նուիրեն:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին:

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ: Հեռախօս Obs. 18 - 28:

Այժմ հարց է թէ Խ. Միութիւնը ինչ նոր ձեռնարկներ պիտի կատարէ, խոնարհեցնելու համար Եուկոսլաւիոյ ըմբոստ վարիչը: Թերթերը կը գրեն թէ Թիթօ ամէն օր համակրանքի հեռագիրներ կը ստանայ երկրին բոլոր մասերէն: Զինուորական վարժարանի մը ուսանողները հեռագրած են.— «Հպարտ ենք որ անդամներն ենք Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութեան: Միշտ պատրաստ ենք պաշտպանելու հայրենիքը ձեր առաջնորդութեամբ, որո՛ւ դէմ որ ըլլայ»:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Հ. Ց. Դ. Անտօք ենթակոմիտէի ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, մատուռին սրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.-ի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏԱՐՕՆ ՍԱԼՆՈՅ ՋՈՐԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիր հայրենակիցները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 26 rue des Convalescents: Կարեւոր օրակարգ:

Արենուշներու դաշտահանդէսը

Վալանսի մէջ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Արենուշներու կողմէ, Վալանսի «Մալխար»ի անտառին մէջ, այս կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 2ին:

Սկաուտական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին: Պիտի ներկայացուի ԳԵՂՋԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍԱՆԻՔ: Զափածոյ պարեր, մարզանքներ, դրօշի պարզում, խմբերգ, մեներգ, հայկական եւ կովկասեան պարեր եւ անկանկալներ:

Վալանսէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 12ին, կայարանի դիմացէն: Ուրիշ մանրամասնութիւնները տեղին վրայ: Մուտքը ազատ է

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Մալկարացի Տիկին Մաննիկ Փանոսեան կը փնտռէ իր զաւակը Օննիկ Փանոսեան, հօրը անունը Մանուկ, որ 1923ին իր վարպետին հետ Պուլկարիա մեկնած է: Տեղեկացնել Տիկին Փանոսեանի, 33 rue de Choisy, Alfortville (Seine):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH · Fondé en 1925 · R. C. S. 376 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Dimanche 28 Août 1949 Կիրակի 28 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5934—Նոր շրջան թիւ 1345

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԵՂԾԻՔԸ ՈՉԻՆՉ ԿԸ ՓՐԿԷ

Դաս մը դժմազդի դպիրներ կը շարունակեն վայրերան կանչեր արձակել տարաղիր բազմութեանց ճակատագրի մասին։ Մինչեւ անգամ ժխտել, ծաղրել անոնց մշակոյթը ։

— Դատապարտուած էք ցամքելու, ճիւղելու, փոշիանալու ։ Անօգուտ են ձեր բոլոր ճիգերը...

Տեսակ մը հրաւէր անձնատպանութեան կամ անձնատրութեան։ Առ նուազն՝ ինքնուրացման եւ ղասալքութեան ։

Պարզապէս ի փառս հեռաւոր սուրբերու։ Աչք եւ ականջ փակելով անողոք ճշմարտութեանց առջեւ։ Միշտ խեղաթիւրելով, ստելով, կեղծելով, քծնելով ։

Չափազանց պարզամիտ պէտք է ըլլալ, հաւատալու համար թէ այս ծրագրեալ կեղծիքը կրնայ որեւէ բարիք ապահովել Հայրենիքին եւ Հայկական Արտասահմանի ։

Կեղծարարները շատ լաւ գիտեն թէ՝ ինչ որ Հայկական Արտասահման կը կոչենք, վերջին մնացորդն է Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին ։

Անոր հին եւ նոր մշակոյթը, մտաւոր վաստակը աւելի ծանր կը կշռեն, շատ մը տեսակէտներով։ Մանաւանդ եթէ նկատի առնենք պարագաները, — ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի ։

Հասարակ «շարլաթան»ներ են անոնք որ մեզի կը վերագրեն ժխտում կամ վարկաբեկում՝ Երեւանի մէջ կատարուած նուաճումներու։

Դաշնակցական մամուլը շատ աւելի ճոխ եւ փաստացի տեղեկութիւններ հրատարակած է այդ մասին, քան կեղծարարներու խառնարանը, կապկօրէն արտատպելով Թխածոյ տարփողանքներ ։ (Յաճախ առանց բան մը հասկնալու)։

Բայց, հարկ է պատասխանել հետեւեալ հարցումին,— Սթալինեան արեւին տա՞կ էր որ ծաղկեցան Երեւանի ամէնէն վաւերական արժէքները։

Այդ կրակին տակ ծաղկեցա՞ն թէ խամրեցան — խաւարեցան — այնքան ծանօթ արեւներ ։ (Բարեհաճեցէք արձանագրել անոնց անունները, գոնէ մէկ անգամուան համար, ի սէ՛ր հայրենեաց։ Չարէնց Եսայեանէն մինչեւ Եղիշէ Չարենց, Բակունց-Ալազանէն մինչեւ Վահան Թոթովենց) ։

Մենք պատրանքներ չունինք Եւրոպայի եւ Ամերիկայի պողոտաներուն վրայ նետուած բազմութեանց վերջնական ճակատագրի մասին։

Միեւնոյն ատեն, գիտենք թէ կա՛ն գաղութներ որոնք ընդունակ են աւելի երկար դիմանալու։ Դառնալով իրական ծաղկաստաններ ։

Երկու պարագաներուն մէջ ալ, տարրական հայրենասիրութիւնը կը պահանջէ անկարելին փորձել, անոնց ինքնապաշտպանութեան, յարատեւութեան համար, քանի որ մեր ձեռքը չէ անմիջապէս հայրենիք փոխադրել զանոնք։

Դեռ ուրիշ խնդիր թէ՝ գաղութներ միշտ ալ պիտի ունենանք, ինչպէս ունին շատ աւելի բախտաւոր, զօրաւոր ազգեր եւ պետութիւններ ։

Կեղծարարները ի զուր կոչնակ կը հնչեցնեն իբրեւ վարձու ժամկոչներ։ Ի զո՛ւր հոգեհաց քարոզներ կը կարդան, հետեւողութեամբ այն միսիոնարներուն որ մեր երկիրը կուգային, Հայերը քրիստոնեայ դարձնելու համար։

Կրնա՞ն միջոց մը ցուցնել, հայրենիքի դուռներուն վրայ հաստատուած բոլշեւիկեան կողպանքները քակելու։ Անոնց առջեւ դրուած երկաթեայ ձողերը եւ փշաթելերը վերցնելու։

Կրնա՞ն ապահովել որ հայրենիքին թափառական զաւակները ազատօրէն վերադառնան, խմբովին կամ անհատաբար։ Ո՛րեւէ ատեն։ Ինչպէս որեւէ ազատ երկրի զաւակները։

Նոյն կեղծարարները ի զուր կը փորձեն անտեսել կամ վարկաբեկել Հայկական Արտասահմանի մտաւոր վաստակը։ Վերջին քսանըհինգ տարուանը, ինչպէս նախընթաց հարիւրաւոր տարիներու մշակոյթը ։

Դիմակաւոր ուստղ – ուրացողներու խառնիճաղանճը լաւ կ'ընէ, եթէ շատ չքրքրէ այս փշոտ խնդիրը ։

Ի վերջոյ փուշերը իրենց գլուխն է որ պիտի ծակեն, ծիծաղելի դարձնելով նոյնիսկ Երեւանցիներուն առջեւ ։

Կարելի չէ անկեղծօրէն ծառայել հայրենիքին եւ հայկական մշակոյթին, գիտակցօրէն պարտկելով ակներեւ չարիքներ ։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՏԱԾԵԼ ԵՒ ՏԵՍԱԿԷՏ ՓԱՐՁԵԼ

Այս թերթը բաժին մը ունի, — Նամակներ «Յառաջ»ին։ (Բոլորովին տարբեր բան է այն որ կը կոչուի «Նամակ խմբագրութեան») ։

Այդ գլուխին տակ երբեմն կ'ամփոփուին զանազան տեսակէտներ, դիտողութիւններ կամ բաղձանքներ՝ օրուան հարցերու մասին։

Անգլիեւսաքսոն մամուլին ամէնէն շահեկան եւ կենդանի բաժինն է այս։ Հոն կ'երեւան համեստ բանուորէն, մինչեւ երէկուան վարչապետը, նախարարը, զօրավարը։ Առանց ազգի, սեռի, դաւանանքի կամ բնակավայրի խտրութեան ։

Պայման է որ նամակագիրները ոչ միայն ստորագրեն, այլեւ իրենց հասցէները եւ թուականը նշանակեն ։

Բացառիկ պարագաներու մէջ միայն, խմբագրութիւնը կը վերապահէ ստորագրութիւնը, կամ կը զոհանայ սկզբնատառերով, անհրաժեշտ ստուգումները կատարելէ վերջ ։

Այսպէս, «Նամակներ խմբագրին» կամ «Խմբագրին նամակատուփը» բաժնին տակ ամէն օր այլազան խորհրդածութիւններ, դիտողութիւններ, թելադրութիւններ, պիտանի գիտելիքներ կը հոսին, ո՛րեւէ հարցի մասին ։ Քաղաքական – տնտեսականէն մինչեւ լեզուական – քերականականը ։

Մէկ խօսքով, կենդանի կապ մը կը հաստատուի ընթերցողին եւ իր նախընտրած թերթերուն միջեւ ։

Եւ ամէնէն համեստ քաղաքացիներն ալ մտածելու, վերլուծելու, բանաձեւելու վարժութիւններ կը ստանան ։

Անշուշտ խմբագրութիւնը իրեն կը վերապահէ որոշ կրճատումներ կատարել։

Որքան կ'ուզէի որ այս վարժութիւնը տարածուէր նաեւ մեր մէջ ։

Երբեմն քանի մը տող դիտողութիւն կը ստանանք՝ թափթփած վիճակի մէջ ։

Երբեմն ալ զանազան խորհրդածութիւններ՝ թերթի մը լուսանցքին վրայ, այս կամ այն յօդուածին, գաղափարին, տեսութեան մասին։

Քիչ մը խնամք եւ կարգապահութիւն, ամփոփ եւ պարզարիւն վերլուծում, — եւ մեր «Նամակներ»ու բաժինն ալ կ'աշխուժանայ, կը ճոխանայ ։

ՎԱՀԷ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ փութացնելու համար, կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Ատլանտեանի միւս 11 զինակիցներուն։ Ծանուցագիրը անհրաժեշտ կը գտնէ ամերիկեան զէնքերու առաքումը, արդիացնելու համար իր պաշտպանողական միջոցները, որպէսզի կարենայ կատարել իրեն ինկած պարտականութիւնը ։ Անցեալ Յուլիսին, երբ կը վաւերացուէր Ատլանտեանի դաշինքը եւ մտահոգութիւն կը յայտնուէր խորհրդարանին մէջ, կառավարութիւնը խոստացաւ իր կարելին փորձել, զինամթերք ստանալու համար Ամերիկայէն։ Ծանուցագիրը մասնաւորապէս կը յիշեցնէ այս պարագաները ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ գործակցութեան տարեկան տեղեկագիրը հաստատելով հանդերձ թէ որոշ յառաջդիմութիւն կատարուած է, շնորհիւ Մարշըլի ծրագրին, դիտել կուտայ թէ վերելքը դանդաղ կ'ընթանայ։ Տեղեկագիրը անհրաժեշտ կը գտնէ որ Եւրոպացիները զեղչեն իրենց արտադրութեանց արժեգինը, բազմապատկեն վաճառումները եւն.։ Ճարտարարուեստական արտադրութիւնը աւելցած է 15 %, 1949ի առաջին եռամսեակին։ Տեղեկագիրը, որ տրուած է յանուն նախագահ Թրումընի, «դժուարին բայց իրագործելի» կը գտնէ Մարշըլի ծրագրին նպատակը, –տնտեսական վերականգնում Եւրոպայի։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ պալքանեան յանձնախումբը գեկուցում տալով, յայտարարեց թէ Պուլկարիոյ եւ Ալպանիոյ անընդհատ օգնութիւնը յոյն ապստամբներուն՝ վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծած է «Յունաստանի անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան համար եւ կը սպառնայ Պալքաններու խաղաղութեան» ։ Յանձնախումբը կը հաստատէ թէ Եուկոսլաւիոյ օգնութիւնը նուազած է եւ կրնայ նոյնիսկ վերջացած համարուիլ ։

Մտահոգութիւն Պալքաններու մասին

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ վրդովիչ տեղեկութիւններ հաղորդել Պալքաններու կացութեան մասին, իբրեւ հետեւանք Սթալին – Թիթօ պայքարին։

«Ֆիկառօ» հետեւեալ տեղեկութիւնները հրատարակած էր երէկ, հիմնուելով Համպուրկի եւ Պուքրէշի թղթակիցներուն հեռագիրներուն վրայ. —

Գերմանիոյ մէջ մարէշալ Մանչթայնի դատէն աւելի ուշադրութիւն գրաւած է արեւելեան ճակատին անցուդարձը։ Գերմանական թերթերը լուրջ մտահոգութիւն կը յայտնեն Եուկոսլաւիոյ կացութեան մասին, եւ կ'ըսեն թէ ընդհանուր զինաբախումի մը պարագային, Ռուսերը կրնան ներս մտնել մէկ ժամէն։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Ռուսերը արեւելեան Գերմանիոյ մէջ նոր զինուորներ մարզելով իբրեւ ոստիկանութիւն, արդէն ճամբայ հանած են 15.000 հոգի, անծանօթ ուղղութեամբ ։

Ռուսական շրջանէն հասած փախստականներ ալ կը հաստատեն այս պարագան, ճշդելով թէ 15.000 «ոստիկանները» ղրկուած են Հունգարեւ – Եուկոսլաւ սահմանագլուխը, ուր զինուորական համախմբումներ կը կատարուին ։

Գերման իրազեկ շրջանակներու մէջ հաւանական չեն գտներ բացորոշ թշնամութիւններ Խ. Միութեան կողմէ, բայց կը կարծեն թէ հրոսակային կռիւներ պիտի սարքուին, արինալի եւ իբրեւ թէ ինքնաբերաբար կատարուած արշաւներով, անելի մատնելու համար Եուկոսլաւիան։ Ուրիշ խօսքով, քաղաքացիական պատերազմ պիտի յարուցանեն, ինչպէս տեղի կ'ունենայ Յունաստանի մէջ։ Դաւադիրներու գլխաւոր գործերէն մէկը պիտի ըլլայ խափանել երկաթուղիներու երթեւեկը ։

Այս խորհրդաւոր շարժումները պատճառ եղած են որ նորէն յետաձգուի Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագիրը, անելի մը մատնուելով։ Կը նշանակէ թէ Ռուսերը չեն ուզեր պարպել Աւստրիան, հետեւաբար եւ Հունգարիան եւ Ռումանիան, ուր մասնաւոր դիրքեր գրաւած են, զօրք ղրկելու համար դէպի Վիէննա ։

Եուկոսլաւիոյ հարցին մէջ կարեւոր դեր մը կ'իյնայ Հունգարիոյ, քանի որ Թիթոյի պաշարումը կատարեալ չի կրնար ըլլալ առանց իր մասնակցութեան ։

Գերմանական թերթ մը կը գրէ թէ հունգարական բանակին հրամանատարութիւնը ամբողջովին անցած է խորհրդային սպաներու ձեռքը ։ Չորս ռուս զօրավարներ եւ երկու գնդապետներ տիրաբար կը վարեն ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը։ Ռուսերուն կատարեալ վստահութիւնը կը վայելեն միայն զօրավար մը, մարէշալ մը եւ ոստիկանապետ մը ։

★ Եուկոսլաւիոյ քարիւղի ամենամեծ զտարանը, որ կը գտնուի Ռիէքա (Ֆիումէ), պայթեցաւ չորեքշաբթի օր։ Կը կարծուի թէ Կոմինֆորմի գործակալները սարքած են այս դաւը։ Հեռագրի եւ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները խզուած ըլլալով, կարելի չէ եղած աւելի լայն մանրամասնութիւններ ստանալ ։

Ուրիշ դաւադրական արարքներ ալ կը հաղորդուին Ադրիականի ափերէն։

★ Դարձեալ գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն Ռուսերը 500.000 ոստիկաններ մարզած են արեւելեան շրջանին մէջ եւ այս թիւը 800.000ի պիտի բարձրացնեն մինչեւ տարեգլուխ ։

★ Պուքրէշէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, արտակարգ գործունէութիւն կը տիրէ զինուորական ճակատին վրայ։ Օգոստոսի սկիզբէն ի վեր բազմաթիւ շարժումներ տեղի կ'ունենան դէպի Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխը։ Բազմաթիւ սպաներ դրօշի տակ առնուած են եւ արձակուրդները ջնջուած են։ Զինուորական բժիշկներն ալ մասնաւոր հրահանգներ ստացած են։ Գիշեր ցորեկ ռուս զինուորներ կ'անցնին Եաշէն եւ Կալացէն, կառախումբերով կամ գետանաւերով։ Ռմբակոծումները կը շարունակուին անդադար։

Մոսկուայի խաղաղութեան համագումարը

Խաղաղութեան կուսակիցներու համագումար մըն ալ Մոսկուայի մէջ սարքուած է, մասնակցութեամբ ամբողջ Խ. Միութեան ժողովուրդներու։ Ներկայ են նաեւ օտար հիւրեր, որոնց գլուխը կը գտնուի Քէնթրպըրիի «կարմիր աւագերէցը»։ Պատգամաւորներուն թիւը կը հաշուեն 1500։

Բացման նիստին մէջ բուռն ճառ մը խօսեցաւ բանաստեղծ Նիքոլա Տիխոնով, ձաղկելով անգլեւամերիկեան պատերազմի հրձիգները։ Եւ յայտարարեց.— «Այլեւս պարզ է թէ անոնք աշխար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ... GOUVERNANTE ՄԸ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ա.

Կը բանամ առանձնարանիս պատուհանը ակամայ, սրտնեղութեամբ եւ ցասումով :

Ինչո՞ւ քար կը նետեն պատուհանիս : Ես քաշուած եմ հրապարակէն,— չէ՞ որ յայտարարեցի : Ես հիւանդ եմ, ես ամէն օր ցաւս գրկած կ'օրօրեմ թեւերուս վրայ, կը ջանամ քնացնել կսկիծս : Բաւական չեղա՞ւ տառապանքս, որ լման մէկ տարեկան եղաւ ճիշդ այս օրերուն : Կը զգամ թէ տարի մը եւս պէտք ունիմ աչքերս խաւարով ամոքելու եւ հանգչեցնելու, եւ եթէ կ'աշխատիմ՝ պատճառն այն է որ հպարտութիւնս կ'արգիլէ ինծ ապրիլ ոմանց պէս, հիւանդութեան մը կռնակով(*) :

Եւ, դարձեալ, եթէ կը բանամ պատուհանս՝ պատասխանելու համար Սարաֆեանի անիմաստ, անհաճոյ եւ անտեղի մեղադրանքներուն, պատճառըն այն է որ կը վախնամ թէ, վաղն ալ, մէկը կամ միւսը կը կարծէ թէ, տեսողութեանս տագնապէն ետքը, սատկած արջու մը ոսկորին չափ անվնաս դարձած եմ այլեւս, նշաւակ ցեխարձակութեան կամ մանկական bravacherieներու :

Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է պատահեր :

Փօլատեան վէպ մը հրատարակեց վերջերս : Սարաֆեան կարդացեր է եւ չէ հաւներ : Հարկ կա՞յ երկինք եւ երկիր իրար անցընելու : Ինծի հաճոյք մը պիտի ըլլար կարդալ իր վերլուծումը, գրուած պարկեշտութեամբ եւ հմտութեամբ : Բայց Սարաֆեան dramatiqueին սէրն ունի, ահա թէ ինչո՛ւ, փոխանակ Փօլատեանի վէպին մասին խօսելու, կը խօսի Փօլատեանի մասին (Նայիրի, Թիւ 7). — թէ ի՛նչպէս Փօլատեան «կը սայթաքեցնէ մեր տաղանդաւոր ընկերները՝ խունկ նետելով անոնց առջեւ», թէ ի՛նչպէս, «գնելէ վերջ մնացեալները, սկսած է արդէն իր միջակութեան իշխանութիւնը տարածել Փարիզէն ալ անդին» : Միայն ա՞յսքան, — աւելի «խռովիչ պարագայ մը», « իր խաղերուն ենթարկուած մեր գրական գաղութը ինկած է դետնաքարշ թշուառութեան մը մէջ՝ ծիծաղելի ըլլալու չափ մեր հեռաւոր եղբայրներուն» : Ու կ'աւելցնէ.— «Կը վախնամ որ ըսեն թէ մարդ չկայ Փարիզի մէջ» :

Բարեբախտաբար, կա՛յ Սարաֆեանը, որ կուգայ մատնանշել ոմանց «վատութիւնը, վախկոտութիւնը եւ կեղծիքը» եւ ոմանց «վարձուած լռութիւնը» :

Եւ յանկարծ, անգամ մը եւս մեղադրելէ ետքը թէ «իրմով (Փօլատեանով) մեր գրական մթնոլորտը կը սկսի շողոքորթութիւն, փերեզակութիւն հոտիլ», գաղտնիք մը հրապարակողի լրջութեամբ՝ կ'ըսէ թէ Փօլատեան... իմ պաշտպանեալս է :

Դպրոցէն սորված՝ տրամաբանութեան աղքատիկ ձեր դասը կը յիշէ՞ք տակաւին : Շարեցէք բոլոր մեղքերը՝ զորս Սարաֆեան կը վերագրէ Փօլատեանի,— առաջին եզր : Աւելցուցէք թէ Փօլատեան պաշտպանեալն է Նարդունիի,—երկրորդ եզր : Դուք գտէք հիմա եզրակացութիւնը՝ զոր չի տար Սարաֆեան իբրեւ երրորդ եզր :

Ապրի՛ս, Սարաֆեան :

Բայց, տղա՛ս, դուն ե՞րբ սորվեցար յօդուած գրել այսպէս աղուո՛ր, այսպէս շնորհքո՛վ :

Ամբողջ յօդուածը, եօթը մեծադիր էջ, գիս կը պտըտցնէ Փօլատեանի շուրջ-բոլորը, — չի տար անոր անունը, բայց կուտայ իմ անունս, տասն անգամ, քսան անգամ : Ընթերցողին մտքին մէջ տարածելու համար այն «պղտոր տպաւորութիւնը » թէ հիմա «առատ ողվասանքներ» կը շռայլեմ «աջին ձախին» հոգ չէ թէ իրեն չկարենամ «դիւրութեամբ պարտադրել Փօլատեանի արուեստը » :

Կը նշանակէ թէ «մեր գրական գաղութը փերեզակութիւն պիտի չհոտէր», «մեր գրական գաղութը դետնաքարշ թշուառութեան մէջ» պիտի չիյնար, եթէ չպաշտպանէի Փօլատեանը : Հետեւաբար բուն մեղաւորը ե՛ս եմ, միայն ես,— ահա թէ ինչու Փօլատեանի վէպին մասին խօսելու կ'ելլեն, ու կը խօսին... իմ մեղքերուս մասին :

Ես, որովհետեւ դեմոկրատ չեմ, չեմ սիրեր այն յօդուածները, որոնք երեք հոգիով կը գրուին՝ բայց մէկ ստորագրութեամբ կ'երեւին :

Ես, դարձեալ, չեմ սիրեր ծեծ ուտել այն խարկանքին համար, զոր Սարաֆեան կ'ունենայ՝ Փօլատեանի վէպին մէկ հերոսին մէջ (բանաստեղծ)ինքզինք տեսնելով, ոչ ալ Նիկողոս անունը նոյն վէպին հերոսներէն մէկուն տրուած ըլլալուն համար : Ասանկ մեղքերու համար, կամ Փօլատեանի վէպին տարբեր թերացումներուն առթիւ, ո՛չ, չեմ ուզեր որ կռնակիս վրայ բեռցնեն Փարիզի «մեր գրական գաղութը դետնաքարշ թշուառութեան մէջ» ձգող այս կամ այն «միջակութեան» պաշտպանութիւնը :

Ըսելիք մը ունի՞ք Փօլատեանի, իր նկարագրին մասին,— ըսէք Փօլատեանի : Չէ՞ք հաւնիր իր վէպին,— խօսեցէք իր վէպին թերութիւններուն մասին :

Բայց ըսել թէ «Նորեկը (Փօլատեան) յաջողած էր դառնալ անոր (Նարդունիի) պաշտպանեալը եւ նոյն ատեն ծառայեցնել զինք ի նպաստ իրեն», մեղադրանք մըն է, որ ուրի՛շ բան կ'ըսէ :

Այս նախադասութիւնը շատ գէշ կազմուած է քերականօրէն : Զանանք լուծել .—

1.- – Կա՛մ Փօլատեան կը ծառայեցնէ զիս ի նըպաստ իրեն :

2.— Կա՛մ ես կը ծառայեցնեմ Փօլատեանը ի նպաստ ինծի :

Ուրիշ իմաստ չի կրնար ունենալ այս կաղ նախադասութիւնը : Առաջին իմաստով ըլլայ թէ երկրորդ, չափազա՛նց փաղաքշական է ինծի համար : Այս հանճարեղ գիւտին չարախինդ նշանակութիւնը Սարաֆեան կորիզաւորած է իմ «հոյակապ հայերէնիս» ու գրագէտի «տաղանդիս» շնորհուած խնկարկութեամբ մը : Կրնամ մոռնալ ամէն բան, բայց ո՛չ երբեք այս նշանաւորագոյն մեղադրանքը, « վարձուած լռութեամբ» մը ծանրացած : Ուրեմն Փօլատեան կը ծառայեցնէ զիս իրեն՝ որպէսզի «իր խաղերուն ենթարկուած մեր գաղութը իյնայ դետնաքարշ թշուառութեան մը մէջ» :

Ընթերցողը, որ անծանօթ է Փարիզի մեր գրական իշխաններուն բարքերուն, պիտի զարմանայ թէ ինչպէս յանկարծ Սարաֆեան այս bravadeը կ'ընէ, թշնամական դիրք մը կը բռնէ, երբ դեռ մինչեւ վերջերս կը վայելէր իմ բարեկամութիւնս եւ իմ քաջալերութիւնս : Ափսո՛ս, ընթերցո՛ղ, ինծի դէմ կռիւի ելլողները միշտ զոհե՛ր են եղած,— ենթարկուածներ, թելադրուածներ, այնքան որ ինծի ծանօթ է նաեւ թէ ո՛ր անտառէն կտրուած է իրենց նիզակին փայտը : Բայց այդքան չա՞ր եմ, որ մարդ կը հանեն ինծի դէմ՝ տապալելու համար «դիկտատորութիւնս» ինչպէս կ'ըսեն : Ես չար չեմ եղած ոեւէ մէկուն հանդէպ, ես չար եմ ինծ հանդէպ : : Անոնք ալ չար չեն, միայն թէ անխելք են, — ինծի դէմ ելլելու իրենց փորձին մէջ՝ կը խորհին միայն աղմուկ հանել, անուն շինել իրենց :

Ցեխոյ կը գզջան սակայն, երբ ծուռ կ'ընթանայ խաղը :

Սարաֆեանն ալ պիտի զղջայ իր ձախաւերութեան համար, ուրիշին զոհ : Այնքան վստահ եմ, որ ձեզի կրնամ յայտնել թէ արձակուրդէն առաջ գրուած իր յօդուածը պիտի չգրէր՝ եթէ աւելի կանուխ վերջացուցած ըլլար արձակուրդը : Ա՜խ, այս արձակո՛ւրդը, առողջարար եւ թունահալած արձակուրդը : Ճիշդ է թէ Վէնսէնի անտառն ալ կը նպաստէ մաքրելու եւ մաքրագործելու մտային մթնոլորտը, բայց ափսոս, այնտեղ, շատ կը խըլրտան տերեւները, աչնանահար տերեւնե՜րը, այրած ու դեղնած տերեւնե՜րը, պատռտած ու փտած տերեւնե՜րը, այո՛, շա՜տ կը խշրտան, շա՜տ կը փըսփսան, ու դէշ ներշնչումներ կուտան այդ մեզի գոյն տերեւները, աշնա՜ն տերեւները :

Քառասուն անգամ ըսի, սակայն, որ շատ չերթայ ականջ տալ այդ տերեւներուն :

« Գրական դիկտատո՞ր է մեր գլխուն», փսփսացեր է իրեն՝ աշնանահար տերեւ մը, օր մը : «Քե՛զ ալ թիկնապահ դարձուցած է իրեն», մրմնջեր է մունջ մէկը : Լսողներ ալ եղեր են, թէ միայն Փօլատեանը չէ, իր պաշտպանեալն ես նաեւ դուն՝ Սարաֆեան : Այս փսփսուքները շատ կը նեղէին զինք,— պէտք էր ազատագրուէր :

Եւ ազատագրուեցաւ :

(Մնացեալը յաջորդով) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Երբ տեսնուեցաւ որ աշխատանքս կը վերսկսիմ, շատեր կարծեցին թէ բոլորովին առողջացած եմ եւ աչքիս հիւանդութենէն կը մնայ միայն գէշ յիշատակ մը : Դժբախտաբար հիւանդ աչքս տակաւին ի վիճակի չէ աշխատելու, մշուշի մէջ կը տեսնէ ամէն բան : Եւ սակայն ստիպուած եմ աշխատիլ :

«Համով Հոտով»

Վասպուրականի Արծիւին արժանաւոր ցանին՝ Գարեգին եպիսկ. Սրուանձտեանցի հէքեաթներու այս հաւաքածոն դարձեալ ի պատուի է, շնորհիւ Հայ Գրագէտներու Բարեկամներուն անխոնջ ջանքերուն :

Շատ բան ըսուեցաւ իր մասին, աջէն ու ձախէն : Ես ալ պիտի ըսեմ հիմա, քիչ մը աւելի ընդլայնուած :

Թանկագին յիշատակ մըն է այս երկը ինծ համար, պատանեկութեանս առաջին օրերէն եւ մինչեւ հիմա ան կը պահէ իր կախարդական հըմայքը :

«Համով – Հոտով»ի ոսկի հէքեաթները, դասագիրքերու եւ մանկական հանդէսներու էջերէն,թեւաւոած են մտքիս, պայծառացուցած են երեւակայութեանս հորիզոնը, ու ես երկար խոկացած եմ անոնց հրաշագան դրուագներուն յանդիման :

Հոգեխռով անրջանք մը, որ ամէն տարի գոնէ անգամ մը մեզի կ'առաջնորդէր հեղինակի շիրիմին :

Կեդրոնականցի խումբ մը դասընկերներու հետ, արձակուրդի օրերուն մեր քայլերը կ'ուղղէինք Շիշլիի ծաղկազարդ գերեզմանատունը : Երկիւղածօրէն կը մօտենայինք հէք Եղիային, Բագարատի, ապետ Զունդի, դերասանապետ Յովհ. Սեւումեանի տապաններուն (դեռ Հայաստան չէր փոխադրուած իր աճիւնը այդ շրջանին) :

Եկեղեցականներու սահմանուած թաղամասը, մենք երկար կանգ կ'առնէինք, բարեպաշտ ուխտաւորի մը պէս, « Հայոց Հայրիկ»ին արժանաւոր աշակերտին դամբանին առջեւ :

Տարօրինակ աղերս մը գոյութիւն ունի երբեմն մարդկային հոգիներուն միջեւ : Սրուանձտեանց եպիսկ. երկար ողբացած էր այն միւս «Հայրենեաց երգիչ»ին ետեւէն, որ Խորէն Արք. Նար-պէյը եղած էր : Իսկ այժմ, ու ընդ միշտ ան կը հանգչի իր հոգեւոր եղբօր առընթեր, բարեպաշտ հոգածութեամբ մը :

«Համով–Հոտով» մեզի կը ներկայացնէ մարդը, որ եղած էր հէքեաթասաց առաքեալը.— առաջնորդ, նուիրակ, խաղարարար, քննիչ, դաստիարակ, դատաւոր, վանահայր եւն. : Որովհետեւ, «մեր ազգին մէջ պաշտօնի կամ գործողութեան յատուկ սահման մը չկայ, մանաւանդ եկեղեցականաց համար » :

Հակառակ այս բոլորին, բանասէր եպիսկոպոսը մեզի երկնած է աւելի քան ինչ որ կրնար : Բայց թողունք որ քիչ մը ինքը խօսի .

— « Այդ անցածս ու դիտածս տեղերը, ուր բազմակողմանի ներքին ու արտաքին կնճռոտ խնդիրներ եւ դժուարութիւններ կը զբաղեցնէին անձս ու միտքս ,կը գտնէի տակաւին բոպէներ ու ժամեր մտաւոր վաստակոց եւ զբօսանաց, ժողովրդական բարուց եւ աւանդութեանց, աղն ու մաղը, խաղն ու տաղը, հողն ու ջուրը, կիրքն ու գիրքը խառնելու, ինչպէս հօտաղ մը արտը վարելուն՝ հողին տակէն կը ժողվէ պղնձի կամ երկաթի կտորները, որոնց ժանգը եթէ սրբես, բան մ'են, կամ եզները արածելու եւ հանգչեցնելու ժամուն, կ'երթայ հօտաղն կը նստի գետի մը ափ, կամ հեղեղի մը անցած տեղը ,եւ աւազները խառնելով կը գտնէ ու կը ժողվէ ուլնիքներ եւ ժանգոտած դրամներ, որք սակայն հնագէտի մը կամ արհեստաւորի մը ձեռք հասնելով՝ կը գնահատուին : Այդ հօտաղն էի ես, եւ անոր զբօսանքը կը զբօսնուի » :

Մեծ է վաստակը Սրուանձտեանց եպիսկոպոսի.— «Հնոց եւ նորոց», «Գրոց եւ բրոց», « Մասունցի Դաւիթ», «Շուշան Շաւարշանայ», «Մանանայ», «Թորոս աղբար» եւն. : Համբանք չունին իր յօդուածները, Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Թիֆլիզի այդ շրջանի մամուլին մէջ : Թանկագին վկայութիւններ են այդ բոլորը, պատմական, ժամանակագրական եւ աշխարհագրական :

Ցիշատակելի օր մը եղաւ «Համով – Հոտով»ի Բ. տպագրութեան առիթով սարքուած հաւաքոյթը, Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանին մէջ : Հոն իբարու կը հանդիպին իրերամերժ անուններ : Բարենշան երեւոյթ մը, որ մեր մտքէն պահ մը կը վանէր ստուերը եւ անկեղծ հայրենասէրներու սիրտը կը լեցնէր խնդութեամբ :

Ինչ հարկ ձեզի պատմելու «Զուլւմխիայ»ի , « Ծովու աղջիկ»ին, «Մատնիկի ակն»ին, « Աղբիւրի հարս»ին ու «Սալման եւ Ռոստոմ»ի հէքեաթները, մէկը միւսէն գեղեցիկ, հմայիչ : Լաւագոյն է որ անձամբ կարդաք : Հայաստանի որ անկիւնէն ալ ըլլաք,— Տարօնցի, Տիգրանակերտցի կամ Վասպուրականցի, — դուք անոնց մէջ պիտի գտնէք ձեր սիրած հէքեաթը սեփական բարբառով :

Ոսկիէ կամուրջ մըն է այս բոլորը,— դժբախտաբար տակաւին կիսատ մնացած, — որ մեզի կը միացնէ անցեալին : Ժողովրդային հետաքրքրութիւնն է, որ պատեհութիւնը պիտի տայ լոյս ընծայելու « Համով հոտով»ին երկրորդ հատորը : Ո՞վ պիտի ուզէր զրկուիլ «Հազարան բիւլբիւլ»ի, « Ջէյրան մարալի աղջիկներ»ուն, «Քառսուն գըլխանի դեւերը»ուն պէս նշխարները ըմբոշխնելու վայելքէն :

Զմայլելի հէքեաթներու ամբողջութիւն մը , զոր մեզի կ'ոգեկոչէր հանին, ձմրան երկար գիշերներուն, օրհնաբեր շրթները մեր ականջին :

Հայրենի բուխերիկին անկիւնը, ինկելի նախամօր գիրկը թառած, մենք երկիւղածօրէն կը լսէինք այդ խորհրդանշան – հէքեաթները, որոնք մեզի կը հասնէին անցեալի խորէն, աւանդաբար , բերնէ բերան : Անոնք յամրագին կը սուզուէին մեր էութենէն ներս, մեզի կ'արբեցնէին սրբազան յափշտակութեամբ ու իրենց անջնջելի կնիքը կը դըրոշմէին մեր արմենական հոգիներուն խորը :

Մերթ դեւին շունչն էր, ձմեռնային ահեղամուունչ քամիին ընդերքէն, որ կ'անցնէր հայրենի սարերէն, դաշտերէն ու աւաններէն եւ սարսուռով կը համակէր մեր մատաղ սիրտերը : Բայց կը յիշենք,— լաւ որ այդպէս է,— որ Տեմոնը կամ վիշապը ի վերջոյ իրենց պատիժը կը գտնէին անվեհեր դիւցազունէն :

Ցեղին սիրտն է, որ ի խորոց սրտի կը տենչայ այդ արդարակորով դատաստանին : Այդ իր յոյսն է, իր ապաւէնը, որուն կը հաւատայ մոլեգին կիրքով մը :

Զարը ահա նորէն իր գիշախանձ մագիլները խրած է մեր կրծքին, բայց անպայման պիտի կորսուի, եթէ գիտնանք նոր սերունդին ներշնչել վիշապաքաղ Վահագնի ոգին :

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԷՏՄՈՆ ԺԱԼՈՒ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Լոզանի մօտ յանկարծամահ եղաւ գրագէտ Էտմոն Ժալու, անդամ Ֆրանսական Ակադեմիային:

Հանգուցեալը 18 տարեկան էր, երբ հիմնեց «Միջերկրականի հանդէսը»: Յետոյ սկսաւ աշխատակցիլ փարիզեան թերթերու, քրոնիկներ գրելով: Եղած է գրական քննադատը քանի մը թերթերու: Իր առաջին վէպը, «Սիրոյ հոգեվարքը», հրատարակուեցաւ 1899ին: Յետոյ իրարու յաջորդեցին «Տզրուկները», «Դիմակաւոր Երիտասարդը», «Ամուսնութեան դպրոցը», «Մնացեալը լռութիւն է», որ մրցանակի արժանացաւ, «Մուխեր վիւղին մէջ», «Կորուսեալ սէրերը», «Կեանքի դեւը», «Իգարի անկումը» եւ ուրիշ բազմաթիւ գործեր: 1920ին կը շահէր գրականութեան մեծ մրցանակը: Ակադեմիային անդամ ընտրուեցաւ 1936ին, յաջորդելով Փոլ Պուռժէի, որուն գրականութիւնը զգալապէս ազդած էր իր վրայ:

Էտմոն Ժալու ունի նաեւ գիրք մը Կէօթէի մասին, եւ թարգմանած է «Տորիըն Կրէյի կենդանագիրը» (Օսկըր Ուայլտ): Համբանք չունին իր գրական եւ ընկերային տեսութիւնները որոնց մէկ մասը միայն գրքի վերածուած են:

Գրական քննադատ մը խօսելով իր մասին, կը գրէ թէ առաջին կարգի գրագէտ մը եւ ազնուական ոգի մըն է որ կ'անհետանայ: «Ան կը հաւատար միայն գրականութեան, որուն նուիրեց իր ամբողջ կեանքը, իր մտածումը եւ գործը, վիպական թէ քննադատական»:

Ինչպէս շատ մը դրագէտներ, Էտմոն Ժալուն ալ նախապէս ոտանաւորներ գրած էր, բայց շատ չանցած նախընտրեց վիպագրութիւնը: «Դիմակաւոր երիտասարդը» եւ «Տզրուկները» կը նկարագրեն մտաւորական երիտասարդութեան յաւիտենական մտահոգութիւնը:

Քաջածանօթ էր Ֆրանսայի գաւառական կեանքին, Մարսէյլ ծնած եւ յետոյ լայն ուսումնասիրութիւններ կատարած ըլլալով: Քննադատներ իր ամէնէն յուզիչ եւ տեւական գործը կը համարեն Մնացեալը լռութիւն է վէպը, որ հրատարակուած է 1909ին:

Իբրեւ քննադատ, անչահախնդրութեան կը միացնէր լայն եւ տոկուն զարգացում: Հմուտ էր տիեզերական գրականութեան, օտար հին թէ նոր վարպետներուն, եւ ուշադրութեամբ կը հետեւէր մտաւորական շարժումի բոլոր երեւոյթներուն, ինչպէս ամենավերջին նորութեանց: Գրած է նաեւ ուսումնասիրութիւն մը Ֆրանսական գրականութեան մասին:

Իրմէ շատ քիչ բան թարգմանուած է հայերէնի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓՕԼ ՎԱԼԵՐԻ ԵՒ ԻՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ: Գրեց՝ Հ. Մեսրոպ Ճանաշեան: Վենետիկ Ս. Ղազար, 1947:

ՀՈԳՈՒՍ ՄԵՀԵԱՆՈՒՄ

Հեթանոսական մեհեան է հոգիս, անանուն տանար
Եւ սիրտս այնտեղ չքնաղ Աստղիկի սիրով արծարծուն,
Մութ անյայտներից յար հուրհրատող մի վառ ատրուշան:

Անդ պաշտամունքի հզօր աստուածներ ես ունեմ կանգնած,
Պերճ ճակատներին կապած ակնակուռ ժայռ ապարօշներ,
Մասիսն ու Գրգուռ, Նեմրութն ու Արան եւ լեառն Արագած:

Ունեմ եւ այնտեղ մասունք ու սպաս, որպէս սրբութիւններ,
Վահագնի բոցեղ եղեգնիկի հետ՝ աղեղը Հայկի,
Վարդանի տէգն ու ոգորող Հայի դաշոյներ հատու:

Հոգուս մեհեանում Հայրենիքն է իմ, դաշտերով բուրեան
Ապառների հետ՝ քաղաքների աւեր՝, շէները անկրակ,
Տառապանքը ծով, գետերն արցունքի, լեռը արեան...

Ուր խնկարկւում է վաղորդայնի հետ, զրկուած ու ցանցիր
Մեր խրճիթներից, խաղաղ բարձրացող ծուխին աղօթքը,
Անլուր տքնութեան քրտինքով երկնած բուրմունքը հացի:

Այնտեղ բարեպաշտ պապերն իմ հսկայ աղօթք են հեգում,
Եւ որպէս մոգեր, դարեր շարունակ դարբնում, պատգամում՝
Արմենեան ըմբոստ, բայց ազատատենչ ոգին անձնկուն:

Գ. ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

Ռատիօ Երեւանը կիրակի օրուան «Սփիւռքի» բաժնում, ի հաշիւ «Արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի հայկական ընկերութեան» տեղեկութիւններ հաղորդեց «Հայկական երգի ու պարի անսամբլ»ի մասին:

Երգի եւ պարի «անսամբլը» կազմակերպուել է 1939ին, Մոսկվայում տեղի ունեցած հայկական արուեստի տասնօրեակից մի քանի ամիս առաջ, ղեկավարութեամբ պարերի բաժինը Թաթուլ Ալթունեանի եւ երգերինը՝ Ալեքսանդր Ալեքսանեանի:

Մոսկուայի մեծ թատրոնում «անսամբլը» գրաւեց բոլորի ուշադրութիւնը, արժանանալով գովեստների եւ ծափերի: Ծափահարեց նաեւ «ժողովուրդների հայր մեծ առաջնորդը»:

Կազմակերպման օրից, երգի եւ պարի խումբը իր ներկայացումներով, եղբայրական հանրապետութիւնների քաղաքներում, մեծ հեղինակութիւն ձեռք բերեց:

Հայրենական պատերազմի տարիներին, ճակատի զինուորների համար եւս կազմակերպեց մի շարք ներկայացումներ:

(ԽՄԲ.— Խումբի մէկ մասը զոհուեցաւ Կերչի մէջ):

Պատերազմից յետոյ, ազատագրուած քաղաքներում հանդէս եկաւ անսամբլը իր երգով ու պարով: Խումբի անդամներից կան պարգեւատրուածներ:

Գ. Ծ.

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՕԳՆԱԿԱՆ ...

Հայերս, այս բանաձեւով կը բարեւենք եպիսկոպոսները:

Սակայն հոս, ոչ եպիսկոպոսի, ոչ տէրտէրի եւ ոչ իսկ ժամկոչի հետ է մեր գործը: Խնդիրը Թուրքերու մասին է:

Էրզրումը, Երզնկան, Բիւրակնը եւ իրենց շրջակայ շատ մը գիւղեր, կործանած են հողաշարժէ:— «Երկրաշարժը» սխալ չէ՞: Երկիրը չի շարժիր, այլ կը դառնայ Արեւին շուրջը, ինչպէս համայնավարներուն մտահոգութիւնը կը դառնայ մարդոց երջանկութիւնը ապահովելու գաղափարին շուրջը:

Էրզրումի հողաշարժին երեսէն, հարիւրաւոր հոգի մեռած՝ հազարաւորներ ալ ծանր վէրքեր ստացած են:

Կ'ենթադրեմ թէ այդ զոհերը «Ալլա՜հ, Ալլա՜հ» կ'աղաղակէին, ի զո՜ւր փնտռելով իրենց երէկուան «վաթանտաշ»ները ...

Նոյնպէս կործանած են 1100 տուներ: Հանե՜լո՜ւկ: Հայերու հեռանալէն ի վեր, երեսուն հինգ տարի է, Թուրքերը կը քանդեն ու կը քակեն Հայերու շինած շէնքերը: Արդ, մինչեւ այսօր, ոչ միայն տուն՝ այլեւ հաւնոց ալ չէր մնար այդ տեղուանքը:

Ուրեմն ի՞նչ բան կործանած է ժաժքը:

Անպայման, Թուրքերը, նուիրուած ըլլալով՝ շալվար – փոթուր տափատի փոխելու, գլխուն դուրսի մասը շափգայով քաղաքակրթելու գործին, ժամանակ չեն ունեցած, մաս մը շէնքեր փլցնելու – մաքրելու:

Աստուած հայրիկը, որ քրիստոնեաներէն աւելի Թուրք – իսլամներուն բարեկամ եւ պաշտպան է, օգնութեան հասած է շարժով թեթեւցնելու՝ Տաճիկներու «շինարարական» գործը, ինչպէս ատենին ջրհեղեղով վարձատրած էր զիրենք՝ երբ այսօրուան պէս ջուրի նեղութիւն չկար այն ատեն:

Երջանի՜կ Թուրքեր, ոչ միայն Ամերիկան կ'աջակցի անոնց իր տոլարներով, այլեւ ամենազօր Աստուածն իսկ, իր բոլոր միւս արարածները երեսի վրայ ձգած՝ օգնութեան կը հասնի իրենց, հողաշարժով ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Ե.

ՍԵՒ ՄԱՐԴԸ

— Ահ, հայր, միթէ դո՞ւն ես. բայց ինչո՞ւ վրայէդ կը կաթկթէ արիւնը. այդ ինչ է, գոչեց Լուսիկ սարսափահար Վեստ Սարգիսի դէմքը տեսնելով:

— Ինքզինքիդ եկուր, օրիորդ, հայրդ չէ դէմինդ, այլ իշխան Վեստ Սարգիսը:

Հայրդ շատոնց ոգիներու աշխարհն է գացած: Զատանցանքներով մի ապրիր, այլ լսէ թէ ինչ կը հարցնեմ քեզի, եւ շիտակ պատասխան տուր:

Լուսիկ նայեցաւ իր խօսակիցին, նայեցաւ եւ յիշեց դառն իրողութիւնը: Զգաց որ ինք բանտարկուած է, անտէր ու անօգնական: Բայց բնաւ չկորսնցուց ինքզինք, հեռու վանեց թուլասրտութեան ոգին, եւ խրոխտ կերպարանք մ՚ առնելով հարցուց.

— Ի՞նչ կը պահանջէ ինձմէ Հայաստանի գահին խնամակալը:

Վեստ Սարգիսի դէմքը դարձաւ աւելի մռայլ ու աւելի խոժոռ: Ան զգաց որ Լուսիկ կը հեգնէր զինք ու լուռ կը ծիծաղէր «խնամակալ» բառին վրայ:

— Հիմա կ'իմանաս, թէ Հայաստանի գահին խնամակալը ինչ կը պահանջէ քեզմէ: Ըսէ նայիմ, դուն եւ հայրդ ի՞նչ յարաբերութիւններ ունէիք եւ ի՞նչ կը դաւէ կը նիւթէիք ինծի դէմ:

— Միայն այդքա՞ն, իշխանը ալ ուրիշ բան չի՞ պահանջեր, պատասխանեց Լուսիկ եւ այնպիսի արհամարհական ակնարկ մը ձգեց Վեստ Սարգիսի վրայ, որ այս վերջինին համբերութիւնը սկսաւ հատնիլ:

— Բացի այդ, շարունակեց Վեստ Սարգիս, դուն ինձ պիտի յայտնես նաեւ, թէ ո՞ւր է Գագիկ Բագրատունին, Հայաստանի գահին ժառանգորդը: Եթէ այս երկու հարցումներուս ուղիղ պատասխան մը տաս, այն ժամանակ կ'ազատիս այս խոնաւ բանտէն եւ ապահով տեղ մը փոխադրուելէ ետք, կը ստանաս նաեւ ամբողջական ազատութիւնդ:

— Ջուր տեղը նեղութիւն կը կրես, ատոր համար: Ազատութիւն կը խոստանաս ինծի, որպէսզի հայրենի՞քս մատնեմ, որպէսզի գաղտնիքնե՞ր յայտնեմ քեզի եւ օրինական թագաւորին բախտը քու անգութ ճիրաններուդ մէ՞ջ ձգեմ: Սակայն իմացիր որ իմ հոգիս սեւ չէ, ինչպէս քուկդ: Ես կը տառապիմ, կը տանջուիմ ու կը չարչարուիմ, բայց հայրենիքս չեմ դաւաճաներ, ինչպէս դուն կ'ընես:

— Լաւ, անզգամ աղջիկ, թէ չէ քեզի կը սորվեցնեմ թէ որու հետ գործ ունիս:

— Ես գիտեմ այդ, իշխան:

— Ի՞նչը գիտես:

— Գիտեմ, թէ գործ ունիմ ստոր դաւաճանի մը հետ, որ զուրկ է գութէ եւ խիղճէ:

— Ես կը կտրեմ այդ լեզուդ, գոռաց Վեստ Սարգիս սուրը պատեանէն հանելով:

Այդ ժամանակ Եղօն մէջ մտաւ:

— Իշխան, ինծի բաշխէ անոր կեանքը եւ թոյլ տուր խոստովանցնել զինքը: Ես կը հասկնամ անոր լեզուէն:

Վեստ Սարգիս սուրը պատեանը դրաւ եւ դուրս ելաւ Եղոյին հետ: Լուսիկ մինակ մնաց:

Զ.

ՔԱՄԻԻ ՀԱՌԱՉԱՆՔ

Մինչ այս մինչ այն, վրայ հասաւ Հայաստանի ցուրտ եւ փքալից ձմեռը:

Դաշտերն ու ձորերը ամայացան, շարժումը դադրեցաւ: Փչեցին ցուրտ քամիները եւ ձիւնը սկսաւ իր վայրի պարը պարել լեռներու եւ դաշտերու մէջ:

Անին ու իր շրջակայքն ալ հագան սպիտակ վերարկուն, եւ ծածկուեցան ձիւնի թանձր խաւով: Կարծես մեռած էր բնութիւնը, կարծես Անիի վրայ ցուրտ քամին միայն կ'իշխէր:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

(52)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՑԻՏԱՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԶՂՐԿԵԼ. ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ:

հի տէրերը չեն։ Մինչ Խ. Միութիւնը պայքար կը մղէ խաղաղութեան համար, անոնք միշտ կը փորձեն տիրապետել աշխարհի» ։

Եզրակացնելով, բանախօսը յայտարարեց.— Սովետական մարդը ամենամեծ աշխատաւորն է խաղաղութեան ատեն, ամենամեծ զինուորը պատերազմի ատեն ։ Վա՜յ անոր որ կը փորձէ խանգարել իր խաղաղ աշխատանքը։ Խ. Միութիւնը չի վախնար պատերազմէն։ Ան խաղաղութեան համար կը պայքարի ոչ թէ որովհետեւ մենք տկար ենք, այլ որովհետեւ զօրաւոր ենք։ Խ. Միութիւնը ի վիճակի է երկիրը պաշտպանելու որեւէ նոր արշաւանքի դէմ »։

Պատմաբան մը, Գ. Կրեսոզով, յայտարարեց թէ «Խ. Միութեան միլիոնաւոր քաղաքացիներուն մէջ մէկ հատիկ մարդ չկայ որ ընդդիմանայ մեր խաղաղասիրական քաղաքականութեան ։ Խ. Միութեան մէջ կեանքի միակ հիմն է խաղաղ եւ ըստեղծագործ աշխատանքը »։

Ժողովին երկրորդ օրը, ուրբաթ, խօսեցան նաեւ «կարմիր աւագերէցը», Տոքթ. Ճոնսըն, Ամերիկայի սեւամորթներուն եւ Իտալիոյ ձախ ընկերվարականներուն, Ֆրանսայի համայնավարներուն ներկայացուցիչները ։

Աւագերէցը խօսելով ի դիմաց բրիտանական պատուիրակութեան որ կը բաղկանայ վեց անդամներէ, յայտարարեց.— «Դժուար պիտի ըլլայ պատերազմ սարքել իմ երկրիս մէջ։ Մեր ժողովուրդը չուզեր կործանիլ հիւլէական ռումբերով։ Ես չեմ կարծեր թէ իմ երկիրս պիտի կռուի անոնց դէմ որոնք Ֆաշականութեան յաղթեցին Ստալինկրատի մէջ։ Դուք մինակ չէք ձեր խաղաղութեան պայքարին մէջ»։

Այս առթիւ յիշելով չորս տարի առաջ ունեցած տեսակցութիւնը՝ Ստալինի հետ, յիշեց կարմիր առաջնորդին հետեւեալ խօսքը.— «Խաղաղութեան ամենամեծ վտանգը կուգայ քաղքենիդրամատիրական մամուլէն » ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՌԷՇԱԼ ՄԱՆՇԹԱՅՆԻ դատավարութեան առթիւ նոր միջադէպ մը ծագեցաւ ուրբաթ օր, Համպուրկի մէջ, նախագահին եւ պաշտպան փաստաբանին միջեւ։ Ամբաստանեալին դէմ գլխաւոր վկայութիւններ ղրկած էին երեք բարձրաստիճան գերման սպաներ, որոնք մահուան դատապարտուած են 18 ամիսէ ի վեր։ Պաշտպան փաստաբանը պահանջեց որ վկաները անձամբ ներկայանան դատարան, որպէսզի կարելի ըլլայ հարցաքննել։ Ընդհ. դատախազը մերժեց եւ այս առթիւ բանավէճ մը ծագեցաւ։ Ի վերջոյ դատարանը մերժեց պաշտպան փաստաբանին առաջարկը։ Ուրիշ գերման սպաներ ալ նպաստաւոր վկայութիւն պիտի տան։ Ընդհ. դատախազին ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ մառէշալ Մանշթայն տեղեկութիւն ունէր Հրեաներու դէմ սարքուած զանգուածային ջարդերէն, գերիներու եւ պատանդներու գնդակահարութեններէն, տուներու հրկիզումէն եւ արջառներու կոտորումէն, գերիներու բռնի աշխատանքէն (ամրութիւններ շինել, ականներ մաքրել եւն.)։ Եւ «անողորմ ոճրագործ» կոչելով ամբաստանեալը, կ'աւելցնէ թէ մեղադրանքները հաստատուած են 300 փաստաթուղթերով ։

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾՈՒԹԵԱՆ (փոլիօմիէլիթ) համաճարակ մը ծագած է ամբողջ աշխարհի եւ մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, ուր զոհերու թիւը կը հաշուեն 17.306 (3422ը միայն վերջին շաբթուան ընթացքին)։ Ֆրանսայի մէջ եւս վարակեալներ կան։ Առջի օր չորս արհեստական թոքեր հասան Ամերիկայէն, մասնաւոր օդանաւով, եւ անմիջապէս Լիոն ղրկուեցան, փրկելու համար վտանգուած կեանքեր։ Տիժոնի նահանգապետը արգիլեց լողալ Սօն գետին մէջ ։

ԼՈՆՏՈՆԻ թերթերը կը հերքեն այն լուրը թէ Անգլիա հաւաքական զինակցութիւն մը պիտի կնքէ արաբական պետութեանց հետ ։

ԱՆԳԼԻԱ որոշեց 5 % խնայողութիւն կատարել պետական պաշտօնատուններուն մէջ։ Միեւնոյն ատեն պիտի արձակուին առժամեայ պաշտօնեաները։ Անգլիոյ տարեկան ելմտացոյցին ծախքն է 3000 միլիոն սթերլին, որով 150 միլիոնի խնայողութիւն մը կատարուած պիտի ըլլայ։ Հաւանական է որ ծախքերու կրճատումը 10 %ի բարձրանայ եւ արտակարգ յանձնաժողով մը կազմուի, տագնապի շրջանին համար։

ՍՈՒՐԻՈՅ վերջին դէպքերուն առթիւ, « Թայմզ » դիտել կուտայ թէ կարգ մը երեւելիներ անհրաժեշտ կը գտնեն միացեալ ճակատ կազմել հիւսիսային շրջանի արաբական երկիրներէն, առաջնորդութեամբ Իրաքի։ Նախկին Նախագահ Հիւսնի Զայիմի կը վերագրեն հետեւեալ չորս ծանր սխալները.— 1. Իրեն վարչապետ ընտրած էր վարկաբեկուած քաղաքացի մը.— 2. Նպաստած էր Ֆրանսայի շահերուն, զէնք եւ ռազմանիւթ ստանալով.— 3. Լիբանանի յանձնեց ժողովրդական կուսակցութեան վարիչը որ Սուրիա ապաստանած էր եւ որ յանձնուելով գնդակահարուեցաւ.— 4. Պաշտած էր բազմաթիւ պաշտօնա-

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԻՐԵՆՑ ԲԱԺԱՆԵԳԻՆՆԵՐԸ ՎՃԱՐԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ

ՇԱՎԻԼ.— Ընկեր Գր. Կիւլեան
ՔԱՇԱՆ.— Ընկեր Մ. Ալթունեան
ԳԱՆԵԼՕ.— Ընկեր Ն. Տակառեան
ԻՍԻ.— Ընկեր Ն. Դաբբինեան
ԱՆԻԷԹ.— Ընկեր Ա. Աւետիսեան ։
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ընկեր Ա. Մարտիրոսեան
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ընկեր Բ. Փափազեան
ԻԹԱԼԻ.— Ընկեր Եկ. Մենենեան
ԼԻՈՆ.— Ընկեր Թ. Այվազեան եւ ընկեր Արշաւիր Հարէլեան
ՏԷՍԻՆ.— Ընկեր Վ. Հիւսեան
Ս. ՇԱՄՈՆ.— Ընկեր Ա. Գույումճեան
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ընկեր Վարդան Խրիմեան
ՎԱԼԱՆՍ.— Ընկեր Երուանդ Տէր Ղուկասեան
ՎԻԷՆ.— Ընկեր Պետրոս Մանուկեան

★ Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 30 ֆրանք, նախկին հասցէն 3 օր առաջ փոփոխութեան օրէն ։

★ Աւելորդ անգամ մըն ալ կը կրկնենք որ որեւէ անվճար ծանուցում չի հրատարակուիր ։

Վարչութիւնը պատասխանատու չէ երբ ընթացք չեն տրուիր նման դիմումներուն ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին ։

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ ։ Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Լա Սիոթայէն Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակիցներ Ա. Աստուրեանի (Ս. Էթիէն) եւ Արգար Խաչատուրեանի (Ռընած) մահուան առթիւ, իրենց ընտանեկան պարագաներուն ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Լաւ «monteur»ներ Tricot couture-ի համար։ Շատ լաւ վճարում ։
Դիմել՝ FEMATER-ի 24rue Martyr. Հեռ. Tru. 31-06:

տարներ, իր անմիջական շրջապատէն եւ բանտարկած Հալէպի նահանգապետը ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարական զօրքը երեք մղոն խորութեամբ ճեղք մը բացած է ապստամբներու ճակատին վրայ, Կրամոս լեռներուն մէջ ։ Գործողութեանց ներկայ էր թագաւորը։ Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ բանակը կարեւոր բարձունքներ գրաւեց։ Ամերիկեան նոր օդանաւեր գործածուեցան առաջին անգամ ըլլալով։ Չորս-հինգ հազար կը հաշուեն ապստամբներուն թիւը, Կրամոս լեռներուն մէջ.— Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ 45 հոգի ձերբակալուեցան, որոնց 23ը կիներ են ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ նախագահը, Պ. Սփաք, յայտարարեց թէ իր կարծիքով Գերմանիան ալ անդամ պիտի ընդունուի, բաղդատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ ։

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Խ. Միութեան, գանգատելով թէ յարձակում գործուած է սահմանապահ զօրախումբի մը վրայ, Խօրասանի նահանգին մէջ։ Ընդհարումը տեւած է հինգ ժամ ։

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿ ԱԼՊԱՆԱՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ձեռնարկած են տարագիր կառավարութիւն մը կազմելու ։ Յայտարարութիւնը պիտի հրատարակուի մօտերս, Փարիզի մէջ։ Այս կառավարութեան մէջ ներկայացուցիչներ պիտի ունենան առ նուազն երեք խմբակցութիւններ։ Մ. Նահանգները կը քաջալերեն այս շարժումը։ Այժմէն կը յիշուին երկու ղեկավարներ,— նշանաւոր ռազմիկ Քուփի եւ նախկին դիւանագէտ մը, Միդհատ Ֆրաշէրի ։ (Այս վերջինը նախագահ , միւսը հրամանատար) ։

ՄԱՀՃԱԲԱՐՁ ՎԱԿՈՆՆԵՐՈՒ պաշտօնեաներուն գործադուլը, որ կը տեւէր Օգոստոս 8էն ի վեր, վերջացաւ ուրբաթ օր, միաձայն քուէարկութեամբ ։

ՀՐԴԵՀ ՄԸ մասամբ ոչնչացուց Լիմոժի յախճապակիի գործարանը։ Վնասը կը հաշուեն 500 միլիոն ֆրանք։ Հրշէջները չորս ժամ պայքարեցան բոցերուն դէմ ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտօք ենթակոմիտէի ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, մատուռին սրահը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.-ի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՏԱՐՕՆ ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիր հայրենակիցները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 26 rue des Convalescents։ Կարեւոր օրակարգ ։

Մեծ դաշտահանդէս

Տարօն – Տուրուբերանի Վարգավառեան անմահ հերոսներու ։

Լա Սիոթա 4 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին քաղաքին հանրային պարտէզին մէջ (Jardin Public)։

Կազմակերպուած տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ, նախագահութեամբ հայրենակից ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, կը բանախօսէ հայրենակից ԳԱՍՊԱՐ ՇԷԽԻԿԵԱՆ (Մարսէյլէն)։ Գեղ. բաժին, զաւեշտ մը Գեղամ Պօղոսեանէ, ընտիր պիւֆէ մատչելի գինով ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Մալկարացի Տիկին Մաննիկ Փանոսեան կը փնտռէ իր զաւակը Օննիկ Փանոսեան, հօրը անունը Մանուկ, որ 1923ին իր վարպետին հետ Պուլկարիա մեկնած է։ Տեղեկացնել Տիկին Փանոսեանի, 33 rue de Choisy, Alfortville (Seine):

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH · Fondé en 1925 · R. C. S. 376.296

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Mardi 30 Août 1949 Երեքշաբթի 30 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5935–Նոր շրջան թիւ 1346

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԻՐ ՏԵՂԸ

Օգոստոս 18ին եւ 19ին, երբ կը բացատրէինք ուսուցչական տագնապը, տեսակ մը ահազանգ հնչեցնելով, աւելի շատ ընդհանուր ակնարկ մը նետած էինք :

Կ'ուզենք աստիճան մը եւս «մանրել» խնդի-րը, որպէսզի քննողները արթննան եւ գործի մղուին :

Տարիները կը մաշեցնեն ամէն բան : Շատ ուշ մնացած ենք արդէն : Հարուածները չէ որ վէրք պիտի դարմանէ, այլ աշխատանքը :

Գաղութներ ունինք որոնք օժտուած են կանոնաւոր դպրոցներով, ինչպէս 1921—22ի արտա-գաղթէն առաջ :

Համրեցէք.— Մեծահարուստ Եգիպտոսը : Աշխատաւոր Սուրիա – Լիբանանը, Իրաքն ու աւանդապահ Իրանը : Բախտաւոր Կիպրոսը եւ անշքացած Պոլիսը : Բառին բուն իմաստով «պրոլետար» Յունաստանը :

Բոլորն ալ ուսուցիչ – ուսուցչուհի, տնօրէն կամ փորձառու մանկավարժներ կը փնտռեն, լրագրական ազդերով : Եւ ամէնէն առաջ հայերէնի ուսուցիչ : Եգիպտոսէն, Պոլսէն մինչեւ Իրաք – Իրանի սահմանագլուխը, Իսանեքին :

Այս շարքին մաս կը կազմէին, երէկ, Ռու-մանիան եւ Պուլկարիան, որոնք բոլորովին տարբեր կարգուսարքի մը մէջ կը գտնուին այսօր : Անոնք ալ ունին դպրոցներ, բայց չափազանց տրժգոյն, խեղճացած : Մանաւանդ Ռումանիոյ մէջ :

Վերջերս ռումանահայ «Ճակատ»ի թերթն էր որ կ'ողբար թէ Պուքրէշի մէջ կան առ նուազն 300 դպրոցականներ, բայց հազիւ մէկ երրորդը կը յաճախէ ազգ. վարժարան, որուն անունն ալ Ռո-ւսան կարգուսարքին յարմարցուցած են :

Երրորդ կարգին վրայ կուգան Եւրոպան եւ Ամերիկան, իրենց բազմազան «դպրոց»ներով, — Դասընթացքներ շաբաթը մէկ անգամ, երկու անգամ. կամ օրուան որոշ ժամերուն : Կամ ամէն իրիկուն, տեղական դպրոցներու փակումէն վերջ : Մէկ խօսքով՝ պատահական :

Օրինակ, մեր բնակած երկրին մէջ ոչ մէկ փոքրամասնութիւն իրաւունք ունի սովորական իմաստով դպրոց բանալու : Ինչ որ թոյլ կուտան, բացառիկ շնորհներ են :

Արդ, այս բոլոր գաղութներուն մէջ ալ ու-սուցչական տագնապ մը կը տիրէ : Ասպարէզը կը նօսրանայ, կը ծիւրի, զանազան պատճառներով :

Այդ մասին խօսած ենք արդէն : Բայց,— ահա թէ ի՛նչ բան կ'ուզէինք «մանրել» :

Ամէն տեղ ալ, նոյնիսկ այս լայծուն պողո-տաներուն վրայ կան ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ որոնք լքուած են կամ ասպարէզէն հեռացած՝ խորին դառնութեամբ :

Եթէ ոմանք ճամբայ փոխած են առեւտրական խայծերէ մղուած, ուրիշներ ապրուստի տարբեր միջոցներ կը փնտռեն ճարահատ : Եւ կամ անկիւն մը կը քաշուին :

(Քսան տարուան ընթացքին, որո՞ւ միտքէն անցաւ օգտուիլ Եր. Տէր Անդրէասեանի, Սիմոն Գափամաճեանի եւ ուրիշներու հմտութենէն) :

Փարիզի, Մարսէյլի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ տակաւին կը գտնուին փորձառու «նուիրեալներ», որոնք տրամադիր են ծառայելու : Հարկ է փնտռել – գտնել եւ օգտագործել, առանց կանխակալ կարծիքներու :

Դպրոցական, մանկավարժական գիտելիքնե-րը մէկ օրէն միւսը չեն բուսնիր այս գաղութին մէջ : Մանաւանդ եթէ պատահական ձեռքերու յանձնուին եղած – չեղած դպրոցները :

Երբեմն ուսուցիչ – ուսուցչուհիները իրենք են որ տեղի կուտան զանազան թիւրիմացու-թեանց, իրենց բնաւորութեամբ կամ ուրիշ պատ-ճառներով :

Բայց, ընդհանրապէս անպատեհութեանց, ա-մուլ հակաճառութեանց դուռ կը բանան թաղա-կան – հոգաբարձուներ, միջամտելով, տեղի – անտեղի :

Մատակարարի պաշտօն մը ամէն իրաւունք չի տար հրամաններ արձակելու, մանաւանդ երբ հարեւանցի գաղափարներ ունիս դպրոցի, կըր-թական հարցերու մասին :

Ամէն մարդ իր տեղը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՐՎԻԼ, ՄԻՇՏ ՍՈՐՎԻԼ

Գրական շնորհով օժտուած երիտասարդի մը հետ կը խօսէինք մեր գրագէտներու մասին : Ա-նուններ կը թուէինք, հարեւանցի կարծիքներ յայտնելով իւրաքանչիւրին գործի մասին :

Ընդհանրապէս — « Ձեմ կարդացած ատիկա : Ձեմ կարդար ընդհանրապէս իր գրածները» եւ նման արտայայտութիւններ մէկուն կամ միւսին մասին, ստիպեցին զիս հրապարակաւ յայտնել տեսակէտ մը :

Անշուշտ գրողի մը տաղանդը, երեւակայու-թիւնը, ըսելու գեղեցիկ ձեւը, լեզուին ճոխու-թիւնը եւայլն գնահատելի առաւելութիւններ են :

Բայց, ի՞նչու չփնտռել նաեւ իմտութիւն : Այո՛, մանաւանդ այս լոյսի դարուն եւ Լոյս–Քա-ղաքին մէջ, երբ աւելածուն անգամ պէտք է գիտնայ թէ ձեռքի աւելը ինչպէս շինուած է, մեր գրագէտները պէտք է հմուտ ըլլան շա՛տ ու շատ բաներու : Մեղքը մերը չէ, երբ գիրք մը կարդացած ատեն կը զգանք որ միայն երեւակայութեան եւ իր ներքին ապրումներուն ապաւինած է գրո-ղը : Չի ճանչնար այն ժողովուրդը որու մասին կը խօսի : Ո՛ր եւ է բան չէ կարդացած այն քաղաքի մասին զոր կ'ուզէ նկարագրել : Մէկ խօսքով, ի-րեն համար գոց գիրքեր են պատմութիւնը, աշ-խարհագրութիւնը, գիտութիւնը, գրականու-թեան եւ արուեստներու պատմութիւնը :

Ընդհանրապէս կարելի չէ չզգալ պաշարի պա-կասը, երբ կը կարդանք այս կամ այն գիրքը : Շատ անգամ «չենք հաւնիր», «յաջող չէ», կ'ը-սենք, առանց շատ փնտռելու պատճառները :

Սորվիլ, սերտել, պրպտել, հմտութիւն ամ-բարել, տարրական պահանջներ են գրագէտին համար :

«Հասարակ տեղիք» գիտելիքնե՞ր են ասոնք : Թերեւս : Բայց եւ այնպէս միշտ կը մոռցուին :

ՍՕՍԻ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄՈՒԻ ԱՆԿԱԽ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԸ

Պոլսոյ թուրքերէն «Հիւրիյէթ» լրագրին թղ-թակիցը կը գրէ Պէյրութէն (21 Օգոստ.) .—

Ալէյի ամարանոցին մէջ, ժողով գումարեցին այսօր Ամերիկայէ, Ֆրանսայէ, Անգլիայէ, Իրա-նէ, Սուրիայէ, Իրաքէ եւ Ռուսիայէ եկած յիսունի չափ քիւրտ պատուիրակներ : Ժողովին մաս-նակցեցան նաեւ կարգ մը մարդիկ, որոնք իբր թէ կը ներկայացնեն Թուրքիոյ Քիւրտերը : Համա-գումարը կազմակերպուած է Մոսկուայի կողմէ, մասնակցութեամբ աշխարհի չորս կողմերը ցըր-ուած քիւրտ գործակալներու, որոնք կ'աշխատին անկախ Քիւրտիստանի մը համար :

Ժողովը որոշած է խմբագրել եւ հրատարա-կել յայտարարութիւն մը, այնպիսի լեզուով մը որ գրգռէ Թուրքիոյ, Իրաքի, Սուրիոյ եւ Իրանի Քիւրտերուն ազգայնական զգացումները : Այս թռուցիկները պիտի ցրուեն մասնաւոր գործա-կալներու միջոցաւ :

Իրենց ծրագրած անկախ Քիւրտիստանը իր մէջ պիտի առնէ Սուրիոյ, Իրաքի, Իրանի կարգ մը հողամասերը, եւ Թուրքիոյ արեւելեան եօթը նահանգները :

Այս ժողովին մէջ ընդունուեցան նաեւ քրտա-կան դրօշին գոյները : Կարմիր, կանաչ եւ ճերմակ դրօշին մէջտեղը պիտի նկարուին ցորենի երկու հասկ եւ քովը փոքր աստղ մը : Որոշուած է նաեւ գաղտնաբար զինել Քիւրտերը :

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Փարիզի խումբը կը վերադառնայ ուրբաթ առտու (Սեպտ. 2), ժամը 8.40ին :

ԱԼՊԱՆԻՈՅ օրթոտոքս հովուապետը, Քիսի արք. դահընկէց եղաւ Սինոդին կողմէ, ամբաստանուելով թէ վնասած է օրթոտոքս եկեղեցւոյ եւ ալպան ժողովուրդի շահերուն, պատերազմի ատեն ուժ տուած է ֆաշականութեան եւն. :

Խորհրդաւոր շարժումներ Պալքաններու մէջ

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄՆԵՐ. — 250.000 ՍԹԵՐԼԻՆ ԳԱՐԳԵՒ ԹԻԹՕՆ ՍՊԱՆՆԵԼՈՒ ՀԱ-ՄԱՐ.— ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԿՈՉԸ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ :

Պոլսէն կը հեռագրեն ամերիկեան գործակա-լութեանց, Օգոստ. 28 թուականով .—

Մառէշալ Թիթօ զինուոր կը համախմբէ սեր-պիական Մակեդոնիոյ մէջ, հակազդելու համար Կոմինֆորմի ապստամբական ծրագիրներուն, ինչպէս կը հաւաստեն դիւանագիտական շրջանակ-ներու մէջ : Հետեւակազօրքի տասը զօրաբաժին-ներ համախմբուած են Պուլկարիոյ եւ Ալպանիոյ սահմանագլուխին երկայնքը, ինչպէս եւ գրահա-պատ զօրաբաժին մը եւ օդազօրք, Սկոպլիէի մէջ (Սկիւպ) : Մակեդոնիոյ զինուորները կը գտնուին զօր. Վազա Եովանովիչի հրամանատարութեան տակ, իբրեւ կեդրոն ունենալով Սկիւպը : Անոնց թիւը կը հաշուեն 150.000, լաւ կազմակերպուած եւ սպառազէն զինուորներ որոնք պատրաստ են ամէն պատահականութեան հանդէպ :

Միշտ նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Սկիւպի մէջ համախմբուած զինուորները շարժուն են եւ կրնան անմիջապէս ուղղուիլ դէպի արեւելք՝ Պուլկարիոյ սահմանագլուխը, կամ դէպի արեւ-մուտք՝ Ալպանիա :

Իրազեկներ հետեւեալ պատճառներուն կը վե-րագրեն Թիթոյի զինուորական պատրաստու-թիւնները .—

1.— Կոմինֆորմի գործակալներ փորձեր կը կատարեն Մակեդոնիոյ շրջանին մէջ, ապստամ-բութիւն մը սարքելու համար Թիթոյի դէմ :

2.— Թիթոյի հակառակորդ Եուկոսլաւները համախմբուած են Պուլկարիոյ եւ Ալպանիոյ սահմանագլուխներուն վրայ :

3.— Ալպանիա հասած են ռուս մասնագէտներ եւ սպաներ, ինչպէս նաեւ զինամթերք :

4.— Ճամբաներ կը շինուին կամ կը նորոգ-ուին Ալպանիոյ մէջ, դէպի Եուկոսլաւիոյ սահ-մանագլուխը :

Այս պարագաներուն առջեւ, Թիթօ զգուշա-կան միջոցներ ձեռք կ'առնէ, բայց կարելի չէ ը-սել թէ անպատճառ պիտի յաջողի կանխել խռո-վութիւնները : Ամէն պարագայի մէջ, շատ կարեւոր դէպքեր կը սպասուին մինչեւ երկու ամիս :

★ Լոնտոնի կիրակնօրեայ թերթերէն «Փի-փըլ» (Ժողովուրդ) կը գրէ թէ Կոմինֆորմը 250 հազար սթերլին (մէկ միլիոն տոլար) պարգեւ խոստացած է անոր որ կը յաջողի սպաննել Թի-թօն : Այս լուրին հեղինակը, որ թերթին դիւանա-գիտական թղթակիցն է, չուզեր յայտնել աղբիւ-րը, բայց կ'աւելցնէ թէ տեղեկութիւնը Թիթոյի հասած է արդէն, Ադրիականի ափերուն վրայ : Ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնուած են մառէ-շալին ապահովութեան համար : Ոստիկանական շուներ շարունակ կը շրջին իր բնակարանին բո-լորտիքը : Ելեկտրական բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են, ո՛եւէ օտարականի մուտքը անմի-ջապէս երեւան հանելու համար :

★ Մոսկուայի անթելը մակեդոնական բաժին մըն ալ հաստատած է, ազդելու համար Եուկոսլա-ւիոյ մէկ միլիոն Մակեդոնացիներուն վրայ : Նոյն ռատիօն ամէն օր երկու ժամը անգամ մը յարձակումներ կը կատարէ Եուկոսլաւիոյ ներ-կայ իշխանութեան դէմ, երկրին բոլոր լեզունե-րով : Միեւնոյն ուղղութեամբ սլաքներ կ'արձա-կեն Սոֆիայի, Պուքրէշի, Փէշթայի, Փրակայի, Վարշաւայի եւ Թիրանայի անթելները :

★ Լաւատեղեակ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Կոմինֆորմին զինուորական վարիչները ժողով գումարած են Սոֆիայի մէջ եւ կարեւոր զեկոյց մը պիտի հրատարակեն մօտերս : Նոյն աղբիւր-ներուն համաձայն, Տիկին Աննա Փաուքըր, Ռու-մանիոյ արտաքին նախարարը եւ կուսակցութեան վարիչը, նոյնպէս Սոֆիա կը գտնուի, մասնակցե-լով ռազմագէտներու այն ժողովին որ որոշումներ պիտի տայ մառէշալ Թիթոյի մասին : Քաղաքա-կան շրջանակներու մէջ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն նաեւ խորհրդային զինուորներու շար-ժումները, թէեւ հաւանական չէ որ Ռուսերը ու-զեն նոր պատերազմ մը պայթեցնել Պալքաններու մէջ : Ինչ որ ալ ըլլայ, երբեք այսքան եռուն դի-ւանագիտական գործունէութիւն չէր տեսնուած 1948 Յունիս 28էն ի վեր, երբ հրատարակուեցաւ Կոմինֆորմին բանաձեւը : Արեւմտեան գլխաւոր պետութեանց դեսպանները շարունակ խորհրդակ-ցութիւններ եւ այցելութիւններ կը կատարեն :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ժողովի հրաւիրուած են Փեքինի մէջ, Նոյեմբեր 15ին, նախաձեռնու-թեամբ համաշխարհային արհեստակցական Դաշ-նակցութեան : Ուրեմն խլրտումները պիտի շարու-նակուին Ասիոյ մէջ ալ, ինչպէս գիտել կուտայ միջազգային մամուլը : — Զօրս կարմիր բանակ-ներ վճռական յարձակում պիտի կատարեն Քան-թոնի վրայ :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
Հ.Յ.Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷԻ

(56ՐԴ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Սիրելի ընկերներ եւ հայրենակիցներ,

Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի 56րդ Պատգմ. ժողովը գումարուեցաւ Յուլիս 2էն 10, Պոսթըն, «Հայրենիք»ի սրահին մէջ:

Ամերիկայի բոլոր շրջաններէն, շուրջ 80 պատգամաւորներ մասնակցեցան ժողովին, որուն հրաւիրուած էին նաեւ վաստակաւոր ընկերներ :

Ժողովը փակուեցաւ մէկ շաբթուան դժուարին աշխատանքէ ետք, ընտրելով, ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ, Ամերիկայի շրջանի բարձրագոյն մարմինը՝ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կ. Կոմիտէն :

Բոլոր պատգամաւորները եկած էին հաւատքով ու ոգեւորութեամբ եւ վերադարձան աւելի սրտապնդուած, աւելի եռանդով գործելու վճռականութեամբ :

Երկու խօսք այս առթիւ, աւելի յստակ տեսնելու համար Դաշնակցութեան գործն ու դերը:

Անցնող տարուան ընթացքին, ահագին գործ կատարուած է — մեր կազմակերպութիւնը զօրացած է, թիւով ու ոգիով. նոր կոմիտէներ կազմուած են կամ վերակազմուած. Նիւթական պարտականութիւնները կատարուած են եւ բարոյապէս կազդուրուած են մեր շարքերը :

Կատարուած են մեծ յաջողութեամբ, շնորհիւ մեր կազմակերպութեան ուժին ու հմայքին, խոշոր ձեռնարկներ, ինչպէս Հայ Ճեմարանի հանգանակութիւնը, որ հասած է 127.000 տոլարի պատկառելի գումարին. օժանդակութիւն եղած է Անչային՝ նիւթապէս ու բարոյապէս, եւ ուրախ ենք յայտարարելու, որ մեր տարագիր եղբայրները սկսած են գալ Ամերիկա, հետզհետէ աւելի մեծ խումբերով :

Կրթական ու մշակութային գետնի վրայ, մեր կազմակերպութիւնը նուաճումներ ըրած է: Բաց ի ազգային ու կուսակցական հանդիսութիւններէ, Ամերիկայի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ — Պոսթըն, Նիւ Եորք, Փրովիտէնս, Տիթրոյթ եւն.— սարքուած են դասախօսական ու վիճաբանական հաւաքոյթներ, ժողովրդական բազմութիւններու ներկայութեան :

Կրթական կեանքը աւելի կազմակերպուած ընթացք ունեցած է, շնորհիւ նոր ուսուցիչներու եւ կրթական կեդր. մարմնի մը կողմէ եղած աջալուրջ հսկողութեան եւ թելադրանքներուն :

Այս բոլոր ձեռնարկները արդիւնաւորուած են մեզի գաղափարակից կազմակերպութեանց՝ Հ. Եր. Դաշնակցութեան եւ Հ. Օ. Միութեան հետ պահուած սերտ համագործակցութեան եւ ժողովրդական լայն խաւերու աջակցութեամբը:

Ահա, քանի մը գիծերով, մեր կազմակերպութեան անցեալ գործունէութիւնը :

Պատգմ. ժողովը գնահատական բանաձեւ հանեց մեր ղեկավարութեան եւ աջակից կոմիտէներու կուսակցական ու ազգային — մշակութային արդիւնաւոր աշխատանքներուն մասին: Յետոյ մշակեց նոր ծրագիր, մեր յառաջիկայ գործունէութեան համար :

Ուշագրաւը այն է, որ մեր կազմակերպութիւնը, ինչպէս Սփիւռքի բոլոր շրջաններունմէջ, Ամերիկայի մէջ ալ, անընդհատ վերելքի մէջ է: Մեր սկզբունքները յստակ են. համոզումները հաստատ. գաղափարականները համազգային ու բարձր եւ մեր գործունէութիւնը համապատասխան անոնց: Դաշնակցութեան գործը ներդաշնակ է իր խօսքին հետ եւ փոխադարձաբար :

Քաղաքական տեսակէտէն մեր կազմակերպութիւնը կը վայելէ վարկ ու վստահութիւն, ոչ միայն հայ ժողովուրդին, այլեւ ամերիկեան ժողովուրդին առջեւ, ինչպէս նաեւ ամերիկեան պատասխանատու շրջանակներուն մէջ, որոնց հետ բարեկամական շփման մէջ եղած է ան :

Հակահամայնավար պայքարին մէջ, Դաշնակցութիւնը յստակ դիրք ու դէմք ունի եւ կը ճանչցուի իբր այդ, արդարօրէն:

Դէմ ենք մենք ամէն կարգի բռնութեան եւ, հետեւաբար, դէմ՝ կարմիր բռնակալութեան, որ ոչ միայն քաղաքակրթութեան համար չարիք մըն է, այլեւ պատուհաս մը եղած է եւ կը շարունակէ ըլլալ հայ ժողովուրդին ու հայ հայրենիքին համար: Դաշնակցութիւնը ազատութեան ու ճշմարիտ ժողովրդավարութեան հետ եղած է միշտ, եւ այսօր ալ անոնց հետն է, աւելի քան երբեք :

Ազգային տեսակէտէն, Դաշնակցութիւնը կեցած է մեր հայրենիքին ազատութեան ու անկախութեան գաղափարականներուն վրայ, առանց որեւէ զիջումի :

Կը հաւատանք, որ միայն ազգերու լիակատար անկախութեան ու ազատութեան հիման վրայ աշխարհը կրնայ խաղաղիլ եւ մարդկութիւնը յառաջդիմել: Ոչ միայն, երբ հետեւանք այս սկզբունքին, այլեւ իբրեւ գերագոյն արդարութիւն, Հայը իրաւունք ունի ազատ ու անկախ ըլլալու, իրականացնելով իր դարաւոր բաղձանքը իր պատմական հայրենիքին վրայ: Միացեալ, Ազատ ու Անկախ Հայաստանի գաղափարականը բանաձեւ մը չէ լոկ, այլ Հայոց պատմութեան արդար ու կենսական հարկադրանքը:

Այս ուղղութեամբ կը գործէ Դաշնակցութիւնը եւ Ամերիկայի մեր կազմակերպութիւնը, հաւատարիմ համամարդկային արդարութեան ու ազատութեան սկզբունքներուն, այս գետնին վրայ պիտի տանի յառաջիկային իր գործունէութիւնը, ձեռք տալով բոլոր ազատատենչ ժողովուրդներուն, մեծ ըլլան անոնք, թէ փոքր :

Ամերիկայի մէջ մասնաւորաբար, մենք կը պայքարինք իբրեւ հայ ու ամերիկեան ազատ քաղաքացիներ, այն խոր համոզումով, որ ամերիկեան ազատասէր ու ճշմարիտ ժողովրդավարութեան սկզբունքները պիտի յաղթանակեն օր մը:

Մեր ներքին ճակատին վրայ, Պատգմ. ժողովը կը ջատագովէ սերտ համագործակցութիւնը բոլոր ազգաշունչ, գաղափարական ու գաղափարակից կազմակերպութեանց հետ, ինչպիսին են՝ Հ. Ե. Դաշնակցութիւնը եւ Հ. Օ. Միութիւնը : Երիտ. Դաշնակցութիւնը իր շուրջ 2200 երիտասարդ ու ազատասէր անդամներով անսպառ ուժ մըն է մեզի համար. անոր հետ պիտի ըլլանք իբր խորհրդատու, իբր առաջնորդ, գործակից ու գաղափարակից :

Հ. Օ. Միութիւնը, ամուր կազմակերպութեամբ, աւելի քան 2500 անդամներով, հայ կնոջ հանրային բարձրագոյն արտայայտութիւնն է եւ նախախնամութիւն մը՝ մեր հայրենազուրկ բազմութիւններուն համար: Անոր հետ պիտի ըլլանք, միասին պիտի պայքարինք, մեր ժողովուրդին եւ, մասնաւորապէս, մեր նոր սերունդին պահպանման ու ազգային դաստիարակութեան սրբազան գործին մէջ :

Կը հրահանգենք բոլոր շրջաններուն, մեր կոմիտէներուն եւ ընկերներուն՝ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել հայկ. կրթութեան ումշակոյթին վրայ, քաջալերել զանոնք, օգտուելով նաեւ մեր ժողովուրդի առողջ տարրերուն, Ազգային Իշխանութեանց եւ հայրենակցական միութեանց թանկագին օժանդակութենէն :

Բոլորին պարտքն է ուժ տալ ամէն կերպով, հայ մշակոյթին, որովհետեւ հայ մշակոյթը, — հայ լեզուն ու գրականութիւնը, պատմութիւնն ու երաժշտութիւնը — կը կազմէ հայ ժողովուրդի անգնահատելի գանձը :

Տէր պէտք է կենանք այս գանձին, եթէ կ'ուզենք հոգիով հարուստ մնալ ու Հայ :

Գուրգուրանք մասնաւորաբար մեր սքանչելի լեզուին վրայ եւ ջանանք տարածել զայն հայ ընտանիքներէն ներս եւ մեր երիտասարդական շրջանակներուն մէջ :

Ընկերներ եւ հայրենակիցներ,

Յառաջիկայ տարին թող ըլլայ վերելքի, նոր նուաճումներու եւ կազմակերպութեան տարի մը:

Տեսանք թէ ինչ մեծ է Դաշնակցութեան խօսքին ու գործին հմայքը: Մեր զոյգ ու մեծանուն ընկերներուն, Դրոյի ու Շանթի այցելութիւնները կենդանի վկայութիւն ատոր: Մեզի հետ են ժողովրդական զանգուածները. կը հաւատան մեր գործին. կը վստահին մեր խօսքին: Օգտուինք ստեղծուած խանդավառութենէն, զօրացնելու համար մեր կազմակերպութիւնը, մեր սքանչելի երիտասարդութիւնը մեզի մօտեցնելու եւ գործի մղելու համար զայն :

Պահենք մեր հաւատքը եւ արծարծենք զայն հայ բազմութիւններուն մէջ՝ մեր ապագային նըկատմամբ :

Հաւատքով ապրած է Հայը եւ հաւատաւոր գործունէութեամբ հզօր է Դաշնակցութիւնը : Շարունակենք այս գործը, համաձայն մեր կազմակերպութեան ընդհանուր սկզբունքներուն եւ հայութեան գաղափարականներուն :

Ապրի Դաշնակցութիւնը, որովհետեւ անոր գոյութիւնը հզօր ազդակ մըն է մեր ժողովուրդին գոյութեան ու բարգաւաճութեան համար:

Ամէնդաշնակցականի սրբազան պարտքը թող ըլլայ կանգուն պահել Դաշնակցութիւնը, խոր գիտակցութեամբ, զոհաբերութեան ոգիով ու եռանդուն գործունէութեամբ եւ զօրացնել զայն :

Կոչ կ'ընենք բոլորիդ, որ արթուն մնաք եւ կատարէք ձեր հայրենասէր Հայու եւ Դաշնակցականի պարտականութիւնը :

Եղէք պատրաստ՝ ամէն զոհաբերութեան :

Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի կազմակերպութեան Բարձրագոյն Մարմինը իր պարտականութեան գլուխը պիտի գտնուի միշտ. կրնաք վստահ ըլլալ:

Հետեւեցէք իրեն եւ գործեցէք, իբրեւ գաղափարական զինուորներ հայութեան ու Դաշնակցութեան, իբրեւ հարազատ քաղաքացիներ այս մեծ ու ազատ երկրին :

Հ. Յ.Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Նոր Իսրայէլը իր վերելքով եւ ճիգերով

Տեղական շաբաթաթերթ մը շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Իսրայէլի նորակազմ պետութեան մասին: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Միջին հաշուով օրական հազար գաղթականներ կը մտնեն Իսրայէլի պետութեան մէջ, որուն ամբողջութիւնը Ֆրանսայի երեք նահանգներուն մեծութիւնն ունի: Տարիներու ջղասպառ սպասումէ վերջ, այս գաղթականները մեծ խանդավառութեամբ կը մտնեն հոն:

Նորեկի մը համար, առ այժմ, կեանքը մէկ գաղթակայանէ ուրիշի մը մէջ տեղափոխութիւն է: Նացիներու տարագրութեան վայրերը մահուան գաղթակայաններ էին: Գերմանիոյ DP.ներու (տեղափոխուած անձեր) կեդրոնները ձանձրոյթի վայրեր էին, իսկ Պաղեստինի կայանները յոյսի վայրեր են:

Այսուհանդերձ եղածը գաղթակայան է, վրաններ կամ տախտակէ տաղաւարներ, խառնակեցութիւն, հաւաքական ճաշ: Մտերմութիւնը արգիլուած, առանձնութիւնը անկարելի: Այն գաղթականը որ Պաղեստին կը դնէ ոտքը, չունի առանձին ըլլալու իրաւունքը :

Կարճատեւ բնակութենէ մը վերջ նաւահանգիստի տաղաւարներուն մէջ, կը ղրկուին, ուրիշներու տեղ տալու համար, «ընդունելութեան կեդրոն» մը, որ դարձեալ գաղթակայան մըն է: Այժմ գլխաւոր հոգն է գործ եւ բնակարան ճարել:

Գաղթակայանին մէջ սպասումը օրեր եւ երբեմն ալ ամիսներ կը տեւէ: 250.000 գաղթականներէն, որոնք Իսրայէլը Պետութիւն հռչակուելէն ի վեր հոն գացին, 67.000ը կ'ապրին տակաւին 23 «ընդունելութեան կեդրոններուն կամ հիւրանոցներ»ու մէջ:

Կառավարութիւնը կարելին կը փորձէ: Հինգ հոգիի երկու սենեակ կը տրուի, աւելիին համար յաւելեալ տուրք պէտք է վճարել: 20 — 30 հազար հոգի կը մտնէ ամէն ամիս Իսրայէլի մէջ, մինչ 2300 սենեակ կը շինուի միեւնոյն ժամանակաշրջանին միջոցին, միջին հաշուով հազար Պաղեստինեան ոսկիի (մէկ միլիոն Ֆր.) արժէքով :

Սիոնականներու վարիչները կ'ըսեն թէ «մեր ամէնէն մեծ հարստութիւնը մարդիկն են» : Այս տեսակէտով Իսրայէլ կը տառապի ծայրայեղ հարստութենէ եւ իր այս հարստութիւնը զինք լուրջ դժուարութեանց կ'առաջնորդէ:

Աշխատավարձքերը շատ բարձր են: Մեքենագիր օրիորդ մը 2000 Ֆրանք կը շահի օրական, իսկ մասնագէտ բանուոր մը 100 հազար Ֆրանք ամսական: Բայց այս գումարին չորս հինգերորդը սնունդի կ'երթայ: Պատերազմի ժամանակի պարէնարաշխումին դրութիւնը կը շարունակուի տակաւին: Կարագը քիչ է, կաթ գրեթէ չկայ, ոչ ալ հաւկիթ նախաճաշին: Հացը սեւ է: Շաբաթը մէկ անգամ միս ունին:

Վերջին եկուորներուն մէկ երրորդը անգործ է: Մեծ մասը գործ կը փնտռէ աւելի շատ քաղաքներուն քան թէ հաւաքական ագարակներուն մէջ, ուր նարինջ հաւաքող մը՝ պաշտօնեայի մը կէս թօշակը միայն կը շահի (45 պաղեստինեան ոսկի ամսական):

Առաջին Սիոնականներու սէրը դէպի հողը գոյութիւն ունի առաւելապէս Նէճէպի մշակներուն մէջ, որոնք կ'աշխատին կանաչազարդել անապատը :

Դժբախտաբար Պաղեստինը փոքր է եւ աղքատ: Իր անդաստանի կէսը դուրսէն կը ներածէ ; եւ դեռ այս քանակութիւնը պիտի աւելնայ ժողովուրդին աճումովը: Այս հրաշալի երկիրը, կը նմանի յովազի մորթի մը որուն վրայ չոր բլուրներու չէկ բիծերը շատ աւելի են քան հովիտներուն սեւ ակօսները:

Հրեայ երիտասարդ Պետութիւնը յուզիչ եւ ատժանելի պայքար մը կը մղէ բոլոր դժուարութեանց դէմ: Իսրայէլի Նախագահը, Տոքթ. Խայիմ Ուայզման այս ճիգին խորհրդանիշն է:

Ան ներկայ ամէնէն մեծ քիմիաբաններէն մէկն է: Առաջին համաշխարհային պատերազմին Անգլիացիներուն տուաւ ան ասէթօնի պատրաստութեան գաղտնիքը, այն պահուն երբ Դաշնակիցներուն պայթուցիկի տագնապը պատճառ պիտի դառնար որ գերմանական տարրալուծութիւնը շահէր պատերազմը:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին ինքն էր որ ելք մը գտաւ արհեստական ճգախէժ ճարելու: Այսօր իր հանճարը միմիայն իր ժողովուրդին համար կը գործածէ: 75 տարեկան է, հիւանդ, գրեթէ կոյր, սակայն 120 գիտուններ հաւաքած կը շարունակէ իր գործը: Աշխարհի ամէնէն փայլուն գիտական մարմինն է Rehovothը:

Թէլ Ավիվէն քանի մը մղոն անդին, բլուրի մը վրայ, որ կը տիրապետէ ծովափի դաշտին վր—

ՋԱՏՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԱՐԾԻՒ»Ը ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԱԾ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խումբ մը երիտասարդներ 1929ին Օտտօ Բաֆիւսէլի մէջ հիմը կը դնէին Արծիւ Մարզական միութեան, եռագոյն հագուստով եւ Արծիւ նշանաբանով կը նետուէին դաշտ: Մինչեւ 1936 կ՚աշխատէին մեծ գոհողութեամբ եւ յարատեւութեամբ, հայ անունը բարձր պահած: Ողբացեալ Միքայէլ Վարանդեանի Թաղումին կը զուգադիպէր իրենց մրցումը եւ Հայ թէ օտար բոլորը մէկ վայրկեան կը խոնարհին մեծ Հայուն կորուստին առջեւ: «Արծիւ»ի բոլոր ձեռնարկներուն հայ ժողովուրդը միշտ օգնած է:

Դժբախտաբար սեւհոգի մարդիկ մտան այս միութեան մէջ իրենց ձախաւեր գործելակերպով քայքայեցին, որպէսզի հրապարակը մնայ իրենց: Այժմ շրջանիս մէջ իբրեւ մարզական միութիւն գոյութիւն ունի, միայն վերակազմուած Արծիւը:

Միութիւնը Օգոստոս 21ի համար կազմակերպած էր դաշտահանդէս մը Սէնթ Անտուէի ծովախիտ պարտէզին մէջ: Առտուն օդը ամպոտ էր, եւ կէսօրին միայն երկինքը պայծառացաւ, բայց ժողովուրդը շուտով լեցուեցաւ հանդիսավայրը: Ժամը 4ին Պ. Անդրանիկ Սարգիսեանի նախագահութեամբ հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյեզ»ով եւ «Յառաջ Նահատակ» քայլերգներով, զորս երգեցին խումբ մը «Արծիւական»ներ: Նախագահը կէս ժամ խօսեցաւ միութեան ապագայ գործունէութեան եւ մանաւանդ մարզանքին մեծ օգտակարութեան մասին, «Երիտասարդները պէտք է հեռու պահել սրճարաններէ եւ շատ մը անախորժութիւններէ: Մենք պիտի աշխատինք մեր բոլոր միջոցներով օգտակար դառնալ երիտասարդութեան»: Օր. Վերժին Ապաճեան (Սուրիայէն) երգեց «Հայաստան երկիր դրախտավայր»ը, Պ. Փ. Կիրակոսեան քաջալերական խօսքեր ըսաւ Միութեան մասին: Արծիւականները յաջող կերպով ներկայացուցին «Բարեկենդանի անկուտները»: Տեղի ունեցան նաեւ զանազան մարզական խաղեր եւ Փրովանսի երկու կուփամարտի ախոյեաններու մրցումը, Յ. Արզումանեանի եւ Տէր Գէորգեանի միջեւ: Դատաւորը հաւասար հռչակեց:

Պ. Սարգիսեանի կոչին ընթացք տալով մարզական անհրաժեշտ առարկաները գնելու համար նուէրներ տրուեցան, համագումար 28.000 ֆրանքի: Նախագահը հանդէսը փակեց հետեւեալ խօսքերով.— «Սիրելի հանդիսականներ, ամէն փոքր միութիւն կամ փոքր ազգ կ՚ապրի կռնակը տուած հզօրի մը, մենք միայն մեր կռնակը տուած ենք հայ ժողովուրդին: Շնորհակալ ենք որ մեր առաջին ձեռնարկը այսքան մեծ յաջողութիւն գտաւ»:

Մեր առաջին մրցումը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 28ին:

Մարտիրոս

ԽՄԲ.— Ուրիշ Թղթակցութիւն մը եւս ստացանք, աւելի վերջը, նուիրատուներու ցանկով:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ (յապաղած).— Աննախընթաց խանդավառութեամբ եւ հոծ բազմութեամբ տեղի ունեցաւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի դաշտահանդէսը:

Շաբաթներ առաջ մեր ժրաջան Խաչուհիները աշխատանքի լծուած էին, որպէսզի փայլուն յաջողութեամբ պսակեն իրենց այս ձեռնարկը, նուիրուած իրենց Միութեան Օրուան: Այս անգամ ալ խայտառակուեցան անոնք որ պզտոր բաներ կը փսփսային անցորդներու ականջին.— «Ի՞նչ ընելու պիտի երթաք դաշտահանդէսին, ամբողջ օրը արեւին տակ պիտի խաշիք, ոչ շուք կայ, ոչ ջուր եւ ոչ ալ յարմար անկիւն»:

Ծիծղ հակառակն ըլլալով, եկած էին մեր սպասածէն աւելի, եկած էին ամբողջ օրը արեւին տակ խաշելու, Կապոյտ Խաչի ձեռնարկը քաջալերելու, անոր խօսքը լսելու եւ խանդավառուելու:

Հոկայ անտառը կենդանացնող Հայերը ապրեցան Կապոյտ Խաչի հետ, անոր դրօշին տակ, որ կը ծածանէր դաշտի մուտքին վրայ, իր աջ կողմը ունենալով մեր դեղեցիկ եռագոյնը, իսկ ձախը ազնուական Ֆրանսայի եռագոյնը:

Ուրախ էին այդ օրը բոլորը միասին, մանուկ, պատանի, երիտասարդ եւ ծեր:

Դաշտահանդէսի պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ ժամը 4ին, Նոր Սերունդի եւ Սանուհիներու միացեալ երգչախումբի կողմէ «Մարսէյեզ»ով եւ «Յառաջ Նահատակ»ով: Յետոյ ընկեր Թ. Այվազեան քանի մը խօսքով բացատրեց օրուան տօնին իմաստը, եւ հրաւիրեց օրուան բանախօսը ընկեր Զաքար Զաքարեան (Աթէնքէն): Մեր երէց ընկերը երիտասարդական խանդավառութեամբ գովելով Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին գործունէութիւնը, մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց յունահայ գաղութի կեանքէն: Յետոյ նկարագրեց Աթէնքի եղբայրասպան ոճիրը, հայանուն հրէշներու ձեռքով, որուն զոհ գացին Փափազեան ընտանիքը (Միհրանը, կինը՝ Արշալոյս եւ տղան, Սերգօ), եւ բանաստեղծ Մ. Մանուկեան:

Ընկերը իր ճառը վերջացուց կամք, կորով եւ յարատեւ աշխատանք ու յաջողութիւն մաղթելով Կապոյտ Խաչին: Ճառը կ՚ընդհատուէր ջերմ ծափերով:

Ընկեր Այվազեան՝ փակման խօսքով բոլորին ուշադրութիւնը հրաւիրեց իրենց զաւակներու հայեցի դաստիարակութեան վրայ:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ այլազան:

Մեզի համար կատարեալ վայելք մը եղաւ անուշ ձայնը՝ Օր. Քնարիկ Զօրպաճեանի (Մարսէյլի Նոր Սերունդէն) եւ Օր. Վարժապետեանի (նոյնպէս): Երգեցին նաեւ Տիկին Վարդանեան, Ա. Գօյաճեան (Տէսին), Օր. Շ. Առաքելեան, ընկեր Կենճոյեան: Արտասանեցին ընկեր Հ. Վարդանեան եւ Պ. Յակոբեան: Նոր Սերունդի երգչախումբը երգեց՝ «Սօնա եար», «Զինար բոյով», «Մայիսեան երգ», «Ով Հայ արի» եւն.: Արեւելեան՝ նուագախումբը կը թնդացնէր անտառը ազգային յեղափոխական երգերով: Տեղի ունեցան հայկական եւ եւրոպական պարեր: Իրիկունը դժուարաւ բաժնուեցանք դաշտէն: Ամբողջ օր մը կենսաժպիտ հայութեամբ ոգեւորած անտառը կամաց — կամաց խոր քուն մտաւ, երբ վերջին հաւքը դուրս կուգար դաշտէն:

Ահա այդպիսի յիշատակելի օր մը ապրեցաւ Լիոնի եւ Տէսինի հայութեան մէկ մասը, շնորհիւ Կապոյտ Խաչի:

Սիրելի քոյրեր եւ մայրեր, մենք երիտասարդներս պատրաստ ենք մեր բոլոր ուժերը տրամադրելու, ձեր ձեռնարկներուն յաջողութեան համար: Կեցցէ Ֆրանսահայութեան Հայը Հայ պահելու գործին նուիրուած՝ Կապոյտ Խաչը:

Մ. Արամ Թաքուլեան

րայ, կը գտնուին աշխատանոցները, որ կ՚արժեն 25 միլիոն տոլար, տրուած ամերիկացի Հրեաներու առատաձեռնութեամբ:

Rehovothի գիտուններուն շատերը գժուարաւ ապաստանած գերմանական գիտակլիզութեան կեդրոններէն, իսկ ուրիշներ, ինչպէս Խայիմ Փէքէրիս, աղատ կերպով եկան Ամերիկայի շքեղ համալսարաններէն: Ուայզման ուզեց մինչեւ իսկ Ալպէր Այնշթայնը հոն տանիլ, սակայն ան չգընաց, «հոգ չէ անկէ կը հրաժարինք, ըսաւ Ուայզման, մենք արդէն Թուագէտներու շատ պէտք չունինք»:

Իսրայէլ ամէնէն աւելի արդիւնաւորողներու պէտք ունի: Ժամանակը կարճ է, պէտք է մշակել հողը եւ ստեղծել ճարտարարուեստ: Խմբակ մը կ՚ուսումնասիրէ Պաղեստինի հողի մշակումը եւ ջուրի օգտագործումը: Դժուար է հոն ճարտարարուեստ ստեղծել, որովհետեւ երկիրը ոչ ածուխ, ոչ ալ մետաղ ունի, մարդկային հնարամտութիւնն է որ պիտի ընէ ամէն բան:

Աննա Ուայզմանը, նախագահին քոյրը եւ Տոքթ. Պորիս Քայն, (Նոպէլեան մրցանակաւոր) կը հայթայթեն գլխական հիմքերը ղեկավարանական ճարտարարուեստին, որ Մոտաւոր Արեւելքը կ՚ընտելացնէ "աթրամփնին (ջերմի գէմ) եւ ուրիշ նոր հականեխականի մը (բիվանօլ, գտնուած Րըհովոթի մէջ): Էրնէսթ Պէրկման եւ Դաւիթ Կինսպուրկ (Նիւ Եորքէն) կը վարեն քիմիական հետազօտութեանց բաժինը: Անոնք գտան Փոլիմեր Ռ.ը, «Նայլըն»ի տեսակ մը: Անոր շնորհիւ կարելի է օգտագործել իբրեւ նախանիւթ հազարաւոր տարիներէ ի վեր անպէտ մնացած մացառները, որոնք կը ծածկեն Հրէաստանի չոր բլուրները: Երեք միլիոն արժողութեամբ գործատուն մը կը շինուի Րէհովոթի գիւտերը շահագործելու համար: Իսկ շուտով Իսրայէլի «Նայլըն» գուլպաները պիտի ծածկեն Աթէնքի, Դամասկոսի եւ Աղեքսանդրիոյ կիներուն ոտքերը:

Յաջորդով՝ ուրիշ կարեւոր երեւոյթներ:

Թ. Ա. Թ.

Ա.— Կ՚ուզեմ լաւ ռատիօ մը գնել:

ՎԱՃԱՌՈՐԴԸ.— Երկայն, միջակ եւ կարճ ալիքներո՞վ:

Ա.— Կարճ ալիքով թող ըլլայ, ես երկայնէն կը ձանձրանամ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՈՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Զ.

ՔԱՄԻԻ ՀԱՌԱՉԱՆՔ

Ցուրտ ձմեռը կը բախէր հարուստին ու աղքատին, իշխանին ու ռամիկին դուռը: Մայրը օրօր կ՚ըսէր իր զաւկին, ծերունի մեծ հայրը նախնեաց քաջագործութիւնները կը պատմէր իր շուրջ հաւաքուած կարմրերես հարսներուն, սիրուն աղջիկներուն եւ լայնաթիկունք պատանիներուն. անոնց դէմքերը կը փայլէին ներքին ոգեւորութենէ եւ կ՚ուզէին որ անվերջ շարունակուէին մեծ հօր պատմածները: Եւ քամին կը փչէր միշտ, կարծես ականջ կը դնէր եւ շուտ շուտ կը հեռանար:

Կը տեսնէր ամէն բան, կ՚իմանար ամէնգաղտնիք, կը լսէր ամէն խօսակցութիւն, ամէն շշուկ, ծիծաղ ու խնդութիւն, յետոյ կը փախչէր հեռու, հեռու...

Քամին, ազատ դաշտերու այդ ազատ որդին, կարծես կը զարմանար թէ ինչպէս տեղ մը կուլան, իսկ ուրիշ տեղ մը կ՚ուրախանան: Եւ ինչո՞ւ Անեցիներու մեծ մասին դէմքերուն վրայ ժպիտի սրբէք նշան չերեւար: Ինչո՞ւ, ի՞նչ էր պատահած. միթէ ձմրան ներկայութենէն կը սոսկան: Բայց միթէ չէ՞ն գիտեր որ շուտով կ՚անցնի այս տաղտկալի ձմեռը, եւ կուգայ զուարթ գարունը. չէ, ուրիշ բան մը կայ որ կը տխրեցնէ ու կը վրդովեցնէ զանոնք: Կարծես սեւ թաթ մը կը ճնշէր բոլոր Անեցիներու սրտերը. անոնք կը զգային կարծես, թէ բան մը կը պատրաստուէր խեղճ Անիի գլխուն: «Արդար չէ, Տէր, քու սուրբ դատաստանդ»: Արդար չէ, կարծես կը մրմնջէր քամին ալ իր կարգին եւ հառաչելով կը վազէր հեռու, հեռու....

Բայց Անեցիները քամիին հառաչանքէն աւելի յուսաբեկուած, աւելի սաստիկ կը զգային Սեւ մարդուն ահռելի շունչը: Սեւ մարդը շատ զօրաւոր, շատ ուժով էր, եւ ոչ ոք կը համարձակէր դէմ կենալ անոր կամ հակառակիլ:

Ատիկա Հայոց թագաւորութեան գահին խընամակալ Վեստ Սարգիս իշխանն էր:

Եւ Վեստ Սարգիս դեռ չէր քնացած: Խենթի մը պէս դիւշեր ցերեկ կը մտածէր թէ ի՞նչպէս տիրանայ այդ գահին եւ ինք ըլլայ Հայոց թագաւոր. արդէն ինքզինք կ՚երեւակայէր բազմած՝ Բագրատունեաց գահին վրայ, փայլուն թագը իր դաւաճան գլխուն:

Անոտի երազ:

Փառասիրութիւնը կուրցուցեր էր զինք. աշխարհին բան մը չէր երեւար. իր սրտին մէջ ազնիւ զգացում մը չէր շարժեր: Կ՚ուզէր աւեր ու մոխիր դարձնել չէ՛ Հայաստանը, սուգ ու շիւան տարածել չորս դին եւ լաց ու կոծի մէջէն անցնելով միայն բազմիլ գահին վրայ:

Իր այս փափաքին հասնելու համար, ամէն ստորնութիւն յանձն կ՚առնէր, մինչեւ իսկ կը դաւաճանէր իր սեփական հայրենիքին:

Իսկ իր անո՞ւնը, պատի՞ւը, ապագա՞ն...

Դաւաճանը չէր մտածեր ատոնց վրայ. կը բաւէր որ հասնէր իր նպատակին:

Ու ատոր համար՝ կ՚ուզէր Հայաստանը տեսնել ջարդուած, թալլուած, աւերակ դարձած: Միւս կողմէ՝ կ՚ուզէր մէջտեղէն վերցնել գահին օրինաւոր ժառանգորդը՝ Գագիկ, իսկ իր հակառակորդները թոյնով ոչնչացնել:

Ցունաց առաջին բանակին կոտորածէն ի վեր ալ բնաւ հանգիստ չունէր Վեստ Սարգիս, իբրեւ խնամակալ, բոլոր բերդերը ամրացուց, պետութեան ամբողջ գանձը ձեռքը առաւ եւ, արտաքինով աղւոր, ներքինով օձ, խաբեց բոլոր իշխանները, գրգռելով զանոնք Գագիկի ու Վահրամի դէմ:

Իշխաններէն շատերը, Վեստ Սարգիսի ատոտսկիներէն կուրցած, ոմանք ալ անոր ուժէն վախնալով, միաձայն որոշեցին կամ տապալել գահը եւ կամ Վեստ Սարգիսը բազմեցնել անոր վրայ: Այսպէս, որէ օր Վեստ Սարգիս կը զօրանար, իսկ իր հակառակորդ կուսակցութիւնը՝ Վահրամեանք, որոնք Գագիկի իրաւունքը իրաւունքները կը պաշտպանէին, հետզհետէ թուլցած եւ մինակ կը զգային իրենք զիրենք: Վահրամեանք տեսնելով Վեստ Սարգիսի լարած մեքենայութիւնները, կը պատրաստուէին ոգի ի բուին կռուիլ եւ գահը չձգել դաւաճաններու ձեռքը:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ-Ց

Յունաստանի ապստամբներուն միջնաբերդը խանգուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կառավարական բանակը գրաւեց ապստամբներուն վերջին միջնաբերդը, Կրամոս լեռներուն կատարը, որ 2800—3000 մեթր բարձրութիւն ունի: Մասնագէտներու կարծիքով, ապստամբներուն քառամեայ պատերազմը կորսուած է այլեւս, այս բարձունքին կորուստով: Ապստամբները այժմ նեղ անցք մը ունին, Ալպանիա ապաստանելու համար:

Կառավարական զօրքը կը ջանայ կտրել նահանջի գիծը: Չորս – հինգ հազար ապստամբներ մնացած են այդ շրջանին մէջ: Յունաստանի Թագաւորը եւ ամերիկացի զօր. Ֆլիթ, որոնք ներկայ էին յարձակողական գործողութեանց, լաւատես յայտարարութիւններ ըրին: Ուրիշ իրազեկներ այ մօտալուտ կը համարեն պատերազմին վախճանը:

★ Ալպանիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը կը յայտարարէ թէ «յոյն միապետա – կան – Փաշականները շարունակեցին իրենց գրգռիչ արարքները մեր երկրին դէմ, հինգշաբթի, ուրբաթ եւ շաբաթ»: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ յունական զօրքը սահմանագլուխը անցաւ երկու օր, բայց ետ մղուեցաւ:

★ Վերջին լուրերու համաձայն, Ալպանիոյ կառավարութիւնը որոշած է զինաթափ ընել Յունաստանէն եկած զինուորները, «միապետական – Փաշական ըլլան թէ ժողովրդական» (ապստամբ): Ալպանական կառավարութիւնը հաւատարմօրէն պիտի գործադրէ կառավարութեան տուած որոշումը:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ նշանակութիւն կուտան այս որոշումին, քանի որ Ալպանիա մինչեւ հիմա կ'ամբաստանուէր թէ կ'օգնէ Յունաստանի ապստամբներուն:

★ Անգլիոյ պետական նախարարներէն Մքնիլ ճառ մը խօսելով, միջազգային կացութիւնը նմանցուց ուժանակի մը: «Չեմ կարծեր թէ ոեւէ մէկը մտքէն կ'անցընէ պատերազմ յայտարարել Թիթոյի դէմ, բայց ով որ կը մասնակցի այս պայքարին, ուժանակի հետ կը խաղայ»: Յետոյ նկարագրելով Պալքաններու կացութեան ծանրութիւնը, մեղադրեց թէ Խ. Միութիւնը իր գրգռիչ քայլերով կը խանգարէ խաղաղութիւնը եւ կը սպառնայ փոքր ազգերու անկախութեան»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղեց Խ. Միութեան, պահանջելով արձակել 11 իրանցի սպաներ եւ զինուորներ որոնք պաշարուելով Իրանի հողին վրայ, ձերբակալուած էին: (Ռուսերը կ'առարկեն թէ կալանաւորները մոլորած էին սովետական հողին վրայ):

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ Ե. տարեդարձին առթիւ, պաշտօնական արարողութիւններ եւ ժողովրդային խրախճանքներ տեղի ունեցան կիրակի օր: Զօրահանդէսին ներկայ էր վարչապետը: Թափօրը ճամբայ ելաւ «Օգոստ. 25ի հրապարակէն» (Նախկին Փորթ տ'Օրլէան) եւ ուղղուեցաւ Էնվալիտ, ուր վարչապետը ծաղկեպսակ մը դրաւ զօր. Լըքլէրի դամբարանին վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ համագումարը վերջացաւ կիրակի օր, Սթալինի ուղղուած ուղերձով մը եւ հրապարակային յայտարարութեամբ մը: Այս առթիւ մնայուն յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, պայքարը շարունակելու համար: — Փէշթայի երիտասարդական համաշխարհային տօնահանդէսն ալ վերջացաւ կիրակի օր: Կը մասնակցէին տասը հազար երիտասարդներ 84 երկիրներէ: Մաթիաս Ռաքոցի, Հունգարիոյ համայնավար առաջնորդը, ճառ մը խօսելով Հերոսներու Հրապարակին վրայ, հրաւիրեց երիտասարդութիւնը «Երդնուլ յանուն աշխարհի խաղաղութեան եւ կռուիլ Արեւմտեան Միութեան դէմ, որ աշխարհը կը զինէ նոր պատերազմի մը համար»: Այս ճառին յաջորդեց շքերթ մը որ տեւեց մէկ ժամ: Հունգարիոյ նախարարները կը դիտէին Օփերային պատշգամէն: Տասը հազար պատուիրակներուն առջեւէն անցած էին Ռուսերը, Սթալինի նկարներով եւ դրօշներով: Իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն երգումի բանաձեւը արտասանեց իր մայրենի լեզուով:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը յաջողեցաւ 10.500-000 սթերլինի փոխառութիւն մը կնքել Լոնտոնի մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ընդհ. ժողովը շարք մը կարեւոր որոշումներ քուէարկեց: 1.— Յառաջիկայ ապրիլ 30էն առաջ ժողովը պէտք է քաղաքական աւելի սերտ միութեան մը ծրագիրը ներկայացնէ. 2.— Նոյնպէս ծրագիր մը մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան համար: Ժողովին նախագահը, Սփաք, շեշտեց թէ ամէնէն աւելի տնտեսական հարցերն են որ կը ճնշեն,— դրամի խնդիր, ընկերային օրէնսդրութիւն եւն.:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԻՐԵՆՑ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆԵՐԸ ՎՃԱՐԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ

ՇԱՎԻԼ.— Ընկեր Գր. Կիւլեան
ՔԱՇԱՆ.— Ընկեր Մ. Ալթունեան
ԳԱՆՆԵԼՕ.— Ընկեր Ն. Տակառեան
ԻՍԻ.— Ընկեր Ն. Դարբինեան
ԱՆՐԻԷԹ.— Ընկեր Ա. Աւետիսեան:
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ընկեր Ա. Մարտիրոսեան
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ընկեր Բ. Փափազեան
ԻԹԱԼԻ.— Ընկեր Յկ. Մեհենտեան
ԼԻՈՆ.— Ընկեր Թ. Այվազեան եւ ընկեր Արշաւիր Հարէլեան

ՏԷՍԻՆ.— Ընկեր Վ. Հիւսեան
Ս. ՇԱՄՈՆ.— Ընկեր Ա. Գույումճեան
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ընկեր Վարդան Խրիմեան
ՎԱԼԱՆՍ.— Ընկեր Երուանդ Տէր Ղուկասեան
ՎԻԷՆ.— Ընկեր Պետրոս Մանուկեան
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ընկեր Սիսակ Սիսլեան
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ.— Քաղաքին մէջ.— Ընկեր Ա. Քէօւէեան եւ ընկեր Ա. Պետիկեան:
ՊՈՄՈՆ.— Ընկեր Խաչիկ Թէլեան եւ ընկեր Յ. Տէօքմէճեան:
ՊՈՒԼՎԱՌ OSSO.— Ընկեր Արամ Արմազանեան
ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկեր Միլոյեան
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Ընկեր Գ. Միւճէրէթեան
ՍԷՆԹ ԱՆ.— Ընկեր Սեդրաք Խրալեան
ԿԱՐՏԱՆ.— Ընկեր Մ. Աստուրեան
ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— Ընկեր Յ. Աճէմեան
ՆԻՍ.— Ընկեր Շ. Ջոտեան
ԳՈՐՏՕ.— Ընկեր Կ. Տօնէրեան:

★ Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 30 ֆրանք, նախկին հասցէն եւ 3 օր առաջ փոփոխութեան օրէն:

★ Աւելորդ անգամ մըն ալ կը կրկնենք որ որեւէ անվճար ծանուցում չի հրատարակուիր:

Վարչութիւնը պատասխանատու չէ եթէ ընթացք չեն տրուիր նման դիմումներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ռազմիկին տարեկան փառատօնը

Ֆրանսական Բանակի Նախկ. Հայ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը հոգեհանգստի հանդիսաւոր պատարագ կատարել պիտի տայ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ՝ երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ Ազատագրութեանց զոհերուն համար: Պիտի տօնէ՝ ԱՐԱՐԱՅԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ 31րդ տարելիցը՝ ի ներկայութեան Նահանգապետ Գ. BAYLOTի, 9րդ շրջանի ընդհ. հրամանատար Զօր. MAGNANի եւ ծովային ուժերու հրամանատար, ծովակալ TANGUYի: Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ՝ Ֆրանսացի ռազմիկներու եւ դերիներու ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներն՝ իրենց դրօշներով:

Պիտի խօսի Շ. Տ. ԹԷՔԷԵԱՆ, Ասպետ՝ պատուոյ լեգէոնի:

Յետ միջօրէին.— Հացկերոյթ 400 հոգիի համար միայն՝ Château des Fleursի մէջ (Rond Point du Prado), ճոխ ճաշացուցակ, ճաշագին՝ 500 ֆր. միայն: Արձանագրութեան համար դիմել՝ քարտուղարութեան, 6 rue d'Arcole (Tél. DR 65-98), Ս. Ժէռօմ, Շէհրեանի, Պօմոն՝ Վահրամ Պապուխեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի, Ս. Անթուան՝ Պէնլեանի եւ Վահանեանի, 28 rue des Dominicaines Պապաhիկեանի, Պլ. Օտօ՝ Արզումանեանի եւ Ս. Լու Մ. Մելիտոսեանի մինչեւ 12Սեպտեմբեր: Նուագ: Հայկ. գեղջ. պար՝ արենուշներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Տիկ Մանուշակի: Երգ «Սիփան» երգչախումբէ՝ ղեկավարութեամբ ընկեր Համբարձումեանի: Սթալակ 11A զաւեշտ՝ ապրուած կեանքէ, կը ներկայացուի Ս. Ժէռօմի մասնաճիւղի Նախկին գերի, ռազմիկ ընկերներու կողմէ: Հաճելի անակնկալներ: Ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր, բացօթեայ պար՝ Château des Fleursի նորայարդար ճեմելիքին (piste) վրայ, որ մեծագոյնն է ամբողջ Մարսիլիոյ մէջ: Նուագ ճազ՝ ղեկավարութեամբ Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ անթելի երգիչ RENÉ TUNISի:

Պաղ պիւֆէ սովորական գնով:

Կը հրաւիրուին՝ բոլոր հայկական կազմակերպութիւններն ու մամուլի թղթակիցները: Ներկայ յայտարարութիւնը կը նկատուի մասնաւոր հրաւէր: Մուտքը ազատ է

ԺԱՄԸ 240 ՔԻԼՈՄԵԹՐ արագութեամբ փոթորիկ մը պայթեցաւ Ֆլորիտայի մէջ (Մ. Նահանգներ), քանդելով Ուէսթ Փամ Պիչի 7000 տուներէն 2000ը: Նիւթական վնասը տասնեակ միլիոններով կը հաշուեն: Միայն մէկ հոգի մեռած, քանի մը հոգի վիրաւորուած են:

Մեծ դաշտահանդէս

Տարօն – Տուրուբերանի Վարդավառեան անմահ հերոսներու յիշատակին:

Լա Սիօթա 4 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին քաղաքին հանրային պարտէզին մէջ (Jardin Public):

Կազմակերպուած տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ, նախագահութեամբ հայրենակից ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի, կը բանախօսէ հայրենակից ԳԱՍՊԱՐ ՇԷԽԻԿԵԱՆ (Մարսէյլէն): Գեղ. բաժին, զաւեշտ մը Գեղամ Պօղոսեանէ, ընտիր պիւֆէ մատչելի գինով:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին:

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ: Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲ ՄԱՐՍԷՅԼ

Ակումբին Շահրիկեան գրադարանը բաց է հասարակութեան համար Օգոստոս 28էն սկսեալ ամէն կիրակի ժամը 10էն 12: Իսկ հինգշաբթի օրերը երեկոյեան ժամը 7 — 9, ամսական կամ շաբաթական վճարումներով (100 եւ 30 ֆրանք):

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Օգոստոս 20ին Լիոնի գերեզմանատան մէջ ցուրտ հողին յանձնեցինք Տիկին Սիրանուշ Քիլարճեանը (ծնեալ Փափազեան): Շատ համեստ եւ կրթասէր հայուհի մը: 44 տարեկան էր եւ կը ձգէ իր անմխիթար ամուսինը եւ հինգ անչափահաս զաւակներ:

Յ. Մ. Պ.

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան դիւանէն կը հաղորդեն թէ Օգոստոս 19ին Յարութիւն քհնյ. Ծօրթուեան եւ Պ. Կ. Խաչի ներկայացուցիչը Օր. Զ. Գալֆաեան այցելութիւն տուած են Պրեվանի Սանայի հայ հիւանդներուն, եւ նուէրներ բաժնելով քահանան քաջալերական խօսքերով մխիթարած եւ հաղորդութիւն տուած է անոնց:

Հոգաբարձութիւնը գրած է նամակ մը Սանայի տեսչութեան, յայտնելով իր երախտագիտական զգացումները, հայ տարաբախտ հիւանդներու հանդէպ ցոյց տրուած հոգածութեան համար:

Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն՝ որ եթէ գիտեն Փարիզի եւ շրջանի հիւանդանոցներու եւ բանտերու մէջ գտնուող մեր ազգակիցներու անունները եւ հասցէները, հաղորդեն եկեղեցւոյ դիւանատան որպէսզի անոնք ալ չզրկուին այցելութիւններէ եւ հոգեկան մխիթարանքէ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63

Mercredi 31 Août 1949 Չորեքշաբթի 31 ՕԳՈՍՏՈՍ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5936–Նոր շրջան թիւ 1347

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՑԳԱԳԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

Մենք ընդհանրապէս կը զգուշանանք խառնուիլ ուրիշ գաղութներու ներքին գործերուն : Մանաւանդ այն վայրերուն մէջ ուր դժուար է արդիւնաւոր դեր կատարել, ուղղակի կամ անուղղակի :

Բայց, խնդիրներ, հոգեր կան որոնք տեղական հանգամանք չունին: Եւ կան տեսակէտներ որոնք ընդհանրական են եւ հիմնական :

Այս կարգէն՝ Պոլսոյ պատրիարքութեան խնդիրը:

Ընթերցողները օրը օրին տեղեակ պահած ենք տեղապահական պայքարին, որ կը տեւէ ամիսներէ ի վեր: Պայքար մը ոչ միայն զզուելի, այլ եւ արկածալի :

Պայքարին գլուխը կանգնած են երկու կղերականներ, Արսլանեան արք. եւ Գախթիյարեան վարդապետ :

Առաջինը տիրաբար նստած է տեղապահական աթոռին վրայ, հինգ տարիէ ի վեր, երկրորդը՝ նոր տեղապահ ընտրուած, կրօն. ժողովին կողմէ:

Առաջինը շատ լաւ կը ճանչնանք իր բոլոր բացասական գիծերով: Կատարեալ փորձանք: Կքած՝ ոչ միայն տարիքի, այլ եւ անքաւելի մեղքերու բեռի մը տակ :

Երկրորդը չենք ճանչնար, բայց հրատարակուած տեղեկութիւններէն եւ իր կարգ մը յայտարարութիւններէն դատելով կը թուի թէ նոյնպէս յանձնարարելի տիպար մը չէ :

Այս երկու խմբակցութեանց բոլորտիքը պարփակած են երկու - երեք թերթեր, եւ օրն ի բուն ջուր կը ծեծեն յանուն ազգային շահերու պաշտպանութեան: Խժալուր ժխոր մը, որմէ որեւէ բարիք չի կրնար ծնիլ :

Արսլանեանի հակառակորդները կարգ մը տեսակէտներ կը պարզեն, պաշտպանելով նոր ատօրինութիւնները եւ անմիջական հրաժարում պահանջելով: Անոնք օրինաւոր կը գտնեն վերջերս գումարուած ժողովները եւ կատարուած ընտրութիւնները :

Այդ հակառակորդներուն մէջ կան պատկառելի դէմքեր որոնց խօսքը կշիռ ունի: Անոնք բացէ ի բաց կ'ամբաստանեն պատր. տեղապահը, ազգ. սահմանադրութեան գործադրութիւնը պահանջելով :

Արսլանեանի պաշտպան փաստաբաններն ալ Սահմանադրութիւն անունով կը խօսին, բայց կատարեալ աղբանոցի մը վերածեր են լրագրութիւնը :

Թերթ մը միայն, շատերու մէջէն, — «էսկիլէր ալայըմ», եւ կամ «էսկի տէֆթէրլէրի եօքլայալըմ »:

Տակաւին չենք խօսիր զանազան քսութիւններու մասին, որոնք մինչեւ Պէյրութ ալ հաղորդուեցան, ռամկավար թերթի մը :

Այո, գրեցին եւ կրկնեցին — առանց հետեւանքները մտածելու — թէ արտասահմանի մէջ միայն Դաշնակցական մամուլն է որ պայքար կը մղէ Արսլանեան արք.ի դէմ ...

Անցնի՛նք: Արձանագրելով այս պարագաները, կ'ուզէինք ուշադրութիւն հրաւիրել քանի մը կէտերու վրայ :

Առաջին.— Պոլսահայ գաղութը, որքան ալ ակարացած ըլլայ, չի՞ կրնար մէջտեղ հանել հինգ տասը արի եւ վստահելի քաղաքացիներ, վերջ տալու համար այս կործանարար ժխորին :

Ի վերջոյ լրագրական բանավէճերը չեն որ պիտի լուծեն պատրիարքական խնդիրը: Մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ, ուր տառուն կանուխ արթնցողը գրիչ կը շարժէ, առանց աջ ձախ նայելու :

Երկրորդ.— Բարձրաստիճան կոչուած կղերը, Էջմիածինէն մինչեւ Անթիլիաս եւ այլուր, տակաւին չը՞մբռներ տագնապին խորութիւնը : Զուն՞ պատասխանատուութեան, արժանապատուութեան որեւէ զգացում, ի տես Հայկական Բիւզանդիոնի այս ողբերգութեան :

Երրորդ.— Պայքարին դերակատարները իրենք, եպիսկոպոս, վարդապետ կամ քահանայ, ի վերջոյ ո՞ւր կ'ուզեն յանգիլ, անվերջ հրահրելով կիրքերը: Դուռ բանալով արտաքին միջամտութեանց: Ճամբայ հարթելով «Փափա էֆթիմ»ներու առջեւ :

Ո՞ւր ինկար, ո՞ւր ինկար, խեղճ Պոլիս ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԲ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ԻՒՐԱՑՆԵԼ

Այս վերջերս ուղեցս կը չարչրկեմ հին հին փաստեր, եւ մեծ մեծ գիտեր հայացնելու համար ....

Գիտի ըսէք,— Զորս գիրերու թագաւորութենէն վարակուեցայ :

Այդ տեսակէտով չեմ կրնար անոնց հետ մրցիլ եւ ստիպուած իրենց կը ձգեմ բոլոր գիտերուն հայրութեան իրաւունքը :

Բայց անոնց մէկ ուրիշ դրացին կայ, նոյնքան անկուշտ, մանաւանդ իւրացնելու արուեստին մէջ :

Մենք Հայերս կրնանք մեծ հմտութեամբ ցուցակ կազմել «իւրացուած» ինչքերու, նիւթ կամ բարոյական հարստութիւն :

« Լքեալ գոյքերու » հաշիւը պահանջել չէ միտքս, ոչ ալ «Ունեւորութեան տուրք»ի հաշուետոմարները քրքրել: Բայց կ'ուզեմ մէկը գտնել եւ օձիքէն բռնել ըսելու համար .

— Ո՞վ ըսաւ ձեզի որ Սինանը թուրք է, կոմիտասը ձերն է, առաջին տպարանը դուք բացած էք Պոլսոյ մէջ. թատրոնը ձեր արուեստին գործն է: Ո՞վ ըսաւ որ արեւելեան երաժշտութեան վարպետները թուրք են:

Գորգագործութեան, չերամաբուծութեան վարպետները Ալի՞ են, թէ Վէլի : .

— Հայրենակից, մի վրդովուիր, այդ բոլորը մերն է ըսող չկայ, թերեւս վիճելի են ձերթուածները, բայց երկու բան չէք կրնար կասկածի ենթարկել,— մէկը նաթաղան գործածելու մեր արուեստը, մէկն ալ Հոմերոսին թուրք ըլլալը:Մարդուն անունը գիտէք չէ՞, Հոմեր կամ Օմեր ...

Ի՞նչ կրնայի պատասխանել : ՍՕՍԻ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԹԵԼԼԷՆ կ'իմանանք թէ Մոսկուայի խաղաղութեան համագումարին մասնակցած են, իբրեւ Հայաստանի պատուիրակներ, բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեան, Գիտութեանց ակադեմիայի նախագահ (պրեզիդենտ) Վիկտոր Համբարձումեան, ժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարեան, բանաստեղծ Նաիրի Զարեան, բանուորուհի Մարիա Բաբաջանեան , կոլխոզի նախագահ Գուրգէն Բաբաջանեան , քանդակագործ՝ Արա Սարգսեան եւ ուրիշներ :

★ Երեւանի «Միասնիկեան» գրադարանի գիւանաթուղթերուն մէջ գտնուած են արժէքաւոր ձեռագիրներ, գրուած 1807ին: Այս ձեռագիրները կ'ուսումնասիրուին գիտական աշխատողներու կողմէ :

ՍՊԱՀԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ԿԸ ՃԱՄԲՈՒԻ

Նոր Ջուղայէն կը գրեն Ցուսաբերի (17 Օգոստոս).

Երկու օր առաջ, Ցուլիս 27ին, բոլորովին անակնկալ քաղաքիցս մեկնեցաւ շրջանիս առաջնորդը՝ եպիսկոպոս Կոստանեան :

Երկար բանակցութիւններից յետոյ, կողմերը «ինքնայօժար» մեկնումի .այս ձեւը գտան՝ վարանումը քողարկելու համար:

Կոստանեանը այլեւս անկարող էր մնալ, երբ մանաւանդ «Փարս» պաշտօնական գործակալութիւնը Ցուլիս 25ին հրապարակեց կառավարական այն որոշումը, որով այլադաւան համայնքները «իրենց հոգեւոր առաջնորդներին պիտի ընտրեն նոյն դաւանանքին պատկանող միայն անձնաւորութիւններից, որոնք հպատակ են Իրանի կայսերական կառավարութեան» եւ որոնք յանձնառու կը լինեն զբաղիլ «միայն կրօնական խնդիրներով» :

Կոստանեանի պաշտօնավարութիւնը կատարեալ աղէտ եղաւ մեր շրջանի համար. նա մեկնեց իրեն հետ ժողովուրդի անէծքները տանելով: Գընաց Թէհրան՝ այնտեղից Էջմիածին դառնալու համար :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ արաբ տարագիրները տեղաւորելու համար, արաբական չորս պետութիւններ խնդրեցին Ազգաժողովէն հողային զիջումներ պարտադրել Իսրայէլի: Խնդրագիրը ստորագրած են Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յորդանանի պատուիրակները որոնք Լոզան կը գտնուին:

Կացութիւնը Պալքաններու մէջ

ԱԼԲԱՆԻԱ՞Ն ԱԼ ԹԻԹՈՅԻ ՊԻՏԻ ՀԵՏԵՒԻ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ հակասական տեղեկութիւններ հրատարակել Պալքաններու եւ մասնաւորապէս Եուկոսլաւիոյ կացութեան մասին :

Վերջին լուրերու համաձայն, արտակարգ իրարանցում չի նշմարուիր Եուկոսլաւիոյ մէջ, հակառակ հարեւան երկիրներու մէջ կատարուած զինուորական շարժումներուն: Անշուշտ զգուշական միջոցներ ձեռք առնուած են, բայց 15 ամիսէ ի վեր որ Թիթօ եւ ընկերները արթուն կը հսկեն, իբրեւ հետեւանք իրենց դէմ արձակուած բանադրանքին եւ կատաղի պայքարին: Զինուորներու ամէնէն կարեւոր կեդրոնացումը տեղի ունեցած է Մակեդոնիոյ մէջ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ: Իրադեկներ շատ բնական կը գտնեն այս պարագան, խափանելու համար որեւէ ապստամբական շարժում որ կրնայ սարքուիլ Կոմինֆորմին կողմէ: Արդէն ծրագիր մը մշակուած է, անջատելու եւ անկախ պետութեան մը վերածելու համար սերպիական, պուլկարական եւ յունական Մակեդոնիաները :

Ամէն պարագայի մէջ, գաղտնի կը մնան Եուկոսլաւիոյ բանակին պատրաստութիւնները, հակառակ զանազան զրոյցներու: Պելկրատի մէջ աւելի պաղարիւն կ'երեւան անոր համար որ պաշտօնական մամուլը չի տպեր արտասահմանի մէջ շրջած շռնդալից զրոյցները: Օրինակ, տակաւին չէին հրատարակած այն լուրը թէ Կոմինֆորմի անդամակից պետութիւնները ժողով գումարած են Սոֆիայի մէջ, քննելու համար Մոլոթովի տնտեսական ծրագիրը (տնտեսական պաշարում Եուկոսլաւիոյ եւ ուրիշ տնօրինութիւններ) :

Միւս կողմէ, Պելկրատի թերթերը լայն տեղ կուտան բողոքի հեռագիրներու, որոնք ամէն օր կը հասնին երկրին բոլոր մասերէն, զայրոյթ յայտնելով Մոսկուայի ամբաստանութեանց առթիւ: Լուպլիանայի մետաղագործական բանուորները հրապարակային ժողով մը գումարեցին ,ուր հետեւեալ խօսքերը արտասանուեցան.

— « Մենք չենք սարսափիր այն սպառնալիքէն թէ Խ.Միութիւնը այլեւս պիտի չօգնէ մեզի : Մենք գիտենք որ մեր լաւագոյն աջակցութիւնը կ'ապահովեն ժողովուրդի լայն զանգուածները եւ բանակը » :

★ Արեւմտեան պետութեանց Պերլինի տեղեկատու դիւանները կը հաղորդեն թէ Խ. Միութիւնը պիտի փորձէ Թիթօն «հարթել» (լիկվիտացիա) վեց ամիսէն: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, ամէնէն հաւանական դէպքերն են Թիթոյի սպանութիւնը կամ ներքին ապստամբութիւն : Մոսկուա պատրաստ է ամէն միջոցի դիմելու, Թիթօն խորտակելու համար, բաց ի միջազգային պատերազմէ մը :

★ Հունգարական կառավարութիւնը երկու օր պայմանաժամ տուաւ Եուկոսլաւիոյ հեռագրական գործակալութեան թղթակցին, երկրէն հեռանալու համար: Սոֆիայի եուկոսլաւ դեսպանատան շարժավարը (շօֆէօր) փողոցին մէջ խոշտանգուելով, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ :

★ Լոնտոնի թերթերը մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւին Պալքաններու անցուդարձին, յատկապէս ծանրանալով նախարարի մը ճառին վրայ որ ուժանակի կը նմանցնէր կացութիւնը: Միեւնոյն ատեն լայն տեղ կուտան Ալպանիոյ ազատագրական կոմիտէի կազմակերպութեան (կեդրոնը՝ Նիւ Եորք): «Տէյլի Թէլէկրաֆ», որ առ հասարակ իրազեկ է դիւանագիտական խնդիրներու, վերլուծելով դէպքերը, կը գրէ.— «Մառեշալ Սթալին երբեք այնքան ճշգօրէն հետեւած չէր Նացիներու օրինակին, Եուկոսլաւիոյ հանդէպ»: Եւ պարզելով Խ. Միութեան դժուարութիւնները՝ իր արբանեակներուն հետ, կը շարունակէ .

— « Շատ չանցած Ալպանիան ալ կրնայ հետեւիլ Եուկոսլաւիոյ օրինակին: Այն ատեն Ռուսաստան պիտի կորսնցնէ իր գրաւած դիրքը Ադրիականի վրայ: Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ հարկ եղաւ ձերբակալել համայնավար ազդեցիկ վարիչներ, իսկ Չեխոսլովաքիան մատնուած է տնտեսական ծանր դժուարութեանց: Այսպէս կամ այնպէս, Կրեմլին հարկադրուած է բան մը փորձել Թիթոյի դէմ»:

«Թայմզ» ալ շօշափելով նոյն խնդիրները , կապ մը կը տեսնէ Եուկոսլաւիոյ դէմ ուղղուած սպառնալիքներուն եւ Ֆինլանտայի մէջ, համայնավարներու նախաձեռնութեամբ սարքուած գործադուլներուն միջեւ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԷՐԶՐՈՒՄ հասած է Ամերիկացի Տոքթ. Սմիթ, իր ընկերներուն հետ, Արարատ լեռը բարձրանալու եւ Նոյի Տապանը փնտռելու համար: Իր գոյքերն ալ Կարին հասած են երկու բեռնակառքերով: Թուրք երեկրախոյզ մըն ալ կ'ընկերանայ Ամերիկացիներուն, որոնց դննութիւնները Արարատի շրջանին մէջ պիտի տեւեն քանի օր :

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

1914ի պատերազմէն առաջ, Ատրպատական մտած էր ցարական Ռուսաստանի յատուկ մէկ զօրամասը, որ թէեւ պատերազմի նախօրեակին մեծ թիւ մը չէր կազմեր, բայց առաջին իսկ ամսուան ընթացքին սկսաւ ստուարանալ :

Այդ զինուորները հեռու կը գտնուէին Թրքական սահմանամերձ գաւառներէն :

Պատերազմէն տարի մը առաջ, Ատրպատական մտած էր նաեւ Թրքական զօրամաս մը, որ պատերազմէն քանի մը շաբաթ առաջ հեռացաւ, հոն ձգելով իր գաղտնի գործակալները:

Այդ գործակալները պաշտօն ունէին կազմակերպելու Ատրպատականի Թուրք – Թաթար զանգուածները եւ սահմաններու վրայ տեղաւորուած բազմահազար զինուած Քիւրտերը, ի հարկին, հարուածելու համար ռուսական զօրամասերը եւ տեղական քրիստոնեաները:

1914ի ձմրան սկիզբը Թրքական զօրամաս մը գաղտնօրէն հասած էր Սօմայի լեռները, Ուրմիոյ եւ Սալմաստի սահմաններուն վրայ :

Անոր միացած էին նաեւ քրտական հրոսախումբերը եւ կը պատրաստուէին յարձակիլ եւ գրաւել Ուրմիա, Սալմաստ եւ Խոյ գաւառները, Թաւրիզն ու Ջուլֆան, միանալ Շարուր – Նախիջեւանի Թաթարներուն եւ յառաջանալ դէպի Երեւան :

Այդ օրերուն, Խոյի եւ Սալմաստի մէջ կը գտնուէին մօտ 500 ռուս հետեւակ զինուորներ, քանի մը լեռնային թնդանօթներով :

Նոյն տարուան Նոյեմբերին, Սալմաստի Մահլամ գիւղի խումբ մը հայ երիտասարդները արշաւեցին՝ որսի երթալ Սօմայի լեռներու մէկ շերտին «Գառնը – Եարըղ»ի բարձունքներուն վըրայ :

Կէս օրուան դէմ, ձիերը ձորը թողած, լեռն ի վեր կը բարձրանային, երբ հրացաններու համազարկերը կասեցուցին իրենց վերելքը :

Նախ կարծուեցաւ թէ՝ քիւրտ հրոսախումբերու հետ գործ ունին, որոնց յարձակումները յաճախադէպ դարձած էին եւ դիւրութեամբ կը զսպուէին Մահլամցի հայ քաջերու կողմէ :

Մահլամ հայկական գիւղը իր հազիւ 100 ընտանիք ունեցող բնիկներով, կրցած էր պատկառանք եւ սոսկում պատճառել Քիւրտերուն ու Թուրքերուն :

Սահմանամերձ շրջաններու քիւրտ աւազակախումբերը ըմբռնած էին թէ՝ Մահլամի Հայերու մէկ ոչխարը յափշտակելու համար, անհրաժեշտ է առնուազն մէկ Քիւրտի կեանքը զոհել :

Այդ պատճառով, Քիւրտերը սովորաբար կը յարձակէին Խոյ, Սալմաստ եւ Ուրմիա գաւառներու Թաթար – Թրքական գիւղերու վրայ, քշելով անոնց հօտերն ու նախիրները, կողոպտելով գիւղերը եւ սպաննելով գիւղացիները, ի վերջոյ, գունտ եւ թմբուկով խրախճանք կազմակերպելով, եւ ձի խաղցնելով :

Հազուադէպ պարագաներու մէջ միայն անոնք կը յարձակէին հայկական ամենատկար գիւղերուն վրայ, միշտ այն մտավախութեամբ՝ թէ օգնութեան կը հասնին հայ «ֆէտայիներ»ը :

Մահլամցի կտրիճներու խումբը հարկադրուեցաւ դիրք բռնել բարձր բլուրի մը վրայ, « Վանքեր » կոչուած աւերակ մատուռին քով :

Յարձակումի անցած քրտական ձիաւորներու կատաղութիւնը փշրուեցաւ մերոնց հակայարձակումներէն, մինչեւ որ երեւան եկաւ Թրքական կանոնաւոր զօրամասը:

Կռիւը հետզհետէ սաստկացաւ :

Առաջին անգամն էր որ Մահլամցիները գործ կ'ունենային թշնամիի կանոնաւոր վաշտերուն հետ :

Սալվարենց Սահակը, Աւետիքը, Սեդրակը անհման Ջիրօն դիրքէ դիրք կը ցատկէին, թշնամին իրենց լեռներէն անդին շպրտելու համար :

Թշնամին կռուելով կը յառաջանար, իր աջ թեւը երկարելով Գառնի – Եարըղէն մինչեւ «Խան Թախթ» (7 — 8 քիլոմեթր):

Կռուի ամենաթէժ վայրկեաններուն, Մահլամ գիւղի կալատեղերը լեցուած էին գիւղացիներով եւ խուճապի, երարանցումի մատնուած բազմութիւններով :

Ցանդուգն յարձակումները յաճախադէպ կը դառնային: Քիւրտերը կը սողային, կը մագլցէին դէպի մեր դիրքերը :

Արեւը ծածկուած էր Արարատի կատարին: Սալմաստի դաշտի գիւղերէն ծուխի սիւներ կ'երկընային դէպի հորիզոնը :

Մերոնց փամփշտակալները կը պարպուէին: Նահանջելը խոհեմութիւն կը համարուէր, բայց այդ կը նշանակէր ամբարտաւան դարձնել թշնամին, եւ առիթ տալ որ ան, զօրաւոր գրոհով մը ոտքի տակ տայ Մահլամ գիւղի, ինչպէս նաեւ ամբողջ Սալմաստի քրիստոնեաները :

Մութը պատեր էր լեռ ու ձոր, երբ՝ Մահլամցի ծերունի Սարգիս Բաղտասարեան փամփուշտ կը հասցնէր դիրքերը :

Թշնամին արդէն ամրացած էր ռազմական նշանակութիւն ունեցող կէտերու վրայ: Թուրքերը ճիգ կ'ընէին իջնել լեռներէն, գրաւել Սաւրա գիւղը եւ մտնել Տիլիման, իրենց միացնել տեղացի Թուրք տարրերը եւ պաշարել · քարուքանդ ընել հայկական գիւղերը :

Յանկարծ, համազարկերու ձայներ լսուեցան նաեւ լերան ստորոտէն, հայկական դիրքերու ձախ կողմէն, ինչ որ մտածել կուտար թէ թշնամին անարգել կը յառաջանայ դէպի անպաշտպան գիւղը:

Հրդեհը կը լափէր խոտերու դէզերը եւ բոցերու լոյսերով նկատելի դարձաւ որ ձիաւորներու հարիւրեակը կը մօտենայ գիւղին :

Մերինները հարկադրուած էին անմիջապէս նահանջել եւ գրաւել դերեզմաննոցն ու հեղեղատը, կասեցնելու ձիաւորներու արշաւը :

Շատ չանցած, պարզուեցաւ որ արշաւող ձիաւորները Սմկոյի զօլամներն էին: Եկած էին մեզի օգնելու, այդ օրերուն Սմկօն նորէն բարեկամացած էր Ռուսերուն եւ իր մարդիկը ղրկած էր մեզի օգնելու, իր հակաթուրք ընթացքը ապացուցանելու համար:

Կարելի չէր հաւատալ, բայց ձիաւորներու ղեկավարին, ծերունի եւ քաջ կռուողին ընթացքը փարատեց մեր կասկածը :

Ան՝ երդում ըրաւ իր նուիրականութեանց վրայ եւ արշաւեց դէպի բարձունքները, դըրադեցնելով թշնամին, հնարաւորութիւն տալով որ գիւղացիները գոցեն գիւղին մուտքերը եւ դիրքեր պատրաստեն տանիքներու վրայ եւ գիւղին շրջապատը :

Այդ գիշերը Խոյէն Սալմաստ հասան Փիլոսը եւ յիսնեակ մը կամաւորներ, որոնց ժամանումը տասնապատկեց մեր ռազմիկներու եռանդն ու քաջութիւնը :

Ամբողջ գիշերը գիւղը անքուն էր եւ բոլորը լծուած էին աշխատանքի :

Զինուած տղամարդիկ առաջին գիծերու վըրայ, անզէնները անոնցմէ քիչ մը հեռու, սպանուածներուն եւ վիրաւորներուն փոխարինելու համար: Կիներ, աղջիկներ հաց կը թխէին, համատամ կերակուրներ եւ առատ գինին կ'ամբարուէին եկեղեցիի պարտէզին մէջ :

Ցուրտը հետզհետէ կը սաստկանար եւ նեղացուցիչ կը դառնար :

Առաջին օրուան կռիւը ի նպաստ մեզի կը համարուէր: Միայն մէկ վիրաւոր ունէինք :

« Աստուած մեզի հետ է», կը պնդէին ջերմեռանդ եւ հաւատաւոր ծերունիներ :

Յաջորդ առաւօտ լուսաբացին, Թուրք հրամանատար Նէճիպ պէյը յարձակման հրաման տըւաւ եւ Հայերը հարկադրուեցան պաշտպանողական կռիւ մղել, միմիայն իրենց ուժին ապաւինած :

Անտարբեր էին տեղացի Ասորիները որոնք նոյնպէս զէնքեր ունէին: Անտարբեր էր նաեւ տեղական կառավարութիւնը:

Կարգ մը բախտախնդիր «խան»եր Թուրք – Թաթար զինեալներու գլուխն անցած, կը կեդրոնանային պարսպապատ եւ զուտ մահմետական բնակչութեամբ Տիլիման քաղաքին մէջ :

Թուրք գործակալները գործի վրայ էին եւ կը պահանջէին՝ «օգնել Թուրքերուն եւ զինաթափ ընել բոլոր քրիստոնեաները» :

Արեւը երկար ժապաւէնի մը պէս Արարատէն Գառնը – Եարըք եւ մինչեւ Խանթախտ երկարած էր, երբ թշնամիի թնդանօթները որոտալ սկսան եւ Թուրքերը յարձակման դիմեցին :

Պայթող առաջին ռումբերը ահուսարսափի մատնեցին գիւղացիները, բայց անվհատ էին մեր դինեալները:

Թշնամիի ճիգերն ապարդիւն կը դառնային եւ մեր կռուողները կ'ընտելանային թշնամիի ռումբերուն, մանաւանդ որ յաճախ այդ ռումբերէն մաս մը չէր պայթեր :

ԱԶԳԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ի՞նչպէս կը վերակազմեն Իսրայէլի պետութիւնը

Առաջին գրութեամբ տրուած տեղեկութիւնները բաւական չեն, ամբողջական գաղափար մը կազմելու համար Իսրայէլի պետական կազմակերպութեան եւ ուրիշ հանրօգուտ ձեռնարկներու մասին:

Ոչ մէկ բան կը հաւասարի հրէական հընարամտութեան եւ յարմարելու կարողութեան : Քանի որ ծանր ճարտարարուեստ չի կրնար ստեղծուիլ ածուխի եւ երկաթի չգոյութեան պատճառով, Իսրայէլացիները կը զարգացնեն այնպիսի ձեռնարկներ որ աւելի շատ ձեռքի աշխատանք եւ ճարտարութիւն պահանջեն քան նիւթ: Տակաւին պատերազմէն առաջ, Հայֆայի մէջ սկսած էին արուեստական աչքեր շինել, ինչպէս եւ արուեստական ոտքեր, այնպէս որ Հայֆա կարեւոր քաղաքներէն մէկն եղաւ, ուր կը շինուին արուեստական մասեր մարդկային մարմնի համար: Հայֆա եղաւ նաեւ կարեւոր կեդրոն մը ադամանդ տաշելու արհեստին մէջ: Ադամանդը գրեթէ հրէական մենաշնորհ մըն է, որ հետզհետէ կը պաղթէ Ամսթերտամէն եւ Անվէրսէն դէպի Իսրայէլ :

Հրեաները այնքան լաւատես մարդիկ են, որ կը մտածեն մէկ տարուան մէջ շինել 70 նոր գործարան, Յորդանանի ընթացքը դարձնելով ոռոգել Նէճէպը, ինչպէս եւ Մեռեալ Ծովէն հանքային աղերը դուրս քաշել եւայլն:

Սիոնական վարիչները կը խորհին Իսրայէլը դարձնել Զուիցերիոյ նման ազգ մը, այսինքն կեդրոնացնել մարդկային գործունէութիւնը շատ արդիւնք ստանալու համար:

Դժբախտաբար նուազած է այն տարածութիւնը ուր կը տնկուէին նարինջենիները (նարինջներու բերքը հինգ վեց միլիոն պաղեստինեան ոսկի կը գոյացնէր) :

Մասնագէտներու կարծիքով, իւրաքանչիւր գաղթականի ընդունելութիւնը եւ միջավայրին ընտելացնելը, Իսրայէլի Պետութեան կը նստի վեց հարիւրէն ութ հարիւր հազար ֆրանք: Ասիկա սկիզբ մըն է տակաւին, քանի որ պաշտօնական ծրագիրները կը նախատեսեն մէկ միլիոն Հրեաներու ներգաղթը եւ հինգ տարիէն ալ ժողովուրդին եռապատիկը աւելնալը:

Թէլ Ավիվի, Հայֆայի եւ Երուսաղէմի ժողովուրդը ամէնէն խայտաբղէտն է: Զինաստանէն զատ, Հնդիկ կարմրամորթը, սեւամորթը մինչեւ իսկ Էսկիմացիներ կան եկուորներուն մէջ : Իսրայէլացիներ չեն անոնք, այլ Հրեաներ են : Այսինքն կրօնքն է որ կը դահանջէ հասարակաց հայրենիքը:

Իսրայէլի պետութեան ծնունդը արտակարգ ոգեւորութիւն պատճառեց: Երբ որեւէ տեղ մը հրէական փոքրամասնութիւն մը հարստահարուի կամ արհամարհուի, աչքերը կը դառնան դէպի վերածնուող Սիոն: Ամբոխը սկսած է քալել դէպի Դաւիթի Աստղը: Ներկայիս գաղթականները աւելի նուազ կ'երթան Գերմանիայէն եւ Աւստրիայէն աւելի շատ Եգիպտոսէն, Սուրիայէն, Թունուզէն, Ալժերիայէն, Մարօքէն...

Իսրայէլացիներուն 30 — 45%ը ծագումով ոչ-Եւրոպացի են: Ափրիկեցիները կամ Ասիացիները աւելի շուտ եւ լաւ կ'ընտելանան քան ուրիշներ: Դժուար է արհեստական հրէանոցէ մը (Կէթթօ) ցատկել ընկերվարական, յառաջդիմական եւ ազատ մտածող երկիր մը, ինչպէս եւ դիւրին չէ միատարր ազգ մը շինել այն հասարակ մահկաոր Նիւ Եորքէն կուգան եւ այն հասարակ մահկանացուներէն որոնք իսլամական քաղաքներէն կուգան: Վերջինները ապրած ըլլալով միջնադարեան կեանք մը, անծանօթ են Արեւմուտքի գաղափարներուն :

Համաձայն սիոնական տեսութեան, գաղթականներուն միջեւ բոլոր տարբերութիւնները պէտք է ջնջուին եւ ամէն մէկը դառնայ Իսրայէլի քաղաքացի :

Թէլ Ավիվի մէջ շաբաթ օրը ինքնաշարժերըկը թաւալին եւ անցորդները կը ցնծան: Սինակոկները գրեթէ պարապ են: Շատ դիւրին է ժամպոնով սանտուիչ գտնել, ոչ մէկը կը վարանի իր սուրճին մէջ կաթ լեցնել: Սակայն Երուսաղէմի եւ Սաֆէդի հին թաղերուն մէջ մօրուաւոր Հրեաներ կ'անցնին, ծիւրած պահեցողութենէ, մուշտակէ տափակ գտակով — ամէնէն բարեպաշտները, ամէնէն ուղղափառները, Հրեաներ որոնք Պաղեստին չեն երթար երկրային պետութիւն մը հիմնելու, այլ մօտ ըլլալու Կեդրոնի հովիտին, ուր պիտի հնչէ Դատաստանին փողը:

Կրօնամոլ Սիոնականներէն շատեր կ'ուզեն մերժել զինուորական ծառայութիւնը : Ուրիշներ Աստուածպետութիւն կ'երազեն : Սակայն իշխանութիւնը զօրաւոր է եւ արդիական:

Յունուար 25ի ընտրութեանց առեն, այն քաղաքական կուսակցութիւնները որոնք կը ներկայացնէին ուղղափառութիւնը, իրենց ծրագրին մէջ ունէին կրակ չվառել, հետեւաբար չծխել շաբաթ օրը: Կ'ուզէին որ Իսրայէլ կառավարուի բաբբունական խիստ օրէնքով: Քուէներուն մէկ ութերորդը միայն շահեցան անոնք, եւ սակայն բաւական ուժեղ է իրենց ազդեցութիւնը: Օրինակ, Երուսաղէմի երբրայական բժշկական համալսարանէն մէջ դիակները կտրելը արգիլուած է Ամենակարողին օրէնքով :

Իսրայէլի ապագայ կենդանի լոյսը կը կազմեն «Սապրա»ները : Սապրան կանկատունկի

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԲԱԶՄԱՀԱՍՏԱՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ Գ. Ց. Թ. Հինդլեանի գործունէութեան 64ամեայ յոբելեանին առթիւ եղած դրամական նուէրները բացարձակապէս մերժուած ըլլալով յոբելեարին կողմէ, իր հաւանութեամբ ծախքերը հանելէ վերջ մնացեալ գումարը պիտի յատկացուի կրթական ֆոնտին: Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք թէ լաւագոյն կարգադրութիւն համարուած է գումարը յատկացնել մանուկներու հայերէն ընթերցանութեան շինիչ նիւթերու, ծնողներու եւ ուսուցիչներու համար օգտակար գիտելիքներու հրատարակութեան: Այս առաջադրութեամբ, նախկին սաներէն մնայուն յանձնախումբ մը կազմուած ըլլալով արդէն գործի ձեռնարկած է եւ մօտերս լոյս կ'ընծայէ առաջին հրատարակութիւնը: Գիրքերը պիտի ծախուին իրենց ամրանք եղած արժէքով, միմիայն գործին շարունակութիւնը ապահովելու համար:

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ կան 800 Հայեր, իսկ 1200 Հայեր ամբողջ Հնդկաստանի եւ Բիրմանիոյ մէջ: Մեծ մասը Իրանէն գաղթած են: Ներկայիս դադրած է գաղթը դէպի Հնդկաստան, Իրանեան կառավարութեան սեղմումներուն պատճառով: Հնդկահայերը մեծ մասով վաճառական են, փոքր մէկ մասը կ'աշխատի զանազան ընկերութեանց մէջ: Կալկաթայի մէջ կան երկու հայկական եկեղեցիներ: Քահանաներ երբեմն Ջուլֆայէն (Իրան) այցելութեան կ'երթան: Կան նաեւ երկու հայկ. վարժարաններ: Մէկը մանչերու որ կը կոչուի «Հայոց Մարդասիրական Ճեմարան» կամ Armenian College, իսկ աղջկանցը կը կոչուի «Դաւիթեան Աղջկանց վարժարան»: Ուսուցման գլխաւոր նիւթերն են հայերէն եւ անգլերէն լեզուները: Բացառիկ կարեւորութիւն կը տրուի մարմնամարզի: Այս դպրոցներուն ծախքերը կը հոգան շնորհիւ զանազան հիմնադրամներու, որոնք հին Հայերէ մնացած են: Մանչերու դպրոցի աշակերտներու թիւը 160էն այսօր իջած է 60ի: Տղաքը հոն ծնած ըլլալով տկարակազմ են եւ անընդունակ մարմնամարզական ասպարէզին:

Գաղութը չունի հայատառ թերթ: Կարգ մը հայրենակիցներ կը ստանան թերթեր ուրիշ գաղութներէ: Հրատարակուած թերթերը անգլերէն են եւ կեդրոնացած օտարներուն ձեռքը, հետեւաբար Հայերը ոչ մէկ ազդեցութիւն ունին մամուլին վրայ, հանրային կարծիք ապահովելու համար: Հնդկահայ երիտասարդութիւնը դիւրաւ կը ձուլուի օտարներու մէջ: Այս ձուլումին պատճառներէն մէկն է հայ օրիորդներու պակասը:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ֆրէզնոյի (Քալիֆորնիա) մէջ մեռած է պարոն Գաբրիէլ Տէր Զաքարեան: Ծնած էր 1872ին Խարբերդ Վերի Խոխի գիւղին մէջ: Գացած է Ամերիկա 1891ին: Մասնակցած է շատ մը ազգային հանդանակութեանց եւ եղած է Հայաստանի Հանրապետութեան ջերմ հաւատացողներէ:

ԹԷՀՐԱՆԻ «Էթթէլաաթ» ամսագիրը, որ կը տպագրուի շուրջ 20 հազար օրինակ, իրանեան սահմանադրութեան 43րդ տարեդարձի (Օգոստ. 5) առթիւ գեղեցիկ դասաւորութեամբ տպագրութեան է յանձնած Իրանի սահմանադրական շարժման ամէնէն կարկառուն ղեկավարներէն Եփրեմ խանի յուշերու այն մասը, որ կը վերաբերի «Էնզելիէն — Թէհրան» կռիւներու նկարագրութեան: Ցօդուածին վերնագրին գլուխը՝ դրուած է Եփրեմի գեղեցիկ մէկ նկարը: Եփրեմ խանի յուշագրին թարգմանիչն է «Ալիք»ի աշխատակից Ներսէսը, որ միեւնոյն առեն տուած է քանի մը կարեւոր ծանօթութիւններ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ սահմանադրական շարժման մասին:

ՄԱՅՐԸ.— Օր չանցնիր որ օրիորդը քեզ չպատժէ կամ չյանդիմանէ:

ՏՂԱՆ.—Ինծի ըսելու տեղ, այդ բանը օրիորդին ըսէ ....

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԽԱՆԱՍՈՐԻ» ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Կիրակի, Օգոստոս 21ին, Clos des Fusainsի ընդարձակ պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ, Հ. Յ. Դ. շրջ. կոմիտէի կազմակերպած դաշտահանդէսը Խանասորի արշաւանքի 52րդ տարեդարձին առթիւ:

Որոշուած ժամուն բազմութիւնը սկսաւ իր տեղը գրաւել տերեւախիտ ծառերուն տակ: Ընկերներ եւ բարեկամներ եկած էին նաեւ Ռոմանէն, Վիէնէն եւ Տէսինէն:

Ընկեր Ե. Գասեան յաւուր պատշաճի իր խօսքը համեմեց Խանասորի մասին գրուած զանազան յուշերու ընթերցումով:

Հանդէսը սկսաւ «Մշակ բանուոր»ով:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին բազմաթիւ երիտասարդներ եւ օրիորդներ Թէվալանսէն եւ թէ ուրիշ վայրերէ: Երիտասարդ երգիչ Զարեհ Գասեան այս անգամ ալ իր գեղեցիկ ձայնով եւ հատընտիր երգերով խանդավառեց եւ յուզեց հանդիսականները: Ուշագրաւ էին չնորհալի օրիորդներ եւ տիկիններ՝ Ասատուրեանի, Արեգնազ Գրիգորեանի, Թ. Շէկերէջեանի, Ե. Տօնիկեանի մանաւանդ Տիկին Կարապետեանի երգերը:

Ընկեր Թ. Եղիկեան արտասանեց Ա. Ցակոբեանի «Օրերու օր»ը մեծ յաջողութեամբ: Յաջող էին նաեւ օրիորդներ Ալիս Ցարութիւնեանի, Ալիս Շամիրեանի, ընկեր Ց. Մաթոսեանի եւ Ժիրայր Խաչիկեանի արտասանութիւնները:

Պատահարար հոն գտնուող խումբ մը Արեւնոյշներ ալ իրենց մասնակցութիւնը բերին հանդէսին: Խանդավառութիւնը եւ յուզումը կրկնապատկուեցան, երբ հրապարակ եկան Արենուշները իրենց գեղեցիկ հայկական տարազներով եւ պարեցին երեք գեղջկական պարեր:

Զարդ էր որ այդ մատղաշ Հայուհիները կ'ըմբռնէին իրենց պարերուն իմաստը եւ միջավայրին խւրայատուկ պայմանները: Անոնք լաւ մարզուած էին եւ ճկունութեամբ օժտուած: Ուշադիր էին խմբապետուհի տիկին Մանուշ Մարտիրոսեան Շամիրեանի նուագին ու տրուած նշաններուն: Յաջող էին նաեւ իրենց արտասանութիւններն ու երգերը (սկաուտական թէ ազգային):

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան, որուն իմաստալից ճառը խոր տպաւորութիւն ձգեց ներկաներուն վրայ:

Հանդէսին պաշտօնական մասը լրանալէն վերջ, հերթը եկաւ հանդիսականներուն: Ուրախութիւնը կը տիրապետէր բոլոր սեղաններու շուրջ: Ազգային, գեղջկական եւ յեղափոխական երգեր ամենուրեք: Իրական փոքրիկ Հայաստան մը, ուր մանուկն ու պատանին, երիտասարդն ու ծերը, կին թէ աղջիկ լսեցին, ոգեւորուեցան եւ իրենց յարգանքի տուրքը տուին մեր անմահ նահատակներու յիշատակին:

Բացառիկ էր դաշտահանդէսին յաջողութիւնը, թէ հանդիսականներու բազմութեամբ եւ թէ գեղարուեստական ճոխ բաժինով:

Ականատես

(cactus) պտուղն է, կարծր, փշոտ: Պտուղ մը, որ կը պաշտպանէ ինքզինքը: Իսկ մարդկային «Սապրա»ները աւելի հեռուն կ'երթան, անոնք յարձակողական են: Ասոնք այն երիտասարդ Սիոնականներն են որ ծնած են Պաղեստինի մէջ: Իսրայէլի առաջին ընիկ սերունդն է, որուն ամէնէն տարեցները ծնած են 1920ին եւ 30 տարեկան են հիմա: Մեծ թիւ մը չեն կազմեր, որովհետեւ Հրէական Ազգային Տան մէջ, զոր Լորտ Պալֆըր կը բանար անոնց համար, տակաւին շատ Հրէաներ չկային:

Բայց երկրին ժողովուրդը խտացաւ շնորհիւ գաղթականութեան եւ բազմաթիւ ծնունդներու:

Ֆիզիքական տեսակէտով «Սապրա»ները առանձին տիպարի մը կը պատկանին:

Գրեթէ բոլորն ալ իրենց ծնողքէն աւելի հասակաւոր են, ուժեղ կազմուածքով, շէկ կամ բաց շագանակագոյն, մորթով: Անոնց քիթը ուղիղ է եւ աչքերը կապոյտ են: Շարժումները արագ են եւ կտրուկ, ինչ որ կը հակասէ աւանդական հրէային բոլորաձեւ շարժումներուն: Աղջիկները աւելի մօտ են դասական Հրէայի տիպարին: Անոնց մէջքը եւ կուրծքը գիրուկ է եւ աւելի թուխ են քան այրերը:

«Սապրա»ները, ոչ տեղափոխութեան հարուածը կրեցին, ոչ ալ հալածանք: Ճանչցան միայն պայքարը, որովհետեւ ծնան եւ մեծցան պայքարի մէջ: Նախապատերազմեան խռովութեանց առեն, անոնք պահակ կեցան, իրենց ծնողքին հետ, ագարակներու առջեւ, զորս Արաբները կ'ուզէին այրել: Վերջերս անոնք ճանչցան յաղթութեան գինովութիւնը: Տեսան որ Իսրայէլ կրցաւ դիմադրել բոլոր յարձակումներուն, իսկ այս ազգերու տկարութիւնը, հրէական վճռականութեան առջեւ, զարմացուց աշխարհ, հպարտութեամբ ուռեցուցնելով անոնց սիրտերը:

Բոլոր «Սապրա»ներն ալ խանդավառ ազգայնականներ են: Նախ եւ առաջ լեզուի պարծանքն ունին: Եբրայերէն լեզուով կ'ուսանին դպրոցներուն մէջ (մեռեալ լեզու մը երեք հազար տարիէ ի վեր, որ իսկոյն յարութիւն առաւ): Օրինակ «փառաշիւթ» կ'ըսեն շատ բնական կերպով, եւ անոր տեղ նոր բառ մը ստեղծելու պէտք չեն զգար: Այս երիտասարդ մոլեռանդները թոյլ չեն տար որ եբրայերէնէ զատ ուրիշ լեզու մը խօսուի Իսրայէլի մէջ:

Թ.Ա.Թ.

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Զ.

ՔԱՄԻԻ ՀԱՌԱՉԱՆՔ

Ամբոխը միայն ձայն չէր հաներ դեռ, ան կը տեսնէր ամէն բան, բայց լուռ կը կենար: Այս լռութիւնը կը նմանէր խաղաղ ծովու մը, որ կը պատրաստուի ահեղ փոթորիկի. բայց ե՞րբ պիտի շղթայազերծուի ահեղ փոթորիկը, Աստուած միայն գիտէ սակայն:

Վեստ Սարգիս կը տեսնէր այս բոլորը, թէեւ Հայաստանի գանձն ու գահը իր ձեռքն էին, սակայն անոնց չէր վստահեր միայն, կը զգար որ օտարի ուժին ալ պէտք ունէր. այս պատճառով շարունակ կը գրգռէր Յունաց կայսրը, որպէսզի իր ուժեղ բանակով կրկին արշաւէ Հայաստան, կը խոստանար ինքն ալ իր կարգին աջակցիլ Յունաց բանակին՝ գրաւելու Անին:

Յոյներուն մէջ ոգեւորութիւն կը տիրէր. անոնք կը զօրացնէին իրենց բանակը, եւ կը պատրաստուէին վերջին հարուած մը տալու խեղճ Հայաստանին: Իսկ անդին Վեստ Սարգիս անհամբեր կը սպասէր յունական լեգէոններու գալստեան, օժանդակելու անոնց եւ առաջնորդելու զանոնք դէպի հայկական սահմանները:

Է.

ՀԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Ձմեռն ալ անցաւ ու եկաւ գեղածիծաղ գարունը: Ձիւները հալեցան, դաշտերը գոյնզգոյն ծաղիկներով զարդարուեցան: Արտոյտը սկսաւ իր երգը հնչեցնել, սոխակը իր մեղեդիները երգել, իսկ ոչխարներն ու գառնուկներն ալ իրենց մայինը ձգել:

Ուրախ էր բնութիւնը, բայց ուրախ չէր Հայաստանը:

Վեստ Սարգիսի դրդումով, Յունաց բանակը արդէն Հայաստանի արեւմտեան սահմանները արշաւած էր, եւ քանի կը մօտենար Անիի, ճամբուն վրայ գտնուած քաղաքներն ու գիւղերը հուրի եւ սուրի կը մատնէր, ամէն ինչ ոչնչացնելով:

Միւս կողմէ Թաթարներն ալ կը սրէին իրենց սուրերն ու նիզակները, անոնք ալ անտէր պատառ մը գտած էին եւ ժամանակը յարմար կը սպէին յարձակելու Հայաստանի վրայ, իսկ Յոյներու դրդումով՝ Աղուանից Դաւիթ Անհողին թագաւորն ալ Հայաստանի հիւսիսային մասը արշաւած էր:

Հայաստան տագնապի մէջ էր, բայց չէր քընացած Վահրամ իշխանը: Արթուն կը հսկէր ան, ու երբ մէկ կողմէն վտանգ տեսնէր, անմիջապէս զունդեր կազմելով կը յարձակէր այդ կողմի թշնամիներուն վրայ:

Երբ Յոյները առաջին անգամ ջարդուեցան, Վահրամ իշխանը գիտէր արդէն, թէ առով պիտի չվերջանայ գործը. ասոր համար պատրաստութիւններ առաջուընէ կը տեսնէր: Եւ իրօք չէր սխալած,, տեսաւ որ Յունաց բանակը այս անգամ աւելի զօրաւոր էր, արդէն իսկ Դէրջան, Մանանաղ եւ Պաղին գաւառները մտած՝ կը պատրաստուէր Բասեան անցնիլ եւ այնտեղէն Շիրակ:

Հարպիկ ու Ստեփանիկ ձմեռը Անի անցուցին, իսկ գարնան՝ երբ իմացան, թէ Յունաց բանակը արդէն Պաղին հասած է հօրենական ամրոցները պաշարած՝ կը սպառնայ ոչնչացնել զանոնք, Վահրամ իշխանէն հրաման ստացան փոքրիկ գունդի մը գլուխը անցած սլանալ դէպի Պաղին, ուր թշնամին արդէն սկսած էր աւերումի:

Ճիշդ այն առեն, երբ Հարպիկն ու Ստեփանիկը Անիէն դուրս ելան, անդին՝ Հաբէլ իշխան իր բերդին աշտարակներէն մէկուն գլուխը բարձրացած՝ հորիզոնը կը դիտէր: Այս անգամ իր մօտ կեցած էին միայն երկու զաւակները, Դաւիթը՝ որուն պեխերը դեռ նոր բուսած էին, եւ Կոստանդինը՝ որուն աչքերը վրէժխնդրութեամբ կը փայլատակէին: Հաբէլ այս անգամ խիստ տխուր եւ մտախոհ էր, իր չորս զաւակներէն միայն երկուքը մնացած էին մօտը, իսկ միւս երկուքին մասին դեռ տեղեկութիւն մը չունէր, ո՞ւր էին անոնք եւ ի՞նչ կ'ընէին արդեօք: Երկար ատեն դիտեց հորիզոնը այն ճամբուն կողմէն, ուրկէ Հարպիկ պիտի երեւար. բայց ան չկար ու չկար: Ոչ ոք կ'երեւար ճամբուն վրայ:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

(84)

Անգլիոյ տագնապը եւ Ամերիկա

Անգլիոյ տնտեսական եւ դրամական տագնապը Ամերիկացիներուն հետ քննելու եւ դարման մը գտնելու համար, այսօր Ուաշինկթըն կ'երթան արտաքին եւ ելմտական նախարարները: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրը պիտի ըլլայ «տոլարի տագնապը», որուն իբրեւ դարման՝ Ամերիկացիները կ'առաջարկեն արժեզրկել սթերլինը, իսկ Անգլիացիները կը պահանջեն գեղչել մաքսատուրքը եւ ուրիշ դիւրութիւններ ընծայել: Պ. Պեւին քիչ մը տրամադիր կ'երեւայ տեղի տալու, իսկ ելմտական նախարարը՝ Սըր Սթ. Քրիփս անդրդուելի կը մնայ: Պեւինի համար ոչ թէ տնտեսական-սեղանաւորական, այլ քաղաքական կարեւորութիւն ունի Ուաշինկթընի խորհրդակցութիւնը:

★ Անգլիոյ տագնապը այնքան խոր ազդած է հանրային կարծիքին վրայ որ, նախագահ Թրումըն հարկ գտաւ ճառ մը խօսիլ եւ հանդիսաւորապէս աջակցութիւն խոստանալ: Ծանուցանելով թէ քանի մը օրէն Ուաշինկթըն պիտի գան Մեծն Բրիտանիոյ եւ Քանատայի ներկայացուցիչները, նախագահը յայտարարեց.

— «Մենք այս խօսակցութիւնները կը նկատենք խորհրդակցութիւններ բարեկամներու միջեւ, այնպիսի խնդիրներու մասին որոնք կապ ունին բոլորիս հետ եւ որոնց լուծումէն պիտի օգտուինք բոլորս: Այս երկրին ժողովուրդը շատոնց գիտէ թէ պատերազմը արժեց Բրիտանիոյ, գիտէ բրիտանական ժողովուրդին կրած նեղութիւնները վերջին տարիներու ընթացքին: Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչները ջերմ ընդունելութիւն պիտի գտնեն այստեղ եւ կրնան վստահ ըլլալ թէ այս փոխադարձ խնդիրները մեր կողմէ պիտի քննուին բարեկամութեան եւ աջակցութեան ոգիով»:

Նախագահը յետոյ չորս հիմնական սկզբունքներ պարզեց, որոնց վրայ պէտք է հիմնուի ազատ ազգերու տնտեսական քաղաքականութիւնը. —

1.— Առողջ եւ ծաւալուն համաշխարհային անտեսութիւն մը էական է խաղաղութեան համար: 2.— Մենք կը ջանանք զարկ տալ ապրանքներու եւ ծառայութեանց փոխանակութեան ազգերու միջեւ: Մենք բարեգործական ձեռնարկներ չէ որ կ'առաջադրենք եւ ճգճիմ լուծումներ չենք փնտռեր խորարմատ խնդիրներու: 3.— Չենք կրնար ծաւալուն եւ առողջ համաշխարհային տնտեսութիւն մը ստեղծել, եթէ տեւականօրէն չկառչինք այդ սկզբունքին: 4.— Ժողովրդավար ազգերը չեն ուզեր միջամտել մէկ-երկու ներքին քաղաքականութեան: Մենք գիտենք թէ ամէն ազգ իր սեփական քաղաքական խնդիրներն ունի, մեբինէն տարբեր բանաձեւերով եւ նշանախօսքերով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ապստամբներէն անոնք որ կը կռուէին Կրամոս լեռներուն մէջ, մեծ մասով Ալպանիա փախած են, համաձայն պաշտօնական զեկոյցին: Կառավարական զօրքին ամենամեծ յաղթութիւնը կը համարուի այս, եռամեայ պատերազմին մէջ: Կրամոս լերան ամբողջ հարաւային շրջանը խորտակուած է եւ ապստամբները նեղ անցք մը ունին փախչելու համար: Երկու կողմերն ալ շատ ծանր կորուստներ կրած են: Ապստամբները 14 հազար կը հաշուեն կառավարական զօրքին կորուստը (մեռեալ, վիրաւոր, գերի): Միայն մէկ օրուան կռիւներու ընթացքին 300 ապստամբներ ինկած էին իրենց դիրքերուն մէջ: Կառավարական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ ապստամբները «մոլեռանդներ» կը ձգեն վերջապահներուն ետին, պաշտպանելու համար իրենց նահանջը:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի հրաւիրելու պահանջ դրած է Իրաքի կառավարութիւնը, որ քանի մը ամիսէ ի վեր կը մերժէր մասնակցիլ անոր նիստերուն: Սուրիոյ նոր իշխանութիւնը նպաստաւոր կը համարուի ժողովին գումարման համար:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿԻՑՆԵՐԸ ինը միլիոն քուէթուղթեր պիտի բաժնեն Ֆրանսայի մէջ, համաշխարհային նոր համագումարին առթիւ որ պիտի գումարուի Սեպտեմբերին, Փարիզ: Ինը միլիոն քուէթուղթերուն բաշխումը պիտի սկսի Սեպտեմբեր 3ին, տարեդարձը 1939ի պատերազմին: Կը հաւաստեն թէ կազմակերպութիւնը 800 միլիոն կուսակիցներ ունի 72 երկիրներու մէջ: Յայտարարութիւնը կը «խնդրէ բոլոր այրերէն եւ կիներէն, խաղաղութիւն պարտադրել պատերազմի հրձիգներուն, քանի որ հիւլէական ռումբը խտրութիւն պիտի չդնէ մեր միջեւ»:

ՄԱՌԻՇԱԼ ՄԱՆՇԹԱՅՆԻ դատավարութեան առթիւ, երկուշաբթի օր նոր միջադէպ մը պատահեցաւ, երբ ամբաստանող կողմը կ'ուզէր կարդալ Հրեայի մը գրաւոր վկայութիւնը որ հիմնուած էր լսի-լսաներու վրայ: Ամբաստանեալին զերման փաստաբանը դիտել տուաւ թէ զինուորական պատժական օրէնքը կ'արգիլէ «լսողաց» վկայութիւնները: Ուրիշ լեհ Հրեայ մը պատմեց թէ 1939 Սեպտ. 4ին ինք իր մառանէն տեսաւ որ գերման զինուորները քաղաքացիներ կը ջարդեն փողոցին մէջ: Մանշթայն միշտ կը մերժէ որեւէ պատասխանատուութիւն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԻՐԵՆՑ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆԵՐԸ ՎՃԱՐԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ

ՇԱՎԻԼ.— Ընկեր Գր. Կիւլեան
ՔԱՇԱՆ.— Ընկեր Մ. Ալթունեան
ԳԱՆՆԵՕ.— Ընկեր Ն. Տականեան
ԻՍԻ.— Ընկեր Ն. Դարբինեան
ԱՆԻԷԹ.— Ընկեր Ա. Աւետիսեան:
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ընկեր Ա. Մարտիրոսեան
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ընկեր Բ. Փափազեան
ԻԹԱԼԻ.— Ընկեր Եկ. Մեննետեան
ԼԻՈՆ.— Ընկեր Թ. Այվազեան եւ ընկեր Արշաւիր Հարէլեան

ՏԷՍԻՆ.— Ընկեր Վ. Հիւսեան
Ս. ՇԱՄՈՆ.— Ընկեր Ա. Գույումճեան
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ընկեր Վարդան Խրիմեան
ՎԱԼԱՆՍ.— Ընկեր Երուանդ Տէր Ղուկասեան
ՎԻԷՆ.— Ընկեր Գեւորգ Մանուկեան
ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Ընկեր Սիսակ Սիսլեան
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ.— Քաղաքին մէջ.— Ընկեր Ա. Քէօսէեան եւ ընկեր Ա. Գետիկեան:
ԳՐՈՍՆ.— Ընկեր Խաչիկ Թէլեան եւ ընկեր Ե. Տէօրմէճեան:
ԳՈՒԼՎԱՌ OSSO.— Ընկեր Արամ Արմաղանեան
ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկեր Միլոյեան
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Ընկեր Գ. Միւճէրէթեան
ՍԷՆԹ ԱՆ.— Ընկեր Սեդրաք Խրալեան
ԿԱՐՏԱՆ.— Ընկեր Մ. Աստուրեան
ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— Ընկեր Ե. Աճէմեան
ՆԻՍ.— Ընկեր Շ. Զօտեան
ԳՈՐՏՕ.— Ընկեր Կ. Տօնէրեան:

★ Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 30 Ֆրանք, նախկին հասցէն եւ 3 օր առաջ փոփոխութեան օրէն:

★ Աւելորդ անգամ մըն ալ կը կրկնենք որ որեւէ անվճար ծանուցում չի հրատարակուիր:

Վարչութիւնը պատասխանատու չէ երբ ընթացք չեն տրուիր նման դիմումներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Միլանի մարզական թերթերէն կ'իմանանք թէ Գ. Կարապետ Կարապետեան առաջին դասակարգի պատկանող ոտնագնդակի «Pro Patria» խումբին վարիչ կարգուած է: Իտալական թերթերը գովասանքով կը խօսին իր մասին: Գ. Կարապետեան, վերջին պատերազմի ընթացքին Փարիզէն տեղափոխուած էր Իտալիա, հաստատուելով Միլանօ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ազգ. դպրոցին վերաբացումը, Սեպտ. 1ին:

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Հ. Յ. Դ. Տան մէջ՝ ուսուցիչ Գ. Փափազեանի միջոցաւ, ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—8:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ. — Հանգուցեալ Երիցուհի Տէր ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Շավիլի դպրոցին հազար ֆրանք կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Նուպար Յովհաննէսեան:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Բէ).— Սթերլին 1097 (1060), տոլար 330.20 (387), զուից. ֆրանք 83.25 (97), նափոլէոն 4550, զուից ոսկի 4380, սթերլին 5260, տոլար (20) 21.600, ձոյլ ոսկի 654 հազար ֆր.:

ԹՈՒՐՔԻԱ փոխառութիւն մը խնդրած ըլլալով Ամերիկայէն, Վերաշինութեան Միջազգային դրամատունը որոշեց ներկայացուցիչներ ղրկել, քննելու համար Անգարայի պահանջները: Եուկոսլաւիան ալ 25 միլիոն տոլար խնդրած է:

ԿՐԿԷՍԻ նշանաւոր հաստատութեան տնօրէնին՝ Ամարի կինը կորսնցուց իր պայուսակը որ կը պարունակէր 12 միլիոն ֆրանքի գոհարեղէն եւ 1.600.000 ֆրանք դրամ:

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ մեռան Շան դ'Էլիզէի մէկ ակումբին մէջ որ յատկացուած էր «պրիճ»ի: (Ալպարան): Շէնքին երեք յարկերը անմիջապէս բռնկած ըլլալով, ակումբին վարիչը ողջ ողջ վառեցաւ, Տիկին Սանկալլի եւ իր աղջիկը (20 տարեկան) հեղձամահ եղան:

Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ մայր եկեղեցիին (Հռոմ) ներքին գմբէթէն վար նետուելով, ոսկեզրուագ խորանին մօտ ինկաւ եւ մեռաւ 28 տարեկան երիտասարդ մը: Հաւատացեալները ահուդողի մատնուեցան: Եկեղեցին անմիջապէս փակուեցաւ եւ նորէն օծուեցաւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)